

FƏZİLƏTLİ ƏMƏLLƏR

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

Tərcümə edən:	Rəşad Rəhimli
İxtisas redaktoru:	Elşən Şəkərov
Redaktə:	Kənan Zamanzadə
Hazırladı:	Ramin İsbərxanlı

BAKI
IV nəşr
h. 1443 / m. 2022

Bu kitab Azərbaycan Respublikası Dini Qurumlarla İş Üzrə Dövlət Komitəsinin 16.09.2022-ci il tarixli № DK - 429/Q icazəsi əsasında çap edilmişdir

Diqqət! Allahın ad və sifətləri yalnız Allaha xas və layiq şəkildə olduğu üçün onların necəliyi və keyfiyyəti barəsində fikir yürütmək, düşünmək və ya danışmaq olmaz!

ÖN SÖZ

Həmd ancaq Allahdır. Ona həmd edir, Ondan yardım və məğfirət diləyirik. Nəflərimizin şərindən və pis əməllərimizdən Allaha sığınırıq. Allah kimi hidayətə yönəlmişsə, onu heç kəs azdırma bilməz, kimi də azdırmışsa, heç kəs onu hidayətə yönəldə bilməz. Mən şəhadət edirəm ki, Allahdan başqa ibadətə layiq məbud yoxdur, O, təkdir, şəriki də yoxdur və şəhadət edirəm ki, Muhəmməd Onun qulu və elçisidir.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾

“Ey iman gətirənlər! Allahdan lazımcınca qorxun. Yalnız müsəlman olduğunuz halda ölün” (Ali-İmran, 102).

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾

“Ey insanlar! Sizi tək bir şəxsdən (Adəmdən) xəlq edən, ondan da zövcəsini (Həvvanı) yaradan və onlardan da bir çox kişi və qadınlar törədən Rəbbinizdən qorxun. (Adı ilə) bir-birinizdən (cürbəcür şeylər) istədiyiniz Allahdan, həmçinin qohumluq əlaqələrini kəsməkdən qorxun. Şübhəsiz ki, Allah sizin üzərinizdə nəzarətçidir” (ən-Nisa, 1).

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا. يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا﴾

“Ey iman gətirənlər! Allahdan qorxun və doğru söz söyləyin! (Əgər belə etsəniz) Allah əməllərinizi islah edər və günahlarınızı bağışlayar. Kim Allaha və Peyğəmbərinə itaət etsə, böyük bir səadətə (Cənnətə) nail olar” (əl-Əhzab, 70-71).

Şübhəsiz ki, sözlərin ən doğrusu Allahın kəlamı, yolların ən xeyirlisi Muhəmmədin ﷺ yoludur. Əməllərin ən pisi sonradan uydurulanlardır.

Sonradan uydurulub dinə salınan hər bir əməl bidət, hər bir bidət isə zəlalətdir. Zəlalət isə oddadır.¹

Möhtərəm müsəlman qardaş və bacılar! Allaha çox şükürlər olsun ki, Allah bizi cəhalət uçurumundan çıxararaq doğru yola yönəltdimiş və bizə Öz Peyğəmbərinin ﷺ yolunu tutub getməyi nəsib etmişdir.

Uca Allah Qurani-Kərimin bir çox ayələrində yaxşı işləri əmr edib pis işlərdən çəkəndirməyi buyurmuşdur. Həmçinin Muhəmməd ﷺ ümmətinin tərifəlayiq əməlləri etməsi onların ən xeyirli ümmət olmasına səbəb kimi göstərilmişdir. Bu əməllərin mühüm sayılanlarından biri də yaxşı işləri əmr edib pis işlərdən çəkəndirməkdir. Uca Allah buyurur: **“Siz insanlar üzə çıxarılmış ən xeyirli ümmətsiniz. Siz yaxşı işlər görməyi əmr edir, pis əməlləri qadağan edir və Allaha iman gətirirsiniz”**. (Ali-İmran, 110).

Əgər Allahın yaxşı əməllər etməyi əmr edib pis işlərdən çəkəndirmək haqqında ayəsini imandan öncə qeyd etməsinə diqqət yetirsən, bu vacib əməlin nə qədər böyük əhəmiyyət daşıdığını görərsən. Allahın bu əməli önə çəkməsinə səbəb onun bütün cəmiyyətin mənafeyini əks etdirməsidir. Uca Allah buyurmuşdur: **“Mömin kişilərlə mömin qadınlar bir-birinin dostdurlar. Onlar (insanlara) yaxşı işlər görməyi buyurur, pis əməllərə qadağa qoyur, namaz qılır, zəkat verir, Allaha və Onun Elçisinə itaət edirlər. Allah onlara rəhm edəcəkdir. Həqiqətən, Allah Qüdrətlidir, Mürikdir!”** (ət-Tövbə, 71).

Ayədə yaxşı işlər görməyi əmr edib pis işlərdən çəkəndirməyin namaz qılıb zəkat verməkdən öncə qeyd olunmasına diqqət yetir. Ayə yaxşı işləri əmr edib pis işlərdən çəkəndirməyin mömin kişi və qadınlara məxsus əxlaqi keyfiyyət və onların mütləq sifətlərindən olmasına dəlildir. Onlar bu işlərindən ayrılmalı və onun icrasında səhlənkarlığa yol verməməlidirlər. Quranda belə mənalı ayələr çoxdur. Allah Qurani-Kərimdə əməlisaleh qullarını yaxşı əməllər etməyə təşviq edərək onların savablarını artıracığını vəd edir: **“Mallarını Allah yolunda xərcləyənlərin məsəli yeddi sünbül verən bir toxumun məsəlinə bənzəyir ki, sünbüllərin hər birində yüz ədəd dən var. Allah istədiyi kimsənin mükafatını artırır. Allah (hər şeyi) Əhatəedəndir, Biləndir”** (əl-Bəqərə, 261). Həmçinin Peyğəmbərin ﷺ pak sünnəsində də mükafatı böyük olan fəzilətli əməllərə dair çoxlu

¹ Əhməd, 2749; İbn Macə, 1892. Bu hədis, “Xutbətül-Həca” adı ilə məşhur olan bir hədisdir. Bu duanı Peyğəmbər ﷺ cümə xütbəsində, nikah kəsərkən demişdir. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1483.

hədislər var.¹ Biz də məhz bu mövzuya müraciət edərək Peyğəmbərimizin ﷺ hədislərini toplamaq qərarına gələrək, mövzu ilə əlaqəli həm qəlb əməllərinə, həm də zahiri əməllərə dair böyük mükafat vəd edilən hədisləri toplamışıq. Kitabda olan hədisləri bir çox hədis kitablarından seçərək qeyd etmişik. Bu hədisləri toplayarkən qarşımıza yalnız səhih hədislərə yer verməyi məqsəd qoymuşuq. Qeyd etmək istəyirik ki, hədislərdə “bağışlanar” dedikdə kiçik günahların bağışlanmasından söhbət gedir, lakin elə əməllər var ki, onları etdikdə insan böyüklü-kiçikli bütün günahlardan təmizlənir. “Bağışlanar” sözü o deməkdir ki, günahlarından keçilir. “Silinər” dedikdə isə günahı etməmiş kimi sayılır. Bu isə daha fəzilətlidir. Həmçinin əgər hədislərdə Peyğəmbərdən rəvayət edən səhabənin yalnız Abdullah adı qeyd edilmişdirsə, bu səhabə Abdullah ibn Məsuddur, çünki hədislərdə atasının adı qeyd edilmədən adı çəkilən yalnız bu səhabə olmuşdur.

Quranla yanaşı İslam dininin ən əsas mənbəyi Sünnədir

Qurani-Kərimlə yanaşı şəriətin ikinci əsas mənbəyi Sünnə sayılır. Buna Qurani-Kərimdən bir çox dəlillər var;

1. Peyğəmbərə ﷺ itaət, öz aralarında onu hakim təyin etmək, ona asi olmaqdan çəkinmək. Məsələn; **“Allaha və Peyğəmbərə itaət edin...”** (Ali-İmran, 132). **“Xeyr! Sənin Rəbbinə and olsun ki, onlar öz aralarında baş verən çəkişmələrdə səni hakim hesab etməyincə, sonra da verdiyin hökmlərə görə özlərində bir sıxıntı duymadan tam təslim olmayınca iman gətirmiş olmazlar”** (ən-Nisa, 65). **“Kim Peyğəmbərə itaət edərsə, Allaha itaət etmiş olar”** (ən-Nisa, 80). **“Peyğəmbər sizə nə verirsə, onu götürün, nəyi də qadağan edərsə, ondan çəkinin”** (əl-Həşr, 7).

2. Quranda “hikmət” sözü sadalanan ayələr. Bu ayələrdə hikmət dedikdə, Peyğəmbərin ﷺ sünnəsi nəzərdə tutulur. Məsələn; **“...Kitabı və hikməti onlara öyrətsin”** (əl-Bəqərə, 129). **“Evlərinizdə oxunan Allahın ayələrini və hikməti yada salın”** (əl-Əhzab, 34).

3. Şübhəsiz, “Muhəmməd Allahın Elçisidir” şəhadəti Peyğəmbərə ﷺ itaət etməyi, onun dəvətinin həqiqiliyini, onun qadağan etdiyini və çəkindirdiyini özündə əks etdirir. Məsələn; **“Muhəmməd aranızdakı kişilərdən heç birinin atası deyil. Lakin o, Allahın Elçisi və peyğəmbərlərin sonun-**

¹ Hədis - lüğətdə “söhbət”, “danışmaq”, “yeni” və s. mənaları ifadə edir. İstilah mənası isə “Peyğəmbərə ﷺ istinad edilən kəlmə və ya hərəkət, yaxud təsdiq etmə”. Bu da Peyğəmbərin ﷺ səhabənin dediyi sözü, yaxud etdiyi hərəkəti bəyanib etiraz etməməsidir.

cusudur. Allah hər şeyi bilir" (əl-Əhzab, 40); **"Muhəmməd Allahın Elçisi-dir"** (əl-Fəth, 29).

4. Quranın sünnəsiz başa düşülməməsi; çünki təkcə Quranla gedən insan namazın necə qılınmasını, zəkatın necə verilməsini, orucu pozan amilləri və s. bilmir.

Həmçinin səhih mənbələrə əsaslanan sünnə Quranın əmrləri kimi yerinə yetirilməlidir, çünki Peyğəmbər ﷺ demişdir: "Mənə Quranla birlikdə onun bənzəri verilmişdir".¹

İslam alimləri Peyğəmbərdən ﷺ rəvayət edilən hədisləri toplayaraq hədis kitabları tərtib etmişlər. Bu hədis kitablarından ən məşhurları "Altı Səhih" kimi tanınan kitablardır:

1. Muhəmməd ibn İsmail Əbu Abdullah əl-Buxari əl-Cufinin **"Səhih əl-Buxari"** əsəri (h. 194-256).

2. Əbul-Hüseyn Muslim ibn Həccəc ibn Muslim əl-Quşayri ən-Nisaburinin **"Səhih Muslim"** əsəri (h. 204-261).

3. Süleyman ibn əl-Əşəs Əbu Davud əs-Sicistani əl-Əzdinin **"Sunəni Əbu Davud"** əsəri (h. 202-275).

4. Muhəmməd ibn İsa Əbu İsa ət-Tirmizi əs-Suləminin **"Sunən ət-Tirmizi"** əsəri (h. 209-279).

5. Əhməd ibn Şueyb Əbu Abdur-Rahmən ən-Nəsəinin **"Sunən ən-Nəsəi"** əsəri (h. 225-303).

6. Muhəmməd ibn Yəzid Əbu Abdullah əl-Qəzvininin **"Sunənu ibn Macə"** əsəri (h. 209-273).

Bundan əlavə, hədislərin cəm edildiyi bir çox başqa kitablar da var.

Sünnəni səhvlərdən və uydurma məlumatlardan qorumaq məqsədilə hədis alimləri bir neçə qaydadən istifadə etmişlər. Bunlardan ikisini qeyd edək:

1. İsnad: İstilahi mənada bu kəlmənin iki mənası var:

– Hədisi istinad edərək rəvayət edənə aid etmək;

– Hədisin mətninə gətirib çıxaran rəvayətlərin silsiləsi. Bu mənada o, "sənəd" in sinonimi hesab olunur.²

Beləliklə, Peyğəmbərin ﷺ ölümündən nə qədər çox vaxt keçirdisə, hədisin isnadında olan rəvayətçilərin sayı da bir o qədər çox olurdu. Nəticədə, hədis toplayan alimlər - əl-Buxari, Muslim, Əbu Davud və s.

¹ Əhməd, 17174, 17213, 17306. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 163.

² Təhhanın "Təysirul-Mustaləhəl-Hədis" əsəri, səh. 16.

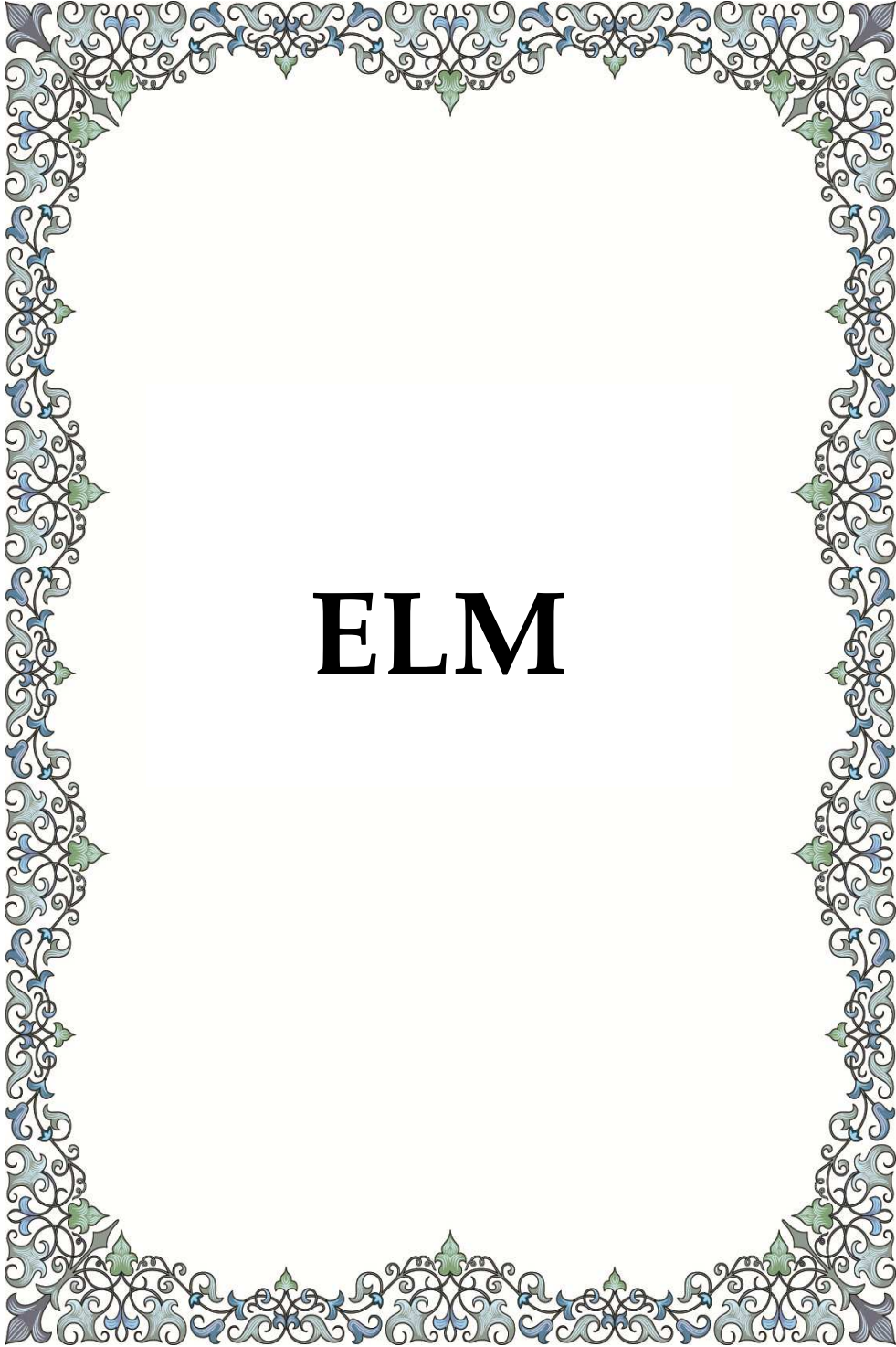
hədisləri toplamış və isnadın daha da uzun olmasının qarşısını almışlar. Hədis uydurmaq istəyən kəs hədisə yalançı isnad qoyduqda, bu sahədə ixtisaslaşmış hədis alimləri isnadı araşdırmaqla tez bir zamanda hədisin uydurma olduğunu müəyyənləşdirirlər. Beləliklə də, isnad Allahın Qurandan sonra şəriətin ikinci mənbəsi sayılan sünnəni qoruduğu etibarlı bir üsul hesab olunur. Bu səbəblə Abdullah ibn Mubarak رحمته demişdir: “İsnad birbaşa dinə aiddir. Əgər isnad olmasaydı, hər kəs istədiyini danışırdı”.

2. Cərh və tədil elmi. Bu elm mühəddislərə aid olduğu üçün onun haqda geniş danışmadıq. Yalnız bunu deyə bilərik ki, rəvayətçilər haqda, onların necə insan olmaları - bidətçi olmamaları, ədalətli olmaları, mötəbər alimlərin onlar haqda hansı fikirdə olmaları və ümumiyyətlə xüsusiyyətlərini öyrənməklə məşğul olan elmdir. Mühəddislər hədisin isnadında adları çəkilən insanlar haqqında ciddiyyətlə araşdırmalar aparır, onların etibarlı olduqlarını, hafizələrinin güclü olduğunu, hədis rəvayətçilərinin ədalətli olmaları və s. haqda məlumat toplayardılar. Bu rəvayətçilərdən hansında naqisliklər mövcud olurdusa, onların rəvayət etdikləri hədislər artıq zəif və başqa qəbul edilməyən hədis növlərindən sayılırdı. Bu elmi araşdırmalar vasitəsilə həmin rəvayətçilərin yalançı və ya ədalətli, düzgün danışan və s. olub-olmaması müəyyən edilir. Bu haqda bir sıra alimlər kitablar yazmışlar. Bunlardan, İbn Surur əl-Məqdisinin “əl-Kamal fi Əsməur-Ricəl”, Əbul-Həccəc əl-Məzzinin “Təhziib əl-Kamal”, İbn Həcərin “Təhziib ət-Təhziib” və s. kitabları qeyd etmək olar. Bu araşdırmalar əsasında rəvayətçiləri müəyyən xüsusiyyətlərlə adlandırırıblar. Məsələn; etibarlı, ədalətli, düz danışan, hafizəsi güclü və s. Hədislər arasında səhih, səhih li-ğeyrihi, həsən, həsən li-ğeyrihi hədislər etibarlı hədislərdən sayılır.

Allahdan istəyimiz budur ki, bu əməli bizdən qəbul etsin, müsəlmanları bu kitabla faydalandırsın, bu kitabın işıq üzü görməsi üçün yardım hər bir müsəlmanı xeyirlə mükafatlandırın!

Allahın peyğəmbəri Muhəmmədə, onun ailəsinə və səhabələrinə Allahın salavatı və salamı olsun!

Hörmətlə, redaksiya heyəti.

ELM

Elmin fəziləti

۱ - عَنْ أَنَسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ، وَإِنَّ طَالِبَ الْعِلْمِ يَسْتَعْفِرُ لَهُ كُلَّ شَيْءٍ حَتَّى الْجِبْتَانُ فِي الْبَحْرِ».

1. Rəvayət edilir ki, Ənəs¹ ﷺ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Elm öyrənmək hər bir müsəlmana fərzdır.² Həqiqətən, hər şey - dənizdəki balinalar belə elm tələbəsi üçün bağışlanma diləyirlər”.³

۲ - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ قَالَ ذَكَرَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلَانِ أَحَدُهُمَا عَابِدٌ وَالْآخَرُ عَالِمٌ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «فَضَّلْتُ الْعَالِمَ عَلَى الْعَابِدِ كَفَضَّلْتُ عَلِيَّ أَدْنَاكُمْ». ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ وَأَهْلَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ حَتَّى الثَّمَلَةَ فِي جُحْرِهَا وَحَتَّى الْحُوتَ لَيُصَلُّونَ عَلَى مُعَلِّمِ النَّاسِ الْخَيْرِ»

2. Rəvayət edilir ki, Əbu Umamə əl-Bəhili⁴ ﷺ demişdir: “Allah Elçisinin ﷺ yanında biri abid (ibadət edən), digəri alim olan iki kişidən bəhs edildikdə, Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Alimin abiddən olan üstünlüyü mənim sizin ən aşağı olanınızdan üstünlüyüm kimidir”. Sonra Allah Elçisi ﷺ dedi: “Allah və Onun mələkləri, səma və yer əhli, yuvasındakı qarışqa və balina belə insanlara xeyir öyrədənə salavat⁵ edirlər”.⁶

۳ - عَنْ قَيْسِ بْنِ كَثِيرٍ قَالَ قَدِمَ رَجُلٌ مِنَ الْمَدِينَةِ عَلَى أَبِي الدَّرْدَاءِ وَهُوَ بِدِمَشْقَ فَقَالَ مَا أَقْدَمَكَ يَا أَخِي فَقَالَ حَدِيثٌ بَلَّغَنِي أَنَّكَ

¹ Əbu Həmzə Ənəs ibn Məlik ibn ən-Nədr əl-Ənsari əl-Xəzrəci ən-Nəccari əl-Mədəni ﷺ Peyğəmbərin ﷺ həm xidmətçisi, həm qadın tərəfdən qohumu, həm də ən çox hədis rəvayət edən səhabələrindənədir. Hicrətdən on il əvvəl dünyaya gəlmiş, hicrətin 93-cü ilində yüz üç yaşında vəfat etmişdir.

² Elm öyrənmək müsəlmanın həyatında onu əhatə edən məsələləri bilməkdir ki, bunları öyrənmək hər bir müsəlmana fərzdır. Belə ki, müsəlman Allahı, dini, Peyğəmbəri ﷺ, halal və haramı, böyük günahları və digər mühüm məsələləri bilməlidir. Onları öyrənməsə, o günahlara düşə bilər və batil etiqad ona yol tapa bilər. Nəticədə elm öyrənmədiyinə görə Peyğəmbərin ﷺ yolundan çıxar bilər. Həmçinin elmsiz müsəlmanın elmi müsəlmana nisbətən azmaq ehtimalı daha çoxdur.

³ İbn Abdul-Bərr “Cəmiu Bəyənul-İlm və Fədlihi” 10; İbn Macə, 223. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 3914.

⁴ Əbu Umamə Sudey ibn Əclan əl-Bəhili ﷺ Peyğəmbərin ﷺ səhabəsidir. Hicrətin 86-cı ilində 91 yaşında vəfat etmişdir.

⁵ “Salavat” kəlməsi dua mənasındadır. Uca Allahın bəndəsinə salavat etməsi - ona “rəhm və məğfirət” etməsi deməkdir. Mələklərin insana salavat etməsi - “mələklərin onun üçün bağışlanma” diləmələri deməkdir.

⁶ Ət-Tirmizi, 2685, 2901. Hədis həsəndir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 213.

تُحَدِّثُهُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَمَا جِئْتَ لِحَاجَةٍ قَالَ لَا. قَالَ أَمَا قَدِمْتَ لِتِجَارَةٍ قَالَ لَا. قَالَ مَا جِئْتَ إِلَّا فِي طَلَبِ هَذَا الْحَدِيثِ قَالَ فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ «مَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَبْتَغِي فِيهِ عِلْمًا سَلَكَ اللَّهُ بِهِ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ وَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَتَتَّعِبُ أَعْنَاقُهَا رِضًا لِطَالِبِ الْعِلْمِ وَإِنَّ الْعَالِمَ لَيَسْتَعْفِرُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ حَتَّى الْحَيَاتُ فِي الْمَاءِ وَفَضْلُ الْعَالِمِ عَلَى الْعَابِدِ كَفَضْلِ الْقَمَرِ عَلَى سَائِرِ الْكَوَاكِبِ إِنَّ الْعُلَمَاءَ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ إِنَّ الْأَنْبِيَاءَ لَمْ يُورَثُوا دِينَارًا وَلَا دِرْهَمًا إِنَّمَا وَرَثُوا الْعِلْمَ فَمَنْ أَخَذَ بِهِ أَخَذَ بِحِطِّ وَافِرٍ».

3. Rəvayət edilir ki, Qeys ibn Kəsir رحمته demişdir: "Əbu əd-Dərdə¹ Dəməşqdə olarkən Mədinə şəhərindən olan bir kişi onun yanına gəldi. Əbu əd-Dərdə ondan soruşdu: "Ey mənim qardaşım, səni bura gətirən nədir?" O: "Sənin Allah Elçisindən ﷺ bir hədisi rəvayət etməyin mənə gəlib çatmışdır"- deyə cavab verdi. Əbu əd-Dərdə soruşdu: "Bir ehtiyacınamı görə gəlmisən?" O: "Xeyr"- dedi. Əbu əd-Dərdə soruşdu: "Ticarət etmək üçün mü gəlmisən?" O: "Xeyr, sadəcə bu hədisi öyrənmək üçün gəldim"- deyə cavab verdi. Əbu əd-Dərdə dedi: "Mən Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitmişəm: "Kim elm öyrənmək məqsədilə yola çıxarsa, Allah onu Cənnətin yoluna yönəldər. Həqiqətən, mələklər elm tələb edəndən məmnun olduqları üçün qanadlarını yerə sərərlər. Göylərdə və yerdə olan hər kəs - sudakı balıqlar belə alim üçün istiğfar edər (bağışlanma diləyər). Alimin abid (ibadət edən) üzərindəki üstünlüyü ayın ulduzlar üzərindəki üstünlüyü kimidir. Şübhəsiz ki, alimlər peyğəmbərlərin varisləridir. Peyğəmbərlər qızıl və gümüş miras qoymamışlar, onların miras qoyduqları yalnız elmdir. Kim onu (elmi) götürərsə, artıq tükənməyən bir pay götürmüş olar".²

۴ - عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «فَضْلُ الْعِلْمِ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ فَضْلِ الْعِبَادَةِ، وَخَيْرُ دِينِكُمْ الْوَرَعُ».

4. Səd ibn Əbu Vaqqas رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: "Mənim üçün elm öyrənmək əlavə ibadət etməkdən daha sevimlidir."³

¹ Əbu əd-Dərdə Uveymir ibn Zeyd əl-Ənsari əl-Xəzrəci رضي الله عنه Peyğəmbərin ﷺ səhabəsidir. Hicrətin 32-ci ilində Şamda vəfat etmişdir.

² ət-Tirmizi, 2682, 2898; Əbu Davud, 3641, 3643. Hədis həsəndir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 212.

³ Alimlər fərz ibadətlərdən sonra gələn əlavə ibadətlərdən hansının daha üstün olması barəsində ixtilaf etmişlər. Kimisi cihadı, kimisi namazı, kimisi orucu və s. ibadətləri üstün görmüşlər. Lakin əksər alimlər elm öyrənməyi bütün əlavə ibadətlərdən üstün görmüşlər.

Sizin ən xeyirli əməliniz isə şübhəli şeylərdən çəkinməyinizdir".¹

• - عَنْ مُعَاذِ بْنِ أَنَسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ عَلَّمَ عِلْمًا فَلَهُ أَجْرٌ مِنْ عَمَلٍ بِهِ لَا يَنْقُصُ مِنْ أَجْرِ الْعَامِلِ».

5. Muaz ibn Ənəs ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Kim hər hansı bir elmi öyrədərsə, ona öyrətdiyi elmə əməl edənin savabı verilir və (bu elmə) əməl edənin savabından heç bir şey əskilmir”.²

Elm məclisinin fəziləti

٦ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ نَفَسَ عَنْ مُؤْمِنٍ كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ الدُّنْيَا نَفَسَ اللَّهُ عَنْهُ كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَمَنْ نَفَسَ عَلَى مُعْسِرٍ يَسَّرَ اللَّهُ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاللَّهُ فِي عَوْنِ الْعَبْدِ مَا كَانَ الْعَبْدُ فِي عَوْنِ أَخِيهِ وَمَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَلْتَمِسُ فِيهِ عِلْمًا سَهَّلَ اللَّهُ لَهُ بِهِ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ وَمَا اجْتَمَعَ قَوْمٌ فِي بَيْتٍ مِنْ بُيُوتِ اللَّهِ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَيَتَدَارَسُونَهُ بَيْنَهُمْ إِلَّا نَزَلَتْ عَلَيْهِمُ السَّكِينَةُ وَغَشِيَتْهُمْ الرَّحْمَةُ وَحَفَّتْهُمُ الْمَلَائِكَةُ وَذَكَرَهُمُ اللَّهُ فِيمَنْ عِنْدَهُ وَمَنْ بَطَأَ بِهِ عَمَلُهُ لَمْ يُسْرِعْ بِهِ نَسَبُهُ

6. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra³ ﷺ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim bir mömini dünya sıxıntılarının birindən qurtararsa, Allah da onu Qiyamət gününün sıxıntılarının birindən qurtarar. Kim çətinliyə düşənə yüngüllük göstərsə, Allah da ona dünyada və Axirətdə asanlıq göstərir. Kim müsəlmanın eyibini (xətasını) örtərsə, Allah da dünyada və Axirətdə onun eyibini (xətasını) örtər. Qul öz (müsəlman) qardaşına yardım etdikcə, Allah da ona yardım etməyə davam edər. Kim elm öyrənmək

¹ əl-Hakim, 314; əl-Bəzzər, 2969. Hədis səhih li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vat-Tərhib, 68, 1740.

² İbn Macə, 240, 246; ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 16844. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 6396, Səhih ət-Tərgib vat-Tərhib, 60.

³ Əbu Hureyra Abdur-Rahmən ibn Səxr əd-Dəusi əl-Yəməni ﷺ Peyğəmbərin ﷺ məşhur səhabəsidir. Əbu Hureyra “pişikciğaz atası” deməkdir. Əgər biz onun adı ilə ləqəbini müqayisə etsək, görərik ki, Abdur-Rahmən yəni, ər-Rahmən qulu, Allahın ən çox sevdiyi adlardan biridir, Əbu Hureyra ﷺ isə qəribə bir ləqəbdir. Lakin buna rəğmən Uca Allah onu insanlara məhz bu ləqəblə tanıtmış və onu insanlara sevdirmişdir. Peyğəmbər ﷺ onun üçün belə dua etmişdir: “Allahım, bu iki qulunu: Əbu Hureyranı və onun anasını insanlara sevdin!” (əl-Buxari, “Ədəbul-Mufrad” 34). Əbu Hureyra ﷺ demişdir: “Mən Peyğəmbərə ﷺ dedim: “Ey Allahın Elçisi! Mən səndən çoxlu hədislər eşidirəm, lakin (onları) unuduram”. Peyğəmbər ﷺ buyurdu: “Paltarının ətəyini aç!” Mən paltarımın ətəyini açıqda Peyğəmbər ﷺ əlləri ilə (sanki nəsə) ovucayıb (paltarımın ətəyinə) atdı və: “Ətəyini ört!”- dedi. Mən onu örtürdüm və bundan sonra heç bir şey unutmadım”. (əl-Buxari, 119). Əbu Hureyra ﷺ hicrətin 59-cu ilində vəfat etmişdir.

üçün bir yola çıxarsa, Allah da ona Cənnətə aparən yolu asanlaşdırar. Hər hansı bir qövüm Allahın evlərindən birində toplanıb, Allahın Kitabını oxuyar və öyrənərlərsə, şübhəsiz onların üzərlərinə sükunət enər və onları rəhmət bürüyər. Mələklər onları əhatə edər və Allah onları Öz dərgahında olanların yanında yad edər. Kim əməl etməkdə geri qalarsa, nəsəbi onu irəli sala bilməz”¹.

۷ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «إِنَّ لِلَّهِ مَلَائِكَةً يَطُوفُونَ فِي الطُّرُقِ، يَلْتَمِسُونَ أَهْلَ الذِّكْرِ، فَإِذَا وَجَدُوا قَوْمًا يَذْكُرُونَ اللَّهَ تَنَادَوْا هَلُمُّوا إِلَيَّ حَاجَتِكُمْ. قَالَ فَيَحْفُوْنَهُمْ بِأَجْنِحَتِهِمْ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا. قَالَ فَيَسْأَلُهُمْ رَبُّهُمْ وَهُوَ أَعْلَمُ مِنْهُمْ مَا يَقُولُ عِبَادِي قَالُوا يَقُولُونَ يُسَبِّحُونَكَ، وَيُكَبِّرُونَكَ، وَيُحَمِّدُونَكَ وَيَمَجِّدُونَكَ. قَالَ يَقُولُ هَلْ رَأَوْنِي قَالَ يَقُولُونَ لَا وَاللَّهِ مَا رَأَوْكَ. قَالَ يَقُولُ لَوْ رَأَوْنِي قَالَ يَقُولُونَ لَوْ رَأَوْكَ كَانُوا أَشَدَّ لَكَ عِبَادَةً، وَأَشَدَّ لَكَ تَمَجُّدًا، وَأَكْثَرَ لَكَ تَسْبِيحًا. قَالَ يَقُولُ فَمَا يَسْأَلُونِي قَالَ يَسْأَلُونَكَ الْحِنَّةَ. قَالَ يَقُولُ وَهَلْ رَأَوْهَا قَالَ يَقُولُونَ لَا وَاللَّهِ يَا رَبِّ مَا رَأَوْهَا. قَالَ يَقُولُ فَكَيْفَ لَوْ أَنَّهُمْ رَأَوْهَا قَالَ يَقُولُونَ لَوْ أَنَّهُمْ رَأَوْهَا كَانُوا أَشَدَّ عَلَيْهَا حِرْصًا، وَأَشَدَّ لَهَا طَلَبًا، وَأَعْظَمَ فِيهَا رَغْبَةً. قَالَ فَيَمَّ بِنَعْوَدُونَ قَالَ يَقُولُونَ مِنَ النَّارِ. قَالَ يَقُولُ وَهَلْ رَأَوْهَا قَالَ يَقُولُونَ لَا وَاللَّهِ مَا رَأَوْهَا. قَالَ يَقُولُ فَكَيْفَ لَوْ رَأَوْهَا قَالَ يَقُولُونَ لَوْ رَأَوْهَا كَانُوا أَشَدَّ مِنْهَا فِرَارًا، وَأَشَدَّ لَهَا مَخَافَةً. قَالَ يَقُولُ فَأَشْهَدُكُمْ أَنِّي قَدْ غَفَرْتُ لَهُمْ. قَالَ يَقُولُ مَلَكٌ مِنَ الْمَلَائِكَةِ فِيهِمْ فَلَانَ لَيْسَ مِنْهُمْ إِنَّمَا جَاءَ لِحَاجَةٍ. قَالَ هُمْ الْجُلَسَاءُ لَا يَشْتَقِي بِهِمْ حَلِيْسُهُمْ»

7. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Allahın yollarda dolaşaraq Allahı yad edən insanları (zikir əhlini) axtaran mələkləri var. Onlar Allahı yad edən bir camaat gördükdə, birbirini çağırır: “Axtardığının yanına gəlin!”- deyirlər. Sonra onlar bu camaatı öz qanadları ilə dünya səmasınadək əhatəyə alırlar. Elə həmin vaxt Rəbbi mələklərdən - (hər şeyi) onlardan daha yaxşı bildiyi halda - soruşur: “Qullarım nə deyirlər?” Mələklər: “Onlar Sənin şəninə təriflər deyir, Səni uca tutur, Səni həmd-səna ilə müqəddəs sayır və Səni tərifləyirlər”- deyər cavab verirlər. Allah soruşur: “Məgər onlar Məni görüblərmi?” Mələklər deyirlər: “Xeyr, vallahi ki, onlar Səni görməyiblər!” Allah soruşur: “Bəs Məni görsəydilər, necə (olardı)?” Mələklər deyirlər: “Əgər onlar Səni görsəydilər, bundan da çox Sənə ibadət edər, Səni tərifləyər, Səni həmd-səna ilə müqəddəs sayar və Sənin şənini uca tutardılar”. Allah soruşur: “Onlar Məndən nə istəyirlər?” Mələklər deyirlər: “Onlar Səndən Cənnəti istəyirlər”. Allah soruşur: “Məgər onlar Cənnəti görüblərmi?” Mələklər deyirlər: “Xeyr, ya Rəbb! Vallahi ki, onlar Cənnəti görməyiblər”. Allah soruşur: “Bəs onu görsəydilər, necə (olardı)?” Mələklər deyirlər:

¹ Muslim, 2699, 4867.

“Əgər onu görsəydilər, ona daha əzmlə can atar, onu daha inadla diləyər və onu daha çox rəğbətə arzulayardılar”. Allah soruşur: “Onlar (Mənə) nədən sığınırlar?” Mələklər deyirlər: “Cəhənnəm odundan”. Allah soruşur: “Məgər onlar Cəhənnəmi görüblərmi?” Mələklər deyirlər: “Xeyr, ya Rəbb! Vallahi ki, onlar Cəhənnəmi görməyiblər”. Allah soruşur: “Bəs onu görsəydilər necə (olardı)?” Mələklər deyirlər: “Əgər onu görsəydilər, ondan daha uzağa qaçmağa çalışar və ondan daha çox çəkinərdilər!” Allah buyurur: “Şahid olun ki, Mən onları bağışladım!” Bu vaxt mələklərdən biri deyir: “Bu camaatın arasında olan filankəs onlarla (yoldaşlıq edən kimsələrdən) deyil, sadəcə olaraq öz ehtiyacı üzündən ora gəlmişdir”. Onda Allah buyurur: “Bunlar elə insanlardır ki, onlarla oturub-duran adam bədbəxt olmaz”.¹

۸ - عَنْ ابْنِ عَمْرٍو ، قَالَ : قُلْتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، مَا غَنِيمَةُ مَجَالِسِ الذِّكْرِ ؟ قَالَ : غَنِيمَةُ مَجَالِسِ الذِّكْرِ الْحَنَّةُ .

8. Rəvayət edilir ki, İbn Amr² رضي الله عنه demişdir: “Mən dedim: “Ey Allahın Elçisi! Zikr məclislərinin qəniməti nədir?” Peyğəmbər ﷺ dedi: “Zikr məclislərinin qəniməti Cənnətdir”.³

۹ - عَنْ سُهَيْلِ بْنِ حَنْظَلَةَ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : « مَا جَلَسَ قَوْمٌ يَذْكُرُونَ اللَّهَ تَعَالَى فَيَقُومُونَ حَتَّى يُقَالَ لَهُمْ : قُومُوا ، قَدْ غَفَرَ اللَّهُ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ، وَبَدَّلَتْ سَيِّئَاتِكُمْ حَسَنَاتٍ . »

9. Rəvayət edilir ki, Suheyl ibn Hənzalə رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Oturaraq Uca Allahı yad edən (zikr edən) elə bir qövüm yoxdur ki, onlar ayağa qalxdıqda belə deyilməsin: “Qalxın, Allah günahlarınızı bağışladı və günahlarınız savablarla əvəz edildi”.⁴

Elmə öyrənməklə yiyələnmək olar

۱۰ - عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : " إِنَّمَا الْعِلْمُ بِالتَّعَلُّمِ ، وَالْحِلْمُ بِالتَّحَلُّمِ ، وَمَنْ يَتَحَرَّ الخَيْرَ يُعْطَهُ ، وَمَنْ يَتَّقِ الشَّرَّ يُوقَهُ " .

¹ əl-Buxari, 5929, 6045, 6408; Muslim, 2689, 4854, 7015.

² Əbu Muhəmməd Abdullah ibn Amr ibn As ibn Vail əs-Səhmi رضي الله عنه Peyğəmbərin ﷺ səhabəsidir. Abdullah ibn Amr رضي الله عنه hicrətin 63-cü ilində vəfat etmişdir.

³ Əhməd, 6651. Hədis həsəndir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1507.

⁴ ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 639, 5907. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 2210.

10. Rəvayət edilir ki, Əbu əd-Dərdə رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Elmə yalnız onu öyrənməklə, həlimliyə isə yalnız mülayim davranmaqla yiyələnmək olar. Kim xeyir əldə etməyə səy göstərsə, ona nail olar. Kim də şər əməldən çəkinərsə, ondan qorunar”.¹

Elmi öyrənmək və ya öyrətmək niyyəti

۱۱ - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ غَدَا إِلَى الْمَسْجِدِ لَا يُرِيدُ إِلَّا أَنْ يَتَعَلَّمَ خَيْرًا أَوْ يُعَلِّمَهُ، كَانَ لَهُ كَأَجْرِ حَاجٍّ تَامًا حِجَّتُهُ.

11. Əbu Umamə رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Kim səhər (vaxtı) xeyir öyrənmək və ya öyrətmək üçün məscidə gedərsə, ona tam bir həcc savabı verilir”.²

Elmi yaymağın fəziləti

۱۲ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَالَ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ «نَصَرَ اللَّهُ امْرَأً سَمِعَ مِنَّا شَيْئًا فَبَلَّغَهُ كَمَا سَمِعَ فَرَبٌّ مُبَلِّغٌ أَوْعَى مِنْ سَامِعٍ»

12. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Məsud³ رضي الله عنه demişdir: “Mən Allah Elçisinin صلى الله عليه وسلم belə buyurduğunu eşitmişəm: “Allah bizdən bir hədis eşidib onu olduğu kimi çatdıranın üzünü ağ etsin! Ola bilsin ki, onu eşidən çatdırandan daha anlayışlı olsun!”⁴

¹ ət-Tabərani “Mucəmul-Əvsat” 2663. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 342.

² ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 7346, 7473. Hədis həsən-səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vat-Tərhib, 86.

³ Əbu Abdur-Rahmən Abdullah ibn Məsud ibn Ğafil ibn Həbib əl-Huzəli رضي الله عنه Peyğəmbərin صلى الله عليه وسلم səhabəsidir. İslamı ilk əvvəl qəbul edənlərdən olmuşdur. İbn Məsud رضي الله عنه hicrətin 32-ci ilində Mədinədə vəfat etmişdir.

⁴ ət-Tirmizi, 2657, 2869. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vat-Tərhib, 89.

A decorative border with intricate floral and scrollwork patterns in shades of blue, green, and grey, framing the central text.

İMAN VƏ TÖVHİD

İslam, iman və yəqinlik

۱۳ - عَنْ أَبِي فَرَّاسٍ رَجُلٍ مِنْ أَسْلَمَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "سَلُونِي عَمَّا شِئْتُمْ"، فَتَدَاى رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا الْإِسْلَامُ؟ قَالَ: "إِقَامُ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءُ الزَّكَاةِ"، قَالَ: فَمَا الْإِيمَانُ؟ قَالَ: "الْإِحْتِلَاصُ"، قَالَ: فَمَا الْيَقِينُ؟ قَالَ: "التَّصَدِّيقُ بِالْقِيَامَةِ".

13. Rəvayət edilir ki, Əsləm qəbiləsindən olan Əbu Firas ؓ demişdir: "Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: "Nə haqda istəyirsinizsə, məndən soruşun." Bir kişi müraciət edərək soruşdu: "Ey Allahın Elçisi, İslam nədir?" O buyurdu: "Namaz qılmaq və zəkat vermək". O yenə soruşdu: "Bəs iman nədir?" Allah Elçisi ﷺ buyurdu: "İxlas". O yenə soruşdu: "Bəs yəqinlik nədir?" Allah Elçisi ﷺ buyurdu: "Qiyaməti təsdiq etmək".¹

Allaha iman gətirənlər

۱۴ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ أَهْلَ الْجَنَّةِ لَيَتَرَاءَوْنَ فِي الْجَنَّةِ كَمَا تَرَاءَوْنَ أَوْ تَرَوْنَ الْكَوْكَبَ الدَّرِّيَّ الْغَارِبَ فِي الْأَفْقِ وَالطَّلَعَ فِي تَفَاضِلِ الدَّرَجَاتِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ أَوْلَيْكَ النَّبِيُّونَ قَالَ بَلَى وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ وَأَقْوَامٌ آمَنُوا بِاللَّهِ وَصَدَّقُوا الْمُرْسَلِينَ

14. Əbu Hureyra ؓ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: "Cənnət əhli yüksək dərəcələrdə bir-birini üfüqdə doğan parlaq qərb ulduzunu gördükləri kimi görəcəklər". Səhabələr dedilər: "Ey Allahın Elçisi, onlar (yüksək dərəcədə olanlar) peyğəmbərlərdirmi?" O buyurdu: "Xeyr, canım Əlində Olana and olsun ki, (onlar) Allaha iman gətirib, elçiləri təsdiq edən qövməldir".²

۱۵ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَيُّ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: «إِيمَانٌ بِاللَّهِ» قَالَ: ثُمَّ مَاذَا؟ قَالَ: «الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ» قَالَ: ثُمَّ مَاذَا؟ قَالَ: «حَجٌّ مَبْرُورٌ» وَفِي رِوَايَةِ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ قَالَ: «إِيمَانٌ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ».

15. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: "Allah Elçisindən ﷺ soruşuldu: "Hansı əməl ən fəzilətli əməl sayılır?" O dedi: "Allaha iman gətirmək". Ondan soruşdular: "Sonra hansıdır?" Dedi: "Allah yolunda cihad etmək". (Yenə) soruşdular: "Sonra hansıdır?" Dedi: "Qəbul olunmuş

¹ əl-Beyhəqi "Şuabul-İman" 6442. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 3.

² Əhməd, 8471, 8452. Hədis səhih li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 3708.

həcc".¹ Muhəmməd ibn Cəfərin rəvayətində: "Allaha və Onun Elçisinə iman gətirməkdir"- deyilir".²

İmanın şirinliyini dadanlar

۱۶ - عَنْ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ وَجَدَ بِهِنَّ حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ، مَنْ كَانَ اللَّهُ وَرَسُولَهُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا، وَأَنْ يُجِبَّ الْمَرْءَ لَا يُجِبُّهُ إِلَّا لِلَّهِ، وَأَنْ يَكْرَهُ أَنْ يُعَوِّدَ فِي الْكُفْرِ بَعْدَ أَنْ أَنْقَذَهُ اللَّهُ مِنْهُ، كَمَا يَكْرَهُ أَنْ يُقْدَفَ فِي النَّارِ».

16. Ənəs رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: "Üç xislət var ki, bunlar kimdə olsa, o kimsə bu xislətlər sayəsində imanın şirinliyini dadmış olar: Allahı və Onun Elçisini başqalarından daha çox sevmək,³ sevdiyi kimsəni yalnız Allah üçün sevmək, Allah onu küfrdən qurtardıqdan sonra yenidən küfrə qayıtmağı oda atılmağı xoşlamadığı kimi xoşlamamaq".⁴

۱۷ - عَنْ الْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «ذَاقَ طَعْمَ الْإِيمَانِ مَنْ رَضِيَ بِاللَّهِ رَبًّا وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولًا».

17. Rəvayət edilir ki, Abbas ibn Abdulmuttalib رضي الله عنه Allah Elçisinin صلى الله عليه وسلم belə dediyini eşitmişdir: "Allahın Rəbb, İslamın din və Muhəmmədin peyğəmbər olduğundan razı qalan kimsə imanın tamamını dadar!"⁵

¹ Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: "Mən Peyğəmbərin صلى الله عليه وسلم belə buyurduğunu eşitmişəm: "Kim Allah xatirinə həcc ziyarətini yerinə yetirsə, ziyarət əsnasında qadını ilə yaxınlıq etməsə və digər günah işlərdən çəkinsə, dünyaya gəldiyi gündə olduğu kimi pak halda evinə qayıdar" (əl-Buxari, 1424, 1521).

² Muslim, 118, 135, 258.

³ Yəni Allah və Onun Elçisi صلى الله عليه وسلم ona dünyada mövcud olan hər şeydən – canından, övladından, valideynindən, zövcəsindən və qeyrilərindən daha sevimli olarsa. (əl-Qavlul-Mufid, 2/53); "Hədisdə Allah və Onun Elçisi deyilir, Allah, sonra Onun Elçisi deyilmir. Çünki Peyğəmbəri صلى الله عليه وسلم sevmək Pak və Uca Allahı sevməyə bağlıdır. İnsanın Allaha olan sevgisi artdıqca, Peyğəmbərə صلى الله عليه وسلم olan sevgisi də artmalıdır" (Şərḥ Riyadus-Salihin, 1/432); Belə ki, Allaha olan sevgi yalnız Peyğəmbəri صلى الله عليه وسلم sevməklə təsdiq edilə bilər. Uca Allah buyurur: "De: "Əgər siz Allahı sevirsinizsə, mənim ardımca gəlin ki, Allah da sizi sevsin və günahlarınızı bağışlasın. Allah Bağışlayan-
dır, Rəhmlidir" (Ali-İmran, 31).

⁴ Muslim, 60, 165, 174.

⁵ Muslim, 49, 151, 160. Bir şeydən "razı qaldım" demək - "ona qane oldum və onunla kifayətləndim, onunla yanaşı başqa bir şey istəmədim" deməkdir. Hədisdə "razı qalmaq" deyildikdə, Uca Allahdan başqa ilahi qüvvə axtarmamaq, İslam yolundan başqa bir yol tutmamaq və

Kamil iman

۱۷ - عَنْ سَهْلِ بْنِ مُعَاذِ بْنِ أَنَسِ الْجُهَنِيِّ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «مَنْ أَعْطَى لِلَّهِ وَمَعَ لِلَّهِ وَأَحَبَّ لِلَّهِ وَأَبْغَضَ لِلَّهِ وَأَكْرَحَ لِلَّهِ فَقَدِ اسْتَكْمَلَ إِيمَانَهُ».

18. Muaz ibn Ənəs əl-Cuhəni رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Kim (hər hansı bir şeyi) Allah rızası üçün verər, Allah rızası üçün (verməkdən) imtina edər, Allah rızası üçün sevər, Allah rızası üçün qəzəblənər və Allah rızası üçün evlənərsə, artıq imanını kamilləşdirmişdir”.¹

۱۹ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِأَبِي ذَرٍّ: أَيُّ عُرَى الْإِيمَانِ أَظْنُهُ قَالَ: أَوْثَقُ؟ قَالَ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: الْمَوَالَاةُ فِي اللَّهِ، وَالْمُعَادَاةُ فِي اللَّهِ، وَالْحُبُّ فِي اللَّهِ، وَالْبُغْضُ فِي اللَّهِ.

19. Rəvayət edilir ki, İbn Abbas رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم buyurdu: “İmanın ən möhkəm ipi Allah üçün dostluq etmək, Allah üçün düşmənçilik etmək, Allah üçün sevmək və Allah üçün nifrət etməkdir”.²

İman da köhnəlir

۲۰ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ الْإِيمَانَ لَيَخْلُقُ فِي حَوْفِ أَحَدِكُمْ كَمَا يَخْلُقُ الثَّوْبَ الْخَلِيقَ، فَاسْأَلُوا اللَّهَ أَنْ يُجَدِّدَ الْإِيمَانَ فِي قُلُوبِكُمْ».

20. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Amr رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Həqiqətən, hər birinizin qəlbindəki iman paltar köhnəldiyi kimi köhnəlir. Elə isə Allahdan qəlbinizdə olan imanı təzələməyi diləyin!”³

Qəlbə olan vəsvəslər

۲۱ - أَبُو زُمَيْلٍ قَالَ سَأَلْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ فَقُلْتُ مَا شَيْءٌ أَجِدُهُ فِي صَدْرِي قَالَ مَا هُوَ قُلْتُ وَاللَّهِ مَا أَتَكَلَّمُ بِهِ. قَالَ فَقَالَ لِي أَشَيْءٌ مِنْ شَيْءٍ قَالَ وَصَحْحِك. قَالَ مَا نَجَا مِنْ ذَلِكَ أَحَدٌ - قَالَ - حَتَّى أَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ {فَإِنْ كُنْتَ فِي شَكٍّ مِمَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ فَاسْأَلِ

Muhəmmədin صلى الله عليه وسلم şəriətindən başqa bir şəriət qəbul etməmək qəsd edilir. Şəkk yoxdur ki, bu sifətləri özündə cəm edən kimsə imanın şirinliyini qəlbinə salmış və onun tamamını dadmış olar.

¹ Ət-Tirmizi, 2521, 2713. Hədis həsəndir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 3028.

² Ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 11372; 11537. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 998.

³ əl-Hakim, 5. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1585.

الَّذِينَ يَقْرَأُونَ الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكَ { الْآيَةَ قَالَ فَقَالَ لِي إِذَا وَجَدْتِ فِي نَفْسِكَ شَيْئًا فَقُلْ { هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ }

21. Rəvayət edilir ki, Əbu Zumeyl رضي الله عنه demişdir: “Mən İbn Abbasdan¹ رضي الله عنه soruşdum: “Köksümdə hiss etdiyim şey nədir?” O soruşdu: “O nədir?” Mən dedim: “Allaha and olsun ki, mən onu danışa bilmərəm”. O: “Şübhə ilə bağlı bir şeydir?!”- dedi və güldü. Sonra dedi: “Ondan heç kəs xilas olmamışdır, hətta Allah ﷻ bu haqda ayə nazil etmişdir: **“Əgər sənə nazil etdiyimizə şübhə edirsənsə, səndən əvvəl Kitab oxuyanlardan soruş”** (Yunus, 94). O, sözüünə davam edərək dedi: “Özündə elə bir şey hiss etdikdə, de: **“Əvvəl də, Axır da, Zahir də, Batin də Odur. O, hər şeyi bilir”**”² (əl-Hədid, 3)”³

٢٢ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنْ أَحَدَنَا لَيَجِدُ فِي نَفْسِهِ الشَّيْءَ لِأَنَّهُ يَكُونُ حُمَمَةً أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنْ أَنْ يَتَكَلَّمَ بِهِ! فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اللَّهُ أَكْبَرُ! الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي رَدَّ أَمْرَهُ إِلَى الْوَسْوَاسَةِ».

22. Rəvayət edilir ki, İbn Abbas رضي الله عنه demişdir: “Bir kişi Peyğəmbərin ﷺ yanına gəlib dedi: “Ey Allahın Elçisi, həqiqətən, qəlbimizdə elə bir şey hiss edirik ki, bizə yanıb kül olmağımız onu danışmaqdan daha xoşdur”. O buyurdu: “Allahu Əkbər! (Şeytanın) işini vəsvəsəyə çevirən Allaha həmd olsun!”⁴⁵

٢٣ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ: قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّا نَجِدُ فِي أَنْفُسِنَا شَيْئًا مَا نُحِبُّ أَنْ نَتَكَلَّمَ بِهِ وَإِنَّ لَنَا مَا طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ، قَالَ: أَوْ قَدْ وَجَدْتُمْ ذَلِكَ؟ قَالُوا: نَعَمْ، قَالَ: ذَلِكَ صَرِيحُ الْإِيمَانِ.

23. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, səhabələr dedilər: “Ey Allahın Elçisi! Biz özümüzdə elə bir şeylər hiss edirik ki, onu danışmaq istəmirik və bizdə

¹ Əbul-Abbas Abdullah ibn Abbas ibn Abdulmuttəlib əl-Haşimi رضي الله عنه hicrətdən az əvvəl dünyaya gəlmişdir. Peyğəmbərin ﷺ əmisi oğlu və məşhur səhabələrindəndir. Ən çox hədis rəvayət etmiş yeddi səhabədən biridir. Hicrətin 68-ci ilində 71 yaşında vəfat etmişdir.

² Transkripsiyası: Huvəl-Əvvəlu val-Ə:xiru vaz-Za:hiru val-Bə:tinu va huva bikulli şeyin alim.

³ Əbu Davud, 5110, 5112. Hədis həsəndir. Bax: Səhih ət-Tərgib vat-Tərhib, 1614.

⁴ Yəni adam qəlbindən keçənləri dilinə gətirməsə və bu vəsvəsələrə uymasa, əksinə, özlüyündə bunu böyük günah hesab etsə və bunu dilinə gətirməsə, şeytanın hiyləsi onun özünə qayıdır. (Şərh Əbu Davud, Abdul-Muhsin əl-Abbad).

⁵ İbn Hibban, 147. Hədis həsəndir. Bax: Ziləlul-Cənnə, 658.

üzərinə gün düşməmiş (Allahdan başqa heç kəsin bilmədiyi) şeylər var". Peyğəmbər ﷺ soruşdu: "Doğrudanmı, siz bunu hiss edirsiniz?" Onlar: "Bəli"- deyə cavab verdilər. O dedi: "Bu, imanın saflığıdır (əsl imandır)!"²

۲۴ - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ: قَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! مَا الْإِيمَانُ؟ قَالَ: «إِذَا سَرَّتَكَ حَسَنَاتُكَ وَسَاءَتْكَ سَيِّئَاتُكَ، فَأَنْتَ مُؤْمِنٌ». قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! فَمَا الْإِيمَانُ؟ قَالَ: «إِذَا حَاكَ فِي قَلْبِكَ شَيْءٌ فَدَعَّهُ».

24. Rəvayət edilir ki, Əbu Umamə ؓ demişdir: "Bir kişi dedi: "Ey Allahın Elçisi, iman nədir?" O buyurdu: "Yaxşı əməlinə sevinir, pis əməlinə kədərlənirsənsə, sən möminlənsən". Kişi dedi: "Ey Allahın Elçisi, bəs günah nədir?" O buyurdu: "Əgər qəlbində bir şey tərəddüd edərək səni narahat edərsə, onu tərək et!"³

۲۵ - عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ أَحَدَكُمْ يَأْتِيهِ الشَّيْطَانُ فَيَقُولُ مَنْ خَلَقَكَ فَيَقُولُ اللَّهُ فَيَقُولُ فَمَنْ خَلَقَ اللَّهُ فَإِذَا وَجَدَ ذَلِكَ أَحَدُكُمْ فَلْيَقْرَأْ آمَنْتُ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ فَإِنَّ ذَلِكَ يُدْهَبُ عَنْهُ

25. Aişə⁴ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: "Həqiqətən, sizdən birinizə şeytan gəlib vəsvəsə edir: "Səni kim yaradıb?" O da: "Allah!"- deyir. (Sonra şeytan belə vəsvəsə edir): "Bəs Allahı kim yaradıb?" Sizdən biriniz bunu özündə hiss etdikdə: "Allaha və Onun elçilərinə iman etdim!"⁵- desin. Həqiqətən, bu, vəsvəsəni ondan uzaqlaşdırır"⁶.

¹ Həqiqətən də, mömin adamın öz qəlbindən keçən vəsvəsəni dilinə gətirməyi böyük günah hesab etməsi onun safqəlbli mömin olmağına dəlalət edir.

² əl-Buxari "Ədəbul-Mufrad" 1284; Muslim, 188, 340, 357; Əhməd, 9692; ən-Nəsəi "Sunənul-Kubra" 10426, 10508; İbn Hibban, 148. Hədis həsəndir. Bax: Ziləlul-Cənnə, 662.

³ İbn Hibban, 176; Əhməd, 22220. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 550.

⁴ Aişə bint Əbu Bəkr Abdullah ibn Əbu Quhafə Osman ibn Amir ət-Teymiyyə ؓ Allah Elçisinin ﷺ zövcəsi, möminlərin anası, bu ümmətin qadınları arasında İslam dinini ən yaxşı bilən qadın və ən çox hədis rəvayət edən səhabələrdəndir. Hicrətin 57-ci ilində Mədinədə vəfat etmişdir. Onun fəzilətinə dair neçə-neçə hədislər varid olmuşdur. Bunlardan birini qeyd edək; (bir dəfə) Peyğəmbər ﷺ Aişədən: "Sən həm bu dünyada, həm də Axirətdə mənim zövcəm olmağa razısanmı?"- deyə soruşdu. Aişə: "Əlbəttə, razıyam!"- deyə cavab verdi. Onda Peyğəmbər ﷺ buyurdu: "Sən dünyada da, Axirətdə də mənim zövcəmsən!" (İbn Əbu Şeybə, 32941; əl-Hakim, 6729. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1142). Həmçinin onun barəsində nazil olmuş bəraət ayələri (ən-Nur, 11-22) onun nə dərəcədə fəzilətli qadın olduğuna dəlalət edir.

⁵ Transkripsiyası: Əməntu billə:hi və rusulih!

⁶ Əhməd, 26203, 26246. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1610.

Doğru yolun misalı

٢٦ - عَنْ النَّوَّاسِ بْنِ سَمْعَانَ الْأَنْصَارِيِّ عَنِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا، وَعَلَى حَبْتَيْ الصِّرَاطِ سُورَانِ، فِيهِمَا أَبْوَابٌ مُفْتَحَةٌ، وَعَلَى الْأَبْوَابِ سُورٌ مُرْحَاةٌ، وَعَلَى بَابِ الصِّرَاطِ دَاعٍ يَقُولُ: أَيُّهَا النَّاسُ، ادْخُلُوا الصِّرَاطَ جَمِيعًا، وَلَا تَتَعَرَّجُوا، وَدَاعٍ يَدْعُو مِنْ فَوْقِ الصِّرَاطِ، فَإِذَا أَرَادَ يَفْتَحُ شَيْئًا مِنْ تِلْكَ الْأَبْوَابِ، قَالَ: وَيْحَكَ لَا تَفْتَحْهُ، فَإِنَّكَ إِنْ تَفْتَحْهُ تَلِجْهُ، وَالصِّرَاطُ الْإِسْلَامُ، وَالسُّورَانِ: حُدُودُ اللَّهِ، وَالْأَبْوَابُ الْمُفْتَحَةُ: مَحَارِمُ اللَّهِ، وَذَلِكَ الدَّاعِي عَلَى رَأْسِ الصِّرَاطِ: كِتَابُ اللَّهِ، وَالدَّاعِي مِنْ فَوْقِ الصِّرَاطِ: وَاعِظُ اللَّهِ فِي قَلْبِ كُلِّ مُسْلِمٍ.

26. Nəvvas ibn Səman əl-Ənsari ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Allah doğru yola aid bir məsəl çəkdi; bu yolun hər tərəfində bir divar, həmin divarlarda açıq qapılar və bu qapıların üstündə sallanmış pərdələr var. Yolun başında dayanmış bir nəfər insanları çağırır: “Ey insanlar! Hamınız bu yolla gedin və firqələrə bölünməyin!” – deyir. Digər dəvətçi də yolun üstündə dayanıb nəzarət edir. Kimsə o qapılardan birini açmaq istəyəndə ona: “Vay sənin halına, o qapını açma! Əgər sən onu açsan, mütləq ora girəcəksən” – deyir. (Allah Elçisi ﷺ davam edib) dedi: “Burada yol – İslam dinidir; divarlar – Allahın qoyduğu hüdudlar və qayda-qanunlardır, açıq qapılar – Allahın haram buyurduqlarıdır, yolun başında dayanan çağırışçı – Allahın Kitabıdır və nəhayət, yolun üstündə duran nəzarətçi – Allahın hər bir müsəlmanın qəlbində təyin etdiyi nəsihətdir!”²

Cənnəti istəyən Allaha şərik qoşmayaraq ona ibadət etməlidir

٢٧ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ أَعْرَابِيًّا جَاءَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! دُلَّنِي عَلَى عَمَلٍ إِذَا عَمَلْتُهُ دَخَلْتُ الْجَنَّةَ. قَالَ: «تَعْبُدُ اللَّهَ لَا تُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا، وَتُقِيمُ الصَّلَاةَ الْمَكْتُوبَةَ، وَتُؤَدِّي الرِّكَاعَةَ الْمَفْرُوضَةَ، وَتَصُومُ رَمَضَانَ» قَالَ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا أَزِيدُ عَلَى هَذَا شَيْئًا أَبَدًا، وَلَا أَنْقُصُ مِنْهُ، فَلَمَّا وُلِّي، قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ، فَلْيَنْظُرْ إِلَى هَذَا».

27. Əbu Hureyra ﷺ rəvayət edir ki, bir bədəvi Allah Elçisinin ﷺ yanına gəlib dedi: “Ey Allahın Elçisi! Mənə elə bir əməl öyrət ki, onu yerinə yetirəcəyim

¹ Aşağıda zikr edilən hədis günahın tərifi: Nəvvas ibn Səman əl-Ənsari ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisindən ﷺ yaxşılıq və günah barəsində soruşduqda o, belə buyurdu: “Yaxşılıq gözəl əxlaqdır. Günah isə o şeydir ki, sənin qəlbini narahat edir və sən istəmirsən ki, insanlar ondan xəbər tutsun”. (Muslim, 2553, 4632, 6680).

² Əhməd, 17671, 17784. Hədis səhihdir. Səhih əl-Cami, 3887.

təqdirə Cənnətə daxil olum". Peyğəmbər ﷺ buyurdu: "Allaha ibadət et və Ona heç kəsi şərikin qoşma, fərz buyurulmuş namazları qıl, vacib buyurulmuş zəkati ver və Ramazan ayını oruc tut!" Bədəvi dedi: "Canım Əlində olan Allaha and olsun ki, mən heç vaxt buna heç nə artırmayacağam və bundan heç nə əskilməyəcəyəm". O gedəndən sonra Peyğəmbər ﷺ buyurdu: "Cənnət əhlindən olan bir adama baxıb zövq almaq istəyəniniz varsa, qoy buna baxsın!"²

۲۸ - عَنْ أَبِي أَيُّوبَ أَنَّ رَجُلًا قَالَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخْبِرْنِي بِعَمَلٍ يُدْخِلُنِي الْجَنَّةَ. قَالَ مَا لَهُ مَا لَهُ؟ وَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَرَبٌ مَالُهُ، تَعْبُدُ اللَّهَ، وَلَا تُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا، وَتُقِيمُ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِي الزَّكَاةَ، وَتَصِلُ الرَّحِمَ».

28. Əbu Əyyub³ ﷺ rəvayət edir ki, bir nəfər Peyğəmbərə ﷺ dedi: "Mənə Cənnətə girməyimə səbəb olacaq əməl barədə xəbər ver". Səhabələr: "Ona nə olub? Ona nə olub?"- deyə soruşdular. Peyğəmbər ﷺ buyurdu: "O (bilmədiyini öyrənmək) istəyir. Allaha ibadət et və Ona heç kəsi şərikin qoşma, namaz qıl, zəkat ver və qohumluq əlaqələrini saxla!"⁴

۲۹ - عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ قَالَ: كُنْتُ رَدَفَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْسَ بَيْنِي وَبَيْنَهُ إِلَّا مُؤَخَّرَةُ الرَّحْلِ، فَقَالَ: «يَا مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ!» قُلْتُ: لَبَّيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَسَعْدَيْكَ، ثُمَّ سَارَ سَاعَةً، ثُمَّ قَالَ: «يَا مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ!» قُلْتُ: لَبَّيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَسَعْدَيْكَ، ثُمَّ قَالَ: «يَا مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ!» قُلْتُ: لَبَّيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَسَعْدَيْكَ، قَالَ: «هَلْ تُدْرِي مَا حَقُّ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى الْعِبَادِ؟» قَالَ: قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: «فَإِنَّ حَقَّ اللَّهِ عَلَى الْعِبَادِ أَنْ يَعْبُدُوهُ وَلَا يُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا» ثُمَّ سَارَ سَاعَةً، ثُمَّ قَالَ: «يَا مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ!» قُلْتُ: لَبَّيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَسَعْدَيْكَ، قَالَ: «هَلْ تُدْرِي مَا حَقُّ الْعِبَادِ عَلَى اللَّهِ إِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ؟» قَالَ: قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: «أَنْ لَا يَعْدُبَهُمْ».

29. Rəvayət edilir ki, Muaz ibn Cəbəl⁵ ﷺ demişdir: "Bir dəfə mən Peyğəmbərlə ﷺ birlikdə onun mindiyi heyvanın tərəkində idim. Mənimlə onun arasında yəhərin söykənəcəyindən başqa heç nə yox idi. (Peyğəmbər ﷺ məni): "Ey Muaz ibn Cəbəl!"- deyə çağırırdı. Dedim: "Buyur, əmri-

¹ Hədisdən açıq-aydın görünür ki, Peyğəmbər ﷺ bu adamın ölənədək vacib buyurulanları yerinə yetirəcəyini və Cənnətə daxil olacağını bilirdi.

² Muslim, 107,116, 6538; əl-Buxari, 1310, 1397.

³ Əbu Əyyub əl-Ənsari əl-Xəzrəci ﷺ Peyğəmbərin ﷺ səhabəsidir. Adı: Xalid ibn Zeyddir. O, hicrətin 52-ci ilində Konstantinopolun fəthi uğrunda gedən döyüşdə şəhid olmuşdur.

⁴ əl-Buxari, 1309, 1396.

⁵ Əbu Abdullah Muaz ibn Cəbəl ibn Amr əl-Ənsari ﷺ Peyğəmbərin ﷺ səhabələrindən olmuşdur. Miladi 605-ci ildə Mədinədə anadan olmuş, hicrətin 18-ci ilində Əmvasda taun xəstəliyindən vəfat etmişdir.

nə müntəzirəm, ey Allahın Elçisi!" Bir az getdikdən sonra o, yenə: "Ey Muaz ibn Cəbəl!" - deyə çağırdı.¹ Dedim: "Buyur, əmrinə müntəzirəm, ey Allahın Elçisi!" Bir qədər getdikdən sonra o, yenə: "Ey Muaz ibn Cəbəl!" - deyə çağırdı. Dedim: "Buyur, əmrinə müntəzirəm, ey Allahın Elçisi!" O dedi: "Bilirsənmi, Allahın ﷺ qulları üzərindəki haqqı nədir?" Dedim: "Allah və Onun Elçisi daha yaxşı bilir!" Dedi: "Allahın qulları üzərindəki haqqı qulların Ona ibadət edib heç kəsi Ona şəriq qoşmamalarıdır". Bir qədər getdikdən sonra yenə: "Ey Muaz ibn Cəbəl!" - deyə çağırdı. Dedim: "Buyur, əmrinə müntəzirəm, ey Allahın Elçisi!" O dedi: "Bilirsənmi, qulları bunu yerinə yetirəcəkləri təqdirdə onların Allah üzərindəki haqqı nədir?" Dedim: "Allah və Onun Elçisi daha yaxşı bilir!" Dedi: "(Ona heç nəyi şəriq qoşmayan)² qullarına əzab verməməsidir".³

۳۰ - عَنْ أَبِي ذَرٍّ قَالَ: فَانْطَلَقَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَحْوَ الْبَيْعِ، وَأَنْطَلَقْتُ أَتْلُوهُ، فَالْتَقَيْتَ فَرَأَيْتَ فَقَالَ: يَا أبا ذَرٍّ، فَقُلْتُ: لَبَّيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَسَعْدَيْكَ، وَأَنَا فِدَاؤُكَ، فَقَالَ: إِنَّ الْمُكْتَرِبِينَ هُمُ الْمُقْبِلُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، إِلَّا مَنْ قَالَ هَكَذَا وَهَكَذَا فِي حَقِّ، قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، فَقَالَ: هَكَذَا ثَلَاثًا، ثُمَّ عَرَضَ لَنَا أَحَدٌ فَقَالَ: يَا أبا ذَرٍّ، فَقُلْتُ: لَبَّيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَسَعْدَيْكَ، وَأَنَا فِدَاؤُكَ، قَالَ: مَا يَسْرُنِي أَنْ أَحْدَا لِي لِمُحَمَّدٍ ذَهَبًا، فِيمَسِي عَنْدَهُمْ دِينَارًا، أَوْ قَالَ: مِثْقَالَ، ثُمَّ عَرَضَ لَنَا وَادٍ، فَاسْتَنْتَلَفْتُنِي أَنْ لَهُ حَاجَةٌ، فَجَلَسْتُ عَلَى شَفِيرٍ، وَأَنْطَأَ عَلَيَّ. قَالَ: فَحَشِيتُ عَلَيْهِ، ثُمَّ سَمِعْتُهُ كَأَنَّهُ يُنَاجِي رَجُلًا، ثُمَّ خَرَجَ إِلَيَّ وَحَدُّهُ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَنِ الرَّجُلُ الَّذِي كُنْتُ تُنَاجِي؟ فَقَالَ: أَوْ سَمِعْتَهُ؟ قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ: فَإِنَّهُ جَبْرِيلُ أَتَانِي، فَبَشَّرَنِي أَنَّهُ مِنْ مَاتَ مِنْ أُمَّتِي لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ، قُلْتُ: وَإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ؟ قَالَ: نَعَمْ.

30. Rəvayət edilir ki, Əbu Zərr رضي الله عنه demişdir: "Bir dəfə Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم Bəqi qəbiristanlığına tərəf getdi. Mən də onun dalınca getdim. O, arxaya dönüb

¹ ən-Nəvəvi رضي الله عنه demişdir: "Peyğəmbərin صلى الله عليه وسلم Muazı təkrar çağırması ona söyləyəcəyinə diqqət yetirməsi və onu axıra kimi dinləməsi üçün idi. Rəvayət edilir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم bir söz söylədiyi zaman, söylədiklərini başa düşsünlər deyə, onu üç dəfə təkrar edərdi, habelə bir tayfanın yanına gəlib onları salamladıqda, üç dəfə salam verərdi". (əl-Buxari, 94).

² ən-Nəvəvi رضي الله عنه demişdir: "Bilin ki, sələflərdən və xələflərdən haqq yolda olan əhli-sünnə alimləri ittifaq etmişlər ki, tövhidi qəbul edərək ölən kimsə hökmən Cənnətə daxil olacaq. Əgər bu adam uşaq, yaxud məcnun, yaxud şirkdən və başqa günahlardan tövbə etmiş birisi kimi günahsızdırsa və tövbə etdikdən sonra günah etməyib, Cəhənnəmdən uzaq olub Cənnətə girəcək... Kim də böyük günah edər və tövbə etmədən dünyadan köçərsə, Uca Allahın istəyi altında olar. İstəsə, onu bağışlayar və Cənnətə daxil edər. İstəsə də, ona Cəhənnəmdə istədiyi qədər əzab verər, sonra da onu Cənnətə daxil edər. Allah tövhid üzərində ölən heç bir kəsi – həmin adam nə qədər günah edirsə etsin – əbədi olaraq Cəhənnəmdə saxlamaz. Necə ki, kafir olaraq ölən kimsəni – həmin adam nə qədər yaxşılıqlar edirsə etsin – Cənnətə daxil etməz...". (Şərh Səhih Muslim).

³ Muslim, 43, 152.

məni gördükdə dedi: “Ey Əbu Zərr!” Mən dedim: “Hüzurundayam, ey Allahın Elçisi! Əmrinə müntəzirəm, canım sənə qurban!” O, dedi: “(Bu dünyada var-dövlətlərini) artıranlar Qiyamət günü (savablarını) azaldacaqlar. Yalnız haqq yolda belə və belə edənlər müstəsnaadır”. Mən dedim: “Allah və Onun Elçisi daha yaxşı bilir”. O: “Belə” sözünü üç dəfə təkrar etdi.¹ Sonra qarşımıza Uhud dağı çıxdı. Peyğəmbər ﷺ dedi: “Ey Əbu Zərr!” Mən dedim: “Hüzurundayam, ey Allahın Elçisi! Əmrinə müntəzirəm, canım sənə qurban!” O, dedi: “Uhud dağının Muhəmməd ailəsi üçün qızıla çevrilib, bir gecə onların yanında ondan bircə qızıl, yaxud bircə misqal qalması məni sevindirməz”.² Sonra qarşımıza bir vadi çıxdı. Peyğəmbər ﷺ qabağa keçdi. Mən onun subaşına çıxmaq istədiyini zənn etdim və buna görə də bir kənardə oturub onu gözlədim. O, bir qədər gec qayıtdı və mən onun başına bir iş gəlməsindən qorxdum. Sonra mən onun kiminləsə pıçıldışdığını eşitdim. Lakin o, mənim yanıma tək gəldi. Mən soruşdum: “Ey Allahın Elçisi, sənın pıçıldışdığın adam kim idi?” O soruşdu: “Sən bunu eşitdinmi?” Mən: “Bəli!” – deyə cavab verdim. O, dedi: “Bu, Cəbrail idi. Gəlmişdi mənə müjdə versin ki, ümmətimdən kim Allaha şəriq qoşmadığı halda ölsə, Cənnətə daxil olacaq”. Mən dedim: “Zina etsə, oğurluq etsə belə?” Cəbrail: “Bəli!” – dedi”.³

۳۱ - عَنْ أَبِي ذَرٍّ قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَيْهِ تَوْبُ أَبِيصُ وَهُوَ نَائِمٌ ثُمَّ أَتَيْتُهُ وَقَدْ اسْتَيْظَطَ (فَجَلَسْتُ إِلَيْهِ) فَقَالَ: مَا مِنْ عَبْدٍ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ثُمَّ مَاتَ عَلَى ذَلِكَ إِلَّا دَخَلَ الْجَنَّةَ قُلْتُ وَإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ قَالَ وَإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ قُلْتُ وَإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ قَالَ وَإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ قُلْتُ وَإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ عَلَى رَعْمِ أَبِي ذَرٍّ وَسَكَانِ أَبِي ذَرٍّ إِذَا حَدَّثَ بِهَذَا قَالَ وَإِنْ رَعِمَ أَثْفُ أَبِي ذَرٍّ.

31. Rəvayət edilir ki, Əbu Zərr ؓ demişdir: “(Bir dəfə) mən Peyğəmbərin ﷺ yanına gəldim. (Həmin vaxt) o, üstünə ağ örtük sərib yatmışdı. Artıq o, oyanmışdı. Mən onun yanında oturdum və o, mənə belə buyurdu: “Lə iləhə illəllah” deyən və (qəlbən) bunu təsdiqləyərək ölən hər bir bəndə mütləq Cənnətə girəcək”. Mən soruşdum: “Zina və oğurluq etsə də?” O dedi:

¹ əl-Buxarinin “Səhih” əsərində rəvayət edilən hədisdə (5963, 6444) Peyğəmbər ﷺ: “...belə, belə və belə edənlər - sağından, solundan və arxadan”- demiş, beləliklə də, hər istiqamətdə yaxşı işlər görənlərə işarə etmişdir.

² Peyğəmbər ﷺ evində bu qədər qızılın olduğu təqdirdə onları bircə gün belə evində saxlamayacağını və hamısını Allah yolunda xərcləyəcəyini xəbər verir. Bu da Peyğəmbərin ﷺ olduqca səxavətli olduğuna dəlalət edir.

³ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 803. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 826.

“Zina və oğurluq etsə də”. Mən (yenə) soruşdum: “Zina və oğurluq etsə də?” O dedi: “Zina və oğurluq etsə belə”. Mən bir daha soruşdum: “Zina və oğurluq etsə də?” O dedi: “Zina etsə, oğurluq etsə belə. Əbu Zərin xoşuna gəlməsə belə”. Əbu Zərr رضي الله عنه bu hədisi danışarkən deyərdi: “Əbu Zərin xoşuna gəlməsə belə”.¹

۳۲ - عَنْ جَابِرٍ قَالَ: أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! مَا الْمُوجِبَاتُ؟ فَقَالَ: «مَنْ مَاتَ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ، وَمَنْ مَاتَ يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا دَخَلَ النَّارَ».

32. Rəvayət edilir ki, Cabir² رضي الله عنه demişdir: “Bir nəfər Peyğəmbərin ﷺ yanına gəlib dedi: “Ey Allahın Elçisi! (Cənnətə və Cəhənnəmə girməyi) vacib edən iki şey nədir?” Peyğəmbər ﷺ buyurdu: “Kim Allaha şərik qoşmayıb ölərsə, Cənnətə daxil olar. Kim də Allaha şərik qoşub ölərsə, Cəhənnəmə girər”.³

۳۳ - عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ أَنَّهُ قَامَ فِيهِمْ عِنْدَ كَنْبَسَةَ مُعَاوِيَةَ فَحَدَّثَتْ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ: مَنْ عَبَدَ اللَّهَ لَا يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا، وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ، وَسَمِعَ وَأَطَاعَ فَإِنَّ اللَّهَ يَدْخُلُهُ مِنْ أَيِّ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ شَاءَ، وَإِنْ لَهَا ثَمَانِيَةُ أَبْوَابٍ، وَمَنْ عَبَدَ اللَّهَ لَا يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا، وَآتَى الزَّكَاةَ، وَسَمِعَ، وَعَصَى فَإِنَّ اللَّهَ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى الْخِيَارِ إِنْ شَاءَ رَحِمَهُ، وَإِنْ شَاءَ عَذَّبَهُ.

33. Ubadə ibn əs-Samit رضي الله عنه rəvayət edir ki, bir dəfə Muaviyə kilsənin yanında insanların arasında dayanaraq belə dedi: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: “Kim Allaha heç bir şeyi şərik qoşmadan ibadət edər, namaz qılar, zəkat verər, eşidər və itaət edərsə, həqiqətən, Allah onu Cənnətin səkkiz qapısının hansından istəsə, Cənnətə daxil edər. Kim də Allaha heç bir şeyi şərik qoşmadan ibadət edər, zəkat verər, eşidər və asi olarsa, həqiqətən o, Allahın ixtiyarı altındadır. İstəsə, ona rəhm edər, istəsə də, ona əzab verər”.⁵

¹ Muslim, 138, 273, 283; əl-Buxari, 5379, 5827.

² Əbu Abdur-Rahmən Cabir ibn Abdullah ibn Amr ibn Həram əl-Ənsari əl-Xəzrəci əl-Mədəni رضي الله عنه Peyğəmbərin ﷺ səhabələrindəndir. Ağac altında Peyğəmbərə ﷺ beyət gətirənlərdən olmuşdur. Öz zamanında Mədinənin müftisi olmuşdur. Hicrətin 78-ci ilində doxsan dörd yaşında vəfat etmişdir. Ən çox hədis rəvayət edən yeddi səhabədən biridir.

³ Muslim, 134, 269, 278.

⁴ Bu, ümumiyyətlə tövhid əhlindən olan günahkarın mütləq şəkildə Cənnətə daxil olacağına aiddir. Belə ki, etdiyi günahlara görə tövbə etməyən hər kəs Allahın istəyi altındadır. Allah ona Cəhənnəm əzabını daddırsa da, axırda onu tövhid əhli olması səbəbilə Cənnətə daxil edəcək.

⁵ əl-Bəzzər, 2349, 2704; Əhməd, 23439, 22820. Hədis həsəndir. Bax: Ziləlul-Cənnə, 968, 1027.

۳۴ - عَنْ أَبِي أَيُّوبَ أَنَّهُ حَدَّثَهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ جَاءَ يَعْبُدُ اللَّهَ لَا يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا، وَيُقِيمُ الصَّلَاةَ، وَيُؤْتِي الزَّكَاةَ، وَيَصُومُ رَمَضَانَ، وَيَتَّقِي الْكِبَائِرَ، فَإِنَّ لَهُ الْجَنَّةَ. قَالُوا مَا الْكِبَائِرُ؟ قَالَ: الْإِشْرَاكُ بِاللَّهِ، وَقَتْلُ النَّفْسِ الْمُسْلِمَةِ، وَفِرَارُ يَوْمِ الرَّحْفِ

34. Əbu Əyyub رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Kim Allaha heç bir şeyi şərik qoşmadan ibadət edər, namaz qılar, zəkat verər, Ramazan orucunu tutar və böyük günahlardan çəkinərək (Allahın hüzuruna) gəlsə, həqiqətən, ona Cənnət verilər”. Dedilər: “Böyük günahlar hansılardır?” O buyurdu: “Allaha şərik qoşmaq, müsəlmanı öldürmək və düşmənlə qarşılaşdıqda döyüşdən qaçmaq!”¹

۳۵ - عَنْ أَبِي ذَرٍّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا وَأَزِيدُ وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَجَزَاءُهَا أَوْ أُغْفِرُ وَمَنْ تَقَرَّبَ مِنِّي شَيْئًا تَقَرَّبْتُ مِنْهُ ذِرَاعًا وَمَنْ تَقَرَّبَ مِنِّي ذِرَاعًا تَقَرَّبْتُ مِنْهُ بَاعًا وَمَنْ أَتَانِي يَمْشِي أَتَيْتُهُ هَرَوَلَةً وَمَنْ لَقِينِي بِقَرَابِ الْأَرْضِ حَطِيبَةً لَا يُشْرِكُ بِي شَيْئًا لَقِينْتُهُ بِمِثْلِهَا مَغْفِرَةً»

35. Rəvayət edilir ki, Əbu Zərr رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم dedi: “Allah عز وجل buyurur: “Kim yaxşı bir əməl ilə (hüzuruma) gəlsə, ona on misli qədər və əlavə (yeddi yüzə qədər və daha çox savab) verərəm. Kim günah ilə gəlsə, ona (həmin) günaha bərabər əvəzini verərəm və ya bağışlayaram. Kim Mənə bir qarış yaxınlaşsa, Mən də ona bir dirsək² yaxınlaşaram. Kim Mənə bir dirsək yaxınlaşsa, Mən də ona bir qulac³ yaxınlaşaram. Kim Mənə doğru yeriylərək gəlsə, Mən də ona doğru yüyürərək gələrəm. Kim Mənə heç bir şeyi şərik qoşmadan yer boyda günahla Mənimlə görüşsə, Mən də onu (etdiyinin) misli qədər məğfirətlə qarşılayaram”.⁴

۳۶ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: «مَنْ عَلِمَ أَنِّي ذُو قُدْرَةٍ عَلَى مَغْفِرَةِ الذُّنُوبِ، غَفَرْتُ لَهُ وَلَا أُبَالِي مَا لَمْ يُشْرِكْ بِي شَيْئًا»

36. İbn Abbas رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə dedi: “Allah عز وجل buyurdu: “Kim Mənim günahları bağışlamağa qadir olduğumu bilsə, Mənə

¹ Əhməd, 23502, 23549, 23898; əs-Suyuti “Camius-Sağir” 11669. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 6185.

² Dirsək - dirsəkdən barmaqların ucuna qədər uzunluqda olan qədim ölçü.

³ Qulac - iki qol açıldığı zaman birinin ucundan digərinin ucuna qədər olan məsafə.

⁴ Muslim, 2687, 4852, 7009.

heç bir şeyi şərik qoşmadıqca, onu bağışlayaram. Bu Mənim üçün heç nədir".¹

“Lə iləhə illəllah” kəlməsinin əzəməti

۳۷ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «الْإِيمَانُ بَضْعٌ وَسَبْعُونَ أَوْ بَضْعٌ وَسِتُّونَ شُعْبَةً فَأَفْضَلُهَا قَوْلُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَذْنَاهَا إِمَاطَةُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الْإِيمَانِ».

37. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ﷺ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “İmanın yetmişdən və ya altmışdan çox şöbəsi var. Onların ən fəzilətli “Lə iləhə illəllah” kəlməsi, ən aşağı olanı isə yoldan bir maneəni uzaqlaşdırmaqdır. Həya da imanın şöbələrindən biridir”.²

۳۸ - عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "مَا مِنْ نَفْسٍ تَمُوتُ تَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَرْجِعُ ذَلِكَ إِلَى قَلْبٍ مُوقِنٍ إِلَّا غَفَرَ اللَّهُ لَهَا"

38. Rəvayət edilir ki, Muaz ibn Cəbəl ﷺ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Allahdan başqa ibadətə layiq ilahın olmadığına, mənim də Onun Elçisi olduğuna qəlbən, tam yəqinliklə şəhadət edərək ölən elə bir kimsə yoxdur ki, Allah onu bağışlamasın”.³

۳۹ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : مَا قَالَ عَبْدٌ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ قَطُّ مُخْلِصًا ، إِلَّا فُتِحَتْ لَهُ أَبْوَابُ السَّمَاءِ ، حَتَّى تُفْضِيَ إِلَى الْعَرْشِ ، مَا اجْتَنَبَ الْكِبَائِرَ .

39. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ﷺ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Səmimi qəlbdən “lə iləhə illəllah”- (Allahdan başqa ibadətə layiq ilah yoxdur) - deyən elə bir qul yoxdur ki, böyük günahlardan çəkdiyini müddətdə göyün qapıları onun üçün açılmasın və o kəlmə Ərşə çatmasın”.⁴

۴۰ - عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ كَانَ آخِرُ كَلَامِهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ .

¹ ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 11615; əl-Hakim, 7676. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 4330.

² Muslim, 51, 162.

³ İbn Macə, 3796, 3928. Hədis həsən-səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 2278.

⁴ ət-Tirmizi, 3590, 3939. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 5648.

40. Rəvayət edilir ki, Muaz ibn Cəbəl ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kimin son kəlməsi “lə iləhə illəllah”- (Allahdan başqa ibadətə layiq məbud yoxdur) olarsa, Cənnətə girər”.¹

٤١ - عَنْ عُثْمَانَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ مَاتَ وَهُوَ يَعْلَمُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ.

41. Rəvayət edilir ki, Osman ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Hər kim Allahdan başqa ibadətə layiq ilahın olmadığını bildiyi halda ölərsə, Cənnətə girər”.²

٤٢ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ نَفَعَتْهُ يَوْمًا مِنْ دَهْرِهِ، أَصَابَهُ قَبْلَ ذَلِكَ مَا أَصَابَهُ".

42. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim ömründə bir gün belə “lə iləhə illəllah” deyərsə, bundan öncə nə etməsinə baxmayaraq ona fayda verər”.³

٤٣ - سَمِعْتُ أُسَامَةَ بْنَ زَيْدِ بْنِ حَارِثَةَ يُحَدِّثُ قَالَ: بَعَثَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى الْحَرَقَةِ مِنْ جُهَيْنَةَ، فَصَبَحْنَا الْقَوْمَ فَهَزَمْتَاهُمْ، قَالَ: وَلَحِقْتُ أَنَا وَرَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ رَجُلًا مِنْهُمْ، فَلَمَّا غَشِيْنَا قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، فَكَفَّ عَنْهُ الْأَنْصَارِيُّ وَطَعَنَتْهُ بِرُمْحِي حَتَّى قَتَلْتُهُ، قَالَ: فَلَمَّا قَدِمْنَا بَلَغَ ذَلِكَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لِي: يَا أُسَامَةُ! أَقَتَلْتَهُ بَعْدَ مَا قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ؟ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنَّمَا كَانَ مُتَعَوِّدًا. (قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّمَا قَالَهَا خَوْفًا مِنَ السَّلَاحِ. قَالَ «أَفَلَا شَقَقْتَ عَنْ قَلْبِهِ حَتَّى تَعْلَمَ أَقَالَهَا أَمْ لَا») قَالَ: فَقَالَ: أَقَتَلْتَهُ بَعْدَ مَا قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ؟ قَالَ: فَمَا زَالَ يُكْرِرُهَا عَلَيَّ حَتَّى تَمَيَّنْتُ أَنِّي لَمْ أَكُنْ أَسْلَمْتُ قَبْلَ ذَلِكَ الْيَوْمِ.

43. Rəvayət edilir ki, Usamə ibn Zeyd ibn Haris ؓ demişdir: “Bir dəfə Allah Elçisi ﷺ bizi Cuheynədəki Huraqatın üstünə göndərdi. Biz səhərə yaxın düşməyə hücum etdik və onları məğlubiyyətə uğratdıq. (Orada) mən Ənsardan⁴ olan bir (mücahidlə) kafirlərdən birini haqladıq. Biz onun başının üstünü aldıqda, o: “Lə iləhə illəllah!”- dedi. (Bunu eşidəndə) ənsardan olan

¹ Əbu Davud, 3116, 3118. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 6479.

² Muslim, 38, 136, 145.

³ əl-Bəzzər, 8292; ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 1111; əl-Beyhəqi “Şuabul-İman” 96; İbn əl-Arabi “əl-Mucəm” 1132. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 6434; Silsilə əs-Səhihə, 1932.

⁴ Ənsar - Mədinənin İslamı qəbul etmiş və Muhəmməd Peyğəmbərin ﷺ sədaqətli silahdaşları olmuş yerli sakinlərinə deyilir. Onlar Məkkədən və başqa şəhərlərdən gələn mühacirləri evlərinə qəbul edir və onları zəruri əşyalarla təmin edirdilər.

qardaşım ona dəymədi. Mən isə nizəmlə onu vurub öldürdüm. Biz Mədinəyə gəldikdə, hadisəni Peyğəmbərə ﷺ danışdılar. Peyğəmbər ﷺ mənə dedi: “Ey Usamə! O: “Lə iləhə illəllah”- deyəndən sonra sən onu öldürdün?!” Dedim: “Ey Allahın Elçisi! O, (canını) qurtarmaq üçün belə etdi”. (Mən dedim: “Ey Allahın Elçisi! O bunu silahdan qorxduğuna görə dedi”. Peyğəmbər ﷺ buyurdu: “Məgər sən onun qəlbini yardım ki, biləsən o bunu (ürəkdən) deyib, yoxsa yox?”¹). Peyğəmbər ﷺ dedi: “O: “Lə iləhə illəllah”- deyəndən sonra sən onu öldürdün?!” Peyğəmbər ﷺ bu sözü mənə o qədər təkrar etdi ki, nəhayət, mən (öz-özümə): “Kaş mən bu gündən öncə İslamı qəbul etmiş olmayaydım”- deyə təmənnə etdim”.²

٤٤ - عَنْ الْمُقَدَّادِ بْنِ الْأَسْوَدِ أَنَّهُ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَرَأَيْتَ إِنْ لَقِيتُ رَجُلًا مِنَ الْكُفَّارِ، فَضَرَبَ إِحْدَى يَدَيْيَ بِالسَّيْفِ فَفَطَعَهَا، ثُمَّ لَادَ مِنِّي بِشَحْرَةٍ فَقَالَ: أَسَلَّمْتُ لِلَّهِ، أَفَأَقْتُلُهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ بَعْدَ أَنْ قَالَهَا؟ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تَقْتُلُهُ» قَالَ: فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنَّهُ قَدْ قَطَعَ يَدَيْيَ، ثُمَّ قَالَ ذَلِكَ بَعْدَ أَنْ قَطَعَهَا، أَفَأَقْتُلُهُ؟ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تَقْتُلُهُ، فَإِنْ قَتَلْتَهُ فَإِنَّهُ بِمَنْزِلَتِكَ قَبْلَ أَنْ تَقْتُلَهُ، وَإِنَّكَ بِمَنْزِلَتِهِ قَبْلَ أَنْ يَقُولَ كَلِمَتَهُ الَّتِي قَالَ».

44. Miqdad ibn əl-Əsvədin ﷺ belə dediyi rəvayət edilir: “(Bir dəfə) mən Peyğəmbərə ﷺ dedim: “Ey Allahın Elçisi! Söylə görüm, əgər mən (döyüşdə) kafirlərdən biri ilə üz-üzə gəlib onunla vuruşsam, o, qılıncı vurub mənim bir əlimi kəssə, sonra da canını məndən qurtarmaq üçün ağaca qalxıb: “Allaha təslim oluram!”- desə, bu sözü dedikdən sonra mən onu öldürə bilərəmmi, ey Allahın Elçisi?” Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Sən onu öldürməməlisən!” Mən dedim: “Ey Allahın Elçisi! Axı, o, mənim bir əlimi kəsmiş və bu sözü ancaq əlimi kəsdikdən sonra demişdir. Belə olduqda mən onu öldürə bilərəmmi?” Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Sən onu öldürməməlisən, çünki əgər sən onu öldürsən, onun halı, sənini onu öldürməmişdən qabaqki halın kimi olacaq. Sənin halın isə onun bu sözü deməmişdən əvvəlki halı kimi olacaq”³.⁴

¹ Muslim, 140, 287, 289.

² Muslim, 141, 278, 288; əl-Buxari, 4269, 4021, 6478, 6872; İbn Hibban, 4751.

³ Peyğəmbərin ﷺ “...onun halı, sənini onu öldürməmişdən qabaqki halın kimi olacaq” sözü o deməkdir ki, zahirən müsəlman olduqdan sonra onun qəsdinə durmaq qadağan olacaq, özü də şəriətə uyğun şəkildə mühakimə olunacaq. “Sənin halın onun bu sözü deməmişdən əvvəlki halı kimi olacaq” sözü isə o deməkdir ki, əgər sən onu öldürsən, onun varislərinin səndən qisas və ya qanbahası almağa haqqı olacaq”. (Fəthul-Bəri, 19/ 301).

⁴ Muslim, 95, 274; əl-Buxari, 4019, 6865.

٤٥ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعِيرُ إِذَا طَلَعَ الْفَجْرُ وَكَانَ يَسْتَمِعُ الْأَذَانَ فَإِنْ سَمِعَ أَذَانًا أَمْسَكَ وَإِلَّا أَغَارَ فَسَمِعَ رَجُلًا يَقُولُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «عَلَى الْفِطْرَةِ». ثُمَّ قَالَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «خَرَجْتَ مِنَ النَّارِ». فَتَنظَرُوا فَإِذَا هُوَ رَاعِي مِعْرَى.

45. Rəvayət edilir ki, Ənəs ibn Malik ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ bir yerə sübh açıldıqda hücum edərdi. (Ora yaxınlaşıb) qulaq asar, azanı eşitsəydi, hücum etməzdi. Əks təqdirdə isə hücum edərdi. Bir kişinin: “Allahu Əkbər, Allahu Əkbər”- dediyini eşitdi və belə buyurdu: “O, fitrət üzərindədir”. Sonra belə dedikdə: “Əşhədu ən lə iləhə illəllah, əşhədu ən lə iləhə illəllah (Allahdan başqa ibadətə layiq məbudun olmadığına şəhadət edirəm)”. O belə buyurdu: “Oddan qurtuldu”. Baxdıqları vaxt onun bir çoban olduğunu gördülər”.¹

٤٦ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَوْ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ - شَكَ الْأَعْمَشُ - قَالَ: لَمَّا كَانَ غَزْوُهُ ثُبُوكَ أَصَابَ النَّاسَ مَجَاعَةً، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ! لَوْ أَذْنُتَ لَنَا فَتَحَرْنَا نَوَاضِحَنَا، فَأَكَلْنَا وَادَهْنَا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «افْعَلُوا» قَالَ: فَجَاءَ عُمَرُ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنْ فَعَلْتَ قَلَّ الظَّهْرُ، وَلَكِنْ ادْعُهُمْ بِفَضْلِ أَزْوَاجِهِمْ، ثُمَّ ادْعُ اللَّهُ لَهُمْ بِالْبِرْكَةِ، لَعَلَّ اللَّهُ أَنْ يَجْعَلَ فِي ذَلِكَ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «نَعَمْ» قَالَ: فَدَعَا بِنَطْعٍ فَبَسَطَهُ، ثُمَّ دَعَا بِفَضْلِ أَزْوَاجِهِمْ قَالَ: فَجَعَلَ الرَّجُلُ يَجِيءُ بِكَفِّ ذُرَّةٍ، قَالَ: وَيَجِيءُ الْآخَرُ بِكَفِّ تَمْرٍ، قَالَ: وَيَجِيءُ الْآخَرُ بِكَسْرَةٍ، حَتَّى اجْتَمَعَ عَلَى النَّطْعِ مِنْ ذَلِكَ شَيْءٌ يَسِيرٌ قَالَ: فَدَعَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْهِ بِالْبِرْكَةِ، ثُمَّ قَالَ: «خُذُوا فِي أَوْعِيَتِكُمْ» قَالَ: فَأَخَذُوا فِي أَوْعِيَتِهِمْ، حَتَّى مَا تَرَكُوا فِي الْعُسْكَرِ وَعَاءً إِلَّا مَلُؤُهُ، قَالَ: فَأَكَلُوا حَتَّى شَبِعُوا، وَفَضَلَتْ فَضْلَةً فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّي رَسُولُ اللَّهِ، لَا يَلْقَى اللَّهُ بِهِمَا عَبْدٌ غَيْرَ شَاكٍ، فَيُحْجَبَ عَنِ الْجَنَّةِ».

46. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra, yaxud Əbu Səid² ؓ demişdir: “Təbuk³ döyüşündə camaata aclıq üz vermişdi. Onlar (Allah Elçisinin ﷺ yanına gəlib) dedilər: “Ey Allahın Elçisi! İzn versəydin, yük dəvələrimizi kəşib ətindən yeyər, yağından da istifadə edərdik”. Allah Elçisi ﷺ: “Edin!”- deyə buyurdu. Bu vaxt Ömər⁴ gəlib dedi: “Ey Allahın Elçisi!

¹ Muslim, 575, 873.

² Ravi Aməş hədisin kim tərəfindən rəvayət edildiyinə şəkk etmişdir.

³ Mədinədən 700 km şimalda yerləşən şəhər.

⁴ Əbu Həfs Ömər ibn Xəttab ibn Nufeyl əl-Quraşi əl-Faruq ؓ fil ilindən on il sonra, yəni Muhəmmədə ﷺ peyğəmbərlik verilməmişdən otuz il əvvəl dünyaya gəlmişdir. Cənnətlə müjdələnmiş on nəfərdən biridir. O, Peyğəmbərin ﷺ həm ən yaxın iki dostundan biri, həm də onun qayınatası, möminlərin anası – Həfəsinin atasıdır. Ömər ibn Xəttab ؓ demək olar ki, Peyğəmbərlə ﷺ birlikdə bütün döyüşlərdə iştirak etmiş və ələlxüsus da, ağac altında ona beyət götürənlərdən olmuşdur. Ömər ibn Xəttab ؓ Rəsulullahın ﷺ ikinci xəlifəsi olmuş və o dövrün ən böyük imperiyaları, habelə Peyğəmbərimizin ﷺ arzuladığı Qüds məhz onun xilafəti dövründə

Əgər belə etsək, miniyimiz azalacaq. (Yaxşı olar ki,) camaata ərzaqlarının qalanını sənin yanına gətirməyi buyurasan, sonra da onlar üçün Allahdan buna bərəkət diləyəsən. Yəqin ki, Allah bunun bərəkətini artırır". Allah Elçisi ﷺ: "Yaxşı!"- dedi. Sonra bir döşənək gətizdirdi və onu yerə sərdi. Sonra da camaata artıq qalmış ərzaqlarını gətirib (onun içinə qoymağı) buyurdu. (Onlardan) kimisi bir ovuc darı, kimisi bir ovuc xurma, kimisi də bir tikə yemək gətirməyə başladı. Nəhayət, döşənəyin üstündə az miqdarda ərzaq yığıldı. Allah Elçisi ﷺ yığılmış (ərzaq koma-sına) bərəkət dilədikdən sonra (camaata): "Xurcunlarınızı doldurun!"- deyə buyurdu. Onlar da xurcunlarını doldurmağa başladılar. Nəhayət, orduda olan xurcunların hamısını (ağızbaağız) doldurdular. Üstəlik (bu yeməkdən) doyuncaya qədər yedilər. Hələ artıq da qaldı. Onda Allah Elçisi ﷺ dedi: "Mən şahidlik edirəm ki, Allahdan başqa haqq ilah yoxdur və mən Allahın elçisiyəm! Bu iki (şəhadət kəlməsinə) şəkk etməyərək bunlarla Allaha qovuşan hər bir bəndə mütləq Cənnətə girəcəkdir".¹

٤٧ - عَنْ الصُّنَابِيِّ، عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ أَنَّهُ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَيْهِ وَهُوَ فِي الْمَوْتِ، فَبَكَيتُ، فَقَالَ: مَهْلًا، لِمَ بَكَيتُ؟ فَوَاللَّهِ! لَيْنٌ اسْتَشْهَدْتُ لِأَشْهَدَنَّ لَكَ، وَلَيْنٌ شَفَعْتُ لِأَشْفَعَنَّ لَكَ، وَلَيْنٌ اسْتَطَعْتُ لِأَتَمَعَنَّكَ، ثُمَّ قَالَ: وَاللَّهِ! مَا مِنْ حَدِيثٍ سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَكُمْ فِيهِ خَيْرٌ إِلَّا حَدَّثْتُكُمْ بِهِ، إِلَّا حَدِيثًا وَاحِدًا، وَسَوْفَ أُحَدِّثُكُمْ بِهِ الْيَوْمَ وَقَدْ أُحِيطَ بِنَفْسِي، سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ النَّارَ».

fəth edilmişdir. Peyğəmbər ﷺ onu tərifləyib demişdir: "Əgər məndən sonra peyğəmbər göndərilmiş olsaydı, Ömər olardı" (ət-Tirmizi, 3686, 4050. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 327); başqa bir hədisdə Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: "(Yuxuda) gördüm ki, Cənnətdəyəm. Birdən qarşıma bir qəsir və bu qəsirin həyatında bir cavan qız çıxdı. Soruşdum: "Bu qəsir kimindir?" Dedilər: "Ömərindir!" Mən qəsirin içinə girib ora göz gəzdirmək istədim, lakin sənin qısqanclığın yadıma düşdü və mən dönüb oradan uzaqlaşdım". Bunu eşidəndə Ömər dedi: "Atam-anam sənə qurban, ya Rəsulullah, heç sənə qısqana bilərəmmi?!" (əl-Buxari, 3403, 3679). Abdullah ibn Məsud ؓ demişdir: "Ömər İslamı qəbul edənədək müşriklər bizə Kəbənin yanında namaz qılmağa imkan vermirdilər. Ömər müsəlman olduqdan sonra qureyşlilərin müqavimətini sındıraraq Kəbənin yanında namaz qıldı, biz də onunla birgə namaz qıldırıq" (Sahihi Sira ən-Nəbəviyyə, 1/188). Ömər ibn Xəttab ؓ hicrətin 13-cü ilində xilafətə gəlmiş, 10 il 6 ay möminlərə layiqincə əmirlik etmiş və hicrətin 23-cü ilində, zilliccə ayının 23-ü, Mədinə şəhərində milliyətçə fars olan məcusi Əbu Lulu Firuz tərəfindən vurulmuş və üç gündən sonra altmış üç yaşında şəhid olmuşdur. Bundan sonra onu əziz iki dostunun: Peyğəmbərin ﷺ və Əbu Bəkrin ؓ yanında dəfn etmişlər.

¹ Muslim, 40, 139, 148.

47. Sunabihi¹ رəvayət edir ki, Ubadə ibn əs-Samit ölüm ayağında ikən mən onun yanına gəldim və (onun bu halını görüb) ağlamağa başladım. Dedi: “Sakit ol görüm, niyə ağlayırsan? Vallahi, əgər mənə şahid tutsalar, sənənin lehinə şahidlik edərəm, işdir, mənə şəfaət etmək hüququ versələr, sənədən ötrü şəfaətçi olaram və əgər gücüm yetərsə, sənəyə yardım edərəm. Vallahi, mən Peyğəmbərdən ﷺ eşitdiyim, (məzmunu) xeyirli olan hər bir hədisi sizə danışmışam. Yalnız bir hədisdən başqa. Bu gün mən artıq ölüm ayağında ikən o hədisi sizə danışacağam. Mən Peyğəmbərin ﷺ belə dediyini eşitmişəm: “Kim Allahdan başqa həqiqi məbudun olmadığına və Muhəmmədin Onun Elçisi olduğuna şahidlik etsə, Allah Cəhənnəm odunu ona haram edər”.²

٤٨ - عَنْ أَنَسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمُعَاذٌ رَدِيفُهُ عَلَى الرَّحْلِ قَالَ: «يَا مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ». قَالَ: كَلَيْتَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَسَعْدَيْكَ. قَالَ «يَا مُعَاذُ». قَالَ كَلَيْتَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَسَعْدَيْكَ. ثَلَاثًا. قَالَ: «مَا مِنْ أَحَدٍ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ صِدْقًا مِنْ قَلْبِهِ إِلَّا حَرَّمَهُ اللَّهُ عَلَى النَّارِ». قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَفَلَا أُخْبِرُ بِهِ النَّاسَ فَيَسْتَبْشِرُوا قَالَ «إِذَا يَتَكَلَّمُوا». وَأُخْبِرُ بِهَا مُعَاذٌ عِنْدَ مَوْتِهِ تَأْتِمًا.

48. Ənəs رəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ Muazla ﷺ birlikdə dəvənin tərəkində ikən: “Ey Muaz!”- deyə çağırırdı. Muaz: “Buyur, əmrinə müntəzirəm, ey Allahın Elçisi!”- deyə cavab verdi. Peyğəmbər ﷺ yenə: “Ey Muaz!”- deyə çağırırdı. O: “Buyur, əmrinə müntəzirəm, ey Allahın Elçisi!”- deyə cavab verdi. Bu hal üç dəfə təkrar olduqdan sonra Peyğəmbər ﷺ dedi: “Allahdan başqa ibadətə layiq məbudun olmadığına və Muhəmmədin Allahın elçisi olduğuna sidq ürəkdən şəhadət verən elə bir kəs yoxdur ki, Allah ona Cəhənnəm odunu haram etməsin”. Muaz dedi: “Ey Allahın Elçisi! Bunu insanlara xəbər verimmi ki, sevinirlər?” Peyğəmbər ﷺ dedi: “Belə olduğu təqdirdə (buna) arxayın olacaqlar”. Muaz günaha batacağından qorxub ölümündən qabaq bu haqda (insanlara) xəbər verdi³.¹

¹ Adı: Əbu Abdullah Abdur-Rahmən ibn Useylə əl-Muradidir. Əbu Bəkrî ﷺ və bir çox səhabələri görmüş tabiindir. Sunabih – Murad qəbiləsi yaxınlığındakı vadidir. Vaxtı ilə Sunabihi (İslam dinini qəbul etmək məqsədilə) Peyğəmbərin ﷺ yanına yollanmış, lakin gəlib Cəhənnəmə yetişdikdə, artıq Mədinəyə çatmağa beş gün qalmış Peyğəmbər ﷺ vəfat etmişdir. Qeyd etmək lazımdır ki, hədis elmində təcrübəsi olmayan kimsələr bu tabiini Sunabih ibn Əsər adlı səhabə ilə səhv salırlar.

² Muslim, 42, 142, 151.

³ Şeyx Əbu Amr ibn əs-Səlah demişdir: “Peyğəmbər ﷺ həyat təcrübəsi və savadı olmayan kimsələrin bu müjdədən xəbər tutub çaş-baş qalacaqlarından və arxayınlaşacaqlarından qorxub, bu-

٤٩ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الصَّامِتِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ قَالَ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ (لَا شَرِيكَ لَهُ)، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَأَنَّ عِيسَى عَبْدُ اللَّهِ وَابْنُ أُمَّيَّةٍ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ، وَأَنَّ الْحَنَّةَ حَقٌّ، وَأَنَّ النَّارَ حَقٌّ، أَدْخَلَهُ اللَّهُ مِنْ أَيِّ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ الشَّمَانِيَّةِ شَاءَ...» «أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ عَلَى مَا كَانَ مِنَ الْعَمَلِ».

49. Rəvayət edilir ki, Ubadə ibn əs-Samit² demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Hər kim Allahdan başqa ibadətə layiq məbudun olmadığına, Onun Tək olduğuna (və heç bir şəriki olmadığına), Muhəmmədin Onun qulu və elçisi olduğuna, İsanın Allahın qulu, kəninin oğlu, Məryəmə göndərdiyi kəlməsi və Onun ruhundan olduğuna, Cənnətin haqq, Cəhənnəmin də haqq olduğuna şahidlik etsə, Allah Cənnətin səkkiz qapısının hansından diləsə, onu oradan (Cənnətə) daxil edər³”.⁴ Digər rəvayətdə deyilir: “...nə əməl etmiş olursa-olsun, Allah onu Cənnətə daxil edər”.⁵

٥٠ - حَدَّثَنِي أَبُو هُرَيْرَةَ قَالَ: كُنَّا نُعُودًا حَوْلَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - مَعَنَا أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ - فِي نَفَرٍ فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ بَيْنِ أَظْهُرِنَا، فَأَبْطَأَ عَلَيْنَا وَخَشِينَا أَنْ يُقْتَطَعَ دُونَنَا، وَفَرَعْنَا وَقَمْنَا، فَكُنْتُ أَوَّلَ مَنْ فَرَغَ، فَخَرَجْتُ أَتْبَعِي رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، حَتَّى أَتَيْتُ حَائِطًا لِلْأَنْصَارِ لِبَنِي النَّجَارِ، فَدَرْتُ بِهِ هَلْ أَحَدٌ لَهُ أَبَا، فَلَمْ أَحَدْ، فَاذًا رِبْعٌ يَدْخُلُ فِي حَوْفِ حَائِطٍ مِنْ بَيْتِ خَارِجَةٍ - وَالرَّبِيعُ: الْجَدُولُ - فَاحْتَفَرْتُ (كَمَا يَحْتَفِرُ الثَّعْلَبُ) فَدَخَلْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: «أَبُو هُرَيْرَةَ؟» فَقُلْتُ: نَعَمْ، يَا رَسُولَ اللَّهِ! قَالَ: «مَا شَأْنُكَ؟» قُلْتُ: كُنْتُ بَيْنَ أَظْهُرِنَا، فَقَمْتُ فَأَبْطَأَتْ عَلَيْنَا، فَخَشِينَا أَنْ تُقْتَطَعَ دُونَنَا، فَفَرَعْنَا، فَكُنْتُ أَوَّلَ مَنْ فَرَغَ، فَأَتَيْتُ هَذَا الْحَائِطَ، فَاحْتَفَرْتُ كَمَا يَحْتَفِرُ الثَّعْلَبُ، وَهُوَ لِأَنَّ النَّاسَ وَرَائِي، فَقَالَ: «يَا أَبَا هُرَيْرَةَ! وَأَعْطَانِي نَعْلِيهِ قَالَ: «أَذْهَبْ بِنَعْلِي هَاتَيْنِ فَمَنْ لَقِيتَ مِنْ وَرَاءِ هَذَا الْحَائِطِ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، مُسْتَيْقِنًا بِهَا قَلْبُهُ، فَبَشَّرَهُ بِالْجَنَّةِ» فَكَانَ أَوَّلَ مَنْ لَقِيتُ عُمَرُ، فَقَالَ: مَا هَاتَانِ الثَّعْلَانِ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ؟ فَقُلْتُ: هَاتَانِ نَعْلَا رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَنِي بِهِمَا، مَنْ لَقِيتُ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُسْتَيْقِنًا بِهَا قَلْبُهُ، بَشَّرْتُهُ بِالْجَنَّةِ. فَضَرَبَ عُمَرُ بِيَدِهِ بَيْنَ ثَدْيَيْ ضَرْبَةً،

nu ümumi şəkildə qadağan etmişdir. Halbuki özü bunu Muaza, Əbu Hureyraya, Ömərə və digərlərinə رضي الله عنهم, aldanmayacaqlarına və arxayınlaşmayacaqlarına əmin olduğu səhabələrinə xəbər vermişdir. Muaz da öz növbəsində bunu etibar etdiyi yaxın adamlarına xəbər vermişdir”.

¹ əl-Buxari, 125, 128; Muslim, 47, 148, 157.

² Ubadə ibn əs-Samit ibn Qeys ibn Əsram əl-Ənsari رضي الله عنه Peyğəmbərin رضي الله عنه səhabəsidir. Miladi 583-cü ildə Mədinədə anadan olmuş, hicrətin 34-cü ilində Fələstində vəfat etmişdir.

³ Əqidə məsələlərini özündə əks etdirən bu hədisdə Peyğəmbər رضي الله عنه müxtəlif batil etiqadlarda olan kafir ümmətlərin hamısından uzaq bir etiqadı cəm etmişdir. Peyğəmbər رضي الله عنه bu hədisdə İsanın رضي الله عنه Allahın Kəlməsi olduğunu bildirmişdir. Belə ki, İsanın رضي الله عنه anasına insan toxunmamış və o, sadəcə “Ol” kəlməsi ilə olmuşdur. Bu haqda Quranda belə buyrulur: “**Allaha övlad götürmək yaraşmaz. O, pak və müqəddəsdir! O, bir işin olmasını istədikdə, ona ancaq “Ol!”-deyər, o da dərhal olar**”. (Məryəm, 35).

⁴ Muslim, 41, 140, 149.

⁵ əl-Buxari, 3180, 3435.

فَحَرَّرْتُ لَاسْتِي، فَقَالَ: ارْجِعْ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ! فَرَجَعْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَجْهَشْتُ بُكَاءً، وَرَكِبَنِي عُمَرُ، فَإِذَا هُوَ عَلَى أَثَرِي، فَقَالَ (لِي) رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا لَكَ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ؟» قُلْتُ: لَقِيتُ عُمَرَ، فَأَخْبَرْتُهُ بِالَّذِي بَعَثَنِي بِهِ، فَضَرَبَ بَيْنَ تَدْيِي ضَرْبَةً حَرَّرْتُ لَاسْتِي، قَالَ: ارْجِعْ. قَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَا عُمَرُ! مَا حَمَلَكَ عَلَى مَا فَعَلْتَ؟» قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! يَا أَبِي أَنْتَ وَأُمِّي، أَبَعَثْتَ أَبَا هُرَيْرَةَ بِنَعْلَيْكَ، مَنْ لَقِيَ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُسْتَقِيمًا بِهَا قَلْبُهُ، بَشَّرَهُ بِالْجَنَّةِ، قَالَ: «نَعَمْ» قَالَ: فَلَا تَفْعَلْ، فَإِنِّي أَخَشَى أَنْ يَتَكَلَّمَ النَّاسُ عَلَيْهَا، فَخَلَّهْمُ يَعْمَلُونَ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «فَخَلَّهْمُ».

50. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: “Bir dəfə biz bir dəstə adamlarla Allah Elçisinin ﷺ ətrafında oturmuşduq. Əbu Bəkr¹ və Ömər ؓ

¹ Əbu Bəkr Abdullah ibn Osman ibn Amir əs-Siddiq ؓ miladi 572-ci ildə Məkkədə anadan olmuşdur. Muhəmmədə ﷺ peyğəmbərlik verildiyi zaman o, Məkkə əhlini İslama dəvət etmiş və bu dəvəti kişilərdən qəbul edən ilk şəxs Əbu Bəkr ؓ olmuşdur. Peyğəmbər ﷺ Əbu Bəkrə ؓ “ə-Siddiq” ləqəbini İsrə və Mərac səfərini şəkk-şübhə etmədən təsdiqlədiyini üçün vermişdir. O, Peyğəmbərin ﷺ ən yaxın səhabələrindən, hicrət yoldaşı və Cənnətlə müjdələnmiş on nəfərdən biridir. Bir çox döyüşlərdə iştirak etmiş, malı və canı ilə İslam dininə yardım etmişdir. Əbu Bəkrin ﷺ fəzilətinə dair bəzi ayələr: ət-Tövbə, 40, əl-Leyl, 17-21 və s. Hədislərdən isə bunları qeyd etmək olar: Əbu Səid əl-Xudri ؓ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ səhabələrə xitab edib dedi: “Həqiqətən, mənə ən yaxın yoldaş və mal-dövləti ilə ən çox qayğı göstərən Əbu Bəkrdir. Rəbbimdən qeyrisini (ifrata varmaqla) sevmiş olsaydım, Əbu Bəkrə sevərdim. Lakin, o mənim müsəlman qardaşımdır. Elə isə, məscidə açılan Əbu Bəkrin qapısından başqa bütün qapıları bağlayın!” (əl-Buxari, 3381, 3654). Cubeyr bin Mutim ؓ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ onun yanına gələn qadına geri qayıdıb, bir müddət sonra yenidən gəlməsini bildirdi. Qadın: “Səni tapa bilməsəm necə?”- deyər soruşduqda, o dedi: “Məni tapmasan, Əbu Bəkrin yanına get!” (əl-Buxari, 3386, 3659). Əbu Hureyra ؓ rəvayət edir ki, Peyğəmbərdən ﷺ eşitdim, o dedi: “Hər kəs Allah üçün saleh əməl edərsə, Cənnət qapılarından dəvət olunar; namaz əhli namaz qapısından, cihad əhli cihad qapısından, sədəqə əhli sədəqə qapısından və oruc əhli Rəyyan adlı oruc qapısından Cənnətə dəvət olunar”. Bunu eşidən Əbu Bəkr ؓ dedi: “Ey Allahın Elçisi! O qapıların hamısından dəvət olunan olacaqmı?” Allahın Elçisi ﷺ: “Bəli və mən istəyirəm ki, sən onlardan olasan, ey Əbu Bəkr!”- deyər cavab verdi” (əl-Buxari, 3393, 3666). Urva ibn əz-Zubeyr ؓ rəvayət edir: “Mən Abdullah ibn Amrdan ؓ müşriklərin Peyğəmbərə ﷺ nə etdikləri barəsində soruşduqda, o dedi: “Peyğəmbər ﷺ namaz qılarkən Uqbə ibn Əbu Muiq gəlib dəsmalı onun boynuna sarıdı və boğmağa başladı. Bunu görə Əbu Bəkr gəlib onu kənara itələdi və Allahın bu kəlamını oxudu: “**Məgər, siz bir adamı "Rəbbim Allahdır"- deməyinizə görə öldürəcəksiniz?! Halbuki, o, Rəbbinizdən sizə açıq-aşkar möcüzələr gətirmişdir**” (Gafir, 28)”. (əl-Buxari, 3402, 3678). Əbu Musa əl-Əşari ؓ rəvayət edir ki, bir dəfə Əbu Bəkr ؓ Peyğəmbərin ﷺ yanına daxil olmaq üçün izn istədi. Mən bunu Peyğəmbərə ﷺ çatdırdıqda, o dedi: “İzn ver, gəlsin və onu cənnətlə müjdələ!” (əl-Buxari, 3398, 3674). İbn Abbas ؓ rəvayət edir ki, mən Ömər ibn əl-Xəttabın ﷺ vəfatından sonra onun çarpayısının ətrafına toplaşib dua edənlərin arasında dayanmışdım; Arxamda dayanan bir kişi dirsəyini çiynimə qoyub dedi: “Allah sənə rəhmət etsin! Allahdan istəyirəm ki, sən yoldaşlarınla (Muhəmməd ﷺ və Əbu Bəkrə ﷺ) bir yerdə olasan! Çünki mən çox vaxt Peyğəmbərin ﷺ belə dediyini eşidirdim: “Mən, Əbu Bəkr və Ömər filan yerdə idik. Mən, Əbu Bəkr və Ömər filan əməli etdik. Mən, Əbu Bəkr və Ömər filan

də bizimlə idi.¹ Bu vaxt Allah Elçisi ﷺ aramızdan qalxıb getdi və (geri qayıtmaqda) bir qədər ləngidi. Biz onun başına bir iş gələcəyindən qorxub təşvişə düşdük və (dərhal hamımız) ayağa qalxdıq. (Hamıdan) əvvəl mən narahat oldum və qalxıb onu axtarmağa getdim. Nəhayət, ənsardan olan Nəccar oğullarının bostanına gəldim. Bostanın ətrafına hərləndim ki, bəlkə bir qapı tapıb (oraya girim), amma tapa bilmədim. Bir də baxdım ki, çöldəki su quyusundan bostanın içinə bir arx gedir. Mən yerə yatıb (tülkü kimi) sürünərək Allah Elçisinin ﷺ yanına daxil oldum. Allah Elçisi ﷺ: “Əbu Hureyradırımı?”- deyə soruşdu. Dedim: “Bəli, ey Allahın Elçisi!” Soruşdu: “Sənə nə olub?” Dedim: “Sən aramızdan qalxıb getdin və bir qədər ləngidən deyə, başına bir iş gələcəyindən qorxub təşvişə düşdük. Hamıdan əvvəl mən narahat oldum, qalxıb bu bostana gəldim və yerə yatıb tülkü kimi sürünərək bura daxil oldum. Oradakı camaat da arxamca gəlir”. Allah Elçisi ﷺ: “Ey Əbu Hureyra!”- deyib nəleyinlərini² mənə verdi və dedi: “Götür apar bu nəleyinlərimi!³ Bu bostanın çölündə, Allahdan başqa həqiqi məbudun olmadığına şahidlik gətirən və yəqinliklə buna inanan hər kimə rast gəlsən, onu Cənnətlə müjdələ”.⁴ Mənim ilk rast gəldiyim adam Ömər oldu. O soruşdu: “Bu nə nəleyinlərdir, ey Əbu Hureyra?” Dedim: “Bu, Allah Elçisinin ﷺ nəleyinləridir. Bunları mənə verərək göndərüb ki, Allahdan başqa həqiqi məbudun olmadığına şahidlik gətirən və yəqinliklə buna inanan hər kəsi Cənnətlə müjdələyim”. (Bunu eşidəndə) Ömər sinə-

yerə getdik”. Mən dönüb arxamda dayanan səhabənin kim olduğuna baxdım. Bu, Əli bin Əbu Talib ؓ idi” (əl-Buxari, 3401, 3677). Əbu Səid əl-Xudri ؓ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Mənim səhabələrimi söyməyin! Həqiqətən, sizdən biriniz Uhud dağı boyda qızıl sədəqə versə belə, onlardan birinin verdiyi bir ovuca (sədəqəyə), hətta yarısına belə çata bilməz” (əl-Buxari, 3397, 3673). Peyğəmbərin ﷺ vəfatından sonra səhabələrin şurası tərəfindən seçilərək xilafətə gəlmiş və 2 il 3 ay xəlifə olmuşdur. Hicrətin 13-cü ilində 63 yaşında vəfat etmişdir.

¹ Səhabələr adətən bir toplumdən xəbər verdikdə, onların hamısının adlarını çəkməz, ən hörmətliələrinin və ya bunlardan bəzilələrinin adlarını çəkməklə kifayətlənər və “başqaları” deyərtilər.

² Nəleyin - başmağa oxşar ayaqqabı.

³ Peyğəmbərin ﷺ sənədləri Əbu Hureyraya ؓ verməkdə məqsədi bu idi ki, bunlar səhabələr üçün zahiri bir əlamət olsun. Onlar Əbu Hureyranın ؓ Peyğəmbərə ﷺ rast gəldiyini bilsinlər və onun söylədiklərini daha tez qəbul etsinlər. Halbuki, onlar bunsuz da onun dediyini qəbul edirdilər (Mişkətul-Məsəbih, 1/298).

⁴ Yəni “onlara xəbər ver ki, bu sifətləri özündə cəm edən hər kəs Cənnət əhlindən olacaq”. Hədisdən açıq-aydın görünür ki, nə tövhid kəlməsinə iman gətirmədən onu tələffüz etməyin, nə də tələffüz etmədən ona inanmağın faydası var. Əksinə, bunları cəm etmək labüddür.

mə bir zərbə vurdu və mən arxası üstə yerə dəydim. Sonra mənə: “Geri dön, ey Əbu Hureyra!”- dedi, mən də Allah Elçisinin ﷺ yanına qayıtdım. Mən az qala ağlayacaqdım. Ömər də arxamca gəlirdi. Allah Elçisi ﷺ məndən: “Sənə nə olub, ey Əbu Hureyra?”- deyə soruşdu. Dedim: “Mən Ömərə rast gəldim və sənənin mənə tapşırıldığını ona xəbər verdim. (Buna rəğmə) o mənə sinəmə bir zərbə vurdu və mən arxası üstə yerə düşdüm. (Sonra mənə): “Geri dön!”- dedi”. Allah Elçisi ﷺ ondan: “Ey Ömər, bunu etməyə səni nə vadar etdi?”- deyə soruşdu. Ömər dedi: “Atam-anam sənə fəda olsun, ey Allahın Elçisi! Doğrudanmı, sən nəleyinlərini Əbu Hureyraya verib göndərmisən ki, Allahdan başqa həqiqi məbudun olmadığına şahidlik gətirən və yəqinliklə buna inanan hər kəsi Cənnətlə müjdələsin?” Allah Elçisi ﷺ: “Bəli!”- deyə cavab verdi. Ömər dedi: “Belə etmə, (ey Allahın Elçisi)! Düzü, mən insanların buna arxayın olacağından qorxuram. Burax onları, (yaxşı) işlər görməyə çalışsınlar¹”. Allah Elçisi ﷺ: “Yaxşı, qoy çalışsınlar!”- deyə buyurdu”.²

٥١ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ وَأَبِي سَعِيدٍ أَنَّهُمَا شَهِدَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «إِذَا قَالَ الْعَبْدُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ. قَالَ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ صَدَقَ عَبْدِي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا وَأَنَا أَكْبَرُ. وَإِذَا قَالَ الْعَبْدُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ. قَالَ صَدَقَ عَبْدِي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا وَحْدِي. وَإِذَا قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ لَا شَرِيكَ لَهُ. قَالَ صَدَقَ عَبْدِي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا وَلَا شَرِيكَ لِي. وَإِذَا قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ. قَالَ صَدَقَ عَبْدِي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا لِي الْمُلْكُ وَلِي الْحَمْدُ. وَإِذَا قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ. قَالَ صَدَقَ عَبْدِي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِي». قَالَ أَبُو إِسْحَاقَ ثُمَّ قَالَ الْأَعْرُ شَيْئًا لَمْ أَفْهَمْهُ. قَالَ فَقُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ مَا قَالَ فَقَالَ مَنْ رَزَقَهُنَّ عِنْدَ مَوْتِهِ لَمْ تَمْسَسَهُ النَّارُ.

51. Əbu Hureyra və Əbu Səid əl-Xudri³ رضي الله عنه Allah Elçisinin ﷺ belə dediyini

¹ Qazi İyad رحمته الله və bir çox başqa alimlər رحمته الله demişlər: “Ömər رضي الله عنه hərəkəti və Peyğəmbərə ﷺ etdiyi müracəti heç də onun Peyğəmbərə ﷺ etiraz etməsi və onun əmrinə qarşı çıxması demək deyil. Çünki Peyğəmbərin ﷺ Əbu Hureyraya رضي الله عنه tapşırıldığı bu iş ancaq ümmətin könlünü açacaq və onları müjdələyəcək bir xəbər idi. Lakin Ömər رضي الله عنه bunun gizli saxlanması insanların üçün daha əlverişli hesab etmiş, habelə bunun o müjdədən daha xeyirli olduğunu güman etmişdir. Nəhayət, Ömər رضي الله عنه bu məsələni Peyğəmbərə ﷺ arz etdikdə, o, Ömər رضي الله عنه təkli ilə razılaşmışdır. Bu da dəlildir ki, imam və ya rəhbər şəxs bir şeyi məsləhət gördüyü, təbəçiliyində olan kimsənin isə bunun tam əksini məsləhət bildiyi təqdirdə, təbəçilikdə olan adam məsələni rəhbər şəxsə bildirməlidir. Bildirməlidir ki, o, buna bir daha nəzər salsın və əgər təbəçiliyində olan adamın dediyi məqsədəuyğundursa, onu dəstəkləsin, əks halda isə ona yanlış düşündüyünü başa salsın”.

² Muslim, 46, 147, 156.

³ Əbu Səid Səd ibn Malik ibn Sinan əl-Xudri رضي الله عنه Peyğəmbərin ﷺ səhabəsidir. Ən çox hədis rəvayət etmiş yeddi səhabədən biridir. Mədinənin müftisi olmuşdur. Xəndək döyüşündə və

rəvayət edirlər: “Qul: “Lə ilə:hə illəlla:hu Valla:hu Əkbər” (Allahdan başqa haqq ilah yoxdur və Allah ən Böyükdür) - dedikdə, Allah ﷻ buyurur: “Qulum doğru söylədi, Məndən başqa haqq ilah yoxdur və Uca olan Mənəm”. Qul: “Lə ilə:hə illəlla:hu vahdəhu” (Allahdan başqa haqq ilah yoxdur, O təkdir) - dedikdə, Allah buyurur: “Qulum doğru söylədi, tək olan Mənəm, Məndən başqa ibadətə layiq məbud yoxdur”. Qul: “Lə ilə:hə illəlla:hu lə şəri:kə ləhu” (Allahdan başqa ibadətə layiq məbud yoxdur, Onun şəriki də yoxdur) - dedikdə, Allah buyurur: “Qulum doğru söylədi, Məndən başqa ibadətə layiq məbud yoxdur və Mənim şərikim də yoxdur”. Qul: “Lə ilə:hə illəlla:hu ləhul-mulku va ləhul-həmdü” (Allahdan başqa ibadətə layiq məbud yoxdur, mülk və həmd Ona məxsusdur) - dedikdə, Allah buyurur: “Məndən başqa ibadətə layiq məbud yoxdur, mülk və həmd Mənə məxsusdur”. Qul: “Lə: ilə:hə illəlla:hu va lə: həulə va lə: quvvətə illə: billəh”- (Allahdan başqa ibadətə layiq məbud yoxdur, qüdrət və güc yalnız Allaha məxsusdur) - dedikdə, Allah buyurur: “Qulum doğru söylədi, Məndən başqa ibadətə layiq məbud yoxdur, qüdrət və güc yalnız Məndədir”. Əbu İshaq dedi: “Sonra Əğarr Əbu Muslim anlamadığım bəzi şeylər söylədi. Mən Əbu Cəfərə: “O nə dedi?”- deyə soruşdum. O dedi: “Ölüm anında bunları deməyə imkan verilən şəxsə Cəhənnəm odu toxunmaz”.¹

۵۲ - عَنْ سَعْدِى الْمُرِّيِّ قَالَتْ: مَرَّ عُمَرُ بِطَلْحَةَ بَعْدَ وَفَاةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: مَا لَكَ كَيِّبًا أَسَاءَتْكَ إِمْرَةٌ ابْنِ عَمِّكَ؟ قَالَ: لَا وَلَكِنْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِنِّي لَأَعْلَمُ كَلِمَةً لَا يَقُولُهَا أَحَدٌ عِنْدَ مَوْتِهِ إِلَّا كَانَتْ نُورًا لِصَحِيفَتِهِ وَإِنْ جَسَدُهُ وَرُوحُهُ لَيَجِدَانِ لَهَا رُوحًا عِنْدَ الْمَوْتِ». فَلَمَّ أَسْأَلُهُ حَتَّى تُؤْفِيَّ قَالَ: أَنَا أَعْلَمُهَا هِيَ الَّتِي أَرَادَ عَمَّهُ عَلَيْهَا وَلَوْ عَلِمَ أَنَّ شَيْئًا أَنْجَى لَهُ مِنْهَا لِأَمْرَةٍ.

52. Rəvayət edilir ki, Sudə əl-Murriyyə ؓ demişdir: “Bir gün Ömər ؓ Allah Elçisinin ﷺ vəfatından sonra Talhənin ؓ yanından keçərkən onu kədərli görüb dedi: “Nəyə görə kədərlisən? Əmin oğlunun (Əbu Bəkrin ؓ) hakimiyyətə gəlməsi səni kədərləndirdi?” Talhə ؓ dedi: “Xeyr, lakin mən Allah Elçisinin ﷺ belə dediyini eşitdim: “Həqiqətən, mən elə bir kəlmə bilirəm ki, onu ölüm vaxtı deyən elə bir kimsə yoxdur ki, onun əməl dəftəri nurlanmasın, onun bədəni və ruhu buna görə rahatlıq tapmasın”.

Rizvan beyətində (yəni ağac altında olan beyətdə) iştirak etmişdir. Hicrətin 74-cü ilində vəfat etmişdir.

¹ İbn Macə, 3794, 3926. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1390.

Amma mən o kəlməni ondan vəfat edənə qədər soruşmadım". Ömər رضي الله عنه dedi: "Mən o kəlməni bilirəm! O, Peyğəmbərin صلى الله عليه وسلم əmisinə təklif etdiyi (tövhid kəlməsidir). Əgər Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم əmisini oddan xilas edə bilən daha yaxşı bir şey bilsəydi, onu əmr edərdi".¹

٥٣ - عَنْ حُدَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يُدْرَسُ الْإِسْلَامُ كَمَا يَدْرُسُ وَشْيُ الثُّوبِ، حَتَّى لَا يَدْرَى مَا صِيَامٌ وَلَا صَلَاةٌ وَلَا نُسُكٌ وَلَا صَدَقَةٌ، وَلَيْسَرَى عَلَى كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي لَيْلَةٍ، فَلَا يَبْقَى فِي الْأَرْضِ مِنْهُ آيَةٌ، وَتَبْقَى طَوَائِفُ مِنَ النَّاسِ الشَّيْخِ الْكَبِيرِ، وَالْعَجُوزُ يَقُولُونَ: أَدْرَكْنَا آبَاءَنَا عَلَى هَذِهِ الْكَلِمَةِ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ فَتَنْحَنُ نَقُولُهَا». فَقَالَ لَهُ صِلَةٌ: مَا تُغْنِي عَنْهُمْ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَهُمْ لَا يَدْرُونَ، مَا صَلَاةٌ وَلَا صِيَامٌ وَلَا نُسُكٌ وَلَا صَدَقَةٌ؟ فَأَعْرَضَ عَنْهُ حُدَيْفَةُ، ثُمَّ رَدَّهَا عَلَيْهِ ثَلَاثًا كُلَّ ذَلِكَ يُعْرِضُ عَنْهُ حُدَيْفَةُ، ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْهِ فِي الثَّلَاثَةِ، فَقَالَ: يَا صِلَةٌ! تُنَجِّهِمْ مِنَ النَّارِ ثَلَاثًا.

53. Rəvayət edilir ki, Huzeyfə ibn əl-Yəmən² رضي الله عنه demişdir: "Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: "Paltarın naxışı köhnəlib silindiyi kimi İslam dini də (yer üzərindən) silinib gedəcək, hətta orucun, namazın, həcc və sədəqənin nə olduğu bilinməyəcək. Bir gecədə Allahın صلى الله عليه وسلم Kitabı qaldırılacaq və yer üzündə ondan bir ayə belə qalmayacaq. Çox yaşlı kişilər və qadınlardan olan insanlar qalacaq və onlar belə deyəcəklər: "Biz atalarımızdan bu "lə iləhə illəllah" kəlməsinə eşitmişik və biz də onu söyləyirik". Huzeyfə ibn Yəmən bu hədisi rəvayət etdikdə orada olan Sila ona dedi: "Namazın, orucun, həccin və sədəqənin nə olduğunu bilmədikləri halda "lə iləhə illəllah" kəlməsi onları (Cəhənnəm əzabından) qurtara bilərmidi?" Huzeyfə Silanın bu sualını cavabsız buraxıb ondan üzünü çevirdi. Sonra Sila bu sualı Huzeyfəyə üç dəfə təkrar etdi. Hər dəfə də Huzeyfə ondan üz çevirirdi. Nəhayət, Huzeyfə Silaya tərəf dönüb üç dəfə: "Ey Sila! (Bu kəlmə) onları oddan xilas edəcək!" - dedi".³

٥٤ - عَنْ عَمْرٍو بْنِ مُرَّةِ الْجُهَنِيِّ قَالَ: جَاءَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلًا مِنْ قُضَاعَةَ، فَقَالَ لَهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَرَأَيْتَ إِنْ شَهِدْتُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّكَ رَسُولُ اللَّهِ، وَصَلَّيْتُ الصَّلَاةَ الْخَمْسَ، وَصُمْتُ الشَّهْرَ وَقُمْتُ رَمَضَانَ، وَآتَيْتُ الزَّكَاةَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ مَاتَ عَلَى هَذَا، كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ وَالشُّهَدَاءِ».

¹ İbn Macə, 3795, 3927. Hədis səhihdir. Bax: Səhih Sunən İbn Macə, 3062.

² Huzeyfə ibn əl-Yəmən ibn Cabir əl-Absi رضي الله عنه Peyğəmbərin صلى الله عليه وسلم məşhur səhabəsidir. "Sirrin sahibi" ləqəbi ilə tanınmışdır. Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم münafıqların adlarını yalnız ona bildirmişdi. Hicrətin 36-cı ilində, Osman ibn Əffanın رضي الله عنه vəfatından qırx gecə sonra vəfat etmişdir.

³ İbn Macə, 4049, 4185; əl-Hakim, 8460, 8636. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 87.

54. Rəvayət edilir ki, Amr ibn Murra əl-Cuhəni ؓ demişdir: “Qudaa qəbiləsindən olan bir kişi Allah Elçisinin ﷺ yanına gələrək soruşdu: “Ey Allahın Elçisi! De görüm, əgər mən Allahdan başqa ibadətə layiq məbudun olmadığına, sən Allahın Elçisi olduğuna şəhadət etsəm, beş vaxt namazı qılsam, Ramazan ayını oruc tutub ibadətlə keçirsəm və zəkat versəm (nə əldə edərdəm)?” Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Kim bu əməllər üzrə ölərsə, o, sidq ürəkdən inananlardan və şəhidlərdəndir”.¹

۵۵ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «يُصَاحُ بِرَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى رُءُوسِ الْخَلَائِقِ فَيُنْتَرَى لَهُ تِسْعَةٌ وَيَسْعُونَ سِجِلًّا كُلُّ سِجِلٍّ مَدَّ الْبَصِيرَ ثُمَّ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ هَلْ تُنْكِرُ مِنْ هَذَا شَيْئًا فَيَقُولُ لَا يَا رَبَّ فَيَقُولُ أَظْلَمْتُكَ كَتَبْتِي الْحَافِظُونَ ثُمَّ يَقُولُ أَلَيْكَ عُذْرٌ أَلَيْكَ حَسَنَةٌ فَيَهَابُ الرَّجُلُ فَيَقُولُ لَا. فَيَقُولُ بَلَى إِنَّ لَكَ عِنْدَنَا حَسَنَاتٍ وَإِنَّهُ لَا ظُلْمَ عَلَيْكَ الْيَوْمَ فَتُخْرِجُ لَهُ بَطَاقَةً فِيهَا أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ قَالَ فَيَقُولُ يَا رَبَّ مَا هَذِهِ الْبَطَاقَةُ مَعَ هَذِهِ السَّجَلَاتِ فَيَقُولُ إِنَّكَ لَا تُظْلَمُ. فَتُوضَعُ السَّجَلَاتُ فِي كِفَّةٍ وَالْبَطَاقَةُ فِي كِفَّةٍ فَطَاشَتِ السَّجَلَاتُ وَتَقَلَّتِ الْبَطَاقَةُ»

55. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Amr ibn əl-As ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Ümmətimdən olan bir kişi Qiyamət günü məxluqatın qarşısına çağırılacaq və ona doxsan doqquz ədəd kitab göstəriləcək. Hər bir kitabın ölçüsü gözün gördüyü son məsafəyə qədər olacaq. Sonra Allah ﷻ buyuracaq: “Bunlardan birini inkar edə bilərsənmi?” O: “Xeyr, ey Rəbbim!”- deyə cavab verəcək. Allah buyuracaq: “(Əməlləri) yazan gözətçi mələklərim sənə zülm ediblərmi? Bu qədər kitabın qabağında sən sava- bın ola bilərmisi?” O, qorxu içində: “Xeyr!”- deyə cavab verəcək. Allah buyuracaq: “Əksinə, dərgahımızda sən üçün savab var. Odur ki, bu gün sənə zülm edilməyəcək”. Bu vaxt onun qarşısına içində “əşhədu əl-lə iləhə illəllah və ənnə Muhəmmədən abduhu və rasuluhu” yazılmış bir kağız parçası qoyulacaq. O deyəcək: “Ey Rəbbim! Bu qədər kitabın qabağında bu kağız parçası nə fayda verə bilər?” Allah buyuracaq: “Sənə zülm olun- macaq!” Sonra kitablar tərəzinin bir gözünə, kağız parçası isə digər gözünə qoyulacaq və bu kağız parçasının ağırlığından o kitablar havaya qalxa- caq”.²

¹ İbn Xuzeymə, 2212. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 749.

² ət-Tirmizi, 2639, 2850; İbn Macə, 4300, 4442. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 5559.

Şəfaət

۵۶ - عَنْ حُدَيْفَةَ ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، قَالَ : يَقُولُ إِبْرَاهِيمُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ : يَا رَبُّهُ ، فَقِيلَ الرَّبُّ جَلَّ وَعَلَا : يَا لَكَيْكَاهُ ، فَقِيلَ إِبْرَاهِيمُ : يَا رَبَّ حَرَّقْتَ بَنِيَّ ، فَقِيلَ : أَخْرَجُوا مِنَ النَّارِ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ ذَرَّةٌ أَوْ شَعِيرَةٌ مِنْ إِيْمَانٍ .

56. Huzeyfə رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Qiyamət günü İbrahim deyəcək: “Ya Rəbb!” Rəbb عز وجل buyuracaq: “Çağırışını eşitdim və qəbul etdim”. İbrahim deyəcək: “Ya Rəbb, övladlarımı yandırdın!” Allah buyuracaq: “Qəlbində zərrə və ya arpa dənəsi qədər imanı olan hər kəsi Cəhənnəmdən çıxarın!”¹

۵۷ - عَنْ أَنَسٍ يَرْفَعُهُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا زِلْتُ أَشْفَعُ إِلَى رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ وَيَشْفَعُنِي وَأَشْفَعُ وَيَشْفَعُنِي حَتَّى أَقُولَ أَيُّ رَبِّ شَفَّعَنِي فِيمَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ فَيَقُولُ هَدَيْهِ لَيْسَتْ لَكَ يَا مُحَمَّدُ وَلَا لِأَحَدٍ هَدْيٌ لِي وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَرَحْمَتِي لَا أَدْعُ فِي النَّارِ أَحَدًا يَقُولُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

57. Ənəs رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Mən Rəbbimdən عز وجل durmadan şəfaət (tələb) edəcəyəm, O da şəfaətimi qəbul edəcək. Mən şəfaət (tələb) etməyə davam edəcəyəm, O da şəfaətimi qəbul edəcək, hətta mən deyəcəyəm: “Ey Rəbbim! Məni “lə iləhə illəllah” deyən kimsələrə şəfaətçi et”. Allah buyuracaq: “Ey Muhəmməd, bu nə sənə, nə də başqa bir kimsəyə məxsus deyil. Bu, Mənə məxsusdur. İzzətimə, Əzəmətimə və Mərhəmətimə and olsun ki, Mən “lə iləhə illəllah” deyən kəsləri odun içində buraxmayacağam”.²

۵۸ - عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَتَانِي آتٌ مِنْ عِنْدِ رَبِّي فَخَيَّرَنِي، بَيْنَ أَنْ يُدْخِلَ نِصْفَ أُمَّتِي الْجَنَّةَ، وَبَيْنَ الشَّفَاعَةِ فَاخْتَرْتُ الشَّفَاعَةَ، وَهِيَ لِمَنْ مَاتَ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا».

58. Rəvayət edilir ki, Auf ibn Malik رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Rəbbimin dərgahından bir mələk yanıma gəlib ümmətimin ya yarısını Cənnətə salmaq, ya da şəfaət etmək seçimi arasında mənə ixtiyar verdi. Mən də şəfaəti seçdim. Bu şəfaət Allaha heç bir şeyi şərik qoşmadan ölənlərə aiddir”.³

¹ İbn Hibban, 7378. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 3645.

² İbn Əbu Asim, 685. Hədis səhihdir. Bax: Ziləlul-Cənnə, 828.

³ ət-Tirmizi, 2441, 2628. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 5600.

٥٩ - عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَ غَزْوَةِ تَبُوكَ قَامَ مِنَ اللَّيْلِ يُصَلِّي، فَاجْتَمَعَ وَرَاءَهُ رِجَالٌ مِنْ أَصْحَابِهِ يَحْرُسُونَهُ، حَتَّى إِذَا صَلَّى وَانصَرَفَ إِلَيْهِمْ، فَقَالَ لَهُمْ: لَقَدْ أُعْطِيتُ اللَّيْلَةَ حَمْسًا، مَا أُعْطِيتُهَا أَحَدٌ قَبْلِي: أَمَا أَنَا فَأَرْسَلْتُ إِلَى النَّاسِ كُلِّهِمْ عَامَّةً، وَكَانَ مِنْ قَبْلِي إِنَّمَا يُرْسَلُ إِلَى قَوْمِيهِ، وَنُصِرْتُ عَلَى الْعَدُوِّ بِالرُّعْبِ، وَلَوْ كَانَ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ مَسِيرَةٌ شَهْرٍ لَمَلِئَ مِنْهُ رُعْبًا، وَأَحَلَّتْ لِي الْعَنَائِمُ أَكْلَهَا، وَكَانَ مِنْ قَبْلِي يُعْظَمُونَ أَكْلَهَا، كَانُوا يُحْرِقُونَهَا، وَجَعَلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسَاجِدَ وَطُهُورًا، أَيْنَمَا أَذْرَكْتَنِي الصَّلَاةُ تَمَسَّحْتُ وَصَلَّيْتُ، وَكَانَ مِنْ قَبْلِي يُعْظَمُونَ ذَلِكَ، إِنَّمَا كَانُوا يُصَلُّونَ فِي كَنَائِسِهِمْ وَيَبْعُهُمْ، وَالخَامِسَةُ هِيَ مَا هِيَ، قِيلَ لِي: سَلْ فَإِنْ كُلُّ نَبِيٍّ قَدْ سَأَلَ، فَأَخَّرْتُ مُسْأَلَتِي إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، فَهِيَ لَكُمْ وَلِمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ.

59. Amr ibn Şueyb atasından və babasından rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ Təbuk döyüşü olan ili gecə qalxıb namaz qılırdı və səhabələrindən bir dəstə onu qorumağa topladı. Nəhayət, namazını qurtardıqdan sonra onlara üz tutub buyurdu: “Bu gecə mənə məndən əvvəlki peyğəmbərlərdən heç birinə verilməyən beş xislət verildi. Məndən öncəki peyğəmbərlər yalnız öz qövmünə göndərildiyi halda, mən bütün insanlara göndərildim. (Düşmənin qəlbinə salınan) qorxu ilə mənə yardım edilir, hətta mənimlə onlar arasında bir aylıq məsafə olsa belə, qəlbləri qorxu ilə dolar. Mənə qənimətlər halal edildi, halbuki məndən əvvəlkilər qənimətləri götürməyi haram sayardılar, onlar qənimətləri (bir yerə toplayıb) yandırırtdılar. Mənim üçün hər yer səcdəgah və təmizləyici edildi. Harada namazın vaxtı girsə, təyəmmüm edib namaz qıla bilərəm. Məndən əvvəlkilər isə bunu etməyi haram görürdülər. Onlar yalnız kilsələrdə və məbədlərdə namaz qılırdılar. Beşincisi, olduğu kimidir. (Qiyamət günü) mənə: “İstə”- deyiləcək. Həqiqətən, hər bir peyğəmbərin istəyi olmuşdur, mən isə istəyimi Qiyamət günü sizin üçün və “lə iləhə illəllah” kəlməsinə şəhadət verən kəslər üçün saxlamışam”.¹

٦٠ - عَنْ أَنَسٍ قَالَ: حَدَّثَنِي نَبِيُّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنِّي لَقَائِمٌ أَنْتَظِرُ أُمَّتِي تَعْبُرُ عَلَيَّ الصِّرَاطِ إِذْ جَاءَنِي عِيسَى فَقَالَ: هَذِهِ الْأَنْبِيَاءُ قَدْ جَاءَتْكَ يَا مُحَمَّدُ! يَشْتَكُونَ أَوْ قَالَ يَجْتَمِعُونَ إِلَيْكَ وَيَدْعُونَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ يُفَرِّقَ جَمْعَ الْأُمَّمِ إِلَى حَيْثُ يَشَاءُ اللَّهُ، لِعِظَمِ مَا هُمْ فِيهِ وَالْخَلْقُ مُلْجَمُونَ فِي الْعَرَقِ وَأَمَّا الْمُؤْمِنُ فَهُوَ عَلَيْهِ كَالزَّكَمَةِ، وَأَمَّا الْكَافِرُ فَيَتَعَشَّاهُ الْمَوْتُ، قَالَ: قَالَ: يَا عِيسَى! أَنْتَظِرُ حَتَّى أَرْجِعَ إِلَيْكَ قَالَ: فَذَهَبَ نَبِيُّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى قَامَ تَحْتَ الْعَرْشِ فَلَقِي مَا لَمْ يَلِقْ مَلَكٌ مُصْطَفَى، وَلَا نَبِيٌّ مُرْسَلٌ فَأَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَى جِبْرِيلَ: اذْهَبْ إِلَى مُحَمَّدٍ فَقُلْ لَهُ: ارْفَعْ رَأْسَكَ سَلْ تُعْطَى وَاشْفَعْ تُشْفَعُ قَالَ: فَشَفَّعْتُ فِي أُمَّتِي أَنْ أُخْرَجَ مِنْ كُلِّ تَسْعَةٍ وَتِسْعِينَ إِنْسَانًا وَاحِدًا قَالَ: فَمَا زِلْتُ أَتَرَدُّدُ عَلَى رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ فَلَا أَقُومُ مَقَامًا إِلَّا شَفَّعْتُ حَتَّى

¹ Əhməd, 7068. Hədis həsəndir. Bax: Səhix ət-Tərgib vət-Tərhib, 3634.

أَعْطَانِي اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ ذَلِكَ أَنْ قَالَ: يَا مُحَمَّدُ! أَدْخِلْ مِنْ أُمَّتِكَ مَنْ خَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مَنْ شَهِدَ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يَوْمَ وَاحِدًا مُخْلِصًا وَمَاتَ عَلَى ذَلِكَ».

60. Rəvayət edilir ki, Ənəs رضي الله عنه demişdir: “Allahın Peyğəmbəri ﷺ belə buyurdu: “Həqiqətən, mən (Qiyamət günü) ayaq üstə ümmətimin sirat körpüsünün üstündən keçməyini gözlədiyim zaman İsa yanına gəlib deyəcək: “Ey Muhəmməd! Bu peyğəmbərlər sənin yanına gəlib, sənə şikayət edir və Allaha dua edirlər ki”- və ya -“yanına toplanaraq Allaha dua edirlər ki, ümmətlərin halı çox dəhşətli olduğu üçün Allah onları bir-birindən ayıraraq istədiyi yerə (Cənnətə və ya Cəhənnəmə) salsın”. Həmin vaxt insanlar tər içində olacaqlar. Möminə gəlincə, bu ona zökəm kimi gələcək. Kafir olan kəsi isə ölüm bürüyəcək”. Allah Elçisi ﷺ deyəcək: “Ey İsa, sənin yanına qayıdanadək gözlə!” Allahın Peyğəmbəri ﷺ gedib Ərşin altında, heç bir seçilmiş mələyə və ya göndərilmiş peyğəmbərə nəsib olmayan məqamda duracaq. Sonra Allah ﷻ Cəbrayılə belə vəhy edəcək: “Muhəmmədin yanına get və ona de: “Başını qaldır, istə, istədiyin sənə veriləcək, şəfaət et, şəfaətin qəbul ediləcək”. Mən ümmətimə hər doxsan doqquz insandan birinin (Cəhənnəmdən) çıxmasına şəfaət edəcəyəm. Mən Rəbbimə ﷻ üz tutaraq dayanmadan, Allaha şəfaət edilə bilən hər məqamdan şəfaət edəcəyəm, nəhayət, Allah ﷻ bunu mənə verərək belə buyuracaq: “Ey Muhəmməd! Ümmətindən bir gün olsa belə iklasla “lə iləhə illəllah” kəlməsinə şəhadət verən və bunun üzərində ölənləri (Cənnətə) daxil et!”¹

٦١ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَنْ أَسْعَدُ النَّاسَ بِشَفَاعَتِكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «لَقَدْ ظَنَنْتُ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ أَنْ لَا يَسْأَلُنِي عَنْ هَذَا الْحَدِيثِ أَحَدٌ أَوْلُ مِنْكَ، لِمَا رَأَيْتُ مِنْ حِرْصِكَ عَلَى الْحَدِيثِ، أَسْعَدُ النَّاسَ بِشَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، خَالِصًا مِنْ قَلْبِهِ أَوْ نَفْسِهِ».

61. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Mən Peyğəmbərdən ﷺ: “Ey Allahın Elçisi! Qiyamət günü sənənin şəfaətin sayəsində ən böyük səadətə çatan adam kim olacaq?”- deyə soruşdum. Allah Elçisi ﷺ dedi: “Ey Əbu Hureyra! Mən sənənin hədis öyrənməyə olan hərisliyini görüb səndən əvvəl heç kəsin bu hədis barəsində məndən soruşmayacağını düşünür-

¹ Əhməd, 1276. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 553.

düm. Qiyamət günü mənim şəfaətim sayəsində ən böyük səadətə çatanlar, səmimi qəlblə "lə iləhə illəllah" deyən kimsələr olacaq".¹

٦٢ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: « شَفَاعَتِي لِأَهْلِ الْكِبَائِرِ مِنْ أُمَّتِي ».»

62. Ənəs رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: "Mənim şəfaətim ümmətimdən böyük günah edənlər üçündür".²

Allahdan qorxaraq bir şeyi tərək edən

٦٣ - عَنْ أَبِي قَتَادَةَ وَأَبِي الدَّهْمَاءِ قَالَا كَانَا يُكْثِرَانِ السَّفَرَ نَحْوَ هَذَا الْبَيْتِ. قَالَا أَتَيْنَا عَلَى رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الْبَادِيَةِ فَقَالَ الْبَدَوِيُّ أَخَذَ بِيَدِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَعَلَ يُعَلِّمُنِي مِمَّا عَلَّمَهُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى وَقَالَ «إِنَّكَ لَنْ تَدَعَ شَيْئًا اتَّقَاءَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِلَّا أَعْطَاكَ اللَّهُ خَيْرًا مِنْهُ»

63. Əbu Qatədə³ və Əbud-Dəhmə رضي الله عنهما rəvayət edirlər ki, onlar bu evə (Kəbəyə) doğru çox səfər edirdilər. Onlar dedilər: "Bir bədəvi kişinin yanına gəlib çatdıq. Bədəvi dedi: "Allah Elçisi ﷺ mənim əlimdən tutub Uca Allahın ona öyrətdiklərindən mənə də öyrədərək dedi: "Həqiqətən, sən Allahdan ﷻ qorxaraq bir şeyi tərək etsən, Allah sənə ondan daha xeyirlisini bəxş edər".⁴

٦٤ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ «مَنْ تَرَكَ الْخَمْرَ وَهُوَ يَقْدِرُ عَلَيْهِ لَأَسْقِيَنَّهُ مِنْهُ فِي حَظِيرَةِ الْقُدْسِ وَمَنْ تَرَكَ الْحَرِيرَ وَهُوَ يَقْدِرُ عَلَيْهِ لَأَكْسُوَنَّهُ بِإِيَّاهُ فِي حَظِيرَةِ الْقُدْسِ»

64. Ənəs رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə dedi: "Allah ﷻ buyurur: "Kim içki içmək iqtidarında ola-ola onu tərək edərsə, Mən mütləq ona Cənnətdə içki içirərəm. Kim ipək geyinmək iqtidarında ola-ola onu tərək edərsə, Mən mütləq ona Cənnətdə ipək (libas) geyindirərəm".⁵

٦٥ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَرُوي ذَلِكَ عَنْ رَبِّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَنَّهُ يَقُولُ: وَعِزَّتِي لَا أَجْمَعُ عَلَى عَبْدِي خَوْفَيْنِ وَأَمْنَيْنِ إِذَا خَافَنِي فِي الدُّنْيَا أَمَّنْتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَإِذَا أَمِنَنِي فِي الدُّنْيَا أَخَفَّتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

¹ əl-Buxari, 99.

² Əbu Davud, 4739, 4741; ət-Tirmizi, 2435, 2622. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsabih, 832.

³ Əbu Qatədə Haris ibn Rəbi əl-Ənsari əs-Suləmi رضي الله عنه Peyğəmbərin ﷺ səhabəsidir. Miladi 602-ci ildə Mədinədə anadan olmuş, hicrətin 54-cü ilində Kufədə vəfat etmişdir.

⁴ Əhməd, 20758, 21282. Şueyb əl-Arnəvut isnadının səhih olduğunu bildirmişdir.

⁵ əl-Bəzzər, 7271. Hədis səhih li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgəib vət-Tərhəib, 2375.

65. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم Rəbbindən صلى الله عليه وسلم rəvayət edərək belə buyurdu: “İzzətimə and olsun ki, qulumə eyni zamanda iki qorxu və iki arxayınlıq vermərəm. Əgər bu dünyada Məndən qorxsə, Qiyamət günü ona arxayınlıq bəxş edərəm. Yox, əgər bu dünyada Məndən qorxmayıb arxayın yaşasa, Qiyamət günü onun canına vəlvələ salaram”.¹

Yaxşı əməli Allaha görə etmək

٦٦ - عَنْ كَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ قَالَ: مَرَّ عَلَيَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلٌ فَرَأَى أَصْحَابَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ جَلْدِهِ وَنَشَاطِهِ فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ! لَوْ كَانَ هَذَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنْ كَانَ خَرَجَ يَسْعَى عَلَيَّ وَلَدِهِ صِغَارًا فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَإِنْ كَانَ خَرَجَ يَسْعَى عَلَيَّ أَبُوَيْنِ شَيْخَيْنِ كَبِيرَيْنِ فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَإِنْ كَانَ يَسْعَى عَلَيَّ نَفْسِهِ يَعْنِيهَا فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَإِنْ كَانَ خَرَجَ رِيَاءً وَمُفَاخَرَةً فَهُوَ فِي سَبِيلِ الشَّيْطَانِ».

66. Rəvayət edilir ki, Kəb ibn Ucra رضي الله عنه demişdir: “Bir dəfə Peyğəmbərin صلى الله عليه وسلم yanından bir kişi keçirdi. Kişi öz çevikliyi və cəldliyini səhabələrə göstərdikdə onlar dedilər: “Ey Allahın Elçisi, kaş ki, bütün bunlar Allah yolunda olardı”. Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم buyurdu: “Əgər azyaşlı övladına görə bir yerə gedirsə, bu, Allah yolundadır. Əgər ahıl yaşına çatmış valideynlərinə görə bir yerə gedirsə, bu, Allah yolundadır. Əgər ləyaqətini qorumaq üçün bir yerə gedirsə, bu da Allah yolundadır. Yox, əgər riyakarlıq və lovğalıq üçün gedirsə, bu, şeytanın yolundadır”.²

٦٧ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا مِنْ خَارِجٍ يَخْرُجُ يَعْنِي مَنْ بَيْتِهِ إِلَّا بِيَاغٍ رَأَيْتَانِ، رَأْيَةٌ بِيَدِ مَلَكٍ وَرَأْيَةٌ بِيَدِ شَيْطَانٍ، فَإِنْ خَرَجَ لِمَا يُحِبُّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ، أَتْبَعَهُ الْمَلَكُ بِرَأْيِهِ، فَلَمْ يَزَلْ تَحْتَ رَأْيَةِ الْمَلَكِ حَتَّى يَرْجِعَ إِلَى بَيْتِهِ، وَإِنْ خَرَجَ لِمَا يُسْخِطُ اللَّهُ، أَتْبَعَهُ الشَّيْطَانُ بِرَأْيِهِ، فَلَمْ يَزَلْ تَحْتَ رَأْيَةِ الشَّيْطَانِ حَتَّى يَرْجِعَ إِلَى بَيْتِهِ».

67. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Evindən çıxan elə bir kimsə yoxdur ki, qarısında iki bayraq olmasın. Bayrağın biri mələyin əlində, o biri isə şeytanın əlindədir. Əgər o, Allahın صلى الله عليه وسلم sevdiyi bir şey üçün (evindən) çıxarsa, mələk öz bayrağı ilə onun ardınca gedər və o, evinə qayıdana qədər mələyin bayrağı altında olar. Yox, əgər o, Allahı qəzəbləndirəcək bir şey üçün çıxarsa, şeytan öz bayrağı

¹ İbn Hibban, 640. Hədis həsən-səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 742.

² Ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 282. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 1428.

ilə onun ardınca gedər və o, evinə qayıdana qədər şeytanın bayrağı altında olar”¹.

٦٨ - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ أَرَأَيْتَ رَجُلًا غَزَا يَلْتَمِسُ الْأَجْرَ وَالذِّكْرَ مَا لَهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «لَا شَيْءَ لَهُ». فَأَعَادَهَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ يَقُولُ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «لَا شَيْءَ لَهُ». ثُمَّ قَالَ «إِنَّ اللَّهَ لَا يَقْبَلُ مِنَ الْعَمَلِ إِلَّا مَا كَانَ لَهُ خَالِصًا وَابْتِغَى بِهِ وَجْهَهُ».

68. Rəvayət edilir ki, Əbu Umamə əl-Bəhili ؓ demişdir: “Bir kişi Peyğəmbərin ﷺ yanına gəlib dedi: “Savab və (insanlar arasında) şöhrət əldə etmək üçün döyüşən nə qazanır?” Allah Elçisi ﷺ: “Heç nə qazanmır”- deyə buyurdu. Həmin adam təkrarən üç dəfə soruşdu və Allah Elçisi ﷺ yenə: “Heç nə qazanmır”- deyə buyurdu. Sonra dedi: “Həqiqətən, Allah xalis Onun üçün və yalnız Onun Üzünü diləyərək edilən əməlləri qəbul edir”².

Dilin düz olması imanla bağlıdır

٦٩ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا يَسْتَقِيمُ إِيمَانُ عَبْدٍ حَتَّى يَسْتَقِيمَ قَلْبُهُ، وَلَا يَسْتَقِيمَ قَلْبُهُ حَتَّى يَسْتَقِيمَ لِسَانُهُ، وَلَا يَدْخُلُ رَجُلٌ الْجَنَّةَ لَا يَأْمَنُ جَارُهُ بَوَاقِعَهُ».

69. Rəvayət edilir ki, Ənəs ibn Malik ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Qulun qəlbi düz olmadıqca imanı düz olmaz, dili düz olmadıqca da qəlbi düz olmaz. Qonşusu şəridən və zülmündən əmin olmayan kimsə Cənnətə girməz”⁴.

¹ Əhməd, 8269. Şueyb əl-Arnəvut isnadının həsən olduğunu bildirmişdir.

² ən-Nəsəi “Sunən” 3140, 3153. Hədis həsən-səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 52.

³ Hədisdə keçən “Cənnətə girməz” sözü iki cür izah edilə bilər: **Birincisi** budur ki, bu, qonşuya əziyyət verməyin haram olduğunu bilə-bilə bu yaramaz əməli halal sayan kimsəyə aiddir. (Allahın və Onun Peyğəmbərinin ﷺ haram buyurduğunu halal sayan) adam isə kafir sayılır və beləsi Cənnətə əsla girməyəcək. **İkincisi** də budur ki, o, Cənnətin qapıları açıldığı zaman oraya ilk əvvəl daxil olacaq kimsələrlə birgə daxil olmayacaq, əksinə, bir müddət məhşərdə saxlanılacaq. Bundan sonra o, ya cəzalandırılacaq, ya da Allah ona rəhm edəcək və beləliklə də o, Cənnətə daxil olacaq. Doğru etiqada görə günah işlər görmüş və tövhid üzərində dünyasını dəyişmiş hər kəs Uca Allahın istəyi altındadır. İstəyərsə, onu bağışlayar və Cənnətə daxil edər, istəyərsə də, əvvəlcə cəzalandırar, sonra Cənnətə daxil edər.

⁴ Əhməd, 13048, 13071, 13079. Hədis həsəndir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 2554; Silsilə əs-Səhihə, 2841.

Əmr edilənləri yerinə yetirən

۷۰ - عَنْ أَبِي أَيُّوبَ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: دُلَّنِي عَلَى عَمَلٍ أَعْمَلُهُ يُدْنِيَنِي مِنَ الْجَنَّةِ وَيُبَاعِدُنِي مِنَ النَّارِ. قَالَ: «تَعْبُدُ اللَّهَ لَا تُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا، وَتُقِيمُ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِي الزَّكَاةَ، وَتَصِلُ ذَا رَحِمِكَ» فَلَمَّا أَدْبَرَ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنْ تَمَسَّكَ بِمَا أُمِرَ بِهِ دَخَلَ الْجَنَّةَ».

70. Rəvayət edilir ki, Əbu Əyyub ؓ demişdir: “Bir nəfər Peyğəmbərin ﷺ yanına gəlib dedi: “Məni Cənnətə yaxınlaşdıracaq və oddan uzaqlaşdıracaq bir əməl öyrət ki, onu yerinə yetirim”. Peyğəmbər ﷺ buyurdu: “Allaha Ona heç bir şeyi şərik qoşmadan ibadət et, namaz qıl, zəkat ver və qohumluq əlaqələrini möhkəmləndir!” Adam dönüb getdikdən sonra Peyğəmbər ﷺ dedi: “Əgər ona əmr edilənləri yerinə yetirsə, Cənnətə daxil olar”.²

۷۱ - عَنْ جَابِرٍ أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: أَرَأَيْتَ إِذَا صَلَّيْتُ الصَّلَوَاتِ الْمَكْتُوبَاتِ، وَصُمْتُ رَمَضَانَ، وَأَحْلَلْتُ الْحَالَ وَحَرَمْتُ الْحَرَامَ، وَلَمْ أَرِدْ عَلَى ذَلِكَ شَيْئًا، أَدْخُلُ الْجَنَّةَ؟ قَالَ: «نَعَمْ» قَالَ: وَاللَّهِ لَا أَرِيدُ عَلَى ذَلِكَ شَيْئًا.

71. Rəvayət edilir ki, Cabir ؓ demişdir: “Bir nəfər Allah Elçisindən ﷺ soruşdu: “De görüm, əgər mən fərz namazları qılsam, Ramazan orucunu tutsam, halalı halal, haramı da haram qəbul etsəm və bunlara heç nə əlavə etməsəm, Cənnətə daxil olaram?” Allah Elçisi ﷺ: “Bəli!”- deyə cavab verdi. O da: “Allah and olsun ki, mən bunlara heç nə əlavə etməyəcəyəm”.³

Böyük günahlardan çəkinən

۷۲ - عَنْ عَبْدِ بْنِ عُمَيْرٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، أَنَّهُ حَدَّثَهُ وَكَانَتْ لَهُ صُحْبَةٌ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ : أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ الْمُصَلِّينَ مَنْ يُقِيمُ الصَّلَاةَ الْخَمْسَ الَّتِي كَتَبْنَا عَلَيْهِنَّ ، وَيَصُومُ رَمَضَانَ يَحْتَسِبُ صَوْمَهُ يَرَى أَنَّهُ عَلَيْهِ حَقٌّ ، وَيُعْطَى زَكَاةَ مَالِهِ يَحْتَسِبُهَا ، وَيَجْتَنِبُ الْكِبَائِرَ الَّتِي نَهَى اللَّهُ عَنْهَا ثُمَّ إِنَّ رَجُلًا سَأَلَهُ فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، مَا الْكِبَائِرُ ؟ فَقَالَ : هِيَ تَسْعُ : الشُّرْكَ بِاللَّهِ ، وَقَتْلُ نَفْسِ الْمُؤْمِنِ بِغَيْرِ حَقٍّ ، وَفِرَارٌ يَوْمَ الرَّحْفِ ، وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ ، وَأَكْلُ الرَّبَا ، وَقَدْفُ الْمُحْصَنَةِ ، وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ الْمُسْلِمِينَ ، وَاسْتِحْلَالُ الْبَيْتِ الْحَرَامِ قَبْلَ تِلْكَمُ أَحْيَاءَ وَأَمْوَاتًا ثُمَّ قَالَ : لَا يَمُوتُ رَجُلٌ لَمْ يَعْمَلْ هَذِهِ الْكِبَائِرَ وَيُقِيمِ الصَّلَاةَ وَيُؤْتِي الزَّكَاةَ إِلَّا كَانَ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي دَارِ أَبْوَابِهَا مَصَارِعُ مِنْ ذَهَبٍ .

¹ İmkan daxilində qohum-əqrəbaya yaxşılıq etmək, onlara əl tutmaq, qarşılaşdıqda onlara salam vermək, onları ziyarət etmək və onların başqa bu kimi haqlarını ödəmək hər bir müsəlmanın borcudur.

² Muslim, 15, 106, 115.

³ Muslim, 18, 110, 119.

72. Umeyr ibn Qatədə ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ vida həccində belə buyurmuşdur: “Bilin ki, Allahın dostları fərz edilən beş vaxt namazı qılanlar, Ramazan ayını oruc tutaraq savabını Allahdan umanlar və bunu öz üzərlərində bir haqq olaraq görənlər, savabını Allahdan umaraq malının zəkatını verənlər və Allahın qadağan etdiyi böyük günahlardan çəkinənlərdir”. Sonra bir nəfər Peyğəmbərdən ﷺ: “Ey Allahın Elçisi, böyük günahlar hansılardır?”- deyə soruşdu. Peyğəmbər ﷺ dedi: “Böyük günahlar doqquzdur; Allaha şəriq qoşmaq, Allahın haram buyurduğu cana nahaq yerə qəsd etmək, döyüş meydanından qaçmaq, yetimin malını yemək, sələm yemək, ismətli evli qadını zinada ittiham etmək, mömin valideynlərin üzünə ağ olmaq, sehrbazlıq və həm sağ ikən (namazlarda), həm də ölü ikən (qəbirdə) qibləsiz olan Beytul-Haramı halal saymaq. Bu böyük günahları etmədən namaz qılaraq və zəkat verərək ölənlər şəxs qapılarının cəftəsi qızıldan olan bir evdə Peyğəmbərlə ﷺ birlikdə olacaq”.¹

Peyğəmbəri ﷺ görmədən ona iman gətirənlər

۷۳ - عن أبي صالح أن رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قال: "متى ألقى إخواني فقيل: يا رسول الله لسنا إخوانك؟ قال: انتم أصحابي وإخواني قوم من أمي لم يروني يؤمنون بي ويصدقوني ثم قال لهم رسول الله: أي الخلق أعجب إيماناً؟ قالوا: ملائكة الله فقال رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: وما لهم لا يؤمنون وهم عند ربهم قالوا: فالنبيون قال: وما لهم لا يؤمنون وهم يوحي إليهم قالوا: فأصحاب النبيين فقال رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: وما لهم لا يؤمنون وأنبياء الله فيهم ولكنهم قوم من أمي لم يدركوني يوتون بكتاب من ربهم فيؤمنون به ويصدقونه" و في رواية "... ولكن أعجب الناس إيماناً قوم يجيؤون من بعدكم، فيجدون كتاباً من الوحي، فيؤمنون به، ويتبعونه، فهم أعجب الناس، أو الخلق، إيماناً..." "قَوْمٌ يَأْتِيهِمْ كِتَابٌ بَيْنَ لَوْحَيْنِ فَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَعْمَلُونَ بِمَا فِيهِ ، أُولَئِكَ أَعْظَمُ مِنْكُمْ أَجْرًا ، أُولَئِكَ أَعْظَمُ مِنْكُمْ أَجْرًا ، أُولَئِكَ أَعْظَمُ مِنْكُمْ أَجْرًا " . "تَعَدَّيْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَعَنَا أَبُو عَبِيدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ ، فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، أَحَدٌ خَيْرٌ مِنَّا ، أَسَلَّمْنَا مَعَكَ ، وَجَاهَدْنَا مَعَكَ ؟ قَالَ : نَعَمْ ، قَوْمٌ يَكُونُونَ مِنْ بَعْدِكُمْ يُؤْمِنُونَ بِي وَلَمْ يَرَوْني " .

73. Əbu Salih ﷺ rəvayət edir ki, bir dəfə Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “(Görəsən) qardaşlarımla nə vaxt görüşəcəm?” Səhabələr dedilər: “Ey Allahın Elçisi, məgər biz sənənin qardaşların deyilikmi?” O buyurdu: “Siz mənənin səhabələrimsiniz, qardaşlarımla isə ümmətimdən mənəni görmədən mənə iman gətirib, mənəni təsdiq edənlərdir”. Sonra Allah Elçisi ﷺ onlara dedi: “Yaradılmışlardan iman baxımından ən qərribə olanlar kimlərdir?” Səhabələr dedilər: “Allahın mələkləridir”. Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Onlar

¹ əl-Hakim, 197, 7666. Hədis həsəndir. Bax: İrvau'l-Galil, 690.

Rəblərinin yanında ola-ola niyə iman gətirməsinlər ki?!" Səhabələr dedilər: "Onda peyğəmbərlərdir". O buyurdu: "Onlara vəhy gəldiyi halda niyə də iman gətirməsinlər ki?!" Səhabələr dedilər: "Peyğəmbərlərin səhabələridir". Allah Elçisi ﷺ buyurdu: "Allahın peyğəmbərləri onların yanında ola-ola niyə də iman gətirməsinlər ki?! Onlar ümmətimdən məni görməyib özlərinə Rəbləri tərəfindən bir kitab gətirilən, ona iman gətirən və onu təsdiq edən qövmdür".¹ Digər rəvayətlərdə belə deyilir: "...Onlar insanlar arasında iman baxımından ən qəribə olanlar, sizdən sonra gəlib, vəhydən ibarət olan bir kitab görən, ona iman gətirən və ona tabe olan qövmdür. İnsanlar və ya yaradılmışlar arasında iman baxımından ən qəribə olanlar məhz onlardır".² "...Sizdən sonra elə bir qövmlər gələcək ki, onlara iki lövhə arasında kitab gələcək, ona iman gətirib içindəkilərə əməl edəcəklər. Onlar savab baxımından sizdən daha üstündürlər. Onlar savab baxımından sizdən daha üstündürlər. Onlar savab baxımından sizdən daha üstündürlər".³ "...Bir dəfə Peyğəmbərlə ﷺ nahar yeməyi yedik. Əbu Ubeydə ibn əl-Cərrah da bizimlə idi. O dedi: "Ey Allahın Elçisi, bizdən daha xeyirli kimsə varmı? Səninlə birlikdə iman gətirdik, səninlə birlikdə cihad etdik". Peyğəmbər ﷺ buyurdu: "Bəli, var. Sizdən sonra gələcək qövmlər. Onlar məni görmədikləri halda mənə iman gətirənlərdir".⁴

٧٤ - عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَزِيدَ ، قَالَ : ذَكَرُوا عِنْدَ عَبْدِ اللَّهِ أَصْحَابَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَإِيمَانَهُمْ قَالَ : فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ : إِنَّ أَمْرَ مُحَمَّدٍ كَانَ بَيْنَا لِمَنْ رَأَهُ ، وَالَّذِي لَا إِلَهَ غَيْرُهُ ، مَا آمَنَ مُؤْمِنٌ أَفْضَلَ مِنْ إِيْمَانِ بَعْيبٍ ، ثُمَّ قَرَأَ : { أَلَمْ ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ } إِلَى قَوْلِهِ تَعَالَى : { يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ } .

74. Rəvayət edilir ki, Abdur-Rahmən ibn Yəzid رضي الله عنه demişdir: "Abdullah ibn Məsudun yanında oturmuşduq. Peyğəmbərin ﷺ səhabələrindən və onların xeyirxah işlərdə öndə getdiklərindən danışdıq. Abdullah ibn Məsud dedi: "Həqiqətən, Muhəmmədin ﷺ peyğəmbər olması onu görən üçün aydın idi. Özündən başqa ibadətə layiq məbud olmayan Allaha and olsun ki, Peyğəmbəri ﷺ görmədən iman gətirənin imanından daha üstün iman

¹ əl-Beyhəqi "Dəlail ən-Nubuvvə" 6/538. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 3215.

² əl-Bəzzər, 7294. Hədis həsən li-zatihidir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 3215.

³ ət-Tabərani "Mucəmul-Kəbir" 3460, "Musnəduş-Şəmiyyin" 2066; əl-Buxari "Xəlqu Əfalul-İbəd" 388. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 3310.

⁴ Əhməd, 16977, 17018, 17102; ət-Tabərani "Mucəmul-Kəbir" 3457. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsabih, 6282.

yoxdur". Sonra bu ayəni oxudu: **"Əlif. Ləm. Mim. Bu, qətiyyən şübhə doğurmayan, müttəqilərə doğru yol göstərən bir Kitabdır. O kəslər ki, qeybə iman gətirir, axirətə də yəqinliklə inanırlar"** (əl-Bəqərə, 1-5) sözünə qədər oxudu".¹

٧٥ - عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْجُهَنِيِّ قَالَ بَيْنَا نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذْ طَلَعَ رَاكِبَانِ فَلَمَّا رَأَاهُمَا قَالَ « كُنْدِيَانِ مَدْحِجِيَانِ ». حَتَّى أَتِيَاهُ فَإِذَا رِحَالٌ مِنْ مَدْحِجٍ. قَالَ فَدَنَا إِلَيْهِ أَحَدُهُمَا لِيُبَايِعَهُ. قَالَ فَلَمَّا أَخَذَ بِيَدِهِ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ مَنْ رَأَى قَامَنَّ بِكَ وَصَدَّقَكَ وَاتَّبَعَكَ مَاذَا لَهُ قَالَ « طُوبَى لَهُ ». قَالَ فَمَسَحَ عَلَى يَدِهِ فَأَنْصَرَفَ ثُمَّ أَقْبَلَ الْآخَرَ حَتَّى أَخَذَ بِيَدِهِ لِيُبَايِعَهُ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ مَنْ أَمَنَ بِكَ وَصَدَّقَكَ وَاتَّبَعَكَ وَلَمْ يَزَلْ قَالَ « طُوبَى لَهُ ثُمَّ طُوبَى لَهُ ثُمَّ طُوبَى لَهُ ». قَالَ فَمَسَحَ عَلَى يَدِهِ فَأَنْصَرَفَ

75. Rəvayət edilir ki, Əbu Abdur-Rahməni əl-Cuhəni ﷺ demişdir: "Məzhic qəbiləsindən olan iki kişi bizim yanımıza gəldi. Onlardan biri beyət etmək üçün Allah Elçisinə ﷺ yaxınlaşıb onun əlindən tutdu və dedi: "Ey Allahın Elçisi! De görüm, sənə iman gətirən, sənə tabe olan və səni təsdiqləyən kimsəni nə gözləyir?" Peyğəmbər ﷺ buyurdu: "Beləsinə Tubə olsun!" O, əlini Allah Elçisinin ﷺ əlinə sürtərək çıxıb getdi. Sonra digəri beyət etmək üçün ona yaxınlaşıb əlindən tutdu və dedi: "Ey Allahın Elçisi! De görüm, səni görmədən sənə iman gətirən, sənə tabe olan və səni təsdiqləyən kimsəni nə gözləyir?" Peyğəmbər ﷺ buyurdu: "Beləsinə Tubə olsun! Beləsinə Tubə olsun! Beləsinə Tubə olsun!" O da əlini Allah Elçisinin ﷺ əlinə sürtərək çıxıb getdi".³

٧٦ - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: « طُوبَى لِمَنْ رَأَى نُبِيًّا ثُمَّ آمَنَ بِهِ، وَطُوبَى سَبْعَ مَرَّاتٍ لِمَنْ آمَنَ بِهِ وَلَمْ يَرَأِنِي ». «

76. Əbu Umamə ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə dedi: "Məni görüb iman gətirənə Tubə olsun! Məni görmədən iman gətirənə yeddi dəfə Tubə olsun!"⁴

¹ Səid ibn Mənsur "Sunən" 180; əl-Hakim, 3033. əl-Hakim ﷺ demişdir: "əl-Buxari və Muslimin şərtlərinə görə səhihdir, lakin onlar rəvayət etməmişlər".

² Hədisdə keçən "Tubə olsun" ifadəsi eynilə Qurandakı ayəyə bənzəyir. Həmin ayədə Uca Allah buyurur: **"İman gətirib saleh əməllər edənlər üçün (Tubə) xoş güzəran və gözəl qayıdış yeri hazırlanmışdır"** (ər-Rəd, 29). Bəzi təfsirçilər ayədə keçən "tubə" kəlməsinin "Cənnət" və ya "Cənnətdəki ağac" olduğunu söyləmişlər.

³ Əhməd, 17426, 17852. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1241.

⁴ İbn Hibban, 7189. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1241.

Qəriblər

۷۷ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ وَنَحْنُ عِنْدَهُ: «طُوبَى لِلْغُرَبَاءِ». فَقِيلَ: مَنْ الْغُرَبَاءُ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «أُنَاسٌ صَالِحُونَ فِي أَنْوَاسٍ سَوْءٍ كَثِيرٍ، مَنْ يَعْصِيهِمْ أَكْثَرُ مِمَّنْ يُطِيعُهُمْ».

77. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Amr ibn əl-As رضي الله عنه demişdir: “Bir gün biz Allah Elçisinin ﷺ yanında ikən o belə buyurdu: “Qəriblərə Tubə olsun!” Səhabələr dedilər: “Qəriblər kimlərdir, ey Allahın Elçisi?” O buyurdu: “Onlar çox pis insanların arasında yaşayan əməlisaleh insanlardır. Onlara qarşı çıxanlar onların tərəfini saxlayanlardan daha çoxdur”.¹

۷۸ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «بَدَأَ الْإِسْلَامُ غَرِيبًا وَسَيَعُودُ كَمَا بَدَأَ غَرِيبًا، فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ».

78. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “İslam (dini) qərib olaraq başlamış və yenə başlanğıcda olduğu kimi qəribliyə qayıdacaqdır. (O dövrdə yaşayacaq) qəriblərin xoş halına! (O qəriblərə Tubə olsun!)”.²

Sən sevdiklərinlə birlikdə olacaqsan

۷۹ - عَنْ أَبِي ذَرٍّ قَالَ، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، الرَّجُلُ يُحِبُّ الْقَوْمَ وَلَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَلْحَقَ بِعَمَلِهِمْ؟ قَالَ: أَنْتَ يَا أَبَا ذَرٍّ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ، قُلْتُ: إِنِّي أُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ، قَالَ: أَنْتَ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ يَا أَبَا ذَرٍّ.

79. Rəvayət edilir ki, Əbu Zərr رضي الله عنه demişdir: “Bir dəfə mən Peyğəmbərə ﷺ dedim: “Ey Allahın Elçisi! Adam bir toplumu sevir, lakin onların əməllərinin dərəcəsinə çata bilmir?”³ O, dedi: “Ey Əbu Zərr, sən sevdiyin kimsənin yanında olacaqsan”. Dedim: “Mən Allahu və Onun Elçisini sevirəm!” Yenə dedi: “Ey Əbu Zərr, sən sevdiyin kimsənin yanında olacaqsan”.⁴

۸۰ - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَاللَّهِ إِنَّكَ لِأَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ نَفْسِي، وَإِنَّكَ لِأَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَهْلِي وَمَالِي، وَأَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ وَلَدِي، وَإِنِّي لَأَكُونُ فِي الْبَيْتِ، فَأَذْكُرُكَ فَمَا أَصْبِرُ حَتَّى آتِيكَ، فَأَنْظُرَ إِلَيْكَ، وَإِذَا

¹ Öhməd, 6650. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1619.

² Muslim, 208, 372, 389.

³ Burada Əbu Zərr رضي الله عنه möminlərin imanda və əməldə dərəcə baxımından birinin digərindən üstün olduğunu bildirir. Bu da imanın artmasına və azalmasına dəlildir.

⁴ Əbu Davud, 5128. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 3253.

ذَكَرْتُ مَوْتِي وَمَوْتَكَ عَرَفْتُ أَنَّكَ إِذَا دَخَلْتَ الْجَنَّةَ رُفِعَتْ مَعَ النَّبِيِّينَ، وَإِنِّي إِذَا دَخَلْتُ الْجَنَّةَ حَشِيتُ أَنْ لَا أَرَكَ، فَلَمْ يَرِدْ عَلَيْهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَيْئًا حَتَّى نَزَلَ جِبْرِيْلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِهَذِهِ الْآيَةِ: {وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ}

80. Rəvayət edilir ki, Aişə رضي الله عنها demişdir: “Bir dəfə səhabələrdən biri Peyğəmbərin ﷺ yanına gəlib dedi: “Ey Allahın Elçisi! Allaha and olsun ki, sən mənim üçün həm özümdən, həm ailəmdən və mal-dövlətimdən, həm də övladımdan sevimsən. Mən evimdə olarkən səni xatırlayıram və səni görməyə nə qədər qəlbim rahatlıq tapmır. Hər ikimizin öləcəyini xatırlayanda isə düşünürəm ki, sən Cənnətə girəcək və peyğəmbərlərə xas olan ən yüksək mərtəbədə olacaqsan. Mən isə Cənnətə düşə bilsəm, qorxuram, bir daha səni görməyim”. Peyğəmbər ﷺ ona cavab vermədi. Nəhayət, Cəbrail عليه السلام bu ayəni nazil etdi: “**Allaha və Onun Rəsuluna itaət edənlər, Allahın özlərinə nemət bəxş etdiyi peyğəmbərlərlə, sidq ürəkdən inanlarla, şəhidlərlə və əməlisalehlərlə birlikdə olacaqlar. Onlar necə də gözəl dostlardır!**” (ən-Nisa, 69)”¹

٨١ - عَنْ أَنَسٍ أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ السَّاعَةِ، فَقَالَ مَتَى السَّاعَةُ قَالَ: «وَمَاذَا أَعَدَدْتَ لَهَا». قَالَ لَا شَيْءَ إِلَّا أَنِّي أُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَقَالَ: «أَنْتَ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ». قَالَ أَنَسٌ فَمَا فَرَحْنَا بِشَيْءٍ فَرَحْنَا بِقَوْلِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَنْتَ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ». قَالَ أَنَسٌ فَأَنَا أُحِبُّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ، وَأَرْجُو أَنْ أَكُونَ مَعَهُمْ بِحَبِيْبِي إِيَّاهُمْ، وَإِنْ لَمْ أَعْمَلْ بِمِثْلِ أَعْمَالِهِمْ.

81. Ənəs رضي الله عنه rəvayət edir ki, bir dəfə bir nəfər Peyğəmbərdən ﷺ Qiyamət barəsində soruşub dedi: “Qiyamət Saati nə zaman gələcək?” Peyğəmbər ﷺ buyurdu: “Sən Qiyamətə nə tədarük görmüsən?” Adam dedi: “Heç bir şey hazırlamamışam, mən sadəcə Allahı və onun Rəsulunu sevirəm”. Peyğəmbər ﷺ buyurdu: “Sən sevdiyin kəslə bir yerdə olacaqsan!” Ənəs رضي الله عنه dedi: “Biz Peyğəmbərin ﷺ: “Sən sevdiyin kəslə bir yerdə olacaqsan!”- sözü ilə sevindiyimiz kimi heç bir şeyə sevinməmişdik”. Ənəs dedi: “Mən Peyğəmbəri ﷺ, Əbu Bəkri, Öməri sevirəm və ümid edirəm ki, onlar qədər yaxşılıq etmiş olmasam belə, bu sevgimə görə onlarla bir yerdə olacağam”²

¹ ət-Tabərani “Mucəmus-Sağir” 52; “Mucəmul-Əvsat” 477. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 2933.

² əl-Buxari, 3412, 3688; Muslim, 2639, 4775, 6878.

Allah üçün sevmək və Allah üçün nifrət etmək

٨٢ - عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ قَالَ كُنَّا جُلُوسًا عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ أَيُّ عُرَى الْإِسْلَامِ أَوْسَطُ قَالُوا الصَّلَاةُ قَالَ حَسَنَةٌ وَمَا هِيَ بِهَا قَالُوا الزَّكَاةُ قَالَ حَسَنَةٌ وَمَا هِيَ بِهَا قَالُوا صِيَامُ رَمَضَانَ قَالَ حَسَنٌ وَمَا هُوَ بِهِ قَالُوا الْحَجُّ قَالَ حَسَنٌ وَمَا هُوَ بِهِ قَالُوا الْجِهَادُ قَالَ حَسَنٌ وَمَا هُوَ بِهِ قَالُوا إِنَّ أَوْسَطَ عُرَى الْإِيمَانِ أَنْ تُحِبَّ فِي اللَّهِ وَتُبْغِضَ فِي اللَّهِ

82. Rəvayət edilir ki, əl-Bəra ibn Azib¹ ﷺ demişdir: “Bir gün Peyğəmbərin ﷺ hüzurunda oturmuşduq. O soruşdu: “Bilirsinizmi, İslamın qırılmayan ən möhkəm ipi hansıdır?” Dedilər: “Namaz”. O buyurdu: “Namaz yaxşı şeydir, amma o deyil”. Dedilər: “Zəkat”. O buyurdu: “Zəkat yaxşı şeydir, amma o deyil”. Dedilər: “Ramazan orucu”. O buyurdu: “Ramazan orucu yaxşı şeydir, amma o deyil”. Dedilər: “Həcc”. O buyurdu: “Həcc yaxşı şeydir, amma o deyil”. Dedilər: “Cihad”. O buyurdu: “Cihad yaxşı şeydir, amma o deyil. Həqiqətən, imanın qırılmayan ən möhkəm ipi sənin Allah üçün sevməyin və Allah üçün nifrət etməyindir”.²

Vəziyyətindən insanlara şikayət etmək bəlanı yüngülləşdirmir

٨٣ - عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «مَنْ أَصَابَتْهُ فَاقَةٌ فَأَنْزَلَهَا بِالنَّاسِ لَمْ تُسَدِّ فَاقَتُهُ وَمَنْ أَنْزَلَهَا بِاللَّهِ أَوْشَكَ اللَّهُ لَهُ بِالْغَيْبِ إِمَّا بِمَوْتٍ عَاجِلٍ أَوْ غَنَى عَاجِلٍ».

83. Rəvayət edilir ki, İbn Məsud ﷺ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kimə kasıblıq üz versə və o da bu barədə ətrafdakı insanlara şikayət etməyə başlasa, onun bəlası yüngülləşməyəcək. Kimə kasıblıq üz versə və o da bu haqda Allaha şikayət etsə, Allah gec və ya tez bu bəlanı ondan uzaqlaşdıracaq”.³

Ənsarı sevmək imanın əlamətidir

٨٤ - عَنِ الْبَرَاءِ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الْأَنْصَارُ لَا يُجِبُهُمْ إِلَّا مُؤْمِنٌ، وَلَا يَبْغِضُهُمْ إِلَّا مُنَافِقٌ، فَمَنْ أَحَبَّهُمْ أَحَبَّهُ اللَّهُ، وَمَنْ أَبْغَضَهُمْ أَبْغَضَهُ اللَّهُ».

¹ Əbu Umar əl-Bəra ibn Azib ibn Haris əl-Ənsari əl-Harisi əl-Mədəni ﷺ Peyğəmbərin ﷺ məşhur səhabələrindəndir. Hicrətin 72-ci ilində vəfat etmişdir.

² Əhməd, 18524, 18547. Hədis həsən li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 3030.

³ Əbu Davud, 1645, 1647; ət-Tirmizi, 2327, 2496. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 2787.

84. Rəvayət edilir ki, əl-Bəra رضي الله عنه demişdir: “Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Ənsarı¹ yalnız mömin sevər və onlara yalnız münafiq nifrət edər. Kim onları sevsə, Allah onu sevər. Kim onlara nifrət etsə, Allah da ona nifrət edər”.²

İkiqat əcr qazananlar

٨٥ - عَنْ صَالِحِ بْنِ صَالِحِ الْهَمْدَانِيِّ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، قَالَ: رَأَيْتُ رَجُلًا مِنْ أَهْلِ خُرَاسَانَ سَأَلَ الشَّعْبِيَّ فَقَالَ: يَا أَبَا عَمْرٍو! إِنْ مِنْ قِبَلِنَا مِنْ أَهْلِ خُرَاسَانَ يَقُولُونَ - فِي الرَّجُلِ - إِذَا أَعْتَقَ أَمْتَهُ ثُمَّ تَزَوَّجَهَا: فَهُوَ كَالرَّأَكِبِ بَدَنَتَهُ، فَقَالَ الشَّعْبِيُّ: حَدَّثَنِي أَبُو بُرْدَةَ بْنُ أَبِي مُوسَى عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «ثَلَاثَةٌ يُؤْتُونَ أَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ: رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ آمَنَ بِنَبِيِّهِ وَأَدْرَكَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَمَّنَ بِهِ وَاتَّبَعَهُ وَصَدَقَهُ فَلَهُ أَجْرَانِ، وَعَبْدٌ مَمْلُوكٌ أَدَّى حَقَّ اللَّهِ تَعَالَى وَحَقَّ سَيِّدِهِ فَلَهُ أَجْرَانِ، وَرَجُلٌ كَانَتْ لَهُ أُمَّةٌ فَعَدَّاهَا فَأَحْسَنَ غَدَاءَهَا، ثُمَّ أَدَبَهَا فَأَحْسَنَ أَدَبَهَا، ثُمَّ أَعْتَقَهَا وَتَزَوَّجَهَا، فَلَهُ أَجْرَانِ». ثُمَّ قَالَ الشَّعْبِيُّ لِلْخُرَاسَانِيِّ: خُذْ هَذَا الْحَدِيثَ بِغَيْرِ شَيْءٍ، فَقَدْ كَانَ الرَّجُلُ يَرِحُلُ فِيمَا دُونَ هَذَا إِلَى الْمَدِينَةِ.

85. Rəvayət edilir ki, Saleh ibn Saleh əl-Həmdani رضي الله عنه demişdir: “Mən Xorasan əhlindən bir nəfər gördüm, (bu adam) əş-Şəbiyə dedi: “Ey Əbu Amr! Bizim tərəflərdə xorasanlılardan bəziləri öz kənizini azad edib sonra onunla evlənən kimsə haqqında: “O, qurbanlıq dəvəsinə minmiş kimidir”- deyirlər. əş-Şəbi dedi: “Əbu Burdə ibn Əbu Musa öz atasından mənə rəvayət etmişdir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurmuşdur: “Savabları özlərinə ikiqat verilən üç qisim insan var; Kitab əhlindən olan bir kimsə (əvvəlcə) öz peyğəmbərinə iman gətirər, sonra da Muhəmmədə ﷺ yetişər və ona iman gətirər, onun ardınca gedər və onun (gətirdiyini) təsdiqləyərsə, ikiqat savab qazanar;³ Kölə edilmiş bir qul həm Uca Allahın haqqını, həm də ağasının haqqını ödəyərsə, ikiqat savab qazanar; Cariyəyə⁴ sahib olan bir adam onun qayğısına qalar və bunu gözəl tərzdə yerinə yetirər, habelə ona tərbiyə verər və bunu gözəl tərzdə yerinə yetirər, sonra da onu azad edib onunla evlənersə, ikiqat savab qazanar”. Sonra əş-Şəbi xorasanlıya dedi:

¹ Mühacirlər - Mədinə şəhərinin Allah Elçisinə ﷺ yardım etmiş müsəlman sakinləri.

² əl-Buxari, 3499, 3783.

³ Uca Allah buyurur: “(Qurandan) əvvəl özlərinə Kitab verdiyimiz kəslər ona iman gətirirlər. Onlara (Quran) oxunduğu zaman: “Biz ona iman gətirdik. O, həqiqətən də, Rəbbimizdən olan haqdır. Biz ondan əvvəl də müsəlman idik!”- deyirlər. Səbir etdiklərinə görə onlara mü-kafatları ikiqat veriləcəkdir”. (əl-Qasas, 52-54).

⁴ Cariyə – keçmiş zamanlarda azadlıqdan məhrum edilən, pulla alınıb-satıla bilən, hər cəhətdən sahibinə tabe olan qız və ya qadıdır.

“Heç bir şey (vermədən) hədisi götür. Vaxtı ilə adam belə bir hədisi öyrənmək üçün ta Mədinəyə qədər gedərdi”.¹

Mömin murdar olmaz

۸۶ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقِيَهِ فِي بَعْضِ طَرِيقِ الْمَدِينَةِ وَهُوَ جُنُبٌ، فَأَخْتَسَتْ مِنْهُ، فَذَهَبَ فَاغْتَسَلَ، ثُمَّ جَاءَ فَقَالَ: «أَيْنَ كُنْتَ يَا أبا هُرَيْرَةَ». قَالَ: كُنْتُ جُنُبًا، فَكَرِهْتُ أَنْ أَجَالِسَكَ وَأَنَا عَلَى غَيْرِ طَهَارَةٍ. فَقَالَ: «سُبْحَانَ اللَّهِ، إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَا يَنْجُسُ».

86. Əbu Hureyra ﷺ rəvayət edir ki, bir gün o, cənabətli olduğu halda Mədinənin küçələrindən birində Peyğəmbərlə ﷺ rastlaşdı. Peyğəmbərdən ﷺ aralanıb getdi, sonra da qüsl alıb geri qayıtdı. Peyğəmbər ﷺ: “Harada idin, ey Əbu Hureyra?”- deyə soruşdu. Əbu Hureyra: “Cənabətli idim. Odur ki, təmiz olmadığım halda sənin yanında oturmaq istəmədim”- deyə cavab verdi. Peyğəmbər ﷺ: “Subhən-Allah! Mömin murdar olmaz”- dedi”.²

Allahla qarşılaşmaq istəyən

۸۷ - عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ أَحَبَّ لِقَاءَ اللَّهِ أَحَبَّ اللَّهُ لِقَاءَهُ وَمَنْ كَرِهَ لِقَاءَ اللَّهِ كَرِهَ اللَّهُ لِقَاءَهُ قَالَتْ عَائِشَةُ أَوْ بَعْضُ أَزْوَاجِهِ إِنَّا لَنَكْرَهُ الْمَوْتَ قَالَ لَيْسَ ذَلِكَ وَلَكِنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا حَضَرَهُ الْمَوْتُ بُشِّرَ بِرِضْوَانِ اللَّهِ وَكَرَامَتِهِ فَلَيْسَ شَيْءٌ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا أَمَامَهُ فَأَحَبَّ لِقَاءَ اللَّهِ وَأَحَبَّ اللَّهُ لِقَاءَهُ وَإِنَّ الْكَافِرَ إِذَا حُضِرَ بُشِّرَ بِعَذَابِ اللَّهِ وَعُقُوبَتِهِ فَلَيْسَ شَيْءٌ أَكْرَهَ إِلَيْهِ مِمَّا أَمَامَهُ كَرِهَ لِقَاءَ اللَّهِ وَكَرِهَ اللَّهُ لِقَاءَهُ.

87. Ubadə ibn əs-Samit ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Kim Allahla qarşılaşmaq istəsə, Allah da onunla qarşılaşmaq istəyər, kim də Allahla qarşılaşmaq istəməsə, Allah da onunla qarşılaşmaq istəməz”. Aişə (və ya zövcələrindən biri) dedi: “Axı biz ölmək istəmirik?!” Peyğəmbər ﷺ buyurdu: “Söhbət bundan getmir. İş orasındadır ki, möminə ölüm yetişdiyi zaman ona müjdə verilir ki, Allah (ondan) razı qalmış və ona ehtiram göstərmişdir. Həmin an onun üçün qarşıda onu gözləyən (nemətdən) daha sevimli bir şey ola bilməz. Odur ki, o, Allahla qarşılaşmaq istəyir, Allah da onunla qarşılaşmaq istəyir. O ki qaldı kafirə, (ölüm) onu haqladığı zaman ona müjdə verilir ki, Allah onu əzaba düşər edəcək və

¹ Muslim, 219, 387, 404.

² əl-Buxari, 274, 283.

onu cəzalandıracaq. Həmin an onun üçün qarşıda onu gözləyən (bələdan) daha pis bir şey ola bilməz. Odur ki, o, Allahla qarşılaşmaq istəmir, Allah da onunla qarşılaşmaq istəmir”.¹

Yeddi qisim insan

٨٨ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمُ اللَّهُ فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ الْإِمَامُ الْعَادِلُ وَشَابٌّ نَشَأَ بِعِبَادَةِ اللَّهِ وَرَجُلٌ قَلْبُهُ مُعَلَّقٌ فِي الْمَسَاجِدِ وَرَجُلَانِ تَحَابَبَا فِي اللَّهِ اجْتَمَعَا عَلَيْهِ وَتَفَرَّقَا عَلَيْهِ وَرَجُلٌ دَعَتْهُ امْرَأَةٌ ذَاتُ مَنْصِبٍ وَجَمَالَ فَقَالَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ فَأَخْفَاهَا حَتَّى لَا تَعْلَمَ يَمِينُهُ مَا تُنْفِقُ شِمَالُهُ وَرَجُلٌ ذَكَرَ اللَّهَ خَالِيًا فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ».

88. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Yeddi qisim insan var ki, Allah onları Öz kölgəsindən başqa heç bir kölgənin olmayacağı bir gündə Öz kölgəsi altında kölgələndirəcəkdir. Bunlar; ədalətli rəhbər, Rəbbinə ibadət etməklə böyüyüb boya-başa çatmış gənc, qəlbi məscidlərə bağlı olan kişi, bir-birini Allah xatirinə sevən, Ona görə görüşüb Ona görə ayrılan iki kişi, gözəl və zadəgan bir qadın tərəfindən zinaya çağırıldıqda: “Mən Allahdan qorxuram!”- deyən kişi, sağ əli ilə verdiyi sədəqəni sol əlindən gizlədən kişi və xəlvətə çəkilib Allahı yad edərək gözləri yaşla dolan kişi”.²

¹ əl-Buxari, 6026, 6507.

² Muslim, 1031, 1712.

A decorative border with intricate floral and scrollwork patterns in shades of blue, green, and grey, framing the central text.

TƏMİZLİK

Təmizlik imanın yarısıdır

٨٩ - عَنْ أَبِي مَالِكٍ الْأَشْعَرِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الطُّهُورُ شَطْرُ الْإِيمَانِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَمَلُّؤُ الْمِيزَانِ وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَمَلَانِ - أَوْ تَمَلُّؤُ - مَا بَيْنَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ، وَالصَّلَاةُ نُورٌ، وَالصَّدَقَةُ بُرْهَانٌ، وَالصَّبْرُ ضِيَاءٌ، وَالْقُرْآنُ حُجَّةٌ لَكَ أَوْ عَلَيْكَ، كُلُّ النَّاسِ يَعْدُو فَبَايِعْ نَفْسَهُ فَمُعْتَقَهَا أَوْ مَوْبِقَهَا.

89. Rəvayət edilir ki, Əbu Malik əl-Əşəri¹ ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Təmizlik imanın yarısıdır.² “Əlhəmdulilləh” (zikri) tərəzini doldurur.³ “Subhən-Allah və əlhəmdulilləh” (zikri) göylərlə yerin arasını doldurur. Namaz nurdur. Sədəqə dəlildir.⁴ Səbir işıqdır.⁵ Quran isə sənin ya lehinə, ya da əleyhinə hüccətdir.⁶ Hər bir insan səhər (evindən çıxıb iş dalınca gedər və) nəfsini satar; kimisi onu azad edər, kimisi də onu məhv edər”.⁷

¹ Əbu Malik əl-Əşəri ؓ Peyğəmbərin ؐ səhabəsidir. Adı Kəb ibn Asimdir. Hicrətin 18-ci ilində vəfat etmişdir.

² Hədisdə ərəbcə “şətrul-iman” (imanın yarısıdır) cümləsi, həm də “imanı təmizləyən və kənarlaşdıran” mənasını da ifadə edir. Belə ki, pak olmaq qəlbi murdar şeylərdən təmizləyir və imanı şirkdən uzaqlaşdırır. (Qırx hədisin şərh, 1/24).

³ Burada “tərazi” deyildikdə Qiyamət günü qurulacaq ədalət tərəzisi nəzərdə tutulur. Uca Allah buyurur: **“Biz Qiyamət günü ədalət tərəziləri ilə haqq-hesab çəkəcəyik. Heç kəsə hər hansı bir şeydə ədalətsizlik edilməyəcəkdir. (Görülmüş iş) bir xardal dənəsi mislində olsa belə, onu gətirib (təraziyə) qoyacağıq. Biz haqqı araşdırmağa bəs edirik”** (əl-Ənbiya, 47).

⁴ Yəni sədəqə onu verənin səmimi olmasına dəlildir, çünki mömin sədəqə verməklə Allaha yaxınlaşmaq və bunun sayəsində də savab qazanmaq istəyir. Beləliklə də, o, özünə əziz olan bir şeyi ona daha əziz olan Allahın yolunda sərf etmiş olur. Bu da onun imanının təmiz olduğuna dəlalət edir.

⁵ Şəriətin buyurduğu səbir üç növdür:

1. Allaha və Onun Elçisinə itaət etməkdə səbir etmək;
2. Allahın və Onun Elçisinin ؓ qadağan etdiyi şeylərdən çəkinməkdə səbir etmək;
3. Müsibətlərə səbir etmək.

Burada Peyğəmbər ؐ “səbir nurdur” demir, “ışıqdır” deyir, çünki işıqda hərərət də olur. Uca Allah buyurur: **“Günəşi işıqlı, ayı nurlu edən, illərin sayını və hesabı biləsiniz deyə ona mənzillər (səfhələr) müəyyən edən Odur. Allah bunları yalnız haqq naminə yaratmışdır. O, ayələri bilən adamlara (belə) izah edir”** (Yunus, 5). Günəş həm işıq saçır, həm də istilik verir. Səbir də həmçinin sahibinin qəlbinə və bədəninə istilik verir.

⁶ Yəni əgər mömin bəndə Quranın buyurduqlarına əməl edib qadağan etdiklərindən çəkinərsə, həmin bəndə qəbirdə sorğu-suala çəkilərkən, məhşər günü haqq-ədalət tərəziləri qoyularkən və Allahın hüzuruna gətirilərkən Quran onun lehinə, əks halda isə əleyhinə şahidlik edər.

⁷ Muslim, 328, 534. Hər bir əməl sahibi etdiyi əməllər sayəsində ya nəfsini azad etmiş, ya da onu məhv etmiş olur. Allaha və Onun Elçisinə ؓ itaət etməklə nəfsini azad etmiş və şeytandan canını qurtarmış, əks halda isə nəfsini həlaka uğratmış olur.

۹۰ - حَدَّثَنِي أَبُو أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيُّ وَجَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ وَأَنَسُ بْنُ مَالِكٍ أَنَّ هَذِهِ الْآيَةَ نَزَلَتْ { فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَطَهَّرُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ } قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ « يَا مَعْشَرَ الْأَنْصَارِ إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَنْتَى عَلَيْكُمْ فِي الطُّهُورِ مِمَّا طُهِرُكُمْ ». قَالُوا تَوَضَّأُ لِلصَّلَاةِ وَتَغْتَسِلُ مِنَ الْحَنَابَةِ وَتَسْتَنْجِي بِالمَاءِ. قَالَ « هُوَ ذَلِكَ فَعَلَيْكُمْوه ».

90. Əbu Əyyub əl-Ənsari, Cabir ibn Abdullah və Ənəs ibn Malik رضي الله عنه rəvayət edirlər ki, Uca Allahın: “**Orada təmizlənməyi sevən kişilər var. Allah da təmizlənənləri sevir**” (ət-Tövbə, 108) ayəsi nazil olduqda Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Ey ənsar! Allah sizi pak olduğunuza görə təriflədi, sizin paklığınız nədədir?” Onlar dedilər: “Biz namaz üçün dəstəmaz alır, cənabət qüslu alır və (subaşına çıxdıqda) su ilə yuyunuruq”. Allah Elçisi ﷺ dedi: “Elə buna görə də (Allah sizi təriflədi), buna davam edin!”¹

Dəstəmaz almağın fəziləti

۹۱ - عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ يَقُولُ: لَأَقُولُ الْيَوْمَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ مَا لَمْ يَقُلْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: "مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَّبِعُوا بَيْتًا مِنْ جَهَنَّمَ" وَسَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: "رَجُلٌ مِنْ أُمَّتِي يَقُومُ مِنَ اللَّيْلِ يُعَالِجُ نَفْسَهُ إِلَى الطُّهُورِ وَ عَلَيْكُمْ عُقْدَةٌ فَإِذَا وَضَأَ يَدَيْهِ انْحَلَّتْ عُقْدَةٌ وَإِذَا وَضَأَ وَجْهَهُ انْحَلَّتْ عُقْدَةٌ وَإِذَا مَسَحَ رَأْسَهُ انْحَلَّتْ عُقْدَةٌ وَإِذَا وَضَأَ رِجْلَيْهِ انْحَلَّتْ عُقْدَةٌ فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لِلَّذِينَ وَرَاءَ الْحِجَابِ: انظُرُوا إِلَى عَبْدِي هَذَا يُعَالِجُ نَفْسَهُ يَسْأَلُنِي مَا سَأَلَنِي عَبْدِي هَذَا فَهُوَ لَهُ مَا سَأَلَنِي عَبْدِي هَذَا فَهُوَ لَهُ"

91. Rəvayət edilir ki, Uqbə ibn Amir² رضي الله عنه demişdir: “Mən Allah Elçisinin ﷺ buyurmadiğı şeylər haqqında danışmaram, çünki mən Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitdim: “Kim bilərəkdən mənim adımdan yalan danışarsa, Cəhənnəmdəki evinə hazırlaşsın”. Həmçinin, Peyğəmbərin ﷺ belə buyurduğunu da eşitdim: “Ümmətimdən bir kişi var ki, gecə duraraq dəstəmaz almaqla nəfsini müalicə edir. O, əllərini yuduqda bir düyün, üzünü yuduqda bir düyün, başını məsh etdikdə bir düyün, ayaqlarını yuduqda isə bir düyün açılır. Allah ﷻ pərdə arxasında olanlara buyurur: “Nəfsini müalicə edən bu quluma baxın! Bu qulum Məndən nə istəyirsə, o da ona veriləcək”.³

۹۲ - عَنْ جَابِرٍ ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : مَا مِنْ مُسْلِمٍ ، ذَكَرَ وَلَا أَنْتَى ، يَتَأَمُّ إِلَّا وَعَلَيْهِ حَرِيرٌ مَعْقُودٌ ، فَإِنْ اسْتَيْقَظَ فَذَكَرَ اللَّهَ ، انْحَلَّتْ عُقْدَةٌ ، وَإِنْ هُوَ تَوَضَّأَ ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ أَصْبَحَ نَشِيطًا قَدْ أَصَابَ خَيْرًا ، وَقَدْ انْحَلَّتْ عُقْدَةٌ كُلُّهَا ، وَإِنْ أَصْبَحَ وَلَمْ يَذْكُرِ اللَّهَ أَصْبَحَ وَعُقْدَةٌ عَلَيْهِ ، وَأَصْبَحَ ثَقِيلًا كَسَلَانًا لَمْ يُصِبْ خَيْرًا.

¹ İbn Macə, 355, 383. Hədis səhih li-ğeyrihidir. Bax: Mişkətul-Məsabih, 369.

² Uqbə ibn Amir əl-Cuhəni əl-Misri رضي الله عنه Peyğəmbərin ﷺ səhabəsidir. Hicrətin 58-ci ilində vəfat etmişdir.

³ İbn Hibban, 1052, 2555. Şueyb əl-Arnəvut isnadını səhih olduğunu bildirmişdir.

92. Cabir ؓ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Elə bir müsəlman yoxdur ki - istər kişi olsun, istərsə də qadın - yatdığı zaman (şeytan tərəfindən) ona düyün vurulmasın. O, səhər oyanıb Allahı zikr edərsə, bir düyün açılar. Dəstəmaz alıb namaza durarsa, gümrah olar, xeyir qazanar və bütün düyünləri açılar. Səhər oyanıb Allahı zikr etməzsə, düyünləri açılmaz, yuxudan əzgin və tənbel oyanar və xeyir əldə etməz”.¹

۹۳ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «يَعْقُدُ الشَّيْطَانُ عَلَى قَائِمِهِ رَأْسَ أَحَدِكُمْ إِذَا هُوَ نَامَ ثَلَاثَ عُقَدٍ ، يَضْرِبُ كُلَّ عُقْدَةٍ عَلَيْكَ لَيْلٌ طَوِيلٌ فَارْقُدْ ، فَإِنِ اسْتَيْقَظَ فَذَكَرَ اللَّهَ انْحَلَّتْ عُقْدَةٌ ، فَإِنِ تَوَضَّأَ انْحَلَّتْ عُقْدَةٌ ، فَإِنِ صَلَّى انْحَلَّتْ عُقْدَةٌ فَأَصْبَحَ نَشِيطًا طَيِّبَ النَّفْسِ ، وَإِلَّا أَصْبَحَ خَبِيثَ النَّفْسِ كَسَلَانًا»

93. Əbu Hureyra ؓ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Sizlərdən biri yatdığı zaman şeytan onun boynunun ardına üç düyün vurur və hər düyün vurduqca: “Gecə uzundur, yat!” – deyir. Əgər o kimsə oyanıb Allahı zikr etsə, düyünlərdən biri açılar, dəstəmaz alsa, ikincisi açılar, namaz qılsa, üçüncüsü açılar və beləliklə də, o adam səhər yuxudan gümrah və əhvali-ruhiyyəsi yaxşı olduğu halda oyanar. Əks halda isə o, yuxudan əhvali-ruhiyyəsi çox pis, özü də əzgin halda oyanar”.²

۹۴ - عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ قَالَ: كَانَتْ عَلَيْنَا رِعَايَةُ الْإِبِلِ فَجَاءَتْ نَوْبِي، فَرَوَّحْتُهَا بَعْشِي، فَأَدْرَكْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَائِمًا يُحَدِّثُ النَّاسَ، فَأَدْرَكْتُ مِنْ قَوْلِهِ: «مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَتَوَضَّأُ فَيُحْسِنُ وُضُوئَهُ، ثُمَّ يَقُومُ فَيُصَلِّي رَكَعَتَيْنِ، مُقْبِلٌ عَلَيْهِمَا بِقَلْبِهِ وَوَجْهِهِ، إِلَّا وَجِبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ» قَالَ فَقُلْتُ: مَا أَحْوَدَ هَذِهِ فَإِذَا قَائِلٌ بَيْنَ يَدَيَّ يَقُولُ: الَّتِي قَبْلَهَا أَحْوَدٌ، فَنَظَرْتُ فَإِذَا عُمَرُ. قَالَ: إِنِّي قَدْ رَأَيْتُكَ جُنْتُ أَنْفًا. قَالَ: «مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ يَتَوَضَّأُ فَيُبَلِّغُ - أَوْ فَيَسْبِغُ - الْوُضُوءَ ثُمَّ يَقُولُ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ، إِلَّا فُتِحَتْ لَهُ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ الثَّمَانِيَةِ، يَدْخُلُ مِنْ أَيِّهَا شَاءَ».

94. Rəvayət edilir ki, Uqbə ibn Amir ؓ demişdir: “Dəvələri otarmaq bizə³ həvalə edilmişdi. Nəhayət, mənəm növbəm gəlib çatdı və mən (vəzifəmi yerinə yetirdikdən sonra) axşamüstü dəvələri sürüb (tövləyə) apardım. Sonra Allah Elçisinin ﷺ (yanına getdim və onun) ayaq üstə durub camaata (öyüd-nəsihət) verdiyini gördüm. Söylədiklərindən eşitdiyim isə bu oldu: “Hansı bir müsəlman dəstəmaz alar və onu gözəl

¹ İbn Hibban, 2556. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vat-Tərhib, 648.

² əl-Buxari, 1074, 1142.

³ Yəni səhabələrdən bəzilərinə.

şəkildə yerinə yetirər, sonra da qalxıb qəlbi (xuşu ilə¹) və üzünü ilə (diqqətini namazın hərəkətlərinə) yönəldərək iki rükət namaz qılarsa, Cənnət mütləq ona vacib olar". (Uqbə) dedi: "Mən (öz-özümə): "Bu nə gözəl sözlərdir!"- dedim. Birdən qarşımda oturan adam (məna): "Bundan əvvəlki daha gözəl idi"- dedi. Baxdım ki, bu, Ömərdir. O dedi: "Mən sənə bir qədər əvvəl gəldiyini gördüm. (Sən gəlməmişdən öncə) Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: "Sizdən hansı biriniz dəstəmaz alar və dəstəmazını kamil şəkildə, (yaxud tam şəkildə) yerinə yetirər, sonra da: "Əşhədu ən lə iləhə illəllah və ənnə Muhəmmədən abdullahi və Rasuluhu!"² – deyərsə, Cənnətin səkkiz qapısı onun üçün açılır və o, hansından istəsə, (oradan Cənnətə) daxil olar".³

۹۵ - عَنْ ثَعْلَبَةَ بْنِ عَبَّادِ الْعُبَيْدِيِّ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: مَا أَذْرَأَكُمُ حَدَّثَنِيهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرْوَاجًا وَأَفْرَادًا: "مَا مِنْ عَبْدٍ يَتَوَضَّأُ فَيَحْسِنُ الْوُضُوءَ، فَيَغْسِلُ وَجْهَهُ حَتَّى يَسِيلَ الْمَاءُ عَلَى ذَقْنِهِ، ثُمَّ يَغْسِلُ ذِرَاعَيْهِ حَتَّى يَسِيلَ الْمَاءُ عَلَى مِرْفَقَيْهِ، وَيَغْسِلُ رِجْلَيْهِ حَتَّى يَسِيلَ الْمَاءُ مِنْ قِبَلِ كَعْبَيْهِ، ثُمَّ يَقُومُ فَيُصَلِّي رَكَعَتَيْنِ؛ إِلَّا غَفِرَ لَهُ مَا سَلَفَ مِنْ ذَنْبِهِ".

95. Sələbə ibn Abbad əl-Abdi atasının ﷺ belə dediyini rəvayət etmişdir: "Siz nə biləsiniz ki, Allah Elçisi ﷺ bunları məna tək və ya cüt sayda neçə dəfə buyurmuşdur: "Hər hansı bir qul gözəl bir şəkildə dəstəmaz alaraq üzünü yuduqda su çənəsindən, qollarını yuduqda su dirsəklərindən, ayaqlarını yuduqda su topuqlarından axar, sonra durub iki rükət namaz qıldıqda keçmiş günahları bağışlanar".⁴

۹۶ - أَنَّ حُمْرَانَ مَوْلَى عُمَانَ أَحْبَبَهُ أَنْ يُغْتَابَ بِنَ عَمَّانَ بْنِ عَمَّانَ دَعَا بَوْضُوءَ فَتَوَضَّأَ، فَغَسَلَ كَفَيْهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ مَضَمَصَ وَاسْتَنْتَرَ، ثُمَّ غَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ غَسَلَ يَدَهُ الْيُمْنَى إِلَى الْمِرْفَقِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ غَسَلَ يَدَهُ الْيُسْرَى مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ مَسَحَ رَأْسَهُ، ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَهُ الْيُمْنَى إِلَى الْكَعْبَيْنِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ غَسَلَ الْيُسْرَى مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَوَضَّأَ نَحْوَ وَضُوءِي هَذَا، ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ تَوَضَّأَ نَحْوَ وَضُوءِي هَذَا، ثُمَّ قَامَ فَرَكَعَ رَكَعَتَيْنِ، لَا يُحَدِّثُ فِيهِمَا نَفْسَهُ، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ. قَالَ ابْنُ شَهَابٍ: وَكَانَ عُلَمَاءُ نَا يَقُولُونَ: هَذَا الْوُضُوءُ أَسْبَغُ مَا يَتَوَضَّأُ بِهِ أَحَدٌ لِلصَّلَاةِ.

¹ ət-Tiybi ﷺ demişdir: "Namazda xuşu deyildikdə, gözləri ancaq səcdə yerinə zilləyərək, fikri-zikri cəm edib başqa heç bir şey haqqında düşünmədən, qorxa-qorxa namaz qılmaq nəzərdə tutulur". (ət-Teysir bi Şərhul-Camius-Sağir, 1/793).

² Tərcüməsi: Mən şahidlik edirəm ki, Allahdan başqa ibadətə layiq məbud yoxdur və (şahidlik edirəm ki,) Muhəmməd Allahın qulu və elçisidir.

³ Muslim, 553, 576.

⁴ ət-Tahavi "Şərh Mənil-Əsər" 176, 182. Hədis səhih li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vat-Tərhib, 188.

96. Osmanın ﷺ mövlası (azad etdiyi köləsi) Humran ﷺ belə rəvayət etmişdir: “Bir dəfə Osman su gətizdirdi və dəstəmaz aldı. (Əvvəlcə) əllərini üç dəfə yudu,¹ sonra (sağ əli ilə qabdan su götürüb) həm ağızını yaxaladı, həm də burnunun içini yudu, sonra üç dəfə üzünü yudu, sonra üç dəfə sağ qolunu dirsəyə qədər yudu, sonra da sol qolunu eyni qaydada yudu, sonra başına məsh çəkdi, sonra üç dəfə sağ ayağını topuğa qədər yudu, sonra da sol ayağını eyni qaydada yudu. Sonra isə belə dedi: “Mən Peyğəmbərin ﷺ mənim dəstəmaz aldığı kimi dəstəmaz aldığımı gördüm.² (O, dəstəmaz aldıqdan sonra belə) buyurdu: “Hər kim mənim dəstəmaz aldığı kimi dəstəmaz alar, sonra qalxıb iki rükət namaz qılar və namaz əsnasında heç bir şey haqda düşünməzsə, onun keçmiş günahları bağışlanar³”. İbn Şihab ﷺ demişdir: “Alimlərimiz deyərdilər: “Bu dəstəmaz bir kimsənin namaz qılmaq üçün alacağı dəstəmazın ən kamilidir”.⁴

۹۷ - عَنْ حُمْرَانَ مَوْلَى عُثْمَانَ قَالَ: أَتَيْتُ عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ بِوُضُوءٍ، فَتَوَضَّأَ ثُمَّ قَالَ: إِنَّ نَاسًا يَتَحَدَّثُونَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَحَادِيثَ، لَا أَذْرِي مَا هِيَ. إِلَّا أَنِّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَوَضَّأَ مِثْلَ وَضُوءِي هَذَا، ثُمَّ قَالَ: مَنْ تَوَضَّأَ هَكَذَا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ، وَكَانَتْ صَلَاتُهُ وَمَشْيُهُ إِلَى الْمَسْجِدِ نَافِلَةً.

97. Rəvayət edilir ki, Osmanın ﷺ mövlası Humran ﷺ demişdir: “Bir dəfə mən Osman ibn Əffana ﷺ (dəstəmaz almaq üçün) su gətirdim. O, dəstəmaz aldıqdan sonra dedi: “(Bəzi) adamlar Allah Elçisindən ﷺ hədislər danışır ki, mən bunların nə mənə daşdığını bilmirəm. Ancaq onu deyə bilərəm ki, mən Allah Elçisini ﷺ mənim dəstəmaz aldığı kimi dəstəmaz alan gördüm”. Sonra o, belə buyurdu: “Kim bu cür dəstəmaz alsın, onun keçmiş günahları bağışlanar. Üstəlik namaz qılmağı və məscidə getməyi (onun savabını) artırır”.⁵

۹۸ - عَنْ جَامِعِ بْنِ شَدَّادٍ قَالَ: سَمِعْتُ حُمْرَانَ بْنَ أَبِي بَرْدَةَ فِي هَذَا الْمَسْجِدِ، فِي إِمَارَةِ بَشْرِ بْنِ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ أَتَمَّ الْوُضُوءَ كَمَا أَمَرَهُ اللَّهُ تَعَالَى، فَالصَّلَاةُ الْمَكْتُوبَاتُ كَقَارَاتٍ لِمَا بَيْنَهُنَّ.

¹ Alimlərin yekdil rəyinə əsasən dəstəməzə başladıda əlləri üç dəfə yumaq müstəhəbdir.

² Hədisdən belə nəticə çıxır ki, üzü, qolları və ayaqları yumaq, habelə başa məsh etmək vacibdir. Bu vaciblər “əl-Maidə” surəsinin 6-cı ayəsində öz əksini tapmışdır. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, burada, üzü yumaq deyəndə, ağız və burunu yaxalamaq, habelə başa məsh etmək deyəndə, qulaqlara məsh etmək də buna aid edilir.

³ Söhbət kiçik günahlardan gedir.

⁴ Muslim, 331, 538, 560.

⁵ Muslim, 336, 544, 566.

98. Rəvayət edilir ki, Cami ibn Şəddad rah. demişdir: “Mən Bişrin¹ əmir olduğu dövrdə Humran ibn Əbanın bu məsciddə Əbu Burdəyə belə bir hədis danışdığını eşitdim: “Osman ibn Əffan Peyğəmbərin rah. belə buyurduğunu rəvayət etmişdir: “Hər kim dəstəməzi Uca Allahın əmr etdiyi kimi tam şəkildə yerinə yetirsə, (qıldığı) fərz buyurulmuş namazlar aralarındakı günahlar üçün kəffarə olar”.²

۹۹ - عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْأَلُهُ عَنِ الْوُضُوءِ، فَأَرَاهُ ثَلَاثًا ثَلَاثًا قَالَ: «هَذَا الْوُضُوءُ، فَمَنْ زَادَ عَلَى هَذَا، فَقَدْ أَسَاءَ وَتَعَدَّى وَظَلَمَ».

99. Amr ibn Şueyb atasından və babasından rah. rəvayət edir ki, bir dəfə bir bədəvi Peyğəmbərin rah. yanına gəlib ondan dəstəməz haqqında soruşdu. Peyğəmbər rah. əzalarını üç dəfə yuyaraq (dəstəməz almağın qaydasını) ona göstərdi və buyurdu: “Dəstəməz budur, kim (üç dəfədən çox yuyaraq) artırarsa, düzgün etməmiş, həddini aşmış və zülm etmişdir”.³

Dəstəməzli yatan

۱۰۰ - عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَا مِنْ مُسْلِمٍ بَيَّتَ عَلَى ذِكْرِ طَاهِرًا فَبَتَّعَارًا مِنَ اللَّيْلِ فَيَسْأَلُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ خَيْرًا مِنَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، إِلَّا أَعْطَاهُ إِيَّاهُ».

100. Muaz ibn Cəbəl rah. rəvayət edir ki, Peyğəmbər rah. belə buyurdu: “Allahı zikr edərək dəstəməzli yatan, gecə oyanıb Allahdan rah. dünya və Axirəti üçün xeyir diləyən elə bir müsəlman yoxdur ki, Allah ona istədiyini verməsin”.⁴

۱۰۱ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ بَاتَ طَاهِرًا بَاتَ فِي شِعَارِ مَلَكٍ، لَا يَسْتَيْقِظُ سَاعَةً مِنَ اللَّيْلِ إِلَّا قَالَ الْمَلَكُ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِعَبْدِكَ فُلَانٍ، فَإِنَّهُ بَاتَ طَاهِرًا.

101. Əbu Hureyra rah. rəvayət edir ki, Peyğəmbər rah. belə buyurdu: “Kim dəstəməzli yatarsa, onun saçlarında bir mələk gecələyər. Gecənin hər hansı

¹ Həmin dövrdə Bişr ibn Mərvan Kufənin əmiri idi.

² Muslim, 339, 547, 569.

³ Əhməd, 6684. Hədis həsən-səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 2980.

⁴ Əbu Davud, 5042, 5044. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsabih, 1215.

vaxtında oyansa, mələk belə dua edər: “Allahım, filan qulunu bağışla! Çünki o, dəstəmazlı yatmışdır!”¹

Dəstəmaz əzaları Qiyamət günü nur saçacaq

۱۰۲ - عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ قَالَ: قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! كَيْفَ تَعْرِفُ مَنْ لَمْ تَرَى مِنْ أُمَّتِكَ؟ قَالَ: «عُرِّ مُحَجَّلُونَ بَلَقُ مِنْ أَنَا مِنَ الْوُضُوءِ».... «تَرِدُونَ عَلَيَّ غُرًّا مُحَجَّلِينَ مِنَ الْوُضُوءِ، سَيِّمَاءُ أُمَّتِي لَيْسَ لِأَحَدٍ غَيْرُهَا»

102. Rəvayət edilir ki, İbn Məsud ؓ demişdir: “Bir dəfə Allah Elçisindən ﷺ soruşdular: “Ey Allahın Elçisi! (Qiyamət günü) ümmətindən görmədiyin kəsləri necə tanıyacaqsan?” Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Dəstəmaz aldıqlarına görə üzləri parlaq, əllərinin və ayaqlarının nurlu olmasından tanıyacağam”.² Digər rəvayətdə belə deyilir: “Siz (Qiyamət günü) mənim yanıma dəstəmaz əzaları nurlu olaraq gələcəksiniz. Ümmətimin siması başqalarında olmayacaq”.³

۱۰۳ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَى الْمَقْبِرَةَ فَقَالَ: «السَّلَامُ عَلَيْكُمْ دَارَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ، وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لَاحِقُونَ، وَدِدْتُ أَنَا قَدْ رَأَيْتُنَا إِخْوَانَنَا» قَالُوا: أَوْلَسْنَا إِخْوَانَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «أَنْتُمْ أَصْحَابِي، وَإِخْوَانُنَا الَّذِينَ لَمْ يَأْتُوا بَعْدُ» فَقَالُوا كَيْفَ تَعْرِفُ مَنْ لَمْ يَأْتِ بَعْدُ مِنْ أُمَّتِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَقَالَ: «أَرَأَيْتَ لَوْ أَنَّ رَجُلًا لَهُ خَيْلٌ غُرٌّ مُحَجَّلَةٌ، بَيْنَ ظَهْرِي خَيْلٌ دُهْمٌ بِهِمْ، أَلَا يَعْرِفُ خَيْلَهُ؟» قَالُوا: بَلَى، يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «فَإِنَّهُمْ يَأْتُونَ غُرًّا مُحَجَّلِينَ مِنَ الْوُضُوءِ، وَأَنَا فَرَطُهُمْ عَلَى الْحَوْضِ، أَلَا كَيْدَادَنَّ رِجَالٌ عَنْ حَوْضِي كَمَا يُدَادُ الْبَعِيرُ الصَّالُّ أَنَادِيهِمْ: أَلَا هَلُمَّ، فَيَقَالُ: إِنَّهُمْ قَدْ بَدَّلُوا بَعْدَكَ، فَأَقُولُ: سُحْقًا سُحْقًا».

103. Əbu Hureyra ؓ rəvayət edir ki, bir dəfə Allah Elçisi ﷺ qəbiristanlığa gəlib dedi: “Sizə salam olsun, ey (bu) diyarın mömin sakinləri! Allah istəsə, biz də sizə qovuşacağıq. Qardaşlarımızı görməyimizə ümid edirəm!” Səhabələr soruşdular: “Biz sənin qardaşların deyilikmi, ey Allahın Elçisi?” Peyğəmbər ﷺ buyurdu: “Siz mənim səhabələrimsiniz. Qardaşlarımız isə hələ (dünyaya) gəlməmiş kimsələrdir”. (Digər rəvayətdə Peyğəmbər ﷺ belə demişdir: “Qardaşlarım isə məni görməyib mənə iman gətirən kimsələrdir”⁴). Səhabələr soruşdular: “Hələ (dünyaya) gəlməmiş kimsələrin sən

¹ İbn Mubərak “əz-Zühd” 1244. Hədis həsən-səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 2539.

² İbn Hibban, 1044. Hədis həsən-səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 178.

³ İbn Macə, 4282, 4423. Hədis səhihdir. Bax: Səhih Sunən İbn Macə, 3455.

⁴ Əhməd, 7980. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 2888.

ümmətindən olduğunu necə tanıyacaqsan, ey Allahın Elçisi?" Peyğəmbər ﷺ buyurdu: "Bir deyin görək, əgər bir adamın alnında və ayaqlarında ağ ləkə olan atları olsa və bu atlar, rənginə başqa rəng qarışmamış qarqara atların arasında olarsa, o adam öz atını tanımazmı?" Səhabələr: "Bəli, tanıyar, ey Allahın Elçisi!" – deyə cavab verdilər. Peyğəmbər ﷺ buyurdu: "Heç şübhəsiz ki, onlar da aldıkları dəstəmaz səbəbilə (Qiyamət günü məhşərə) üzləri parlaq, əlləri və ayaqları nurlu halda gələcəklər. Hamıdan əvvəl hovuzun başına gələn mən olacağam. Biləsiniz! İtmiş dəvə qovulduğu kimi bir çox insanlar da mənim hovuzumun yanından qovulacaqlar. Mən: "Haydı, bura gəlin!" – deyə onları səsləyəcəyəm. (Cavabında) mənə: "Onlar səndən sonra (dində) dəyişikliklər etmişlər" – deyiləcək. Onda mən deyəcəyəm: "Allah (onları məndən) uzaq eləsin, uzaq!"¹

Gözəl şəkildə dəstəmaz alıb namaz qılan

۱۰۴ - عَنْ عُمَانَ بْنِ عَفَّانَ، أَنَّهُ دَعَا بِإِنَاءٍ، فَأَفْرَغَ عَلَى كَفِّهِ ثَلَاثَ مِرَارٍ فَعَسَلَهُمَا، ثُمَّ أَدْخَلَ يَمِينَهُ فِي الْإِنَاءِ فَمَضْمَضَ، وَاسْتَنْشَقَ، ثُمَّ غَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثًا، وَيَدَيْهِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ ثَلَاثَ مِرَارٍ، ثُمَّ مَسَحَ بِرَأْسِهِ، ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَيْهِ ثَلَاثَ مِرَارٍ إِلَى الْكَعْبَيْنِ، ثُمَّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «مَنْ تَوَضَّأَ نَحْوَ وَضُوءِي هَذَا، ثُمَّ صَلَّى رَكَعَتَيْنِ، لَا يُحَدِّثُ فِيهِمَا نَفْسَهُ، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ».

104. Rəvayət edilir ki, Osman ibn Əffan ؓ su gətizdirib dəstəmaz alaraq əllərinə su töküb onları üç dəfə yudu; sonra sağ əlini qaba salıb (su götürdü və bununla) həm ağızını yaxaladı, həm də burnunun içini yudu; sonra üç dəfə üzünü və üç dəfə qollarını dirsəklərə qədər yudu; sonra başına məsh çəkdi; sonra üç dəfə ayaqlarını topuqlara qədər yudu, sonra da dedi: "Allah Elçisi ﷺ belə demişdir: "Mənim kimi dəstəmaz alıb, qəlbindən heç bir şey keçirtmədən iki rükət namaz qılan kimsənin keçmiş günahları bağışlanar".²

۱۰۵ - عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرِ الْجُهَنِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «مَنْ تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الْوُضُوءَ ثُمَّ صَلَّى رَكَعَتَيْنِ يُغْبِلُ عَلَيْهِمَا بَقْلَبِهِ وَوَجْهَهُ وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ»... «مَنْ تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ وَضُوءَهُ ثُمَّ صَلَّى رَكَعَتَيْنِ لَا يَسْهُو فِيهِمَا غَفَرَ اللَّهُ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ»

¹ Muslim, 367, 584, 607.

² əl-Buxari, 155, 159; Muslim, 331, 537, 560.

105. Rəvayət edilir ki, Uqbə ibn Amir əl-Cuhəni ﷺ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim gözəl şəkildə dəstəmaz alar, sonra qəlbi (xuşu ilə) və üzü ilə (diqqəti namazın hərəkətlərinə) yönələrək iki rükət namaz qılarsa, Cənnət ona vacib olar”.¹ Digər rəvayətdə deyilir: “Kim gözəl şəkildə dəstəmaz alar, sonra səhv etmədən iki rükət namaz qılarsa, Allah onun keçmiş günahlarını bağışlayar”.²

١٠٦ - سَمِعْتُ عَلِيًّا يَقُولُ إِنِّي كُنْتُ رَجُلًا إِذَا سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَدِيثًا تَفَعَّنِي اللَّهُ مِنْهُ بِمَا شَاءَ أَنْ يُتَفَعَّنِيَ بِهِ وَإِذَا حَدَّثَنِي رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِهِ اسْتَحْلَفْتُهُ فَإِذَا حَلَفَ لِي صَدَّقْتُهُ وَإِنَّهُ حَدَّثَنِي أَبُو بَكْرٍ وَصَدَقَ أَبُو بَكْرٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ «مَا مِنْ رَجُلٍ يُذْنِبُ ذَنْبًا ثُمَّ يَقُومُ فَيَنْطَهَرُ ثُمَّ يُصَلِّي ثُمَّ يَسْتَغْفِرُ اللَّهَ إِلَّا غَفَرَ اللَّهُ لَهُ». ثُمَّ قَرَأَ هَذِهِ الْآيَةَ {وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَنْ يَغْفِرِ اللَّهُ فَمَا لَهُ إِلَّا اللَّهُ وَلَمْ يُصِرُّوا عَلَىٰ مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ}.

106. Rəvayət edilir ki, Əli³ ﷺ demişdir: “Mən Allah Elçisindən ﷺ bir hədis eşitdikdə, Allah o hədislə məni istədiyi şəkildə faydalandırırdı. Allah Elçisinin ﷺ səhabələrindən bir nəfər mənə hədis danışanda ona and içdirirdim. Əgər and içirdisə, ona inanırdım. Bir dəfə Əbu Bəkr ﷺ mənə bir hədis danışdı. Əbu Bəkr ﷺ düz danışan idi, o, belə dedi: “Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitdim: “Günah etdikdən sonra dəstəmaz alaraq

¹ ən-Nəsəi “Sunən” 151, 152; Əhməd, 27546, 27586. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 6166.

² Əhməd, 17095, 17517. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 6165.

³ Əbu Turab, yaxud Əbu Sibteyn, yaxud da Əbul-Həsən Əli ibn Əbu Talib ibn Abdul-Muttalib ﷺ fil ilindən otuz il sonra – yəni Muhəmmədə ﷺ peyğəmbərlik verilməmişdən on il əvvəl dünyaya gəlmiş, İslam dinini ilk əvvəl qəbul etmiş səhabələrdəndir. O, Peyğəmbərin ﷺ həm əmisi oğlu, həm kürəkəni, həm də ən əziz və reyhan qoxulu nəvələri – Həsən və Hüseyin ﷺ atasıdır. Əli ibn Əbu Talib ﷺ Təbuk döyüşü istisna olmaqla, Peyğəmbərlə ﷺ birlikdə bütün döyüşlərdə iştirak etmiş və ələlxüsus da, ağac altında ona beyət gətirənlərdən olmuşdur. Təbuk döyüşündə isə Peyğəmbər ﷺ onu öz yerinə – Mədinəyə xəlifə təyin etmişdir. Səd ibn Əbu Vəqqas ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ Təbuka yola düşərkən Əlini öz yerinə başçı təyin etdi. Onda Əli ﷺ dedi: “Doğrudanmı, sən məni uşaqların və qadınlarnın yanında qoyub getmək istəyirsən?!” Peyğəmbər ﷺ buyurdu: “İstəmirsən ki, Harun Musaya yaxın olduğu kimi, sən də mənə yaxın olasan?! Fəqət, məndən sonra peyğəmbər gəlməyəcək” (əl-Buxari, 4064, 4416). Əli ibn Əbu Talib ﷺ sağlığında ikən Cənnətlə müjdələnməmiş on nəfərdən biridir. Əli ibn Əbu Talib ﷺ Rəsulullahın ﷺ dördüncü xəlifəsi olmuşdur. Hicrətin 35-ci ilində, zilhicə ayının 18-i, cümə günü xilafətə gəlmiş, 4 il 9 ay möminlərə layiqincə əmirlik etmiş və hicrətin 40-cı ilində, ramazan ayının 17-si, cümə günü Kufə şəhərində fars mənşəli xavaric olan Abdur-Rahmən ibn Mülcəm əl-Muradi tərəfindən vurulmuş və üç gündən sonra altmış üç yaşında şəhid olmuşdur. Onu oğlanları Həsən və Hüseyin, habelə Cəfərin oğlu Abdullah yuyub kəfənləmiş, cənəza namazını Həsən qıldırmiş və bundan sonra dəfn etmişlər.

namaz qılıb Allahdan bağışlanmasını diləyən elə bir kişi yoxdur ki, Allah onu bağışlamasın". Sonra Allah Elçisi ﷺ bu ayəni oxudu: **"O kəslər ki, bir pis iş gördükdə, yaxud özlərinə zülm etdikdə, Allahı xatırlayıb günahlarının bağışlanmasını diləyərlər. Axı günahları Allahdan başqa kim bağışlaya bilər?"** (Ali-İmran, 135)".¹

۱۰۷ - عَنْ حُمْرَانَ مَوْلَى عُثْمَانَ قَالَ: تَوَضَّأَ عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانٍ يَوْمًا وَضُوءًا حَسَنًا، ثُمَّ قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الْوُضُوءَ، ثُمَّ قَالَ: مَنْ تَوَضَّأَ هَكَذَا، ثُمَّ خَرَجَ إِلَى الْمَسْجِدِ لَا يَنْهَرُهُ إِلَّا الصَّلَاةُ، غُفِرَ لَهُ مَا خَلَا مِنْ ذُنُوبِهِ.

107. Osmanın ﷺ mövlası Humran demişdir: "Bir gün Osman ibn Əffan gözəl şəkildə dəstəmaz aldı. Sonra belə dedi: "Mən Peyğəmbəri ﷺ gördüm. O, dəstəmaz aldı və bunu gözəl şəkildə yerinə yetirdi. Sonra buyurdu: "Kim bu şəkildə dəstəmaz alar, sonra da nəfsini yalnız namaz qılmağa təhrik edərək məscidə gedərsə, keçmiş günahları bağışlanar".²

۱۰۸ - عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: مَنْ تَوَضَّأَ لِلصَّلَاةِ فَأَسْبَغَ الْوُضُوءَ، ثُمَّ مَشَى إِلَى الصَّلَاةِ الْمَكْتُوبَةِ، فَصَلَّاهَا مَعَ النَّاسِ، أَوْ مَعَ الْجَمَاعَةِ، أَوْ فِي الْمَسْجِدِ، غُفِرَ اللَّهُ لَهُ ذُنُوبُهُ.

108. Rəvayət edilir ki, Osman ibn Əffan ﷺ demişdir: "Mən Peyğəmbərin ﷺ belə dediyini eşitmişəm: "Kim namaz qılmaq üçün dəstəmaz alar və dəstəmazını tam şəkildə yerinə yetirər, sonra da fərz namazını qılmağa gedər və bu namazı insanlarla, yaxud camaatla birgə, ya da məsciddə qılarsa, Allah onun günahlarını bağışlayar".³

۱۰۹ - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ سَعِيدِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ سَعِيدِ بْنِ الْعَاصِ: حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ أَبِيهِ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ عُثْمَانَ، فَدَعَا بَطْهُورٍ فَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَا مِنْ أَمْرٍ مُسْلِمٌ تَحْضُرُهُ صَلَاةٌ مَكْتُوبَةٌ، فَيُحْسِنُ وَضُوءَهَا وَخَشُوعَهَا وَرُكُوعَهَا، إِلَّا كَانَتْ كَفَّارَةً لِمَا قَبْلَهَا مِنَ الذُّنُوبِ، مَا لَمْ يُؤْتِ كَبِيرَةً وَذَلِكَ الدَّهْرُ كُلُّهُ».

109. Rəvayət edilir ki, Amr ibn əl-As رضي الله عنه demişdir: "Mən Osmanın yanında ikən o, (dəstəmaz almaq üçün) su gətizdirdi və dedi: "Mən Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitmişəm: "Bir fərz namazının vaxtı yetişdikdə onun dəstəmazını, xüsusunu və rukuşunu⁴ gözəl tərzdə yerinə yetirən elə

¹ Ət-Tirmizi, 406, 408. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 680.

² Muslim, 340, 548, 570.

³ Muslim, 341, 549, 571.

⁴ Ruku – fiqh istilahu olub qabağa əyilmə, namazda qiraətdən sonra təzim edirmiş kimi yerə paralel şəkildə önə əyilməni bildirir. Ruku namazın rüknlərindən – vacib ünsürlərindən biridir və fərzdir. Rukuda əllər dizlərə qoyulur.

bir müsəlman bəndə yoxdur ki, böyük günah işləmədikcə bu namazı onun əvvəlki günahlarına kəffarə olmasın.¹ Bu, hər zaman belədir”².

۱۱۰ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى مَا يَمْحُو اللَّهُ بِهِ الْخَطَايَا وَيَرْفَعُ بِهِ الدَّرَجَاتِ؟» قَالُوا: بَلَى، يَا رَسُولَ اللَّهِ! قَالَ: «إِسْبَاغُ الْوُضُوءِ عَلَى الْمَكَارِهِ، وَكَثْرَةُ الْخُطَا إِلَى الْمَسَاجِدِ، وَاتِّظَارُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ، فَذَلِكَ الرِّبَاطُ».

110. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, bir dəfə Allah Elçisi ﷺ səhabələrinə buyurdu: “Allahın, sayəsində günahları silib dərəcələri artıracağı şeyi sizə bildirimmi?” Onlar: “Bəli, ey Allahın Elçisi!”– deyə cavab verdilər. Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Bu, çətinliklərə rəğmən (soyuq, xəstəlik səbəbilə) dəstəmazı kamil şəkildə almaq, məscidlərə getdikdə addımları çoxaltmaq³ və namazdan sonra (növbəti) namazı gözləməkdir. Bunlar keşiyində durmağa layiq olan işlərdir”^{4,5}

۱۱۱ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «طَهَّرُوا هَذِهِ الْأَجْسَادَ طَهَّرَكُمُ اللَّهُ، فَإِنَّهُ لَيْسَ عَبْدٌ يَبِيْتُ طَاهِرًا إِلَّا بَاتَ مَعَهُ مَلَكٌ فِي شِعَارِهِ، لَا يَنْقَلِبُ سَاعَةً مِنَ اللَّيْلِ (فَلَمْ يَسْتَيْقِظْ) إِلَّا قَالَ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِعَبْدِكَ فَإِنَّهُ بَاتَ طَاهِرًا».

111. İbn Ömər رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Vücdələrinizi təmizləyin, Allah da sizi təmizləsin! Həqiqətən, gecə təmizlənərək yatan elə bir qul yoxdur ki, bir mələk onun libasında gecələməsin. O, gecə hər dəfə çevrildikdə (oyandıqda⁶) mələk belə dua edir: “Allahım, qulunu bağışla! Həqiqətən, o, təmizlənərək yatmışdır!”⁷

۱۱۲ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «تُبْلَغُ حَلِيَّةُ أَهْلِ الْجَنَّةِ مَبْلَغَ الْوُضُوءِ».

¹ Müsəlman olan kəs gözəl tərzdə dəstəmaz alıb lazımı qaydada namaz qılarsa, bu namaz onun kiçik günahlarını silib aparar.

² Muslim, 535, 543, 565.

³ Burada uzaq məsafədən məscidə gəlmək nəzərdə tutulur.

⁴ Hədisdə “keşiyində durulmağa layiq olan işlər” deyildikdə, üç şeydən biri qəsd edilir:

– ya həqiqətən də, sərhədin keşiyində durmaq qəsd edilir. Yəni sərhədin keşiyində duran adam düşməni gözətlədiyi kimi abid adam da Allah üçün etdiyi ibadətləri qoruyur;

– ya Allah üçün olan xeyirxah işlərin keşiyində durmaq qəsd edilir;

– ya da keşik çəkmək deyildikdə nəfslə mübarizə aparmaq nəzərdə tutulur.

⁵ Muslim, 369, 587, 610.

⁶ İbn Hibban, 1048. Hədis həsən-səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 2539.

⁷ Ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 13620. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 3936.

112. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Cənnət əhlinin zinəti dəstəmaz yerlərinə qədər olacaq”.¹

Cənabət qüslu əmanətdir

۱۱۳ - عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: خَمْسٌ مَنْ جَاءَ بِهِنَّ مَعَ إِيمَانٍ دَخَلَ الْجَنَّةَ: مَنْ حَافَظَ عَلَى الصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ، عَلَى وَضُوئِهِنَّ، وَرُكُوعِهِنَّ، وَسُجُودِهِنَّ، وَمَوَاقِيْتِهِنَّ، وَصَامَ رَمَضَانَ، وَحَجَّ الْبَيْتَ إِنْ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا، وَآتَى الزَّكَاةَ طَيِّبَةً بِهَا نَفْسُهُ، وَأَدَّى الْأَمَانَةَ، قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا أَدَاءُ الْأَمَانَةِ؟ قَالَ: الْغُسْلُ مِنَ الْجَنَابَةِ إِنْ اللَّهُ لَمْ يَأْمَنْ ابْنَ آدَمَ عَلَى شَيْءٍ مِنْ دِينِهِ غَيْرَهَا

113. Rəvayət edilir ki, Əbu əd-Dərdə رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Kim iman gətirməklə bərabər bu beş əməli edərsə, Cənnətə daxil olar; dəstəmazını gözəl şəkildə almaqla, ruku və səcdəsini tam yerinə yetirməklə beş vaxt namazları vaxtlı-vaxtında qılan; Ramazan orucunu tutan; gücü çatdıqda Evi (Kəbəni) həcc edən; könüllü şəkildə zəkat verən; əmanəti qaytaran”. Dedilər: “Ey Allahın Elçisi, əmanəti qaytarmaq nədir?” Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم buyurdu: “Cənabət halından² (təmizlənərək) qüsl etməkdir. Həqiqətən, Allah Adəm oğluna dində yalnız bunu əmanət etmişdir”.³

¹ İbn Hibban, 1042. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 252.

² Cənabət halı - cinsi əlaqə və ya məninin şəhvətlə xaric olmasından sonrakı haldır.

³ əl-Munziri “Tərgib vət-Tərhib” 544; əl-Heysəmi “Məcməuz-Zəvaid” 139. Hədis həsəndir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 369.

A decorative border with intricate floral and scrollwork patterns in shades of blue, green, and grey, framing the central text.

**FƏRZ VƏ
CAMAAT
NAMAZLARI**

Fərz namazlarının fəziləti

۱۱۴ - عَنْ ثَوْبَانَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اسْتَقِيمُوا وَلَنْ تُحْصُوا وَأَعْلَمُوا أَنَّ خَيْرَ أَعْمَالِكُمُ الصَّلَاةُ، وَلَا يُحَافِظُ عَلَيَّ الْوُضُوءَ إِلَّا مُؤْمِنٌ».

114. Rəvayət edilir ki, Səubən¹ ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Düz yol tutun! Bilin ki, (nə qədər çalışsanız da) bunu tam bacara bilməyəcəksiniz. Sizin əməllərinizin ən xeyirlisi namazdır. Dəstəmazı isə ancaq mömin qoruyar”².

۱۱۵ - عَنْ أَبِي إِدْرِيسَ الْخَوْلَانِيِّ، قَالَ: كُنْتُ فِي مَجْلِسٍ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيهِمْ عُبَادَةُ بْنُ الصَّامِتِ فَذَكَرُوا الْوَيْثَرَ فَقَالَ بَعْضُهُمْ: وَاجِبٌ وَقَالَ بَعْضُهُمْ: سُنَّةٌ فَقَالَ عُبَادَةُ بْنُ الصَّامِتِ: أَمَّا أَنَا فَأَشْهَدُ أَنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: أَنَّنِي جَبْرِيلُ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ: إِنِّي قَدْ فَرَضْتُ عَلَيَّ أُمَّتِكَ حَمْسَ صَلَوَاتٍ مَنْ وَافَى بِهِنَّ عَلَى وَضُوئِهِنَّ وَمَوَاقِيْتِهِنَّ وَرُكُوعِهِنَّ وَسُجُودِهِنَّ فَإِنَّ لَهُ عِنْدِي بِهِنَّ عَهْدًا أَنْ أُدْخِلَهُ بِهِنَّ الْجَنَّةَ، وَمَنْ لَقِيَني قَدْ انْتَقَصَ مِنْ ذَلِكَ شَيْئًا، أَوْ كَلِمَةً شَبَّهَهَا فَلَيْسَ لَهُ عِنْدِي عَهْدٌ إِنْ شِئْتُ عَذَّبْتُهُ وَإِنْ شِئْتُ رَحِمْتُهُ

115. Rəvayət edilir ki, Əbu İdris əl-Xauləni ؓ demişdir: “Bir dəfə Peyğəmbərin ﷺ səhabələrinin məclisində idim. Ubadə ibn əs-Samit də onların arasında idi. Vitr³ namazı haqqında söhbət düşdü. Bəziləri onun vacib olduğunu, bəziləri isə sünnə olduğunu dedilər. Ubadə ibn əs-Samit dedi: “Mənə gəlicə, mən Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitmişəm: “Cəbrail Uca Allahın dərğahından yanıma gəlib dedi: “Ey Muhəmməd! Həqiqətən, Allah ﷻ buyurur: “Mən sənin ümmətinə beş namazı fərz etdim. Kim bu (namazların) dəstəmazına, vaxtlarına, rukusuna, səcdəsinə riayət edərsə, dərğahında onu Cənnətə daxil edəcəyimə dair əhdi olar. Kim Mənimlə görüşərək bunlardan bir şeyi əskiltmiş olsa, Mənim dərğahında onun üçün əhd yoxdur. Mən istəsəm, ona əzab verərəm, istəsəm də, ona rəhm edərəm”⁴.

۱۱۶ - عَنْ ابْنِ مُحَيْرِيزٍ أَنَّ رَجُلًا مِنْ بَنِي كِنَانَةَ يُدْعَى الْمُحَدَجِيَّ سَمِعَ رَجُلًا بِالشَّامِ يُدْعَى أَبَا مُحَمَّدٍ يَقُولُ إِنَّ الْوَيْثَرَ وَاجِبٌ. قَالَ الْمُحَدَجِيُّ فَرَحْتُ إِلَى عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ فَأَخْبَرْتُهُ فَقَالَ عُبَادَةُ كَذَبَ أَبُو مُحَمَّدٍ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ «

¹ Əbu Abdullah Səubən əl-Yəməni ؓ Peyğəmbərin ﷺ səhabəsidir. Hicri 54-cü ildə Suriyanın Hims şəhərində vəfat etmişdir.

² İbn Macə, 277, 290. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 292.

³ Vitr - tək, İşa namazından Sübh namazınadək olan vaxtda qılınan tək rükətli namaz.

⁴ ət-Tayəlisi, 574. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 842.

خُمْسُ صَلَوَاتِ كَتَبَهُنَّ اللَّهُ عَلَى الْعِبَادِ فَمَنْ جَاءَ بِهِنَّ لَمْ يُضَيِّعْ مِنْهُنَّ شَيْئًا اسْتِخْفَافًا بِحَقِّهِنَّ كَانَ لَهُ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدٌ أَنْ يُدْجِلَهُ الْجَنَّةَ وَمَنْ لَمْ يَأْتِ بِهِنَّ فَلَيْسَ لَهُ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدٌ إِنْ شَاءَ عَذَّبَهُ وَإِنْ شَاءَ أَدْخَلَهُ الْجَنَّةَ.»

116. İbn Muheyriiz رəvayət edir ki, Bəni Kinanədən əl-Muxdəci adlı bir adam Şamda Əbu Muhəmməd adlı birinin “Şübhəsiz vitr vacibdir” dediyini eşitdi. əl-Muxdəci dedi: “Ubadə ibn əs-Samitin yanına gedib bunu ona xəbər verdim. Ubadə dedi: “Əbu Muhəmməd yalan dedi. Mən Allah Elçisinin ﷺ belə dediyini eşitmişəm: “Allah qullarına beş vaxt namazı vacib etdi. Hər kim bu namazları qılarsa və onların haqqını dəyərsiz edərək zay etməzsə, Allah onu Cənnətə salacağını vəd etmişdir. Kim bunları yerinə yetirməzsə, onun üçün Allah qatında heç bir vəd yoxdur. İstəsə, ona əzab verər, istəsə də, onu Cənnətə daxil edər”.¹

۱۱۷ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ أَنَّ رَجُلًا أَصَابَ مِنْ امْرَأَةٍ قُبْلَةً فَأَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَ ذَلِكَ لَهُ قَالَ فَتَرَكْتُ {أَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفِي النَّهَارِ وَزُلْفَا مِنْ اللَّيْلِ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ ذَلِكَ ذِكْرِي لِلذَّاكِرِينَ} قَالَ فَقَالَ الرَّجُلُ أَلَيْ هَذِهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ لِمَنْ عَمِلَ بِهَا مِنْ أُمَّتِي

117. Abdullah ibn Məsud رəvayət edir ki, bir kişi bir qadını öpdü. Sonra o, Peyğəmbərin ﷺ yanına gəlib bunu ona söylədi və “**Gündüzün iki başında** (əvvəlində və axırında) **və gecənin bəzi saatlarında namaz qıl! Həqiqətən, yaxşı işlər pis əməlləri silib aparır. Bu, yada salanlar üçün bir xatırlatmadır**” (Hud, 114) - ayəsi nazil oldu. Həmin kişi soruşdu: “Ey Allahın Elçisi! Bu yalnız mənə aiddir?” O buyurdu: “Ümmətimdən belə bir əməl edən (hər kəsə) aiddir”.²

۱۱۸ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ «الصَّلَوَاتُ الْخَمْسُ وَالْجُمُعَةُ إِلَى الْجُمُعَةِ وَرَمَضَانُ إِلَى رَمَضَانَ مُكْفَرَاتٌ مَا بَيْنَهُنَّ إِذَا اجْتَنَبَ الْكَبَائِرَ.»

118. Əbu Hureyra رəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Böyük günahlardan çəkinildiyi təqdirdə, beş vaxt namaz, (bunların arasındakı günahlar üçün), habelə cümə namazı, növbəti cüməyədək və Ramazan ayı, növbəti Ramazan ayınadək arada olan (kiçik günahlar üçün) kəffarədir”.³

¹ Əbu Davud, 1420, 1422; əd-Dərimi “Sunən” 1577; əd-Dərimi “Musnəd” 1268; Əhməd, 22745, 22693, 23069. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərğib vat-Tərhib, 370.

² Muslim, 2763, 4963, 7177.

³ Muslim, 552, 574.

۱۱۹ - أَنَّ أَبَا أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيَّ حَدَّثَهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ إِنَّ كُلَّ صَلَاةٍ تُحْطُ مَا بَيْنَ يَدَيْهَا مِنْ خَطِيئَةٍ

119. Əbu Əyyub əl-Ənsari ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Hər namaz ondan əvvəl edilən günahlara kəffarədir”.¹

۱۲۰ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «أَرَأَيْتُمْ لَوْ أَنَّ نَهْرًا بِيَابِ أَحَدِكُمْ، يُغْتَسَلُ فِيهِ كُلَّ يَوْمٍ خَمْسًا، مَا تَقُولُ ذَلِكَ يُبْقِي مِنْ ذَنْبِهِ؟» قَالُوا: لَا يُبْقِي مِنْ ذَنْبِهِ شَيْئًا، قَالَ: «فَذَلِكَ مِثْلُ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ، يَمْحُو اللَّهُ بِهَا الْخَطَايَا»

120. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ﷺ Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitmişdir: “Bir deyin görüm, əgər sizdən birinizin qarısının önündən çay axsaydı, o da hər gün bu çayda beş dəfə yuyunsaydı, onun (bədəninə olan) çirkəbdən bir şey qalardımı?” Əshabələr: “Onun (bədənidəki) çirkəbdən heç nə qalmazdı”- deyə cavab verdikdə, Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Beş vaxt qılınan namazların məsəli də buna bənzəyir. Belə ki, Allah bununla günahları silir!”²

۱۲۱ - عَنْ عُثْمَانَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِنَّ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسَ يَذْهَبَنَّ بِالدُّنُوبِ، كَمَا يَذْهَبُ الْمَاءُ الدَّرَنَ».

121. Rəvayət edilir ki, Osman ﷺ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Beş vaxt namaz günahları, su çirki yuyub apardığı kimi aparır”.³

۱۲۲ - عَنْ عَاصِمِ بْنِ سُفْيَانَ التَّقْفِيِّ أَنَّهُمْ غَزَوْا غَزْوَةَ السَّلَاسِلِ فَفَاتَهُمُ الْغَزْوُ فَرَأَبَطُوا ثُمَّ رَجَعُوا إِلَى مُعَاوِيَةَ وَعِنْدَهُ أَبُو أَيُّوبَ وَعُقْبَةُ بْنُ عَامِرٍ فَقَالَ عَاصِمٌ يَا أَبَا أَيُّوبَ فَاتَنَا الْغَزْوُ الْعَامَ وَقَدْ أَخْبَرْتَنَا أَنَّهُ مَنْ صَلَّى فِي الْمَسَاجِدِ الْأَرْبَعَةِ غُفِرَ لَهُ ذَنْبُهُ. فَقَالَ يَا ابْنَ أَحَى أَدُلُّكَ عَلَى أَيْسَرٍ مِنْ ذَلِكَ إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ «مَنْ تَوَضَّأَ كَمَا أُمِرَ وَصَلَّى كَمَا أُمِرَ غُفِرَ لَهُ مَا قَدَّمَ مِنْ عَمَلٍ». أَكْذَلِكَ يَا عُقْبَةُ قَالَ نَعَمْ.

122. Asim ibn Sufyan əs-Səqafi رəvayət edir ki, onlar Muaviyənin dövründə baş vermiş Səlasil döyüşündə iştirak etməyib, atlarını sərhəddə bağlı saxlamışdılar. Onlar bu əməllərini günah sayaraq peşman halda Muaviyənin yanına qayıtdılar. Əbu Əyyub və Uqbə ibn Amir də Muavi-

¹ Əhməd, 23503, 23550. Hədis səhihdir. Bax: Sahih əl-Cami, 2144.

² əl-Buxari, 497, 528; Muslim, 667, 1071, 1554.

³ Əhməd, 518. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 1668.

yənin yanında idilər. Asim dedi: “Ey Əbu Əyyub, bu ilki döyüşü ötürdük. Bizə çatıb ki, kim bu dörd məsciddə (Məkkə, Mədinə, Qüds və Quba) namaz qılarsa, günahları bağışlanar. Əbu Əyyub dedi: “Ey qardaş oğlu, sənə bundan daha asanını xəbər verimmi? Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitdim: “Kim əmr olunduğu kimi gözəl şəkildə dəstəmaz alar, əmr olunduğu kimi namaz qılarsa, keçmiş günahları bağışlanar”. Elədirmi, ey Uqbə?” Uqbə ibn Amir dedi: “Bəli”.¹

۱۲۳ - أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ رَأَى فَتًى وَهُوَ يُصَلِّي، وَقَدْ أَطَالَ صَلَاتَهُ وَأَطْنَبَ فِيهَا، فَقَالَ: مَنْ يَعْرِفُ هَذَا؟ فَقَالَ رَجُلٌ: أَنَا. فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ: لَوْ كُنْتُ أَعْرِفُهُ لَأَمَرْتُهُ أَنْ يُطِيلَ الرُّكُوعَ وَالسُّجُودَ، فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا قَامَ يُصَلِّيَ أَتَى بِذُنُوبِهِ كُلِّهَا فَوُضِعَتْ عَلَى رَأْسِهِ وَعَايَقَتْهُ فَكُلَّمَا رَكَعَ أَوْ سَجَدَ تَسَاقَطَتْ عَنْهُ».

123. Bir gün Abdullah ibn Ömər² رضي الله عنه bir gəncin namazında (qiyamı) həddən artıq uzadaraq qıldığını gördü. O soruşdu: “Bunu kim tanıyır?” Bir kişi dedi: “Mən tanıyıram”. Abdullah ibn Ömər dedi: “Əgər mən onu tanısaydım, ona rukunu və səcdəni uzatmağı buyurardım. Çünki, mən Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitmişəm: “Həqiqətən, qul namaza durduqda onun bütün günahları gətirilərək başının və hər iki çiyinlərinin üzərinə qoyulur. O, hər dəfə ruku və səcdə etdikdə günahları tökülür”.³

۱۲۴ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ حَافِظَ عَلَى هَؤُلَاءِ الصَّلَوَاتِ الْمَكْتُوباتِ لَمْ يُكْتَبْ مِنَ الْغَافِلِينَ، وَمَنْ قَرَأَ فِي كِتَابَةِ مِائَةِ آيَةٍ كُتِبَ مِنَ الْقَائِمِينَ»

124. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim bu fərz namazlarını öz vaxtlarında qılarsa, qafillərdən yazılmaz. Kim də gecə yüz ayə oxuyarsa, müti olanlardan yazılır”.⁴

¹ ən-Nəsəi “Sunən” 144-145. Hədis həsən-səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vat-Tərhib, 196.

² Əbu Abdur-Rahmən Abdullah ibn Ömər ibn Xəttab əl-Ədəvi əl-Quraşi رضي الله عنه Allah Elçisinin ﷺ azyaşlı səhabələrindəndir. Xəndək döyüşündə iştirak etmiş və ağac altında beyət edənlərdən olmuşdur. Ən çox hədis rəvayət edən yeddi səhabədən biridir. Hicrətin 73-cü ilində vəfat etmişdir.

³ İbn Hibban, 1734; əl-Beyhəqi “Sünənul-Kubra” 4473, 4884. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 1671.

⁴ əl-Hakim, 1160. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vat-Tərhib, 1437.

Camaat namazının adi namazdan üstünlüyü

۱۲۵ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِذَا آمَنَ الْإِمَامُ فَأَمَّنُوا فَإِنَّهُ مَنْ وَافَقَ تَأْمِينَهُ تَأْمِينَ الْمَلَائِكَةِ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ»

125. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “İmam “Amin” deyəndə, siz də “Amin” deyin! Bilin ki, kimin “Amin” deməsi mələklərin “Amin” deməsi ilə üst-üstə düşərsə, onun keçmiş günahları bağışlanır”.¹

۱۲۶ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ صَلَاةَ الْجَمَاعَةِ أَفْضَلُ مِنْ صَلَاةِ الْفَدِّ بِسَبْعٍ وَعِشْرِينَ دَرَجَةً

126. Abdullah ibn Ömər رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Camaatla qılınan namaz tək qılınan namazdan iyirmi yeddi dərəcə üstündür”.²

۱۲۷ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «صَلَاةُ الْجَمِيعِ تَزِيدُ عَلَى صَلَاتِهِ فِي بَيْتِهِ، وَصَلَاتِهِ فِي سُوْقِهِ خَمْسًا وَعِشْرِينَ دَرَجَةً، فَإِنْ أَحَدُكُمْ إِذَا تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ وَأَتَى الْمَسْجِدَ، لَا يَرِيدُ إِلَّا الصَّلَاةَ، لَمْ يَخْطُ خَطْوَةً إِلَّا رَفَعَهُ اللَّهُ بِهَا دَرَجَةً، وَحَطَّ عَنْهُ خَطِيئَةٌ، حَتَّى يَدْخُلَ الْمَسْجِدَ، وَإِذَا دَخَلَ الْمَسْجِدَ كَانَ فِي صَلَاةٍ مَا كَانَتْ تَحْسِبُهُ، وَتُصَلِّيَ - يَعْنِي عَلَيْهِ - الْمَلَائِكَةُ مَا دَامَ فِي مَجْلِسِهِ الَّذِي يُصَلِّي فِيهِ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ، اللَّهُمَّ ارْحَمْهُ، مَا لَمْ يُحْدِثْ فِيهِ»

127. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “(İnsanın) camaatla qıldığı namazı öz evində və ya bazarda (fərdi şəkildə) qıldığı namazdan iyirmi beş dəfə artıqdır.³ Çünki sizdən biri lazımı qaydada dəstəmaz alıb məscidə ancaq namaz qılmaq məqsədilə gəlsə, məscidə daxil olanadək atdığı hər addıma görə Allah onu bir dərəcə yüksəldər və onun bir günahını silər. Məscidə daxil olduğdan sonra orada qaldığı vaxt ərzində namazda olduğu kimi sayılar. Namazını qılacağı yerdə gözlədiyi vaxt ərzində dəstəmazı pozulanadək mələklər onun üçün: “Allahım, onu bağışla! Allahım, ona rəhm et!” - deyə dua edərlər”.⁴

¹ əl-Buxari, 738, 780; Muslim, 618, 912, 942.

² Muslim, 1038, 1509; ən-Nəsəi “Sunən” 829, 837, 846.

³ Burada söhbət namazın savabından gedir.

⁴ əl-Buxari, 457, 477; Muslim, 1059, 1476, 1538.

۱۲۸ - حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِنَّ اللَّهَ لَيُعْجَبُ مِنَ الصَّلَاةِ فِي الْجَمِيعِ

128. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Ömər ibn əl-Xattab رضي الله عنه demişdir: “Mən Allah Elçisinin ﷺ belə dediyini eşitdim: “Həqiqətən, Allah camaatla qılınan namaza təəccüblənir”².

۱۲۹ - عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "إِذَا قَالَ الْإِمَامُ: {غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ، وَلَا الضَّالِّينَ} ، فَقُولُوا: آمِينَ، يُجِيبُكُمُ اللَّهُ".

129. Rəvayət edilir ki, Səmura ibn Cundəb رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “İmam “əl-Fatihə” surəsində: “**Gəyri məğdu:bi aleyhim vələd-da:illi:n**” (Qəzəbə uğramışların və azmışların yoluna yox!)” (əl-Fatihə, 7) - dedikdə, siz: “Amin”- deyin ki, Allah onu (“əl-Fatihə” surəsinin əhatə etdiyi duanı) qəbul etsin”³.

۱۳۰ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «تَفْضُلُ صَلَاةِ الْجَمِيعِ صَلَاةَ أَحَدِكُمْ وَحْدَهُ بِخَمْسٍ وَعِشْرِينَ جُزْءًا، وَتَحْتَمِعُ مَلَائِكَةُ اللَّيْلِ وَمَلَائِكَةُ النَّهَارِ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ». يَقُولُ: فَأَقْرَأُوا إِن شِئْتُمْ: {إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا}

130. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Mən Allah Elçisinin ﷺ belə dediyini eşitdim: “Camaat namazı birinizin fərdi şəkildə qıldığı namazdan iyirmi beş dəfə üstündür. Gecə mələkləri ilə gündüz mələkləri Sübh namazında bir yerə toplaşirlar”. Əbu Hureyra dedi: “İstəyirsinizsə, bu ayəni oxuyun: “...Sübh çağı oxunan Quranın⁴ şahidləri olur”. (əl-İsra, 78)”⁵.

۱۳۱ - عَنْ أَبِي بِنِ كَعْبٍ قَالَ صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ الصُّبْحِ فَقَالَ «أَشَاهِدُ فُلَانًا». قَالُوا لَا. قَالَ «أَشَاهِدُ فُلَانًا». قَالُوا لَا. قَالَ «إِنَّ هَاتَيْنِ الصَّلَاتَيْنِ أَثْقَلُ الصَّلَوَاتِ عَلَى الْمُتَأَفِّقِينَ وَلَوْ تَعْلَمُونَ مَا فِيهِمَا لَأَتَيْتُمُوهُمَا وَلَوْ حَبْوًا عَلَى الرُّكْبِ وَإِنَّ الصَّفَّ الْأَوَّلَ عَلَى مِثْلِ صَفِّ الْمَلَائِكَةِ وَلَوْ عَلِمْتُمْ مَا فَضِيلَتُهُ لَأَبْتَدَرْتُمُوهُ وَإِنَّ صَلَاةَ الرَّجُلِ مَعَ الرَّجُلِ أَرْكَى مِنْ صَلَاتِهِ وَحْدَهُ

¹ Allahın sifətlərinin necəliyi barəsində fikir yürütmək olmaz.

² Əhməd, 5112. Hədis həsəndir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 406; Silsilə əs-Səhih, 1652.

³ ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 6748. Hədis səhih li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 516.

⁴ Bu vaxt qılınan Sübh namazını gecə mələkləri ilə gündüz mələkləri müşahidə edirlər.

⁵ əl-Buxari, 612, 648; Muslim, 649, 1035, 1505.

وَصَلَاتُهُ مَعَ الرَّجُلَيْنِ أَزْكَىٰ مِنْ صَلَاتِهِ مَعَ الرَّجُلِ وَمَا كَثُرَ فَهُوَ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ تَعَالَىٰ.»

131. Rəvayət edilir ki, Ubey ibn Kəb¹ ؓ demişdir: “Bir gün Allah Elçisi ﷺ bizə Sübh namazını qıldırdı və soruşdu: “Filankəs buradadır?” Səhabələr: “Xeyr!”- dedilər. Allah Elçisi ﷺ yenə soruşdu: “Bəs filankəs buradadır?” Oradakılar yenə: “Xeyr!”- dedilər. Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Bu iki namaz (İşa və Sübh) münafiqlərə ən ağır gələn namazlardır. Əgər onlar bu namazlardakı savabı bilsəydilər, dizləri üstündə iməkləyərək də olsa (bunları camaatla qılmaq üçün məscidə) gələrdilər. Həqiqətən, birinci səf mələklərin səfi kimidir. Siz birinci səfdəki fəziləti bilsəydiniz, onun üçün yarışardınız. Həqiqətən, bir adamın başqa bir adamla namaz qılması onun fərdi şəkildə namaz qılmasından, iki nəfərlə birlikdə qılması da, bir nəfərlə birlikdə qılmasından daha fəzilətlidir. (Namazda iştirak edənlərin sayı) nə qədər çox olarsa, (həmin namaz) Uca Allaha bir o qədər sevimli olar”.²

۱۳۲ - عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ « مَا مِنْ ثَلَاثَةِ فَيِ قَرِيَةٍ وَلَا بَدْوٍ لَا تُقَامُ فِيهِمُ الصَّلَاةُ إِلَّا قَدْ اسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ فَعَلَيْكَ بِالْجَمَاعَةِ فَإِنَّمَا يَأْكُلُ الذُّبَابُ الْقَاصِيَةَ ». قَالَ زَائِدَةُ قَالَ السَّائِبُ يَعْنِي بِالْجَمَاعَةِ الصَّلَاةُ فِي الْجَمَاعَةِ.

132. Rəvayət edilir ki, Əbu əd-Dərdə ؓ demişdir: “Mən Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitmişəm: “Kənddə və ya çöllükdə üç nəfər olub bir yerdə camaat namazı qılmazlarsa, şeytan mütləq onlara üstün gələr. Camaatı heç vaxt tərk etmə! Çünki canavar yalnız sürünü tərk edəni yeyər”. Rəvayətçi əs-Səib dedi: “Camaat” sözü ilə qəsd edilən camaat namazıdır”.³

Camaata sarılmaq

۱۳۳ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ خَطَبَنَا عُمَرُ بِالْحَابِيَةِ فَقَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي قُمتُ فِيكُمْ كَمَقَامِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِينَا فَقَالَ «أَوْصِيكُمْ بِأَصْحَابِي ثُمَّ الَّذِينَ يُلُونَهُمْ ثُمَّ الَّذِينَ يُلُونَهُمْ ثُمَّ يَفْسُقُوا الْكُذِبُ حَتَّى يَخْلِفَ الرَّجُلُ وَلَا يُسْتَحْلَفُ وَيَشْهَدُ الشَّاهِدُ وَلَا يُسْتَشْهَدُ أَلَا لَا يَخْلُونَ رَجُلٌ بِأَمْرٍ إِلَّا كَانَ ثَالِثَهُمَا الشَّيْطَانُ عَلَيْكُمْ بِالْجَمَاعَةِ وَإِيَّاكُمْ وَالْفُرْقَةَ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ مَعَ الْوَاحِدِ وَهُوَ مِنَ الْإِثْنَيْنِ أَبْعَدُ مَنْ أَرَادَ بُحْبُوحَةَ الْجَنَّةِ فَلْيَلْزِمِ الْجَمَاعَةَ مَنْ سَرَّتْهُ حَسَنَتُهُ وَسَاءَتْهُ سَيِّئَتُهُ فَذَلِكَ الْمُؤْمِنُ».

¹ Ubey ibn Kəb əl-Ənsari ؓ Peyğəmbərin ﷺ səhabəsidir. Hicrətin 35-ci ilində vəfat etmişdir.

² Əbu Davud, 554. Hədis həsəndir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 1066.

³ Əbu Davud, 547. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 5701.

133. Rəvayət edilir ki, İbn Ömər رضي الله عنه demişdir: “Bir gün Ömər Cəbiyədə¹ bizə xütbə verərək belə dedi: “Ey insanlar! Allah Elçisinin ﷺ bizim aramızda durub xütbə söylədiyini kimi, mən də sizin aranızda durub xütbə söyləyirəm. Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Sizə səhabələrimin, sonra onların ardınca gələnlərin, sonra onların ardınca gələnlərin yolu ilə getməyi tövsiyə edirəm. Sonra gələn nəsillərdə yalan yayılacaqdır. O dərəcədə ki, bir kişidən and içmək tələb olunmadığı halda and içəcək. Şahidlik tələb olunmadığı halda şahidlik edəcək. Bir qadın bir kişi ilə təklikdə qalarsa, üçüncüsü şeytan olar. Camaatdan tutunun! Parçalanmadan çəkinin, çünki şeytan (camaata qarışmayıb) tək qalanla bərabər, (camaat olan) iki nəfərdən isə uzaqdır. Kim Cənnətin ən gözəl yerlərindən köşkə sahib olmaq istəyərsə, camaata sarılsın. Kimin savab işləri onu sevindirib, günahları kədərləndirirsə, o, mömindir”.²

۱۳۴ - عَنِ التُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «التَّحَدُّثُ بِنِعْمَةِ اللَّهِ شُكْرٌ وَتَرْكُهَا كُفْرٌ، وَمَنْ لَا يَشْكُرُ الْقَلِيلَ لَا يَشْكُرُ الْكَثِيرَ، وَمَنْ لَا يَشْكُرُ النَّاسَ لَا يَشْكُرُ اللَّهَ، وَالْجَمَاعَةُ بَرَكَةٌ وَالْفُرْقَةُ عَذَابٌ».

134. Rəvayət edilir ki, Numən ibn Bəşir رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: “Allahın neməti barəsində danışmaq şükür, danışmamaq isə küfrdür. Aza şükür etməyən kəs çoxa da şükür etməz. İnsanlara təşəkkür etməyən kəs Allaha da şükür etməz.³ Camaat bərəkət, ayrılıq isə əzabdır”.⁴

¹ Cəbiyə - Şamda yer adıdır.

² Ət-Tirmizi, 2165, 2318. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 2546.

³ Qazi İyad رحمته الله demişdir: “İnsan Allaha itaət etdiyi və Onun əmrlərini yerinə yetirdiyi təqdirdə həqiqi mənada Allaha şükür etmiş sayılır. Allahın insana əmr etdiklərindən biri də budur ki, ona yaxşılıq edən kimsəyə təşəkkür etsin. Çünki yaxşılıq edən adam məhz Allahın ona bəxş etdiyi neməti sayəsində yaxşılıq edir. Yaxşılıq edən adama təşəkkür etməyən kimsə əslində Allahın nemətinə qarşı nankorluq etmiş hesab edilir”. (Tuhfətul-Əhvazi, 1877-ci hədisin şərhli). Çünki insanlara verilən nemətlərin hamısı Allaha məxsusdur. Bu xüsüsə Uca Allah buyurur: “Sizə verilən nemətlərin hamısı Allahdandır” (ən-Nəhl, 53); digər ayədə O, buyurur: “**Əgər Allahın nemətlərini sayacaq olsanız, onları sayıb qurtara bilməzsiniz**” (İbrahim, 34). Yaxud bu hədisi başqa cür izah edib demək olar ki, əlindəki az miqdarda nemətə görə insanlara şükür etməyən kimsə, göylərdə və yerdə olan mülkün Sahibinə də şükür etməz. Yuxarıdakı hədis aza şükür etməyən adamın çoxa da şükür etməyəcəyinə bariz nümunədir.

⁴ İbn Əbi əd-Dünyə “əş-Şukur” 64; əl-Beyhəqi “Şuabul-İman” 4105, 4419. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 3014.

۱۳۵ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ رَأَى مِنْ أَمِيرِهِ شَيْئًا يَكْرَهُهُ فَلْيَصْبِرْ عَلَيْهِ فَإِنَّهُ مَنْ فَارَقَ الْجَمَاعَةَ شَيْئًا فَمَاتَ إِلَّا مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً.

135. İbn Abbas رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Kim öz rəhbərinin xoşagəlməz bir hərəkətini görsə, qoy buna səbir etsin. Çünki kim (müsəlman) camaatından bircə qarış kənarlaşıb ölərsə, cahiliyyət dövründə olduğu kimi ölmüş olar”.¹

۱۳۶ - عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَبِيبِ بْنِ مُطْعَمٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْخَيْفِ مِنْ مِثْيَ فَقَالَ «نَضَرَ اللَّهُ أَمْرًا سَمِعَ مَقَالَتِي فَبَلَغَهَا قُرْبًا حَامِلٍ فَقِيهِ غَيْرِ فَقِيهِ وَرُبَّ حَامِلٍ فَقِيهِ إِلَى مَنْ هُوَ أَفْقَهُ مِنْهُ ثَلَاثٌ لَا يُغَلُّ عَلَيْهِنَّ قَلْبُ مُؤْمِنٍ إِخْلَاصُ الْعَمَلِ لِلَّهِ وَالتَّصِيحَةُ لَوْلَاةِ الْمُسْلِمِينَ وَكُرُومٌ جَمَاعَتِهِمْ فَإِنْ دَعَوْتَهُمْ تُحِيطُ مِنْ وَرَائِهِمْ».

136. Muhəmməd ibn Cubeyr ibn Mutim atasının ﷺ belə dediyini rəvayət etmişdir: “Allah Elçisi ﷺ Minadakı Xeyf məscidində belə buyurdu: “Sözlərimi eşidib onu olduğu kimi çatdıranın Allah üzünü ağ etsin! Ola bilsin ki, hədisi daşıyan heç də anlayışlı olmasın. Ola bilsin ki, hədisi daşıyan onu daha anlayışlı olana ötürsün. Üç əməl var ki, möminin qəlbində onlara görə kin-küdurətə yer qalmaz; əməli yalnız Allah üçün etmək, müsəlmanların rəhbərlərinə nəsihət etmək və onların camaatına bağlı olmaq. Həqiqətən, onlar (rəhbərlər) üçün edilən hətta bir dua belə onların qorunmasına səbəbdir”.²

Rəhbərə itaət

۱۳۷ - أبا أُمَامَةَ يَقُولُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ فَقَالَ «اتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ وَصَلُّوا حَمْسَكُمْ وَصُومُوا شَهْرَكُمْ وَأَدُّوا زَكَاةَ أَمْوَالِكُمْ وَأَطِيعُوا دَا أَمْرَكُمْ تَدْخُلُوا جَنَّةَ رَبِّكُمْ».

137. Rəvayət edilir ki, Əbu Umamə رضي الله عنه demişdir: “Mən Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitmişəm: “Allahdan qorxun, beş vaxt namazınızı qılın, ramazan ayının orucunu tutun, malınızın zəkatını verin və (müsəlman) rəhbərinizə itaət edin, beləliklə də, Rəbbinizin Cənnətinə daxil olarsınız”.³

¹ əl-Buxari, 6531, 7054; Muslim, 1849, 3439, 4897.

² İbn Macə, 3056, 3172. Hədis səhihdir. Bax: Ziləlul-Cənnə, 1085.

³ ət-Tirmizi, 2/516; Silsilətul-Əhadis-Sahiha, 867.

Camaat namazını qırx gün tərk etməmək

۱۳۸ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «مَنْ صَلَّى لِلَّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا فِي جَمَاعَةٍ يُدْرِكُ التَّكْبِيرَةَ الْأُولَى كُتِبَتْ لَهُ بِرَاءَتَانِ بَرَاءَةٌ مِنَ النَّارِ وَبَرَاءَةٌ مِنَ النَّفَاقِ».

138. Rəvayət edilir ki, Ənəs ibn Malik رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Kim qırx gün birinci təkbirə çataraq camaatla namaz qılarsa, ona iki bəraət yazılır; Cəhənnəmdən və nifaqdan”.¹

Camaat namazını məsciddə qılmaq niyyəti

۱۳۹ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «مَنْ تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ وُضُوءَهُ ثُمَّ رَاحَ فَوَجَدَ النَّاسَ قَدْ صَلَّوْا أَعْطَاهُ اللَّهُ عِزًّا وَجَلًّا مِثْلَ أَجْرِ مَنْ صَلَّى مِنْ صَلَاتِهَا وَحَضَرَهَا لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ أَجْرِهِمْ شَيْئًا».

139. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Kim gözəl bir şəkildə dəstəmaz alar, sonra məsciddə gəlib insanların namazı bitirdiklərini görsə belə, Allah تعالى ona namazda iştirak edənlərin savabına bərabər mükafat yazar və onların savabından heç bir şey əskilməz”.²

۱۴۰ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا تَوَّابَ لِلصَّلَاةِ فَلَا تَأْتُوهَا وَأَنْتُمْ تَسْعَوْنَ وَأَتُوهَا وَعَلَيْكُمْ السَّكِينَةُ فَمَا أَدْرَسْتُمْ فَصَلُّوا وَمَا فَاتَكُمْ فَأْتِمُوا فَإِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا كَانَ يَعْمِدُ إِلَى الصَّلَاةِ فَهُوَ فِي صَلَاةٍ

140. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Namaz üçün iqamə deyildi zaman ona (namaza) qaçaraq gəlməyin, yeriyərək rahatlıqla gəlin. Çata bildiyinizi (imamla) qılın, çata bilmədiyinizi də özünüz tamamlayın. Çünki sizdən biriniz namaz qılmaq istədikdə (namaza getdikdə və ya oturub namazı gözlədikdə), namazda olmuş kimi sayılır”.³

¹ Ət-Tirmizi, 241. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 2652.

² Əbu Davud, 564. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 6163.

³ Muslim, 602, 945, 1390.

Camaat namazlarına gedərək məscidləri ziyarət edənlər

۱۴۱ - عَنْ أَنَسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ اللَّهَ لَيُنَادِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَيْنَ حَيْرَانِي؟ أَيْنَ حَيْرَانِي؟ قَالَ فَتَقُولُ الْمَلَائِكَةُ رَبَّنَا وَمَنْ يَتَّبِعِي أَنْ يُجَاوِرَكَ فَيَقُولُ أَيْنَ عُمَارُ الْمَسَاجِدِ؟»

141. Rəvayət edilir ki, Ənəs رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Həqiqətən, Allah Qiyamət günü belə müraciət edəcək: “Hanı Mənim qonşularım, hanı Mənim qonşularım?!” Mələklər deyəcəklər: “Ey Rəbbimiz! Sənə qonşu olmağa kim layiq ola bilər?” Allah buyuracaq: “Məscidləri ziyarət edənlər hanı?!”¹

۱۴۲ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ لِلْمَسَاجِدِ أَوْلِيَاءَ الْمَلَائِكَةَ جُلَسَاءَهُمْ، إِنْ غَابُوا يَفْتَقِدُونَهُمْ، وَإِنْ مَرَضُوا عَادُواهُمْ، وَإِنْ كَانُوا فِي حَاجَةٍ أَعَانُوهُمْ. وَقَالَ: جَلِيسُ الْمَسْجِدِ عَلَى ثَلَاثِ حِصَالٍ: أَخٍ مُسْتَفَادٍ، أَوْ كَلِمَةٍ مُحْكَمَةٍ، أَوْ رَحْمَةٍ مُتَنْظَرَةٍ.

142. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Həqiqətən, daim məscidlərə gələn (insanlar) var ki, mələklər bu insanlarla oturub-durlar. (Həmin insanlar) gəlmədikdə mələklər onları axtararlar. Xəstələndikdə (mələklər) onları ziyarət edər, hər hansı ehtiyacları olduqda isə onlara yardım edirlər”. Sonra buyurdu: “Məsciddə oturan üç məqsədlə - qardaşından faydalanmaq, hikmətli söz eşitmək və ya Allahın rəhmətini gözləmək üçün oturur”².

۱۴۳ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَا تَوَطَّنَ رَجُلٌ مُسْلِمٌ الْمَسَاجِدَ لِلصَّلَاةِ وَالذِّكْرِ إِلَّا تَبَشَّشَ اللَّهُ لَهُ كَمَا تَبَشَّشُ أَهْلُ الْغَائِبِ بِغَائِبِهِمْ إِذَا قَدِمَ عَلَيْهِمْ».

143. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Əgər müsəlman bir kişi məscidləri özünə namaz qılmaq və zikr etmək üçün məskən edərsə, qohum-əqrəbası uzaqdan gələn necə qarşılıyarsa, Allah da onu elə qarşılıyar”³.

۱۴۴ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ غَدَا إِلَى الْمَسْجِدِ وَرَاحَ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُ نُزُلَهُ مِنَ الْجَنَّةِ كُلَّمَا غَدَا أَوْ رَاحَ»

¹ əl-Haris “Musnəd” 126. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 2728.

² Əhməd, 9414, 9424. Hədis həsən-səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 329.

³ İbn Macə, 800, 849. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 5604.

144. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Kim səhər və axşamüstü məscidə gedərsə, hər gedişində Allah onun üçün Cənnətdə bir yer hazırlayar”.¹

١٤٥ - عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «الْمَسْجِدُ بَيْتُ كُلِّ تَقِيٍّ».

145. Rəvayət edilir ki, Əbu əd-Dərdə رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Məscid - hər bir təqvalı (qulun) evidir”.²

١٤٦ - عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ قَالَ: «مَنْ تَوَضَّأَ فِي بَيْتِهِ فَأَحْسَنَ الوُضُوءَ ثُمَّ أَتَى الْمَسْجِدَ، فَهُوَ زَائِرٌ لِلَّهِ، وَحَقٌّ عَلَى الْمَرْوَرِ أَنْ يُكْرِمَ الزَّائِرَ».

146. Süleyman رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Evində gözəl bir şəkildə dəstəmaz aldıqdan sonra məscidə gələn Allahın ziyarət-çisidir. Ziyarət edənə ehtiram göstərmək isə ziyarət olunanın üzərində bir haqdır”.³

١٤٧ - عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ أَنَّهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ تَوَضَّأَ فَاسْتَبَعِ الوُضُوءَ ثُمَّ مَشَى إِلَى صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ فَصَلَّاهَا مَعَ الْإِمَامِ غُفِرَ لَهُ ذَنْبُهُ»

147. Rəvayət edilir ki, Osman ibn Əffan رضي الله عنه demişdir: “Mən Allah Elçisinin صلى الله عليه وسلم belə dediyini eşitmişəm: “Kim kamil şəkildə dəstəmaz alar, sonra fərz namazını imamla qılmaq üçün (məscidə) gedərsə, günahı bağışlanar”.⁴

١٤٨ - عَنْ مِثْمَ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «بَلَّغْنِي أَنَّ الْمَلَكَ يَعُدُّو بِرَأْيَتِهِ مَعَ أَوَّلِ مَنْ يَعْدُو إِلَى الْمَسْجِدِ، فَلَا يَزَالُ بِهَا مَعَهُ حَتَّى يَرْجِعَ فَيَدْخُلُ بِهَا مَنْزِلَهُ، وَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَعْدُو بِرَأْيَتِهِ إِلَى السُّوقِ مَعَ أَوَّلِ مَنْ يَعْدُو، فَلَا يَزَالُ بِهَا مَعَهُ حَتَّى يَرْجِعَ فَيَدْخُلُهَا مَنْزِلَهُ».

148. Allah Elçisinin صلى الله عليه وسلم səhabələrindən olan Meysəm رضي الله عنه demişdir: “Mənə çatmışdır ki, mələk öz bayrağı ilə səhər məscidə birinci gedənlə yanaşı

¹ əl-Buxari, 622, 662; Muslim, 1073, 1556.

² əş-Şihab “Musnəd” 72. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 716.

³ ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 6139. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vat-Tərhib, 322; Silsilə əs-Səhihə, 1169.

⁴ İbn Xuzeymə, 1489. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vat-Tərhib, 300.

gedir və evinə qayıdıb girənədək mələk (bayrağı ilə) onun yanında olur. Həqiqətən, şeytan öz bayrağı ilə səhər bazara birinci gedənlə yanaşı gedir və o, evinə qayıdıb girənədək şeytan (bayrağı ilə) onun yanında olur".¹

١٤٩ - عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ أَنَّهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ مَشَى فِي ظُلْمَةِ اللَّيْلِ إِلَى الْمَسْجِدِ لِقِيَاءِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ بُنُورِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ

149. Əbu əd-Dərdənin رضي الله عنه belə dediyi rəvayət edilmişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim zülmət gecədə məscidlərə gedərsə, Qiyamət günü Allahla ﷻ nur içində görüşəcək”.²

١٥٠ - عَنْ بُرَيْدَةَ الْأَسْلَمِيِّ ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : «بَشَّرَ الْمَسْتَأْذِنَ فِي الظُّلَمِ إِلَى الْمَسْجِدِ بِالنُّورِ التَّامِّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

150. Bureydə əl-Əsləmi رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Zülmət qaranlıqda (Sübh və İşa namazları vaxtı) məscidlərə gedənləri Qiyamət günü tam bir nur (saçacaqları) ilə müjdələ!”³

١٥١ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «مَنْ تَطَهَّرَ فِي نَيْتِهِ ثُمَّ مَشَى إِلَى نَيْتٍ مِنْ بُيُوتِ اللَّهِ لِيَقْضِيَ فَرِيضَةً مِنْ فَرَائِضِ اللَّهِ كَانَتْ خَطْوَاتُهُ إِحْدَاهُمَا تَحُطُّ خَطِيئَةً وَالْأُخْرَى تَرْفَعُ دَرَجَةً».

151. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim evində gözəl bir şəkildə dəstəmaz alar, sonra Allahın fərz namazlarından birini yerinə yetirmək üçün Allahın evlərindən birinə gedərsə, atdığı hər iki addımdan biri onun bir günahını silər, digəri isə onu bir dərəcə yüksəldər”.⁴

١٥٢ - عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيْبِ قَالَ حَضَرَ رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ الْمَوْتَ فَقَالَ إِنِّي مُحَدِّثُكُمْ حَدِيثًا مَا أَحَدٌ كُنُوهُ إِلَّا احْتِسَابًا سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ «إِذَا تَوَضَّأَ أَحَدُكُمْ فَأَحْسَنَ الوُضُوءِ ثُمَّ خَرَجَ إِلَى الصَّلَاةِ لَمْ يَرْفَعْ قَدَمَهُ الْيَمْنَى إِلَّا كَتَبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ حَسَنَةً وَلَمْ يَضَعْ قَدَمَهُ الْيُسْرَى إِلَّا حَطَّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَنْهُ سَيِّئَةً فَلْيَقْرَبْ أَحَدُكُمْ أَوْ لِيُبْعَدْ فَإِنَّ أُمَّتِي الْمَسْجِدَ فَصَلَّى فِي حِمَاةٍ غُفِرَ لَهُ فَإِنَّ أُمَّتِي الْمَسْجِدَ وَقَدْ صَلَّوْا بَعْضًا وَبَقِيَ بَعْضٌ صَلَّى مَا أَدْرَكَ وَأَتَمَّ مَا بَقِيَ كَانَ كَذَلِكَ فَإِنَّ أُمَّتِي الْمَسْجِدَ وَقَدْ صَلَّوْا فَأَتَمَّ الصَّلَاةَ كَانَ كَذَلِكَ».

¹ İbn Əbu Asim, 2715, 2394. Hədis səhih-məvqufdur. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 422.

² ət-Tabərani “Müsnəduş-Şəmiyyin” 3513, “Mucəmul-Kəbir” 1744, 1788. Hədis səhih li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 424.

³ ət-Tirmizi, 223. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 721.

⁴ Muslim, 666, 1070, 1553.

152. Rəvayət edilir ki, Səid ibn Museyyib رضي الله عنه demişdir: “Ənsardan olan bir kişi ölüm ayağında dedi: “Sizə bir hədis söyləyəcəyəm. Bu hədisi yalnız Allahdan mükafatını umduğuma görə söyləyirəm. Mən Allah Elçisinin صلى الله عليه وسلم belə buyurduğunu eşitmişəm: “Biriniz gözəl şəkildə dəstəmaz aldıqdan sonra namaza gedərsə, hər dəfə sağ ayağını qaldırıqda, Allah تعالى ona bir savab yazır və hər dəfə sol ayağını yerə basdıqda, Allah تعالى onun bir günahını silər. Qoy (məscidə gedən addımlarını bir-birinə) yaxınlaşdırsın,¹ istəsə isə uzaqlaşdırsın! Məscidə gəlib camaatla namaz qılarsa, günahları bağışlanar. Əgər namazın bir qismi artıq qılınmış halda məscidə gələrsə, yetişdiyini onlarla qılıb qalanını tamamlayarsa, o savaba nail olar. Əgər namaz qılınıb qurtaran zaman məscidə gələr və tək namaz qılarsa, yenə o savaba nail olar”.²

١٥٣ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ رَاحَ إِلَى مَسْجِدِ الْجَمَاعَةِ، فَخَطُوتُهُ تَمْحُو سَيِّئَةً، وَخَطُوتُهُ تُكْتَبُ لَهُ حَسَنَةٌ ذَاهِبًا وَرَاجِعًا».

153. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Amr رضي الله عنه demişdir: “Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Kim camaatla (namaz qılmaq üçün) məscidə yollanarsa, gedib qayıdana qədər atdığı bir addım onun bir günahını silər, bir addıma görə də onun üçün bir savab yazılır”.³

١٥٤ - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ مَشَى إِلَى صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ فِي الْجَمَاعَةِ، فَهِيَ كَحَجَّةٍ، وَمَنْ مَشَى إِلَى صَلَاةٍ تَطَوُّعٍ فَهِيَ كَعُمْرَةٍ نَافِلَةٍ (تَامَةً)

154. Əbu Umamə رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Kim fərz namazını camaatla qılmaq üçün (məscidə) piyada gedərsə, bu, həcc etmək kimidir. Kim nafilə namazını qılmaq üçün (məscidə) piyada gedərsə, bu, ümrə etmək kimidir”.⁴

¹ Yəni çoxlu savab əldə etmək üçün qısa addımlar atsın.

² Əbu Davud, 563. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 440.

³ İbn Hibban, 2037. Hədis həsəndir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 299.

⁴ ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 7457. əl-Hakim, 4279; ən-Nəsəi “Sunən” 692, 699, 707; Əhməd, 15981, 16077. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 6225, 6556.

Hər kəs özü üçün qaladığı odu söndürsün!

۱۵۵ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: يُبْعَثُ مُنَادٍ عِنْدَ حَضْرَةِ كُلِّ صَلَاةٍ، يَقُولُ: يَا بَنِي آدَمَ، قُومُوا فَأَطِئُوا مَا أَوْقَدْتُمْ عَلَى أَنْفُسِكُمْ، فَيَقُومُونَ فَيَتَطَهَّرُونَ وَيُصَلُّونَ الظَّهْرَ فَيَغْتَمِرُ لَهُمْ مَا بَيْنَهُمَا فَإِذَا حَضَرَتِ الْعَصْرُ فَمِثْلُ ذَلِكَ، فَإِذَا حَضَرَتِ الْمَغْرِبُ فَمِثْلُ ذَلِكَ، فَإِذَا حَضَرَتِ الْعَتَمَةُ فَمِثْلُ ذَلِكَ، فَيَنَامُونَ فَمُدْلِجٌ فِي خَيْرٍ، وَمُدْلِجٌ فِي شَرٍّ.

155. Abdullah ibn Məsud ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Hər bir namazın vaxtı gələndə Allah bir carçı (mələk) göndərir və o, belə deyir: “Ey Adəm övladları, özünüz üçün qaladığınız (ocağı) söndürün!” Onlar ayağa qalxaraq dəstəmaz alıb Zöhr namazını qılırlar. (Beləcə) iki namaz arasında olan günahlar bağışlanır. Əsr, Məğrib və İşa namazının vaxtı gələndə də eynilə olur. Beləliklə, bəziləri xeyir içində, bəziləri isə zərər içindədirlər”.¹

Ən xeyirli əməl

۱۵۶ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حُبَيْشٍ الْخُثَعَمِيِّ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُئِلَ أَيُّ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ قَالَ «طُولُ الْقِيَامِ». قِيلَ فَأَيُّ الصَّدَقَةِ أَفْضَلُ قَالَ «جَهْدُ الْمُقِلِّ». قِيلَ فَأَيُّ الْهَجْرَةِ أَفْضَلُ قَالَ «مَنْ هَجَرَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ». قِيلَ فَأَيُّ الْجِهَادِ أَفْضَلُ قَالَ «مَنْ جَاهَدَ الْمُشْرِكِينَ بِمَالِهِ وَنَفْسِهِ». قِيلَ فَأَيُّ الْقَتْلِ أَشْرَفُ قَالَ «مَنْ أَهْرَيْقَ دُمَهُ وَعَقَرَ جَوَادَهُ».

156. Abdullah ibn Hubşî əl-Xasami ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbərdən ﷺ soruşdular: “Ən üstün əməl hansıdır?” O buyurdu: “Namazda qiyamın uzun olması”. Yenə soruşdular: “Ən üstün sədəqə hansıdır?” O buyurdu: “Kasıb olduqda verilən sədəqə”. Yenə soruşdular: “Ən üstün hicrət hansıdır?” O buyurdu: “Allahın haram buyurduğunu tərk etmək”. Yenə soruşdular: “Bəs ən üstün cihad hansıdır?” O buyurdu: “Malı və canı ilə müşriklərlə edilən cihad”. Yenə soruşdular: “Ən şərəfli ölüm hansıdır?” O buyurdu: “Qanı axıdılaraq və atı kəsilərək öldürülən”.²

Namazı gözləmək

۱۵۷ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ أَبُو الْقَاسِمِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا تَوَضَّأَ أَحَدُكُمْ فِي بَيْتِهِ ثُمَّ أَتَى الْمَسْجِدَ كَانَ فِي صَلَاةٍ حَتَّى يَرْجِعَ، فَلَا يَقُلْ هَكَذَا وَشَبَّكَ بَيْنَ أَصَابِعِهِ.

¹ ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 10104, 10252. Hədis həsəndir. Bax: Səhih ət-Tərğib vat-Tərhib, 359.

² Əbu Davud, 1451. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 3833.

157. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: “Əbul-Qasim (yəni Muhəmməd peyğəmbər ﷺ) dedi: “Biriniz evində dəstəmaz alıb məscidə gələrsə, evinə qayıdana qədər namazdakı kimi sayılar. Amma belə etməsin”- deyib, əl barmaqlarını bir-birinə keçirdi”.¹

۱۵۸ - عَنْ عَقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ يُحَدِّثُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ إِذَا تَطَهَّرَ الرَّجُلُ ثُمَّ أَتَى الْمَسْجِدَ يَرْعَى الصَّلَاةَ كَتَبَ لَهُ كَاتِبَاهُ أَوْ كَاتِبُهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ يَخْطُوهَا إِلَى الْمَسْجِدِ عَشْرَ حَسَنَاتٍ وَالْقَاعِدُ يَرْعَى الصَّلَاةَ كَالْقَانِتِ وَيُكْتَبُ مِنَ الْمُصَلِّينَ مِنْ حِينَ يَخْرُجُ مِنْ بَيْتِهِ حَتَّى يَرْجِعَ إِلَيْهِ.

158. Uqbə ibn Amir ؓ rəvayət edir ki, bir dəfə Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Dəstəmaz alıb namaz qılmaq üçün məscidə gedən kişiyyə əməllərini yazan iki və ya bir mələyi məscidə doğru atdığı hər addıma görə on savab yazır. Evindən çıxıb evinə qayıdana qədər (məsciddə) oturaraq namazı gözləyən, namaz qılan mütilərdən yazılır”.²

۱۵۹ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ « لَا يَزَالُ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاةٍ مَا دَامَتِ الصَّلَاةُ تَحْبِسُهُ لَا يَمْنَعُهُ أَنْ يُنْقَلِبَ إِلَى أَهْلِهِ إِلَّا الصَّلَاةُ ».

159. Əbu Hureyra ؓ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Sizdən biriniz (məsciddə) namazı gözlədiyini və evə qayıtmasının qarşısını yalnız namaz aldığı müddətdə namazda sayılır”.³

۱۶۰ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ « لَا يَزَالُ الْعَبْدُ فِي صَلَاةٍ مَا كَانَ فِي الْمَسْجِدِ يَنْتَظِرُ الصَّلَاةَ، مَا لَمْ يُحَدِّثْ ».

160. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: “Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Bəndə məsciddə namazı gözlədiyini müddət ərzində dəstəmazı pozulmadıqca namazda olduğu kimi sayılır”.⁴

۱۶۱ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ « الْمَلَائِكَةُ تُصَلِّي عَلَى أَحَدِكُمْ مَا دَامَ فِي مُصَلَاةِ الذِّي صَلَّى فِيهِ مَا لَمْ يُحَدِّثْ أَوْ يَقُمَ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ اللَّهُمَّ ارْحَمْهُ » «...اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ اللَّهُمَّ ارْحَمْهُ اللَّهُمَّ تَبَّ عَلَيْهِ»

¹ əl-Hakim, 744. Hədis səhihdir. Bax: Səhih-Cami, 446.

² Əhməd, 17440, 17476; İbn Hibban, 2036. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 298.

³ Muslim, 1062, 1542; Əhməd, 10308, 10313.

⁴ əl-Buxari, 176.

161. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Biriniz namazgahında namaz qıldığı müddətdə dəstəməzi pozulmayınca (və ya boş söhbətlər etməyincə) və ayağa qalxmayınca mələklər onun üçün dua edərək deyirlər: “Allahım, onu bağışla, Allahım, ona rəhm et!”¹ Digər rəvayətdə belə əlavə var: “...Allahım, onu bağışla! Allahım, ona rəhm et! Allahım, onun tövbəsini qəbul et!”²

١٦٢ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مُنْتَظِرُ الصَّلَاةِ مِنْ بَعْدِ الصَّلَاةِ، كَفَّارِسٍ اشْتَدَّ بِهِ فَرَسُهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَلَى كَشْحِهِ، تُصَلِّي عَلَيْهِ مَلَائِكَةُ اللَّهِ مَا لَمْ يُحْدِثْ أَوْ يَقُومَ، وَهُوَ فِي الرَّبَاطِ الْأَكْبَرِ».

162. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Bir namazdan sonra digər namazı gözləyən Allah yolunda atı ilə bərk çapan süvari kimidir. Onun dəstəməzi pozulmadıqca və ayağa durmadıqca Allahın mələkləri ona xeyir-dua edirlər. O, sərhəddə ən üstün keşik çəkən (kimi) sayılır”³.

١٦٣ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِمَا يَمْحُو اللَّهُ بِهِ الْخَطَايَا وَيَرْفَعُ بِهِ الدَّرَجَاتِ إِسْبَاغُ الْوُضُوءِ عَلَى الْمَكَارِهِ وَكَثْرَةُ الْخُطَا إِلَى الْمَسَاجِدِ وَاتِّظَارُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ فَذَلِكَمُ الرَّبَاطُ فَذَلِكَمُ الرَّبَاطُ».

163. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Sizə Allahın günahları nə ilə sildiğini və dərəcələri nə ilə yüksəltdiyini xəbər verirəm? Çətin olsa belə, kamil şəkildə dəstəməz almaq, məscidlərə doğru addımları çoxaltmaq və bir namazdan sonra digər namazı gözləmək. Bunlar keşiyində durmağa layiq işlərdir! Bunlar keşiyində durmağa layiq işlərdir! Bunlar keşiyində durmağa layiq işlərdir!”⁴

Sübh namazının fəziləti

١٦٤ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ « مَنْ صَلَّى صَلَاتَنَا ، وَاسْتَقْبَلَ قِبْلَتَنَا ، وَأَكَلَ ذَبِيحَتَنَا ، فَذَلِكَ الْمُسْلِمُ الَّذِي لَهُ ذِمَّةُ اللَّهِ وَذِمَّةُ رَسُولِهِ ، فَلَا تُخْفَرُوا اللَّهَ فِي ذِمَّتِهِ »

¹ Əbu Davud, 469. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 6727.

² Əhməd, 7424, 7637. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 3823.

³ Əhməd, 8610. Hədis həsəndir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 450.

⁴ ən-Nəsəi “Sunən” 143-144. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 187.

164. Rəvayət edilir ki, Ənəs ibn Malik رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim bizim qıldığımız namazı qılır, üzünü qibləmizə tərəf çevirir və kəsdiyimiz qurbandan yeyirsə, o, Allahın və Onun Elçisinin mühafizəsi altında olan müsəlmandır. Belə kimsələrin haqqına girməklə Allaha xəyanət etməyin”.¹

١٦٥ - عَنْ جُنْدَبِ بْنِ سُفْيَانَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «مَنْ صَلَّى الصُّبْحَ فَهُوَ فِي ذِمَّةِ اللَّهِ فَلَا تُخْفَرُوا اللَّهَ فِي ذِمَّتِهِ».

165. Cundəb ibn Sufyan رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Kim Sübh namazını qılarsa, Allahın himayəsi altında olar. Elə isə Allahın himayəsində olanın haqqına girməklə Allaha xəyanət etməyin”.²

Bu əməl Həcc və Ümrə savabını qazandırır

١٦٦ - عَنْ أَنَسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ صَلَّى الْفَجْرَ فِي جَمَاعَةٍ ثُمَّ قَعَدَ يَذْكُرُ اللَّهَ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ ثُمَّ صَلَّى رَكَعَتَيْنِ كَانَتْ كَأَجْرِ حَجَّةٍ وَعُمْرَةٍ تَامَةٍ تَامَةٍ

166. Rəvayət edilir ki, Ənəs ibn Malik رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim Sübh namazını camaatla qılar, sonra oturub günəş çıxana qədər Allahı zikr edər, sonra iki rükət namaz qılarsa, ona tam, tam, tam həcc və ümrə savabı yazılır”.³

Sübh və Əsr namazlarını qılan Cənnətə girər

١٦٧ - عَنْ أَبِي مُوسَى أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ صَلَّى الْبُرْدَيْنِ دَخَلَ الْجَنَّةَ»

167. Əbu Musa⁴ رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Kim iki sərini (Sübh və Əsr namazlarını) qılarsa, Cənnətə girər”.⁵

¹ əl-Buxari, 378, 391.

² ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 13032. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 3565.

³ İbn Həcər “Ravdatul-Muhəddisin” 4617. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 6346.

⁴ Əbu Musa Abdullah ibn Qeys ibn Suleym əl-Əşəri ət-Təmiimi رضي الله عنه Peyğəmbərin ﷺ səhabəsidir. Ömər رضي الله عنه dövründə Bəsrənin, Osman رضي الله عنه dövründə isə Kufənin valisi olmuşdur. Əbu Musa رضي الله عنه hicrətin 42-ci ilində vəfat etmişdir.

⁵ əl-Buxari, 540, 574; Muslim, 635, 1004, 1469.

۱۶۸ - عُمَارَةُ بْنُ رُوَيْبَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَنْ يَلِجَ النَّارَ أَحَدٌ صَلَّى قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا يَعْنِي الْفَجْرَ وَالْعَصْرَ

168. Umara ibn Ruveybə atasının ﷺ belə dediyini rəvayət etmişdir: “Mən Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitmişəm: “Günəş doğmadan və batmadan əvvəl Sübh və Əsr namazlarını qılan kimsə Cəhənnəm oduna girməz!”¹

Məğrib namazını vaxtında qılmaq

۱۶۹ - عَنْ مَرْثَدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ لَمَّا قَدِمَ عَلَيْنَا أَبُو أَيُّوبَ غَازِيَا وَعُقْبَةُ بْنُ عَامِرٍ يَوْمَئِذٍ عَلَى مِصْرَ فَأَخَّرَ الْمَغْرِبَ فَقَامَ إِلَيْهِ أَبُو أَيُّوبَ فَقَالَ لَهُ: مَا هَذِهِ الصَّلَاةُ يَا عُقْبَةُ؟ فَقَالَ: شِغْلُنَا. قَالَ: أَمَا سَمِعْتَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «لَا تَزَالُ أُمَّتِي بِخَيْرٍ - أَوْ قَالَ عَلَى الْفِطْرَةِ - مَا لَمْ يُؤَخَّرُوا الْمَغْرِبَ إِلَيَّ أَنْ تَشْتَبِكَ النُّجُومُ»

169. Rəvayət edilir ki, Mərsəd ibn Adbullah ﷺ demişdir: “Əbu Əyyub cihad üçün bizim yanımıza gələndə, Uqbə ibn Amir həmin vaxt Misir valisi idi. O, Məğrib namazını gecikdirdikdə, Əbu Əyyub durub ona belə dedi: “Bu nə namazdır, ey Uqbə?” O dedi: “Başımız qarışıqdı”. Əbu Əyyub dedi: “Məgər sən Allah Elçisinin ﷺ: “Ümmətim Məğrib namazını ulduzlar görsənən vaxta qədər gecikdirməyincə xeyir içində - yaxud fitrət üzərində olacaqdır” - buyurduğunu eşitməmişən?”²

İşa və Sübh namazlarını camaatla qılmaq

۱۷۰ - حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي عَمْرَةَ قَالَ دَخَلَ عُمَانُ بْنُ عَفَانَ الْمَسْجِدَ بَعْدَ صَلَاةِ الْمَغْرِبِ فَقَعَدَ وَحْدَهُ فَقَعَدْتُ إِلَيْهِ فَقَالَ يَا ابْنَ أَحْيَى سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ « مَنْ صَلَّى الْعِشَاءَ فِي جَمَاعَةٍ فَكَأَنَّمَا قَامَ نِصْفَ اللَّيْلِ وَمَنْ صَلَّى الصُّبْحَ فِي جَمَاعَةٍ فَكَأَنَّمَا صَلَّى اللَّيْلَ كُلَّهُ ».»

170. Rəvayət edilir ki, Abdur-Rahmən ibn Amra ﷺ demişdir: “Osman ibn Əffan Məğrib namazından sonra məscidə daxil oldu və oturdu. O, tək oturmuşdu, mən də onun yanında oturdum. Osman mənə dedi: “Ey qardaşım oğlu! Mən Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitmişəm: “Kim

¹ Muslim, 634, 1003, 1468.

² Əbu Davud, 418. Hədis həsəndir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 609.

İşa namazını camaatla qılarsa, gecənin yarısını namaz qılmış kimidir. Kim də Sübh namazını camaatla qılarsa, bütün gecəni namaz qılmış kimidir”.¹

İşa namazının fəziləti

۱۷۱ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ صَلَّيْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَغْرِبَ فَرَجَعَ مَنْ رَجَعَ وَعَقَّبَ مَنْ عَقَّبَ فَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُسْرِعًا قَدْ حَفَزَهُ النَّفْسُ وَ قَدْ حَسَرَ عَنْ رُكْبَتَيْهِ فَقَالَ «أُبَشِّرُوا هَذَا رَبُّكُمْ قَدْ فَتَحَ بَابًا مِنْ أَبْوَابِ السَّمَاءِ يُبَاهِي بِكُمْ الْمَلَائِكَةَ يَقُولُ انظُرُوا إِلَى عِبَادِي قَدْ قَضَوْا فَرِيضَةً وَهُمْ يَنْتَظِرُونَ أُخْرَى»

171. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Amr رضي الله عنه demişdir: “Biz Allah Elçisi ﷺ ilə birlikdə Məğrib namazını qıldıqdan sonra bizdən gedən getdi, qalan da qaldı. Birdən Allah Elçisi ﷺ təngənəfəs və dizləri açıq halda tələsik gəldi və dedi: “Sizə müjdə olsun! Budur, Rəbbiniz səma qapılarından birini açmış, mələklərin qarşısında sizinlə öyünərək buyurur: “Qullarıma baxın! Artıq bir fərzi yerinə yetirib digərini gözləyirlər!”²

۱۷۲ - عَنْ أَنَسٍ قَالَ أَخَّرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَاةَ الْعِشَاءِ إِلَى نِصْفِ اللَّيْلِ، ثُمَّ صَلَّى ثُمَّ قَالَ «قَدْ صَلَّى النَّاسُ وَتَأَمُّوا، أَمَا إِنَّكُمْ فِي صَلَاةٍ مَا أَنْتَظَرْتُمُوهَا» .

172. Rəvayət edilir ki, Ənəs رضي الله عنه demişdir: “Bir dəfə Peyğəmbər ﷺ İşa namazını gecənin yarısına qədər gecikdirdi. Sonra namazı qıldırdı və belə buyurdu: “İnsanlar namaz qılıb yatdılar. Siz isə namazı gözlədikcə, namazda sayılırsınız”.³

Kəffarələr

۱۷۳ - عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِطَوْلِهِ وَقَالَ «إِنِّي نَعَسْتُ فَاسْتَنْقَلْتُ نَوْمًا فَرَأَيْتُ رَبِّي فِي أَحْسَنِ صُورَةٍ فَقَالَ فِيمَ يَخْتَصِمُ الْمَلَأُ الْأَعْلَى». حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ هَانِئٍ أَبُو هَانِئٍ الْيَشْكُرِيُّ حَدَّثَنَا جَهْضُمُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ سَلَامٍ عَنْ أَبِي سَلَامٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَائِشِ الْحَضْرَمِيِّ أَنَّهُ حَدَّثَهُ عَنْ مَالِكِ بْنِ يَحْيَى السُّكْسَكِيِّ عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ قَالَ أَحْتَبِسُ عِنَّا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ عِدَاةٍ عَنِ صَلَاةِ الصُّبْحِ حَتَّى كِدْنَا نَتَرَأَى عَيْنَ الشَّمْسِ فَخَرَجَ سَرِيعًا فَتُوبَ بِالصَّلَاةِ فَصَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَتَجَوَّزَ فِي صَلَاتِهِ فَلَمَّا سَلَّمَ دَعَا بِصَوْتِهِ قَالَ لَنَا «عَلَى مَصَافِكُمْ كَمَا أَنْتُمْ». ثُمَّ انْفَعَلَ إِلَيْنَا ثُمَّ قَالَ «أَمَا إِنِّي سَأُحَدِّثُكُمْ مَا حَبَسَنِي عَنْكُمْ الْعِدَاةَ إِنِّي قُمْتُ مِنَ اللَّيْلِ فَتَوَضَّأْتُ

¹ Muslim, 656, 1049, 1523; İbn Hibban, 2056.

² İbn Macə, 801, 850. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 661.

³ əl-Buxari, 572, 661.

وَصَلَّيْتُ مَا قُدِّرَ لِي فَتَعَسْتُ فِي صَلَاتِي حَتَّى اسْتَقَلْتُ فَإِذَا أَنَا بِرَبِّي تَبَارَكَ وَتَعَالَى فِي أَحْسَنِ صُورَةٍ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ. قُلْتُ لَبَّيْكَ رَبِّ. قَالَ فِيمَ يَخْتَصِمُ الْمَلَأُ الْأَعْلَى قُلْتُ لَا أَدْرِي. قَالَهَا ثَلَاثًا قَالَ فَرَأَيْتَهُ وَضَعَ كَفَّهُ بَيْنَ كَتِفَيْ حَتَّى وَجَدْتُ بَرْدَ أَنَامِلِهِ بَيْنَ تَلَدِي فَقَتَحَلِّي لِي كُلُّ شَيْءٍ وَعَرَفْتُ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ. قُلْتُ لَبَّيْكَ رَبِّ قَالَ فِيمَ يَخْتَصِمُ الْمَلَأُ الْأَعْلَى قُلْتُ فِي الْكُفَّارَاتِ قَالَ مَا هُنَّ قُلْتُ مَشَى الْأَقْدَامُ إِلَى الْجَمَاعَاتِ وَالْجُلُوسُ فِي الْمَسَاجِدِ بَعْدَ الصَّلَوَاتِ وَإِسْبَاغُ الْوُضُوءِ فِي الْمَكْرُوهَاتِ. قَالَ فِيمَ قُلْتُ إِطْعَامُ الطَّعَامِ وَلَيْنُ الْكَلَامِ وَالصَّلَاةُ بِاللَّيْلِ وَالنَّاسُ نِيَامُ. قَالَ سَلِّ. قُلْتُ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَتَرْكَ الْمُنْكَرَاتِ وَحُبَّ الْمَسَاكِينِ وَأَنْ تُغْفِرَ لِي وَتَرْحَمَنِي وَإِذَا أَرَدْتَ فِتْنَةَ قَوْمٍ فَتَوَفَّنِي غَيْرَ مَعْتُونٍ أَسْأَلُكَ حُبَّكَ وَحُبَّ مَنْ يُحِبُّكَ وَحُبَّ عَمَلٍ يُقَرِّبُ إِلَى حُبِّكَ». قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «إِنَّهَا حَقٌّ فَادْرُسُوهَا ثُمَّ تَعَلَّمُوهَا»

173. Muaz ibn Cəbəl ﷺ rəvayət edir ki, bir dəfə Allah Elçisi ﷺ Sübh namazına gecikirdi, hətta az qala günəş çıxacaqdı. Birdən tələsik gəldi və namaza iqamə verildi. Allah Elçisi ﷺ namazı yüngül qıldırdı. Salam verdikdən sonra uca səslə: “Sıralarda olduğunuz kimi qalın!”- dedi. Sonra bizə tərəf dönərək buyurdu: “Sübhə gecikməyimin səbəbini sizə söyləyəcəyəm. Gecə qalxıb dəstəmaz aldım və mənə təqdir olunan qədər namaz qıldım. Birdən namazımda mürgülədim, hətta yuxum ağırlaşdı və mən bu arada Uca Rəbbimi ən gözəl surətdə gördüm. O buyurdu: “Ey Muhəmməd!” Mən dedim: “Əmrinə müntəzirəm, ey Rəbbim!” Allah buyurdu: “Mələklər nə haqda mübahisə edirlər?” Mən dedim: “Bilmirəm!” Bunu üç dəfə təkrarladı. Gördüm ki, əlini kürəyimin arasına qoydu, hətta barmaqlarının uclarının sərinliyini sinəmdə hiss etdim. Hər şey mənə göründü və hər şeyi bildim. Allah buyurdu: “Ey Muhəmməd!” Mən dedim: “Əmrinə müntəzirəm, ey Rəbbim!” Allah buyurdu: “Mələklər nə haqda mübahisə edirlər?” Mən dedim: “Kəffarələr¹ haqqında”. O buyurdu: “Nədir onlar?” Mən dedim: “Camaat namazlarına piyada getmək, namazlardan sonra məscidlərdə oturub növbəti namazı gözləmək, soyuqda dəstəmazı tam almaq”. Allah buyurdu: “Sonra nə haqda?” Mən dedim: “Yemək yedirtmək, mülayim söz söyləmək, insanlar yatdığı vaxt namaz qılmaq”. Allah buyurdu: “İstə!” Mən dedim: “Allahım! Səndən xeyir işlər görməyi, pis işlərdən uzaq olmağı, kasıbları sevməyi, mənə bağışlamağını, mənə rəhm etməyini və hər hansı bir qövümü fitnəyə salmaq istədikdə, fitnəyə düşməmiş canımı almağını diləyirəm. Səndən Sənin və Səni sevənin məhəbbətini qazanmağımı və məhəbbətinə yaxınlaşdıracaq hər bir əməli sev-

¹ Kəffarə - günahın əvəzinə keçən, günahları yuyan əməllər mənasında işlədilir.

məyi istəyirəm".¹ Allah Elçisi ﷺ dedi: "Bu yuxu haqdır, bunları yaxşıca öyrənin".²

۱۷۴ - عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِسْبَاغُ الْوُضُوءِ عَلَى الْمَكَارِهِ وَإِعْمَالُ الْأَقْدَامِ إِلَى الْمَسَاجِدِ، وَاتِّظَارُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ يَغْسِلُ الْخَطَايَا غَسْلًا».

174. Rəvayət edilir ki, Əli ibn Əbu Talib ؑ demişdir: "Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: "Çətin şəraitdə³ dəstəməzi kamil şəkildə almaq, məscidə piyada getmək və bir namazdan sonra digər namazı gözləmək günahları yuyub aparır".⁴

۱۷۵ - عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ثَلَاثٌ مُهْلِكَاتٌ، وَثَلَاثٌ مُنْجِيَاتٌ، وَثَلَاثٌ كَفَّارَاتٌ، وَثَلَاثٌ دَرَجَاتٌ. فَأَمَّا الْمُهْلِكَاتُ: فَشُحُّ مَطَاعٍ، وَهَوَى مُتَّبِعٍ، وَإِعْجَابُ الْمَرْءِ بِنَفْسِهِ. وَأَمَّا الْمُنْجِيَاتُ: فَالْعَدْلُ فِي الْعُضْبِ، وَالرِّضَى، وَالْقَصْدُ فِي الْفَقْرِ وَالْعِنَى، وَحَشْيَةُ اللَّهِ فِي السَّرِّ وَالْعَلَانِيَةِ. وَأَمَّا الْكَفَّارَاتُ: فَاتِّظَارُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ، وَإِسْبَاغُ الْوُضُوءِ فِي السَّبْرَاتِ، وَنَقْلُ الْأَقْدَامِ إِلَى الْجَمَاعَاتِ. وَأَمَّا الدَّرَجَاتُ: فَإِطْعَامُ الطَّعَامِ، وَإِفْتِشَاءُ السَّلَامِ، وَصَلَاةُ بِاللَّيْلِ، وَالتَّاسُّ نِيَامًا.

175. Rəvayət edilir ki, İbn Ömər ؓ demişdir: "Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: "Üç həlak, üç xilas, üç kəffarə və üç dərəcə var. Həlak olmağa gəlincə, bu, xəsis olmaq, nəfsə uymaq və özünü bəyənməkdir. Xilas olmağa gəlincə, bu, qəzəb və razılıq anında ədalətli olmaq, kasıblıqda da, zənginlikdə də mötədil olmaq, gizləndə də, aşkarda da Allahdan qorxmaqdır. Kəffarələrə gəlincə, bu, bir namazdan sonra digər namazı gözləmək, çətin vəziyyətdə dəstəməzi kamil şəkildə almaq və camaatla (namaz qılmaq) üçün getdikdə addımları çoxaltmaqdır. Dərəcələrə gəlincə, bu, yemək yedizdirmək, salamı yaymaq və gecə insanlar yatarkən namaz qılmaqdır".⁵

¹ Transkripsiyası: Alla:hummə inni: əs'əlukə fi'ləl-xayra:ti va tərəkəl-munkəra:ti va hubbəl mə-sə:kini va ən təğfira li: və tərhaməni: va izə: ərادتə fitnətə qaumin fətəvaffəni: ğayra məf-tu:nin. Əs'əlukə hubbəkə va hubbə mən yuhibbukə va hubbə aməlin yuqarribu ilə: hubbikə.

² Ət-Tirmizi, 3235, 3543. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 747.

³ Yəni, soyuq və ya xəstəlik səbəbilə.

⁴ Əl-Hakim, 456. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 926.

⁵ Ət-Tabərani "Mucəmul-Kəbir" 651. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 3045.

Məscidə uzaq yerdən gəlmək

۱۷۶ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ كَانَتْ الْأَنْصَارُ بَعِيدَةً مَنَازِلَهُمْ مِنَ الْمَسْجِدِ فَأَرَادُوا أَنْ يَقْتَرِبُوا فَتَرَكْتُ {وَكُتِبَ مَا قَدَّمُوا وَأَأْتَاهُمْ} قَالَ فَتَبَوَّأُوا.

176. Rəvayət edilir ki, İbn Abbas رضي الله عنه demişdir: “Ənsarların evləri məsciddən uzaq idi və onlar (məscidə) yaxın yerə köçmək istəyirdilər. Ona görə bu ayə nazil oldu: **“Onların bu dünyada törətdiklərini və tərkdiklərini yazan Bizik”** (Yasin, 12) - və onlar yerlərində qaldılar”.¹

۱۷۷ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «الْأَعْدُ فَاَلْأَعْدُ مِنَ الْمَسْجِدِ أَعْظَمُ أَجْرًا».

177. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Məscidə ən uzaq yerdən gələnin mükafatı daha böyükdür”.²

۱۷۸ - عَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَعْظَمُ النَّاسِ أَجْرًا فِي الصَّلَاةِ أْبَعْدُهُمْ فَأَبَعْدُهُمْ مَمْشَى، وَالَّذِي يَنْتَظِرُ الصَّلَاةَ حَتَّى يُصَلِّيَهَا مَعَ الْإِمَامِ أَعْظَمُ أَجْرًا مِنَ الَّذِي يُصَلِّي ثُمَّ يَنَامُ».

178. Rəvayət edilir ki, Əbu Musa رضي الله عنه demişdir: “Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “(Camaatla birlikdə) namaz qıldıqlarına görə ən böyük mükafatı (məscidə gələndə) ən uzaq məsafəni qət edənlər qazanırlar. İmamla birgə namaz qılmaq üçün namazı gözləyənin mükafatı isə namazı qılan kimi yıxılıb-yatan kimsənin mükafatından daha böyükdür”.³

İmamın qıldıracağı namaz

۱۷۹ - حَدَّثَنَا أَبُو حَازِمٍ قَالَ: كَانَ سَهْلُ بْنُ سَعْدٍ السَّاعِدِيُّ يُقَدِّمُ فِتْيَانَ قَوْمِهِ يُصَلُّونَ بِهِمْ فَيَقِيلُ لَهُ: تَفْعَلُ مَا لَكَ؟ قَالَ: إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «الْإِمَامُ ضَامِنٌ فَإِنْ أَحْسَنَ فَلَهُ وَلَهُمْ وَإِنْ أَسَاءَ - يَعْنِي - فَعَلَيْهِ وَلَا عَلَيْهِمْ».

179. Rəvayət edilir ki, Əbu Hazim رضي الله عنه demişdir: “Səhl ibn Səd əs-Səidi رضي الله عنه qövmünün gənclərini namaz qıldırmaq üçün önə keçirərdi. Soruşdular:

¹ İbn Macə, 785, 834. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 305.

² Əbu Davud, 556. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 306.

³ əl-Buxari, 614, 651.

“Sən yaşlı olduğun halda nəyə görə belə edirsən?” O, belə cavab verdi: “Mən Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitdim: “İmam zamindir. Əgər o, (imamlığı) yaxşı edərsə, həm ona, həm də qılanlara savab yazılır. Yox, əgər o, (imamlığı) yaxşı etməzsə, ona (günah) yazılır, qılanlara isə yazılmaz”.¹

۱۸۰ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «الْإِمَامُ ضَامِنٌ، وَالْمُؤَدِّنُ مُؤْتَمَنٌ، فَأَرْشَدَ اللَّهُ الْإِمَامَةَ، وَعَفَّرَ لِلْمُؤَدِّنِينَ».

180. Əbu Hureyra ر.ə. rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “İmam zamin, müəzzin isə etibar olunandır. Allah imamları doğru yola yönəltsin, müəzzinləri də bağışlasın!”²

۱۸۱ - عَنْ قِبَاتِ بْنِ أُشَيْمٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «صَلَاةُ رَجُلَيْنِ يَوْمٌ أَحَدُهُمَا صَاحِبُهُ، أَرْكَى عِنْدَ اللَّهِ مِنْ صَلَاةِ أَرْبَعَةٍ تَتْرَى صَلَاةَ أَرْبَعَةٍ يَوْمَهُمْ أَحَدُهُمْ، أَرْكَى عِنْدَ اللَّهِ مِنْ صَلَاةِ ثَمَانِيَةٍ تَتْرَى، وَصَلَاةُ ثَمَانِيَةٍ يَوْمَهُمْ أَحَدُهُمْ، أَرْكَى عِنْدَ اللَّهِ مِنْ صَلَاةِ مِئَةٍ تَتْرَى».

181. Qabbət ibn Əşyəm ر.ə. rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “İki kişinin biri imam duraraq namaz qılmaları dörd nəfərin ayrılıqda qıldıkları namazdan daha üstündür. Dörd kişinin biri imam duraraq namaz qılmaları səkkiz nəfərin ayrılıqda qıldıkları namazdan daha üstündür. Səkkiz kişinin biri imam duraraq namaz qılmaları isə yüz nəfərin ayrılıqda qıldıkları namazdan daha üstündür”.³

Vaxtında qılınan namaz

۱۸۲ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَيُّ الْعَمَلِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: «الصَّلَاةُ لَوْ قَتَبَهَا» قَالَ: قُلْتُ: ثُمَّ أَيُّ؟ قَالَ: «بِرُّ الْوَالِدَيْنِ» قَالَ: قُلْتُ: ثُمَّ أَيُّ؟ قَالَ: «الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ» فَمَا تَرَكْتُ أُسْتَرِيدُهُ إِلَّا إِِرْعَاءَ عَلَيْهِ.

182. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Məsud ر.ə. demişdir: “Mən Allah Elçisindən ﷺ soruşdum: “Hansı əməl daha fəzilətli sayılır?” O buyurdu: “Namazı vaxtılı-vaxtında qılmaq”. Mən soruşdum: “Sonra hansıdır?” O buyurdu: “Valideynlərin qayğısına qalmaq”. Mən soruşdum: “Bəs sonra hansıdır?”

¹ İbn Macə, 981; əl-Buxari, 653, 694. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1767.

² İbn Hibban, 1670. Hədis səhih li-ğeyrihidir. Bax: Sahih ət-Tərgib vət-Tərhib, 217.

³ əl-Beyhaqi “Sunənul-Kubra” 4745. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 3836.

O buyurdu: “Allah yolunda cihad etmək”. Mən onu yormağ istəmədiyim üçün ona bundan artıq sual vermədim”.¹

Çöllükdə qılınan namaz

۱۸۳ - عَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا كَانَ الرَّجُلُ بَارِضٍ فِيَّ فَحَانتِ الصَّلَاةُ، فَلْيَتَوَضَّأْ فَإِنْ لَمْ يَجِدْ مَاءً فَلْيَتَيَمَّمْ، فَإِنْ أَقَامَ صَلَّى مَعَهُ مَلَكًا، وَإِنْ أَذَّنَ وَأَقَامَ صَلَّى خَلْفَهُ مِنْ جُنُودِ اللَّهِ مَا لَا يَرَى طَرْفَاهُ».

183. Rəvayət edilir ki, Salman əl-Farisi² ﷺ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kişi çöllükdə olarkən namazın vaxtı girərsə, dəstəmaz alsın, su tapmadıqda isə təyəmmüm etsin. Namaza iqamə verəndə onun iki mələyi də onunla namaz qılar. Əgər azan oxuyub iqamə verərsə, onun arxasında Allahın ucu-bucağı görünməyən orduları namaz qılar”.³

۱۸۴ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «صَلَاةُ الرَّجُلِ فِي حِمَاةٍ تَرِيدُ عَلَى صَلَاتِهِ وَحَدُهُ خَمْسًا وَعِشْرِينَ دَرَجَةً فَإِذَا صَلَّى بَارِضٍ فَلَا فَاةَ فَاتَمَّ وَضُوعَهَا وَرُكُوعَهَا وَسُجُودَهَا بَلَغَتْ صَلَاتُهُ خَمْسِينَ دَرَجَةً».

184. Rəvayət edilir ki, Əbu Səid əl-Xudri ﷺ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Bir kişinin camaatla qıldığı namazı tək qıldığı namazından iyirmi beş dərəcə üstündür. Namazın dəstəmazına, rukusuna və səcdələrinə tam riayət edərək səhrada qıldığı namaz isə əlli dərəcə üstün olar”.⁴

Namaz vacibdir

۱۸۵ - عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ عَلِمَ أَنَّ الصَّلَاةَ حَقٌّ وَاجِبٌ دَخَلَ الْجَنَّةَ».

185. Rəvayət edilir ki, Osman ibn Əffan ﷺ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim namazın vacib haqq olduğunu bilərsə, Cənnətə daxil olar”.⁵

¹ Muslim, 120, 252, 262.

² Əbu Abdullah Salman əl-Farisi ﷺ Peyğəmbərin ﷺ səhabələrindən olub. Hicrətin 35-ci ilində Mədəində vəfat etmişdir.

³ Abdur-Razzaq “Musannəf” 1955. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 414.

⁴ Abd ibn Humeyd “Musnəd” 976. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 3824.

⁵ Əhməd, 423; əl-Beyhəqi “Şuabul-İman” 2551, “Sunənul-Kubra” 1745. Hədis həsən li-ğeyrihi-dir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 382.

۱۸۶ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الصَّلَاةُ ثَلَاثَةٌ أَثَلَاثُ، الطُّهُورُ ثَلَاثٌ، وَالرُّكُوعُ ثَلَاثٌ، وَالسُّجُودُ ثَلَاثٌ؛ فَمَنْ آدَاهَا بِحَقِّهَا قَبِلَتْ مِنْهُ، وَقَبِلَ مِنْهُ سَائِرُ عَمَلِهِ، وَمَنْ رُدَّتْ عَلَيْهِ صَلَاتُهُ، رُدَّ عَلَيْهِ سَائِرُ عَمَلِهِ»

186. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Namaz üç hissədən ibarətdir; üçdə biri təmizlik, üçdə biri ruku, üçdə biri də səcdə. Kim onları layiqincə yerinə yetirərsə, namazı qəbul olunar. Namazı qəbul olunarsa, digər əməlləri də qəbul olunar. Kimin namazı qəbul olunmazsa, digər əməlləri də qəbul olunmaz”.¹

Namazda olan səfin fəziləti

۱۸۷ - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ سَدَّ فُرْجَةَ فِي صَفِّ رَفَعَهُ اللَّهُ بِهَا دَرَجَةً، أَوْ بَنَى لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ.

187. Rəvayət edilir ki, Aişə ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Kim namazdakı səfin bir boşluğunu doldurarsa, Allah onu bir dərəcə yüksəldər və Cənnətdə ona bir ev tikər”.²

۱۸۸ - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى الَّذِينَ يَصُفُّونَ الصُّفُوفَ وَمَنْ سَدَّ فُرْجَةَ رَفَعَهُ اللَّهُ بِهَا دَرَجَةً».

188. Rəvayət edilir ki, Aişə ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Həqiqətən, Allah və Onun mələkləri (namazdakı) səfləri dolduranlara salavat edirlər. Kim səfdəki bir boşluğu doldurarsa, Allah onu bir dərəcə yüksəldər”.³

۱۸۹ - عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَقِيمُوا الصُّفُوفَ وَحَادُوا بَيْنَ الْمَنَاجِبِ وَسُدُّوا الْخَلَلَ وَلِيْتُوا بِأَيْدِي إِخْوَانِكُمْ لَمْ يَقُلْ عَيْسَى بِأَيْدِي إِخْوَانِكُمْ وَلَا تَذَرُوا فُرُجَاتِ لِلشَّيْطَانِ وَمَنْ وَصَلَ صَفًّا وَصَلَهُ اللَّهُ وَمَنْ قَطَعَ صَفًّا قَطَعَهُ اللَّهُ

189. İbn Ömər ؓ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Səfləri

¹ əl-Heysəmi “Kəşful-Əstər an Zəvaidul-Bəzzər” 349. Hədis həsən-səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhəb, 539, Silsilə əs-Səhihə, 2537.

² ət-Tabərani “Mucəmul-Əvsat” 5795; İbn Əbu Şeybə “Musnəd” 3844. Hədis səhih li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhəb, 505.

³ İbn Macə, 995, 1048. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 1843; Silsilə əs-Səhihə, 2532.

düzəldin, çiyinlərinizi birləşdirin, boş yerləri doldurun, qardaşlarınızla mülayim davranın və şeytan üçün boş yer buraxmayın! Kim səfi birləşdirərsə, Allah onu birləşdirər. Kim də səfi kəsərsə, Allah onu kəsər¹.”²

۱۹۰ - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى الصَّفِّ الْأَوَّلِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَعَلَى الثَّانِي قَالَ إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى الصَّفِّ الْأَوَّلِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَعَلَى الثَّانِي قَالَ وَعَلَى الثَّانِي قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَوْوا صُفُوفَكُمْ وَحَادُوا بَيْنَ مَنَاكِبِكُمْ وَلِيْتُوا فِي أَيْدِي إِخْوَانِكُمْ وَسُدُّوا الْخَلَلَ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَدْخُلُ بَيْنَكُمْ بِمَنْزِلَةِ الْحَدَفِ يَعْنِي أَوْلَادَ الضَّأْنِ الصَّغَارِ... إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى الصَّفِّ الْأَوَّلِ أَوْ الصُّفُوفِ الْأَوَّلِ.... خِيَارُكُمْ أَلَيْسَ بِكُمْ مَنَاجِبًا فِي الصَّلَاةِ ، وَمَا مِنْ خُطْوَةٍ أَكْبَرَ مِنْ خُطْوَةٍ مَشَاهَا رَجُلٌ إِلَى فُرْجَةٍ فِي الصَّفِّ فَسَدَّهَا

190. Rəvayət edilir ki, Əbu Umamə ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Həqiqətən, Allah və Onun mələkləri birinci səfdə duranlara salavat edirlər”. Səhabələr dedilər: “Ey Allahın Elçisi, ikinci səfdə duranlara da?” O buyurdu: “Həqiqətən, Allah və Onun mələkləri birinci səfdə duranlara salavat edirlər”. Səhabələr dedilər: “Ey Allahın Elçisi, ikinci səfdə duranlara da?” O buyurdu: “İkinci səfdə duranlara da”. Allah Elçisi ﷺ dedi: “Səflərinizi düzəldin, çiyinlərinizi bərabərləşdirin və (səfə daxil olmaq istəyənlər üçün) çiyinlərinizi yumşaldın,³ boşluqları doldurun, çünki şeytan sizin aranızdan balaca quzular kimi keçər”.⁴ Digər rəvayətlərdə belə deyilir: “Həqiqətən, Allah ﷻ və Onun mələkləri birinci və ya ön səflərdə duranlara salavat edirlər”.⁵ “Sizin ən xeyirliniz namazda çiyini (səfə daxil olmaq istəyənlər üçün) yumşaq olanınızdır. Kişinin səfi doldurmaq üçün atdığı addımdan mükafatı daha böyük addım yoxdur”.⁶

۱۹۱ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ مِنْ تِمَامِ الصَّلَاةِ إِقَامَةَ الصَّفِّ».

191. Rəvayət edilir ki, Cabir ibn Abdullah ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Həqiqətən, səfin düz olması namazın kamilliyindəndir”.⁷

¹ Yəni kim səfi birləşdirərsə, Allah ona Öz rəhmətini çatdırar. Kim səfi ayırırsa, Allah da onu Öz rəhmətindən ayırar. (İslam Fiqhi, səh. 184).

² Əbu Davud, 570. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 495.

³ Yəni səfdən keçmək istəyəni sıxmamaq və keçməyinə imkan yaratmaq nəzərdə tutulur.

⁴ Əhməd, 22263, 22317. Hədis həsən li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 491.

⁵ Əhməd, 17641, 18390. Hədis həsəndir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 492.

⁶ ət-Tabərani “Mucəmul-Əvsat” 5240, “Mucəmul-Kəbir” 937. Hədis həsən li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 504.

⁷ Əhməd, 14494. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 2225.

Azan verməyin fəziləti

۱۹۲ - عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى الصَّفِّ الْمَقْدَمِ وَالْمُؤَدِّنِ يُغْفَرُ لَهُ بِمَدِّ صَوْتِهِ وَيُصَدَّقُهُ مَنْ سَمِعَهُ مِنْ رَطْبٍ وَيَابِسٍ وَكَهْ مِثْلُ أُجْرٍ مَنْ صَلَّى مَعَهُ»

192. əl-Bəra ibn Azib رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allahın Peyğəmbəri صلى الله عليه وسلم buyurdu: “Allah və Onun mələkləri birinci səfdə duranlara salavat edirlər. Müəzzinin səsinin çatacağı yer qədər günahları bağışlanır. Onun səsinə eşidən yaş və quru nə varsa, onu təsdiq edir və ona onunla birlikdə namaz qılanların savabı qədər savab yazılır”.¹

۱۹۳ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي صَعْصَعَةَ ، عَنْ أَبِيهِ ، وَكَانَ أَبُوهُ فِي حِجْرِ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ ، قَالَ : قَالَ لِي أَبُو سَعِيدٍ : إِذَا كُنْتَ فِي الْبُؤَادِي ، فَارْفَعْ صَوْتَكَ بِالْأَذَانِ ، فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : «لَا يَسْمَعُهُ جِنَّ ، وَلَا إِنْسٌ ، وَلَا شَجَرٌ ، وَلَا حَجَرٌ ، إِلَّا شَهِدَ لَهُ» .

193. Abdullah ibn Abdur-Rahmən ibn Əbu Sasaə atasından رضي الله عنه rəvayət edir ki, atası Əbu Səid əl-Xudrinin dizinin dibində böyümüşdü, Əbu Səid ona belə dedi: “Obada olduğun zaman azanı yüksək səslə oxu! Çünki mən Allah Elçisinin belə buyurduğunu eşitmişəm: “Müəzzinin səsinə eşidən elə bir cin, insan, ağac və daş yoxdur ki, (Qiyamət günü) ona şahidlik etməsin”.²

۱۹۴ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، قَالَ : سَمِعْتُ مِنْ فِي رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : «الْمُؤَدِّنُ يُغْفَرُ لَهُ مَدِّ صَوْتِهِ وَيَسْتَعْفَرُ لَهُ كُلُّ رَطْبٍ وَيَابِسٍ وَشَاهِدُ الصَّلَاةِ يُكْتَبُ لَهُ خَمْسٌ وَعِشْرُونَ حَسَنَةً وَيُكْفَرُ عَنْهُ مَا بَيْنَهُمَا» .

194. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Mən Allah Elçisinin صلى الله عليه وسلم belə buyurduğunu eşitmişəm: “Səsinin çatdığı yerə qədər müəzzinin günahları bağışlanır. (Onu eşidən) yaş və quru olan hər bir şey onun üçün bağışlanma diləyir. Camaatla namaz qılana isə iyirmi beş savab yazılır və iki namaz arasındakı günahları bağışlanır”.³

۱۹۵ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «مَنْ أَذَّنَ بِنْتِي عَشْرَةَ سَنَةً وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ وَكُتِبَ لَهُ بِتَأْدِيبِهِ فِي كُلِّ يَوْمٍ سِتُّونَ حَسَنَةً وَلِكُلِّ إِقَامَةٍ ثَلَاثُونَ حَسَنَةً» .

¹ ən-Nəsəi “Sunən” 646, 653. Hədis səhih li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 235.

² İbn Macə, 723, 772. Hədis səhihdir. Bax: Səhih Sunən İbn Macə, 591.

³ İbn Macə, 724, 773; Əbu Davud, 528. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 667.

195. İbn Ömər رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim on iki il azan oxuyarsa, Cənnət ona vacib olar. Hər gün ona oxuduğu azana görə altmış, hər iqaməyə görə otuz savab yazılır”.¹

١٩٦ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو أَنَّ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ الْمُؤَدِّينَ يَفْضُلُونَنَا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «قُلْ كَمَا يَقُولُونَ فَإِذَا انْتَهَيْتَ فَسَلِّ مُعْطَهُ»

196. Abdullah ibn Amr رضي الله عنه rəvayət edir ki, bir kişi: “Ey Allahın Elçisi, müəzzinlər bizdən üstün oldular”- dedi. Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Onların söylədikləri kimi de, bitirdikdən sonra istədiyini dilə, sənə veriləcək”.²

١٩٧ - عَنْ أَنَسٍ ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا نُودِيَ بِالصَّلَاةِ فَتَحَتْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَاسْتَحْيَبَ الدُّعَاءُ».

197. Rəvayət edilir ki, Ənəs رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Namaza azan verildikdə səma qapıları açılır və dua qəbul olunur”.³

١٩٨ - سَمِعْتُ مُعَاوِيَةَ بْنَ أَبِي سُفْيَانَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «الْمُؤَدُّونَ أَطْوَلُ النَّاسِ أَعْتَاقًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

198. Rəvayət edilir ki, Muaviyə ibn Əbu Sufyan رضي الله عنه Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitmişdir: “Qiyamət günü müəzzinlər boyunları ən uzun olan insanlardır”.⁴

١٩٩ - عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ «يَعَجَبُ رَبُّكَ مِنْ رَاعِي عَنَمٍ فِي رَأْسِ شَظِيَّةِ الْجَبَلِ يُؤَدِّنُ بِالصَّلَاةِ وَيُصَلِّيُ فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ انظُرُوا إِلَى عَبْدِي هَذَا يُؤَدِّنُ وَيُحِيمُ الصَّلَاةَ يَخَافُ مِنِّي قَدْ غَفَرْتُ لِعَبْدِي وَأَدْخَلْتُهُ الْجَنَّةَ»

199. Rəvayət edilir ki, Uqbə ibn Amir رضي الله عنه demişdir: “Mən Allah Elçisinin ﷺ belə dediyini eşitdim: “Rəbbin dağın başında qoyun otaran çobanın azan verib namaz qılmasına təəccüb edir”.⁵ Allah ﷻ belə buyurur: “Bu quluma

¹ İbn Macə, 728, 777. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 678.

² Əbu Davud 524, 526. Hədis həsən-səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 256.

³ Əbu Yalə, 4072. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 803, Silsilə əs-Səhihə, 1413.

⁴ Muslim, 580, 878; İbn Macə, 725, 774.

⁵ Allahın sifətlərinin necəliyi barəsində fikir yürütmək olmaz.

baxın! Məndən qorxduğuna görə azan verib namaz qılır. Artıq Mən qulumu bağışladım və Cənnətə daxil etdim”.¹

٢٠٠ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَوْ يَعْلَمُ النَّاسُ مَا فِي النَّدَاءِ وَالصَّفِّ الْأَوَّلِ، ثُمَّ لَمْ يَجِدُوا إِلَّا أَنْ يَسْتَهْمُوا عَلَيْهِ لَأَسْتَهَمُوا، وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِي التَّهَجِيرِ لَأَسْتَبَقُوا إِلَيْهِ، وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِي الْعَتَمَةِ وَالصُّبْحِ لَأَتَوْهُمَا وَلَوْ حَبَوًّا»

200. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Əgər insanlar azan verməyin və namazda birinci sırada (durmağın nə qədər xeyirli və bərəkətli) olduğunu bilsəydilər və buna nail olmaq üçün püşk atmaqdan başqa bir çarə tapmasaydılar, hökmən püşk atardılar. Əgər onlar namazın vaxtı yetişən kimi onu qılmağın (nə qədər xeyirli və bərəkətli) olduğunu bilsəydilər, onu yerinə yetirmək üçün bir-birini ötüb keçməyə çalışardılar və əgər onlar İşa və Sübh namazlarını (camaatla birgə) qılmağın (nə qədər xeyirli və bərəkətli) olduğunu bilsəydilər, bu namazları qılmaq üçün dizləri üstündə sürünə-sürünə də olsa, məscidə gələrdilər”.²

Quba' məscidinin fəziləti

٢٠١ - قَالَ سَهْلُ بْنُ حَنْتَبٍ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «مَنْ تَطَهَّرَ فِي بَيْتِهِ ثُمَّ أَتَى مَسْجِدَ قُبَاءٍ فَصَلَّى فِيهِ صَلَاةً كَانَ لَهُ كَأَجْرِ عُمَرَةَ».

201. Rəvayət edilir ki, Səhl ibn Huneyf رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Kim evində təmizlənər, sonra Quba' məscidinə gedib orada namaz qılarsa, ona ümrə savabı kimi yazılır”.³

Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم məscidinin fəziləti

٢٠٢ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ جَاءَ مَسْجِدِي هَذَا، لَمْ يَأْتِهِ إِلَّا لِحَيْرٍ يَتَعَلَّمُهُ أَوْ يُعَلَّمُهُ، فَهُوَ بِمَنْزِلَةِ الْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَمَنْ جَاءَ لِغَيْرِ ذَلِكَ فَهُوَ بِمَنْزِلَةِ الرَّجُلِ يَنْظُرُ إِلَى مَتَاعٍ غَيْرِهِ».

202. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Mən Allah Elçisinin صلى الله عليه وسلم belə buyurduğunu eşitdim: “Kim mənim bu məscidimə yalnız xeyir öyrən-

¹ ən-Nəsəi “Sunən” 660, 666, 674. Hədis həsən-səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 247.

² əl-Buxari, 580, 615.

³ İbn Macə, 1412, 1477. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1181.

mək və ya öyrətmək məqsədilə gələrsə, o kimsə Allah yolunda savaşıyan mücahidin mərtəbəsindədir. Kim də bundan başqa bir məqsədlə gələrsə, özgəsinin var-dövlətinə baxan adamın vəziyyətindədir”.¹

Məscidul-Haramda (Kəbə olan məsciddə) qılınan namazın fəziləti

۲۰۳ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي هَذَا أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيْمَا سِوَاهُ إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ، وَصَلَاةٌ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَفْضَلُ مِنْ مِائَةِ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيْمَا سِوَاهُ»

203. Rəvayət edilir ki, Cabir ibn Abdullah رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Mənim bu məscidimdə qılınan namaz Məscidul-Həram istisna olmaqla başqa məscidlərdə qılınan min namazdan daha fəzilətlidir. Məscidul-Haramda qılınan namaz isə digər məscidlərdə qılınan yüz min namazdan daha fəzilətlidir”.²

Səhv səcdəsi

۲۰۴ - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «سَجْدَتَا السَّهْوِ نُجْرَتَانِ مِنْ كُلِّ زِيَادَةٍ وَتَقْصَانِ».

204. Rəvayət edilir ki, Aişə رضي الله عنها demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Səhv səcdəsi (namazda) olan bütün əlavələri və əskiklikləri aradan götürür”.³

¹ İbn Macə, 227, 233. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 87.

² Əhməd, 15271, 15306; İbn Macə, 1406. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 3838.

³ Əbu Yalə, 4592. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 3626.

A decorative border with intricate floral and scrollwork patterns in shades of blue, green, and grey, framing the central text.

NAFİLƏ NAMAZLAR

Nafilə namazlarının fəziləti

۲۰۵ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ بِقَبْرِ فَقَالَ: «مَنْ صَاحَبُ هَذَا الْقَبْرِ؟» فَقَالُوا فَلَان، فَقَالَ: «رَكْعَتَانِ أَحَبَّ إِلَيَّ هَذَا مِنْ بَقِيَّةِ دُنْيَاكُمْ».

205. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, bir gün Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم bir qəbrin yanından keçərkən soruşdu: “Bu kimin qəbridir?” Səhabələr dedilər: “Filankəsin”. O buyurdu: “İki rükət namaz bunun üçün dünyanızda qalan (hər şeydən) daha sevimidir”.¹

۲۰۶ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الصَّلَاةُ خَيْرُ مَوْضُوعٍ، فَمَنْ اسْتَطَاعَ أَنْ يَسْتَكْبِرَ فَلْيَسْتَكْبِرْ».

206. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Namaz əmr olunanların ən xeyirlisidir. Kim çox qılmağı bacarırsa, çox qılsın!”²

۲۰۷ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «إِنَّ اللَّهَ قَالَ مَنْ عَادَى لِي وَلِيًّا فَقَدْ آذَنْتُهُ بِالْحَرْبِ، وَمَا تَقَرَّبَ إِلَيَّ عَبْدِي بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ مِمَّا افْتَرَضْتُ عَلَيْهِ، وَمَا يَزَالُ عَبْدِي يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالتَّوَّافِلِ حَتَّى أُحِبَّهُ، فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ كُنْتُ سَمْعَهُ الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ، وَبَصَرَهُ الَّذِي يُبْصِرُ بِهِ، وَيَدَهُ الَّتِي يَبْطِشُ بِهَا وَرِجْلَهُ الَّتِي يَمْشِي بِهَا، وَإِنْ سَأَلَنِي لِأَعْطِيَنَّهُ، وَلَئِنِ اسْتَعَاذَنِي لِأُعِيذَنَّهُ، وَمَا تَرَدَّدْتُ عَنْ شَيْءٍ أَنَا فَاعِلُهُ تَرَدَّدِي عَنْ نَفْسِ الْمُؤْمِنِ، يَكْرَهُ الْمَوْتَ وَأَنَا أَكْرَهُ مَسَاءَتَهُ»

207. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Allah buyurur: “Kim Mənim dostumla düşmənçilik edərsə, Mən ona hər b elan edərəm. Qulumun Mənə sevimli olan və onun vasitəsilə Mənə yaxınlaşdığı ən gözəl əməl ona vacib buyurduğum əməllərdir. Qulum nafilə ibadətləri yerinə yetirməklə Mənə o qədər yaxınlaşar ki, Mən onu sevərəm. Onu sevdiyim təqdirdə onun eşidən qulağı, görəni gözü, tutan əli və yeriyən ayağı olaram. Məndən diləsə, ona dilədiyini verərəm, sığınacaq istəsə, ona sığınacaq verərəm. Mən görəcəyim bir işdə, ölmək istəməyən möminin canını aldıqda tərəddüd etdiyim kimi heç bir şeydə tərəddüd etmirəm, çünki Mən ona yamanlıq etmək istəmirəm”.³

¹ ət-Tabərani “Mucəmul-Əvsat” 920. Hədis həsən-səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 391.

² ət-Tabərani “Mucəmul-Əvsat” 243. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 3870. Burada namazı “çox qılsın” dedikdə, sünnədə olan namazlar qəsd olunur. Dəlil olmadan qılınan əlavə namazlar bidət sayılır.

³ əl-Buxari, 6021, 6502.

Təklidə qılınan nafilə namazlarının fəziləti

۲۰۸ - عَنْ صُهَيْبٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «فَضَّلُ صَلَاةَ الرَّجُلِ فِي بَيْتِهِ عَلَى صَلَاتِهِ حَيْثُ رَأَاهُ النَّاسُ، كَفَضْلِ الْمَكْتُوبَةِ عَلَى النَّافِلَةِ».

208. Rəvayət edilir ki, Suheyb¹ ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Fərz namazı nafilə namazından üstün olduğu kimi, kişinin evində qıldığı nafilə namazı da insanların yanında qıldığı (nafilə) namazdan üstündür”.²

Sünnələri evdə qılmaq

۲۰۹ - عَنْ جَابِرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا فَضَى أَحَدُكُمْ الصَّلَاةَ فِي مَسْجِدِهِ فَلْيَجْعَلْ لِبَيْتِهِ نَصِيبًا مِنْ صَلَاتِهِ فَإِنَّ اللَّهَ جَاعِلٌ فِي بَيْتِهِ مِنْ صَلَاتِهِ خَيْرًا

209. Rəvayət edilir ki, Cabir ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Sizdən biriniz namazını məsciddə qıldıqda, evi üçün də namazından bir pay ayırsın, çünki Allah (bu) namazın səbəbilə onun evində bir xeyir yaradır”.³

۲۱۰ - عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اتَّخَذَ حُجْرَةً - قَالَ حَسِبْتُ أَنَّهُ قَالَ - مِنْ حَصِيرٍ فِي رَمَضَانَ فَصَلَّى فِيهَا لَيْلًا، فَصَلَّى بِصَلَاتِهِ نَاسٌ مِنْ أَصْحَابِهِ، فَلَمَّا عَلِمَ بِهِمْ جَعَلَ يَقْعُدُ، فَخَرَجَ إِلَيْهِمْ فَقَالَ: «قَدْ عَرَفْتُ الَّذِي رَأَيْتُمْ مِنْ صَنِيعِكُمْ، فَصَلُّوا أَيُّهَا النَّاسُ فِي بُيُوتِكُمْ، فَإِنَّ أَفْضَلَ الصَّلَاةِ صَلَاةَ الْمَرْءِ فِي بَيْتِهِ إِلَّا الْمَكْتُوبَةَ».

210. Zeyd ibn Sabit ؓ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ Ramazan ayında özü üçün hücrə (kiçik alaçıq) düzəltdi və bir neçə gecə orada namaz qıldı. Əshabələrindən bir qismi ona qoşulub bu namazı qılmağa başladı. O, bunu biləndə evində oturub namaza çıxmadı. Sonra onların yanına gəlib dedi: “Mən sizin nə etdiyinizi başa düşürəm. Ancaq ey insanlar, öz evlərinizdə namaz qılın, çünki fərz namazlarından başqa ən fəzilətli namaz insanın öz evində qıldığı namazdır”.⁴

¹ Əbu Yəhyə Suheyb ibn Sinan ər-Rumi ؓ Peyğəmbərin ﷺ səhabələrindən olmuşdur. Hicrətin 38-ci ilində Mədinədə vəfat etmişdir.

² ət-Tabəranı “Mucəmul-Kəbir” 7322. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 4217.

³ Muslim, 778, 1298, 1858.

⁴ əl-Buxari, 689, 731.

On iki rükət nafilənin fəziləti

۲۱۱ - عَنْ أُمِّ حَبِيبَةَ قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «مَنْ صَلَّى فِي يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ ثِنْتَيْ عَشْرَةَ رُكْعَةً بُنِيَ لَهُ بَيْتٌ فِي الْجَنَّةِ أَرْبَعًا قَبْلَ الظُّهْرِ وَرُكْعَتَيْنِ بَعْدَهَا وَرُكْعَتَيْنِ بَعْدَ الْمَغْرَبِ وَرُكْعَتَيْنِ بَعْدَ الْعِشَاءِ وَرُكْعَتَيْنِ قَبْلَ صَلَاةِ الْفَجْرِ».

211. Rəvayət edilir ki, Ummu Həbibə رضي الله عنها demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim gün ərzində on iki rükət namaz qılarsa, Cənnətdə onun üçün bir ev tikilər; dörd rükət Zöhrdən əvvəl, iki rükət Zöhrdən sonra, iki rükət Məğribdən sonra, iki rükət İşadan sonra və iki rükət də Sübh namazından əvvəl”.¹

Sübh namazının sünnəsi

۲۱۲ - عَنْ عَائِشَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «رُكْعَتَا الْفَجْرِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا».

212. Aişə رضي الله عنها rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurmuşdur: “Sübh namazının iki rükət (sünnəsi) dünyaya və onun içindəkilərindən daha xeyirlidir”.²

۲۱۳ - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ لَمْ يَكُنِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى شَيْءٍ مِنَ النَّوَافِلِ أَشَدَّ مِنْهُ تَعَاهُدًا عَلَى رُكْعَتَيْ الْفَجْرِ.

213. Rəvayət edilir ki, Aişə رضي الله عنها demişdir: “Peyğəmbər ﷺ nafilə namazlarından heç birini Sübh namazının sünnəsi³ kimi davamlı qılmazdı”.⁴

Zöhr namazından qabaq qılınan namaz

۲۱۴ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ السَّائِبِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّي أَرْبَعًا بَعْدَ أَنْ تَرُؤَلَ الشَّمْسُ قَبْلَ الظُّهْرِ، وَقَالَ: «إِنَّهَا سَاعَةٌ تُفْتَحُ فِيهَا أَبْوَابُ السَّمَاءِ، وَأَحَبُّ أَنْ يَصْعَدَ لِي فِيهَا عَمَلٌ صَالِحٌ».

214. Abdullah ibn əs-Səib رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ günəş zenitdən keçdikdən sonra Zöhr namazından qabaq dörd rükət namaz qılar və belə deyərdi: “Bu, səma qapılarının açıldığı bir vaxtdır. Mən də mənim üçün yaxşı əməlin Allaha o vaxt yüksəlməsini sevirəm”.⁵

¹ Ət-Tirmizi, 415, 417. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsabih, 1159.

² Muslim, 1193, 1721.

³ Söhbət sübh namazından qabaq qılınan iki rükət sünnə namazından gedir.

⁴ Əl-Buxari, 1093, 1169.

⁵ Ət-Tirmizi, 478, 480. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsabih, 1169.

۲۱۵ - عَنْ أَبِي صَالِحٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَرْبَعُ رَكَعَاتٍ قَبْلَ الظُّهْرِ يَغْدِلُنَ بِصَلَاةِ السَّحْرِ».

215. Rəvayət edilir ki, Əbu Salih رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: “Zöhr namazından əvvəl dörd rükət (nafilə namazı) gecə namazına bərabərdir”.¹

Zöhr namazından əvvəlki və sonrakı nafilələr

۲۱۶ - عَنْ أُمِّ حَبِيبَةَ قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «مَنْ حَافِظَ عَلَيَّ أَرْبَعِ رَكَعَاتٍ قَبْلَ الظُّهْرِ وَأَرْبَعِ بَعْدَهَا حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيَّ النَّارَ».

216. Rəvayət edilir ki, Ummu Həbibə رضي الله عنها demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: “Kim müntəzəm olaraq Zöhr (namazından) əvvəl və sonra dörd rükət nafilə qılsa, Allah Cəhənnəmi ona haram edər”.²

Əsr namazından əvvəl qılınan nafilə

۲۱۷ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «رَحِمَ اللَّهُ امْرَأً صَلَّى قَبْلَ العَصْرِ أَرْبَعًا».

217. Rəvayət edilir ki, İbn Ömər رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Əsr (namazından) əvvəl dörd rükət namaz qılan kimsəyə Allah rəhm etsin!”³

İşa namazından sonra qılınan nafilə namaz⁴

۲۱۸ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ : مَنْ صَلَّى أَرْبَعًا بَعْدَ العِشَاءِ كُنَّ كَقَدْرِهِنَّ مِنْ لَيْلَةِ القَدْرِ.

218. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Amr رضي الله عنه demişdir: “Kim İşa namazından sonra dörd rükət namaz qılarsa, Qədr gecəsində qılınan dörd rükət kimi savab qazanar”.⁵

¹ İbn Əbi Şeybə “Musannəf” 5940. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1431.

² Ət-Tirmizi, 428, 430. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 1167.

³ Əbu Davud, 1271, 1273; Hədis həsəndir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 588.

⁴ Qeyd edilən əsərlər səhabə sözüdür, lakin Peyğəmbərə ﷺ nisbət olunmuş hökmündədir, çünki səhabənin qeybi məlumatları özündən deməsi mümkün deyil.

⁵ İbn Əbu Şeybə, 7351. Əsərin isnadı səhihdir. Bax: Silsilə əd-Daifə, 5060-cı hədisin haşiyəsi.

۲۱۹ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ، قَالَ : مَنْ صَلَّى أَرْبَعًا بَعْدَ الْعِشَاءِ لَا يَفْصِلُ بَيْنَهُنَّ بِتَسْلِيمٍ عُدِلْنَ بِمِثْلِهِنَّ مِنْ لَيْلَةِ الْقَدْرِ .

219. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Məsud ؓ demişdir: “Kim İsa namazından sonra dörd rükət namaz qılar və onların arasını salamla ayırmazsa, bunlar Qədr gecəsində qılınan (dörd rükət) kimi olar”.¹

Vitr namazı

۲۲۰ - عَنْ جَابِرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ خَافَ أَنْ لَا يَقُومَ مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ فَلْيُوتِرْ أَوَّلَهُ وَمَنْ طَمِعَ أَنْ يَقُومَ آخِرَهُ فَلْيُوتِرْ آخِرَ اللَّيْلِ فَإِنَّ صَلَاةَ آخِرِ اللَّيْلِ مَشْهُودَةٌ وَذَلِكَ أَفْضَلُ

220. Rəvayət edilir ki, Cabir ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim Vitr namazını gecənin axır vaxtında qıla bilməməsindən ehtiyat edərsə, onu gecənin ilk vaxtında qılsın. Kim də gecənin axır vaxtında qılmaq istəyərsə, onu gecənin axır vaxtında qılsın. Çünki gecənin axır vaxtında qılınan namazın şahidləri olur və bu daha fəzilətlidir”.²

۲۲۱ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِأَبِي بَكْرٍ «أَيُّ حِينَ تُوتِرُ» قَالَ أَوَّلَ اللَّيْلِ بَعْدَ الْعَتَمَةِ . قَالَ «فَأَنْتَ يَا عُمَرُ» . فَقَالَ آخِرَ اللَّيْلِ . فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «أَمَّا أَنْتَ يَا أَبَا بَكْرٍ فَأَخَذْتَ بِالْوُتْعَى وَأَمَّا أَنْتَ يَا عُمَرُ فَأَخَذْتَ بِالْقُوَّةِ» .

221. Rəvayət edilir ki, Cabir ibn Abdullah ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ Əbu Bəkrə belə dedi: “Vitri nə vaxt qılırsan?” Əbu Bəkrə dedi: “Gecənin əvvəlində, İşadan sonra”. Sonra Ömərə dedi: “Bəs sən, ey Ömər?” Ömər dedi: “Gecənin sonunda”. Peyğəmbər ﷺ buyurdu: “Sən, ey Əbu Bəkr, işinə ehtiyatlı yanaşmısan. Sən isə, ey Ömər, işinə əzmkarlıqla yanaşmısan”.³

۲۲۲ - عَنْ عَلِيٍّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «يَا أَهْلَ الْقُرْآنِ أَوْتِرُوا فَإِنَّ اللَّهَ وَثُرٌ يُجِبُ الْوَتْرَ» .

222. Rəvayət edilir ki, Əli ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Ey Quran əhli, Vitr namazını qılın! Allah Vitrdir (Təkdir) və tək olanı sevir”.⁴

¹ İbn Əbu Şeybə, 7353. Əsərin isnadı səhihdir. Bax: Silsilə əd-Daifə, 5060-cı hədisin haşiyəsi.

² Muslim, 1255, 1802.

³ İbn Macə, 1202, 1258. Hədis həsən-səhihdir. Bax: Səhih Sunən İbn Macə, 988.

⁴ Əbu Davud, 1416, 1418. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 594.

۲۲۳ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَدْ زَادَكُمْ صَلَاةً وَهِيَ الْوَيْتْرُ فَحَافِظُوا عَلَيْهَا».

223. Abdullah ibn Amr رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ rəvayət edir ki, Allah Elçisi صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ belə buyurdu: “Həqiqətən, Allah عَزَّ وَجَلَّ sizin üçün Vitr namazını əlavə etmişdir, elə isə ona riayət edin!”¹

۲۲۴ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «صَلَاةُ الْمَغْرِبِ وَتُرُّ النَّهَارِ فَأَوْتِرُوا صَلَاةَ اللَّيْلِ».

224. İbn Ömər رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ rəvayət edir ki, Peyğəmbər صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ belə buyurdu: “Məğrib namazı günün vitridir. Elə isə gecənin də vitrini qılın!”²

۲۲۵ - عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «الَّذِي لَا يَنَامُ حَتَّى يُوتِرَ، حَازِمٌ».

225. Rəvayət edilir ki, Səd ibn Əbu Vaqqas رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ demişdir: “Allah Elçisi صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ belə buyurdu: “Vitri qılıb yatan tədbirlidir”.³

Duha namazı⁴

۲۲۶ - عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ وَأَبِي ذَرٍّ عَنِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «عَنِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَنَّهُ قَالَ ابْنُ آدَمَ ارْمَعْ لِي مِنْ أَوَّلِ النَّهَارِ أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ أَكْفِكَ آخِرَهُ»

226. Əbu əd-Dərdə və Əbu Zərr رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ rəvayət edirlər ki, Allah Elçisi صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ Allahın عَزَّ وَجَلَّ belə buyurduğunu xəbər verdi: “Ey Adəm oğlu! Günün əvvəlində Mənim üçün dörd rükət namaz qıl ki, günün sonunadək səni qoruyum”.⁵

۲۲۷ - عَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ صَلَّى الضُّحَى أَرْبَعًا، وَقَبِلَ الْأُولَى أَرْبَعًا بُنِيَ لَهُ بِهَا بَيْتٌ فِي الْجَنَّةِ».

¹ Əhməd, 6941. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 1772.

² Əhməd, 4847. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 6720.

³ Əhməd, 1461. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 5493, Silsilə əs-Səhihə, 2208.

⁴ Duha - Səhər gündüzün başlanğıcına deyilir. Duha namazının vaxtı isə günəş üfüqdən bir nizə hündürlüyündə qalxdıqdan sonra - yəni təqribən günəş çıxdıqdan 20-30 dəqiqə sonra günəş səmanın ortasına - zenitə yüksəlməsindən bir az əvvəladək - təqribən 20-30 dəqiqə qabaq.

⁵ Ət-Tirmizi, 477. Hədis səhihdir. Bax: Səhih və Daif Sunən ət-Tirmizi, 475.

227. Rəvayət edilir ki, Əbu Musa رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Kim dörd rükət Duha namazı və dörd rükət Zöhr namazından əvvəl namaz qılarsa, buna görə onun üçün Cənnətdə bir ev tikilər”.¹

٢٢٨ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ أَوْصَانِي خَلِيلِي بِثَلَاثٍ لَا أَدْعُهُنَّ حَتَّى أَمُوتَ صَوْمَ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ، وَصَلَاةَ الضُّحَى، وَنَوْمَ عَلَى وَثُرٍ

228. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Ən əziz dostum (yəni Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم) mənə üç şeyi nəsihət etmişdir və mən ölənədək onları buraxan deyiləm; hər ay üç gün oruc tutmaq, Duha namazını qılmaq və vitri qılıb yatmaq”.²

٢٢٩ - عَنِ الْقَاسِمِ الشَّيْبَانِيِّ أَنَّ زَيْدَ بْنَ أَرْقَمَ رَأَى قَوْمًا يُصَلُّونَ مِنَ الضُّحَى فَقَالَ أَمَا لَقَدْ عَلِمُوا أَنَّ الصَّلَاةَ فِي غَيْرِ هَذِهِ السَّاعَةِ أَفْضَلُ. إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «صَلَاةُ الْأَوَّابِينَ حِينَ تَرْمَضُ الْفِصَالُ»... «لَا يُحَافِظُ عَلَيَّ صَلَاةَ الضُّحَى إِلَّا أَوَّابٌ». قَالَ: «وَهِيَ صَلَاةُ الْأَوَّابِينَ».

229. Rəvayət edilir ki, Qasim əş-Şeybani رضي الله عنه demişdir: “Zeyd ibn Ərqam رضي الله عنه bir dəstə adamın Duha namazını qıldığını gördü və belə dedi: “Məgər onlar bu namazın bu saatdan daha əfzəl bir vaxtı olduğunu bilmirlərmi?! Həqiqətən, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurmuşdur: “Allaha üz tutanların namazı, istidən dəvə balasının ayaqlarının yandığı (günəş şüalarının bədəni qızışdırdığı) vaxtdır”.³ Digər rəvayətdə deyilir: “Duha namazına yalnız Allaha üz tutan riayət edər. O, Allaha üz tutanların namazıdır”.⁴

٢٣٠ - عَنْ أَبِي ذَرٍّ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ يُصْبِحُ عَلَيَّ كُلُّ سَلَامِي مِنْ أَحَدِكُمْ صَدَقَةٌ فَكُلُّ تَسْبِيحٍ صَدَقَةٌ وَكُلُّ تَحْمِيدَةٍ صَدَقَةٌ وَكُلُّ تَهْلِيلَةٍ صَدَقَةٌ وَكُلُّ تَكْبِيرَةٍ صَدَقَةٌ وَأَمْرٌ بِالْمَعْرُوفِ صَدَقَةٌ وَنَهْيٌ عَنِ الْمُنْكَرِ صَدَقَةٌ وَيُجْزَى مِنْ ذَلِكَ رَكْعَتَانِ يَرْكَعُهُمَا مِنَ الضُّحَى

230. Əbu Zərr رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Sizdən biri hər bir sümüyü bir sədəqə borcu olduğu halda səhərə çıxır. Hər təsbih (“Subhə:n-Allah” demək) sədəqədir, hər təhmid (“Əlhəmdulilləh” demək)

¹ Ət-Tabərani “Mucəmul-Əvsat” 4753. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 2349.

² Əl-Buxari, 1107, 1178; Muslim, 1182, 1669, 1705.

³ Muslim, 1237, 1780. Şeyx Abdul-Muhsin əl-Abbad Duha namazının ən fəzilətli vaxtının günəş çıxandan bir və ya bir saat otuz dəqiqə sonra olduğunu demişdir.

⁴ Əl-Hakim, 1182. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 7628, Silsilə əs-Səhihə, 703.

sədəqədir, hər təhlil (“lə: ilə:hə illəllah” demək) sədəqədir, hər təkbir (“Allahu Əkbər” demək) sədəqədir. Yaxşı işlər görməyi əmr etmək sədəqədir, pis əməllərdən çəkəndirmək sədəqədir. Duha vaxtı qılınan iki rükət namaz isə bunların hamısını əvəz edir”.¹

۲۳۱ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ: بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَرِيَّةً فَعَنِمُوا وَأَسْرَعُوا الرَّجْعَةَ، فَتَحَدَّثَ النَّاسُ بِقُرْبِ مَغْرَاهُمْ وَكَثْرَةِ غَنِيمَتِهِمْ وَسُرْعَةِ رَجْعَتِهِمْ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ أَقْرَبِ مِنْهُ مَغْرَىٰ، وَأَكْثَرِ غَنِيمَةً وَأَوْشَكِ رَجْعَةٍ؟ مَنْ تَوَضَّأَ ثُمَّ غَدَا إِلَى الْمَسْجِدِ لِسُبْحَةِ الضُّحَىٰ فَهُوَ أَقْرَبُ مَغْرَىٰ وَأَكْثَرُ غَنِيمَةً وَأَوْشَكُ رَجْعَةً».

231. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Amr رضي الله عنه demişdir: “Bir dəfə Allah Elçisi ﷺ bir dəstəni döyüşə göndərdi. Dəstə qənimət əldə edib qısa bir müddətdə geriyyə qayıtdı. İnsanlar onların necə çoxlu qənimət əldə etmələri və qısa bir müddətdə qayıtmaları haqqında danışdılar. Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Sizə onlardan daha yaxın döyüşü, daha çox qəniməti, daha qısa müddətdə geri dönməyi göstərimmi? Kim dəstəmaz alar, sonra Duha namazını qılmaq üçün məscidə gedərsə, bu, daha xeyirli döyüş, daha çox qənimət və daha qısa müddətdə geri dönməkdir”.²

۲۳۲ - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «مَنْ خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ مُتَطَهِّرًا إِلَى صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ فَأَجْرُهُ كَأَجْرِ الْحَاجِّ الْمُحْرِمِ وَمَنْ خَرَجَ إِلَى تَسْبِيحِ الضُّحَىٰ لَا يُنْصِبُهُ إِلَّا لِإِيَّاهُ فَأَجْرُهُ كَأَجْرِ الْمُعْتَمِرِ وَصَلَاةٌ عَلَىٰ أُمَّرٍ صَلَاةٌ لَا لَعْنُ بَيْنَهُمَا كِتَابٌ فِي عَلَيِّينَ»

232. Əbu Umamə رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim dəstəmazlı olaraq fərz namazını qılmaq üçün evindən çıxarsa, onun mükafatı, ihrama girmiş hacının mükafatı kimidir. Kim Duha namazını qılmaq üçün (evindən) çıxar və buna görə yorularsa, onun mükafatı ümrə edənin mükafatı kimidir. Araya boş söz salınmadan fərz namazdan sonra qılınan ikinci fərz namaz İlliyyunda yazılır”.¹

¹ Muslim, 720, 1181, 1704.

² Əhməd, 6638. Hədis həsən-səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 668.

³ İlliyyun - möminlərin əməllərinin yazıldığı kitabdır. Uca Allah buyurur: “**Xeyr! Həqiqətən, yaxşılardan kitabı İlliyyundadır! Sən haradan biləsən ki, İlliyyun nədir?! O, elə bir yazılı kitabdır ki, onu yalnız Allaha yaxın olanlar görürlər!**” (əl-Mutaffifin, 18-21). Uzun bir hədisdə Peyğəmbər ﷺ ölənin ruhunun mələklərin səmaya qaldırıldığı haqda buyurur: “Nəhayət, yeddinci göyə gəlib çatdıqda, Allah ﷻ buyurur: “Mənim qulum bərədə olan qeydləri İlliyyuna³ yazın, sonra da onu yerə qaytarın, çünki Mən söz vermişəm ki, onları torpaqdan yaradıb,

۲۳۳ - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الضُّحَىٰ ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي، وَتُبْ عَلَيَّ، إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ، حَتَّىٰ قَالَهَا مِئَةَ مَرَّةٍ.

233. Rəvayət edilir ki, Aişə رضي الله عنها demişdir: “Allah Elçisi ﷺ Duha namazını qıldıqdan sonra yüz dəfə: “Allahım, məni bağışla, mənim tövbəmi qəbul et! Şübhəsiz ki, Sən tövbələri Qəbul Edənsən, Rəhmlisən! - (Alla:hummağ-firli, va tub aleyyə, innəkə əntət-Təvva:bur-Rahi:m)” - demişdir”.²

Təravih namazı

۲۳۴ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ قَامَ رَمَضَانَ، إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ.

234. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim Ramazan gecələrində imanla, mükafatını (yalnız Allahdan) umaraq nafilə namazları qılarsa, keçmiş günahları bağışlanar”.³

۲۳۵ - عَنْ أَبِي ذَرٍّ قَالَ صُمْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ يُصَلِّ بِنَا حَتَّىٰ بَقِيَ سَبْعَ مِنَ الشَّهْرِ فَقَامَ بِنَا حَتَّىٰ ذَهَبَ ثُلُثُ اللَّيْلِ ثُمَّ لَمْ يَقُمْ بِنَا فِي السَّادِسَةِ وَقَامَ بِنَا فِي الْخَامِسَةِ حَتَّىٰ ذَهَبَ شَطْرُ اللَّيْلِ فَقُلْنَا لَهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ لَوْ تَفَلَّتْنَا بَقِيَّةَ لَيْلَتِنَا هَذِهِ فَقَالَ «إِنَّهُ مَنْ قَامَ مَعَ الْإِمَامِ حَتَّىٰ يَنْصَرِفَ كُتِبَ لَهُ قِيَامُ لَيْلَةٍ». ثُمَّ لَمْ يُصَلِّ بِنَا حَتَّىٰ بَقِيَ ثَلَاثٌ مِنَ الشَّهْرِ وَصَلَّىٰ بِنَا فِي الثَّلَاثَةِ وَدَعَا أَهْلَهُ وَنِسَاءَهُ فَقَامَ بِنَا حَتَّىٰ تَخَوَّفْنَا الْفَلَاحَ. قُلْتُ لَهُ وَمَا الْفَلَاحُ قَالَ السُّحُورُ.

235. Rəvayət edilir ki, Əbu Zərr رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ ilə birlikdə oruc tutduq. O, Ramazanın qurtarmasına bir həftə qalmış fərz namazından başqa bir namaz qıldırmadı. Gecənin üçdə biri keçənə qədər namaz qıldırdı. (Ayın bitməsinə) altı gün qalmış (yəni iyirmi dördüncü gecə) namaz qıldırmadı, beş gün qalmış (yəni iyirmi beşinci gecə) isə gecənin yarısına qədər bizə namaz qıldırdı. Biz ona dedik: “Ey Allahın Elçisi! Bəlkə bu gecənin qalan hissəsini də bizə nafilə namaz qıldırısan?” O buyurdu: “Kim imamla birlikdə namaza başlayar və onunla birlikdə bitirərsə, ona gecəni namazla keçirməyin savabı yazılır!” Sonra ayın sonuna üç gün qalmışa qədər bizimlə namaz qılmadı. Üçüncü gün isə ailəsini və qadın-

öləndən sonra ora qaytaracaq və (Qiyamət günü) bir daha oradan (dirildib) çıxardacağam”. (Əhməd, 18557, 19038. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 1676).

¹ Əbu Davud, 558. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 6228.

² əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 619. Hədisin isnadı səhihdir. Bax: Səhih Ədəbul-Mufrad, 483.

³ əl-Buxari, 37.

larını çağırdı və bizimlə “nicat” olana qədər namaz qıldı”. Mən dedim: “Nicat nədir?” O dedi: “Səhur”.¹

Qiyamı uzun olan namaz

۲۳۶ - عَنْ جَابِرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَفْضَلُ الصَّلَاةِ طُولُ الْقُنُوتِ

236. Rəvayət edilir ki, Cabir ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Ən fəzilətli namaz qiyamı uzun olandır”.²

۲۳۷ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حُبَيْشٍ الْخُنَعِيِّ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُئِلَ أَيُّ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ قَالَ «طُولُ الْقِيَامِ». قِيلَ فَأَيُّ الصَّدَقَةِ أَفْضَلُ قَالَ «جُهْدُ الْمُقَلِّ». قِيلَ فَأَيُّ الْهَجْرَةِ أَفْضَلُ قَالَ «مَنْ هَجَرَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ». قِيلَ فَأَيُّ الْجِهَادِ أَفْضَلُ قَالَ «مَنْ جَاهَدَ الْمُشْرِكِينَ بِمَالِهِ وَنَفْسِهِ». قِيلَ فَأَيُّ الْقَتْلِ أَشْرَفُ قَالَ «مَنْ أَهْرَبَ دَمَهُ وَعُقِرَ جَوَادُهُ».

237. Abdullah ibn Hubşi əl-Xasami ؓ rəvayət edir ki, Peyğəmbərdən ﷺ soruşdular: “Ən fəzilətli əməl hansıdır?” O buyurdu: “Namazda qiyamın uzun olması”. Yenə soruşdular: “Ən fəzilətli sədəqə hansıdır?” O buyurdu: “Kasıb olduqda verilən sədəqə”. Yenə soruşdular: “Ən fəzilətli hicrət hansıdır?” O buyurdu: “Allahın haram buyurduğundan edilən hicrət”. Yenə soruşdular: “Ən fəzilətli cihad hansıdır?” O buyurdu: “Malı və canı ilə müşriklərlə edilən cihad”. Yenə soruşdular: “Ən şərəfli ölüm hansıdır?” O buyurdu: “Son damla qanı tökülənədək Allah yolunda döyüşərək öldürülən”.³

Davudun ﷺ namazı

۲۳۸ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَهُ: «أَحَبُّ الصَّلَاةِ إِلَى اللَّهِ صَلَاةُ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَأَحَبُّ الصِّيَامِ إِلَى اللَّهِ صِيَامُ دَاوُدَ، وَكَانَ يَنَامُ نِصْفَ اللَّيْلِ وَيَقُومُ ثُلُثَهُ وَيَنَامُ سُدُسَهُ، وَيَصُومُ يَوْمًا وَيَغُطِرُ يَوْمًا».

238. Abdullah ibn Amr ibn əl-As ؓ rəvayət edir ki, bir dəfə Allah Elçisi ﷺ ona belə dedi: “Allahın ən çox xoşuna gələn namaz Davudun ﷺ qıldığı namaz, ən çox xoşuna gələn oruc isə Davudun tutduğu orucdur. Davud

¹ Ət-Tirmizi, 806, 811; Əbu Davud, 1375, 1377. Hədis səhihdir. Bax: İrvaul-Galil, 2/193, hədis: 447.

² Muslim, 756, 1257, 1804, 1805.

³ Əbu Davud, 1451. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 3833.

gecənin yarısını yatar, sonra qalxıb onun üçdə birini namaz qılar, sonra da yerdə qalan altıda birini yatardı. Orucu da günaşırı tutardı”.¹

Təsəbih namazı

۲۳۹ - عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَمْرٍو قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «إِنِّي عَدَا أَحْبُوكَ وَأُتَيْتُكَ وَأُعْطَيْتُكَ». حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ يُعْطِينِي عَطِيَّةً قَالَ «إِذَا زَالَ النَّهَارُ فَصَلِّ أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ». فَذَكَرَ نَحْوَهُ قَالَ «تَرَفَّعْ رَأْسَكَ - يَعْنِي مِنَ السَّجْدَةِ الثَّانِيَةِ - فَاسْتَوِ جَالِسًا وَلَا تَقُمْ حَتَّى تُسَبِّحَ عَشْرًا وَتُحَمِّدَ عَشْرًا وَتُكَبِّرَ عَشْرًا وَتُهَلِّلَ عَشْرًا ثُمَّ تَصْنَعْ ذَلِكَ فِي الْأَرْبَعِ رَكَعَاتٍ». قَالَ «فَإِنَّكَ لَوْ كُنْتَ أَعْظَمَ أَهْلِ الْأَرْضِ ذَنْبًا غَفِرَ لَكَ بِذَلِكَ». قُلْتُ فَإِنْ لَمْ أَسْتَطِعْ أَنْ أُصَلِّيَهَا تِلْكَ السَّاعَةَ قَالَ «صَلِّهَا مِنَ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ».

239. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Amr رضي الله عنه demişdir: “Bir dəfə Peyğəmbər ﷺ mənə: “Sabah yanıma gəl, sənə hədiyyə verim, səni mükafatlandırırım“- deyə buyurdu, mən də elə güman etdim ki, o mənə hədiyyə verəcək. O dedi: “Günortadan sonra dörd rükət namaz qıl. İkinci səcdədən sonra başını qaldırıb qamətini düzəldərək otur və on dəfə “subhə:n-Allah”, on dəfə “əlhəmdulilləh”, on dəfə “Alla:hu Əkbər” və on dəfə “lə: ilə:hə illəlləh” demədən ayağa qalxma! Sonra bunları dörd rükətdə edirsən. Əgər sən yer üzünün ən böyük günahkarı olsan belə, bağışlanarsan”. Mən dedim: “Bəs mən onu həmin vaxtda qıla bilməsəm necə?” Peyğəmbər ﷺ buyurdu: “Gecə və gündüz (istədiyən vaxtda) qıl”.²

۲۴۰ - عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِلْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ «يَا عَبَّاسُ يَا عَمَاهُ أَلَا أُعْطِيكَ أَلَا أَمْنُوكَ أَلَا أَحْبُوكَ أَلَا أَفْعَلُ بِكَ عَشْرَ خِصَالٍ إِذَا أَنْتَ فَعَلْتَ ذَلِكَ غَفَرَ اللَّهُ لَكَ ذَلِكَ أَوْلَهُ وَأَخْرَجَهُ قَدِيمَهُ وَحَدِيثَهُ خَطَأَهُ وَعَمَدَهُ صَغِيرَهُ وَكَبِيرَهُ سِرَّهُ وَعَلَانِيَتَهُ عَشْرَ خِصَالٍ أَنْ تُصَلِّيَ أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ تَقْرَأُ فِي كُلِّ رَكَعَةٍ فَاتِحَةَ الْكِتَابِ وَسُورَةَ فَإِذَا فَرَعْتَ مِنَ الْقِرَاءَةِ فِي أَوَّلِ رَكَعَةٍ وَأَنْتَ قَائِمٌ قُلْتَ سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ حَمْسَ عَشْرَةَ مَرَّةً ثُمَّ تَرَكَعُ فَتَقُولُهَا وَأَنْتَ رَاكِعٌ عَشْرًا ثُمَّ تَرَفَّعَ رَأْسَكَ مِنَ الرُّكُوعِ فَتَقُولُهَا عَشْرًا ثُمَّ تَهْوِي سَاجِدًا فَتَقُولُهَا وَأَنْتَ سَاجِدٌ عَشْرًا ثُمَّ تَرَفَّعَ رَأْسَكَ مِنَ السُّجُودِ فَتَقُولُهَا عَشْرًا ثُمَّ تَسْجُدُ فَتَقُولُهَا عَشْرًا ثُمَّ تَرَفَّعَ رَأْسَكَ فَتَقُولُهَا عَشْرًا فَذَلِكَ حَمْسٌ وَسَبْعُونَ فِي كُلِّ رَكَعَةٍ تَفْعَلُ ذَلِكَ فِي أَرْبَعِ رَكَعَاتٍ إِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ تُصَلِّيَهَا فِي كُلِّ يَوْمٍ مَرَّةً فَافْعَلْ فَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَفِي كُلِّ جُمُعَةٍ مَرَّةً فَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَفِي كُلِّ شَهْرٍ مَرَّةً فَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَفِي كُلِّ سَنَةٍ مَرَّةً فَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَفِي عُمْرِكَ مَرَّةً».

240. İbn Abbas رضي الله عنه rəvayət edir ki, bir dəfə Allah Elçisi ﷺ əmisi Abbasa رضي الله عنه dedi: “Ey əmim Abbas, sənə elə var-dövlət, bəxşis verimm ki, ona əməl etdikdə Allah sənənin on xislətini (nöqsan, qüsür, eyib) - əvvəldə və sonda,

¹ əl-Buxari, 1063, 1131; Muslim, 1969-1970, 2796-2797.

² Əbu Davud, 1300. Hədis həsən-səhihdir. Bax: Səhih və Daif Sunən Əbu Davud, 1298.

keçmişdə və hazırda, qəsdən və səhvən, kiçik və böyük, gizləndə və aşkar-
da olan günahlarını bağışlasın? Dörd rükət namaz qıl! Hər rükətində “əl-
Fatihə” surəsini və digər surələr oxu! Birinci rükətdə surələri oxuyub qur-
tardıqdan sonra qiyamda on beş dəfə: “Subhən-Alla:hi vəlhəmdulillə:hi və
lə: ilə:hə illəlla:hu və Alla:hu Əkbər!” - (Allah pak və müqəddəsdir! Həmd
Allahadır! Allahdan başqa haqq ilah yoxdur! Allah ən Böyükdür!) - de!
Sonra ruku et və (o vəziyyətdə) on dəfə bu duanı de! Sonra rukudan qalx,
dikəl (və qiyamda) on dəfə bu duanı de! Sonra səcdə et və (o vəziyyətdə)
on dəfə bu duanı de! Sonra səcdədən qalx, otur və (o vəziyyətdə) on dəfə
bu duanı de! Sonra bir daha səcdə et və (o vəziyyətdə) on dəfə bu duanı
de! Sonra başını qaldır və (o vəziyyətdə) on dəfə bu duanı de! Hər rükət
əsnasında duaların cəmi sayı yetmiş beş olmaqla dörd rükətdən ibarət
namaz qıl! İmkan daxilində gündə bir dəfə, yaxud həftədə bir dəfə, yaxud
ayda bir dəfə, yaxud ildə bir dəfə, yaxud da ömründə bir dəfə olsa belə, bu
namazı qıl!”¹

Evdən çıxdıqda və evə girdikdə qılınan namaz

۲۴۱ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "إِذَا خَرَجْتَ مِنْ مَنْزِلِكَ فَصَلِّ رَكْعَتَيْنِ يَمْنَعَانِكَ مِنْ مَخْرَجِ السُّوءِ،
وَإِذَا دَخَلْتَ إِلَى مَنْزِلِكَ فَصَلِّ رَكْعَتَيْنِ يَمْنَعَانِكَ مِنْ مَدْخَلِ السُّوءِ."

241. Əbu Hureyra ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Evindən
çıxdıqda iki rükət namaz qıl, bu səni çöldəki pisləklərdən qoruyar. Evinə
daxil olduqda da iki rükət namaz qıl, bu da səni evdəki pis hadisələrdən
qoruyar”.²

Çoxlu səcdə etmək

۲۴۲ - حَدَّثَنِي مَعْدَانُ بْنُ أَبِي طَلْحَةَ الْيَعْمَرِيُّ قَالَ لَقِيْتُ تَوْبَانَ مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ أَخْبِرْنِي بِعَمَلٍ أَعْمَلُهُ
يُدْخِلُنِي اللَّهُ بِهِ الْجَنَّةَ أَوْ قَالَ قُلْتُ بِأَحَبِّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ فَسَكَتَ ثُمَّ سَأَلْتُهُ فَسَكَتَ ثُمَّ سَأَلْتُهُ الثَّالِثَةَ فَقَالَ سَأَلْتُ عَنْ ذَلِكَ رَسُولَ
اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ عَلَيْكَ بِكَثْرَةِ السُّجُودِ لِلَّهِ فَإِنَّكَ لَا تَسْجُدُ لِلَّهِ سَجْدَةً إِلَّا رَفَعَكَ اللَّهُ بِهَا دَرَجَةً وَحَطَّ عَنْكَ بِهَا خَطِيئَةً

242. Mədan ibn Əbu Talha əl-Yə'məri ﷺ demişdir: “Allah Elçisinin ﷺ
köləlikdən azad etdiyi Səubən adlı səhabəsi ilə görüşdüm və ona dedim:
“Mənə elə bir əməl haqqında xəbər ver ki, ona əməl etdiyim təqdirdə Allah

¹ Əbu Davud, 1299; İbn Macə, 1387, 1450. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 7937.

² əl-Bəzzər, 8567; əl-Beyhəqi “Şuabul-İman” 3078. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1323.

məni Cənnətə daxil etsin!” O susdu. Mən yenə soruşduqda, o, yenə də susdu. Üçüncü dəfə soruşduqda, o dedi: “Mən də bu haqda Allah Elçisindən ﷺ soruşdum, o da belə cavab verdi: “Allaha çoxlu səcdə etməyə diqqət yetir. Şübhəsiz ki, sən Allah üçün hər dəfə səcdə etdikdə, onun sayəsində Allah səni bir dərəcə yüksəldir və bir günahını silir”.¹

Gecə vaxtı namaz qılmaq

٢٤٣ - عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «عَجِبَ رَبُّنَا عَزَّ وَجَلَّ مِنْ رَجُلَيْنِ رَجُلٍ تَارَعَ عَنْ وَطْأَيْهِ وَلِحَافِهِ مِنْ بَيْنِ أَهْلِهِ وَحَيِّهِ إِلَى صَلَاتِهِ فَيَقُولُ رَبُّنَا أَيَا مَلَأْتِكِي أَنْظُرُوا إِلَى عَبْدِ تَارَ مِنْ فِرَاشِهِ وَوِطْأَيْهِ وَمِنْ بَيْنِ حَيِّهِ وَأَهْلِهِ إِلَى صَلَاتِهِ رَغْبَةً فِيمَا عِنْدِي وَشَفَقَةً مِمَّا عِنْدِي. وَرَجُلٌ غَزَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَأَنْهَزَمُوا فَعَلِمَ مَا عَلَيْهِ مِنَ الْفِرَارِ وَمَا لَهُ فِي الرُّجُوعِ فَرَجَعَ حَتَّى أَهْرَيْقَ دَمُهُ رَغْبَةً فِيمَا عِنْدِي عَزَّ وَجَلَّ وَشَفَقَةً مِمَّا عِنْدِي فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لِمَلَأْتِكِي أَنْظُرُوا إِلَى عَبْدِ رَجَعَ رَغْبَةً فِيمَا عِنْدِي وَرَهْبَةً مِمَّا عِنْدِي حَتَّى أَهْرَيْقَ دَمَهُ»

243. İbn Məsud ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurmuşdur: “Rəbbi miz ﷺ iki kişiyyə təəccüblənir². (Onlardan biri) o kişidir ki, yatağından qalxıb ailəsini tərək edərək namaza durur. Rəbbimiz buyurur: “Ey mələklərim, Mənim qulumə baxın! O, yatağından qalxıb ailəsini tərək edərək, dərğahımda olan (mükafata) can ataraq və dərğahımda olan (əzabdan) qorxaraq namaza durur”. Həmçinin, o kişi ki, Allahın ﷺ yolunda döyüşə gedir və (döyüş yoldaşları) darmadağın edildiyi halda döyüşdən qaçmağın haram olduğunu və döyüşə qayıtmağın onun xeyrinə olduğunu bilərək, qayıdıb Allahın ﷺ dərğahında olana can ataraq və Onun dərğahında olandan qorxaraq son damla qanı tökülənə qədər döyüşür. Allah ﷺ mələklərinə buyurur: “Mənim qulumə baxın! O, dərğahımda olan (mükafata) can ataraq və dərğahımda olan (əzabdan) qorxaraq qayıtdı və son damla qanı tökülənə qədər döyüşdü”.³

٢٤٤ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «رَجِمَ اللَّهُ رَجُلًا قَامَ مِنَ اللَّيْلِ فَصَلَّى وَأَبْغَضَ امْرَأَتَهُ فَصَلَّتْ فَإِنْ أَبَتْ نَضَحَ فِي وَجْهِهَا الْمَاءَ رَجِمَ اللَّهُ امْرَأَةً قَامَتْ مِنَ اللَّيْلِ فَصَلَّتْ وَأَبْغَضَتْ زَوْجَهَا فَإِنْ أَبِي نَضَحَتْ فِي وَجْهِهَا الْمَاءَ».

244. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ﷺ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Gecə vaxtı yatağından qalxıb namaz qılan və zövcəsini namaza

¹ Muslim, 488, 753, 1121.

² Allahın sifətlərinin necəliyi barəsində fikir yürütmək olmaz.

³ Əhməd, 3753, 3949, 4028. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 1251.

oyadan, oyanmadığı təqdirdə isə onun üzünə su çiləyən kişiyyə Allah rəhm etsin! Habelə, gecə vaxtı yatağından qalxıb namaz qılan, ərini namaza oyadan, oyanmadığı təqdirdə isə onun üzünə su çiləyən qadına Allah rəhm etsin!”¹

٢٤٥ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «شَرَفُ الْمُؤْمِنِ صَلَاتُهُ بِاللَّيْلِ وَعِزُّهُ اسْتِغْنَاؤُهُ عَمَّا فِي أَيْدِي النَّاسِ».

245. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Möminin şərəfi gecə namazını qılmasında, izzəti isə insanların əlində olana möhtac olmamasındadır”.²

٢٤٦ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنْ فُلَانًا يُصَلِّيَ اللَّيْلَ كُلَّهُ فَيَاذَا أَصْبَحَ سَرَقَ قَالَ: «سَيَنْهَاهُ مَا تَقُولُ».

246. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: “Peyğəmbərdən ﷺ soruşdular: “Ey Allahın Elçisi! Filankəs bütün gecəni namaz qılır, səhər açıldıqda isə oğurluq edir”. O buyurdu: “(Namaz) onu bu söylədiyin (günahdan) çəkindirəcək”.³

٢٤٧ - عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ ، يُنْبِغُ بِهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : مَنْ أَتَى فِرَاشَهُ ، وَهُوَ يَتَوَيَّ أَنْ يَقُومَ فَيُصَلِّيَ مِنَ اللَّيْلِ ، فَغَلَبَتْهُ عَيْنُهُ حَتَّى يُصْبِحَ ، كُتِبَ لَهُ مَا تَوَيَّ ، وَكَانَ تَوْمُهُ صَدَقَةً عَلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ.

247. Əbu əd-Dərdə ؓ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Kim yatağına girdiyi zaman gecə qalxıb namaz qılacağına niyyət edərsə, sonra da yuxu ona qalib gələr və yatıb qalarsa, niyyət etdiyinin savabını qazanar və bu yuxu onun üçün Rəbbindən bir sədəqə olar”.⁴

٢٤٨ - أَنَّ عَائِشَةَ أَحْبَبَتْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «مَا مِنْ أَمْرٍ تَكُونُ لَهُ صَلَاةٌ بَلِيلٍ فَغَلَبَتْهُ عَلَيْهَا نَوْمٌ إِلَّا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ أَجْرَ صَلَاتِهِ وَكَانَ تَوْمُهُ صَدَقَةً عَلَيْهِ».

¹ Əbu Davud, 1450, 1452. Hədis həsəndir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 1230.

² İbn Asakir “Tarixu-Dəməşqi” 23/81; əl-Hakim, 7921. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1903.

³ İbn Hibban, 2551; Əhməd, 9778. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 1237.

⁴ ən-Nəsəi “Sunən” 1787, 1798. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 601.

248. Aişə رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Gecə namazını qılan hər hansı bir kişi yuxuya gedərsə, Allah onun üçün gecə namazının savabını yazar, yuxusu isə ona sədəqə olar”.¹

Dəstəmaz namazı

٢٤٩ - حَدَّثَنِي أَبِي بُرَيْدَةَ قَالَ أَصْبَحَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَدَعَا بِلَالَ فَقَالَ «يَا بِلَالُ بِمَ سَبَقْتَنِي إِلَى الْجَنَّةِ مَا دَخَلْتُ الْجَنَّةَ قَطُّ إِلَّا سَمِعْتُ خَشْخَشَتَكَ أَمَامِي دَخَلْتُ الْبَارِحَةَ الْجَنَّةَ فَسَمِعْتُ خَشْخَشَتَكَ أَمَامِي فَأَتَيْتُ عَلَى قَصْرِ مُرَبِّعٍ مُشْرِفٍ مِنْ ذَهَبٍ فَقُلْتُ لِمَنْ هَذَا الْقَصْرُ فَقَالُوا لِرَجُلٍ مِنَ الْعَرَبِ فَقُلْتُ أَنَا عَرَبِيٌّ لِمَنْ هَذَا الْقَصْرُ قَالُوا لِرَجُلٍ مِنْ قُرَيْشٍ قُلْتُ أَنَا قُرَيْشِيٌّ لِمَنْ هَذَا الْقَصْرُ قَالُوا لِرَجُلٍ مِنْ أُمَّةٍ مُحَمَّدٌ قُلْتُ أَنَا مُحَمَّدٌ لِمَنْ هَذَا الْقَصْرُ قَالُوا لِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ». فَقَالَ بِلَالٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا أَدْنَتْ قَطُّ إِلَّا صَلَّيْتُ رَكْعَتَيْنِ وَمَا أَصَابَنِي حَدٌّ قَطُّ إِلَّا تَوَضَّأْتُ عِنْدَهَا وَرَأَيْتُ أَنَّ لِلَّهِ عَلَيَّ رَكْعَتَيْنِ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «بِهِمَا».

249. Rəvayət edilir ki, Əbu Bureydə رضي الله عنه demişdir: “Bir dəfə səhər vaxtı Allah Elçisi ﷺ Bilalı çağırdı və ona dedi: “Ey Bilal! Hansı əmələ görə Cənnətə girməkdə məni qabaqladın? Mən nə vaxt (yuxuda) Cənnətə girdimsə, hər dəfə önümdə sənin xışiltını (ayaq səsinə) eşitdim. Dünən Cənnətə girmişdim, önümdə (yenə) sənin xışiltını eşitdim və qızıldan düzəldilmiş, dörd tərəfi eyvanlı bir saraya gəldim və dedim: “Bu saray kimindir?” Mənə dedilər: “Bir ərəbindir”. Dedim: “Mən ərəbəm, bu saray kimindir?” Dedilər: “Qureyşli bir kişinin”. Dedim: “Mən Qureyşliyəm, bu saray kimindir?” Dedilər: “Muhəmməd ümmətindən bir kişinin”. Dedim: “Mən Muhəmmədəm, bu saray kimindir?” Dedilər: “Ömər ibn əl-Xəttabın”. Bilal dedi: “Ey Allahın Elçisi! Mən nə vaxt azan verdimsə, iki rükət namaz qıldım və nə vaxt dəstəmazım pözuldusa, dəstəmaz aldım və Allah üçün bu iki rükət namaza riayət etdim (heç vaxt tərək etmədim)”. Allah Elçisi ﷺ dedi: “Elə bu iki şeyə görə (Cənnətə məndən öncə girirsən)”.²

٢٥٠ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِبِلَالٍ عِنْدَ صَلَاةِ الْعَدَاةِ «يَا بِلَالُ حَدِّثْنِي بِأَرْجَى عَمَلٍ عَمِلْتَهُ عِنْدَكَ فِي الْإِسْلَامِ مَنَفَعَةً فَإِنِّي سَمِعْتُ اللَّيْلَةَ خَشْفَ نَعْلَيْكَ بَيْنَ يَدَيَّ فِي الْجَنَّةِ». قَالَ بِلَالٌ مَا عَمِلْتُ عَمَلًا فِي الْإِسْلَامِ أَرْجَى عِنْدِي مَنَفَعَةً مِنْ أَنِّي لَا أَطْهَرُ طَهُورًا تَامًا فِي سَاعَةٍ مِنْ لَيْلٍ وَلَا نَهَارٍ إِلَّا صَلَّيْتُ بِذَلِكَ الطَّهْوَرِ مَا كَتَبَ اللَّهُ لِي أَنْ أُصَلِّيَ.

¹ ən-Nəsəi “Sunən” 1784, 1795. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 5691.

² at-Tirmizi, 3689, 4053. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 1326.

250. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ Sübh namazı vaxtı Bilala belə buyurdu: “Ey Bilal, mənə İslamda sənə fayda verəcəyinə daha çox ümid bəslədiyən bir əməlini söylə! Çünki mən bu gecə Cənnətdə qarşımda sənə səndəlinin tıqqılısını eşitdim”. Bilal dedi: “Gecənin və gündüzün hər hansı bir vaxtı tam şəkildə dəstəmaz alaraq Allahın mənə yazdığı qədər namaz qılmağımdan başqa İslamda mənə fayda verəcəyinə daha çox ümid bəslədiyim bir əməl etmədim”.¹

Namazda on, yüz və min ayə oxuyanın savabı

۲۵۱ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ قَامَ بِعَشْرِ آيَاتٍ لَمْ يُكْتَبْ مِنَ الْغَافِلِينَ، وَمَنْ قَامَ بِمِئَةِ آيَةٍ كُتِبَ مِنَ الْقَانِتِينَ، وَمَنْ قَامَ بِأَلْفِ آيَةٍ كُتِبَ مِنَ الْمُقْتَضِرِينَ».

251. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Amr ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim (gecə namazında) on ayə oxuyarsa, qafillərdən yazılmaz. Kim yüz ayə oxuyarsa, Allaha müti olanlardan yazılır. Kim min ayə oxuyarsa, savabı qıntarlarla² yazılır”.³

۲۵۲ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ صَلَّى فِي لَيْلَةٍ بِمِائَةِ آيَةٍ، لَمْ يُكْتَبْ مِنَ الْغَافِلِينَ، وَمَنْ صَلَّى فِي لَيْلَةٍ بِمِائَتَيْ آيَةٍ، فَإِنَّهُ يُكْتَبُ مِنَ الْقَانِتِينَ الْمُخْلِصِينَ

252. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim bir gecədə yüz ayə oxuyaraq namaz qılarsa, qafillərdən yazılmaz və kim bir gecədə iki yüz ayə oxuyaraq namaz qılarsa, o, müti və ixlaslı kimsələrdən yazılır”.⁴

Nafilə namazlarının fəziləti

۲۵۳ - عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «أَفْضَلُ صَلَاتِكُمْ فِي بُيُوتِكُمْ إِلَّا الْمَكْتُوبَةَ»

253. Zeyd ibn Sabit ؓ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurmuşdur: “Sizin fərz namazlarından başqa ən fəzilətli namazınız evlərinizdə qıldığınız namazdır”.⁵

¹ Muslim, 4497, 6478.

² Bir qıntar gümüş mübadiləsində 12000 dirhəm edir. Bu da təqribən 35.64 kq gümüşdür.

³ Əbu Davud, 1398, 1400. Hədis həsəndir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 1201.

⁴ əl-Hakim, 1161. Silsilə əs-Səhihə, 2/141, hədis: 642.

⁵ ət-Tirmizi, 450, 452. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 1134.

۲۵۴ - عَنْ زُمْرَةَ بْنِ حَبِيبٍ عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ تَطَوُّعُ الرَّجُلِ فِي بَيْتِهِ يَزِيدُ عَلَى تَطَوُّعِهِ عِنْدَ النَّاسِ كَفَضْلِ صَلَاةِ الرَّجُلِ فِي جَمَاعَةٍ عَلَى صَلَاتِهِ وَحْدَهُ

254. Dumra ibn Həbib رضي الله عنه səhabələrdən bir kişidən rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Kişinin camaatla qıldığı namaz tək qıldığı namazdan üstün olduğu kimi, evində qıldığı nafilə namazı da camaat arasında qıldığı nafilə namazlarından daha üstündür”.¹

عن صُهَيْبٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «صَلَاةُ الرَّجُلِ تَطَوُّعًا حَيْثُ لَا يَرَاهُ النَّاسُ تُعَدُّلُ صَلَاتَهُ عَلَى أَعْيُنِ النَّاسِ حَمْسًا وَعِشْرِينَ».

Rəvayət edilir ki, Suheyb رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Bir kişinin təklikdə qıldığı nafilə namazı insanların gözü önündə qıldığı iyirmi beş (nafilə) namaza bərabərdir”.²

Beytul-Məqdisdə namaz qılmağın fəziləti

۲۵۵ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «أَنَّ سُلَيْمَانَ بْنَ دَاوُدَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا بَنَى بَيْتَ الْمُقَدِّسِ سَأَلَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ خِيَالًا ثَلَاثَةَ سَأَلَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ حُكْمًا يُصَادَفُ حُكْمَهُ فَأُوتِيَهُ وَسَأَلَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ مُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِنْ بَعْدِهِ فَأُوتِيَهُ وَسَأَلَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ حِينَ فَرَغَ مِنْ بِنَاءِ الْمَسْجِدِ أَنْ لَا يَأْتِيَهُ أَحَدٌ لَا يَنْهَرُهُ إِلَّا الصَّلَاةُ فِيهِ أَنْ يُخْرِجَهُ مِنْ حَظِيئَتِهِ كَيَوْمٍ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ». فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَّا اثْنَتَانِ فَقَدْ أُعْطِيَهُمَا وَأَرْجُو أَنْ يَكُونَ قَدْ أُعْطِيَ الثَّلَاثَةَ

255. Abdullah ibn Amr رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Davudun oğlu Süleyman رضي الله عنه Beytul-Məqdisi (Qüds məscidini) tikəndə Allahdan ﷻ üç şey istədi; Allahdan ﷻ düzgün hökm çıxarmağı istədi, bu ona verildi. Allahdan ﷻ özündən sonra heç kəsə verilməyəcək bir səltənət istədi, bu da ona verildi. Allahdan ﷻ Beytul-Məqdisin tikintisini qurtardıqda, ora namaz qılmaq üçün gələn hər kəsi günahlarından, anasından doğulduğu gündə olduğu kimi təmizləməsinə istədi”. Sonra Peyğəmbər ﷺ dedi: “İkisi ona verildi və ümid edirəm ki, üçüncüsü də ona verilmişdir”.³

¹ Abdur-Razzəq, 4835; İbn Əbu Şeybə, 6516. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 2953.

² əd-Deyləmi “Musnədul-Firdovs” 2/244. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 3821.

³ İbn Macə, 1408; ən-Nəsəi “Sunən” 693, 701. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 2090.

Misvak və ondan istifadə edib namaz qılmaq

۲۵۵ - سَمِعْتُ عَائِشَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «السَّوَاكُ مَطَهْرَةٌ لِلْفَمِ مَرْضَاةٌ لِلرَّبِّ».

255. Aişə رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Misvak ağzın təmizliyi və Rəbbin razılığıdır”.¹

۲۵۶ - عَنْ عَلِيٍّ قَالَ: أَمَرْنَا بِالسَّوَاكِ وَقَالَ: «إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا قَامَ يُصَلِّيُ أَتَاهُ الْمَلَكُ فَقَامَ حُلْفَهُ يَسْتَمِعُ الْقُرْآنَ وَيَدْنُو، فَلَا يَرَالُ يَسْتَمِعُ وَيَدْنُو حَتَّى يَضَعَ فَاةَ عَلِيٍّ فِيهِ، فَلَا يَقْرَأُ آيَةً إِلَّا كَانَتْ فِي جَوْفِ الْمَلِكِ».

256. Rəvayət edilir ki, Əli رضي الله عنه demişdir: “Peyğəmbər ﷺ bizə misvakdan istifadə etməyi əmr edib buyurdu: “Bəndə qalxıb namaz qılanda bir mələk gəlib onun arxasında dayanır, ona yaxınlaşıb oxuduğu Quranı dinləyir. O, qulaq asaraq o qədər yaxınlaşır ki, hətta onunla ağız-ağıza durur. Onun oxuduğu hər bir ayə də mələyin daxilinə keçir”.²

¹ İbn Macə, 289; İbn Xuzeymə, 135. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsabih, 381.

² əl-Beyhəqi “Sunənul-Kubra” 161, 165. Hədis səhih li-ğeyrihidir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1213.

CÜMƏ

Cümə gününün fəziləti

۲۵۷ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «أَفْضَلُ أَيَّامٍ عِنْدَ اللَّهِ يَوْمُ الْجُمُعَةِ».

257. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Allah dərgahında ən fəzilətli gün Cümə günüdür”.¹

۲۵۸ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «نَحْنُ الْآخِرُونَ السَّابِقُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، بَيِّدَ أَيْدِيهِمْ أَوْ ثَوَى الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِنَا، ثُمَّ هَذَا يَوْمُهُمُ الَّذِي فُرِضَ عَلَيْهِمْ فَاحْتَلَفُوا فِيهِ، فَهَدَانَا اللَّهُ، فَالْتَأَسُّ لَنَا فِيهِ تَبَعٌ، الْيَهُودُ عَدَا وَالنَّصَارَى بَعْدَ عَدِّي».

258. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه Allah Elçisinin صلى الله عليه وسلم belə dediyini eşitmişdir: “Hərçənd onlara² bizdən əvvəl Kitab verilmişdir, lakin biz sonuncular³ Qiyamət günü birinci⁴ olacağıq. Onlar özlərinə fərz buyurulmuş bu günləri barəsində ixtilafa düşdülər.⁵ Lakin Allah bizi (bu günü ehtiramla keçirməyə) müvəffəq etdi və bu xüsusda insanlar bizim ardımızca gəldilər, yəhudilər sabahkı günü⁶, xristianlar isə ondan sonrakı günü⁷ (təntənə ilə qeyd edirlər)”.⁸

۲۵۹ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَكَرَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَقَالَ فِيهِ سَاعَةٌ لَا يُوَفَّقُهَا عَبْدٌ مُسْلِمٌ وَهُوَ يُصَلِّي بِسَأْلِ اللَّهِ شَيْئًا إِلَّا أُعْطَاهُ إِلَّا زَادَ قَتِيْبَةً فِي رِوَايَةٍ وَأَشَارَ بِيَدِهِ بِعَلَّلِهَا

259. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم Cümə günü haqqında danışdı və belə buyurdu: “Cümə günündə elə bir saat var ki, hər hansı müsəlman qul namazda həmin saatda Allahdan bir şey istəyərsə, şübhəsiz, Allah ona istədiyini verər”. Əli ilə işarə edərək saatın qısa bir vaxt olduğunu göstərdi”.⁹

¹ əl-Beyhəqi “Şuabul-İman” 2783. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 1098.

² Burada yəhudilər və xristianlar nəzərdə tutulur.

³ Yəni zəmanəyə görə sonuncu ümmətik.

⁴ Axirətdə bu ümmətin Sirat körpüsündən hamıdan əvvəl keçib Cənnətə daxil olacağı qəsd edilir.

⁵ Allah Kitab əhlinə Cümə gününü ehtiramla keçirməyi vacib buyurmuş, onlar isə bu xüsusda fikir ayrılığına düşüb asi olmuşlar.

⁶ Yəni şənbə gününü.

⁷ Yəni bazar gününü.

⁸ əl-Buxari, 827, 876.

⁹ Muslim, 852, 1406.

۲۶۰ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ «التَّمِسُّوا السَّاعَةَ الَّتِي تُرْجَى فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ بَعْدَ الْعَصْرِ إِلَى غَيْبِئَةِ الشَّمْسِ».

260. Ənəs ibn Məlik رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “(Duaların qəbul olunacağı) vaxtı axtarın! Ümid edilir ki, bu, Cümə günü Əsrdən sonra günəş batana qədər olan vaxtdadır”.¹

۲۶۱ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «خَيْرُ يَوْمٍ طَلَعَتْ فِيهِ الشَّمْسُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فِيهِ خَلِقَ آدَمُ (وَفِيهِ أُدْخِلَ الْجَنَّةَ وَفِيهِ أُخْرِجَ مِنْهَا) وَفِيهِ أُهْبِطَ وَفِيهِ نَسِبَ عَلَيْهِ وَفِيهِ مَاتَ وَفِيهِ تَقُومُ السَّاعَةُ وَمَا مِنْ ذَابَّةٍ إِلَّا وَهِيَ مُسِيخَةٌ يَوْمَ الْجُمُعَةِ مِنْ حِينَ تُصْبِحُ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ شَفَقًا مِنَ السَّاعَةِ إِلَّا الْجِنَّ وَالْإِنْسَ وَفِيهِ سَاعَةٌ لَا يُصَادِفُهَا عَبْدٌ مُسْلِمٌ وَهُوَ يُصَلِّيُ يَسْأَلُ اللَّهَ حَاجَةً إِلَّا أَعْطَاهُ إِيَّاهَا». قَالَ كَعْبٌ ذَلِكَ فِي كُلِّ سَنَةٍ يَوْمًا. فَقُلْتُ بَلْ فِي كُلِّ جُمُعَةٍ. قَالَ فَقَرَأَ كَعْبُ التَّوْرَةَ فَقَالَ صَدَقَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ ثُمَّ لَقِيتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ سَلَامٍ فَحَدَّثْتُهُ بِمَجْلِسِي مَعَ كَعْبٍ فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَلَامٍ قَدْ عَلِمْتُ آيَةَ سَاعَةٍ هِيَ. قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ فَقُلْتُ لَهُ فَأَخْبِرْنِي بِهَا. فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَلَامٍ هِيَ آخِرُ سَاعَةٍ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ. فَقُلْتُ كَيْفَ هِيَ آخِرُ سَاعَةٍ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ وَقَدْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «لَا يُصَادِفُهَا عَبْدٌ مُسْلِمٌ وَهُوَ يُصَلِّيُ». وَتِلْكَ السَّاعَةُ لَا يُصَلِّيُ فِيهَا. فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَلَامٍ أَلَمْ يَقُلْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «مَنْ جَلَسَ مَجْلِسًا يَنْتَظِرُ الصَّلَاةَ فَهُوَ فِي صَلَاةٍ حَتَّى يُصَلِّيَ». قَالَ فَقُلْتُ بَلَى. قَالَ هُوَ ذَلِكَ.

261. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Günəşin üzərinə doğduğu ən xeyirli gün Cümə günüdür. O gün Adəm yaradılmış, (həmin gün Adəm yaradılmış, Cənnətə daxil edilmiş və oradan çıxarılmışdır²), o gün yer üzünə endirilmiş, o gün tövbəsi qəbul edilmiş və o gün vəfat etmişdir. Qiyamət günü də o gün qoracaq. Cin və insanlardan başqa elə bir canlı yoxdur ki, Cümə günü dan yeri ağarandan günəş çıxana qədər Qiyamətin qopmasına görə qorxu içində gözləməsinlər. Bu gündə elə bir saat var ki, müsəlman bir qul həmin saatda namaz qılarkən Allahdan dilədiyini Allah ona verər”. Kəb dedi: “Bu, hər ildə bir gündür”. Mən dedim: “Xeyr, hər Cümədir”. Kəb Tövrəni oxudu və dedi: “Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم doğru söyləyib”. Əbu Hureyra dedi: “Bundan sonra mən Abdullah ibn Səlamla³ rastlaşdım. Ona Kəblə olan söhbəti dedim. Abdullah ibn Səlam dedi: “Mən o saatin hansı saat olduğunu bilirəm”. Əbu Hureyra dedi: “Mən dedim: “Elə isə mənə də söylə!” O dedi: “Cümə

¹ Ət-Tirmizi, 489, 491. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 2583.

² Muslim, 1411, 2014.

³ Əbu Yusuf Abdullah ibn Səlam ibn Haris əl-İsraili əl-Ənsari رضي الله عنه Peyğəmbərin صلى الله عليه وسلم səhabələrindən olub, əslən İsrail övladlarındandır. Hicrətin 43-cü ilində Mədinədə vəfat etmişdir.

gününün son saatıdır". Mən dedim: "Bu necə ola bilər?! Axı Allah Elçisi ﷺ: "Müsəlman bir qul həmin saatda namaz qılarkən..."- deyib, bu son saatda isə namaz qılmaz". Abdullah ibn Səlam dedi: "Allah Elçisi ﷺ: "Namaz qılmaq üçün bir yerdə oturub gözləyən şəxs namaz qılincaya qədər namazdadır"- deyə buyurmayıbmı?!" Mən: "Bəli"- dedim. O da buyurdu: "Bu da belədir".¹

٢٦٢ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ «يَوْمُ الْجُمُعَةِ ثِنْتَا عَشْرَةَ». يُرِيدُ سَاعَةً «لَا يُوجَدُ مُسْلِمٌ يَسْأَلُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ شَيْئًا إِلَّا آتَاهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فَالْتَمِسُوهَا آخِرَ سَاعَةٍ بَعْدَ الْعَصْرِ».

262. Cabir ibn Abdullah رəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: "Cümə günü on ikidir"- o, bununla saati qəsd edirdi - "(həmin vaxtda) Allaha ﷻ dua edən elə bir müsəlman yoxdur ki, Allah ﷻ (dilədiyini) ona verməsin. Siz (o vaxtı) Əsrdən sonra son saatda axtarın".²

٢٦٣ - عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ الْأَيَّامَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى هَبَاتِهَا، وَيَبْعَثُ الْجُمُعَةَ زَهْرَاءَ مُنِيرَةً، أَهْلِهَا يَحْفُونَ بِهَا كَالْعُرُوسِ تُهْدَى إِلَى كَرِيمِهَا تُضِيءُ لَهُمْ، يَمْسُونَ فِي ضَوْئِهَا، أَلْوَانُهُمْ كَالنَّارِ الْبَيَاضِ، وَرِيحُهُمْ يَسْتَطِعُ كَالْمِسْكِ، يَخُوضُونَ فِي جِبَالِ الْكَافُورِ، يُنظَرُ إِلَيْهِمُ النَّفْلَانِ لَا يُطْرَقُونَ تَعَجُّبًا حَتَّى يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ، لَا يُخَالِطُهُمْ أَحَدٌ إِلَّا الْمُؤَدَّبُونَ الْمُحْتَسِبُونَ».

263. Rəvayət edilir ki, Əbu Musa əl-Əşəri رəvayət edir: "Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: "Həqiqətən, Allah Qiyamət günü günləri olduğu kimi gətirəcək. Cümə gününü isə parlaq və nurlu halda gətirəcək. Gəlin bəzədilib bəyə təhvil verilmiş kimi, Cümə əhli³ onu dövrəyə alacaq. Onlara işıq saçaacaq və onun işığının ardınca gedəcəklər. Rəngləri buz kimi ağ olacaq, qoxuları müşk ətri verəcək, kəfur⁴ ağacları ilə örtülü dağlarda gəzəcəklər, ta Cənnətə girənə kimi insanlar və cinlər təəccübdən gözlərini onlardan çəkməyəcəklər. Onların toplumuna Allahdan savab uman müəzzinlərdən başqa heç kəs qarışa bilməyəcək".⁵

¹ Əbu Davud, 1048. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 1359.

² ən-Nəsəi "Sunən" 1372, 1389, 1400. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 8190.

³ Cüməyə daim gedənlər və onu səbəbsiz tərk etməyənlər.

⁴ Kəfur - gözəl ətri olan ağac.

⁵ əl-Hakim, 1027; İbn Xuzeymə, 1730. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 706.

Cümə namazının fəziləti

۲۶۴ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ «مَنْ اغْتَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَمَسَّ مِنْ طَيِّبِ امْرَأَتِهِ - إِنْ كَانَ لَهَا - وَلَيْسَ مِنْ صَالِحِ يَتَابِهِ ثُمَّ لَمْ يَتَخَطَّ رِقَابَ النَّاسِ وَلَمْ يَلْغُ عِنْدَ الْمُوعِظَةِ كَانَتْ كَفَّارَةً لِمَا بَيْنَهُمَا وَمَنْ لَعَا وَتَخَطَّى رِقَابَ النَّاسِ كَانَتْ لَهُ ظُهُرًا».

264. Abdullah ibn Amr ibn əl-As رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim Cümə günü qüsl edib, zövcəsinin olsa belə, ətirindən vuraraq gözəl libas geyinsə, sonra (məscidə gəlib) insanların çiyinləri üzərindən keçməsə, xütbə verilərkən danışmasa, (bu, onun üçün) iki Cümə arasındakı günahlara kəffarə olar. Kim də xütbə verilərkən danışsa və insanların çiyinləri üzərindən keçsə, (qıldığı namaz) onun üçün Zöhr namazı olar”.¹

۲۶۵ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الوُضُوءَ ثُمَّ أَتَى الْجُمُعَةَ فَاسْتَمَعَ وَأَنْصَتَ غُفِرَ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجُمُعَةِ وَزِيَادَةُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ وَمَنْ مَسَّ الْحَصَى فَقَدْ لَعَا

265. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim gözəl bir şəkildə dəstəmaz alıb Cümə namazına gələr və (xütbəni) sakitcə dinləyərsə, iki Cümə arasındakı və əlavə olaraq üç günlük günahları bağışlanar. Kim (xütbə verilərkən) çınqıl daşları ilə oynayırsa, boş və mənasız bir şey etmiş olar”.²

۲۶۶ - عَنْ أَوْسِ بْنِ أَوْسِ الثَّقَفِيِّ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ «مَنْ غَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَاغْتَسَلَ، ثُمَّ بَكَرَ وَابْتَكَّرَ وَمَشَى وَلَمْ يَرْكَبْ وَدَنَا مِنَ الْإِمَامِ وَاسْتَمَعَ وَأَنْصَتَ وَلَمْ يَلْغُ كَانَ لَهُ بِكُلِّ خَطْوَةٍ يَخْطُوهَا مِنْ بَيْتِهِ إِلَى الْمَسْجِدِ عَمَلٌ سَنَةٍ أَجْرُ صِيَامِهَا وَقِيَامِهَا».

266. Rəvayət edilir ki, Əbu İbn Əbu əs-Səqafi رضي الله عنه demişdir: “Mən Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitdim: “Kim Cümə günü yaxşıca yuyunaraq qüsl edər, tezdən məscidə miniksiz, yeriylərək gedər, imama yaxın oturub onu sakitcə dinləyərsə, evdən məscidə qədər atdığı hər addıma görə ona bir illik oruc və bir illik gecə namazı savabı yazılır”.³

¹ Əbu Davud, 347. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 6067.

² Muslim, 857, 1419; Əbu Davud, 886.

³ Əbu Davud, 345; İbn Macə, 1087. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 1388.

٢٦٧ - عَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا يَغْتَسِلُ رَجُلٌ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، وَيَتَطَهَّرُ مَا اسْتَطَاعَ مِنْ طَهْرٍ، وَيَدَّهِنُ مِنْ دُهْنِهِ، أَوْ يَمَسُّ مِنْ طِيبِ بَيْتِهِ ثُمَّ يَخْرُجُ، فَلَا يُفَرِّقُ بَيْنَ اثْنَيْنِ، ثُمَّ يُصَلِّي مَا كَتَبَ لَهُ، ثُمَّ يُنْصِتُ إِذَا تَكَلَّمَ الْإِمَامُ، إِلَّا غُفِرَ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجُمُعَةِ الْأُخْرَى».

267. Rəvayət edilir ki, Salman əl-Farisi رضي الله عنه demişdir: “Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Hər kim Cümə günü qüsl edib bacardığı qədər təmizlənər, (saçlarını) yağlayar¹ və ya evində olan ətirlə ətirələnər, sonra (Cümə namazına) gedər və iki nəfərin arasına ayırmaz, (bir tərəfə çəkilib Allahın) ona yazdığı qədər namaz qılar və bundan sonra imam xütbə verərkən susub dinləyər, onun həmin Cümə ilə ötən Cümə arasında olan (kiçik günahları) bağışlanar”.²

٢٦٨ - عَنْ أَبِي عَبَسٍ قَالَ، هُوَ ذَاهِبٌ إِلَى الْجُمُعَةِ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ اغْتَبَرَتْ قَدَمَاهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ حَرَّمَهُ اللَّهُ عَلَى النَّارِ».

268. Rəvayət edilir ki, Əbu Əbs رضي الله عنه Cümə namazına gedərkən demişdir: “Mən Peyğəmbərin ﷺ belə dediyini eşitmişəm: “Kimin ayaqları Allah yolunda toz-torpağa batarsa, Allah ona Cəhənnəm odunu haram edər!”³

٢٦٩ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «يَحْضُرُ الْجُمُعَةَ ثَلَاثَةَ نَفَرٍ رَجُلٌ حَضَرَهَا يَلْعُو وَهُوَ حَظُّهُ مِنْهَا وَرَجُلٌ حَضَرَهَا يَدْعُو فَهُوَ رَجُلٌ دَعَا اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ إِنْ شَاءَ أَعْطَاهُ وَإِنْ شَاءَ مَنَعَهُ وَرَجُلٌ حَضَرَهَا بِإِنْصَاتٍ وَسُكُوتٍ وَكَمْ يَنْحَطُّ رَقَبَةُ مُسْلِمٍ وَكَمْ يُؤَدُّ أَحَدًا فَهِيَ كَفَّارَةٌ إِلَى الْجُمُعَةِ الَّتِي تَلِيهَا وَرِيَادَةٌ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ وَذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ { مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرٌ أَمْثَالِهَا }».

269. Abdullah ibn Amr ibn əl-As رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Cüməyə üç qisim insan gəlir; biri o kimsədir ki, gəlib (xütbə zamanı) danışır. Onun nəsibi sadəcə budur. Başqa birisi o kimsədir ki, gəlib (xütbə zamanı) dua edir. Bu, Allaha ﷻ dua edən kimsədir. Allah istəsə, ona (dilədiyini) verər, istəməsə də verməz. Həmçinin o kimsədir ki, gəlib heç bir müsəlmanın çiyini üzərindən keçmədən və heç kəsə əziyyət vermədən sakitcə (xütbəni dinləyir). Bu, (onun üçün) növbəti Cüməyədək və əlavə üç günlük günahlara kəffərdir, çünki Allah belə buyurur: “Kim

¹ Əvvəllər saç yağ sürtərdilər.

² əl-Buxari, 834, 883.

³ əl-Buxari, 856, 907.

(Qiyamət günü) yaxşılıq gətirərsə, ona gətirdiyinin on qat əvəzi verilər” (əl-Ənam, 160).¹

Cümə namazında xütbəni dinləyən və imama yaxın olan

۲۷۰ - عَنْ سُمْرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ قَالَ: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «احْضَرُوا الذَّكْرَ وَادْتُوا مِنَ الْإِمَامِ، فَإِنَّ الرَّجُلَ لَا يَزَالُ يَتْبَعُهُ حَتَّى يُؤَخَّرَ فِي الْجَنَّةِ وَإِنْ دَخَلَهَا».

270. Rəvayət edilir ki, Səmurə ibn Cundəb رضي الله عنه demişdir: “Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “(Cümə günü) xütbəni dinləyin və imama yaxın olun! Çünki, insan uzaqlaşmağa davam etdikcə, Cənnətə girsə belə, (onun yüksək mərtəbəsini əldə etməkdə) geridə qalar”.²

Cümə qüslu

۲۷۱ - عَنْ سُمْرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ تَوَضَّأَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فِيهَا وَنِعِمَّتْ، وَمَنْ اغْتَسَلَ فَأَلْغَسَ أَفْضَلُ».

271. Rəvayət edilir ki, Səmurə ibn Cundəb رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Kim Cümə günü dəstəmaz alarsa, gözəl etmişdir. Kim qüsl alarsa, bu, daha fəzilətlidir”.³

۲۷۲ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي قَتَادَةَ قَالَ: دَخَلَ عَلَيَّ أَبِي وَأَنَا اغْتَسِلُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَقَالَ: غَسَلْتُكَ مِنْ جَنَابَةٍ أَوْ لِلْجُمُعَةِ؟ قَالَ قُلْتُ: مِنْ جَنَابَةٍ. قَالَ: أَعِدْ غُسْلًا آخَرَ، فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ اغْتَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ كَانَ فِي طَهَارَةٍ إِلَى الْجُمُعَةِ الْآخَرَى».

272. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Əbu Qatədə رضي الله عنه demişdir: “Mən Cümə günü qüsl alarkən atam içəri daxil oldu və soruşdu: “Sən cənabət qüslu alırsan, yoxsa Cümə qüslu?” Mən: “Cənabət qüslu”- deyə cavab verdim. O dedi: “Əlavə bir qüsl al, çünki mən Allah Elçisinin صلى الله عليه وسلم belə buyurduğunu eşitdim: “Kim Cümə günü qüsl alarsa, növbəti Cüməyə qədər (kiçik günahlardan) təmiz qalar”.⁴

¹ Əbu Davud, 1113, 1115. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 8045.

² Əhməd, 20130. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 365.

³ Ət-Tirmizi, 497, 499; Əbu Davud, 353-354. Hədis həsəndir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 540.

⁴ əl-Beyhəqi “Sunənul-Kubra” 1475; əl-Hakim, 1044; ət-Tabərani “Mucəmul-Əvsat” 8180. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 6065.

Cümə gününün ilk saatında məscidə gələn

۲۷۳ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ اغْتَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ غُسْلَ الْجَنَابَةِ ثُمَّ رَاحَ فَكَانَتْ مَقَرَّبَ بَدَنَةً، وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الثَّانِيَةِ فَكَانَتْ مَقَرَّبَ بَقَرَةً، وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الثَّلَاثَةِ فَكَانَتْ مَقَرَّبَ كَبْشًا أَقْرَنَ، وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الرَّابِعَةِ فَكَانَتْ مَقَرَّبَ دَجَاحَةً، وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الْخَامِسَةِ فَكَانَتْ مَقَرَّبَ بَيْضَةً، فَإِذَا خَرَجَ الْإِمَامُ حَضَرَتِ الْمَلَائِكَةُ يَسْتَمِعُونَ الذِّكْرَ»

273. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Cənabət qüslü kimi qüsl alıb Cümə gününün ilk saatında məscidə gələn dəvə, ikinci saatında gələn inək, üçüncü saatında gələn buynuzlu qoç, dördüncü saatında gələn toyuq və beşinci saatında gələn yumurta qurban vermiş kimidir. İmam (minbərə) qalxdıqda isə mələklər zikri dinləməyə hazırlaşırlar¹”.²

Cümə günü camaatla qılınan Sübh namazı

۲۷۴ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَفْضَلُ الصَّلَوَاتِ عِنْدَ اللَّهِ صَلَاةُ الصُّبْحِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فِي جَمَاعَةٍ

274. Rəvayət edilir ki, İbn Ömər رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Allah dərgahında ən fəzilətli namaz Cümə günü camaatla qılınan Sübh namazıdır”.³

Cümə günü və ya gecəsi vəfat edən

۲۷۵ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَمُوتُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ أَوْ لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ إِلَّا وَقَاهُ اللَّهُ فِتْنَةَ الْقَبْرِ».

275. Rəvayət edilir ki, Abdullah bin Amr رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Cümə günü və ya Cümə gecəsi ölən elə bir müsəlman yoxdur ki, Allah onu qəbir fitnəsindən qorumasın”.⁴

¹ Yəni bundan sonra Cüməyə yetişənləri siyahıya almazlar.

² əl-Buxari, 832, 881.

³ əl-Beyhəqi “Şuabul-İman” 2783. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1566.

⁴ ət-Tirmizi, 1074, 1095. Hədis həsəndir. Bax: Mişkətul-Məsabih, 1367.

Cümə günü deyilən salavat

۲۷۶ - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَكْثَرُوا عَلَيَّ مِنَ الصَّلَاةِ فِي كُلِّ يَوْمٍ جُمُعَةٍ فَإِنَّ صَلَاةَ أُمَّتِي تُعْرَضُ عَلَيَّ فِي كُلِّ يَوْمٍ جُمُعَةٍ، فَمَنْ كَانَ أَكْثَرَهُمْ عَلَيَّ صَلَاةً كَانَ أَقْرَبَهُمْ مِنِّي مُنْزَلَةً».

276. Rəvayət edilir ki, Əbu Umamə ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Hər Cümə günü mənə çox salavat deyin! Həqiqətən, hər Cümə günü ümmətimin salavatı mənə bildirilir. Kimin salavatı daha çox olarsa, (Qiyamət günü) o, mənə daha yaxın mərtəbədə olacaq”.¹

۲۷۷ - عَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَكْثَرُوا الصَّلَاةَ عَلَيَّ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَإِنَّهُ أَتَانِي جَرِيْلٌ أَنفَا عَنْ رَبِّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَقَالَ مَا عَلَى الْأَرْضِ مِنْ مُسْلِمٍ يَصَلِّي عَلَيْكَ مَرَّةً وَاحِدَةً إِلَّا صَلَّيْتُ أَنَا وَمَلَائِكَتِي عَلَيْهِ عَشْرًا».

277. Rəvayət edilir ki, Ənəs ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Cümə günü mənə çoxlu salavat deyin! Həqiqətən, Cəbrail indicə Rəbbimin ﷻ dərgahından yanıma gəlib Allahın belə dediyini çatdırdı: “Yer üzərində sənə bir dəfə salavat deyən elə bir müsəlman yoxdur ki, Mən və mələklərim ona on dəfə salavat etməyək”.²

Cümə günü cəm olunan əməllər

۲۷۸ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: مَنْ وَافَقَ صِيَامُهُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، وَعَادَ مَرِيضًا، وَشَهِدَ جَنَازَةً، وَتَصَدَّقَ وَأَعْتَقَ، وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ.

278. Rəvayət edilir ki, Əbu Səid əl-Xudri ؓ Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitmişdir: “Kimin orucu Cümə gününə düşər, xəstəyə baş çəkər, cənazəni müşayiət edər, sədəqə verər və qul azad edərsə, Cənnət onun üçün vacib olar”.³

۲۷۹ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «خَمْسٌ مِنْ عَمَلِهِنَّ فِي يَوْمٍ، كَتَبَهُ اللَّهُ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ: مَنْ عَادَ مَرِيضًا وَشَهِدَ جَنَازَةً وَصَامَ يَوْمًا وَرَاحَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَأَعْتَقَ رَقَبَةً».

¹ əl-Beyhəqi “Sunənul-Kubra” 5791, 6208, “Şuabul-İman” 3032. Hədis həsən li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1673.

² əl-Munziri “Tərgib vət-Tərhib” 2568. Hədis həsən li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1662.

³ Əbu Yalə, 1043. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1023.

279. Rəvayət edilir ki, Əbu Səid əl-Xudri رضي الله عنه Allah Elçisinin صلى الله عليه وسلم belə buyurduğunu eşitmişdir: “Kim bir gündə bu beş əməli yerinə yetirərsə, Allah onu Cənnət əhlindən yazır; xəstəyə baş çəkmək, cənazəni müşayiət etmək, oruc tutmaq, Cümə namazına getmək və qul azad etmək”.¹

¹ Ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 55, 16485. Hədis səhihdir. Bax: Səhih Ət-Tərgib vət-Tərhib, 1268.

A decorative border with intricate floral and scrollwork patterns in shades of blue, green, and grey, framing the central text.

SƏDƏQƏ

Hər bir yaxşılıq sədəqədir

۲۸۰ - عَنْ جَابِرٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «كُلُّ مَعْرُوفٍ صَنَعْتَهُ إِلَى غَنِيِّ أَوْ فَقِيرٍ فَهُوَ صَدَقَةٌ».

280. Cabir رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurmuşdur: “Varlıya, yaxud kasıba etdiyən hər bir yaxşılıq sədəqədir”.¹

۲۸۱ - عن ابن عمر قال قال رسول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إن تبسّمك في وجه أخيك يكتب لك به صدقة وإماطتك الأذى عن الطريق يكتب لك به صدقة وإن أمرك بالمعروف صدقة وإرشادك الضال يكتب لك به صدقة

281. Rəvayət edilir ki, İbn Ömər رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Həqiqətən, qardaşının üzünə təbəssüm etməyinə görə sənə bir sədəqə yazılır. İnsanlara əziyyət verən şeyləri yoldan kənarlaşdırmağına görə bir sədəqə, yaxşı işlər görməyi əmr etməyinə görə bir sədəqə və yolunu azana yol göstərməyinə görə sənə bir sədəqə yazılır”.²

۲۸۲ - عَنْ جَابِرٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: كُلُّ مَعْرُوفٍ صَدَقَةٌ، إِنَّ مِنَ الْمَعْرُوفِ أَنْ تَلْقَى أَخَاكَ بِوَجْهِ طَلِقٍ، وَأَنْ تُفْرِغَ مِنْ دَلْوِكَ فِي إِتَاءِ أَخِيكَ.

282. Rəvayət edilir ki, Cabir رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Hər bir yaxşılıq sədəqədir. Qardaşını gülürüzlə qarşılamaq, həmçinin öz qabında olandan qardaşının qabına (yemək və s.) qoymaq yaxşılıqdır”.³

۲۸۳ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلُّ سَلَامَةٍ مِنَ النَّاسِ عَلَيْهِ صَدَقَةٌ كُلُّ يَوْمٍ تَطَّلَعُ فِيهِ الشَّمْسُ قَالَ تَعْدِلُ بَيْنَ الْإِثْنَيْنِ صَدَقَةٌ وَتُعِينُ الرَّجُلَ فِي دَابَّتِهِ فَتَحْمِلُهُ عَلَيْهَا أَوْ تَرْفَعُ لَهُ عَلَيْهَا مَتَاعَهُ صَدَقَةٌ قَالَ وَالْكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ صَدَقَةٌ وَكُلُّ خَطْوَةٍ تَمْشِيهَا إِلَى الصَّلَاةِ صَدَقَةٌ وَتُمِيطُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ صَدَقَةٌ

283. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurmuşdur: “İnsanların hər bir bədən üzvü üçün günəşin çıxdığı hər gündə sədəqə var. İki nəfər arasında ədalətlə hökm vermək sədəqədir. Bir kimsəyə miniyinə minərkən kömək etmək və ya yükünü miniyinə yüklə-

¹ Xatib əl-Bağdadi “Cəmiul-Əxləqir-Ravi və Ədəbus-Səmi” 903; İbn Asakir “Tarixu Dəməşq” 24/365. Hədis həsəndir. Bax: Silslə əs-Səhihə, 2040.

² əl-Bəzzər, 6097. Hədis səhih li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 2686.

³ ət-Tirmizi, 1970; əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 304. Hədis səhih li-ğeyrihidir. Bax: Səhuhit-Tərgib vət-Tərhib, 2684.

məyə kömək etmək sədaqədir. Gözəl söz sədaqədir. Namaz qılmaq üçün (məscidə) atdığıın hər addımın əvəzi bir sədaqə (əcri) var. Yoldan əziyyət verən şeyi uzaqlaşdırmaq (götürmək belə) sədaqədir".¹

٢٨٤ - عَنْ أَبِي ذَرٍّ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَيُّ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: «الْإِيمَانُ بِاللَّهِ وَالْجِهَادُ فِي سَبِيلِهِ» قَالَ: قُلْتُ: أَيُّ الرِّقَابِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: «أَنْفُسُهَا عِنْدَ أَهْلِهَا، وَأَكْثَرُهَا تَمَنَّا» قَالَ: قُلْتُ: فَإِنْ لَمْ أَفْعَلْ؟ قَالَ: «تُعِينُ صَانِعًا أَوْ تَصْنَعُ لِأَخْرَقٍ» قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَرَأَيْتَ إِنْ ضَعُفْتُ عَنْ بَعْضِ الْعَمَلِ؟ قَالَ: «تَكْفُفُ شَرَكَكَ عَنِ النَّاسِ، فَإِنَّهَا صَدَقَةٌ مِنْكَ عَلَى نَفْسِكَ».

284. Əbu Zərr رضي الله عنه demişdir: “Mən Peyğəmbərdən ﷺ soruşdum: “Ey Allahın Elçisi! Əməllərin hansı biri daha fəzilətli sayılır?” O dedi: “Allaha iman gətirmək və Onun yolunda cihad etmək”. Yenə soruşdum: “Hansı köləni azad etmək daha yaxşıdır?” O buyurdu: “Sahibi üçün ən dəyərli və ən bahalı olanı”. Mən dedim: “Əgər bunu edə bilməsəm, (onda necə olsun)?” O buyurdu: “Bir iş görən adama kömək et və ya işi bacarmayan adamın işini gör”. Mən dedim: “İşdir əgər bunu da etməyə qadir olmasam, onda necə olsun?” O buyurdu: “İnsanlara pislik etməkdən çəkin. (Belə etsən,) bu, sənin özünə verdiyin bir sədaqə olar”.²

Borc verməyin fəziləti

٢٨٥ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّ مَلَكَ بَابٍ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ يَقُولُ: مَنْ يُغْرِضِ الْيَوْمَ يُجْزَ غَدًا، وَمَلَكَ بَابٍ آخَرَ يَقُولُ: اللَّهُمَّ أَعْطِ مُتَّقًا خَلْفًا وَأَعْطِ مُمَسِكًا تَلْفًا».

285. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Həqiqətən, bir mələk Cənnət qapılarının birində (dayanaraq) belə deyir: “Kim bu gün borc verərsə, sabah əvəzi veriləcək³”. Həmçinin digər qapıda duran mələk də belə deyir: “Allahım (Sənin yolunda) xərcləyənə əvəzini ver, xəsislik edənin isə (malını) tələf et!”⁴

¹ əl-Buxari, 2891, 2989; Muslim, 1677, 2382.

² Muslim, 119, 250, 260.

³ Yəni kim bu dünyada yaxşı əməllər etməklə Allaha borc verərsə, Qiyamət günü bunların əvəzi veriləcəkdir. Uca Allah belə buyurur: “...Namaz qılın, zəkatınızı ödəyin və Allaha gözəl bir borc verin. Bu dünyada qabaqcadan özünü zə hansı xeyirli əməlləri tədarük etsəniz, Allah yanında onun daha xeyirlisi ilə və daha böyük mükafatla əvəz olunduğunu görəcəksiniz. Elə isə Allahdan sizi əfv etməsini istəyin! Şübhəsiz ki, Allah Bağışlayandır, Rəhmlidir!” (əl-Muzzəmmil, 20).

⁴ İbn Hibban, 3323. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 920.

۲۸۶ - عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «مَا طَلَعَتْ شَمْسٌ قَطُّ إِلَّا بُعِثَ بِجَنَّتَيْهَا مَلَكَانِ يُنَادِيَانِ يُسْمِعَانِ أَهْلَ الْأَرْضِ إِلَّا الثَّقَلَيْنِ يَا أَيُّهَا النَّاسُ هَلُمُّوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ فَإِنَّ مَا قُلَّ وَكَفَىٰ خَيْرٌ مِمَّا كَثُرَ وَالْهَيَّ وَلَا آبَتْ شَمْسٌ قَطُّ إِلَّا بُعِثَ (مَا مِنْ يَوْمٍ يُصْبِحُ الْعِبَادُ فِيهِ إِلَّا مَلَكَانِ يَنْزِلَانِ) بِجَنَّتَيْهَا مَلَكَانِ يُنَادِيَانِ يُسْمِعَانِ أَهْلَ الْأَرْضِ إِلَّا الثَّقَلَيْنِ اللَّهُمَّ أَعْطِ مُنْفَعًا خَلْفًا وَأَعْطِ مُمْسِكًا مَا لَا تَلْفَأُ».

286. Rəvayət edilir ki, Əbu əd-Dərdə رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Hər dəfə günəş doğanda onun hər iki tərəfinə iki mələk göndərilir. Bu iki mələk car çəkərək səslərini cinlərdən və insanlardan başqa bütün yer əhlinə eşitdirirlər: “Ey insanlar, Rəbbinizə doğru tələsin! Həqiqətən, az və kifayət edən ruzi çox və baş qatan ruzidən daha xeyirlidir!” Hər dəfə günəş batanda onun hər iki tərəfinə iki mələk göndərilir. Bu iki mələk car çəkərək səslərini cinlərdən və insanlardan başqa bütün yer əhlinə eşitdirirlər: “Allahım, malını (Sənin yolunda) xərcləyən hər kəsə əvəzini ver! Allahım, xəsislik edən hər kəsin (malını) tələf et!”¹

Süd sədəqə edən

۲۸۷ - عَنْ الْبِرَاءِ بْنِ عَازِبٍ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ مَتَّحَ مَنِيحَةَ لَبِنٍ أَوْ وَرِقٍ أَوْ هَدَى زُقَاقًا كَانَ لَهُ مِثْلَ عِتْقِ رَقَبَةٍ».

287. Rəvayət edilir ki, əl-Bəra ibn Azib رضي الله عنه demişdir: “Mən Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitdim: “Kim südündən istifadə etməsi üçün qoyun və ya keçi verər, borc pul verər, yolunu tapa bilməyənə yol göstərsə, ona bir kölə azad etmiş kimi savab verilir”²

۲۸۸ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَرْبَعُونَ حَصَلَةً أَعْلَاهُنَّ مَنِيحَةُ الْعَنْزِ، مَا مِنْ عَامِلٍ يَعْمَلُ بِحَصَلَةٍ مِنْهَا رَجَاءَ ثَوَابِهَا وَتَصَدِيقَ مَوْعُودِهَا إِلَّا أَدْخَلَهُ اللَّهُ بِهَا الْجَنَّةَ».

288. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Amr رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Qırx yaxşılıq var ki, bunların ən üstünü ehtiyacı olan kimsəyə (müvəqqəti olaraq südündən istifadə etmək üçün) sağmal keçi verməkdir. Hər kim savabını (Allahdan) umaraq və vəd olunanı təsdiq edərək bu

¹ Əhməd, 21769, 22353. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 443.

² ət-Tirmizi, 1957, 2084. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 898.

yaxşıqlardan birini yerinə yetirsə, Allah bunun sayəsində onu Cənnətə daxil edər".¹

Birinci özündən başla

۲۸۹ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ أَمْرُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالصَّدَقَةِ فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ عِنْدِي دِينَارٌ. فَقَالَ «تَصَدَّقْ بِهِ عَلَيَّ نَفْسِكَ». قَالَ عِنْدِي آخَرُ. قَالَ «تَصَدَّقْ بِهِ عَلَيَّ وَلِدِكَ». قَالَ عِنْدِي آخَرُ. قَالَ «تَصَدَّقْ بِهِ عَلَيَّ زَوْجَتِكَ». أَوْ قَالَ «زَوْجِكَ». قَالَ عِنْدِي آخَرُ. قَالَ «تَصَدَّقْ بِهِ عَلَيَّ خَادِمِكَ». قَالَ عِنْدِي آخَرُ. قَالَ «أَنْتَ أَبْصَرُ...» «أَبْدَأُ بِنَفْسِكَ فَتَصَدَّقْ عَلَيْهَا فَإِنْ فَضَلَ شَيْءٌ فَلْأَهْلِكَ فَإِنْ فَضَلَ عَنْ أَهْلِكَ شَيْءٌ فَلِذِي قَرَابَتِكَ فَإِنْ فَضَلَ عَنْ ذِي قَرَابَتِكَ شَيْءٌ فَهَكَذَا وَهَكَذَا». يَقُولُ فَبَيْنَ يَدَيْكَ وَعَنْ يَمِينِكَ وَعَنْ شِمَالِكَ.

289. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: “Peyğəmbər ﷺ sədəqə verməyi əmr etdikdə, bir kişi dedi: “Ey Allahın Elçisi! Mənim bir dinarım var”. Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Onu özünə xərclə”. Kişi dedi: “Məndə biri də var”. Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Onu övladına xərclə”. Kişi dedi: “Məndə biri də var”. Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Onu həyat yoldaşına xərclə”. Kişi dedi: “Məndə biri də var”. Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Onu da qulluqçuna xərclə”. Kişi dedi: “Məndə biri də var”. Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Onu sən daha yaxşı bilirsən”³. Digər rəvayətdə deyilir: “Əvvəl özündən başla və özünə sədəqə et. Əgər artıq qalsa, ailənə sədəqə et. Əgər ailənə xərclədikdən sonra bir şey artıq qalsa, qohumlarına sədəqə et. Əgər qohumlarına sədəqə etdiyindən bir şey artıq qalsa, bu minvalla başqalarına sədəqə et”. Önündə, sağında və solunda olanlara sədəqə et”⁴.

Ailənə xərcləməyi unutma!

۲۹۰ - عَنِ الْمُقْدَامِ بْنِ مَعْدِي كَرِبَ، أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: مَا أَطْعَمْتَ نَفْسَكَ فَهُوَ لَكَ صَدَقَةٌ، وَمَا أَطْعَمْتَ وَلَدَكَ فَهُوَ لَكَ صَدَقَةٌ، وَمَا أَطْعَمْتَ زَوْجَكَ فَهُوَ لَكَ صَدَقَةٌ، وَمَا أَطْعَمْتَ خَادِمَكَ فَهُوَ لَكَ صَدَقَةٌ.

290. Miqdam ibn Mə'dikərib ؓ rəvayət edir ki, mən Peyğəmbərin ﷺ belə dediyini eşitdim: “Özün nə yesən, bu, sənin üçün sədəqə⁵ sayılır. Öv-

¹ əl-Buxari, 2438, 2631.

² Yəni bundan sonra istədiyinə sədəqə ver və ya özündə saxla, ixtiyarın öz əlindədir.

³ Əbu Davud, 1691, 1693. Hədis həsəndir. Bax: İrvaul-Galil, 895.

⁴ Muslim, 1663, 2360.

⁵ Burada “sədəqə” deyildikdə, Allah rizasını qazanmaq üçün Onun yolunda xərclənən mal nəzərdə tutulur. Belə ki, başqa bir rəvayətdə Peyğəmbər ﷺ buyurur: “Bir müsəlman əvəzini

ladına nə yedirtsən, o da sənin üçün sədəqə sayılar. Zövcənə nə yedirtsən, o da sənin üçün sədəqə sayılar. Xidmətçinə nə yedirtsən, o da sənin üçün sədəqə sayılar”.¹

٢٩١ - عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ قَالَتْ: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلَيْ أَجْرٌ أَنْ أُتْفِقَ عَلَى بَنِي أَبِي سَلَمَةَ إِنَّمَا هُمْ بَنِي؟ فَقَالَ: «أَتْفِقِي عَلَيْهِمْ، فَلِكِ أَجْرٌ مَا أَتْفَقْتِ عَلَيْهِمْ».

291. Rəvayət edilir ki, Ummu Sələmə رضي الله عنها demişdir: “Mən dedim: Ey Allahın Elçisi, malımdan Əbu Sələmənin uşaqlarına xərclədiyimə görə mənə savab çatırmı? Axı, onlar həm də mənim uşaqlarımdır?” Peyğəmbər ﷺ buyurdu: “Malından onlara xərclə, xərclədiyin qədər savab qazanacaqsan”.²

٢٩٢ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أَرْبَعَةٌ دَنَانِيرَ: دِينَارًا أَعْطَيْتَهُ مَسْكِينًا، وَدِينَارًا أَعْطَيْتَهُ فِي رَقَبَةٍ، وَدِينَارًا أُنْفَقْتَهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَدِينَارًا أُنْفَقْتَهُ عَلَى أَهْلِكَ، أَفْضَلُهَا الَّذِي أُنْفَقْتَهُ عَلَى أَهْلِكَ.

292. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Dörd (fəzilətli) dinar var - kasıba verdiyin dinar, qul azad etmək üçün verdiyin dinar, Allah yolunda xərclədiyin dinar və ailənə xərclədiyən dinar. Bunların ən fəzilətliyi ailənə xərclədiyindir”.³

٢٩٣ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ أُمِّيَةَ، عَنِ أَبِيهِ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَا أَعْطَى الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ فَهُوَ صَدَقَةٌ».

293. Abdullah ibn Amr ibn Umeyyə atasından رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kişinin öz qadınına verdiyi hər bir şey sədəqədir”.⁴

Allahdan umaraq malından ailəsinə bir şey xərcləsə, bu, onun üçün sədəqə sayılar”. (əl-Buxari, 4932, 5351). Bütün bunlar Allahın mərhəmətinin genişliyinə dəlalət edir. Adam öz qarnına yemək yeyir, öz ailəsinə baxır və buna görə savab qazanır. Başqa bir hədisdə Peyğəmbər ﷺ Səd ibn Əbu Vəqqasa رضي الله عنه belə deyir: “Sən Allahın Üzünü diləyərək xərclədiyən sədəqənin, hətta həyat yoldaşının ağzına qoyduğun loxmanın belə əvəzini mütləq alacaqsan”. (əl-Buxari, 1213, 1295). Bunun əks anlamından belə nəticə çıxır ki, əgər adam malından özünə, valideyninə, ailəsinə və xidmətçisinə xərclədiyi zaman niyyəti Allahın razılığını qazanmaq yox, başqa bir şey olarsa, onun əməlində savab olmaz. Bu xüsusda, Peyğəmbər ﷺ belə buyurmuşdur: “Əməllər ancaq niyyətlərə görədir. Hər kəsə də yalnız niyyət etdiyi şey qalacaq”. (əl-Buxari, 1).

¹ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 82. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1955.

² əl-Buxari, 1374, 1467.

³ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 751. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 878.

⁴ Əhməd, 17654. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1024.

٢٩٤ - عَنْ ثَوْبَانَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ مِنْ أَفْضَلِ دِينَارٍ أَنْفَقَهُ الرَّجُلُ عَلَى عِيَالِهِ، وَدِينَارٍ أَنْفَقَهُ عَلَى أَصْحَابِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَدِينَارٍ أَنْفَقَهُ عَلَى دَأْبَتِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ. قَالَ أَبُو قِلَابَةَ: وَبَدَأَ بِالْعِيَالِ، وَأَيُّ رَجُلٍ أَغْظَمُ أَجْرًا مِنْ رَجُلٍ يُنْفِقُ عَلَى عِيَالٍ صِغَارٍ حَتَّى يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ؟

294. Səvban رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Ən fəzilətli dinar kişinin ailəsinə xərclədiyi dinar,¹ sonra onun Allah yolunda olan dostlarına xərclədiyi dinar, sonra da Allah yolunda (cihadda olan) heyvanına xərclədiyi dinardır”. Əbu Qilabə demişdir: “Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم öncə ailədən başladı. Hansı adam öz malından ailəsindəki körpələrə – Allah تعالى onları ehtiyacdan qurtarana qədər – xərcləyən kişidən daha böyük savab qazana bilər?!”²

٢٩٥ - عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ أَنَّهُ أَخْبَرَهُ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِسَعْدٍ: إِنَّكَ لَنْ تُنْفِقَ نَفَقَةَ تَبَتَّعِي بِهَا وَجْهَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِلَّا أُجِرْتَ بِهَا، حَتَّى مَا تَجْعَلُ فِي فَمِ امْرَأَتِكَ.

295. Sad ibn Əbu Vəqqas رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Allahın تعالى Üzünü diləyərək xərclədiyən hər bir şey sayəsində, hətta həyat yoldaşının ağızına qoyduğun loxmaya görə savab qazanırsan”.³

Edilən əməlin savabını Allahdan ummaq

٢٩٦ - عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْبَدْرِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ أَنْفَقَ نَفَقَةَ عَلَى أَهْلِهِ، وَهُوَ يَحْتَسِبُهَا، كَانَتْ لَهُ صَدَقَةً.

296. Əbu Məsud əl-Bədri رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Kim əvəzini Allahdan umaraq öz ailəsinə mal xərcləsə, bu, onun üçün sədəqə olar”.⁴

Zəkat məmuru

٢٩٧ - عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «الْعَامِلُ عَلَى الصَّدَقَةِ بِالْحَقِّ، كَالْعَارِي فِي سَبِيلِ اللَّهِ تَعَالَى حَتَّى يَرْجِعَ إِلَى بَيْتِهِ».

¹ Bu, dəlildir ki, adam öz ailəsini dolandırmalı və onların heç kəsə möhtac olmamaları üçün qazanc dalınca getməlidir.

² Muslim, 1660, 2537; əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 748.

³ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 752. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 3082.

⁴ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 749. Hədis səhihdir. Bax: Səhih Ədəbul-Mufrad, 580.

297. Rəvayət edilir ki, Rafi ibn Xadic ﷺ demişdir: “Mən Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitmişəm: “Öz işini layiqincə yerinə yetirən zəkat məmuru evinə qayıdana qədər Uca Allahın yolunda döyüşən qazi kimidir”.¹

٢٩٨ - عَنْ أَبِي مُوسَى عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «الْحَازِنُ الْمُسْلِمُ الْأَمِينُ الَّذِي يُنْفِدُ - وَرَبَّمَا قَالَ يُعْطَى - مَا أُمِرَ بِهِ كَامِلًا مُوقِرًا طَيِّبٌ بِهِ نَفْسُهُ، فَيُدْفَعُهُ إِلَى الَّذِي أُمِرَ لَهُ بِهِ، أَحَدُ الْمُتَصَدِّقِينَ».

298. Əbu Musa ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Özünə əmr ediləni mükəmməl şəkildə – könül xoşluğu ilə yerinə yetirib (sədaqəni) veriləcək adama çatdıran, (başqasının malını) qoruyan etibarlı müsəlman sədaqə verən iki nəfərdən biri hesab olunur”.³

Su sədaqəsi

٢٩٩ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَيْسَ صَدَقَةٌ أَكْبَرَ مِنْ مَاءٍ»

299. Əbu Hureyra ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurmuşdur: “Mükafatı su sədaqəsindən daha böyük olan sədaqə yoxdur”.⁴

٣٠٠ - عَنْ أَنَسٍ أَنَّ سَعْدًا أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أُمَّي تُوْفِيْتِ وَلَمْ تُوصِ أَفِيَنْفَعُهَا أَنْ أَتَصَدَّقَ عَنْهَا؟ قَالَ: «نَعَمْ وَعَلَيْكَ بِالْمَاءِ».

300. Ənəs ﷺ rəvayət edir ki, bir gün Səd Peyğəmbərin ﷺ yanına gəlib dedi: “Ey Allahın Elçisi! Mənim anam vəfat etmiş və malından kasıblara sədaqə verməyi vəsiyyəət etməmişdir. Əgər mən onun adından sədaqə versəm, bu, ona fayda verərmimi?” Peyğəmbər ﷺ buyurdu: “Bəli, verər. Sənə sədaqə olaraq su verməyi məsləhət görürəm”.⁵

¹ Əbu Davud, 2936, 2938. Hədis həsən-səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 773.

² Yən sədaqəni verən adam qədər savab qazanır.

³ əl-Buxari, 1438; Muslim, 2410.

⁴ əl-Beyhəqi “Şuabul-İman” 3106. Hədis həsən li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 960.

⁵ ət-Tabərani “Mucəmul-Əvsat” 8061; əl-Beyhəqi “Şuabul-İman” 3106. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 961; Silsilə əs-Səhihə, 2615.

Hər bir müsəlman sədəqə verməlidir

۳۰۱ - عَنْ أَبِي مُوسَى عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ صَدَقَةٌ». فَقَالُوا يَا نَبِيَّ اللَّهِ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ قَالَ: «بِعَمَلٍ بِيَدِهِ فَيَنْفَعُ نَفْسَهُ وَيَصَدِّقُ». قَالُوا فَإِنْ لَمْ يَجِدْ قَالَ: «يُعِينُ ذَا الْحَاجَةِ الْمَلْهُوفَ». قَالُوا فَإِنْ لَمْ يَجِدْ قَالَ: «فَلْيَعْمَلْ بِالْمَعْرُوفِ، وَلْيُمْسِكْ عَنِ الشَّرِّ فَإِنَّهَا لَهُ صَدَقَةٌ».

301. Əbu Musa رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Hər bir müsəlman sədəqə verməlidir”. Səhabələr soruşdular: “Ey Allahın peyğəmbəri! Sədəqə verməyə bir şey tapmasa necə?” Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم buyurdu: “Öz əlləri ilə işləyib qazansın və (bu qazancından) həm özü faydalansın, həm də sədəqə versin”. Səhabələr soruşdular: “Bunu edə bilməsə, necə?” Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم buyurdu: “Ehtiyacı olan çarəsiz adama kömək etsin”. Səhabələr soruşdular: “Bunu da edə bilməsə, necə?” Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم buyurdu: “Yaxşı işlər görsün və şər əməllərdən çəkinsin. Həqiqətən də, bu, onun üçün sədəqə olar”.¹

Sədəqə halal qazancıdan verilməlidir

۳۰۲ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا تَصَدَّقَ أَحَدٌ بِصَدَقَةٍ مِنْ طَيِّبٍ وَلَا يَقْبَلُ اللَّهُ إِلَّا الطَّيِّبَ إِلَّا أَخَذَهَا الرَّحْمَنُ بِيَمِينِهِ وَإِنْ كَانَتْ تَمْرَةً فَتَرَبُّو فِي كَفِّ الرَّحْمَنِ حَتَّى تَكُونَ أَعْظَمَ مِنَ الْجَبَلِ كَمَا يُرَى أَحَدُكُمْ فُلُوهُ أَوْ فَصِيلُهُ

302. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Kim halal qazancından bir sədəqə verərsə - Allah da halal maldan başqasını qəbul etməz - şübhəsiz, ər-Rahmən onu sağ Əli ilə - Onun hər iki əli sağdır - qəbul edər. Bu sədəqə bir xurma olsa belə, birinizin süddən təzə kəsilmiş dayçasına və ya dəvə balasına baxıb böyütməsi kimi, o xurma ər-Rahməninin ovcunda dağdan da böyük olana qədər böyüyər”.²

۳۰۳ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ بَيْنَا رَجُلٌ بَفَلَاةٍ مِنَ الْأَرْضِ فَسَمِعَ صَوْتًا فِي سَحَابَةٍ اسْتَقَى حَدِيقَةَ فُلَانٍ فَتَنَحَّى ذَلِكَ السَّحَابَ فَأَفْرَغَ مَاءَهُ فِي حَرَّةٍ فَإِذَا شَرَحَتْهُ مِنْ تِلْكَ الشَّرَاحِ قَدْ اسْتَوْعَبَتْ ذَلِكَ الْمَاءَ كُلَّهُ فَتَبِعَ الْمَاءَ فَإِذَا رَجُلٌ قَائِمٌ فِي حَدِيقَتِهِ يُحَوِّلُ الْمَاءَ بِمِسْحَاتِهِ فَقَالَ لَهُ يَا عَبْدَ اللَّهِ مَا اسْمُكَ قَالَ فُلَانٌ لِاسْمِ الَّذِي سَمِعَ فِي السَّحَابَةِ فَقَالَ لَهُ يَا عَبْدَ اللَّهِ لِمَ تَسْأَلُنِي عَنْ اسْمِي فَقَالَ إِنِّي سَمِعْتُ صَوْتًا فِي السَّحَابِ الَّذِي هَذَا مَأْوُهُ يَقُولُ اسْتَقَى حَدِيقَةَ فُلَانٍ لِاسْمِكَ فَمَا تَصْنَعُ فِيهَا قَالَ أَمَا إِذْ

¹ əl-Buxari, 1353, 1445.

² əl-Buxari, 1410, 1321; Muslim, 1014, 1684.

قُلْتُ هَذَا فَأَنَّى أَنْظَرُ إِلَى مَا يَخْرُجُ مِنْهَا فَأَتَصَدَّقُ بِهَا وَأَكُلُ أَنَا وَعِيَالِي ثُلُثًا وَأَرُدُّ فِيهَا ثُلُثًا وَحَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الضَّمِّيِّ أَحْمَرَنَا أَبُو دَاوُدَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي سَلَمَةَ حَدَّثَنَا وَهْبُ بْنُ كَيْسَانَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ وَأَجْعَلُ ثُلُثَهُ فِي الْمَسَاكِينِ وَالسَّائِلِينَ وَأَبْنِ السَّبِيلِ

303. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Bir kişi düzənlik bir yerdə dayanmışdı. Birdən göydəki bir buluddan belə bir səs eşitdi: “Filankəsin bağçasını sula!” və həmin bulud qara daşlı bir sahəyə yönələrək suyunu oraya boşaltdı. Orada olan arxlardan biri suyun hamısını özünə çəkdi. Kişi suyun ardınca gedərək gəlib bir nəfərin bostanın içində əlindəki alətlə suyun yönünü dəyişdiriyini gördü. Kişi ondan: “Ey Allahın qulu, adın nədir?” deyə soruşdu. O: “Filankəs” deyə, buluddan eşitdiyi adı ona xəbər verdi. Ondən: “Adımı nə üçün soruşdun?” deyə soruşduqda, kişi belə dedi: “Mən, suyunu işlətdiyin bir buluddan “filankəsin bağçasını sula” deyə sənənin adının çəkildiyi bir səs eşitdim. Sən burada nə edirsən?” O, kişiyyə belə cavab verdi: “Belə deyirsənsə, mən ondan alınan məhsula baxıb, onun üçdəbirini sədəqə verirəm. Üçdəbirini isə mən və ailəm yeyirik. Qalan üçdəbirini isə ona (torpağa) qaytarıram”. Başqa bir rəvayətdə isə belə deyilir: “Üçdəbirini miskinlərə, istəyənlərə və (pulu qurtarıb) yolda qalan müsafirə (yolçulara) verirəm”.¹

Vaxtında verilən sədəqə

٣٠٤ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ الصَّدَقَةِ أَعْظَمُ أَجْرًا قَالَ: «أَنْ تَصَدَّقَ وَأَنْتَ صَاحِبٌ صَحِيحٌ شَجِيحٌ، تَخْشَى الْفَقْرَ وَتَأْمَلُ الْعَيْسَى، وَلَا تُمَهِّلُ حَتَّى إِذَا بَلَغَتِ الْحُلُقُومَ قُلْتَ لِفُلَانٍ كَذَا، وَلِفُلَانٍ كَذَا، وَقَدْ كَانَ لِفُلَانٍ»

304. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Bir nəfər Peyğəmbərin صلى الله عليه وسلم yanına gəlib dedi: “Ey Allahın Elçisi, savabı ən böyük olan sədəqə hansıdır?” Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم buyurdu: “Bu, sənənin sağlam və xəsis olduğun, kasıb olmaqdan ehtiyat etdiyən və varlanacağına ümid bəslədiyən halda verdiyən sədəqədir. Bir də ki, sədəqə verməyi, canın boğazına yetişən vaxta, özün də “filankəsə bu qədər, filankəsə də bu qədər (verin)” (deyə

¹ Muslim, 5299, 7664-7265.

vəsiyyət edəcəyiniz günə) saxlama, çünki həmin vaxt mal-dövlətin baş-qalarına miras qalacaq".¹

Ağac əkmək savab qazandırır

۳۰۵ - عَنْ جَابِرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَغْرِسُ غَرْسًا إِلَّا كَانَ مَا أَكَلَ مِنْهُ لَهُ صَدَقَةٌ وَمَا سُرِقَ مِنْهُ لَهُ صَدَقَةٌ وَمَا أَكَلَ السَّبْعُ مِنْهُ فَهُوَ لَهُ صَدَقَةٌ وَمَا أَكَلَتِ الطَّيْرُ مِنْهُ فَهُوَ لَهُ صَدَقَةٌ وَلَا يَرِزُّهُ أَحَدٌ إِلَّا كَانَ لَهُ صَدَقَةٌ».

305. Rəvayət edilir ki, Cabir رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Hər hansı bir müsəlman ağac əkərsə, ondan yeyilən bir şey onun üçün sədəqə olar. Ondan oğurlanan bir şey onun üçün sədəqə olar. Vəhşi heyvanların ondan yediyi onun üçün sədəqə olar. Quşun onun (məhsulundan²) yediyi onun üçün sədəqə olar. Ondan kimsə nə isə əskiltə, bu, onun üçün sədəqə olar”.³

۳۰۶ - حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ قَالَ: حَدَّثَنَا حَمَادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ هِشَامِ بْنِ زَيْدٍ بْنِ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: إِنْ قَامَتِ السَّاعَةُ وَفِي يَدِ أَحَدِكُمْ فَسِيلَةٌ، فَإِنْ اسْتَطَاعَ أَنْ لَا يَقُومَ حَتَّى يَغْرِسَهَا فَلْيَغْرِسْهَا.

306. Ənəs ibn Malik رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Qiyamət qopduğu zaman sizdən birinizin əlində körpə xurma ağacı olarsa və Qiyamət qopmamış onu əkməyə macal taparsa, qoy onu əksin!”⁴

Yeddi yüz qat savab

۳۰۷ - عَنْ حُرَيْمِ بْنِ فَاتِكٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «مَنْ أَنْفَقَ نَفَقَةً فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَتَبَتْ لَهُ بِسَبْعِمِائَةِ ضِعْفٍ».

307. Rəvayət edilir ki, Xureym ibn Fatiq رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim Allah yolunda xərcləyərsə, ona xərclədiyinin yeddi yüz qat savabı verilər”.⁵

۳۰۸ - عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ أَنَّ رَجُلًا تَصَدَّقَ بِنَاقَةٍ مَخْطُومَةٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «لِيَأْتِيَنَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِسَبْعِمِائَةِ نَاقَةٍ مَخْطُومَةٍ».

¹ əl-Buxari, 1330, 1419.

² əl-Buxari, 2152, 2320.

³ Muslim, 1552, 4050-4055; əl-Buxari, 5553, 6012.

⁴ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 479. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 9.

⁵ ət-Tirmizi, 1625, 1725. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 6110.

308. Əbu Məsud¹ ﷺ rəvayət edir ki, bir nəfər yüyənli bir dəvəni Allah yolunda sədəqə etdi. Allah Elçisi ﷺ də belə buyurdu: “O, Qiyamət günü yeddi yüz yüyənli dəvə ilə gələcəkdir”.²

Qoşa sədəqə vermək

۳۰۹ - عَنْ صُعْبَةَ بْنِ مُعَاوِيَةَ قَالَ لَقِيتُ أَبَا ذَرٍّ قَالَ قَالَ قُلْتُ حَدِّثْنِي. قَالَ نَعَمْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «مَا مِنْ عَبْدٍ مُسْلِمٍ يُنْفِقُ مِنْ كُلِّ مَالٍ لَهُ زَوْجَيْنِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ إِلَّا اسْتَقْبَلَتْهُ حَجَبَةُ الْجَنَّةِ كُلُّهُمْ يَدْعُوهُ إِلَى مَا عِنْدَهُ». قُلْتُ وَكَيْفَ ذَلِكَ قَالَ «إِنْ كَانَتْ إِبِلًا فَبِعِيرَيْنِ وَإِنْ كَانَتْ بَقَرًا فَبَقْرَتَيْنِ».

309. Sasaə ibn Muaviyə ﷺ rəvayət edir ki, Əbu Zərr ilə qarşılaşdım və dedim: “Mənə bir hədis danış!” O dedi: “Yaxşı. Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: “Allah yolunda hər cür maldan qoşa sədəqə verən elə bir müsəlman qul yoxdur ki, Cənnət keşikçiləri onu qarşılamasın və hər biri onu özü durduğu qarıdan dəvət etməsin”. Mən dedim: “Bu necə olur?” Əbu Zərr dedi: “Dəvəsi varsa, iki dəvə, inəyi varsa, iki inək”.³

Orta yol tutmaq

۳۱۰ - عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّ السَّلْفَ يَجْرِي مَجْرَى شَطْرِ الصَّدَقَةِ».

310. İbn Məsud ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurmuşdur: “Sizdən öncə olan əməlisalehlər sədəqə verməkdə orta yolu tutardılar”.⁴

Sədəqə aclığı aradan qaldırır

۳۱۱ - عَنْ عِكْرِمَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «تَصَدَّقُوا وَلَوْ بِتَمْرَةٍ، فَإِنَّهَا تَسُدُّ مِنَ الْجَائِعِ وَتُطْفِئُ الْخَطِيئَةَ كَمَا يُطْفِئُ الْمَاءُ النَّارَ».

311. Rəvayət edilir ki, İkrimə ﷺ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Bir xurma olsa belə. sədəqə verin! Həqiqətən, o, aclığı aradan qaldırır və günahları su odu söndürdüyü kimi söndürür”.¹

¹ Əbu Məsud əl-Ənsari ﷺ Peyğəmbərin ﷺ səhabəsidir. Adı: Uqbə ibn Amrdir. Əbu Məsud hicrətin 40-cı ilində vəfat etmişdir.

² ən-Nəsəi “Sunən” 3200. Hədis səhihdir. Bax: Səhih və Daif Sunən ən-Nəsəi, 3187.

³ ən-Nəsəi “Sunən” 3186, 3198. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 567.

⁴ Əhməd, 3911. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 1640.

Qohuma verilən sədəqə

۳۱۲ - عَنْ أَبِي أُيُوبَ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَفْضَلُ الصَّدَقَةِ الصَّدَقَةُ عَلَى ذِي الرَّحِمِ الْكَاشِحِ».

312. Rəvayət edilir ki, Əbu Əyyub رضي الله عنه demişdir: “Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Ən yaxşı sədəqə ədavət bəslənən qohuma verilən sədəqədir”.²

۳۱۳ - عَنْ عَمِّهَا سَلْمَانَ بْنِ عَامِرٍ يُبْلَغُ بِهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «إِذَا أَفْطَرَ أَحَدُكُمْ فَلْيُفْطِرْ عَلَى تَمْرٍ فَإِنَّهُ بَرَكَةٌ فَإِنْ لَمْ يَجِدْ تَمْرًا فَالْمَاءُ فَإِنَّهُ طَهُورٌ». وَقَالَ «الصَّدَقَةُ عَلَى الْمِسْكِينِ صَدَقَةٌ وَهِيَ عَلَى ذِي الرَّحِمِ ثِنْتَانِ صَدَقَةٌ وَصِلَةٌ».

313. Salman ibn Amir رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Sizdən biriniz iftar etdikdə xurma ilə iftar etsin, çünki o, bərəkətdir. Əgər xurma tapmazsa, su ilə iftar etsin, çünki o, pakdır”. Həmçinin o demişdir: “Miskinə sədəqə verməyin bir sədəqə savabı var. Qohuma sədəqə verməyin isə iki savabı var; sədəqə savabı və qohumluq əlaqələrini möhkəmlətmək savabı”.³

Gizli sədəqə

۳۱۴ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «صَدَقَةُ السَّرِّ تُطْفِئُ غَضَبَ الرَّبِّ، وَصِلَةُ الرَّحِمِ تَزِيدُ فِي الْعُمْرِ، وَفِعْلُ الْمَعْرُوفِ يَقِي مَصَارِعَ السُّوءِ».

314. Əbu Səid əl-Xudri رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Gizli olaraq verilən sədəqə Allahın qəzəbini söndürür, qohumluq əlaqələrini möhkəmlətmək də ömrü artırır. İnsanlara yaxşılıq etmək isə pis aqibətdən qoruyur”.⁴

Sədəqə verən kasıblıqdan qorxmaz

۳۱۵ - عَنْ بُرَيْدَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا يُخْرِجُ رَجُلٌ شَيْئًا مِنَ الصَّدَقَةِ، حَتَّى يَفُكَّ عَنْهَا لِحْيَيْ سَبْعِينَ شَيْطَانًا».

¹ İbn əl-Mubarak “əz-Zuhd” 651. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 2951.

² Əhməd, 23577. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 1110.

³ Ət-Tirmizi, 658, 660. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsabih, 1990.

⁴ əl-Beyhəqi “Şuabul-İman” 3442. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 3760.

315. Rəvayət edilir ki, Bureydə ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Bir kişi sədəqədən yetmiş şeytanın vəsvəsəsini dəf etdikdən sonra sədəqə vermiş olar”.¹

Uca Allah simiclik etməyə nə nemətini əsirgəməz

۳۱۶ - عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَهَا فِي عُمَرَتَيْهَا: «إِنَّ لَكَ مِنَ الْأَجْرِ عَلَى قَدْرِ نَصَبِكَ وَتَفَقَّتِكَ».

316. Aişə ؓ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ ümrədə ona belə demişdir: “Həqiqətən, (Allah yolunda) yorulmağın və xərcləməyin qədər sənə mükafat verilir”.²

۳۱۷ - عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ أَنَّهَا جَاءَتْ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ يَا نَبِيَّ اللَّهِ لَيْسَ لِي شَيْءٌ إِلَّا مَا أَدْخَلَ عَلَيَّ الرَّبِيبُ فَهَلْ عَلَيَّ جُنَاحٌ أَنْ أَرْضِخَ مِمَّا يُدْخِلُ عَلَيَّ فَقَالَ «ارْضِخِي مَا اسْتَطَعْتِ وَلَا تُوعِي فَيُوعِيَ اللَّهُ عَلَيْكَ».

317. Rəvayət edilir ki, Əsma bint Əbu Bəkr ؓ Peyğəmbərin ﷺ yanına gələrək belə demişdir: “Ey Allahın Peyğəmbəri! Zubeyrin mənə gətirdiyi şeylərdən başqa bir şeyim yoxdur. Mənə verilən şeylərdən cüzi bir şey versəm, mənə günah olmaz ki?” Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Bacardığını ver, simiclik etmə ki, Uca Allah da səndən nemətlərini əsirgəməsin”.³

Hədiyyə də sədəqə sayılır

۳۱۸ - عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ مَنَحَ مَنِيحَةً أَوْ هَدَى زُقَاقًا، أَوْ قَالَ: طَرِيفًا، كَانَ لَهُ عَدْلٌ عِتَاقٍ نَسَمَةٍ.

318. əl-Bəra ibn Azib ؓ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurmuşdur: “Kim bir adama sağmal bir heyvan verərsə və ya ona bir küçə (yaxud yol) göstərərsə, ona bir kölə azad etmiş qədər savab yazılır”.⁴

¹ əl-Hakim, 1521; Əhməd, 23012. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1268. Hədisdə insanın sədəqə vermək istəyərkən yetmiş şeytanın onu kasıblıqla qorxudaraq sədəqə verməkdən çəkəndirməyə çalışması nəzərdə tutulur.

² əl-Hakim, 1733. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 2160.

³ Muslim, 1710, 2425.

⁴ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 890. Hədis səhihdir. Bax: Səhih Ədəbul-Mufrad, 687.

Xəsislə əliaçıqın misalı

۳۱۹ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَثَلُ الْبَخِيلِ وَالْمُنْفِقِ كَمَثَلِ رَجُلَيْنِ، عَلَيْهِمَا جَبْتَانِ مِنْ حَدِيدٍ، مِنْ تُدْيِهِمَا إِلَى تَرَاقِيهِمَا، فَأَمَّا الْمُنْفِقُ فَلَا يُنْفِقُ إِلَّا سَبَعَتْ - أَوْ وَفَرَتْ - عَلَى جِلْدِهِ حَتَّى تُخْفِيَ بَنَانَهُ وَتَعْفُو أَرْهَهُ، وَأَمَّا الْبَخِيلُ فَلَا يُرِيدُ أَنْ يُنْفِقَ شَيْئًا إِلَّا لَرِقَتْ كُلُّ حَلْقَةٍ مَكَانَهَا، فَهُوَ يُوسِعُهَا وَلَا تَتَّسِعُ»

319. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه Peyğəmbərin صلى الله عليه وسلم belə dediyini eşitmişdir: “Xəsislə əliaçıq adamın məsəli, əyninə bədəninin sinədən körpücük sümüklərinə qədər olan hissəsini örtən dəmir cübbə geymiş iki adamın məsəlinə bənzəyir. Əliaçıq adama gəlincə, o, hər dəfə öz malından xərclədikdə cübbəsi genişlənir, yaxud böyüyür və bu genişlənmə cübbəsi ta onun barmaqlarının üstünü örtənə qədər və ayaq izlərini silənədək¹ (beləcə böyüyüb genişlənir). Xəsislik edənə gəldikdə isə o, hər dəfə malından xərcləmək istədikdə cübbənin dəmir həlqəsi yerinə yapışır və o, cübbəsini genişləndirməyə çalışsa da, cübbə genişlənmir ki, genişlənmir”².

Bir dirhəm sədəqə edən

۳۲۰ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «سَبَقَ دِرْهَمٌ مِائَةَ أَلْفٍ». قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَكَيْفَ قَالَ «رَجُلٌ لَهُ دِرْهَمَانِ فَأَخَذَ أَحَدَهُمَا فَتَصَدَّقَ بِهِ وَرَجُلٌ لَهُ مَالٌ كَثِيرٌ فَأَخَذَ مِنْ عَرْضِ مَالِهِ مِائَةَ أَلْفٍ فَتَصَدَّقَ بِهَا».

320. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Bir dirhəm yüz min dirhəmdən irəlidədir”. Səhabələr: “Ey Allahın Elçisi, bu necə ola bilər?”- deyə soruşdular. Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم buyurdu: “İki dirhəmi olub birini sədəqə verən adam hara, mal-dövləti olub ondan yüz min dirhəm sədəqə verən insan hara!”³

Verən əl alan əldən üstündür

۳۲۱ - عَنْ حَكِيمِ بْنِ حِزَامٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «الْيَدُ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِنَ الْيَدِ السُّفْلَى، وَأَبْدَأُ بِمَنْ تَعُولُ، وَخَيْرُ الصَّدَقَةِ عَنْ ظَهْرِ غَنَى، وَمَنْ يَسْتَعْفِفْ يُعْفِهِ اللَّهُ، وَمَنْ يَسْتَغْنِ يُغْنِهِ اللَّهُ».

¹ Burada cübbənin ətəyinin yerlə sürünməsi və sahibinin günahlarını ört-basdır etməsi nəzərdə tutulur.

² əl-Buxari, 1352, 1443; Muslim 1021, 1696.

³ ən-Nəsəi “Sunən” 2540; İbn Xuzeymə, 2443. Hədis həsəndir. Bax: Səhih Sunən ən-Nəsəi, 2528.

321. Həkim ibn Hizam ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Verən əl alan əldən daha xeyirlidir. Baxmağın vacib olan kimsələrdən¹ başla. Ən xeyirli sədəqə zəngin ikən verilən (sədəqədir). İffətli olmaq istəyəni Allah iffətli edər. (İnsanlara) möhtac olmaq istəməyən kimsəni Allah heç kəsə möhtac etməz”.²

۳۲۲ - عَنْ طَارِقِ الْمُحَارِبِيِّ قَالَ قَدِمْنَا الْمَدِينَةَ فَإِذَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَائِمٌ عَلَى الْمِنْبَرِ يَخُطِبُ النَّاسَ وَهُوَ يَقُولُ «يَدُ الْمُعْطَى أَعْلَى وَأَبْدَأُ بِمَنْ تَعُولُ أُمَّكَ وَأَبَاكَ وَأَخْتِكَ وَأَخَاكَ ثُمَّ أَدْنَاكَ أَدْنَاكَ».

322. Rəvayət edilir ki, Tariq əl-Muharibi ﷺ demişdir: “Biz Mədinəyə çatdıqda Allahın Elçisi ﷺ minbərin üstündə ayaq üstə duraraq camaata xütbə oxuyurdu: “Verən əl üstündür. Sənin öhdəndə olan anandan, atandan, bacından, qardaşından, sonra sənə ən yaxın (olanlardan və ondan sonra bir qədər uzaq) olanlardan başla!”³

۳۲۳ - عَنْ حَكِيمِ بْنِ حِزَامٍ قَالَ سَأَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَعْطَانِي ثُمَّ سَأَلْتُهُ فَأَعْطَانِي ثُمَّ قَالَ إِنَّ هَذَا الْمَالَ خَضِرَةٌ حُلْوَةٌ فَمَنْ أَخَذَهُ بَطِيبَ نَفْسٍ بُورِكَ لَهُ فِيهِ وَمَنْ أَخَذَهُ بِإِشْرَافٍ نَفْسٍ لَمْ يُبَارَكْ لَهُ فِيهِ وَكَانَ كَالَّذِي يَأْكُلُ وَلَا يَشْبَعُ وَالْيَدُ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِنَ الْيَدِ السُّفْلَى

323. Rəvayət edilir ki, Həkim ibn Hizam ﷺ demişdir: “Mən Allah Elçisindən ﷺ mal istədim, o da mənə verdi. Sonra yenə istədim, o yenə mənə verdi. Sonra yenə istədim, o yenə verdi. Sonra o dedi: “Şübhəsiz ki, bu mal şirin meyvədir. Kim onu gözütöxlüq ilə alarsa, onun üçün bərəkətli olar. Kim də onu tamahkarlıq ilə alarsa, onun üçün bərəkətli olmaz və o, yemək yeyən, lakin doymayan bir kimsəyə bənzəyər. Verən əl alan əldən daha yaxşıdır”.⁴

۳۲۴ - سَمِعْتُ أَبَا أُمَامَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا ابْنَ آدَمَ إِنَّكَ أَنْ تَبْذُلَ الْفَضْلَ خَيْرٌ لَكَ وَأَنْ تُمَسِّكَهُ شَرٌّ لَكَ وَلَا تُلَامُ عَلَى كِفَافٍ وَأَبْدَأُ بِمَنْ تَعُولُ وَالْيَدُ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِنَ الْيَدِ السُّفْلَى

324. Rəvayət edilir ki, Əbu Umamə ﷺ demişdir: “Mən Allah Elçisini ﷺ belə buyurarkən eşitdim: “Ey Adəm oğlu! Malını sərf etməyin sənin üçün xeyir,

¹ Burada insanın özü, ata-anası və digər ailə üzvləri nəzərdə tutulur.

² əl-Buxari, 1338, 1427; Muslim, 1033, 1715, 2432.

³ ən-Nəsəi “Sunən” 2532, 2544. Hədis səhihdir. Bax: İrvaul-Ğalil, 3/319, hədis 834.

⁴ Muslim, 1035, 1717, 2434.

etməməyin isə şərdir. Kifayət qədər mala sahib olduğun üçün qınanmazsan. Öhdəndə olandan başla! Verən əl alan əldən daha yaxşıdır”.¹

Sədəqə qəbrin hərarətini söndürür

۳۲۵ - عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّ الصَّدَقَةَ لَتُطْفِئُ عَنْ أَهْلِهَا حَرَّ الْقُبُورِ، وَإِنَّمَا يَسْتَظِلُّ الْمُؤْمِنُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي ظِلِّ صَدَقَتِهِ».

325. Uqbə ibn Amir ﷺ rəvayət edir ki, Allahın Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Həqiqətən, sədəqə qəbrin hərarətini söndürür. Mömin Qiyamət günü öz sədəqəsinin kölgəsində kölgələnəcək”.²

İnsan ölmədən onun ruzisi tükənməz

۳۲۶ - عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ الرِّزْقَ لَيَطْلُبُ الْعَبْدَ كَمَا يَطْلُبُهُ أَجَلُهُ.

326. Rəvayət edilir ki, Əbu əd-Dərdə ﷺ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Şübhəsiz ki, əcəl qulu axtarıb tapdığı kimi ruzi də onu axtarıb tapır”.³

Zəkat

۳۲۷ - عَنْ جَابِرٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ أَدَّى زَكَاةَ مَالِهِ فَقَدْ ذَهَبَ عَنْهُ شَرُّهُ».

327. Rəvayət edilir ki, Cabir ﷺ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim malın zəkatını verərsə, malın şəri ondan uzaqlaşar”.⁴

¹ Muslim, 1036, 1718, 2435.

² ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 14207; əl-Beyhəqi “Şuabul-İman” 3347. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 365.

³ İbn Hibban, 3238. Hədis səhih li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1703.

⁴ ət-Tabərani “Mucəmul-Əvsat” 1579. Hədis həsən li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 743.

A decorative border with intricate floral and scrollwork patterns in shades of blue, green, and grey, framing the central text.

**HƏCC
VƏ
ÜMRƏ**

Həccin fəziləti

٣٢٨ - عن عبادۃ بن الصامت قال «صلى بنا رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فتخطا إليه رجلان رجل من الأنصار ورجل من ثقيف سبق الأنصاري الثقيفي فقال رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ للثقيفي إن الأنصاري قد سبقك بالمسألة فقال الأنصاري لعله يا رسول الله أن يكون أعجل مني فهو في حل قال فسأله الثقيفي عن الصلاة فأخبره ثم قال رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ للأنصاري إن شئت خبرتكم بما حنت تسأل عنه وإن شئت سألتني فأخبر بذلك فقال يا رسول الله تخبرني فقال حنت تسألني مالك من الأجر إذا أمت البيت العتيق وما لك من الأجر في وقوفك في عرفة وما لك من الأجر في رميك الجمار وما لك من الأجر في حلق رأسك وما لك من الأجر إذا ودعت البيت فقال الأنصاري والذي بعثك بالحق ما حنت أسألك عن غيره قال فإن لك من الأجر إذا أمت البيت العتيق ألا ترفع قدما أو تضعها أنت ودابتك إلا كتبت لك حسنة ورفعت لك درجة وأما وقوفك بعرفة فإن الله عَزَّ وَجَلَّ يقول ملائكته يا ملائكتي ما جاء بعبادي قالوا جاؤوا يلتمسون رضوانك والجنة فيقول الله عَزَّ وَجَلَّ فإني أشهد نفسي وخلقني أبي قد غفرت لهم عدد أيام الدهر وعدد القطر وعدد رمل عالج وأما رميك الجمار فإن الله عَزَّ وَجَلَّ يقول {فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ} وأما حلقك رأسك فإنه ليس من شعرك شعرة تقع في الأرض إلا كانت لك نورا يوم القيامة وأما البيت إذا ودعت فإنك تخرج من ذنوبك كيوم ولدتك أمك» ... حديث ابن عمر قال: قال رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَمَّا خُرُوجُكَ مِنَ بَيْتِكَ تَوَمُّ الْبَيْتِ الْحَرَامِ فَإِنَّ لَكَ بِكُلِّ وَطْأَةٍ تَطَوُّهَا رَاحِلَتَكَ يَكْتُبُ اللهُ لَكَ بِهَا حَسَنَةً وَيَمْحُو عَنْكَ بِهَا سَيِّئَةً وَأَمَّا وَقُوفُكَ بِعَرَفَةَ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَنْزِلُ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا فَيَبْهِي بِهِمُ الْمَلَائِكَةَ فَيَقُولُ هُوَ لِأَيِّ عِبَادِي جَاءُوا مِنِّي شَعْنًا غَيْرًا مِنْ كُلِّ فَيْحٍ عَيْبِقٍ يَرْجُونَ رَحْمَتِي وَيَخَافُونَ عَذَابِي وَلَمْ يَرَوْني فَكَيْفَ لَوْ رَأَوْني فَلَوْ كَانَ عَلَيْكَ مِثْلُ رَمْلِ عَالِجٍ أَوْ مِثْلُ أَيَّامِ الدُّنْيَا أَوْ مِثْلُ قَطْرِ السَّمَاءِ دُنُوبًا غَسَلَهَا اللهُ عَنْكَ وَأَمَّا رَمْيُكَ الْجَمَارَ فَإِنَّهُ مَذْخُورٌ لَكَ وَأَمَّا حَلْقُكَ رَأْسَكَ فَإِنَّ لَكَ بِكُلِّ شَعْرَةٍ تَسْقُطُ حَسَنَةً فَإِذَا طُفَّتْ بِالْبَيْتِ خَرَجْتَ مِنْ ذُنُوبِكَ كَيَوْمِ وُلِدْتَكَ أُمَّكَ»

328. Rəvayət edilir ki, Ubadə ibn əs-Samit ؓ demişdir: “Bir gün Allah Elçisi ﷺ bizimlə namaz qılırdı. Bu zaman biri Ənsardan, biri isə Səqif qəbiləsindən olan iki kişi ona doğru addımladı və Ənsardan olan kişi Allah Elçisinə ﷺ birinci yaxınlaşmaqda Səqif qəbiləsindən olan kişini qabaqladı. Allah Elçisi ﷺ Səqifdən olan kişiyyə dedi: “Ənsardan (olan kişi) soruşmaqda səni qabaqladı”. Ənsardan olan kişi dedi: “Ola bilsin ki, o, məndən çox tələsir, qoy (birinci) soruşsun”. Səqif qəbiləsindən olan kişi namaz haqqında soruşdu, o da ona xəbər verdi. Sonra Allah Elçisi ﷺ Ənsardan olan kişiyyə dedi: “Əgər istəyirsənsə, soruşmaq üçün gəldiyin məsələ bərəsində sənə xəbər verirəm”. O dedi: “Ey Allahın Elçisi! Mənə xəbər ver!” O dedi: “Sən gəldin məndən soruşasan ki, qədim Evə (Kəbəyə)¹ gəlməyinin, Arafada durmağının, daş atmağının, başını qırxdırmağının və

¹ Kəbə - İbrahim peyğəmbər ؑ və onun oğlu İsmail peyğəmbərin ؑ ucaltdığı kub formasında daş tikilidir. O, Allaha ibadət etmək üçün Yer üzündə tikilən ilk məbəd olmuşdur. Bütün müsəlmanlar namaz qılarkən üzlərini ona doğru çevirirlər və hər il milyonlarla müsəlman yaşadığı ölkədən Məkkəyə gələrək onu ziyarət edir, qədim ibadətğahın ətrafına dolanırlar.

Ev ilə vidalaşmağının sənin üçün mükafatı nədir?" Ənsardan olan kişi dedi: "Səni haqq ilə göndərən Allaha and olsun ki, mən səndən bundan başqa (bir məsələ) haqqında soruşmağa gəlmədim". O dedi: "Qədim Evə gəlməkdə sən və miniyinin atdığı hər addıma görə mükafat olaraq sənə bir savab yazılır və bir dərəcə artırılır. Arafada durduqda Allah ﷻ mələklərinə buyurur: "Ey Mənim mələklərim! Mənim qullarımı bura gətirən nədir?" Mələklər deyirlər: "Onlar Sənin razılığını və Cənnəti istəyirlər". Allah ﷻ buyurur: "Mən Özümü və məxluqatımı şahid tuturam ki, Mən onları zamanın günlərinin, (yağışın) damcılarının, qum dənəciklərinin sayı qədər bağışladım!" Daş atdıqda Allah ﷻ buyurur: **"Etdikləri əməllərin mükafatı kimi onlar üçün gözlərinə sevinc gətirəcək nələr saxlandığını heç kəs bilmir"** (əS-Səcdə, 17). Başını qırxdırdıqda isə yerə düşən hər bir tükün Qiyamət günü sən üçün nur olacaq. Ev ilə vidalaşdıqda günahlarından anadan doğulduğun gündə olduğun kimi azad olarsan".¹ Başqa bir rəvayətdə isə Peyğəmbər ﷺ belə demişdir: "Beytul-Harama gəlmək üçün evindən çıxmağına gəlincə, miniyinin atdığı hər addıma görə Allah sənə bir savab yazır və bir günahını silir. Ərəfatda durmağına gəlincə, bu vaxt Allah ﷻ dünya səmasına enir və mələklərinin qarşısında öyünərək buyurur: "Bunlar toz-torpaq içində, saçları dağınıq bir halda uzaq yerlərdən Mənə doğru gələn qullarımdır. Onlar Məni görmədən mərhəmətimə ümid bəsləyir və əzabımdan qorxurlar, bəs Məni görsəydilər necə?" Sənin günahların böyük bir qum yığınının dənələri və ya dünyanın günləri, ya da göydə olan yağışın damcılarını qədər olsa belə, Allah onları səndən təmizləyər. Daş atmağına gəlincə, o, sən üçün (şeytanı) zəlil etməkdir. Başını qırxdırmağına gəlincə, yerə düşən hər bir tükə görə sən üçün bir savab var. Evi təvaf etdikdə² isə günahlarından anadan doğulduğun gündə olduğun kimi azad olarsan".³

۳۲۹ - عن ابن عمر قال: سمعت النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يقول: مَا تَرَفَعُ إِبِلُ الْحَاجِّ رَجُلًا وَلَا تَضَعُ يَدًا إِلَّا كَتَبَ اللَّهُ تَعَالَى لَهُ بِهَا حَسَنَةً أَوْ مَحَا عَنْهُ سَيِّئَةً أَوْ رَفَعَهُ بِهَا دَرَجَةً.

¹ ət-Tabərani "Mucəmul-Əvsat" 2320. Hədis həsən li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1113.

² Təvaf etmək - Kəbənin ətrafına dolanmaqdır. O, qara daşın səviyyəsində başlanıb qurtarır və yeddi dairədən ibarət olur.

³ ət-Tabərani "Mucəmul-Kəbir" 13566. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 1360.

329. Rəvayət edilir ki, İbn Ömər رضي الله عنه demişdir: “Mən Peyğəmbərin ﷺ belə buyurduğunu eşitdim: “Həcc edənin dənəsi hər dəfə ayağını qaldırıb-qoyduqda, Uca Allah ona bir savab yazır və ya bir günahını silir və ya onu bir dərəcə yüksəldir”.¹

۳۳۰ - عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا رَمَيْتَ الْجِمَارَ كَانَتْ، لَكَ نُورًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

330. Rəvayət edilir ki, İbn Abbas رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “(Həcdə) Camarata daş atmağın² sənin üçün Qiyamət günü nur olacaq”.³

۳۳۱ - عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقِيَ رَجُلًا بِالرُّوحَاءِ فَقَالَ «مَنْ الْقَوْمُ». قَالُوا الْمُسْلِمُونَ. فَقَالُوا مَنْ أَنْتَ قَالَ «رَسُولُ اللَّهِ». فَرَفَعَتْ إِلَيْهِ امْرَأَةٌ صَبِيًّا فَقَالَتْ أَلْهَذَا حَجٌّ قَالَ «نَعَمْ وَلَكَ أَجْرٌ».

331. İbn Abbas رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ ər-Ravha adlanan yerdə bir dəstə atlı ilə qarşılaşdı. Onlardan: “Siz kimsiniz?”- deyə soruşduqda, onlar: “Müsəlmanıq!”- deyə cavab verdilər. Ondan soruşdular: “Bəs sən kimsən?” O: “Allahın Elçisi!”- deyə cavab verdikdə, bir qadın əlindəki uşağı qucağına götürərək soruşdu: “Buna həcc varmı?” Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Bəli, onun savabı sənə verilir!”⁴

Arafa gününün fəziləti

۳۳۲ - قَالَتْ عَائِشَةُ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «مَا مِنْ يَوْمٍ أَكْثَرَ مِنْ أَنْ يُعْتِقَ اللَّهُ فِيهِ عَبْدًا مِنَ النَّارِ مِنْ يَوْمِ عَرَفَةَ وَإِنَّهُ لَيَدْنُو ثُمَّ يُبَاهِي بِهِمُ الْمَلَائِكَةَ فَيَقُولُ مَا أَرَادَ هَؤُلَاءِ»

332. Rəvayət edilir ki, Aişə رضي الله عنها demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Allahın atəşdən Arafa günü olduğu qədər çox qul azad etdiyi başqa bir gün yoxdur. Həqiqətən, o gün Allah (dünya səmasına) yaxınlaşır və

¹ əl-Beyhəqi “Şuabul-İman” 4116. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 5596.

² Həcc mərasimində həcc edənlərin Zil-Hiccə ayının 10, 11 və 12-ci günləri yerinə yetirdikləri mərasimdir. Bu mərasimdə həcc edənlər ibadət növü olaraq təkbir edərək Camaratı (daş atılan yeri) kiçik daşlarla daşlayırlar.

³ əl-Heysəmi “Kəşful-Əstər an Zəvaidil-Bəzzər” 1140. Hədis həsən-səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 2515.

⁴ Muslim, 1336, 2377, 3317.

mələklərin qarşısında (Arafada olanlarla) öyünərək buyurur: “Bunlar nə istəyirlər?”¹

Həccə gedərək yolda ölən

۳۳۳ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ خَرَجَ حَاجًّا فَمَاتَ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ أَجْرَ الْحَاجِّ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَمَنْ خَرَجَ مُعْتَمِرًا فَمَاتَ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ أَجْرَ الْمُعْتَمِرِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَمَنْ خَرَجَ غَازِيًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَمَاتَ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ أَجْرَ الْغَازِيِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ.

333. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim həcc etmək üçün yola çıxaraq ölsə, Allah ona Qiyamət gününə qədər həcc savabı yazar. Kim ümrə etmək üçün yola çıxaraq ölsə, Allah ona Qiyamət gününə qədər ümrə savabı yazar. Kim də Allah yolunda döyüşə getmək üçün yola çıxaraq ölsə, Allah ona Qiyamət gününə qədər döyüşçü savabı yazar”.²

Qəbul olunmuş həccin mükafatı

۳۳۴ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «الْعُمْرَةُ إِلَى الْعُمْرَةِ كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهُمَا، وَالْحَجُّ الْمَبْرُورُ لَيْسَ لَهُ جَزَاءٌ إِلَّا الْجَنَّةُ».

334. Əbu Hureyra ؓ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurmuşdur: “Ümrə ziyarəti növbəti ümrəyədək olan (kiçik günahlar üçün) kəffarədir. Qəbul olunmuş həccin mükafatı isə ancaq Cənnətdir”.³

۳۳۵ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «تَابِعُوا بَيْنَ الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ فَإِنَّهُمَا يُنْفِيَانِ الْفَقْرَ وَالذُّنُوبَ كَمَا يَنْفِي الْكَبِيرُ خَبَثَ الْحَدِيدِ وَالذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَلَيْسَ لِلْحَجَّةِ الْمَبْرُورَةِ ثَوَابٌ إِلَّا الْجَنَّةُ».

335. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Məsud ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Həcc və ümrəni ardıcıl edin, çünki körük⁴ dəmirin, qızılın

¹ Muslim, 1348, 2402, 3354.

² ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 80; Əbu Yalə, 6357. Hədis səhih li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1114, 1267.

³ əl-Buxari, 1650, 1773.

⁴ Körük - kürədə odu qızartmaq və s. məqsədlər üçün yanları bükülü dəri və taxtadan düzəldilmiş alət.

və gümüşün pasını apardıği kimi onlar da kasıblığı və günahları aparır. Qəbul olunmuş həccin mükafatı isə ancaq Cənnətdir".¹

۳۳۶ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الْحَجُّ الْمَبْرُورُ لَيْسَ لَهُ جَزَاءٌ إِلَّا الْحَنَّةُ قَالَ وَمَا بِهِ قَالَ إِطْعَامُ الطَّعَامِ وَطِيبُ الْكَلَامِ

336. Cabir ibn Abdullah رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: "Yaxşı yerinə yetirilən həccin mükafatı yalnız Cənnətdir". Səhabələr soruşdular: "Onun yaxşılığı nədir?" O buyurdu: "Yemək yedirtmək və xoş söz söyləməkdir".²

۳۳۷ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ حَجَّ لِلَّهِ فَلَمْ يَرْفُثْ وَلَمْ يَفْسُقْ رَجَعَ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ».

337. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: "Mən Peyğəmbərin ﷺ belə dediyini eşitmişəm: "Kim Allah xatirinə həcc ziyarətini yerinə yetirsə, (ziyarət əsnasında) qadını ilə yaxınlıq etməsə və (digər) günah işlərdən çəkinsə, anadan doğulduğu gündə olduğu kimi (pak halda evinə) qayıdar".³

Təlbəyə həccin nişanələrindəndir

۳۳۸ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا أَهْلٌ مُهَلٌّ قَطًّا إِلَّا بُشِّرَ، وَلَا كَبِيرٌ مُكَبَّرٌ قَطًّا إِلَّا بُشِّرَ». قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! بِالْحَنَّةِ؟ قَالَ: «نَعَمْ».

338. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: "Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: "Təlbəyə"⁴ söyləyən elə bir kəs yoxdur ki, müjdələnməsin. Habelə, təkbir söyləyən elə bir kəs yoxdur ki, müjdələnməsin". Səhabələr soruşdular: "Ey Allahın Elçisi, Cənnətlə?" O: "Bəli" - deyə buyurdu".⁵

¹ Ət-Tirmizi, 810, 815. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 2901.

² Ət-Tabərani "Mucəmul-Əvsat" 8405. Hədis səhih li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1104.

³ Əl-Buxari, 1424, 1521; Muslim, 1350, 2404, 3357.

⁴ Həcc və ya ümrədə deyilən zikr.

⁵ Ət-Tabərani "Mucəmul-Əvsat" 7779. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1621.

۳۳۹ - عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَاءَنِي جَبْرِيلُ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ مَرُّ أَصْحَابِكَ فَلْيَرَفَعُوا أَصْوَاتَهُمْ بِالتَّلْبِيَةِ فَإِنَّهَا مِنْ شِعَارِ الْحَجِّ

339. Rəvayət edilir ki, Zeyd ibn Xalid əl-Cuhəni ؓ demişdir: “Allah Elçisi ؓ belə buyurdu: “Cəbrayıl yanıma gəlib dedi: “Ey Muhəmməd, səhabələrinə “təlbİYəni” yüksək səslə söyləməyi əmr et! Çünki o, həccin nişanələrindənədir”.¹

۳۴۰ - عَنْ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُئِلَ: أَيُّ الْحَجِّ أَفْضَلُ؟ قَالَ: «الْحَجُّ وَالنَّحْيُ».

340. Əbu Bəkr əs-Siddiq ؓ rəvayət edir ki, səhabələr Peyğəmbərdən ؐ: “Hansı həcc daha fəzilətlidir?”- deyə soruşdular. O dedi: “Çoxlu “təlbİYə” gətirilən və çox qurban kəsilən həcc”.²

Zil-Hiccənin ilk on günü

۳۴۱ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «مَا مِنْ أَيَّامٍ الْعَمَلُ الصَّالِحُ فِيهَا أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ مِنْ هَذِهِ الْأَيَّامِ». يَعْنِي الْعَشْرَ. قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ قَالَ «وَلَا الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ إِلَّا رَجُلٌ خَرَجَ بِنَفْسِهِ وَمَالِهِ فَلَمْ يَرْجِعْ مِنْ ذَلِكَ بِشَيْءٍ». مَا مِنْ أَيَّامٍ أَعْظَمُ عِنْدَ اللَّهِ، وَلَا أَحَبُّ إِلَيْهِ الْعَمَلُ فِيهِنَّ مِنْ أَيَّامِ الْعَشْرِ، فَأَكْثَرُوا فِيهِنَّ التَّسْبِيحَ، وَالتَّكْبِيرَ، وَالتَّهْلِيلَ.

341. Rəvayət edilir ki, İbn Abbas ؓ demişdir: “Allah Elçisi ؓ buyurdu: “Bu günlərdə (Zil-Hiccə ayının on günündə) edilən yaxşı əməllər Allaha başqa günlərdə edilən əməllərdən daha sevimlidir”. Səhabələr dedilər: “Ey Allahın Elçisi, Allah yolunda edilən cihaddan da?!” Allah Elçisi ؓ buyurdu: “Allah yolunda edilən cihaddan da! Yalnız öz canı və malı ilə Allah yolunda cihada gedib qayıtmayan (yəni şəhid olan) kişi müstəsnaadır”.³ Digər rəvayətdə belə bir əlavə var: “Allah dərgahında bu günlərdən daha böyük gün yoxdur. Allaha bu on gündə edilən əməllərdən daha sevimli əməl yoxdur. Odur ki, həmin günlərdə təsbih (Subhən-Allah), təkbir (Allahu Əkbər) və təhlil (Lə iləhə illəllah) deməyi çoxaldın!”⁴

¹ İbn Macə, 2365, 2888. Hədis səhih li-ğeyrihidir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 830.

² Ət-Tirmizi, 827, 835. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1500.

³ Ət-Tirmizi, 757, 1799. Hədis səhihdir. Bax: İrvaul-Ğalil, 953.

⁴ Ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 10953. Hədis həsəndir. Bax: İrvaul-Ğalil, 890.

۳۴۲ - عَنْ جَابِرٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «أَفْضَلُ أَيَّامِ الدُّنْيَا أَيَّامُ الْعَشْرِ» قِيلَ: وَلَا مِثْلَهُنَّ فِي سَبِيلِ اللَّهِ؟ قَالَ: «وَلَا مِثْلَهُنَّ فِي سَبِيلِ اللَّهِ إِلَّا رَجُلٌ عَفَرَ وَجْهَهُ فِي التُّرَابِ».

342. Cabir رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم buyurdu: “Dünyanın ən fəzilətli günləri (Zul-Hiccə ayının ilk) on günüdür”. Deyildi: “Allah yolunda onlara bərabər (günlər) varmı?” O buyurdu: “Onlara bərabər yalnız bir kişinin üzünün Allah yolunda toz-torpağa bulaşmasıdır”.¹

Həcdə saçlarını qısaltdılar

۳۴۳ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُحَلِّقِينَ». قَالُوا وَلِلْمُقَصِّرِينَ. قَالَ: «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُحَلِّقِينَ». قَالُوا وَلِلْمُقَصِّرِينَ. قَالَهَا ثَلَاثًا. قَالَ: «وَلِلْمُقَصِّرِينَ».

343. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم (həcc ziyarətində) dedi: “Allahım, saçını qırıxdıranları bağışla!” Səhabələr: “Qısaltdıranları da, (ey Allahın Elçisi)?”- deyə soruşdular. O dedi: “Allahım, saçını qırıxdıranları bağışla!” Onlar: “Qısaltdıranları da, (ey Allahın Elçisi)?”- deyə soruşdular. Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم bu duanı üç dəfə təkrar etdi. Bundan sonra isə dedi: “Qısaltdıranları da (bağışla)!”²

Kəbəni təvaf etməyin fəziləti

۳۴۴ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ طَافَ بِالْبَيْتِ وَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ كَانَ كَعَشْرِ رَقَبَةٍ».

344. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Ömər رضي الله عنه demişdir: “Mən Allah Elçisinin صلى الله عليه وسلم belə buyurduğunu eşitmişəm: “Kim Kəbəni təvaf edərsə və iki rükət namaz qılarsa, bir köləni azad etmiş kimi savab qazanar”.³

۳۴۵ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «الطَّوَافُ بِالْبَيْتِ صَلَاةٌ، وَلَكِنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَحَلَّ فِيهِ الْمَنْطِقَ، فَمَنْ نَطَقَ فَلَا يَنْطِقُ إِلَّا بِخَيْرٍ».

¹ əl-Heysəmi “Kəşful-Əstər an Zəvaidil-Bəzzər” 1133. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 1133.

² əl-Buxari, 1613, 1728. Bu hədisdə Həcc edərəkən saçlarını qırıxdıranlar nəzərdə tutulur.

³ İbn Macə, 2956, 3069. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 2725.

345. İbn Abbas رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: “Evi tavaf etmək namazdır, lakin Uca Allah onda danışmağı halal etmişdir. Kim danışarsa, yalnız xeyir söyləsin”.¹

Həcərul-Əsvədin fəziləti

٣٤٦ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَيَأْتِيَنَّ هَذَا الْحَجْرُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَكُلُّ عَيْنَانِ يُبْصِرُ بِهِمَا، وَلِسَانٌ يُنْطِقُ بِهِ، يَشْهَدُ عَلَى كُلِّ مَنْ يَسْتَلِمُهُ بِحَقِّ».

346. Rəvayət edilir ki, İbn Abbas رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Bu daş (Həcərul-Əsvəd) mütləq Qiyamət günü görün gözləri və danışan dili olduğu halda gələcək və onu haqqı ilə ziyarət edən hər bir kəsə şahidlik edəcək”.²

٣٤٧ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِنَّ مَسْحَ الْحَجْرِ الْأَسْوَدِ، وَالرُّكْنَ الْيَمَانِيِّ، يَمْحَا الْخَطَايَا حَطًّا».

347. Rəvayət edilir ki, İbn Ömər رضي الله عنه demişdir: “Mən Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitmişəm: “Qara daşı və Yəmən küncünü məsh etmək günahları silir”.³

٣٤٨ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ الرُّكْنَ وَالْمَقَامَ، يَأْفُقَتَانِ مِنْ يَأْفُوتِ الْحَنَّةِ، طَمَسَ اللَّهُ نُورَهُمَا، وَلَوْ لَمْ يَطْبِيسْ نُورَهُمَا لِأَضَاءَتَا مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ».

348. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Amr رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Rükən (Yəmən rükünü) və Məqam (İbrahim məqamı) Cənnət yaqutlarından iki yaqutdur. Allah onların nurunu almışdır. Əgər onların nurunu almasaydı, onlar şərqlə qərbin arasını işıqlandırardı”.⁴

¹ əl-Hakim, 3058; ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 10955. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 3954.

² İbn Macə, 2944, 3057. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 5346.

³ ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 13438; İbn Hibban 3690. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 2194.

⁴ ət-Tirmizi, 878, 887. Hədis səhih li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vat-Tərhib, 1147.

Zəm-zəm suyunun fəziləti

۳۴۹ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَاءُ زَمْزَمَ لِمَا شُرِبَ لَهُ».

349. Rəvayət edilir ki, Cabir ibn Abdullah رضي الله عنه demişdir: “Mən Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitmişəm: “Zəm-zəm suyu nə məqsədlə içilirsə, onun üçün (faydalı) olur”.¹

۳۵۰ - عَنْ أَبِي ذَرٍّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «زَمْزَمٌ طَعَامٌ طَعِمَ وَشَفَاءٌ سُقِمَ».

350. Rəvayət edilir ki, Əbu Zərr رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Zəm-zəm suyu yeməyi əvəz edir və xəstəliklərə şəfadır”.²

۳۵۱ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَاءُ زَمْزَمَ لِمَا شُرِبَ لَهُ إِنْ شَرِبْتَهُ تَسْتَشْفِي بِهِ شَفَاكَ اللَّهُ وَإِنْ شَرِبْتَهُ لِشِبَعِكَ أَشْبَعَكَ اللَّهُ بِهِ وَإِنْ شَرِبْتَهُ لِنَقَطِ ظِمَاكَ قَطَعَهُ اللَّهُ وَهِيَ هَرْمَةٌ جَبْرِيلَ وَسُقِيَ اللَّهُ إِسْمَاعِيلَ

351. Rəvayət edilir ki, İbn Abbas رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Zəm-zəm suyu nə üçün içilirsə, onun üçün (faydalı) olur. Əgər sən şəfa tapmaq üçün içərsənsə, Allah sənə şəfa verir. Tox olmaq üçün içərsənsə, Allah səni tox edir. Susuzluğunu yatırmaq üçün içərsənsə, Allah sənəni susuzluğunu yatırır. O, Cəbrayılın bulaq açması və Allahın İsmayılı içirtməsidir”.³

Ramazan ayında edilən ümrə

۳۵۲ - عَنْ أَبِي مَعْقِلٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «عُمْرَةٌ فِي رَمَضَانَ تَعْدِلُ حِجَّةً».

352. Əbu Məqil رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Ramazan ayında ümrə etmək həccə bərabərdir”.⁴

¹ İbn Macə, 3062, 3178. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 5502.

² əl-Bəzzər, 3929. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 3572.

³ əd-Dəraqutni, 238. Hədis həsən li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1164.

⁴ İbn Macə, 2993, 3107. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 4097.

A decorative border with intricate floral and scrollwork patterns in shades of blue, green, and grey, framing the central text.

ORUC

Orucun fəziləti

۳۵۳ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «الصَّيَّامُ جَنَّةٌ، فَلَا يَرْفُثُ وَلَا يَجْهَلُ، وَإِنْ أَمْرُؤُ قَاتَلَهُ أَوْ شَاتَمَهُ فَلْيَقُلْ إِنِّي صَائِمٌ. مَرَّتَيْنِ، وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَخُلُوفُ فَمِ الصَّائِمِ أَطْيَبُ عِنْدَ اللَّهِ تَعَالَى مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ، يَتْرُكُ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ وَشَهْوَتَهُ مِنْ أَجْلِ، الصَّيَّامِ لِي، وَأَنَا أَجْزَى بِهِ، وَالْحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا»

353. Əbu Hureyra ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: “Oruc qalxandır.¹ Qoy (oruc tutan adam) günah işlər görməsin və cahillik etməsin. Əgər kimsə onunla dalaşmaq istəsə və ya söysə, qoy iki dəfə: “Mən oruc tutmuşam”- desin. Canım Əlində olan Allaha and olsun ki, oruc tutan adamın ağızından gələn qoxu Uca Allahın yanında müşk qoxusundan daha gözəldir. (Allah buyurur:) “O, Mənə görə öz yeməyindən, içməyindən və şəhvətindən imtina etmişdir. Oruc isə Mənim üçündür və Mən (oruc tutan adama) ayrıca mükafat verəcəyəm. Yaxşı əməlin əvəzi on qat veriləcəkdir”.²

۳۵۴ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «قَالَ اللَّهُ كُلُّ عَمَلٍ ابْنِ آدَمَ لَهُ إِلَّا الصَّيَّامَ، فَإِنَّهُ لِي، وَأَنَا أَجْزَى بِهِ. وَالصَّيَّامُ جَنَّةٌ، وَإِذَا كَانَ يَوْمُ صَوْمِ أَحَدِكُمْ، فَلَا يَرْفُثُ وَلَا يَصْحَبُ، فَإِنْ سَاءَ أَحَدٌ، أَوْ قَاتَلَهُ فَلْيَقُلْ إِنِّي أَمْرُؤُ صَائِمٌ. وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَخُلُوفُ فَمِ الصَّائِمِ أَطْيَبُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ رِيحِ الْمِسْكِ، لِلصَّائِمِ فَرَحَتَانِ يَفْرَحُهُمَا إِذَا أَفْطَرَ فَرِحَ، وَإِذَا لَقِيَ رَبَّهُ فَرِحَ بِصَوْمِهِ»

354. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ﷺ demişdir: “Allahın Elçisi ﷺ belə buyurdu: “(Allah buyurur:) “Adəm övladının orucdan başqa hər bir əməli özünə aiddir. Oruc Mənim üçündür və elə buna görə də Mən (oruc tutan adama) ayrıca mükafat verəcəyəm”. Oruc bir qalxandır. Sizdən biriniz oruc tutduğu zaman günah işlər görməsin və dava-dalaş salmasın. Əgər kimsə onu söysə və ya onunla dalaşmaq istəsə, qoy desin: “Mən oruc tutmuşam”. Muhəmmədin canı Əlində olan Allaha and olsun ki, oruc tutan adamın ağızından gələn qoxu Allah qatında müşk qoxusundan daha gözəldir. Oruc tutan adamın iki sevinc anı var: orucunu açdığı iftar vaxtında sevinir; bir də Rəbbinə qovuşduğu zaman tutduğu oruca görə sevinəcəkdir”.³

¹ Cəhənnəm odundan qoruyan sipər.

² əl-Buxari, 1761, 1795, 1894.

³ əl-Buxari, 1904, 5472, 5927; Muslim, 1151, 1944, 2762.

۳۵۵ - فَقَالَ عُثْمَانُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ «الصَّيَامُ جُنَّةٌ مِنَ النَّارِ كَجُنَّةِ أَحَدِكُمْ مِنَ الْقِتَالِ».

355. Rəvayət edilir ki, Osman (ibn Əbul-As əs-Səqafi) ﷺ demişdir: “Mən Allah Elçisinin ﷺ belə duyurduğunu eşitdim: “Sizdən birinizin döyüş üçün qalxanı olduğu kimi, oruc da Cəhənnəm odundan (qoruyan) bir qalxandır”.¹

۳۵۶ - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ أَنَّهُ سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّ الْعَمَلِ أَفْضَلُ قَالَ «عَلَيْكَ بِالصَّوْمِ فَإِنَّهُ لَا عَدْلَ لَهُ».

356. Rəvayət edilir ki, Əbu Umamə ﷺ Allah Elçisindən ﷺ soruşdu: “Hansı əməl daha fəzilətlidir?” O buyurdu: “Oruc tut, çünki onun tayı-bərabəri yoxdur”.²

۳۵۷ - عَنْ سَهْلٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّ فِي الْجَنَّةِ بَابًا يُقَالُ لَهُ الرَّيَّانُ، يَدْخُلُ مِنْهُ الصَّائِمُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، لَا يَدْخُلُ مِنْهُ أَحَدٌ غَيْرُهُمْ يُقَالُ أَيْنَ الصَّائِمُونَ فَيَقُومُونَ، لَا يَدْخُلُ مِنْهُ أَحَدٌ غَيْرُهُمْ، فَإِذَا دَخَلُوا أُغْلِقَ، فَلَمْ يَدْخُلْ مِنْهُ أَحَدٌ».

357. Səhl ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Cənnətdə Rəyyan adlı bir qapı var, Qiyamət günü bu qapıdan oruc tutanlar daxil olacaqlar, onlardan başqa heç kəs bu qapıdan keçə bilməyəcək, (o gün): “Oruc tutanlar haradadır?” – deyiləcək və oruc tutanlar ayağa qalxacaqlar, onlardan başqa heç kəs bu qapıdan keçə bilməyəcək, onlar içəri daxil olduqdan sonra (qapılar) bağlanacaq və (bundan sonra) heç kəs o qapıdan (Cənnətə) daxil ola bilməyəcək”.³

Ramazan orucunun fəziləti

۳۵۸ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ صَامَ رَمَضَانَ، إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ.

358. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ﷺ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim Ramazan ayını imanla, mükafatını (yalnız Allahdan) umaraq oruc tutarsa, onun keçmiş günahları bağışlanır”.⁴

¹ İbn Macə, 1639, 1708. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 3879.

² ən-Nəsəi “Sunən” 2222, 2234. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1937.

³ əl-Buxari, 1763, 1896.

⁴ əl-Buxari, 38.

۳۵۹ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "إِذَا كَانَ أَوَّلُ لَيْلَةٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ صُفِّدَتِ الشَّيَاطِينُ وَمَرَدَّةُ الْجِنِّ، وَغُلِّقَتْ أَبْوَابُ النَّارِ فَلَمْ يُفْتَحْ مِنْهَا بَابٌ، وَفُتِّحَتْ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ فَلَمْ يُغْلَقْ مِنْهَا بَابٌ، وَيُنَادِي مُنَادٍ: يَا بَاغِيَ الْخَيْرِ أَقْبِلْ، وَيَا بَاغِيَ الشَّرِّ أَقْصِرْ، وَلِلَّهِ عِتْقَاءُ مِنَ النَّارِ وَذَلِكَ كُلُّ لَيْلَةٍ"

359. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: "Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: "Ramazan ayının birinci gecəsi yetişdiyi zaman şeytanlar və azgın cinlər zəncirlənir, üstəlik, Cəhənnəmin qapıları bağlanır və heç bir qapısı açıq qalmır. Cənnətin qapıları açılır və heç bir qapısı bağlı qalmır. Həmin vaxt carçı belə səslənir: "Ey xeyir istəyən kəs, (Allaha daha çox ibadət etməyə) tələs! Ey şərə meyilli olan kəs, (tövbə et, haqq yola) qayıt! Allahın Cəhənnəm odundan xilas etdiyi kimsələr var. Bu da, (Ramazan ayının) hər gecəsinə aiddir".¹

۳۶۰ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "إِنَّ لِلَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى عِتْقَاءَ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ - يَغْنِي فِي رَمَضَانَ - وَإِنْ لِكُلِّ مُسْلِمٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ دَعْوَةٌ مُسْتَجَابَةٌ."

360. Rəvayət edilir ki, Əbu Səid əl-Xudri ؓ demişdir: "Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: "Uca Allahın Ramazan ayının hər günü və gecəsi (Cəhənnəmdən) azad etdiyi qulları var. Hər bir müsəlmanın Ramazan ayının günü və gecəsində qəbul olunan duası var".²

Nafilə oruclar

۳۶۱ - عَنْ أُمِّ هَانِيٍّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ: «الصَّائِمُ الْمُتَطَوِّعُ أَمِيرٌ نَفْسِهِ، إِنْ شَاءَ صَامَ وَإِنْ شَاءَ أَفْطَرَ».

361. Ummu Hani ؓ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: "Nafilə oruc hər kəsin öz ixtiyarındadır. İstəsə, tutar, istəsə də, onu pozar".³

۳۶۲ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ صَامَ يَوْمًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بَعَدَ اللَّهُ وَجْهَهُ عَنِ النَّارِ سَبْعِينَ خَرِيفًا».

¹ Ət-Tirmizi, 682, 684. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 1960.

² əl-Heysəmi "Kəşful-Əstər an Zəvaidil-Bəzzər" 962; ət-Tabərani "Mucəmul-Əvsat" 6401; əl-Heysəmi "Məcməuz-Zəvaid" 4793. Əhməd, 7443, 7450. Hədis səhih li-ğeyrihidir. Bax: Sahihut-Tərğib vət-Tərhīb, 1002.

³ əl-Hakim, 1599. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 3854.

362. Rəvayət edilir ki, Əbu Səid رضي الله عنه demişdir: “Mən Peyğəmbərin ﷺ belə dediyini eşitmişəm: “Kim Allah yolunda bir gün oruc tutarsa, Allah onun üzünü Cəhənnəm odundan yetmiş illik (məsafəyədək) uzaqlaşdırar”.¹

۳۶۳ - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ صَامَ يَوْمًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ، جَعَلَ اللَّهُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ النَّارِ حَنْدَقًا كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ».

363. Əbu Umamə رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Kim Allah yolunda bir gün oruc tutarsa, Allah onunla Cəhənnəm odu arasında yerlə göy arasında olduğu məsafə qədər bir xəndək meydana gətirər”.²

۳۶۴ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَا عَبْدَ اللَّهِ أَلَمْ أُخْبِرْ أَنَّكَ تَصُومُ النَّهَارَ وَتَقُومُ اللَّيْلَ». فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: «فَلَا تَفْعَلْ، صُمْ وَأَطِرْ، وَقُمْ وَتَمَّ، فَإِنَّ لِحْسَدِكَ عَلَيْكَ حَقًّا، وَإِنَّ لِعَيْنِكَ عَلَيْكَ حَقًّا، وَإِنَّ لِرُؤُوسِكَ عَلَيْكَ حَقًّا، وَإِنَّ لِرِجْلَيْكَ عَلَيْكَ حَقًّا، وَإِنَّ لِحَسْبِكَ أَنْ تَصُومَ كُلَّ شَهْرٍ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ، فَإِنَّ لَكَ بِكُلِّ حَسَنَةٍ عَشْرَةٌ أَمْثَالُهَا، فَإِنَّ ذَلِكَ صِيَامُ الدَّهْرِ كُلِّهِ». فَشَدَّدْتُ، فَشَدَّدَ عَلَيَّ، قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي أَحَدُ قُوَّةٍ. قَالَ: «فَصُمْ صِيَامَ نَبِيِّ اللَّهِ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَلَا تَزِدْ عَلَيْهِ». قُلْتُ وَمَا كَانَ صِيَامَ نَبِيِّ اللَّهِ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: «نِصْفَ الدَّهْرِ».

364. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Amr ibn əl-As رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ mənə belə buyurdu: “Ey Abdullah, elə bilirsən ki, sənin (ara vermədən) gündüzlər oruc tutub, gecələr namaz qıldığını mənə xəbər verməyiblər?!” Mən dedim: “Bilirəm ki, xəbərin var, ey Allahın Elçisi!” O buyurdu: “Belə etmə! Hərdən oruc tut, hərdən də tutma, gecənin bir hissəsini namaz qıl, bir hissəsini də yat! Sözsüz ki, bədəninin sənin üzərində haqqı var, gözlərinin sənin üzərində haqqı var, həyat yoldaşının sənin üzərində haqqı var, qonağının sənin üzərində haqqı var. Şübhəsiz ki, hər ayın üç gününü oruc tutmaq sənə yetər. Belə ki, bir yaxşılığın əvəzi sənə on qat verilər. Bu da tam bir ilin orucuna bərabər olar”. Mən daha çox (rüsxət istədim), lakin daha da sərt münasibət gördüm. Mən dedim: “Ey Allahın Elçisi, mən özümdə oruc tutmağa qüvvə hiss edirəm”. Peyğəmbər ﷺ buyurdu: “Elə isə Allahın peyğəmbəri Davudun عليه السلام tutduğu orucu tut və buna heç nə əlavə etmə!” Mən soruşdum: “Allahın peyğəmbəri Davudun عليه السلام tutduğu oruc necə idi ki?” Peyğəmbər ﷺ buyurdu: “İlin yarısını (oruc tutardı)!”³

¹ əl-Buxari, 2628, 2840; Muslim, 1949, 2704, 2767.

² ət-Tirmizi, 1624, 1724. Hədis həsən-səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 991.

³ əl-Buxari, 1839, 1975; Muslim, 1963, 2721, 2787.

Arafa və Aşura oruclarının fəziləti

۳۶۵ - عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ صَامَ يَوْمَ عَرَفَةَ غُفِرَ لَهُ سَنَتَيْنِ مُتْتَابِعَتَيْنِ...»... «وَسُئِلَ عَنْ صَوْمِ يَوْمِ عَاشُورَاءَ فَقَالَ «يُكَفِّرُ السَّنَةَ الْمَاضِيَةَ».

365. Rəvayət edilir ki, Səhl ibn Səd ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim Arafa günü oruc tutarsa, bir il keçmiş və bir il gələcək günahları bağışlanar”.¹ Digər rəvayətdə deyilir: “...Allah Elçisindən ؓ Aşura gününün orucu barədə soruşduqda: “Keçmiş ildə işlənmiş günahları yuyacaq!”- deyə cavab vermişdir”.²

Muhərrəm ayında tutulan oruc

۳۶۶ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَفْضَلُ الصِّيَامِ بَعْدَ رَمَضَانَ شَهْرُ اللَّهِ الْمُحَرَّمُ وَأَفْضَلُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الْفَرِيضَةِ صَلَاةُ اللَّيْلِ

366. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Ramazandan sonra ən fəzilətli oruc, Allahın ayı olan Muhərrəm ayıdır. Fərz namazlarından sonra ən fəzilətli namaz isə gecə namazıdır”.³

Bazar ertəsi və cümə axşamı tutulan orucların fəziləti

۳۶۷ - عَنْ أَبِي قَتَادَةَ الْأَنْصَارِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُئِلَ عَنْ صَوْمِ الْاِثْنَيْنِ فَقَالَ فِيهِ وُلِدْتُ وَفِيهِ أُنزِلَ عَلَيَّ

367. Əbu Qatədə əl-Ənsari⁴ ؓ rəvayət edir ki, Allah Elçisindən ﷺ bazar ertəsi gününün orucu barəsində soruşdular. O, belə buyurdu: “Mən o gün doğuldum və (Quran) mənə o gün nazil oldu”.⁵

۳۶۸ - حَدَّثَنِي أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ قَالَ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّكَ تَصُومُ حَتَّى لَا تَكَادَ تُفْطِرُ وَتُفْطِرُ حَتَّى لَا تَكَادَ أَنْ تَصُومَ إِلَّا يَوْمَيْنِ إِنْ دَخَلَا فِي صِيَامِكَ وَإِلَّا صُمْتَهُمَا. قَالَ «أَيُّ يَوْمَيْنِ». قُلْتُ يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ وَيَوْمَ الْخَمِيسِ. قَالَ «ذَانِكَ يَوْمَانِ تُعْرَضُ فِيهِمَا الْأَعْمَالُ عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ فَأَجِبُ أَنْ يُعْرَضَ عَمَلِي وَأَنَا صَائِمٌ».

¹ Əbu Yalə, 7548. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1012.

² Muslim, 1162, 2804.

³ Muslim, 1163, 1982.

⁴ Əbu Qatədə Haris ibn Rəbi əl-Ənsari əs-Suləmi ؓ Peyğəmbərin ﷺ səhabəsidir. Miladi 602-ci ildə Mədinədə anadan olmuş, hicrətin 54-cü ilində Kufədə vəfat etmişdir.

⁵ Muslim, 1162, 1978, 2807.

368. Rəvayət edilir ki, Usamə ibn Zeyd ؓ demişdir: “Mən dedim: “Ey Allahın Elçisi! Bəzən sən ara vermədən oruc tutursan, bəzən isə iki gün istisna olmaqla uzun müddət oruc tutmursan. Bu iki gündə orucu buraxmırsan”. Allah Elçisi ﷺ soruşdu: “O hansı iki gündür elə?” Mən də: “Bazar ertəsi və cümə axşamı”- deyə cavab verdim. Allah Elçisi ﷺ dedi: “O iki gündə əməllər Allaha təqdim olunur. Mən də əməllərimin oruclyu ikən Allaha təqdim olunmasını istəyirəm”.¹

Şaban ayı tutulan orucun fəziləti

۳۶۹ - حَدَّثَنِي أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ قَالَ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ لِمَ أَرَكُ تَصُومُ شَهْرًا مِنَ الشُّهُورِ مَا تَصُومُ مِنْ شَعْبَانَ. قَالَ «ذَلِكَ شَهْرٌ يَغْفُلُ النَّاسُ عَنْهُ بَيْنَ رَجَبٍ وَرَمَضَانَ وَهُوَ شَهْرٌ تُرْفَعُ فِيهِ الْأَعْمَالُ إِلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ فَأُحِبُّ أَنْ يُرْفَعَ عَمَلِي وَأَنَا صَائِمٌ».

369. Rəvayət edilir ki, Usamə ibn Zeyd ؓ demişdir: “Mən dedim: “Ey Allahın Elçisi! Sənin heç bir ayda Şaban ayındakı kimi oruc tutduğunu görmədim”. Allah Elçisi ﷺ dedi: “Bu, Rəcəb və Ramazan arasında insanların qafile olduqları bir aydır. Bu ayda əməllər aləmlərin Rəbbinə yüksəldilir. Mən də əməlimin (Allaha) oruclyu olduğum halda yüksəlməsini istəyirəm”.²

۳۷۰ - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: لَمْ يَكُنِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصُومُ شَهْرًا أَكْثَرَ مِنْ شَعْبَانَ، فَإِنَّهُ كَانَ يَصُومُ شَعْبَانَ كُلَّهُ، وَكَانَ يَقُولُ: «خُذُوا مِنَ الْعَمَلِ مَا تُطِيقُونَ، فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَمَلُّ حَتَّى تَمَلُّوا» وَأَحَبُّ الصَّلَاةِ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا دُوِمَ عَلَيْهِ، وَإِنْ قَلَّتْ وَكَانَ إِذَا صَلَّى صَلَاةً دَاوِمًا عَلَيْهَا.

370. Rəvayət edilir ki, Aişə ؓ demişdir: “Peyğəmbər ﷺ heç bir ayda şaban ayında tutduğu qədər çox oruc tutmazdı. Elə olurdu ki, o, şaban ayını başdan-başa oruc tuturdu. O deyərdi: “Gücünüz çatan işləri görün! Siz usanmadıqca Allah usanmaz”. Peyğəmbərin ﷺ ən çox xoşuna gələn namaz, qısa da olsa, davamlı qılınanı idi. O, hər hansı bir namazı qıldısıa, onu davamlı qılardı”.³

¹ ən-Nəsəi “Sunən” 2358, 2370. Hədis həsən-səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vat-Tərhib, 1043.

² ən-Nəsəi “Sunən” 2357, 2369. Hədis həsəndir. Bax: İrvaul-Ğalil, 4/103, hədis 948.

³ əl-Buxari, 1834, 1970.

Şəvval ayında tutulan altı gün oruc

۳۷۱ - عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ أَنَّهُ حَدَّثَهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ صَامَ رَمَضَانَ ثُمَّ أَتْبَعَهُ سِتًّا مِنْ شَوَّالٍ كَانَ كَصِيَامِ الدَّهْرِ

371. Əbu Əyyub رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Kim Ramazan ayını oruc tutsa, sonra buna Şəvval ayının altı gününü də əlavə etsə, il boyu oruc tutmuş kimidir”.¹

۳۷۲ - عَنْ ثَوْبَانَ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «جَعَلَ اللَّهُ الْحَسَنَةَ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا، الشَّهْرُ بِعَشْرَةِ أَشْهُرٍ، وَصِيَامُ سِتَّةِ أَيَّامٍ بَعْدَ الشَّهْرِ تَمَامُ السَّنَةِ».

372. Rəvayət edilir ki, Səubən رضي الله عنه Allah Elçisinin صلى الله عليه وسلم belə buyurduğunu eşitmişdir: “Allah hər bir yaxşı əmələ görə on qat mükafat verir. Bir ay on aya bərabərdir, (Ramazan) ayından sonra altı gün oruc tutmaq isə ili tamamlayır”.²

Hər ayın üç günü tutulan orucun fəziləti

۳۷۳ - أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ «صَوْمُ شَهْرِ الصَّبْرِ وَثَلَاثَةِ أَيَّامٍ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ صَوْمُ (الدَّهْرِ) يُدْهِينَ وَحَرَ الصَّدْرِ».

373. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Mən Allah Elçisinin صلى الله عليه وسلم belə buyurduğunu eşitmişəm: “Səbir (Ramazan) ayı və hər ay üç gün oruc tutmaq il boyu oruc tutmaq kimidir və qəlbin kin-küdurətini aparır”.³

۳۷۴ - عَنْ ابْنِ مِلْحَانَ الْقَيْسِيِّ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ يُأْمُرُنَا أَنْ نَصُومَ الْبَيْضَ ثَلَاثَ عَشْرَةَ وَأَرْبَعَةَ عَشْرَةَ وَخَمْسَةَ عَشْرَةَ». قَالَ: وَقَالَ: «هُنَّ كَهَيْئَةِ الدَّهْرِ».

374. Rəvayət edilir ki, İbn Milhən əl-Qeysi atasının رضي الله عنه belə dediyini rəvayət demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم bizə hər ayın on üçüncü, on dördüncü və on beşinci günlərini oruc tutmağı əmr edərək buyurmuşdur: “Bunlar bir ilin orucu kimidir”.⁴

¹ Muslim, 1164, 1984, 2815.

² İbn Asakir “Tarixu Diməşq” 54/82; İbn Xuzeymə, 2115. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 3094.

³ Əhməd, 9222, 20738, 23070. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 3803-3804.

⁴ Əbu Davud, 2449, 2451. Hədis səhihdir. Bax: Səhih Əbu Davud, 2115.

۳۷۵ - عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ قُرَّةَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فِي صِيَامِ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ مِنَ الشَّهْرِ صَوْمُ الدَّهْرِ وَإِفْطَارُهُ

375. Muaviyə ibn Qurra atasından ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurmuşdur: “Hər aydan üç gün oruc tutmaq il boyu oruc tutmaq kimidir”.¹

۳۷۶ - عَنْ أَبِي ذَرٍّ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ صَامَ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ ، فَذَلِكَ صِيَامُ الدَّهْرِ». فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ تَصْدِيقَ ذَلِكَ فِي كِتَابِهِ {مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا} أَيُّومٍ بَعَثَرَةَ أَيَّامٍ.

376. Rəvayət edilir ki, Əbu Zərr ﷺ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim hər aydan üç gün oruc tutarsa, il boyu oruc tutmuş kimidir”. Allah ﷻ bunun təsdiqini Öz Kitabında belə nazil etmişdir: **“Kim Qiyamət günü yaxşılıq gətirərsə, ona gətirdiyinin on qat əvəzi verilər”** (əl-Ənam, 160). Bir gün on günə bərabərdir”.²

Qədr gecəsinin fəziləti

۳۷۷ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ يَقُمْ لَيْلَةَ الْقَدْرِ، إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ

377. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ﷺ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim Qədr gecəsinə imanla və mükafatını Allahdan umaraq ibadət edərsə, keçmiş günahları bağışlanar”.³

Evlənməyə imkanı olmayan oruc tutsun!

۳۷۸ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «مَنْ اسْتَطَاعَ الْبَاءَةَ فَلْيَتَزَوَّجْ، فَإِنَّهُ أَغْضُ لِلْبَصْرِ وَأَخْصَنُ لِلْفَرْجِ، وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَعَلَيْهِ بِالصَّوْمِ، فَإِنَّهُ لَهُ وَجَاءٌ».

378. Rəvayət edilir ki, Abdullah ﷺ demişdir: “Biz Peyğəmbərlə ﷺ birlikdə olarkən o, belə buyurdu: “Qoy evlənməyə imkanı olan (hər kəs) evlənsin, çünki evlilik, gözləri və cinsiyyət üzvünü (zinadan) qoruyan ən yaxşı (səbəbdir). İmkanı olmayanlar isə oruc tutsunlar, çünki oruc (insanın) səhvətini soyudur”.⁴

¹ Əhməd, 16249, 16294. Şueyb əl-Arnaut isnadının səhih olduğunu bildirmişdir.

² ət-Tirmizi, 762, 767. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1035.

³ əl-Buxari, 35.

⁴ əl-Buxari, 1772, 1905.

Son əməli orucla bitən

۳۷۹ - عَنْ حُدَيْفَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ حَتَمَ لَهُ بِصِيَامِ يَوْمٍ دَخَلَ الْجَنَّةَ».

379. Huzeyfə رəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Kimin son əməli orucla bitərsə,¹ Cənnətə daxil olar”.²

Səhurda³ bərəkət var

۳۸۰ - عَنْ سُلَيْمَانَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الْبِرْكَةُ فِي ثَلَاثَةٍ: فِي الْجَمَاعَةِ، وَالتَّرِيدِ، وَالسَّحُورِ».

380. Rəvayət edilir ki, Salman رəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Bərəkət üç şeydədir; camaatda, səridə⁴ və səhurda”.⁵

۳۸۱ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «تَسَحَّرُوا فَإِنَّ فِي السَّحُورِ بَرَكَةً».

381. Rəvayət edilir ki, Ənəs ibn Malik رəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Səhur yeməyini yeyin! Həqiqətən, səhurda bərəkət var”.⁶

۳۸۲ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «السَّحُورُ أَكْلُهُ بَرَكَةٌ فَلَا تَدْعُوهُ، وَلَوْ أَنْ يَجْرَعَ أَحَدُكُمْ جُرْعَةً مِنْ مَاءٍ، فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ وَمَلَائِكَتُهُ يُصَلُّونَ عَلَى الْمُتَسَحِّرِينَ».

382. Rəvayət edilir ki, Əbu Səid رəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Səhur yeməyində bərəkət var. Biriniz bir qurtum su ilə olsa belə, onu tərək etməsin! Çünki Allah ﷻ və Onun mələkləri səhur yeməyi yeyənlərə xeyir-dua edirlər”.⁷

۳۸۳ - عَنْ عَرَبَاضِ بْنِ سَارِيَةَ قَالَ دَعَانِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى السَّحُورِ فِي رَمَضَانَ فَقَالَ: «هَلُمَّ إِلَيَّ (هَذَا) الْغَدَاءِ الْمُبَارَكِ»

¹ əl-Munəvi رəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə demişdir: “...yəni həyatı oruclu ikən və ya orucunu açdıqdan sonra sona çatarsa”. (Feydul-Qadir, 6/123)

² əl-Bəzzər, 2781, 2854. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 6224.

³ Səhur – oruc tutmaq üçün Sübh namazının vaxtı girməzdən qabaq nə isə yemək.

⁴ Sərid – bişmiş ətin suyuna, doğranmış çörək əlavə edilərək hazırlanan xörəkdir.

⁵ ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 6004, 6127. Hədis həsən li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1065.

⁶ əl-Buxari, 1789, 1923; Muslim, 1095, 1835, 2603.

⁷ Əhməd, 11101, 11414; İbn Hibban, 3467. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 1844, 3683.

383. Rəvayət edilir ki, İrbad ibn Səriyyə ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ Ramazan ayında məni səhura dəvət edərək buyurdu: “Mübarək yeməyə tələs!”¹

İftarı tezləşdirmək

۳۸۴ - عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تَزَالُ أُمَّتِي عَلَى سُنَّتِي مَا لَمْ تَنْتَظِرْ بِفِطْرِهَا النَّجْمَ». وَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا كَانَ صَائِمًا أَمَرَ رَجُلًا فَأَوْفَى عَلَى شَيْءٍ فَإِذَا قَالَ: غَابَتِ الشَّمْسُ: أَفْطَرَ.

384. Rəvayət edilir ki, Səhl ibn Səd ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Ümmətim iftar açmaqda ulduzları gözləmədikcə, sünnəm üzrə olacaqlar”. Peyğəmbər ﷺ oruc tutduqda bir nəfər təyin edərək ona məvəcib verərdi, o da Peyğəmbərə ﷺ günəşin batdığını xəbər verər, Peyğəmbər ﷺ də iftarını açardı”².

۳۸۵ - عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا يَزَالُ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَا عَجَّلُوا الْفِطْرَ».

385. Səhl ibn Səd ؓ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “İnsanlar iftar etməyə tələsdikcə, xeyir içində olacaqlar”³.

İftar vaxtının fəziləti

۳۸۶ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ عِنْدَ كُلِّ فِطْرِ عِتْقَاءَ، وَذَلِكَ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ».

386. Rəvayət edilir ki, Cabir ibn Abdullah ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: “Həqiqətən, hər iftar vaxtı Allah ﷻ tərəfindən azad edilənlər olur. Bu, hər gecə baş verir”⁴.

İftar verməyin fəziləti

۳۸۷ - عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ فَطَرَ صَائِمًا أَوْ جَهَّزَ غَازِيًا فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ».

¹ Əhməd, 17143, 17183. Hədis səhih li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1067.

² İbn Hibban, 3501. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1074.

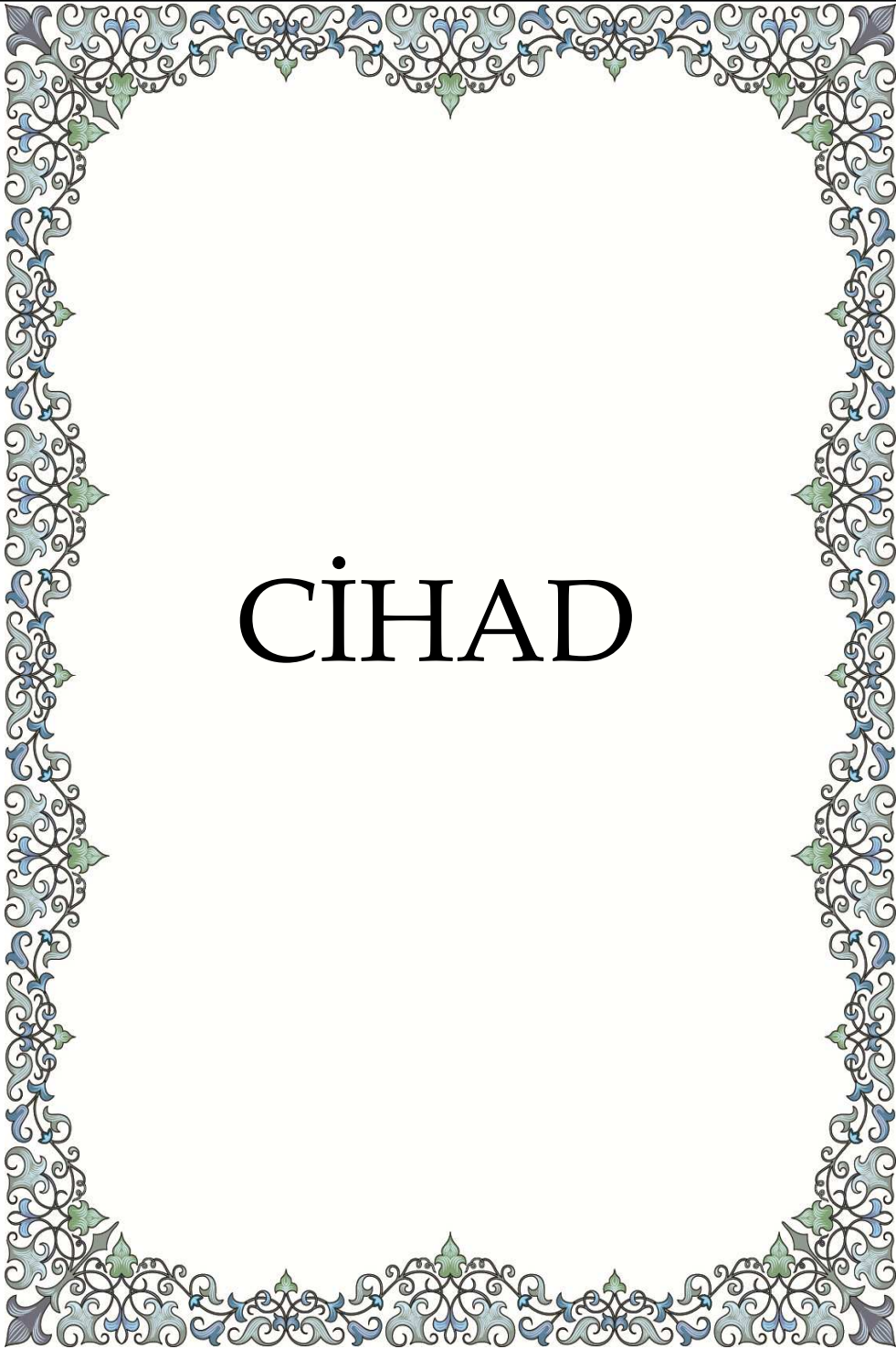
³ əl-Buxari, 1827, 1957; Muslim, 1838, 2549, 2608.

⁴ İbn Macə, 1643, 1712. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 2170.

387. Zeyd ibn Xalid əl-Cuhəni ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Orucluya iftar verənə və ya cihada gedəni təchiz edənə onun savabının misli verilər”.¹

¹ əl-Beyhəqi “Sunənul-Kubra” 8398. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 6414.

CİHAD

Cihadın fəziləti

۳۸۸ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «يَا أَبَا سَعِيدٍ مَنْ رَضِيَ بِاللَّهِ رَبًّا وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا وَبِمُحَمَّدٍ نَبِيًّا وَحَبَّتْ لَهُ الْجَنَّةُ». فَعَجِبَ لَهَا أَبُو سَعِيدٍ فَقَالَ أَعِدْهَا عَلَيَّ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَفَعَلَ ثُمَّ قَالَ «وَأُخْرَى يُرْفَعُ بِهَا الْعَبْدُ مِائَةَ دَرَجَةٍ فِي الْجَنَّةِ مَا بَيْنَ كُلِّ دَرَجَتَيْنِ كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ». قَالَ وَمَا هِيَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ «الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ».

388. Əbu Səid əl-Xudri ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim Rəbb olaraq Allahdan, din olaraq İslamdan, Peyğəmbər olaraq Muhəmməddən razı olarsa, ona Cənnət vacib olar!” Bu, Əbu Səidin xoşuna gəldi və o dedi: “Ey Allahın Elçisi! Bunu mənim üçün bir daha təkrar et!” Allah Elçisi ﷺ də onun üçün təkrar etdi və dedi: “Başqa bir əməl də var ki, Allah onunla qulunu Cənnətdə yüz dərəcə yüksəldir. Hər iki dərəcə arasındakı məsafə göy ilə yer arası kimidir”. Əbu Səid soruşdu: “O nədir, ey Allahın Elçisi?” O buyurdu: “Allah yolunda cihad etməkdir! Allah yolunda cihad etməkdir!”¹

Ən fəzilətli cihad hansıdır?

۳۸۹ - عَنْ أَبِي ذَرٍّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَفْضَلُ الْجِهَادِ أَنْ يُجَاهِدَ الرَّجُلُ نَفْسَهُ وَهَوَاهُ».

389. Rəvayət edilir ki, Əbu Zərr ﷺ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Ən fəzilətli cihad kişinin öz nəfsi ilə cihad etməsidir”².

Şəhidlər

۳۹۰ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ سَأَلَ جِبْرِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ هَذِهِ آيَةِ {وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ} مِنَ الَّذِينَ لَمْ يَشَأْ اللَّهُ أَنْ يُصْعَقُوا؟ قَالَ: هُمْ شُهَدَاءُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ

390. Əbu Hureyra ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ Cəbraildən ﷺ bu ayə haqda soruşdu: “**Sur üfürüləcək və Allahın istədiyi kimsələrdən başqa göylərdə və yerdə kim varsa, hamısı öləcəkdir**” (əz-Zumər, 68). Allahın

¹ Muslim, 1884, 3496, 4987; ən-Nəsəi “Sunən” 3131.

² əs-Suyuti “Cəmius-Sağir” 1247, 2092. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 1099.

öldürmək istəmədikləri kimlərdir?" Cəbrail dedi: "Onlar Allahın ﷺ şəhidləridir".¹

۳۹۱ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ مَرَّ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِشُعْبٍ فِيهِ عُيَيْنَةٌ مِنْ مَاءٍ عَذْبَةٍ فَأَعَجَبَتْهُ لِطَيْبِهَا فَقَالَ لَوْ اعْتَرَلْتُ النَّاسَ فَأَقَمْتُ فِي هَذَا الشَّعْبِ وَلَنْ أَفْعَلَ حَتَّى أَسْتَأْذِنَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَذَكَرَ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ «لَا تَفْعَلْ فَإِنَّ مَقَامَ أَحَدِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَفْضَلُ مِنْ صَلَاتِهِ فِي بَيْتِهِ سَبْعِينَ عَامًا أَلَّا تُجِبُونَ أَنْ يُغْفَرَ اللَّهُ لَكُمْ وَيُدْخِلَكُمُ الْجَنَّةَ اغْرُؤُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ مَنْ قَاتَلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فُوقَ نَاقَةٍ وَحَبَّتْ لَهُ الْجَنَّةُ».

391. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: "Allah Elçisinin ﷺ səhəbələrindən olan bir kişi şirin sulu çeşmənin olduğu bir vadidən keçdi və onun gözəlliyi xoşuna gələrək belə dedi: "Kaş insanlardan uzaqlaşıb bu vadidə qalardım. Ancaq Allah Elçisindən ﷺ izn almayınca, heç vaxt bunu etmərəm". Sonra o, bunu Allah Elçisinə ﷺ danışdı və o da belə buyurdu: "Belə etmə! Həqiqətən də, birinizin Allah yolunda olan məqamı evində yetmiş il qıldığı nafilə namazlarından daha fəzilətlidir. Allahın sizi bağışlamasını və sizi Cənnətə salmasını istəmirsiniz? Allah yolunda döyüşə çıxın! Kim Allah yolunda dəvənin iki sağımı arasında olan müddət qədər döyüşərsə, Cənnət onun üçün vacib olar".²

۳۹۲ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «اِتَّذَبَ اللَّهُ لِمَنْ خَرَجَ فِي سَبِيلِهِ لَا يُخْرِجُهُ إِلَّا إِيمَانٌ بِي وَتَصَدِيقٌ بِرَسُولِي أَنْ أَرْجِعَهُ بِمَا نَالَ مِنْ أَجْرٍ أَوْ غَنِيمَةٍ، أَوْ أُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ، وَلَوْ لَا أَنْ أَشُقَّ عَلَى أُمَّتِي مَا قَعَدْتُ خَلْفَ سَرِيَّةٍ، وَلَوْ دِدْتُ أَنِّي أُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ أَحْيَا، ثُمَّ أُقْتَلُ ثُمَّ أَحْيَا، ثُمَّ أُقْتَلُ».

392. Əbu Hureyra ؓ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurmuşdur: "Allah Onun yolunda cihada³ çıxan kimsənin mükafatını tez verir. (Allah buyurur): "Onu (evindən) çıxaran yalnız Mənə olan inamı və elçilərimə olan inamıdır. Mən də onu nail olduğu savab və qənimətlə (sağ-salamat yurduna) qaytaracağam, yaxud Cənnətə daxil edəcəyəm". Hərgah ümmə-

¹ əl-Hakim, 3000. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1387.

² ət-Tirmizi, 1650, 1751 Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 902.

³ Allah yolunda müqəddəs müharibə cihad adlanır. Cihad Uca Allahın adını şərəfləndirmək məqsədilə göstərilən istənilən səylər deməkdir. Cihadın bir neçə forması var. Müsəlman dövlətinin təhlükəsizliyinə qəsd edən və İslamın yayılmasına maneə yaradan kafirlərlə mübarizə hərbi yolla aparılır. Özlərini müsəlman kimi göstərən münafiqlərlə cihad, moizələr və onlara həqiqi biliklərin çatdırılması vasitəsilə aparılır. İnsanın şeytanla, həmçinin öz nəfsi ilə apardığı cihad da var.

timi əziyyətə salmış olmasaydım, (döyüşə gedən) dəstənin arxasında qalmazdım və Allah yolunda öldürülüb sonra dirildilməyimi, sonra öldürülüb yenə dirildilməyimi, sonra mütləq yenə öldürülməyimi istərdim”.¹

۳۹۳ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَمَّا أُصِيبَ إِخْوَانُكُمْ بِأَحَدٍ جَعَلَ اللَّهُ أَرْوَاحَهُمْ فِي حَوْفِ طَيْرٍ خُضِرَ تَرْدُ أَنْهَارِ الْجَنَّةِ تَأْكُلُ مِنْ ثِمَارِهَا وَتَأْوِي إِلَى قَنَادِيلَ مِنْ ذَهَبٍ مُعَلَّقَةٍ فِي ظِلِّ الْعَرْشِ فَلَمَّا وَجَدُوا طَيْبَ مَا كَلِمِهِمْ وَمَشَرَبِهِمْ وَمَقِيلِهِمْ قَالُوا: مَنْ يَبْلُغُ إِخْوَانَنَا عَنَّا أَنَا أَحْيَاءُ فِي الْجَنَّةِ تُرْزَقُ لَيْلًا لِيَهْدُوا فِي الْجِهَادِ وَلَا يَنْكَلُوا عِنْدَ الْحَرْبِ فَقَالَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ: أَنَا أَبْلُغُهُمْ عَنْكُمْ. قَالَ: فَأَنْزَلَ اللَّهُ {وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا}»

393. Rəvayət edilir ki, İbn Abbas رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Qardaşlarınız Uhud döyüşündə şəhid olduqda, qüdrət və qüvvət sahibi olan Allah onların ruhlarını yaşıl quşların içinə yerləşdirdi. Onlar Cənnət çaylarının yanına gəlir, Cənnət meyvələrindən yeyir və Ərşin kölgəsində yerləşdirilmiş qızıl çıraqların yanına qayıdırlar. Yemək-içməklərinin və qayıtdıqları yerin nə qədər gözəl olduğunu gördükləri zaman deyirlər: “Kaş ki, qardaşlarımız Allahın bizə bəxş etdiyi bu nemətlərdən xəbər tutaydılar və Allah yolunda olan cihaddan qorxub qaçmayaydılar”. Allah ﷻ: “Mən sizin dediklərinizi onlara bildirərəm!”- dedi və bu ayələri Öz elçisinə nazil etdi: “**Allah yolunda öldürülənləri əsla ölmüş sanma. Əksinə, (onlar) diridirlər**” (Ali-İmran, 169)”.²

۳۹۴ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا يَجِدُ الشَّهِيدُ مَسَّ الْقَتْلِ إِلَّا كَمَا يَجِدُ أَحَدُكُمْ مَسَّ الْقَرْصَةِ».

394. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Şəhid öldürülməyini birinizin çimdik hiss etməsi kimi hiss edir”.³

۳۹۵ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «زَمَلُوهُمْ بِدِمَائِهِمْ فَإِنَّهُ لَيْسَ كَلِمٌ يُكَلِّمُ فِي اللَّهِ إِلَّا أُنِّي يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَرْحُهُ يَدْمَى لَوْنَهُ لَوْنُ دَمٍ وَرِيحُهُ رِيحُ الْمَسْكِ».

¹ əl-Buxari, 26, 36.

² Əbu Davud, 2158, 2520, 2522. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 5205.

³ İbn Hibban, 4655; Əhməd, 7940; İbn Macə, 2802. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 3745.

395. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Şəhidləri qanlı-qanlı bürüyün, çünki Allaha görə yaralanan elə bir yaralı yoxdur ki, Qiyamət günü (Allahın hüzuruna) yarasından qan axa-axa gəlməsin. Onun yarasının rəngi qan rəngində, qoxusu isə müşk qoxusunda olacaq”.¹

Şəhidin başqalarında olmayan xüsusiyyətləri

٣٩٦ - عَنِ الْمُقَدَّامِ بْنِ مَعْدِيكَرِبَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «لِلشَّهِيدِ عِنْدَ اللَّهِ سِتُّ حِصَالٍ يُغْفَرُ لَهُ فِي أَوَّلِ دَفْعَةٍ وَيَرَى مَقْعَدَهُ مِنَ الْجَنَّةِ وَيُجَارُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَيَأْمَنُ مِنَ الْفَزَعِ الْأَكْبَرِ وَيُوضَعُ عَلَى رَأْسِهِ تَاجُ الْوَقَارِ الْيَاقُوتَةُ مِنْهَا خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا وَيَزُوجُ اثْنَتَيْنِ وَسَبْعِينَ زَوْجَةً مِنَ الْحُورِ الْعِينِ وَيُشَفَّعُ فِي سَبْعِينَ مِنْ أَقَارِبِهِ».

396. Rəvayət edilir ki, Miqdəm ibn Mədikərib رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurmuşdur: “Şəhidin Allah dərğahında altı xüsusiyyəti var; ilk (qan damcısı ilə) bağışlanır, Cənnətdəki yerini görür, qəbir əzabından qorunur, Qiyamət gününün dəhşətli qorxusundan arxayın olur, başına vüqar tacı qoyulur - Onun üzərindəki yaqut dənəsi dünya və onun içərisində olanlardan daha xeyirlidir -, yetmiş iki huri ilə evləndirilir və qohum-əqrəbasından yetmiş nəfərə şəfaət edir”.²

Allah yolunda öldürülən Cənnətdədir

٣٩٧ - عَنْ أَنَسٍ أَنَّ رَجُلًا أَسْوَدَ أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنِّي رَجُلٌ أَسْوَدٌ مُتَتِنُ الرِّيحِ، فَيَبِحُ الْوَجْهَ، لَا مَالٌ لِي فَإِنِ أَنَا قَاتَلْتُ هَؤُلَاءِ حَتَّى أُقْتَلَ، فَأَيُّنَ أَنَا؟ قَالَ: «فِي الْجَنَّةِ». فَقَالَ حَتَّى قُتِلَ، فَأَتَاهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «قَدْ بَيَّضَ اللَّهُ وَجْهَكَ، وَطَيَّبَ رِيحَكَ وَأَكْتَرَّ مَالَكَ». وَقَالَ لِهَذَا أَوْ لَغَيْرِهِ: «لَقَدْ رَأَيْتُ زَوْجَتَهُ مِنَ الْحُورِ الْعِينِ نَازِعَتَهُ حَبَّةً لَهُ مِنْ صُوفٍ، تَدْخُلُ بَيْتَهُ وَبَيْنَ حَبَّتَيْهِ».

397. Ənəs رضي الله عنه rəvayət edir ki, bir qara kişi Peyğəmbərin صلى الله عليه وسلم yanına gəlib dedi: “Ey Allahın Elçisi, mən pis qoxulu, qara, eybəcər sifətli və malı olmayan bir kişiyəm. Əgər mən öldürülənə qədər döyüşsəm, hara düşərəm?” Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم dedi: “Cənnətə!” O, öldürülənə qədər döyüşdü. Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم onun yanına gəlib dedi: “Allah sənin üzünü ağ, qoxunu gözəl etdi və malını çoxaltdı”. Ona və digərlərinə dedi: “Mən onun hurilərdən olan

¹ ən-Nəsəi “Sunən” 2002, 2014. Hədis səhihdir. Bax: İrvaul-Ğalil, 707.

² ət-Tirmizi, 1663, 1764. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1375.

zövcəsini yun cübbəsini aralayıb onunla cübbənin arasına girdiyini gördüm".¹

Şəhidlər haradadırlar?

۳۹۸ - عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «الشُّهَدَاءُ عَلَى بَارِقٍ نَهَرٍ بِيَابِ الْجَنَّةِ فِي قُبَّةٍ خَضْرَاءَ يَخْرُجُ عَلَيْهِمْ رِزْقُهُمْ مِنَ الْجَنَّةِ بُكْرَةً وَعَشِيًّا»

398. Rəvayət edilir ki, İbn Abbas رضي الله عنه demişdir: "Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: "Şəhidlər Cənnət qapısının yanında olan "Bə:riq" adlı çayın üzərində yaşıl çadırdadırlar. Səhər-axşam onlara Cənnətdən ruziləri gətirilir".²

Allah yolunda olan toz

۳۹۹ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ رَاحَ رَوْحَهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَانَ لَهُ بِمِثْلِ مَا أَصَابَ مِنَ الْعَبَارِ مِسْكَاً يَوْمَ الْقِيَامَةِ». «مَا خَالَطَ قَلْبَ امْرِئٍ مُسْلِمٍ رَهْجٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ إِلَّا حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ النَّارَ».

399. Rəvayət edilir ki, Ənəs ibn Malik رضي الله عنه demişdir: "Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: "Kim Allah yolunda (döyüşə) gedərsə, Qiyamət günü onun üçün batdığı toz-torpağın misli qədər müşk olar".³ Digər rəvayətdə deyilir: "Bir müsəlman kişinin Allah yolunda nəfəsinə toz gedərsə, şübhəsiz ki, Allah Cəhənnəm odunu ona haram edər".⁴

۴۰۰ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا يَجْتَمِعُ عَبْرًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَدُخَانَ جَهَنَّمَ فِي حَوْفِ عَبْدٍ أَبَدًا، وَلَا يَجْتَمِعُ الشُّحُّ وَالْإِيمَانُ فِي قَلْبِ عَبْدٍ أَبَدًا.

400. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: "Bir adamda Allah yolunda olan tozanaqla Cəhənnəm tüstüsü heç vaxt birləşə bilməz. Eləcə də, bir bəndənin qəlbində tamahla iman heç vaxt birləşə bilməz".⁵

¹ əl-Hakim, 2463. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1381.

² Əhməd, 2390; əl-Hakim, 2403. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 3742.

³ İbn Macə, 2775, 2880. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 2338.

⁴ Əhməd, 24548, 24592, 25285. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 5616.

⁵ ən-Nəsəi "Sunən" 3114, 3127; Əhməd, 7474. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 7617.

٤٠١ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا يَلِجُ النَّارَ رَجُلٌ بَكَى مِنْ حَشْيَةِ اللَّهِ، حَتَّى يَعُودَ اللَّبَنُ فِي الضَّرْعِ، وَلَا يَجْتَمِعُ عُبَارٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَدُخَانٌ جَهَنَّمَ».

401. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: “Süd döşə geri qayıtmadığı kimi, Allah qorxusundan ağlayan kişi də Cəhənnəmə girməz. Həmçinin Allah yolunda toz-torpaq ilə Cəhənnəm tüstüsü bir araya gəlməz”.¹

Cənnətə qırx il əvvəl girənlər

٤٠٢ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَتَعْلَمُ أَوَّلُ زُمْرَةٍ تَدْخُلُ الْجَنَّةَ مِنْ أُمَّتِي؟ قَالَ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ فَقَالَ: الْمُهَاجِرُونَ يَأْتُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَى بَابِ الْجَنَّةِ وَيَسْتَفْتِحُونَ فَيَقُولُ لَهُمُ الْخَزَنَةُ أَوْ قَدْ حُوسِبْتُمْ فَيَقُولُونَ بَأَيِّ شَيْءٍ نُحَاسَبُ وَإِنَّمَا كَانَتْ أَسْيَافُنَا عَلَى عَوَاتِقِنَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ حَتَّى مُتْنَا عَلَى ذَلِكَ قَالَ فَيُفْتَحُ لَهُمْ فَيَقِيلُونَ فِيهِ أَرْبَعِينَ عَامًا قَبْلَ أَنْ يَدْخُلُهَا النَّاسُ

402. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Amr ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Ümmətimdən Cənnətə girən birinci dəstəyə kimin daxil olacağını bilirsən?” O dedi: “Allah və Onun Elçisi daha yaxşı bilir!” Peyğəmbər ﷺ dedi: “Mühacirlər. Onlar Qiyamət günü Cənnət qapısına gələcək və qapının açılmasını istəyəcəklər. Gözətçilər onlara deyəcəklər: “Siz sorğusual olundunuzmu?” Onlar deyəcəklər: “Nə ilə sorğu-sual olunacağıq? Biz Allah yolunda qılınclarımızı ölənə qədər çiyinlərimizdə daşımışıq”. (Cənnət qapıları) onların üzünə açılacaq və insanlar (Cənnətə) daxil olana qədər onlar qırx il orada dincələcəklər”.²

Dənizdə olan cihad

٤٠٣ - عَنْ أُمِّ حَرَامٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ «الْمَائِدُ فِي الْبَحْرِ الَّذِي يُصِيبُهُ الْقَيْءُ لَهُ أَجْرٌ شَهِيدٍ وَالْعَرِقُ لَهُ أَجْرٌ شَهِيدَيْنِ».

403. Ummu Həram ؓ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ buyurmuşdur: “(Allah yolunda) dənizdə (başı gicəllənərək) qusana bir şəhid savabı var. Boğulana isə iki şəhid savabı var”.³

¹ Ət-Tirmizi, 1633, 2311. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 7778.

² əl-Hakim, 2389. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 96; Silsilə əs-Səhihə, 853.

³ Əbu Davud, 2495. Hədis həsəndir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 3839.

Şəhid olmağı sidq ürəklə istəmək

٤٠٤ - عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ قَاتَلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَوَاقٍ نَاقَةٍ فَقَدْ وَجَّهَتْ لَهُ الْجَنَّةَ، وَمَنْ سَأَلَ اللَّهَ الْقَتْلَ مِنْ نَفْسِهِ صَادِقًا ثُمَّ مَاتَ أَوْ قُتِلَ فَإِنَّ لَهُ أَجْرَ شَهِيدٍ، وَمَنْ جُرِحَ جُرْحًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ، أَوْ نُكِبَ نُكْبَةً فَإِنَّهَا تَجِيءُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَأَغْزَرٍ مَا كَانَتْ لَوْئُهَا لَوْنُ الرَّعْفَرَانِ، وَرِيحُهَا رِيحُ الْمَسْكِ وَمَنْ خَرَجَ بِهِ خُرَاجٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ عَلَيْهِ طَابَعُ الشُّهَدَاءِ».

404. Rəvayət edilir ki, Muaz ibn Cəbəl ﷺ Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitmişdir: “Kim Allah yolunda dəvənin iki sağımı arasında olan müddət qədər döyüşərsə, Cənnət onun üçün vacib olar. Kim Allahdan sidq-ürəklə şəhid olmağı diləyərsə, sonra (yatağında) ölsə və ya öldürülsə belə, ona şəhid savabı verilər. Kim Allah yolunda (döyüşərək) yaralansa və ya (döyüşə gedib ehtiyatsızlıqdan) yara alsın, o, Qiyamət günü (Allahın hüzuruna dünyada yarasından axdığı qandan) daha çox qan ilə gələcək. Onun qanının rəngi zəfəran rəngi, qoxusu da müşk qoxusu olacaq. Kimin vücudunda Allah yolunda bir çiban çıxsın, onun üzərinə şəhidlik möhürü vurular”¹.

٤٠٥ - سَمِعَ سَهْلَ بْنَ أَبِي أُمَامَةَ بْنِ سَهْلٍ بْنِ حُنَيْفٍ يُحَدِّثُ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «مَنْ سَأَلَ اللَّهَ الشَّهَادَةَ مِنْ قَلْبِهِ صَادِقًا بَلَغَهُ اللَّهُ مَنَازِلَ الشُّهَدَاءِ وَإِنْ مَاتَ عَلَى فِرَاشِهِ»

405. Səhl ibn Huneyf ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurmuşdur: “Kim Allahdan sidq-ürəklə şəhid olmağı istəsə, yatağında ölmüş olsa belə, Allah onu şəhidlərin dərəcəsinə yüksəldər”².

Allah yolunda vuruşmaq nədir?

٤٠٦ - عَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا الْقِتَالُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَإِنْ أَحَدَنَا يُقَاتِلُ غَضَبًا، وَيُقَاتِلُ حَمِيَّةً. فَقَالَ: «مَنْ قَاتَلَ لِتَكُونَ كَلِمَةً اللَّهُ هِيَ الْعُلْيَا فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ».

406. Rəvayət edilir ki, Əbu Musa ﷺ demişdir: “Bir nəfər Peyğəmbərin ﷺ yanına gəlib dedi: “Ey Allahın Elçisi! Allah yolunda vuruşmaq nə deməkdir? Axı bizdən kimisi qəzəbinə görə, kimisi də namusuna görə vuruşur”.

¹ Əbu Davud, 2541, 2543. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsabih, 3825.

² Ət-Tirmizi, 1754. Hədis səhihdir. Bax: Səhih və Daif Sunən ət-Tirmizi, 1653.

Peyğəmbər ﷺ buyurdu: “Kim Allahın Kəlməsi hər şeydən uca olsun deyə vuruşarsa, Allah ﷻ yolunda vuruşmuş olar”.¹

İnsanların ən xeyirli olanı

٤٠٧ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِخَيْرِ النَّاسِ؟ رَجُلٌ مُمَسِّكٌ بَعَانٍ فَرَسِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِالَّذِي يَتْلُوهُ؟ رَجُلٌ مُعْتَزِلٌ فِي غَنِيمَةٍ لَهُ يُؤَدِّي حَقَّ اللَّهِ فِيهَا، أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِشَرِّ النَّاسِ؟ رَجُلٌ يُسْأَلُ بِاللَّهِ وَلَا يُعْطِي بِهِ».

407. İbn Abbas رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “İnsanların ən xeyirli olanı barədə sizə xəbər verimmi?! Bu, Allah yolunda atının yüyənindən tutan kişidir. Bundan sonra kimin xeyirli olduğunu sizə xəbər verimmi?! Bu, insanlardan uzaqlaşaraq bir neçə qoyun saxlayan və Allahın haqqını yerinə yetirən kişidir. İnsanların ən şərli olanı barədə sizə xəbər verimmi?! Bu, Allah xatirinə bir şey istənilədikdə, heç bir şey verməyən kişidir!”²

٤٠٨ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ: قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيُّ النَّاسِ أَفْضَلُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مُؤْمِنٌ يُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِنَفْسِهِ وَمَالِهِ». قَالُوا ثُمَّ مَنْ قَالَ: «مُؤْمِنٌ فِي شَيْبٍ مِنَ الشَّعَابِ يَتَّقِي اللَّهَ، وَيَدْعُ النَّاسَ مِنْ شَرِّهِ».

408. Rəvayət edilir ki, Əbu Səid əl-Xudri رضي الله عنه demişdir: “Bir dəfə Peyğəmbərdən ﷺ soruşdular: “Ey Allahın Elçisi, insanların ən üstünü kimdir?” Peyğəmbər ﷺ dedi: “Allah yolunda malı və canı ilə cihad edən mömindir”. Yenə soruşdular: “Sonra hansıdır?” O dedi: “Dağ dərəsinə³ çəkilib Allahdan qorxan və insanlara pislik etməkdən çəkinən mömindir”.⁴

¹ əl-Buxari, 123.

² ət-Tirmizi, 1753. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 1941.

³ ən-Nəvəvi رضي الله عنه demişdir: “Bu, ibrətamiz bir məsəldir. Belə ki, möminin təkliyə çəkilib (Allaha ibadət etməklə məşğul olub heç nəyə və heç kəsə qarışmamağı), “dağ dərəsində” – insanlardan uzaq düşmüş bir adamın halına bənzəyir”. İbn Həcər رضي الله عنه demişdir: “Bu hədis təkliyə çəkilməyin fəzilətinə dələlət edir. Çünki belə olduqda adam qeybətdən, boşboğazlıqdan və başqa bu kimi bihudə işlərdən uzaq olur. Lakin qeyd etmək lazımdır ki, – müsəlmanlar arasına fitnə düşdüyü vaxt istisna olmaqla – heç bir zamanda və heç bir halda camaatdan ayrılmaq olmaz”. Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “...Allahın Əli (haqq yolda olan) camaatın üzərindədir!” (ət-Tirmizi, 2166, 2319. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 8065). Digər rəvayətdə demişdir: “Kənddə və ya çöllü-biyabanda olan üç nəfər camaat şəkildə namaz qılmasalar, şeytan onlara hakim olar. Belə olmasın deyə camaat olun! Əlbəttə ki, canavar sürüdən ayrı düşmüş qoyunu (tez) yeyər”. (Əhməd, 21710, 21758, 22053; Əbu Davud, 547. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 5701).

⁴ əl-Buxari, 2578, 2786; Muslim, 1881, 3502, 4995.

Allah yolunda olan mücahidin misalı

٤٠٩ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا يَعْدِلُ الْجِهَادَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ لَا تَسْتَطِيعُونَهُ قَالَ فَأَعَادُوا عَلَيْهِ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا كُلُّ ذَلِكَ يَقُولُ لَا تَسْتَطِيعُونَهُ وَقَالَ فِي الثَّلَاثَةِ مَثَلُ الْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ الصَّائِمِ الْقَائِمِ الْقَانِتِ بِآيَاتِ اللَّهِ لَا يَفْتُرُ مِنْ صِيَامٍ وَلَا صَلَاةٍ حَتَّى يَرْجِعَ الْمُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ تَعَالَى

409. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: “Bir gün Peyğəmbərdən ﷺ soruşdular: “Ey Allahın Elçisi! Hansı əməl Allah yolunda olan cihada bərabərdir?” O buyurdu: “Sizin ona gücünüz çatmaz!” Səhabələr bu sualı iki və ya üç dəfə təkrar etdilər. Allah Elçisi ﷺ hər dəfə: “Sizin ona gücünüz çatmaz!”- deyirdi. Sonra belə buyurdu: “Allah yolunda olan mücahidin misalı oruc tutub, namaz qılan, Allahın ayələrinə itaət edən, həmin mücahid evinə qayıdana qədər dayanmadan orucu və namazı yerinə yetirənin misalı kimidir”.¹

٤١٠ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَثَلُ الْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَنْ يُجَاهِدُ فِي سَبِيلِهِ كَمَثَلِ الصَّائِمِ الْقَائِمِ الْخَائِشِ الرَّكَعِ السَّاجِدِ».

410. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: “Mən Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitmişəm: “Allah yolunda döyüşən mücahidin misalı – Allahın yolunda kimin cihad etdiyini O, daha yaxşı bilir - oruc tutan, gecə namazlarını qılan, müti olan, ruku və səcdə edənin misalı kimidir”.²

İki göz, iki damcı və iki iz

٤١١ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ عَيْنَانِ لَا تَمْسُهُمَا النَّارُ أَبَدًا عَيْنٌ بَكَتْ مِنْ حَشْيَةِ اللَّهِ وَعَيْنٌ بَاتَتْ تَحْرُسُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

411. Rəvayət edilir ki, İbn Abbas ؓ demişdir: “Mən Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitdim: “İki gözə heç vaxt od toxunmayacaq; Allah qorxusundan ağlayan və gecəni Allah yolunda keşik çəkərək keçirən göz”.³

¹ Muslim, 1878, 3490, 4977.

² ən-Nəsəi “Sunən” 3127, 3140. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 5850.

³ ət-Tirmizi, 1639, 1740. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami 4113.

٤١٢ - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «لَيْسَ شَيْءٌ أَحَبَّ إِلَيَّ مِنَ الْقَطْرَتَيْنِ وَأَثَرَيْنِ قَطْرَةٌ مِنْ دُمُوعٍ فِي خَشْيَةِ اللَّهِ وَقَطْرَةٌ دَمٌ تُهْرَاقُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ. وَأَمَّا الْأَثْرَانِ فَأَثَرٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأَثَرٌ فِي فَرِيضَةٍ مِنْ فَرَائِضِ اللَّهِ».

412. Əbu Umamə رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Heç bir şey Allaha iki damcı və iki izdən daha sevimli deyil. Bunlar; Allah qorxusundan axıdılan göz yaşı damcısı və Allah yolunda (döyüşərkən) axıdılan qan damcısıdır. İki izə gəlincə, bunlar Allah yolunda (döyüşərkən əmələ gələn) iz və Allahın fərz ibadətlərini edərəkən (əmələ gələn) izdir”.¹

٤١٣ - سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: حُرْمٌ عَلَى عَيْنَيْنِ أَنْ تَتَأَلَّهُمَا النَّارُ: عَيْنٌ بَكَتْ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ، وَعَيْنٌ بَاتَتْ تَحْرُسُ الْإِسْلَامَ وَأَهْلَهُ مِنْ أَهْلِ الْكُفْرِ.

413. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “İki gözə Cəhənnəm odu haram edilmişdir; Allah qorxusundan ağlayan göz, İslamı və ailəsini küfr əhlindən qoruyaraq gecələyən göz”.²

٤١٤ - عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ حَبِيدَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «ثَلَاثَةٌ لَا تَرَى أَعْيُنُهُمُ النَّارَ: عَيْنٌ حَرَسَتْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَعَيْنٌ بَكَتْ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ، وَعَيْنٌ غَضَّتْ عَنْ مَحَارِمِ اللَّهِ»

414. Rəvayət edilir ki, Muaviyə ibn Heydə رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Üç nəfər var ki, onların gözləri Cəhənnəm odunu görməyəcək; Allah yolunda keşik çəkən, Allah qorxusundan ağlayan və Allahın haramlarından qorunan göz”.³

Şəhidlər qəbir fitnəsinə məruz qalmırlar

٤١٥ - عَنْ رَاشِدِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ رَجُلًا قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! مَا بَالُ الْمُؤْمِنِينَ يُفْتَنُونَ فِي قُبُورِهِمْ إِلَّا الشَّهِيدَ؟ قَالَ: «كَفَى بَبَارِقَةِ السُّيُوفِ عَلَى رَأْسِهِ فِتْنَةً».

415. Raşid ibn Səd رضي الله عنه Peyğəmbərin صلى الله عليه وسلم səhabələrinin birindən rəvayət edir ki, bir adam dedi: “Ey Allahın Elçisi! Nəyə görə möminlər qəbir fitnəsinə

¹ Ət-Tirmizi, 1669, 1770. Hədis həsəndir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1326.

² əl-Hakim, 2431. Hədis səhih li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 3323.

³ Ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 1003, 16347. Hədis həsən li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 3326.

məruz qalırlar, şəhid isə yox?" O buyurdu: "Başının üzərindəki qılıncların parıltısı fitnə olaraq ona kifayətdir".¹

Cihad Cənnət qapılarından

٤١٦ - عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «عَلَيْكُمْ بِالْجِهَادِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، فَإِنَّهُ بَابٌ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ، يُذْهِبُ اللَّهُ بِهِ الْهَمَّ وَالْغَمَّ».

416. Rəvayət edilir ki, Ubadə ibn əs-Samit ؓ demişdir: "Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: "Allah yolunda cihad edin, çünki o, Cənnətin qapılarından biridir. Allah onunla qəm-qüssəni aparır".²

Allah yolunda olan bir saat

٤١٧ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «قِيَامُ سَاعَةٍ فِي الصَّفِّ لِلْقِتَالِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، خَيْرٌ مِنْ قِيَامِ سِتِّينَ سَنَةً».

417. Əbu Hureyra ؓ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: "Allah yolunda döyüşmək üçün bir saat cərgədə durmaq altmış il gecə namazlarına durmaqdan daha xeyirlidir".³

٤١٨ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَوْقِفُ سَاعَةٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، خَيْرٌ مِنْ قِيَامِ لَيْلَةِ الْقَادِرِ عِنْدَ الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ».

418. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: "Mən Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitdim: "Allah yolunda (döyüşmək üçün cərgədə) bir saat durmaq Qara daşın yanında Qədr gecəsini ibadətlə keçirməkdən daha xeyirlidir".⁴

Onlara yardım etmək Allah üçün bir haqdır

٤١٩ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «ثَلَاثَةٌ حَقٌّ عَلَى اللَّهِ عَوْنُهُمُ الْمُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمَكَاتِبُ الَّتِي يُرِيدُ الْأَدَاءَ وَالنَّاسِخُ الَّتِي يُرِيدُ الْعَفَاةَ».

¹ ən-Nəsəi "Sunən" 2053, 2065. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1380.

² əl-Hakim, 2404; Əhməd, 22719, 22771, 23096. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1941.

³ İbn Asakir "Tarixu Dəməşq" 22/444. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 4429.

⁴ İbn Hibban, 4584. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1068.

419. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Üç nəfər var ki, onlara yardım etmək Allahın üzərində bir haqdır; Allah yolunda vuruşan mücahid, azadlığa qovuşmaq üçün pul ödəmək istəyən kölə və zinadan qorunmaq üçün evlənən kimsə”.¹

Allahın sevdiyi üç qisim insan

٤٢٠ - عن أبي الدرداء عن النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «ثَلَاثَةٌ يَحِبُّهُمُ اللَّهُ، وَيُضْحِكُ إِلَيْهِمْ، وَيَسْتَبْشِرُ بِهِمْ: الَّذِي إِذَا انْكَشَفَتْ فِئَةٌ؛ قَاتَلَ وَرَاءَهَا بِنَفْسِهِ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، فَإِمَّا أَنْ يُقْتَلَ، وَإِمَّا أَنْ يَنْصُرَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَيَكْفِيَهُ، فيقول: انظروا إلى عبدي هذا كيف صَبَرَ لِي نَفْسَهُ؟! وَالَّذِي لَهُ امْرَأَةٌ حَسَنَةٌ، وَفِرَاشٌ لَيْنٌ حَسَنٌ، فيقوم من الليل، فيقول: يذُرُّ شَهْوَتَهُ، وَيَذْكُرُنِي، وَلَوْ شَاءَ رَقْدًا! وَالَّذِي إِذَا كَانَ فِي سَفَرٍ، وَكَانَ مَعَهُ رُكْبٌ؛ فَسَهَرُوا تَمَّ هَجَعُوا، فِقَامًا مِنَ السَّحَرِ فِي ضُرَاءٍ وَسَرَاءٍ»

420. Əbu əd-Dərdə رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurmuşdur: “Üç qisim insan var ki, Allah onları sevir, onlara gülür və onlara görə sevinir. Onlardan biri o kimsədir ki, (bir dəstənin tərkibində döyüşə gedir, dəstənin düşmən tərəfindən) məğlub olduğunu gördükdə, ya Allah yolunda öldürüləcəyini, ya da Allahın صلى الله عليه وسلم onu qalib edib qoruyacağını (düşünərək) dəstənin arxasında Allah صلى الله عليه وسلم üçün təkbaşına döyüşür”. Bu zaman Allah صلى الله عليه وسلم buyurur: “Bu qulumun Mənim üçün təkbaşına necə səbir etdiyinə baxın!” Həmçinin o kimsə ki, gözəl qadına və rahat yatağa sahib olub gecə vaxtı (yatağından ibadətə) qalxır. Allah buyurur: “O, şəhvətini tərk edib Məni zikr edir, halbuki, əgər istəsəydi yatardı”. Həmçinin o kimsə ki, yoldaşları ilə birlikdə səfərə çıxır. Yoldaşları gecənin bir hissəsini oyaq qalib sonra yatırlar. O isə çətinlikdə də, rahatlıqda da (gecənin əvvəlini yatır), gecənin son üçdə birində isə (ibadətə) qalxır”.²

Allahın nümayəndələri

٤٢١ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «الْغَازِي فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْحَاجُّ وَالْمُعْتَمِرُ وَقَدْ دَعَاهُمْ فَأَجَابُوهُ وَسَأَلُوهُ فَأَعْطَاهُمْ».

421. İbn Ömər رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Allah yolunda döyüşən, həcc edən və ümrə edən Allahın nümayəndələridirlər.

¹ ət-Tirmizi, 1655, 1756. Hədis həsəndir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 3089.

² əl-Beyhəqi “əl-Əsmə vas-Sifət” 471-472. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 3478.

Allah onları dəvət etmiş, onlar da Allahın dəvətini qəbul etmişlər. Onlar Allahdan istəmiş, Allah da onların istədiklərini vermişdir".¹

٤٢٢ - سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «وَفَدَّ اللَّهُ ثَلَاثَةَ الْغَازِي وَالْحَاجِّ وَالْمُعْتَمِرِ».

422. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: "Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: "Allahın üç nümayəndəsi var; Allah yolunda döyüşən, həcc edən və ümrə edən".²

Düşməyə ox atmağın fəziləti

٤٢٣ - عَنْ شُرْحَبِيلَ بْنِ السَّمْطِ عَنْ عَمْرٍو بْنِ عَبْسَةَ قَالَ: قُلْتُ: يَا عَمْرُؤُ بْنُ عَبْسَةَ حَدِّثْنَا حَدِيثًا سَمِعْتَهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْسَ فِيهِ نِسْيَانٌ وَلَا تَنْقُصٌ. قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ رَمَى بِسَهْمٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَلَبَّغَ الْعَدُوَّ أَوْ أَصَابَ لَهُ كَعِدَلٍ رَقِيَّةٍ وَمَنْ أَعْتَقَ رَقِيَّةً مُسْلِمَةً كَانَ فِدَاءُ كُلِّ عَضْوٍ مِنْهُ عَضْوًا مِنْهُ مِنْ نَارِ جَهَنَّمَ وَمَنْ شَابَ شَبِيَّةً فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَانَتْ لَهُ نُورًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

423. Şurahbil ibn əs-Simt Amr ibn Abəsədən³ ؓ rəvayət edərək deyir: "Mən Amr ibn Abəsəyə dedim: "Ey Amr ibn Abəsə! Bizə elə bir hədis danış ki, bu hədisdə heç bir unutmazlıq və naqislik olmasın". Amr ibn Abəsə dedi: "Mən Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitdim: "Kim Allah yolunda düşməyə bir ox atarsa, ox hədəfə dəyməsə də, dəysə də, ona bir kölə azad etmiş kimi savab yazılır. Kim bir müsəlman köləni azad edərsə, onun azad etdiyi hər bir əza müqabilində əzaları Cəhənnəm odundan qurtular. Allah yolunda saçını ağardanın ağ saçları Qiyamət günü onun üçün nur olacaq".⁴

٤٢٤ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ رَمَى بِسَهْمٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَانَ لَهُ نُورًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ»

424. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: "Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: "Kim Allah yolunda düşməyə bir ox atarsa, Qiyamət günü onun üçün nur olar".¹

¹ İbn Macə, 2884, 3005. Hədis həsəndir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1108.

² ən-Nəsəi "Sunən" 2625, 2637. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 7112.

³ Amr ibn Abəsə ibn Xalid ibn Huzeyfə əs-Suləmi ؓ Peyğəmbərin ﷺ səhabəsidir. Hicrətin 60-cı ilində vəfat etmişdir.

⁴ ən-Nəsəi "Sunən" 3145, 3158. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 2681.

¹ əl-Bəzzər, 9312. Hədis səhih li-ğeyrihidir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 2555.

٤٢٥ - عَنْ كَعْبِ بْنِ مُرَّةَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ بَلَغَ الْعُدُوَّ بِسَهْمٍ، رَفَعَ اللَّهُ بِهِ دَرَجَةً لَهُ». فَقَالَ لَهُ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ التَّحَامِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! وَمَا الدَّرَجَةُ؟ قَالَ: «أَمَا إِنَّهَا لَيْسَتْ بِعَبْتَةٍ أُمَّك! مَا بَيْنَ الدَّرَجَتَيْنِ مِئَةٌ عَامٌ».

425. Rəvayət edilir ki, Kəb ibn Murra ؓ demişdir: “Mən Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitmişəm: “Kim düşmənə bir ox atarsa, Allah onu bir dərəcə yüksəldər”. Abdur-Rahmən ibn ən-Nəhhəm dedi: “Ey Allahın Elçisi, dərəcə nədir?” O buyurdu: “Bu, sənin ananın evinin pilləkəni kimi deyil. Hər iki dərəcənin arası yüz illik məsafəyə bərabərdir”¹.

Allah yolunda ata sərf edilənlər

٤٢٦ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ أَحْتَبَسَ فَرَسًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ إِمَانًا بِاللَّهِ وَتَصَدِيقًا بِوَعْدِهِ، فَإِنَّ شِبَعَهُ وَرِيَّهُ وَرَوْنَهُ وَبَوْلَهُ فِي مِيزَانِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

426. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: “Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Kim Allaha iman gətirib Onun verdiyi vədi təsdiq edərək Allah yolunda (istifadə etmək məqsədilə) bir at saxlayarsa, atın yediyi, içdiyi, nəcisi və sidiyi Qiyamət günü onun əməl tərəzisində qoyular”².

٤٢٧ - عَنِ ابْنِ الْحُنَظَلِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ الْمُتَفِقَ عَلَى الْخَيْلِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَأَلْبَاسِطٍ يَدُهُ بِالصَّدَقَةِ لَا يَبْضُئُهَا».

427. Rəvayət edilir ki, İbn əl-Hənzaliyyə ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Həqiqətən, Allah yolunda (döyüşmək üçün) ata vəsait sərf edən davamlı sədəqə verən kimidir”³.

٤٢٨ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «الْخَيْلُ لِرَجُلٍ أَجْرٌ، وَلِرَجُلٍ سِتْرٌ، وَعَلَى رَجُلٍ وَزْرٌ، فَأَمَّا الَّذِي لَهُ أَجْرٌ فَرَجُلٌ رَبَطَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ، فَأَطَالَ بِهَا فِي مَرْجٍ أَوْ رَوْضَةٍ، فَمَا أَصَابَتْ فِي طِيلِهَا ذَلِكَ مِنَ الْمَرْجِ أَوْ الرُّوْضَةِ كَانَتْ لَهُ حَسَنَاتٌ، وَلَوْ أَنَّهُ انْقَطَعَ طِيلُهَا فَاسْتَنْتَ شَرَفًا أَوْ شَرَفَيْنِ كَانَتْ آثَارُهَا وَأَرْوَانُهَا حَسَنَاتٍ لَهُ، وَلَوْ أَنَّهَا مَرَّتْ بِنَهْرٍ فَشَرِبَتْ مِنْهُ وَلَمْ يَرِدْ أَنْ يَسْقَى كَانَ ذَلِكَ حَسَنَاتٍ لَهُ، فَهِيَ لِذَلِكَ أَجْرٌ، وَرَجُلٌ رَبَطَهَا تَعْنِيًا وَتَعَفُّفًا ثُمَّ لَمْ يَنْسَ حَقَّ اللَّهِ فِي رِقَابِهَا وَلَا ظَهْرُهَا، فَهِيَ لِذَلِكَ سِتْرٌ، وَرَجُلٌ رَبَطَهَا فَخْرًا وَرِيَاءً وَنَوَاءً لِأَهْلِ الْإِسْلَامِ، فَهِيَ عَلَى ذَلِكَ وَزْرٌ». وَسُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْحُمْرِ فَقَالَ: «مَا أُتْرِلَ عَلَى فِيهَا شَيْءٌ إِلَّا هَدِيَهُ الْجَامِعَةُ الْفَادَةُ: {فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ} * وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ».

¹ İbn Hibban, 4597. Hədis həsəndir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1287.

² əl-Buxari, 2641, 2853.

³ ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 5487. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 1964.

428. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurmuşdur: “At (saxlamaq), kimisinə savab qazandırır, kimisinin (kasıblığını) ört-basdır edər, kimisinə də günah qazandırır. Savab qazanan adama gəlincə, bu o kimsədir ki, atını otlaqda və ya bağ-bağatlı yerdə uzun kəndirlə bağlayıb Allah yolunda (döyüşmək üçün) saxlamışdır. At otlaqda və ya bağçada otladığı müddət ərzində ona savab yazılır. Hərgah atın kəndiri qırılarsa və at qaçıb bir, yaxud iki təpə aşarsa, onun qoyduğu ləpirlərə və (ifraz etdiyi) nəcisinə görə (yiyəsinə) savab yazılır; və əgər bir çaydan keçib ondan su içərsə, yiyəsinin onu sulamaq istəyi olmasa belə, buna görə ona savab yazılır. Beləliklə də, bu at ona savab qazandırır. Digəri isə, atını insanlara möhtac olmasın və dilənməsin deyər (qazanc məqsədilə) saxlayan, üstəlik onu bəslədikdə Allahın haqqını unutmayan kimsədir. Bu at onun üçün örtük olar. (Üçüncüsü isə,) atını lovğalıq etmək, özünü göstərmək və ya onu müsəlmanların əleyhinə istifadə etmək məqsədilə saxlayan kimsədir. Bu at ona günah qazandırır”. (Bu məqamda) Allah Elçisindən صلى الله عليه وسلم eşşəklər barədə soruşdular. O buyurdu: “Bu xüsusda mənə hər şeyi əhatə edən, müstəsna sayılan bu ayələrdən başqa bir ayə nazil olmamışdır: **“Zərrə qədər yaxşılıq edən (əvəzini) alacaqdır. Zərrə qədər pislik edən də (əvəzini) alacaqdır”**. (əz-Zəlzələ 7-8)”.¹

Mücahidi təchiz edənin savabı

٤٢٩ - عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدِ الْجُهَنِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ جَهَّزَ غَارِيًّا فِي سَبِيلِ اللَّهِ، كَانَ لَهُ مِثْلُ أُجْرِهِ، مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أُجْرِ الْغَارِي شَيْئًا».

429. Rəvayət edilir ki, Zeyd ibn Xalid əl-Cuhəni رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurmuşdur: “Kim Allah yolunda döyüşəni təchiz edərsə, döyüşənin savabından heç bir şey əskilmədən savabının bir misli də ona verilər”.²

٤٣٠ - عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدِ الْجُهَنِيِّ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ جَهَّزَ غَارِيًّا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَقَدْ غَزَا وَمَنْ خَلَفَ غَارِيًّا فِي أَهْلِهِ فَقَدْ غَزَا».

430. Zeyd ibn Xalid əl-Cuhəni رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə

¹ əl-Buxari, 2198, 2371.

² İbn Macə, 2759, 2864. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 6194.

buyurdu: “Allah yolunda döyüşəni təchiz edən özü döyüşmüş olur. Allah yolunda döyüşə gedənin ailəsinə himayədarlıq edən döyüşə getmiş kimidir”.¹

٤٣١ - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «أَفْضَلُ الصَّدَقَاتِ ظِلُّ فُسْطَاطٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَمَنْيْحَةُ خَادِمٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ طُرُوقَةٌ فَحُلٌّ فِي سَبِيلِ اللَّهِ».

431. Rəvayət edilir ki, Əbu Umamə ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Ən fəzilətli sədəqə (döyüşçülərə) kölgələnmək üçün çadır vermək, xidmətçi və ya minik hədiyyə etməkdir”.²

Keşik çəkənin fəziləti

٤٣٢ - عَنْ بَنِي عُمَرَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «أَلَا أُتْبِعُكُمْ بَلِيلَةَ أَفْضَلُ مِنْ لَيْلَةِ الْقَدْرِ؟ حَارِسٌ حَرَسَ فِي أَرْضِ خَوْفٍ لَعَلَّهُ أَنْ لَا يَرْجِعَ إِلَى أَهْلِهِ».

432. İbn Ömər ؓ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Sizə Qədr gecəsindən daha fəzilətli gecə haqqında xəbər verimmi? Ailəsinin yanına bir daha qayıtmayacağından qorxaraq təhlükəli ərazidə keşik çəkənin (keçirdiyi gecə)”.³

٤٣٣ - عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «رِبَاطُ شَهْرٍ خَيْرٌ مِنْ صِيَامِ دَهْرٍ، وَمَنْ مَاتَ مُرَابِطًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمِنَ مِنَ الْفَزَعِ الْأَكْبَرِ، وَعُدِيَّ عَلَيْهِ بِرِزْقِهِ، وَرِيحَ مِنَ الْجَنَّةِ، وَيَجْرِي عَلَيْهِ أَجْرُ الْمُرَابِطِ حَتَّى يَبْعَثَهُ اللَّهُ».

433. Rəvayət edilir ki, Əbu əd-Dərdə ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Bir ay sərhəddə keşik çəkmək bir il oruc tutmaqdan daha xeyirlidir. Kim Allah yolunda sərhədin keşiyini çəkərək ölərsə, (Qiyamət gününün) ən böyük dəhşətindən⁴ salamat olar. O, Cənnətdən ruzilənəcək və ona Cənnətin qoxusu hiss etdiriləcək. Allah onu dirildənədək (qəbirdə) ona sərhədin keşiyini çəkənin savabı yazılacaq”.¹

¹ ət-Tirmizi, 1628, 1728. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 3797.

² ət-Tirmizi, 1627, 1727. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 1109.

³ əl-Hakim, 2424. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 2811.

⁴ Qiyamətin ən böyük dəhşəti dedikdə, Surun ikinci dəfə üfürülməsi nəzərdə tutulur. Uca Allah buyurur: “**Sur üfürüləcəyi gün Allahın istədiklərindən başqa, göylərdə və yerdə olanlar dəhşətə düşəcək və hamısı Onun hüzuruna baş əyərək gələcəkdir**” (ən-Nəml, 87).

¹ əl-Heysəmi “Məcməuz-Zəvaid” 9504. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 3479.

٤٣٤ - عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «رَبِاطُ يَوْمٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ يَوْمٍ فِيمَا سِوَاهُ مِنَ الْمَنَازِلِ»

434. Rəvayət edilir ki, Osman ibn Əffan رضي الله عنه demişdir: “Mən Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitmişəm: “Allah yolunda sərhəddə bir gün keşik çəkmək başqa yerlərdə keçirilən min gündən daha xeyirlidir”.¹

٤٣٥ - عَنْ سَلْمَانَ أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ مَاتَ مُرَابِطًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَمَا لَهُ أَجْرُهُ إِلَّا يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

435. Salman رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbərin ﷺ belə buyurduğunu eşitmişdir: “Kim Allah yolunda sərhədin keşiyini çəkərək ölərsə, qəbir əzabından arxayın olar və onun mükafatı Qiyamət gününədək artırılır”.²

٤٣٦ - عَنْ سَلْمَانَ الْخَيْرِيِّ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ رَابَطَ يَوْمًا وَلَيْلَةً فِي سَبِيلِ اللَّهِ، كَانَ لَهُ كَأَجْرِ صِيَامِ شَهْرٍ وَقِيَامَةٍ، وَمَنْ مَاتَ مُرَابِطًا أُجْرِي لَهُ مِثْلُ ذَلِكَ الْأَجْرِ، وَأُجْرِي عَلَيْهِ الرَّزْقُ، وَأَمِنَ مِنَ الْفِتَنِ».

436. Salman əl-Xeyri رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim Allah yolunda sərhəddə bir gün - bir gecə keşik çəkərsə, bir ay oruc tutmuş və bir ay namaz qılmış kimi savab qazanar. Kim də keşik çəkərkən ölsə, eyni savabı qazanar, Allah ona ruzi verər və o, qəbir fitnəsindən əmin olar”.³

٤٣٧ - سَمِعَ فَضَالَهَ بْنَ عُبَيْدٍ يُحَدِّثُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ «كُلُّ مَيِّتٍ يُحْتَمُ عَلَى عَمَلِهِ إِلَّا الَّذِي مَاتَ مُرَابِطًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَإِنَّهُ يُنَمَى لَهُ عَمَلُهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَيَأْمَنُ مِنْ فِتْنَةِ الْقَبْرِ». وَسَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ «الْمُجَاهِدُ مَنْ جَاهَدَ نَفْسَهُ».

437. Fədalə ibn Ubeyd⁴ رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Allah yolunda sərhəddə keşik çəkərkən ölən kəsdən başqa hər bir öləninin əməli kəsilir. Onun əməli Qiyamətə qədər artırılır və o, qəbir fitnəsindən arxayın olur”. Həmçinin mən Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitmişəm: “Mücahid nəfsi ilə cihad edəndir”.⁵

¹ ən-Nəsəi “Sunən” 3169, 3182. Hədis həsən li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1224.

² İbn Hibban, 4625. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 6545.

³ ən-Nəsəi “Sunən” 3167, 3180. Hədis səhihdir. Bax: İrvaul-Ğalil, 1200.

⁴ Fədalə ibn Ubeyd ibn Nəfiz ibn Qeys əl-Ənsari رضي الله عنه Peyğəmbərin ﷺ səhabəsidir. Hicrətin 53-cü ilində vəfat etmişdir.

⁵ ət-Tirmizi, 1621, 1721. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 549.

Şəhidlik borcdan başqa bütün günahlara kəffarədir

٤٣٨ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «الْقَتْلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُكَفِّرُ كُلَّ شَيْءٍ إِلَّا الدَّيْنَ».

438. Abdullah ibn Amr ibn əl-As ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Allah yolunda öldürülmək borcdan başqa bütün günahlara kəffarədir”.¹

Şəhidlər təkcə döyüş meydanında öldürülənlər deyil

٤٣٩ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ «مَا تَقُولُونَ فِي الشَّهِيدِ فِيكُمْ». قَالُوا الْقَتْلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ. قَالَ «إِنَّ شُهَدَاءَ أُمَّتِي إِذَا لَقِيَ مَنْ قُتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَهُوَ شَهِيدٌ وَمَنْ مَاتَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَهُوَ شَهِيدٌ وَالْمَبْطُونُ شَهِيدٌ وَالْمَطْعُونُ شَهِيدٌ».

439. Əbu Hureyra ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Aranızda şəhid olanlar haqqında nə deyirsiniz?” Dedilər: “Şəhidlər Allah yolunda öldürülənlərdir”. O buyurdu: “Elə olduqda, həqiqətən, ümmətimin şəhidləri azdır; Allah yolunda öldürülən şəhiddir, Allah yolunda ölənlər şəhiddir, qarın xəstəliyindən ölənlər şəhiddir, taun (vəba) xəstəliyindən ölənlər şəhiddir”.²

٤٤٠ - عَنْ رَاشِدِ بْنِ حُبَيْشٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الْقَتْلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ شَهَادَةٌ، وَالطَّاعُونَ شَهَادَةٌ، وَالْعَرَقُ شَهَادَةٌ، وَالْبَطْنُ شَهَادَةٌ، وَالْحَرَقُ شَهَادَةٌ، وَالسَّيْلُ وَالنَّفْسَاءُ يَجْرُهَا وَلَدُهَا بِسَرَرِهَا إِلَى الْجَنَّةِ

440. Raşid ibn Hubeys ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: “Allah yolunda öldürülmək şəhidlikdir, taundan ölmək şəhidlikdir, boğularaq ölmək şəhidlikdir, qarın xəstəliyindən ölmək şəhidlikdir, yanaraq ölmək şəhidlikdir, seldə boğulmaq şəhidlikdir. Doğuş zamanı ölənlər qadını isə uşağı cifti ilə Cənnətə sürükləyər”.³

٤٤١ - عَنْ رَبِيعِ الْأَنْصَارِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الطَّعْنُ وَالطَّاعُونَ وَالْهَدْمُ وَأَكْلُ السَّعِ وَالْعَرَقُ وَالْحَرَقُ وَالْبَطْنُ وَذَاتُ الْجَنْبِ شَهَادَةٌ

441. Rabi əl-Ənsari ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Bədəni

¹ Muslim, 3499, 4992.

² İbn Macə, 2804, 2810. Hədis səhihdir. Bax: Səhih Sunən İbn Macə, 2262.

³ Əhməd, 15998, 16041, 16094. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 4439.

deşilərək ölmək, taundan ölmək, dağıntı altında qalaraq ölmək, vəhşi heyvan tərəfindən parçalanaraq ölmək, boğularaq ölmək, yanaraq ölmək, qarın xəstəliyindən ölmək və ağciyər iltihabından ölmək şəhidlikdir".¹

٤٤٢ - عَنْ رَبِيعِ الْأَنْصَارِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَادَ ابْنَ أَحْيَى حَبْرَ الْأَنْصَارِيِّ فَجَعَلَ أَهْلُهُ يَبْكُونَ عَلَيْهِ، فَقَالَ لَهُمْ حَبْرٌ: لَا تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: دَعْنَنَ فَلْيَبْكِينَ مَا دَامَ حَيًّا، فَإِذَا وَجِبَ فَلْيَسْكُنَنَّ، فَقَالَ بَعْضُهُمْ: مَا كُنَّا نَرَى أَنْ يَكُونَ مَوْتُكَ عَلَى فِرَاشِكَ، حَتَّى تُقْتَلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَوْ مَا الشَّهَادَةُ إِلَّا فِي الْقَتْلِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ؟ إِنَّ شَهَادَةَ أُمَّتِي إِذَنْ لَقَلِيلٌ، إِنَّ الطَّعْنَ وَالطَّاعُونَ شَهَادَةٌ، وَالْبَطْنُ شَهَادَةٌ، وَالنَّفْسَاءُ بِجُمُعٍ شَهَادَةٌ، وَالْحَرَقُ شَهَادَةٌ، وَالغَرَقُ شَهَادَةٌ، وَالْهَلْمُ شَهَادَةٌ، وَذَاتُ الْجَنْبِ شَهَادَةٌ.

442. Rabi əl-Ənsari ؓ demişdir: "Qardaşım oğlu Cəbr əl-Ənsari ölüm döşəyində olarkən Allah Elçisi ﷺ onu ziyarət etdi. Cəbrin ailəsi ona görə ağlayırdılar. Cəbr onlara dedi: "Allah Elçisinə əziyyət verməyin!" Allah Elçisi ﷺ buyurdu: "Onlarla işin olmasın, nə qədər ki, sağsan, qoy ağlasınlar. Ölüm anı gəldikdə isə sakit olsunlar". Onun ailə üzvlərindən bəziləri dedi: "Biz sənin Allah Elçisi ﷺ ilə cihadda öldürülməyindən əvvəl yatağında ölməyini istəməzdik". Allah Elçisi ﷺ buyurdu: "Şəhidlik yalnız cihadda ölmək deyil. Belə olsaydı, ümmətin şəhidləri az olardı. Həqiqətən, bədənideşilərək ölmək və taundan ölmək şəhidlikdir, qarın xəstəliyindən ölmək şəhidlikdir, doğuş zamanı ölmək bütün qadınlara şəhidlikdir, yanaraq ölmək şəhidlikdir, boğularaq ölmək şəhidlikdir, dağıntı altında qalaraq ölmək şəhidlikdir, ağciyər iltihabından ölmək şəhidlikdir".²

٤٤٣ - عَنْ سَعِيدِ بْنِ زَيْدٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ «مَنْ قُتِلَ دُونَ مَالِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ وَمَنْ قُتِلَ دُونَ دِينِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ وَمَنْ قُتِلَ دُونَ دَمِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ وَمَنْ قُتِلَ دُونَ أَهْلِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ».

443. Rəvayət edilir ki, Səid ibn Zeyd ؓ demişdir: "Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: "Kim malını qoruyaraq öldürülsə, şəhiddir. Kim dininə görə öldürülsə, şəhiddir. Kim canını müdafiə edərkən öldürülsə, şəhiddir. Kim ailəsini müdafiə edərkən öldürülsə, şəhiddir".³

¹ əs-Suyuti "Cəmius-Sağir" 7585; "Cəmiul-Əhədis" 14002. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 3953.

² ət-Tabərani "Mucəmul-Kəbir" 4472, 4607. Hədis səhih li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1395.

³ ət-Tirmizi, 1421, 1485. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 6445.

٤٤٤ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «مَنْ قُتِلَ دُونَ مَظْلَمَتِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ».

444. İbn Abbas رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim haqsız yerə öldürülsə, şəhiddir”.¹

٤٤٥ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ إِنْ جَاءَ رَجُلٌ يُرِيدُ أَخْذَ مَالِي قَالَ «فَلَا تُعْطِيهِ مَالِكَ». قَالَ أَرَأَيْتَ إِنْ قَاتَلَنِي قَالَ «قَاتِلْهُ». قَالَ أَرَأَيْتَ إِنْ قَتَلَنِي قَالَ «فَأَنْتَ شَهِيدٌ». قَالَ أَرَأَيْتَ إِنْ قَتَلْتَهُ قَالَ «هُوَ فِي النَّارِ».

445. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Bir kişi Allah Elçisinin ﷺ yanına gəlib dedi: “Ey Allahın Elçisi, əgər bir nəfər mənim malımı əlimdən almaq istəsə, mən nə edirəm?” O buyurdu: “Malını ona vermə!” Kişi dedi: “Birdən müqavimət göstərsə?” O buyurdu: “Sən də ona müqavimət göstər”. Kişi dedi: “Əgər o, məni öldürsə?” O buyurdu: “Belə olan halda sən şəhid olarsan”. Kişi dedi: “Əgər birdən mən onu öldürsəm?” Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “O, Cəhənnəmlik olar”.²

¹ Əhməd, 2780, 2832. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 6447.

² Muslim, 201, 377.

A decorative border with intricate floral and scrollwork patterns in shades of blue, green, and grey, framing the central text.

QURAN

Allaha yaxın olanlar

٤٤٦ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ لِلَّهِ أَهْلِينَ مِنَ النَّاسِ». قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ! مَنْ هُمْ؟ قَالَ: «هُمْ أَهْلُ الْقُرْآنِ، أَهْلُ اللَّهِ وَخَاصَّتُهُ».

446. Rəvayət edilir ki, Ənəs ibn Malik ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Həqiqətən, insanlar arasında Allaha yaxın olanlar var”. Səhabələr dedilər: “Ey Allahın Elçisi, onlar kimlərdir?” Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Onlar Quran əhli, Allaha yaxın insanlar və Onun xüsusi qullarıdır”.¹

Qurana möhkəm sarılın!

٤٤٧ - عَنْ أَبِي شَرِيْحٍ الْخَزْرَاعِيِّ قَالَ: خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: أَبَشِّرُوا، أَلَيْسَ تَشْهَدُونَ أَنَّ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّي رَسُولُ اللَّهِ؟ قَالُوا: بَلَى، قَالَ: إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ سَبَبٌ طَرَفُهُ بِيَدِ اللَّهِ، وَطَرَفُهُ بِأَيْدِيكُمْ فَتَمَسَّكُوا بِهِ فَيَأْتِكُمْ لَنْ تَضِلُّوا، وَلَنْ تَهْلِكُوا بَعْدَهُ أَبَدًا.

447. Rəvayət edilir ki, Əbu Şureyh əl-Xuzai ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ yanımıza gələrək buyurdu: “Sizə müjdə olsun! Məgər siz Allahdan başqa ibadətə layiq məbudun olmadığına və mənim Allahın Elçisi olduğuna şahidlik etmirsiniz?” Onlar: “Bəli”- deyə cavab verdilər. O buyurdu: “Həqiqətən, bu Quran bir tərəfi Allahın Əlində, o biri tərəfi isə sizin əlinizdə olan bir ipdir, elə isə ondan möhkəm tutun! (Belə etsəniz) heç vaxt yolunuzu azmaz və həlak olmazsınız”.²

٤٤٨ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الْقُرْآنُ شَافِعٌ مُشَفَّعٌ، وَمَا حِلٌّ مُصَدَّقٌ، مَنْ جَعَلَهُ أَمَامَهُ قَادَهُ إِلَى الْجَنَّةِ، وَمَنْ جَعَلَهُ خَلْفَهُ سَاقَهُ إِلَى النَّارِ».

448. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Məsud ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Quran şəfaət edən, şəfaəti qəbul olunan, (ona əməl etməyənlərin) əleyhinə şahidlik edən və şahidliyi təsdiqlənəndir. Kim (Quranı) özünə rəhbər tutarsa, onu Cənnətə aparar. Kim də ona arxa çevirərsə, onu Cəhənnəmə aparar”.³

¹ İbn Macə, 215, 220. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1432.

² ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 491, 17941. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 38.

³ ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 8655, 10450; İbn Hibban, 124. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 4443.

Ümmətin ən şərəfliləri

٤٤٩ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَشْرَافُ أُمَّتِي حَمَلَةُ الْقُرْآنِ وَأَصْحَابُ اللَّيْلِ»

449. Rəvayət edilir ki, İbn Abbas رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Ümmətimin ən şərəfliləri Quran hafizləri və gecə ibadət edənlərdir”.¹

٤٥٠ - عَنْ عَائِشَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَثَلُ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَهُوَ حَافِظٌ لَهُ مَعَ السَّفَرَةِ الْكِرَامِ الْبَرَّةِ وَمَثَلُ الَّذِي يَقْرَأُ وَهُوَ يَتَعَاهَدُهُ وَهُوَ عَلَيْهِ شَدِيدٌ فَلَهُ أَجْرَانِ.

450. Aişə رضي الله عنها rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Quran oxuyan və onu əzbərdən bilən adam möhtərəm və müti (mələklərlə) eyni dərəcədədir. Çətinlik çəkə-çəkə daim Quran oxuyan adam isə iki savab qazanır”.²

٤٥١ - عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «إِنَّ مِنْ إِجْلَالِ اللَّهِ إِكْرَامَ ذِي الشَّيْبَةِ الْمُسْلِمِ وَحَامِلِ الْقُرْآنِ غَيْرِ الْعَالِي فِيهِ وَالْحَافِي عَنَّهُ وَإِكْرَامَ ذِي السُّلْطَانِ الْمُقْسِطِ».

451. Rəvayət edilir ki, Əbu Musa əl-Əşari رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Ağsaqqal müsəlmana, əzbərlədiyi Quranda ifrata varmayan və ona laqeyd yanaşmayan hafizə ehtiram göstərmək, habelə ədalətli ixtiyar sahibinə (rəhbərə) hörmət etmək Allahı uca tutmaq deməkdir”.³

Quranı səsinizlə bəzəyin

٤٥٢ - عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «زَيَّنُوا الْقُرْآنَ بِأَصْوَاتِكُمْ».

452. Rəvayət edilir ki, əl-Bəra ibn Azib رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: “Quranı səsinizlə bəzəyin”.⁴

¹ əl-Beyhəqi “Şuabul-İman” 2447, 2977. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 628.

² əl-Buxari, 4556, 4937; Muslim, 798, 1329, 1898.

³ Əbu Davud, 4843, 4845. Hədis həsəndir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 98.

⁴ Əbu Davud, 1470. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 3580.

Qurandan bacardığınızı əzbərləyin

٤٥٣ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «يُقَالُ لِصَاحِبِ الْقُرْآنِ أَقْرَأُ وَارْتَقَى وَرَتَّلَ كَمَا كُنْتَ تُرْتَلُ فِي الدُّنْيَا فَإِنَّ مَثْرَكَكَ عِنْدَ آخِرِ آيَةٍ تَقْرَأُهَا».

453. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Amr ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “(Qiyamət günü) Quran əhlinə belə deyiləcək: “Oxu və yüksəl! Dünyada oxuduğun kimi aramla oxu! Həqiqətən, sənin məqamın oxuyacağın son ayəyə qədər (yüksəldiyin yerdədir)”¹

٤٥٤ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يُقَالُ لِصَاحِبِ الْقُرْآنِ إِذَا دَخَلَ الْجَنَّةَ: أَقْرَأُ وَأَصْعَدُ، فَيَقْرَأُ وَيَصْعَدُ بِكُلِّ آيَةٍ دَرَجَةٌ حَتَّى يَقْرَأَ آخِرَ شَيْءٍ مَعَهُ».

454. Rəvayət edilir ki, Əbu Səid əl-Xudri ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Quran əhlinə Cənnətə girəcəyi zaman belə deyiləcək: “Oxu və yüksəl!” O, oxumağa başlayacaq və Qurandan bildiyini oxuyub qurtarana qədər hər ayəyə görə bir dərəcə yüksələcəkdir”²

Hər hərfə görə on savab

٤٥٥ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اقْرَأُوا الْقُرْآنَ فَإِنَّكُمْ تُؤَجَّرُونَ عَلَيْهِ، وَكُلُّ حَرْفٍ عَشْرُ حَسَنَاتٍ، أَمَا إِنِّي لَا أَقُولُ {الم} حَرْفٌ وَلَكِنْ أَلْفٌ عَشْرٌ وَلَا مِثْرٌ عَشْرٌ وَمِثْرٌ عَشْرٌ فَيُنْفِكُ ثَلَاثُونَ».

455. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Məsud ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Quran oxuyun! Həqiqətən, siz ona görə mükafat alacaqsınız və hər hərfə görə on savab var. Mən demirəm ki, “əlif, ləm, mim” bir həfdir, lakin “əlif” on, “ləm” on, “mim” on, bunların hamısı isə otuz savabdır”³

Quran oxuyan ilə oxumayanın misalı

٤٥٦ - عَنْ أَبِي مُوسَى عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الْمُؤْمِنُ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَيَعْمَلُ بِهِ كَالَأَنْثُرِ حَتَّى طَعْمَهَا طَبِّبٌ وَرِيحُهَا

¹ Əbu Davud, 1464, 1466. Hədis həsəndir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 2134.

² İbn Macə, 3780, 3912. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 8121.

³ Xatib əl-Bağdadi “Tarixu Bağdad” 1/286. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 660.

طَيِّبٌ وَالْمُؤْمِنُ الَّذِي لَا يَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَيَعْمَلُ بِهِ كَالْتَّمَرَةِ طَعْمُهَا طَيِّبٌ وَلَا رِيحَ لَهَا وَمَثَلُ الْمُتَأَفِّقِ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ كَالرَّيْحَانَةِ رِيحُهَا طَيِّبٌ وَطَعْمُهَا مُرٌّ وَمَثَلُ الْمُتَأَفِّقِ الَّذِي لَا يَقْرَأُ الْقُرْآنَ كَالْحَنْظَلَةِ طَعْمُهَا مُرٌّ أَوْ خَبِيثٌ وَرِيحُهَا مُرٌّ.

456. Əbu Musa رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Quran oxuyan və ona əməl edən mömin turunca¹ bənzəyir, onun dadı da xoşdur, iyi də. Quran oxumayan, amma ona əməl edən mömin xurmaya bənzəyir, onun dadı gözəldir, amma iyi yoxdur. Quran oxuyan münafiqin məsəli reyhan bitkisinə bənzəyir, onun iyi gözəl olsa da, dadı acıdır. Quran oxumayan münafiqin məsəli acı qovuna bənzəyir, onun iyi xoşagəlməzdir, dadı da acıdır”.²

٤٥٧ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَنْ مَا لِأَحَدِهِمْ أَنْ يَقُولَ نَسِيتُ آيَةَ كَيْتٍ وَكَيْتَ بَلْ نَسِيتُ وَأَسْتَذْكُرُوا الْقُرْآنَ فَإِنَّهُ أَشَدُّ تَفْصِيًّا مِنْ صُدُورِ الرِّجَالِ مِنَ النَّعَمِ.

457. Rəvayət edilir ki, Abdullah رضي الله عنه demişdir: “Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Birinizin: “Filan və filan ayəni unutmuşam”- deməsi necə də pisdir! Əksinə, bu ona unutturulmuşdur. Elə isə Quranı öyrənməyə davam edin! Çünki, o, insanların qəlbindən (kəndirdən qırılıb qaçan) heyvandan daha tez ayrılır”.³

Övladı Quran oxuyan valideynlərin fəziləti

٤٥٨ - عَنْ بُرَيْدَةَ الْأَسْلَمِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ وَتَعَلَّمَهُ وَعَجَلَ بِهِ أَلْبَسَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تَاجًا مِنْ نُورٍ ضَوْؤُهُ مِثْلُ ضَوْءِ الشَّمْسِ، وَيُكْسَى وَالِدَيْهِ حُلَّتَانِ لَا يَقُومُ بِهِمَا الدُّنْيَا فَيَقُولَانِ: بِمَا كُسِبْنَا؟ فَيَقَالُ: بِأَخْذِ وَلَدِكَمَا الْقُرْآنَ.

458. Rəvayət edilir ki, Bureydə əl-Əsləmi رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim Quran oxuyar, öyrənər və əməl edərsə, Qiyamət günü onun valideynlərinin başlarına nurdan tac qoyulacaq. Onun işığı günəşin işığı kimi olacaq. Həmçinin onun valideynlərinə dünyada oxşarı olmayan iki paltar geyindiriləcək. Onlar deyəcəklər: “Bu bizə nəyə görə geyindirildi?” Onlara deyiləcək: “Oğlunuzun Qurana möhkəm sarıldığına görə”.⁴

¹ Xoş ətirli sitrus meyvəsi.

² əl-Buxari, 4671, 5059; Muslim, 797, 1328, 1896.

³ əl-Buxari, 4644, 5032, Muslim, 790, 1314, 1877.

⁴ əl-Hakim, 2086. Hədis həsən li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1434.

Quran Qiyamət günü şəfaət edəcək

٤٥٩ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «الصِّيَامُ وَالْقُرْآنُ يُشَفِّعَانِ لِلْعَبْدِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، يَقُولُ الصِّيَامُ: أَيْ رَبِّ مَنْعْتُهُ الطَّعَامَ وَالشَّهَوَاتِ بِالنَّهَارِ فَشَفَّعَنِي فِيهِ، وَيَقُولُ الْقُرْآنُ: مَنْعْتُهُ النَّوْمَ بِاللَّيْلِ فَشَفَّعَنِي فِيهِ، قَالَ: فَيُشَفِّعَانِ».

459. Əbu Hureyra ؓ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Oruc və Quran Qiyamət günü qula şəfaət edəcək. Oruc deyəcək: “Ya Rəbb! Mən gündüz onu yemək və şəhvətdən çəkindirirdim, məni ona şəfaətçi təyin et!” Quran isə deyəcək: “Mən gecə onun yatmağına mane oldum, məni ona şəfaətçi təyin et!” Beləliklə, onlar şəfaət edəcəklər”.¹

٤٦٠ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «يَجِيءُ الْقُرْآنُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَقُولُ يَا رَبِّ حَلِّهِ فَيُلْبَسُ تَاجَ الْكِرَامَةِ ثُمَّ يَقُولُ يَا رَبِّ زِدْهُ فَيُلْبَسُ حُلَّةَ الْكِرَامَةِ ثُمَّ يَقُولُ يَا رَبِّ ارْضَ عَنْهُ فَيَرْضَى عَنْهُ فَيُقَالُ لَهُ اقْرَأْ وَارْقُ وَتُرَادُ بِكُلِّ آيَةٍ حَسَنَةٌ».

460. Əbu Hureyra ؓ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Quran Qiyamət günü gəlib belə deyəcək: “Ey Rəbbim! Ona kəramət tacı geyindirərək bəzə!” Sonra belə deyəcək: “Ey Rəbbim! (Ona olan nemətini) artır!” Ona kəramət bəzəyi geyindiriləcək, sonra isə deyəcək: “Ey Rəbbim! Ondan razı ol!” Allah da ondan razı olacaq. Ona deyiləcək: “Oxu və yüksəl, beləcə hər ayəyə görə savabı artırılacaq”.²

Gizli sədəqə ilə aşkar verilən sədəqə

٤٦١ - عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ «الْجَاهِرُ بِالْقُرْآنِ كَالْجَاهِرِ بِالصَّدَقَةِ وَالْمُسِرُّ بِالْقُرْآنِ كَالْمُسِرِّ بِالصَّدَقَةِ».

461. Rəvayət edilir ki, Uqbə bin Amir ؓ demişdir: “Mən Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitmişəm: “Quranı səslə oxuyan açıq sədəqə verən kimidir. Quranı səssiz oxuyan isə gizli sədəqə verən kimidir”.³

Quranı öyrənin və başqalarına öyrədin

٤٦٢ - عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ أفضَلَكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ.

¹ Əhməd, 6626. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 984, 1829.

² ət-Tirmizi, 3164. Hədis həsəndir. Bax: Səhih və Daif Sunən ət-Tirmizi, 2916.

³ ət-Tirmizi, 2919, 3169; Əbu Davud, 1333. Hədis səhihdir. Bax: Səhih Sunən Əbu Davud, 1204.

462. Rəvayət edilir ki, Osman ibn Əffan ؓ demişdir: “Peyğəmbər ﷺ belə buyurmuşdur: “Həqiqətən, sizin ən fəzilətiniz Quranı öyrənən və (baş-qalarına) öyrədəndir”.¹

Kimlərə həsəd aparmaq olar

٤٦٣ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا حَسَدَ إِلَّا فِي اثْنَتَيْنِ رَجُلٌ عَلَّمَهُ اللَّهُ الْقُرْآنَ فَهُوَ يَتْلُوهُ آتَاءَ اللَّيْلِ وَآتَاءَ النَّهَارِ فَسَمِعَهُ حَارٌّ لَهُ فَقَالَ لَيْتَنِي أُوتَيْتُ مِثْلَ مَا أُوتِيَ فُلَانٌ فَعَمِلْتُ مِثْلَ مَا يَعْمَلُ وَرَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ مَالًا فَهُوَ يُهْلِكُهُ فِي الْحَقِّ فَقَالَ رَجُلٌ لَيْتَنِي أُوتَيْتُ مِثْلَ مَا أُوتِيَ فُلَانٌ فَعَمِلْتُ مِثْلَ مَا يَعْمَلُ.

463. Əbu Hureyra ؓ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Yalnız iki şəxsə həsəd aparmaq olar; o şəxsə ki, Allah ona Quranı öyrətmiş, o da onu gecə-gündüz oxuyar. Qonşusu bunu eşidib deyər: “Kaş ona verilənin bənzəri mənə də veriləydi, onun etdiyi əməli mən də edərdim”. Bir də o şəxsə ki, Allah ona var-dövlət bəxş etmiş, o da onu Allah yolunda lazımı yerlərə xərcləyər. Onu görəni adam deyər: “Kaş ona verilənin bənzəri mənə də veriləydi, onun etdiyi əməli mən də edərdim”.²

Yatmadan əvvəl Quran oxuya bilməyən

٤٦٤ - سَمِعْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ نَامَ عَنْ حَرْبِهِ أَوْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ فَقَرَأَهُ فِيمَا بَيْنَ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَصَلَاةِ الظُّهْرِ كُتِبَ لَهُ كَأَنَّمَا قَرَأَهُ مِنَ اللَّيْلِ

464. Rəvayət edilir ki, Ömər ibn əl-Xəttab ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim Qurandan bir hissə və ya bir şey oxumadan (gecə namazını qılmadan) yatsa, sonra da Sübh və Zöhr namazlarının arasında oxuyarsa (qılarsa), bu, onun üçün gecə oxumuş (namaz qılmış) kimi savab yazılır”.³

Allahın əzəmətli adı ilə edilən dua

٤٦٥ - عَنْ الْقَاسِمِ قَالَ اسْمُ اللَّهِ الْأَعْظَمُ الَّذِي إِذَا دُعِيَ بِهِ أَجَابَ فِي سُورَةِ ثَلَاثِ الْبَقَرَةِ وَآلِ عِمْرَانَ وَطه. عَنْ أَبِي أُمَامَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَحْوَهُ

¹ əl-Buxari, 4640, 5028.

² əl-Buxari, 4638, 5026.

³ Muslim, 747, 1236, 1779.

465. Əbu Umamə ؓ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: “Allahın onunla dua edildikdə qəbul olunan ən əzəmətli adı¹ Quranın üç surəsindədir; əl-Bəqərə, Ali-İmran və Taha”.²

Bütün səmavi kitabları əhatə edən kitab

٤٦٦ - عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْقَعِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أُعْطِيَتْ مَكَانَ التَّوْرَةِ السَّبْعُ الطَّوَالِ وَمَكَانَ الزَّبُورِ الْمَيْنِ وَمَكَانَ الْإِنْجِيلِ الْمَنَانِي وَفُضِّلَتْ بِالْمُفَصَّلِ».

466. Rəvayət edilir ki, Vasilətu ibn əl-Əsqai³ ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Mənə Tövratın yerinə yeddi uzun surə (“əl-Bəqərə”, “Ali-İmran”, “ən-Nisa”, “əl-Maidə”, “əl-Ənam”, “əl-Əraf” və “əl-Kəhf” surələri), Zəburun yerinə yüz (və daha çox ayədən ibarət olan surələr), İncilin yerinə “əl-Məsəni” (“əl-Fatihə” surəsi) verildi. Mən müfəssəl (“əl-Hucurat” surəsindən Quranın axırına qədər olan) surələrlə üstün edildim”.⁴

“əl-Fatihə” surəsinin fəziləti

٤٦٧ - عَنْ أَبِي بِنِ كَعْبٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «(يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى): مَا فِي التَّوْرَةِ وَلَا فِي الْإِنْجِيلِ مِثْلُ مِثْلِ الْقُرْآنِ وَهِيَ السَّبْعُ الْمَنَانِي وَهِيَ مَفْسُومَةٌ بَيْنِي وَبَيْنَ عَبْدِي وَعَبْدِي مَا سَأَلَ»

467. Rəvayət edilir ki, Ubey ibn Kəb ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “(Uca Allah buyurur): “Nə Tövratda, nə də İncildə Ummul-Qurana (Kitabın əsasına) bənzər surə yoxdur. O “Səb'ul-Məsəni”dir (Yeddi təkrarlanan ayədir). O, Mənimlə qulum arasında bölünüb. Qulumla dilədiyi nə varsa, veriləcəkdir”.⁵

٤٦٨ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ «قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ قَسَمْتُ الصَّلَاةَ بَيْنِي وَبَيْنَ عَبْدِي شَطْرَيْنِ فَنَصَفْتُهَا لِي وَنَصَفْتُهَا لِعَبْدِي وَعَبْدِي مَا سَأَلَ». قَالَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «اقْرَأُوا يَقُولُ الْعَبْدُ {الْحَمْدُ لِلَّهِ

¹ Digər rəvayətlərdə Allahın əzəmətli adının “əl-Həyyul-Qayyum” olduğu aydın olur. Bax; (əl-Bəqərə, 255; Ali-İmran, 1-2; Taha, 111).

² İbn Macə, 3856, 3988. Hədis həsəndir. Bax: Səhih Sunən İbn Macə, 3110.

³ Vasilətu ibn əl-Əsqai ibn Kəb ibn Amir əl-Leysi ؓ Peyğəmbərin ﷺ səhabəsidir. Hicrətin 83-cü ilində vəfat etmişdir.

⁴ Əhməd, 17023; əl-Beyhəqi “Şuabul-İman” 2318. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1480.

⁵ İbn Hibban, 775. Şueyb əl-Arnəvut hədisin isnadını Muslimin şərtlərinə görə səhih saymışdır.

رَبِّ الْعَالَمِينَ { فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ حَمْدُنِي وَعِبَادِي وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ. فَيَقُولُ {الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ} فَيَقُولُ أَنْتَى عَلَى عِبْدِي وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ. يَقُولُ {مَالِكُ يَوْمِ الدِّينِ} فَيَقُولُ اللَّهُ مَجْدُنِي وَعِبَادِي فَهَذَا لِي وَهَذِهِ الْآيَةُ بَيْنِي وَبَيْنَ عِبْدِي نَصْمَيْنِ يَقُولُ الْعَبْدُ {يَاكَ نَعْبُدُ وَيَاكَ نَسْتَعِينُ} يَعْنِي فَهَذِهِ بَيْنِي وَبَيْنَ عِبْدِي وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ وَآخِرُ السُّورَةِ لِعَبْدِي يَقُولُ الْعَبْدُ {اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ} فَهَذَا لِعَبْدِي وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ».

468. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: “Mən Allah Elçisinin ﷺ belə dediyini eşitmişəm: “Allah ﷻ buyurur: “Mən namazı Özümlə qulum arasında tən yarıya böldüm. Yarıısı Mənim, yarıısı isə qulumundur, qulum dilədiyi veriləcək”. Qul: “**Həmd olsun aləmlərin Rəbbi Allaha!**”- dedikdə, Allah: “Qulum Mənə həmd-sənə etdi, qulum dilədiyi veriləcək”- deyir. O: “**Mərhəmətli və Rəhmiyə**”- dedikdə, Allah: “Qulum Məni təriflədi, qulum dilədiyi veriləcək”- deyir. O: “**Haqq-hesab gününün Hökmdarına!**”- dedikdə, Allah: “Qulum Mənim şənimə təriflər söylədi. Bu Mənim, bu ayə isə Mənimlə qulum arasında yarıya bölünüb”- deyir. O: “**Biz yalnız Sənə ibadət edir və yalnız Səndən kömək diləyirik**”- dedikdə, Allah buyurur: “Bu, Mənimlə qulum arasındadır, qulum dilədiyi veriləcək. Surənin axırı qulumundur”. Qul: “**Bizi doğru yola, nemət bəxş etdiyən şəxslərin yoluna yönəlt, qəzəbə uğramışların və azmışların yoluna yox**”- dedikdə, Allah buyurur: “Bu, qulumundur, qulum dilədiyi veriləcək!”¹

٤٦٩ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ بْنِ الْمُعَلَّى قَالَ: كُنْتُ أُصَلِّي فِي الْمَسْجِدِ فَدَعَانِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّ أُجِبُهُ، فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي كُنْتُ أُصَلِّي، فَقَالَ: «أَلَمْ يَقُلِ اللَّهُ: {اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ وَاعْلَمُوا} نَمْ قَالَ لِي: لِأَعْلَمَنَّكَ سُورَةَ هِيَ أَعْظَمُ السُّورِ فِي الْقُرْآنِ قَبْلَ أَنْ تَخْرُجَ مِنَ الْمَسْجِدِ»، ثُمَّ أَخَذَ بِيَدِي، فَلَمَّا أَرَادَ أَنْ يَخْرُجَ قُلْتُ لَهُ أَلَمْ تَقُلْ: «لِأَعْلَمَنَّكَ سُورَةَ هِيَ أَعْظَمُ سُورَةَ فِي الْقُرْآنِ»، قَالَ: {الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ} هِيَ السَّبْعُ الْمَثَانِي وَالْقُرْآنُ الْعَظِيمُ الَّذِي أُوتِيَتْهُ».

469. Rəvayət edilir ki, Əbu Səid ibn əl-Muəlla ؓ demişdir: “Bir dəfə mən məsciddə namaz qılarkən Allah Elçisi ﷺ məni çağırırdı, lakin mən ona cavab vermədim. Namazımı bitirdikdən sonra dedim: “Ey Allahın Elçisi, mən namaz qılırdım!” Peyğəmbər ﷺ buyurdu: “Məgər Allah: “(Peyğəmbər) **sizi həyat verəcək şeylərə çağırdığı zaman Allahın və Onun Peyğəmbərinin çağırışına cavab verin**” (əl-Ənfal, 24) - deyə buyurmayıbmı?” Sonra o, mənə dedi: “Məsciddən çıxmazdan əvvəl sənə Quranda olan ən əzəmətli

¹ İbn Macə, 3784, 3916. Hədis səhihdir. Bax: Səhih Sunən İbn Macə, 3051.

surəni öyrədəcəyəm!” Bir müddətdən sonra Peyğəmbər ﷺ mənim əlimdən tutub məsiddən çıxmaq istəyəndə dedim: “Məgər sən deməmişdin ki: “Məsiddən çıxmazdan əvvəl sənə Quranda olan ən əzəmətli surəni öyrədəcəyəm?!” O buyurdu: **“Həmd olsun aləmlərin Rəbbi Allaha...”** (“əl-Fatihə” surəsi). Bu, yalnız mənə verilmiş təkrarlanan yeddi ayə və əzəmətli Qurandır!”²

٤٧٠ - عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ بَيَّنَّمَا جِبْرِيلُ قَاعِدُ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَمِعَ تَقْرِضًا مِنْ فَوْقِهِ فَرَفَعَ رَأْسَهُ فَقَالَ هَذَا بَابٌ مِنَ السَّمَاءِ فَتُفْتَحُ الْيَوْمَ لَمْ يُفْتَحْ قَطُّ إِلَّا الْيَوْمَ فَتَنَزَلَ مِنْهُ مَلَكٌ فَقَالَ هَذَا مَلَكٌ نَزَلَ إِلَى الْأَرْضِ لَمْ يَنْزِلْ قَطُّ إِلَّا الْيَوْمَ فَسَلَّمَ وَقَالَ أَبَشِيرٌ بُنُورِينَ أَوْ تَيْتُهُمَا لَمْ يُوتَهُمَا نَبِيٌّ قَبْلَكَ فَاتِحَةُ الْكِتَابِ وَخَوَاتِيمُ سُورَةِ الْبَقَرَةِ لَنْ تَقْرَأَ بِحَرْفٍ مِنْهُمَا إِلَّا أُعْطِيَتْهُ.

470. Rəvayət edilir ki, İbn Abbas رضي الله عنه demişdir: “Bir gün Cəbrail Peyğəmbərin ﷺ yanında oturduğu zaman Peyğəmbər ﷺ yuxarıdan qarışı səsə oxşar bir səs eşitdi və başını qaldırdı. Cəbrail dedi: “Bu, göydə olan bir qarışıdır, o, bu gün açıldı. Bundan əvvəl heç vaxt açılmayıb, yalnız bu gün açıldı”. Bu zaman oradan bir mələk endi. Cəbrail dedi: “Bu, yer üzünə enən bir mələkdir. Bu günə qədər yer üzünə heç enməmişdir”. Mələk salam verdi və dedi: “Sənə verilən iki nur ilə sevin! Bu iki nur səndən əvvəl heç bir peyğəmbərə verilməmişdir. (Bu iki nur;) “əl-Fatihə” surəsi və “əl-Bəqərə” surəsinin son ayələridir. Onlardan oxuyacağın hər hərfə görə sənə (savab və duanın əvəzi) veriləcəkdir!”³

“əl-Bəqərə” surəsinin fəziləti

٤٧١ - حَدَّثَنِي أَبُو أُمَامَةَ الْبَاهِلِيُّ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ «أَقْرَعُوا الْقُرْآنَ فَإِنَّهُ يَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ شَفِيعًا لِأَصْحَابِهِ أَقْرَعُوا الزُّهْرَاوَيْنِ الْبَقْرَةَ وَسُورَةَ آلِ عِمْرَانَ فَإِنَّهُمَا تَأْتِيَانِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَأَنَّهُمَا غَمَامَتَانِ أَوْ كَأَنَّهُمَا غَيَابَتَانِ أَوْ كَأَنَّهُمَا فِرْقَانِ مِنْ طَيْرٍ صَوَافٍ تُحَاجَّجَانِ عَنْ أَصْحَابِهِمَا أَقْرَعُوا سُورَةَ الْبَقْرَةِ فَإِنَّ أَخْذَهَا بَرَكَةٌ وَتَرْكُهَا حَسْرَةٌ وَلَا تَسْتَطِيعُهَا الْبَطَلَةُ».

471. Rəvayət edilir ki, Əbu Umamə əl-Bəhili رضي الله عنه demişdir: “Mən Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitmişəm: “Quran oxuyun! Həqiqətən, Quran Qiyamət günü onu oxuyanlara şəfaətçi olaraq gələcək. “Zəhra-

¹ Ərəbcə buna “Səb'ul-Məsəni” deyilir ki, bu da “əl-Fatihə” surəsinin adlarından biridir. “əl-Fatihə” surəsinin əzəməti ondadır ki, bu surə mənə baxımından bütün Quranı özündə cəm etmişdir.

² əl-Buxari, 4114, 4474.

³ Muslim, 1339, 1913.

veyni” (iki nur saçan) yəni “əl-Bəqərə” və “Ali-İmran” surələrini oxuyun! Həqiqətən, bu iki surə Qiyamət günü iki bulud və ya iki kölgə, və ya göydə qanadlarını açmış iki quş dəstəsi kimi gəlib onları oxuyanları qoruyacaq. “əl-Bəqərə” surəsini oxuyun! Həqiqətən, onu oxumaq bərəkət, onu tərk etmək isə peşmançılıqdır! Sehrbazların isə ona gücü çatmaz!”¹

٤٧٢ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اقْرَءُوا سُورَةَ الْبَقَرَةِ فِي بُيُوتِكُمْ، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ لَا يَدْخُلُ بَيْتًا يُقْرَأُ فِيهِ سُورَةُ الْبَقَرَةِ.

472. Rəvayət edilir ki, Abdullah ﷺ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: “Evlərinizdə “əl-Bəqərə” surəsini oxuyun! Şübhəsiz ki, şeytan “əl-Bəqərə” surəsi oxunan evə daxil olmaz”.²

٤٧٣ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «لَا تَجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ مَقَابِرَ إِنَّ الشَّيْطَانَ يَنْفِرُ مِنَ الْبَيْتِ الَّذِي تُقْرَأُ فِيهِ سُورَةُ الْبَقَرَةِ».

473. Əbu Hureyra ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: “Evlərinizi qəbiristanlığa çevirməyin! Şübhəsiz ki, şeytan “əl-Bəqərə” surəsi oxunan evdən qaçar”.³

“Kürsü” ayəsinin (əl-Bəqərə, 255) fəziləti

٤٧٤ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ وَكَلَّنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِحِفْظِ زَكَاةِ رَمَضَانَ، فَأَتَانِي آتٍ فَجَعَلَ يَحْتُو مِنِ الطَّعَامِ، فَأَخَذْتُهُ، وَقُلْتُ وَاللَّهِ لَأَرْفَعَنَّكَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. قَالَ إِنِّي مُحْتَاجٌ، وَعَلَى عِيَالٍ، وَلِي حَاجَةٌ شَدِيدَةٌ. قَالَ فَخَلَّيْتُ عَنْهُ فَأَصْبَحْتُ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَا أَبَا هُرَيْرَةَ مَا فَعَلَ أَسِيرُكَ الْبَارِحَةَ». قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ شَكَا حَاجَةَ شَدِيدَةً وَعِيَالًا فَرَحِمْتُهُ، فَخَلَّيْتُ سَبِيلَهُ. قَالَ: «أَمَا إِنَّهُ قَدْ كَذَبَكَ وَسَيَعُودُ». فَعَرَفْتُ أَنَّهُ سَيَعُودُ لِقَوْلِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّهُ سَيَعُودُ. فَرَصَدْتُهُ فَجَاءَ يَحْتُو مِنِ الطَّعَامِ فَأَخَذْتُهُ فَقُلْتُ لَأَرْفَعَنَّكَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. قَالَ دَعْنِي فَإِنِّي مُحْتَاجٌ، وَعَلَى عِيَالٍ لَا أَعُودُ، فَرَحِمْتُهُ، فَخَلَّيْتُ سَبِيلَهُ فَأَصْبَحْتُ، فَقَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَا أَبَا هُرَيْرَةَ، مَا فَعَلَ أَسِيرُكَ». قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ شَكَا حَاجَةَ شَدِيدَةً وَعِيَالًا، فَرَحِمْتُهُ فَخَلَّيْتُ سَبِيلَهُ. قَالَ: «أَمَا إِنَّهُ قَدْ كَذَبَكَ وَسَيَعُودُ». فَرَصَدْتُهُ النَّالَةَ فَجَاءَ يَحْتُو مِنِ الطَّعَامِ، فَأَخَذْتُهُ فَقُلْتُ لَأَرْفَعَنَّكَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَهَذَا آخِرُ نَالَاتٍ مَرَاتٍ أُنْكَ تَزْعُمُ لَا تَعُودُ ثُمَّ تَعُودُ. قَالَ دَعْنِي أَعْلَمُكَ كَلِمَاتٍ يَنْفَعُكَ اللَّهُ بِهَا. قُلْتُ مَا هُوَ قَالَ إِذَا أُوْتِيَ إِلَى فِرَاشِكَ فَاقْرَأْ آيَةَ الْكُرْسِيِّ {اللَّهُ

¹ Muslim, 1337, 1910.

² əl-Hakim, 2062, 2063; ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 8643, 8564. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 1170.

³ Muslim, 1300, 1860.

لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ { حَتَّى تَخْتِمَ الْآيَةَ، فَإِنَّكَ لَنْ يَزَالَ عَلَيْكَ مِنَ اللَّهِ حَافِظٌ وَلَا يَغْرِبُكَ شَيْطَانٌ حَتَّى تُصْبِحَ. فَخَلَيْتُ سَبِيلَهُ فَأَصْبَحْتُ، فَقَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا فَعَلَ أَسِيرُكَ الْبَارِحَةَ». قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ زَعَمَ أَنَّهُ يَعْلَمُنِي كَلِمَاتٍ، يَنْفَعُنِي اللَّهُ بِهَا، فَخَلَيْتُ سَبِيلَهُ. قَالَ: «مَا هِيَ؟» قُلْتُ قَالَ لِي إِذَا أُوتِيَ إِلَى فِرَاشِكَ فَاقْرَأْ آيَةَ الْكُرْسِيِّ مِنْ أَوَّلِهَا حَتَّى تَخْتِمَ {اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ} وَقَالَ لِي لَنْ يَزَالَ عَلَيْكَ مِنَ اللَّهِ حَافِظٌ وَلَا يَغْرِبُكَ شَيْطَانٌ حَتَّى تُصْبِحَ، وَكَانُوا أَحْرَصَ شَيْءٍ عَلَى الْخَيْرِ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَمَّا إِنَّهُ قَدْ صَدَقَكَ وَهُوَ كَذُوبٌ، تَعْلَمُ مَنْ تُخَاطَبُ مِنْذُ ثَلَاثِ لَيَالٍ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ». قَالَ: «ذَلِكَ شَيْطَانٌ».

474. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: “Bir dəfə Allah Elçisi ﷺ Ramazan ayında yığılmış zəkəti qoruyub saxlamağı mənə tapşırıdı. Bu əsnada bir nəfər yanıma gəldi və ərzaqdan ovuclayıb (qabına) yığmağa başladı. Mən onu yaxalayıb dedim: “Vallahi, mən səni mütləq Allah Elçisinin ﷺ yanına aparacağam”. O yalvarıb: “Mən buna möhtacam, mənim külfətim var, özümün də (bu yeməyə) olduqca ehtiyacım var”- dedi, mən də onu buraxdım. Ertəsi gün Peyğəmbər ﷺ məndən soruşdu: “Ey Əbu Hureyra! Tutduğun əsir nə etdi?” Mən dedim: “Ey Allahın Elçisi! O (mənə) həm ehtiyaclı, həm də külfət sahibi olduğundan gileyləndi. Buna görə də mənim ona yazığım gəldi və onu buraxdım”. Peyğəmbər ﷺ dedi: “O sənə yalan danışıb və o yenə qayıdacaq”. Mən bilirdim ki, o qayıdacaq, çünki Peyğəmbər ﷺ: “...o yenə qayıdacaq”- deyə xəbər vermişdi. Odur ki, pusquda durub onu gözlədim. O, yenə gəlib ərzaqdan ovuclayaraq (qabına) yığmağa başladı. Mən onu yaxalayıb dedim: “Səni hökmən Allah Elçisinin ﷺ yanına aparacağam”. O yalvarıb dedi: “Burax məni! Doğrudan da, mən buna möhtacam və mənim külfətim var. (Söz verirəm ki,) bir daha (bura) qayıtmayacağam”. Mənim ona yazığım gəldi və mən yenə onu buraxdım. Ertəsi gün Peyğəmbər ﷺ məndən soruşdu: “Ey Əbu Hureyra! Dünən tutduğun əsir nə etdi?” Mən dedim: “Ey Allahın Elçisi! O, (mənə) həm möhtac, həm də külfət sahibi olduğundan giley-güzar elədi. Buna görə də mənim ona yazığım gəldi və mən onu buraxdım”. Peyğəmbər ﷺ dedi: “O sənə yalan danışıb və o yenə qayıdacaq”. Mən üçüncü dəfə pusquda dayanıb onu gözlədim. O, yenə gəlib ərzaqdan ovuclayaraq (qabına) yığmağa başladı. Mən onu yaxalayıb dedim: “Mən səni hökmən Peyğəmbərin ﷺ yanına aparacağam. Artıq üçüncü dəfədir ki, sən qayıtmayacağına söz verir, sonra da qayıdırsan”. O yalvarıb dedi: “Məni buraxsan, sənə elə sözlər öyrədərəm ki, Allah onların vasitəsilə sənə fayda verər”. Mən: “O nə sözdür?”- deyə soruşdum. O dedi: “Yatağına uzananda Kürsü - “Allah, Ondən başqa ibadətə layiq olan məbud yoxdur, əbədi Yaşayandır, bütün

yaratdıqlarının Qəyyumudur” (əl-Bəqərə, 255) - ayəsini axıra qədər oxu. Əgər bunu etsən, səhər yuxudan oyananadək sənin yanında Allahın təyin etdiyi gözətçi (bir mələk) durar və şeytan sənə yaxınlaşmaz”. Mən yenə onu buraxdım. Səhəri gün Peyğəmbər ﷺ məndən soruşdu: “Dünən tutduğun əsir nə etdi?” Mən dedim: “Ey Allahın Elçisi! O, Allahın izni ilə mənə faydası olacaq sözlər öyrədəcəyini söylədi və mən də onu buraxdım”. Peyğəmbər ﷺ: “Nədir o?” - deyərək soruşdu. Mən dedim: “O mənə söylədi ki, yatağına uzananda Kürsü - **“Allah, Ondan başqa ibadətə layiq olan məbud yoxdur, əbədi Yaşayandır, bütün yaratdıqlarının Qəyyumudur”**- ayəsini əvvəldən axıra qədər oxu. Əgər bunu etsən, səhər yuxudan oyananadək sənin yanında Allahın təyin etdiyi gözətçi (bir mələk) durar və şeytan sənə yaxınlaşmaz”. Səhabələr xeyirli işlərə ən çox can atan insanlar idi. Peyğəmbər ﷺ dedi: “O, sənə doğru söylədi, halbuki özü qatı yalançıdır. Sən üç gecədir kiminlə söhbət etdiyini bilirsənmi, ey Əbu Hureyra?” Mən: “Xeyr!”- deyərək cavab verdikdə, Peyğəmbər ﷺ dedi: “Bu, şeytan idi!”¹

٤٧٥ - عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ، عَنْ أَبِيهِ أَنَّهُ كَانَ لَهُ حُرْنٌ مِنْ تَمْرٍ، فَكَانَ يَنْقُصُ، فَحَرَسَهُ ذَاتَ لَيْلَةٍ، فَإِذَا هُوَ بِدَائِبَةِ شَيْبِهِ الْغَلَامِ الْمُحْتَلِمِ، فَسَلَّمَ عَلَيْهِ، فَرَدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ، فَقَالَ: مَا أَنْتَ، جَنِّيُّ أَمْ إِنْسِيٌّ؟ قَالَ: لَا بَلْ جَنِّيُّ، قَالَ: فَتَاوَلَنِي يَدَكَ، فَتَاوَلَهُ يَدَهُ، فَإِذَا يَدُهُ يَدُ كَلْبٍ، وَشَعْرُهُ شَعْرُ كَلْبٍ، قَالَ: هَكَذَا خَلَقَ الْجِنَّ، قَالَ: فَذُ عِلِمَتِ الْجِنِّ أَنَّ مَا فِيهِمْ رَجُلٌ أَشَدُّ مِنِّي، قَالَ: فَمَا جَاءَ بِكَ؟ قَالَ: بَلَعْنَا أَنَّكَ تُحِبُّ الصَّدَقَةَ، فَحَنَّا نُصِيبُ مِنْ طَعَامِكَ، قَالَ: فَمَا يُنَجِّنَا مِنْكُمْ؟ قَالَ: هَذِهِ الْآيَةُ الَّتِي فِي سُورَةِ الْبَقَرَةِ: {اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ} مَنْ قَالَهَا حِينَ يُمْسِي أُجِرَ مِنَّا حَتَّى يُصْبِحَ، وَمَنْ قَالَهَا حِينَ يُصْبِحُ أُجِرَ مِنَّا حَتَّى يُمْسِيَ، فَلَمَّا أَصْبَحَ أُنِيَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَ ذَلِكَ لَهُ، فَقَالَ: صَدَقَ الْخَبِيثُ.

475. Muhəmməd ibn Ubey ibn Kəb atasından ﷺ rəvayət edir ki, onun xurma anbarı var idi. Bu anbardan xurma azalırdı. Bir gecə o, anbarın keşiyində durarkən yetkinlik yaşına çatmış oğlana bənzər bir heyvan gördü. Ubey ibn Kəb salam verdi, o da salamı aldı. Ubey ibn Kəb soruşdu: “Sən cinsən, yoxsa insan?” O dedi: “Mən cinəm”. Ubey ibn Kəb dedi: “Əlini mənə uzat!” O, əlini uzatdıqda əlinin it əli, tükünün də it tükü olduğunu gördü. Cin dedi: “Bu, cinlərin xilqətidir. Cinlər aralarında məndən daha qüvvətli kişi olmadığını bilirlər”. Ubey ibn Kəb dedi: “Səni bura gətirən nədir?” Cin dedi: “Bizə xəbər çatıb ki, sən sədəqə verməyi xoşlayırsan, biz də azuqəyə zərər vermək üçün gəldik”. Ubey ibn Kəb dedi: “Bizi sizdən nə qoruyar?”

¹ əl-Buxari, 2144, 2311.

Cin dedi: “əl-Bəqərə” surəsində olan bu ayə - **“Allah, Ondan başqa ibadətə layiq olan məbud yoxdur, əbədi Yaşayandır, bütün yaratdıqlarının Qəyyumudur”** (əl-Bəqərə, 255). Kim onu axşam oxuyarsa, səhər açılana dək bizdən qorunar. Kim də onu səhər oxuyarsa, axşamadək bizdən qorunar”. Səhər açıldıqda o, Allah Elçisinin ﷺ yanına gəlib olanları ona danışdı. Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Xəbis doğru söylədi”.¹

٤٧٦ - عَنْ أَبِي بِنِ كَعْبٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَا أَبَا الْمُنْذِرِ! أَتَدْرِي أَيُّ آيَةٍ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ مَعَكَ أَعْظَمُ؟». قَالَ: قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: «يَا أَبَا الْمُنْذِرِ! أَتَدْرِي أَيُّ آيَةٍ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ مَعَكَ أَعْظَمُ؟». قَالَ: قُلْتُ: {اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ} قَالَ: فَضْرَبَ فِي صَدْرِي وَقَالَ: «وَاللَّهِ لِيَهْنِكَ الْعِلْمُ أَبَا الْمُنْذِرِ». زَادَ أَحْمَدُ: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ! إِنَّ لَهَا لِسَانًا وَشَفَتَيْنِ، تُقَدِّسُ الْمَلِكَ عِنْدَ سَاقِ الْعَرْشِ»

476. Rəvayət edilir ki, Ubey ibn Kəb ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Ey Əbu Munzir! Allahın Kitabından əzbərlədiyən hansı ayənin daha əzəmətli olduğunu bilirsən?” Mən: “Allah və Onun Elçisi daha yaxşı bilir!”- deyə cavab verdim. O belə buyurdu: “Ey Əbu Munzir! Allahın Kitabından əzbərlədiyən hansı ayənin daha əzəmətli olduğunu bilirsən?” Mən: **“Allah, Ondan başqa ibadətə layiq olan məbud yoxdur, əbədi Yaşayandır, bütün yaratdıqlarının Qəyyumudur”** (əl-Bəqərə, 255) - deyə cavab verdim. Peyğəmbər ﷺ sinəmə vuraraq dedi: “Allaha and olsun ki, elm sənə uğurlu oldu, ey Əbu Munzir!”² Digər rəvayətdə deyilir: “Canım Əlində Olana and olsun ki, onun dili və dodaqları var, Ərşin ayağında Hökmdar olan Allahı müqəddəs tutur”.³

٤٧٧ - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ قَرَأَ آيَةَ الْكُرْسِيِّ فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ، لَمْ يَمَعُهُ مِنْ دُحُولِ الْجَنَّةِ إِلَّا أَنْ يَمُوتَ».

477. Rəvayət edilir ki, Əbu Umamə ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: “Kim hər fərz namazından sonra “Kürsü” ayəsini (əl-Bəqərə, 255) oxuyarsa, Cənnətlə onun arasında yalnız ölüm durar”.⁴

¹ Ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 542. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 662.

² Muslim, 1343, 1921.

³ Əhməd, 21278, 21315, 21602; əl-Beyhəqi “Sunənus-Suğra” 744, “Şuabul-İman” 2168-2169. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 3410; Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1417.

⁴ ən-Nəsəi “Sunənul-Kubra” 9928; Ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 7408, “Mucəmul-Əvsat” 8068, “əD-Dua” 675; əl-Beyhəqi “Şuabul-İman” 2167, 2345. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 6464; Silsilə əs-Səhihə, 972.

“əl-Bəqərə” surəsinin son iki ayəsi

٤٧٨ - عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ كِتَابًا قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْفَمِ عَامٍ أَنْزَلَ مِنْهُ آيَاتَيْنِ حَتَّمَ بِهِمَا سُورَةَ الْبَقَرَةِ وَلَا يُعْرَأَنَّ فِي دَارٍ ثَلَاثَ لَيَالٍ فَيَقْرُبُهَا شَيْطَانٌ».

478. Numan ibn Bəşir ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Həqiqətən, Allah göyləri və yeri yaratmamışdan iki min il əvvəl bir kitab yazmışdır. Allah ondan iki ayə nazil edərək bunlarla “əl-Bəqərə” surəsini xətm etmişdir. Bu ayələr bir evdə üç gecə oxunmazsa, şeytan həmin evə yaxınlaşar”.¹

٤٧٩ - عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ عَلَى الْمِنْبَرِ اقْرَءُوا هَاتَيْنِ الْآيَتَيْنِ اللَّتَيْنِ مِنْ آخِرِ سُورَةِ الْبَقَرَةِ فَإِنَّ رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ أَعْطَاهُنَّ أَوْ أَعْطَانِيَهُنَّ مِنْ تَحْتِ الْعَرْشِ

479. Rəvayət edilir ki, Uqbə ibn Amir ﷺ demişdir: “Mən Allah Elçisinin ﷺ minbərin üzərində ikən belə buyurduğunu eşitdim: “əl-Bəqərə” surəsinin axırından bu iki ayəni oxuyun! Həqiqətən, Rəbbim ﷻ onları mənə Ərşin altından vermişdir”.²

٤٨٠ - عَنْ أَبِي ذَرٍّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَعْطَيْتُ خَوَاتِمَ سُورَةِ الْبَقَرَةِ، مِنْ كَثْرٍ تَحْتَ الْعَرْشِ، وَلَمْ يُعْطَهُنَّ نَبِيٌّ قَبْلِي».

480. Rəvayət edilir ki, Əbu Zərr ﷺ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Mənə Ərşin altındakı xəzinədən “əl-Bəqərə” surəsinin son (iki ayəsi) verildi. Bunlar məndən qabaq heç bir peyğəmbərə verilməmişdir”.³

٤٨١ - عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْبَدْرِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الْآيَتَانِ مِنْ آخِرِ سُورَةِ الْبَقَرَةِ مَنْ قَرَأَهُمَا فِي لَيْلَةٍ كَفَّتَاهُ».

481. Rəvayət edilir ki, Əbu Məsud əl-Bədri ﷺ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim gecə “əl-Bəqərə” surəsinin son iki ayəsini oxuyarsa, bu, ona kifayət edər”.²

¹ Ət-Tirmizi, 2882, 3124. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1467.

² Əhməd, 17481, 17908. Şueyb əl-Arnaut səhih li-ğeyrihi olduğunu bildirmişdir.

³ Əhməd, 21604. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1482.

٤٨٢ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ لَمَّا نَزَلَتْ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ {لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَإِنْ تُبَدُّوا مَا فِي أَنْفُسِكُمْ أَوْ تُخْفَوْهُ يُحَاسِبِكُمْ بِهِ اللَّهُ فَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ} قَالَ فَاشْتَدَّ ذَلِكَ عَلَى أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَتَوْا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ بَرَكُوا عَلَى الرُّكْبِ فَقَالُوا أَيْ رَسُولَ اللَّهِ كَلَّفْنَا مِنَ الْأَعْمَالِ مَا نَطِيقُ الصَّلَاةَ وَالصِّيَامَ وَالْجِهَادَ وَالصَّدَقَةَ وَقَدْ أَنْزَلْتَ عَلَيْكَ هَذِهِ الْآيَةَ وَلَا نَطِيقُهَا. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «أَتُرِيدُونَ أَنْ تَقُولُوا كَمَا قَالَ أَهْلُ الْكِتَابَيْنِ مِنْ قَبْلِكُمْ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا بَلْ قُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ». قَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ. فَلَمَّا اقْتَرَأَهَا الْقَوْمُ ذَلَّتْ بِهَا أَلْسِنَتُهُمْ فَأَنْزَلَ اللَّهُ فِي إِثْرِهَا {آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ} فَلَمَّا فَعَلُوا ذَلِكَ تَسَحَّحَهَا اللَّهُ تَعَالَى فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ {لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا} قَالَ نَعَمْ {رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا} قَالَ نَعَمْ {رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ} قَالَ نَعَمْ {وَاعْفُ عَنَّا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ} قَالَ نَعَمْ

482. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ﷺ demişdir: “Uca Allah: “Göylərdə və yerdə nə varsa, Allahındır. Siz içərinizdə olanı üzə çıxarsanız da, gizlətsəniz də, Allah buna görə sizi hesaba çəkəcək. O, istədiyini bağışlayar, istədiyinə də əzab verir. Allah hər şeyə qadirdir” (əl-Bəqərə, 284) - ayəsini Allah Elçisinə ﷺ nazil etdikdən sonra, onu eşidən səhabələr böyük sıxıntılar keçirərək Allah Elçisinin ﷺ yanına gəlib diz üstə oturdular və dedilər: “Ey Allahın Elçisi! Biz bacardığımızı - namaz qılmaq, oruc tutmaq, cihad etmək və sədəqə vermək kimi əməlləri yerinə yetirməklə mükəlləf edildik, lakin sənə nazil olan bu ayəyə əməl etməyə gücümüz çatmır”. Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Sizdən əvvəlki iki kitab əhli kimi: “Eşitdik və asi olduq!” - demək istəyirsiniz?” Xeyr, deyin: “Eşitdik və itaət etdik! Ey Rəbbimiz! Səndən bağışlanma diləyirik, dönüş də yalnız Sənədir!” Onlar bunu dedikdən sonra Allah bu ayəni nazil etdi: “Peyğəmbər öz Rəbbindən ona nazil edilənə iman gətirdi, möminlər də (iman gətirdilər). Hamısı Allaha, Onun mələklərinə, kitablarına və elçilərinə iman gətirdilər. (Onlar dedilər): “Biz Onun elçiləri arasında fərq qoymuruq!” Onlar dedilər: “Eşitdik və itaət etdik! Ey Rəbbimiz! Səndən bağışlanma diləyirik, dönüş də yalnız Sənədir!” (əl-Bəqərə, 285). Onlar bunu dedikdə Uca Allah ayəni nəsx (hökmünü ləğv) etdi və bu ayəni endirdi: “Allah hər kəsi yalnız onun qüvvəsi çatdığı qədər mükəlləf edir. Hər kəsin qazandığı (xeyir yalnız) onun özünə, qazandığı

¹ Bu iki ayə insanı şeytandan və şeytan kimilərinin şərindən qoruyur.

² əl-Buxari, 3707, 4008.

(şər də yalnız) öz əleyhinədir. "Ey Rəbbimiz, unutsaq və ya xəta etsək, bizi cəzalandırma! Ey Rəbbimiz, bizdən əvvəlkiləri yüklədiyən kimi, bizə də ağır yük yükləmə! Ey Rəbbimiz, gücümüz çatmayan şeyi daşımağa bizi vadar etmə! Bizi əfv et, bizi bağışla və bizə rəhm et! Sən bizim Himayədarımızsan! Kafirləri məğlub etməkdə bizə yardım et!" (əl-Bəqərə, 286). Möminlər bu ayəni oxuduqda, hər dəfə: "Ey Rəbbimiz!..."- deyə dua edib Allaha xitab etdikdə, O: "İstədiyinizi sizə verdim!"- deyə cavab verir".¹

"əl-Kəhf" surəsinin fəziləti

٤٨٣ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ قَرَأَ سُورَةَ الْكَهْفِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ أَضَاءَ لَهُ النُّورُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ النَّبْتِ الْعَتِيقِ

483. Rəvayət edilir ki, Əbu Səid əl-Xudri ؓ demişdir: "Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: "Kim Cümə günü (və ya Cümə gecəsi)² "əl-Kəhf" surəsinə oxuyarsa, bu, onunla Ətiq (Kə'bə) evi arasında nur saçar".³

٤٨٤ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ قَرَأَ سُورَةَ الْكَهْفِ فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ أَضَاءَ لَهُ مِنَ النُّورِ مَا بَيْنَ الْجُمُعَتَيْنِ

484. Əbu Səid əl-Xudri ؓ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: "Kim Cümə günü "əl-Kəhf" surəsinə oxuyarsa, bu, gələn Cüməyədək onun üçün nur saçar".⁴

٤٨٥ - عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ يَرْوِيهِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «مَنْ حَفِظَ عَشْرَ آيَاتٍ مِنْ أَوَّلِ سُورَةِ الْكَهْفِ عُصِمَ مِنْ فِتْنَةِ الدَّجَالِ».

485. Əbu əd-Dərdə ؓ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: "Kim "əl-Kəhf" surəsinin ilk on ayəsini əzbərləyərsə, Dəcəlin fitnəsindən qorunar".⁵

¹ Muslim, 125, 180, 344.

² əd-Dərimi, 3407. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 6471.

³ əl-Beyhəqi "Sunənus-Suğra" 770. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 736.

⁴ əl-Hakim, 3392. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 6470.

⁵ Muslim, 1342, 1919; Əbu Davud 4325. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 6201.

“əl-Mulk” surəsinin fəziləti

٤٨٦ - عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «سُورَةُ تَبَارَكَ هِيَ الْمَانِعَةُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ».

486. Rəvayət edilir ki, İbn Məsud ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Təbərəkə (əl-Mulk) surəsi qəbir əzabına maneədir”¹.

٤٨٧ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّ سُورَةَ مِنَ الْقُرْآنِ ثَلَاثُونَ آيَةً شَفَعَتْ لِرَجُلٍ حَتَّى غُفِرَ لَهُ وَهِيَ سُورَةُ {تَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ}».

487. Əbu Hureya ؓ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Həqiqətən, Quranda otuz ayəlik surə bir kişiyyə şəfaət etdi və o, bağışlandı. Bu “Mülk Əlində olan, nə qədər xeyirxahdır” (əl-Mulk surəsidir)”².

٤٨٨ - عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَنَامُ حَتَّى يَقْرَأَ: {الْمُتَزِيلُ} وَ: {تَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ}. قَالَ أَبُو الزُّبَيْرِ: فَهُمَا يَفْضُلَانِ كُلُّ سُورَةٍ فِي الْقُرْآنِ بِسَبْعِينَ حَسَنَةً، وَمَنْ قَرَأَهُمَا كُتِبَ لَهُ بِهِمَا سَبْعُونَ حَسَنَةً، وَرُفِعَ بِهِمَا لَهُ سَبْعُونَ دَرَجَةً، وَحُطَّ بِهِمَا عَنْهُ سَبْعُونَ حَطِيئَةً.

488. Əbu əz-Zubeyr ؓ rəvayət edir ki, Cabir ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ “Əlif. Ləm. Mim. Şübhə yoxdur ki, bu Kitabı aləmlərin Rəbbi (olan Allah) nazil etmişdir” (əs-Səcdə surəsi) və “Mülk Əlində Olan nə qədər xeyirxahdır...” (əl-Mulk surəsi) surələrini oxumayınca yatmazdı”. Əbu əz-Zubeyr deyir: “Bu iki surə Qurandakı hər bir surədən yetmiş savab üstündür. Kim bu iki surəni oxusa, bunun sayəsində ona yetmiş savab yazılar, onun (məqamı) yetmiş dərəcə yüksələr və onun yetmiş günahı silinər”³.

٤٨٩ - عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ قَالَ: يُؤْتَى الرَّجُلُ فِي قَبْرِهِ فَيُتَوْتَى رَجُلَاهُ فَيَقُولُ رَجُلَاهُ: لَيْسَ لَكُمَّ عَلَيَّ مَا قَبِلِي سَبِيلٌ كَانَ يَقْرَأُ بِي سُورَةَ الْمُلْكِ، ثُمَّ يُؤْتَى مِنْ قَبْلِ صَدْرِهِ أَوْ قَالَ بَطْنِهِ، فَيَقُولُ: لَيْسَ لَكُمَّ عَلَيَّ مَا قَبِلِي سَبِيلٌ كَانَ يَقْرَأُ بِي سُورَةَ الْمُلْكِ، ثُمَّ يُؤْتَى رَأْسُهُ فَيَقُولُ: لَيْسَ لَكُمَّ عَلَيَّ مَا قَبِلِي سَبِيلٌ كَانَ يَقْرَأُ بِي سُورَةَ الْمُلْكِ، قَالَ: فَهِيَ الْمَانِعَةُ تَمْنَعُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَهِيَ فِي التَّوْرَةِ سُورَةُ الْمُلْكِ، وَمَنْ قَرَأَهَا فِي لَيْلَةٍ فَقَدْ أَكْثَرَ وَأَطْيَبَ.

¹ Əbu Nueym əl-Əsbəhəni “Tabaqatul-Muhəddisin” 526. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1140.

² ət-Tirmizi, 2891, 3134; əl-Hakim, 3545. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 2092.

³ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 1207. Hədis səhih li-ğeyrihidir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 585.

489. Rəvayət edilir ki, İbn Məsud ؓ demişdir: “Kişi qəbirə qoyulduqda əzab ona ayaqları tərəfindən yaxınlaşdırılacaq. Ayaqları belə deyəcək: “Mən tərəfdən sizə yol yoxdur, çünki o, mənimlə qalxıb “əl-Mulk” surəsini oxuyurdu”. Sonra əzab ona sinəsi və ya qarnı tərəfdən yaxınlaşdırılacaq. Sinəsi və ya qarnı deyəcək: “Mən tərəfdən sizə yol yoxdur, çünki o, mənimlə “əl-Mulk” surəsini oxuyurdu”. Sonra başı tərəfindən yaxınlaşdırılacaq. Başı deyəcək: “Mən tərəfdən sizə yol yoxdur, çünki o, mənimlə “əl-Mulk” surəsini oxuyurdu”. Bu surə qəbir əzabına maneədir və o, Tövratda da “əl-Mulk” surəsidir. Kim onu gecə oxuyarsa, çox və gözəl əməl etmiş olar”.¹

“əl-Kəfirun” surəsi

٤٩٠ - عَنْ فَرَوَةَ بْنِ نَوْفَلٍ أَنَّهُ أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ عَلَّمَنِي شَيْئًا أَقُولُهُ إِذَا أُوْتِيتُ إِلَى فِرَاشِي قَالَ «أَقْرَأْ {قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ} فَإِنَّهَا بَرَاءَةٌ مِنَ الشِّرْكِ».

490. Rəvayət edilir ki, Fərvə ibn Nəufəl ؓ Peyğəmbərin ﷺ yanına gəlib dedi: “Ey Allahın Elçisi! Mənə yatağıma girdiyim zaman söyləyəcəyim bir şey öyrət”. O buyurdu: “**De: “Ey kafirlər!”** (əl-Kəfirun surəsini) oxu, çünki bu surə şirkdən uzaqlaşdırır”.²

٤٩١ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّ رَجُلًا قَامَ فَرَكَعَ رَكْعَتِي الْفَجْرِ، فَقَرَأَ فِي الرَّكْعَةِ الْأُولَى {قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ} حَتَّى انْقَضَتِ السُّورَةُ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «هَذَا عَبْدٌ عَرَفَ رَبَّهُ». وَقَرَأَ فِي الْآخِرَةِ {قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ} حَتَّى انْقَضَتِ السُّورَةُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «هَذَا عَبْدٌ آمَنَ بِرَبِّهِ».

491. Cabir ibn Abdullah ؓ rəvayət edir ki, bir kişi ayağa qalxaraq Sübh namazının iki rükətini qıldı. Birinci rükətdə “**De: “Ey kafirlər!”** (əl-Kəfirun surəsini) sonuna qədər oxudu. Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Bu, öz Rəbbini tanıyan quldur”. İkinci rükətdə isə “**De: “O Allah Təkdir!”** (əl-İxlas surəsini) sonuna qədər oxudu. Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Bu, öz Rəbbinə iman gətirən quldur”.³

¹ əl-Hakim, 3839. Hədis həsəndir. Bax: Səhih ət-Tərğib vət-Tərhib, 1475.

² ət-Tirmizi, 3403, 3731. Hədis səhihdir. Bax: Səhih Sunən ət-Tirmizi, 2709.

³ İbn Hibban, 2451. Hədis səhihdir. Bax: Səhih Məvariduz-Zaman, 507.

٤٩٢ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: {قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ} تَعْدِلُ رُبْعَ الْقُرْآنِ

492. Rəvayət edilir ki, İbn Ömər رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “**De: “Ey kafirlər!”** (əl-Kəfirun surəsi) Quranın dördüdə birinə bərabərdir”.¹

“əl-İxlas” surəsi

٤٩٣ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ احْشُدُوا فَإِنِّي سَأَقْرَأُ عَلَيْكُمْ ثُلثَ الْقُرْآنِ فَحَشَدَ مِنْ حَشَدٍ ثُمَّ خَرَجَ نَبِيُّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَرَأَ {قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ} ثُمَّ دَخَلَ فَقَالَ بَعْضُنَا لِبَعْضٍ إِنِّي أَرَى هَذَا خَيْرٌ جَاءَهُ مِنَ السَّمَاءِ فَذَلِكَ الَّذِي أَدْخَلَهُ ثُمَّ خَرَجَ نَبِيُّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنِّي قُلْتُ لَكُمْ سَأَقْرَأُ عَلَيْكُمْ ثُلثَ الْقُرْآنِ أَلَا إِنِّهَا تَعْدِلُ ثُلثَ الْقُرْآنِ... «إِنَّ اللَّهَ جَزَأَ الْقُرْآنَ ثَلَاثَةَ أَجْزَاءٍ فَجَعَلَ {قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ} جُزْءًا مِنْ أَجْزَاءِ الْقُرْآنِ».

493. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Bir yerə toplanın, sizə Quranın üçdə birini oxuyacağam”. Buna görə insanlar bir yerə toplandılar. Sonra Peyğəmbər ﷺ otağından çıxaraq “**De: “O Allah Təkdir”** (İxlas surəsini) oxudu və otağına daxil oldu. Biz bir-birimizə dedik: “Mənə elə gəlir ki, bu xəbər ona səmədan gəlmişdir, buna görə də o, içəri daxil oldu”. Sonra Peyğəmbər ﷺ çıxıb belə buyurdu: “Sizə Quranın üçdə birini oxuyacağımı söyləmişdim. Həqiqətən, o, Quranın üçdə birinə bərabərdir”.² Digər rəvayətdə deyilir: “Allah Quranı üç hissəyə bölmüş, İxlas surəsini isə Quranın bir hissəsi etmişdir”.³

٤٩٤ - سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ: أُقْبِلْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَمِعَ رَجُلًا يَقْرَأُ: {قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ * اللَّهُ الصَّمَدُ * لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ * وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ}، فَقَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: وَجِبَتْ فَسَأَلْتُهُ: مَاذَا يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَقَالَ: الْجَنَّةُ، فَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: فَأَرَدْتُ أَنْ أَذْهَبَ إِلَى الرَّجُلِ فَأُبَشِّرُهُ، ثُمَّ فَرَّقْتُ أَنْ يَفُوتَنِي الْغَدَاءُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَتَرْتُ الْغَدَاءَ، ثُمَّ ذَهَبْتُ إِلَى الرَّجُلِ، فَوَجَدْتُهُ قَدْ ذَهَبَ

494. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ ilə birlikdə bir yerə gəldim. Allah Elçisi ﷺ bir kişinin: “**De: “O Allah Təkdir! Allah**

¹ İbn Adiy “əl-Kamil” 1/55; ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 13311, 13493; əl-Hakim, 2078. Hədis səhih li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərğib vət-Tərhib, 583; Silsilə əs-Səhihə, 586.

² Muslim, 1345, 1924; İbn Macə, 3783; ət-Tirmizi, 2899, 2900.

³ Muslim, 1344, 1923.

Möhtac deyil. O, nə doğub, nə doğulub, Onun bənzəri də yoxdur" (əl-İxlas surəsini) oxuduğunu eşidərək buyurdu: "Vacib oldu!" Mən: "Nə vacib oldu?"- deyə soruşdum. O: "Cənnət"- deyə cavab verdi". Əbu Hureyra dedi: "Kişinin yanına gedib onu müjdələmək istədim, lakin Allah Elçisi ﷺ ilə nahar etməyə gecikməyimdən qorxdum. Nahar etdikdən sonra o kişinin yanına getdim və gördüm ki, artıq getmişdir".¹

٤٩٥ - مُعَاذِ بْنِ أَنَسٍ الْجُهَنِيِّ صَاحِبِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ قَرَأَ: {قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ} حَتَّى يَخْتِمَهَا عَشْرَ مَرَّاتٍ، بَنَى اللَّهُ لَهُ قَصْرًا فِي الْجَنَّةِ

495. Peyğəmbərin ﷺ səhabəsi Muaz ibn Ənəs əl-Cuhəni رəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurmuşdur: "Kim **"De: "O Allah Təkdir"** (İxlas surəsini) sonuna qədər on dəfə oxuyarsa, Allah ona Cənnətdə bir qəsir bina edər".²

٤٩٦ - عَنْ مُعَاذِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَبِيبٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ خَرَجْنَا فِي لَيْلَةٍ مَطِيرَةٍ وَظُلْمَةٌ شَدِيدَةٌ نَطْلُبُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّيَ لَنَا - قَالَ - فَأَدْرَكْتُهُ فَقَالَ «قُلْ». فَلَمْ أَقُلْ شَيْئًا ثُمَّ قَالَ «قُلْ». فَلَمْ أَقُلْ شَيْئًا. قَالَ «قُلْ». قُلْتُ مَا أَقُولُ قَالَ «قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ» وَالْمُعَوَّدَتَيْنِ حِينَ تُمَسِّي وَتُصْبِحُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ تَكْفِيكَ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ».

496. Muaz ibn Abdullah ibn Xubeyb atasından رəvayət edərək belə demişdir: "Qaranlıq və yağışlı bir gecədə bizə namaz qıldırması üçün Allah Elçisini ﷺ axtarmağa çıxmışdıq. Mən ona gəlib çatdıqda, o buyurdu: "De!" Mən heç nə demədim. O yenə buyurdu: "De!" Mən yenə heç nə demədim. O yenə: "De!"- buyurduqda, mən soruşdum: "Nə deyim?" O buyurdu: "Səhər-axşam üç dəfə: **"O Allah Təkdir"** (əl-İxlas surəsini) və "Muavvizəteyni" (əl-Fələq və ən-Nəs surələrini) de! Bunlar sənə hər şeydən (qorunmaq üçün) kifayət edər".³

"əl-Fələq" və "ən-Nəs" surələri

٤٩٧ - عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ قَالَ أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ رَاكِبٌ فَوَضَعْتُ يَدِي عَلَى قَدَمَيْهِ فَقُلْتُ أَقْرَأْنِي يَا رَسُولَ اللَّهِ سُورَةَ هُودٍ وَسُورَةَ يُوسُفَ. فَقَالَ «لَنْ تَقْرَأَ شَيْئًا أَبْلَغَ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ {قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ} وَ {قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ}... «فَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ لَا تَقُوتَكَ فِي صَلَاةٍ فَافْعَلْ».

¹ əl-Hakim, 2079; ət-Tirmizi, 2897, 3142. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1478.

² Əhməd, 15610, 15648. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 589.

³ ət-Tirmizi, 3575, 3924; Əbu Davud, 5084. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 4406.

497. Rəvayət edilir ki, Uqbə ibn Amir ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ minikdə gedərkən mən onun ardınca gedirdim. Mən əlimi onun ayağının üzərinə qoyub dedim: “Ey Allahın Elçisi! Mənə Hud və Yusuf surələrini öyrət!” Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Sən heç vaxt Allah dərğahında **“De: “Pənah aparıram Sübhün Rəbbinə”** (əl-Fələq) və **“De: “Pənah aparıram insanların Rəbbinə”** (ən-Nəs) surələrindən daha üstün bir şey oxuya bilməzsən”.¹ Digər rəvayətdə belə deyilir: “Bacarırsansa, namazda onu oxumağı tərk etmə!”²

٤٩٨ - عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ قَالَ بَيْنَا أَنَا وَسَيِّرٌ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ الْجُحْفَةِ وَالْأَبْوَاءِ إِذْ غَشِيَتْنَا رِيحٌ وَظُلْمَةٌ شَدِيدَةٌ فَجَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَعَوَّذُ بِ {أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ} وَ {أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ} وَيَقُولُ «يَا عُقْبَةُ تَعَوَّذْ بِهِمَا فَمَا تَعَوَّذَ مَتَعَوَّذَ بِمِثْلِهِمَا». قَالَ وَسَمِعْتُهُ يُؤْمِنُ بِهِمَا فِي الصَّلَاةِ.

498. Rəvayət edilir ki, Uqbə bin Amir ؓ demişdir: “Mən Allah Elçisi ﷺ ilə birlikdə Cuhfə ilə Əbvə kəndlərinin arasında yol gedərkən, bizi külək yaxaladı və qatı zülmət bürüdü. Allah Elçisi ﷺ əl-Fələq və ən-Nəs surələri ilə Allaha sığınmağa başlayaraq buyurdu: “Ey Uqbə, bu iki surə ilə sığın! Heç kəs bu ikisinə bənzər bir şey ilə sığınmamışdır”. Mən Allah Elçisinin ﷺ bizə bu iki surə ilə namaz qıldırıldığını eşitmişəm”.³

٤٩٩ - عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «أَلَمْ تَرَ آيَاتِ أَنْزَلَتْ اللَّيْلَةَ لَمْ يَرِ مِثْلُهُنَّ قَطُّ {قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ} وَ {قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ}».

499. Rəvayət edilir ki, Uqba ibn Amir ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Gecə nazil olan və misli görülməyən ayələri görmədinmi? (Bunlar): **“De: “Pənah aparıram Sübhün Rəbbinə”** (əl-Fələq) və **“De: “Pənah aparıram insanların Rəbbinə”** (ən-Nəs) (surələridir)”.⁴

٥٠٠ - عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَفْرَأَ بِالْمُعَوَّذَتَيْنِ فَإِنَّكَ لَنْ تَقْرَأَ بِمِثْلِهِمَا».

500. Rəvayət edilir ki, Uqbə ibn Amir ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ mənə buyurdu: “Muavvizəteyni” (iki sığınma olan “əl-Fələq” və “ən-Nəs” surə-

¹ ən-Nəsəi “Sunən” 953, 961. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 3499.

² İbn Hibban, 1839. Hədis səhihdir. Bax: Təliqur-Rağib, 2/226.

³ Əbu Davud, 1463, 1465. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 2162.

⁴ Muslim, 1348, 1927.

lərinə) oxu! Şübhəsiz ki, sən heç vaxt onlara bənzər bir şey oxuya bilməzsən".¹

Bəzi ayələrin təfsiri

۵۰۱ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: لَمَّا أُسْرِيَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ انْتَهَى بِهِ إِلَى سِدْرَةِ الْمُنْتَهَى، وَهِيَ فِي السَّمَاءِ السَّادِسَةِ، إِلَيْهَا يَنْتَهِي مَا يُرْجَحُ بِهِ مِنَ الْأَرْضِ، فَيَقْبُضُ مِنْهَا، وَإِلَيْهَا يَنْتَهِي مَا يُهْبَطُ بِهِ مِنْ فَوْقِهَا، فَيَقْبُضُ مِنْهَا - قَالَ: {إِذْ يَعْنَى السِّدْرَةَ مَا يَعْنَى} قَالَ: فَرَأَى مِنْ ذَهَبٍ. قَالَ: فَأَعْطَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلَاثًا: أُعْطِيَ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسَ، وَأُعْطِيَ خَوَاتِيمَ سُورَةِ الْبَقَرَةِ، وَغُفِرَ - لِمَنْ لَمْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ مِنْ أُمَّتِهِ شَيْئًا - الْمُفْجَمَاتُ.

501. Rəvayət edilir ki, Abdullah ﷺ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ İsrə gecəsində (göyə) qaldırıldığı zaman son həddəki Sidr ağacının yanına qədər aparıldı. Bu ağac altıncı səmadadır. Yerdən yüksəldilən hər nə varsa, ancaq oraya qədər gedib çata bilir və (hər şey) oradan götürülür. Üst tərəfindən endirilən hər nə varsa, orada dayanır və oradan götürülür”. Allah buyurur: “**O zaman Sidr ağacını bürüyən bürümüşdü**” (ən-Nəcm, 16), yəni qızıldan pərvanələr (və başqa bu kimi göz oxşayan şeylər). Abdullah davam edib dedi: “Orada Allah Elçisinə ﷺ üç şey verilmişdi; ona beş namaz bəxş edilmiş,² “əl-Bəqərə” surəsinin son ayələri verilmiş³ və ümmətindən Allaha

¹ Əhməd, 17360. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 1160.

² Yəni beş vaxt namaz qılmaq vacib buyurulmuşdur.

³ Uca Allah buyurur: “Peyğəmbər öz Rəbbindən ona nazil edilənə iman gətirdi, möminlər də (iman gətirdilər). Hamısı Allaha, Onun mələklərinə, kitablarına və elçilərinə iman gətirdilər. (Onlar dedilər): “Biz Onun elçiləri arasında fərq qoymuruq!” Onlar dedilər: “Eşitdik və itaət etdik! Ey Rəbbimiz! Səndən bağışlanma diləyirik, dönüş də yalnız Sənədir!” Allah hər kəsi yalnız onun qüvvəsi çatdığı qədər mükəlləf edər. Hər kəsin qazandığı (xeyir yalnız) onun özünə, qazandığı (şər də yalnız) öz əleyhinədir. “Ey Rəbbimiz, unutsaq və ya xəta etsək, bizi cəzalandırma! Ey Rəbbimiz, bizdən əvvəlkilərə yüklədiyin kimi, bizə də ağır yük yükləmə! Ey Rəbbimiz, gücümüz çatmayan şeyi daşımağa bizi vadar etmə! Bizi əfv et, bizi bağışla və bizə rəhm et! Sən bizim Himayədarımızsan! Kafirləri məğlub etməkdə bizə yardım et!” (əl-Bəqərə, 285-286). Burada “əl-Bəqərə surəsinin son ayələri verilmiş” deyildikdə, ayələrdəki duaların qəbul olunması nəzərdə tutulur. Qeyd etmək lazımdır ki, bu iki ayə Peyğəmbər ﷺ meracda ikən yox, yerdə ikən nazil olmuşdur. İbn Abbas ؓ demişdir: “Bir dəfə biz Peyğəmbərin ﷺ yanında oturmuşduq. Cəbrail ؑ də onun yanında idi. Birdən Peyğəmbər ﷺ başının üstündə xışıltı səsi eşitdi. Cəbrail ؑ göyə baxıb dedi: “Bu, göyün qapıları idi, açıldı! Bu günədək o, heç vaxt açılmamışdı”. Oradan yerə bir mələk endi. Bu mələk indiyədək heç vaxt yerə enməmişdi. Mələk Peyğəmbərə ﷺ salam verdikdən sonra dedi: “Sənə verilən və səndən əvvəl heç bir peyğəmbərə verilməmiş bu iki nura sevin! Bu, “əl-Fatihə” surəsi və “əl-Bəqərə” surəsinin son ayələridir”. (Muslim, 1339, 1913).

heç bir şeyi şərikin qoşmadan ölənin kimsələr üçün həlak edən böyük günahların bağışlanması vəd edilmişdir^{1,2}

۵۰۲ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ { مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ } قَالَ: مَنْ جَاءَ بِإِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ { وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ } قَالَ: بِالشَّرِّكَ.

502. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Məsud رضي الله عنه **“Kim Qiyamət günü yaxşı əməl gətirsə”** (əl-Qasas, 84) ayəsi haqda: “Kim “lə iləhə illəllah” kəlməsi ilə gələrsə, **“Kim də pis əməl gətirsə”** (əl-Qasas, 84) ayəsi haqqında isə: “Kim şirk ilə gələrsə”- demişdir³.

۵۰۳ - عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: { قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا } قَالَ: عَلَّمُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ الْخَيْرَ

503. Rəvayət edilir ki, Əli ibn Əbu Talib رضي الله عنه Allahın تعالى **“Özünü və ailə-nizi oddan qoruyun!”** (ət-Təhrim, 6) - ayəsi haqda belə demişdir: “Xeyr öyrənin və onu ailələrinizə öyrədin⁴”.

۵۰۴ - أَنَّ عَائِشَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ هَذِهِ آيَةِ { وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجَلَةٌ } قَالَتْ عَائِشَةُ أَهْمُ الَّذِينَ يَشْرَبُونَ الْخَمْرَ وَيَسْرِقُونَ قَالَ « لَا يَا بِنْتَ الصِّدِّيقِ وَلَكِنَّهُمْ الَّذِينَ يَصُومُونَ وَيُصَلُّونَ وَيَتَصَدَّقُونَ وَهُمْ يَخَافُونَ أَنْ لَا يُقْبَلَ مِنْهُمْ أَوْلِيكَ الَّذِينَ يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَهُمْ لَهَا سَابِقُونَ ».

504. Rəvayət edilir ki, Peyğəmbərin رضي الله عنه zövcəsi Aişə رضي الله عنها demişdir: “Mən Allah Elçisindən ﷺ soruşdum: “Ey Allahın Elçisi! Bu ayədə **“Rəbbinə qayıdacaqlar deyə, yerinə yetirməli olduqlarını qəlbləri qorxa-qorxa yerinə yetirənlər”** (əl-Muminun, 57-61) deyildikdə, zinakar, oğru və əyyaşmı qəsd edilir?” O buyurdu: “Xeyr, ey Siddiqin qızı! Bunlar o kəslərdir ki, oruc tutur, namaz qılır, sədəqə verir, lakin əməllərinin qəbul olunmayacağından qorxurlar. Məhz onlar yaxşı işlər görməyə tələsər və bu işlərdə öndə gedərlər⁵”¹.

¹ Burada “böyük günahların bağışlanması vəd edilmişdir”- deyildikdə tövhid əhlindən olan böyük günah sahibinin əbədi olaraq Cəhənnəm odunda qalmayacağı, nə vaxtsa oradan çıxıb Cənnətə daxil olacağı nəzərdə tutulur. Belə ki, günahkarlar Qiyamət günü Allahın istəyi altında olacaqlar. İstəyər, onları bağışlayar, istəyərsə də, onlara əzab verər.

² Muslim, 252, 431, 449.

³ əl-Hakim, 3528. Hədis səhih məvqufdur. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1527.

⁴ əl-Hakim, 3826. Hədis səhih məvqufdur. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 119.

⁵ Bu xüsusda Həsən əl-Bəsri رضي الله عنه demişdir: “Mömin özündə yaxşı işlər görməyi və Allahdan qorxmağı, münafiq isə pis işlər görməyi və arxayın olmağı cəm etmişdir”. (İbn Kəsir “Təfsir”

Gecə vaxtı yüz ayə oxuyan

۵۰۵ - عَنْ تَمِيمِ الدَّارِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ قَرَأَ بِمِئَةِ آيَةٍ فِي لَيْلَةٍ، كُتِبَ لَهُ فُتُوتٌ لَيْلَةٍ».

505. Rəvayət edilir ki, Təميم əd-Dari² ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim bir gecədə yüz ayə oxuyarsa, ona gecə ibadət etmiş kimi savab yazılar”³.

“ən-Nəcəm” surəsində olan səcdə ayəsi

۵۰۶ - عن أبي هريرة أن النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُتِبَتْ عِنْدَهُ سُورَةُ النِّجْمِ، فَلَمَّا بَلَغَ السَّجْدَةَ سَجَدَ، وَسَجَدْنَا مَعَهُ، وَسَجَدَتِ الدَّوَاةُ وَالْقَلَمُ

506. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: “Mən Peyğəmbərin ﷺ yanında “ən-Nəcəm” surəsini yazırdım. Səcdə ayəsi olan yerə çatanda o, səcdə etdi, biz də onunla səcdə etdik, mürəkkəb və qələm də səcdə etdi”⁴.

Səcdə ayəsini oxuyanda səcdə etmək

۵۰۷ - عَنْ أَبِي سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ قَالَ: رَأَيْتُ فِيمَا يَرَى النَّبِيَّ كَأَنِّي تَحْتَ شَجَرَةٍ، وَكَأَنَّ الشَّجَرَةَ تَقْرَأُ ص، فَلَمَّا أَتَتْ عَلَى السَّجْدَةِ سَجَدْتُ، فَقَالَتْ فِي سُجُودِهَا: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي بِهَا، اللَّهُمَّ حُطَّ عَنِّي بِهَا وَزُرًّا، وَأَحْدِثْ لِي بِهَا شُكْرًا، وَتَقَبَّلْهَا مِنِّي كَمَا تَقَبَّلْتَ مِنْ عَبْدِكَ دَاوُدَ سَجَدْتُهُ، فَعَدَوْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَجْرَبْتُهُ فَقَالَ: سَجَدْتَ أَنْتَ يَا أَبَا سَعِيدٍ؟ قُلْتُ: لَا، قَالَ: فَأَنْتَ أَحَقُّ بِالسُّجُودِ مِنَ الشَّجَرَةِ، ثُمَّ قَرَأَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُورَةَ ص ثُمَّ أَتَى عَلَى السَّجْدَةِ وَقَالَ فِي سُجُودِهِ مَا قَالَتِ الشَّجَرَةُ فِي سُجُودِهَا

507. Rəvayət edilir ki, Əbu Səid əl-Xudri ؓ demişdir: “Yuxuda özümü “Sad” surəsini oxuyan bir ağacın altında gördüm. Ağac səcdə ayəsinə gəlib çatanda səcdə edərək belə dua etdi: “Alla:hummə-ğfirlil: bihə:, Alla:hummə

5/480). İbn Əbu Muleykə ؓ demişdir: “Mən Peyğəmbərin ﷺ otuz səhabəsini görmüşəm. Onların hamısı münafiq olmaqdan qorxurdular”. (əl-Buxari, İman Kitabı, 33-cü fəsil. Möminin özü də hiss etmədən əməlinin puç olmağından qorxması).

¹ət-Tirmizi, 3175, 3475. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1162.

²Əbu Ruqeyyə Təميم ibn Əus ibn Xaricə əd-Dari ؓ Peyğəmbərin ﷺ səhabəsidir. Hicrətin 40-cı ilində vəfat etmişdir.

³Əhməd, 16999. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 644.

⁴əl-Bəzzər, 1/360/763. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 3035.

hutta anni: bihə: vizran və əhdisi: bihə: şukran və təqabbəlhə: minni: kəmə: təqabbəltə min abdika Də:vud!" Səhər tezdən Allah Elçisinin ﷺ yanına gəlib yuxunu ona danışdım. O buyurdu: "Səcdə etdinmi, ey Əbu Səid?" Mən dedim: "Xeyr". O buyurdu: "Axı sən səcdə etməyə ağacdan daha layiqsən". Sonra Allah Elçisi ﷺ "Sad" surəsini oxudu, səcdə ayəsinə çatdıqda səcdə etdi və ağacın söylədiyini söylədi".²

Adəm övladına əmr olunan səcdə

٥٠٨ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا قَرَأَ ابْنُ آدَمَ السُّجْدَةَ فَسَجَدَ، اعْتَزَلَ الشَّيْطَانُ يَبْكِي، يَقُولُ: يَا وَيْلَهُ - وَفِي رِوَايَةٍ أَبِي كُرَيْبٍ يَا وَيْلِي! - أَمَرَ ابْنُ آدَمَ بِالسُّجُودِ فَسَجَدَ فَلَهُ الْجَنَّةُ، وَأُمِرْتُ بِالسُّجُودِ فَأَبَيْتُ فَلِي النَّارُ».

508. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: "Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: "Adəm övladı səcdə ayəsinin³ oxuyub səcdəyə qapandıqda, şeytan kənara çəkilib ağlayaraq deyir: "Vay mənim halıma! Adəm övladına səcdə etmək əmr olundu, səcdə edib Cənnəti qazandı. Mənə isə səcdə etmək əmr olundu, boyun qaçırıb Cəhənnəm odunu qazandım"⁴".⁵

Min ayədən xeyirli bir ayə

٥٠٩ - عَنِ الْعُرْبَاذِ بْنِ سَارِيَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ لَا يَنَامُ حَتَّى يَقْرَأَ الْمُسَبِّحَاتِ وَيَقُولُ «فِيهَا آيَةٌ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ آيَةٍ».

509. İrbad ibn Səriyə⁶ ؓ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ "Musəbbihət"i (əl-İsra, əl-Hədid, əl-Həşr, əs-Saf, əl-Cumuə, ət-Təğabun və əl-Əla surələrini) oxumadan yatmaz və belə deyirdi: "Bunlarda min ayədən daha xeyirli ayə var".⁷

¹ Tərcüməsi: Allahım, bunun sayəsində məni bağışla! Allahım, bunun səbəbilə məndən yükü götür (günahımı sil), bununla məni şükür edənlərdən et və onu qulun Davuddan qəbul etdiyini kimi məndən də qəbul et!

² Əbu Yalə, 1069. Hədis həsən li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1442.

³ Quranda on beş səcdə ayəsi mövcuddur.

⁴ Uca Allah buyurur: "Bir zaman Biz mələklərə: "Adəmə səcdə edin!"- dedikdə İblisdən başqa (hamısı) səcdə etdi. O, imtina edib təkəbbür göstərdi və kafir oldu". (əl-Bəqərə, 34).

⁵ Muslim, 115, 244,254.

⁶ əl-İrbəd ibn Səriyə əs-Suləmi ؓ Peyğəmbərin ﷺ səhabəsidir. Hicrətin 75-ci ilində vəfat edib.

⁷ ət-Tirmizi, 3735. Hədis həsəndir. Bax: Səhih və Daif Sunən ət-Tirmizi, 3406.

Oxunan hər ayənin xeyri

۵۱۰ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «أَيُّكُمْ أَحَدُكُمْ إِذَا رَجَعَ إِلَى أَهْلِهِ أَنْ يَجِدَ فِيهِ ثَلَاثَ خَلْفَاتٍ عِظَامٍ سِمَانٍ». قُلْنَا نَعَمْ. قَالَ «ثَلَاثُ آيَاتٍ يَقْرَأُ بِهِنَّ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ خَيْرٌ لَهُ مِنْ ثَلَاثِ خَلْفَاتٍ عِظَامٍ سِمَانٍ».

510. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Sizdən biri ailəsinin yanına qayıtdıqda, evində üç irisümüklü, kök, hamilə dəvə görmək istəməzmi?” Biz: “Bəli”- deyə cavab verdik. O belə buyurdu: “Sizdən birinizin namazda oxuduğu üç ayə sizin üçün üç irisümüklü, kök, hamilə dəvədən daha xeyirlidir”.¹

۵۱۱ - عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ قَالَ قَالَ خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَنَحْنُ فِي الصُّفَّةِ فَقَالَ «أَيُّكُمْ يُحِبُّ أَنْ يَغْدُوَ كُلَّ يَوْمٍ إِلَى بُطْحَانَ أَوْ إِلَى الْعَقِيقِ فَيَأْتِيَ مِنْهُ بِنَاقَتَيْنِ كَوْمَاوَيْنِ فِي غَيْرِ إِيْمٍ وَلَا قَطْعِ رَحِمٍ». فَقُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ نُحِبُّ ذَلِكَ. قَالَ «أَفَلَا يَغْدُو أَحَدُكُمْ إِلَى الْمَسْجِدِ فَيَعْلَمَ أَوْ يَقْرَأَ آيَتَيْنِ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ خَيْرٌ لَهُ مِنْ نَاقَتَيْنِ وَثَلَاثِ خَيْرٌ لَهُ مِنْ ثَلَاثٍ وَأَرْبَعٍ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَرْبَعٍ وَمِنْ أَعْدَادِهِنَّ مِنَ الْإِبِلِ».

511. Rəvayət edilir ki, Uqbə ibn Amir ؓ demişdir: “Biz Suffədə² olarkən Allah Elçisi ﷺ gəlib dedi: “Hansınız hər səhər Buthan və ya əl-Əqiq vadisinə gedib günah etmədən və qohumluq əlaqələrini kəsmədən oradan hörgüclü iki maya dəvə gətirmək istəyir?” Biz dedik: “Ey Allahın Elçisi! Biz bunu istəyirik”. O dedi: “Sizdən biri səhər məscidə gedib, Allahın ﷻ kitabından iki ayə öyrənərsə və ya oxuyarsa, bu, onun üçün iki dəvədən daha xeyirli olar. Üç ayə onun üçün üç dəvədən, dörd ayə onun üçün dörd dəvədən daha xeyirli olar. (Öyrənilən və oxunulan) ayələrin sayı nə qədərdirsə, o qədər dəvədən daha xeyirlidir”.³

¹ Muslim, 1335, 1908.

² Suffə - Peyğəmbərin ﷺ məscidində evsizlər üçün ayrılmış bir yer.

³ Muslim, 1336, 1909.

**BƏLA,
XƏSTƏLİK
VƏ
ZİYARƏT**

Ən çox bəlaya məruz qalanlar

٥١٢ - عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ أَنَّ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ دَخَلَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ مَوْعُوكٌ، عَلَيْهِ قَطِيفَةٌ، وَوَضَعَ يَدَهُ عَلَيْهَا فَوَجَدَ حَرَارَتَهَا فَوَقَّ الْقَطِيفَةَ، فَقَالَ أَبُو سَعِيدٍ: مَا أَشَدَّ حَرَّ حُمَاكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّا كَذَلِكَ يُشَدِّدُ عَلَيْنَا الْبَلَاءُ وَيُضَاعَفُ لَنَا الْأَجْرُ ثُمَّ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَنْ أَشَدُّ النَّاسِ بَلَاءً؟ قَالَ: الْأَنْبِيَاءُ قَالَ: ثُمَّ مَنْ؟ قَالَ: الْعُلَمَاءُ قَالَ: ثُمَّ مَنْ؟ قَالَ: ثُمَّ الصَّالِحُونَ كَانَ أَحَدُهُمْ يُبْتَلَى بِالْفَقْرِ حَتَّى مَا يَجِدُ إِلَّا الْعِبَادَةَ يَلْبَسُهَا، وَيُبْتَلَى بِالْقَمَلِ حَتَّى تَقْتُلَهُ، وَلَا أَحَدَهُمْ كَانَ أَشَدَّ فَرَحًا بِالْبَلَاءِ مِنْ أَحَدِكُمْ بِالْعَطَاءِ.

512. Əta ibn Yəsar¹ رəvayət edir ki, bir dəfə Allah Elçisi ﷺ qızdırmalı olduğu halda Əbu Səid əl-Xudri onun yanına gəldi. Allah Elçisinin ﷺ üzərində dəsmal var idi. Əbu Səid əlini dəsmalın üzərinə qoydu və istiliyi dəsmalın üzərində hiss edib dedi: “Sənin necə də şiddətli qızdırman var, ey Allahın Elçisi?!” Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Bizə gələn bəla belə şiddətli olur və mükafatı da qat-qat verilir”. Əbu Səid soruşdu: “Ey Allahın Elçisi, insanlardan ən güclü bəlaya məruz qalanlar kimlərdir?” O buyurdu: “Peyğəmbərlər”. Əbu Səid soruşdu: “Sonra kimlərdir?” O buyurdu: “Alimlər”. Əbu Səid soruşdu: “Sonra kimlərdir?” O buyurdu: “Sonra əməlisalehlərdir. Onlardan kimisi geyinməyə əbadan başqa heç bir şey tapmayana qədər kasıblaşır, kimisini bit basır və ölümünə səbəb olur. Həqiqətən, onlar başlarına gələn bəlaya sizin hədiyyəyə sevinməyinizdən daha çox sevinirlər”².

٥١٣ - عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ الْيَمَانِ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ مِنْ أَشَدِّ النَّاسِ بَلَاءً الْأَنْبِيَاءَ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ».

513. Rəvayət edilir ki, Fatimə bint əl-Yəmən رəvayət etmişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “İnsanlardan ən çox bəlaya düçar olanlar peyğəmbərlərdir, sonra (fəzilətdə) onların ardınca gələnlər, sonra onların ardınca gələnlər, sonra da onların ardınca gələnlər”³.

٥١٤ - عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ النَّاسِ أَشَدُّ بَلَاءً؟ قَالَ: «الْأَنْبِيَاءُ ثُمَّ الْأَمْثَلُ فَالْأَمْثَلُ يُبْتَلَى الْعَبْدُ عَلَى

¹ Əbu Muhəmməd Əta ibn Yəsar əl-Mədəni رəvayət etmişdir. Hicrətin 39-cu ilində anadan olmuş, 102-ci ilində vəfat etmişdir.

² əl-Hakim, 119; İbn Əbud-Dunyə “Mərad vəl Kəffərat” 1. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 3403.

³ Əhməd, 27079, 27124, 27619. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 996.

حَسَبِ دِينِهِ فَإِنْ كَانَ فِي دِينِهِ صَلْبًا اشْتَدَّ بَلَاؤُهُ وَإِنْ كَانَ فِي دِينِهِ رِقَّةٌ ابْتُلِيَ عَلَى حَسَبِ دِينِهِ فَمَا يَرِحُ الْبَلَاءُ بِالْعَبْدِ حَتَّى يَتْرُكَهُ يَمْشِي عَلَى الْأَرْضِ وَمَا عَلَيْهِ مِنْ خَطِيئَةٍ».

514. Rəvayət edilir ki, Sad ibn Əbu Vaqqas ☺ demişdir: “Mən dedim: “Ey Allahın Elçisi, ən şiddətli bəlaya düşər olan insanlar kimlərdir?” O buyurdu: “Peyğəmbərlər, sonra onlara daha yaxın olanlar, sonra onlara daha yaxın olanlardır. Kişi dininə görə imtahan olunur. Əgər dinində möhkəmdir, imtahanı çətinləşir. Yox, əgər dinində zəifdirsə, Allah onu dininə görə imtahan edir. Qul yer üzərində günahsız gəzənədək bəla ona gəlməkdə davam edir”.¹

٥١٥ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ يُرِدْ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُصِيبْ مِنْهُ.

515. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ☺ demişdir: “Allah Elçisi ☺ belə buyurdu: “Allah kimə xeyir nəsim etmək istəsə, onu imtahana çəkər”.²

Bəla və xəstəliklər günahlara kəffərədir

٥١٦ - عَنْ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «إِنَّ عَظَمَ الْجَزَاءِ مَعَ عَظَمِ الْبَلَاءِ وَإِنَّ اللَّهَ إِذَا أَحَبَّ قَوْمًا ابْتَلَاهُمْ فَمَنْ رَضِيَ فَلَهُ الرِّضَا وَمَنْ سَخَطَ فَلَهُ السَّخَطُ».

516. Ənəs ☺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ☺ belə buyurdu: “Mükafatın böyüklüyü bəlanın böyüklüyünə görədir. Həqiqətən, Allah bir qövmü sevərsə, onlara bəla verməklə imtahan edər. Kim razı olarsa, Allahın razılığını qazanar. Kim qəzəblənərsə, Allah da ona qəzəblənər”.³

٥١٧ - عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ لَبِيدٍ ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ قَوْمًا ابْتَلَاهُمْ ، فَمَنْ صَبَرَ فَلَهُ الصَّبْرُ ، وَمَنْ حَزَّ فَلَهُ الْحَزُّ .

517. Mahmud ibn Ləbid ☺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ☺ belə buyurdu: “Allah bir qövmü sevdiyi zaman onları imtahana çəkər. Kim səbir edərsə, bu səbir onun lehinə, kim də gileylənərsə, bu giley onun əleyhinə olar”.⁴

¹ İbn Macə, 4023, 4159. Hədis həsən-səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 143.

² əl-Buxari, 5213, 5645.

³ ət-Tirmizi, 2396, 2576; İbn Macə, 4031. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 146.

⁴ Əhməd, 23622, 23683, 24033. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 1706.

۵۱۸ - عَنْ جَابِرٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يُودُّ أَهْلُ الْعَافِيَةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، حِينَ يُعْطَى أَهْلُ الْبَلَاءِ الثَّوَابَ، لَوْ أَنَّ جُلُودَهُمْ كَانَتْ قُرِضَتْ فِي الدُّنْيَا بِالْمَقَارِيضِ».

518. Rəvayət edilir ki, Cabir ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Qiyamət günü bəlaya düşər olanlara savab veriləcəyi zaman, bəla görməyənlər dünyada (imtahana çəkilib) dərilərinin kəskin alətlərlə kəsilib parçalanmasını arzulayacaqlar”.¹

۵۱۹ - عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَجُلًا تَلَا هَذِهِ آيَةَ {مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ} فَقَالَ: إِنَّا لَنُجْزَى بِكُلِّ مَا عَمَلْنَا، هَلَكْنَا إِذَا، فَبَلَغَ ذَلِكَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: نَعَمْ يُجْزَى بِهِ فِي الدُّنْيَا مِنْ مُصِيبَةٍ فِي حَسَدِهِ مِمَّا يُؤْذِيهِ.

519. Aişə ؓ rəvayət edir ki, bir kişi bu ayəni: “Pislik edən kəs onun cəzasını alacaq” (ən-Nisa, 123) – oxudu və dedi: “Biz etdiyimiz hər bir əmələ görə cəzalandırılacağıqsa, onda biz həlak olduq!” Bu xəbər Allah Elçisinə ﷺ çatdıqda, o buyurdu: “Bəli, o, dünya həyatında bədəninə əziyyət verəcək şeylərlə imtahan olunmaqla cəzalandırılacaq”.²

۵۲۰ - عَنْ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ أَنَّهُ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ الصَّلَاحُ بَعْدَ هَذِهِ آيَةِ {لَيْسَ بِأَمَانِيكُمْ وَلَا أَمَانِي أَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ} وَكُلُّ شَيْءٍ عَمَلْنَا جُزِينًا بِهِ؟ فَقَالَ: غَفَرَ اللَّهُ لَكَ يَا أَبَا بَكْرٍ، أَلَسْتَ تَمْرُضُ؟ أَلَسْتَ تَحْزَنُ؟ أَلَسْتَ تُصِيبُكَ اللَّأْوَاءُ؟ قَالَ: قُلْتُ: بَلَى، قَالَ: هُوَ مَا تُجْزُونَ بِهِ.

520. Rəvayət edilir ki, Əbu Bəkr əs-Siddiq ؓ demişdir: “Bir dəfə mən dedim: “Ey Allahın Elçisi, bu ayədən sonra: “(Bu nemətə nail olmaq) nə sizin arzunuzla, nə də Kitab əhlinin arzusu ilədir. Pislik edən kəs onun cəzasını alacaq” (ən-Nisa, 123) – etdiyimiz hər bir əməlin cəzasını alacağımız halda necə salamat qalmaq olar?” O buyurdu: “Allah səni bağışlasın, ey Əbu Bəkr! Məgər sən xəstələnmişsən, kədərlənmişsən, bəlaya düşər olursan?” Mən: “Bəli”- dedim. O buyurdu: “Siz elə bunlarla cəzalandırılırsınız”.³

۵۲۱ - عن زياد بن الربيع قال: قلت لأبي بن كعب آية في كتاب الله قد أحزنتني قال: ما هي؟ قلت: {مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ} قال: ما كنت أراك إلا أفقه مما أرى. إن المؤمن لا نصيبه عثرة قدم ولا احتلاج عرق إلا بذنب وما يعفو الله عنه أكثر.

¹ ət-Tirmizi, 2402, 2582. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 8177.

² İbn Hibban, 2923. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 3429.

³ İbn Hibban, 2910. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 3430.

521. Rəvayət edilir ki, Ziyad ibn Rabi رضي الله عنه demişdir: “Mən Ubey ibn Kəbə dedim: “Allahın Kitabında bir ayə məni kədərləndirdi”. O soruşdu: “O hansı ayədir?” Mən dedim: “**...Pislik edən şəxs onun cəzasını görəcək...**” (ən-Nisa, 123) ayəsidir”. Kəb dedi: “Mən səni gördüyümdən daha fəqih bilirdim. Həqiqətən, möminə ayaq büdrəməsi, damar titrəməsi kimi müsi-bətin gəlməsi günahına görədir. Allahın əfv etdiyi günahlar isə bundan daha çoxdur”.¹

٥٢٢ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ الرَّجُلَ لَتَكُونَ لَهُ عِنْدَ اللَّهِ الْمَنْزِلَةُ، فَمَا يُبْلَغُهَا بِعَمَلٍ، فَلَا يَزَالُ اللَّهُ يُبْتَلِيهِ بِمَا يَكْرَهُ، حَتَّى يُبْلَغَهُ إِيَّاهَا».

522. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kişinin Allah dərgahında yüksək bir dərəcəsi olur. O, bu dərəcəyə əməli sayəsində nail olmamışdır. Allah onu xoşlamadığı şeylərlə imtahana çəkə-çəkə bu dərəcəyə yüksəltmişdir”.²

٥٢٣ - عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَبْتَلِي عَبْدَهُ بِالسَّقَمِ حَتَّى يُكْفِرَ عَنْهُ كُلَّ ذَنْبِهِ»

523. Muhəmməd ibn Cubeyr ibn Mutim atasından رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: “Şübhəsiz ki, Allah ﷻ qulunun bütün günahlarını yuyana qədər onu xəstəliyə düçar edir”.³

٥٢٤ - عَنْ أَبِي سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «صَدَأُ الْمُؤْمِنِ، أَوْ شَوْكَةٌ يُشَاكُهَا، أَوْ شَيْءٌ يُؤْذِيهِ يَرْفَعُهُ اللَّهُ بِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ دَرَجَةً، وَيُكْفِرُ بِهَا عَنْهُ ذُنُوبَهُ»

524. Rəvayət edilir ki, Əbu Səid əl-Xudri رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Allah möminin başağrısına, ayağına batan tikana və ya ona əziyyət verən hər bir şeyə görə Qiyamət günü onun dərəcəsini yüksəldər və bunları onun günahlarına kəffərə edər”.⁴

¹ İbn Əbud-Dunyə “əl-Mərad vəl-Kəffərat” 100; Beyhəqi “Şuabul-İman” 9814.

² Əbu Yalə, 6095; İbn Hibban 2897. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 2599.

³ Ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 1226, 1527, 1548; əl-Hakim, 1286. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 1870.

⁴ İbn Əbud-Dunyə “Mərad vəl-Kəffərat” 180. Hədis həsəndir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 3434.

۵۲۵ - عَائِشَةُ عَنِ النَّبِيِّ قَالَ: مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُصَابُ بِمُصِيبَةٍ، وَجَعٍ أَوْ مَرَضٍ، إِلَّا كَانَ كَفَّارَةً ذُنُوبِهِ، حَتَّى الشُّوْكَةُ يُشَاكُهَا، أَوْ النَّكْبَةُ.

525. Aişə رضي الله عنها rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Hansı müsəlmana müsibət – bir dərd və ya bir xəstəlik üz verərsə, bu, onun günahlarının kəffarəsi olar. Hətta, ayağına batan bir tikan, yaxud (yolda) büdrəməsi belə (onun üçün kəffarədir)”.¹

۵۲۶ - سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُشَاكُ شَوْكَةً فِي الدُّنْيَا يَحْتَسِبُهَا، إِلَّا قُصَّ بِهَا مِنْ خَطَايَاهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

526. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Dünyada ikən (ayağına) tikan batan və (Allahdan) bunun savağını uman elə bir müsəlman yoxdur ki, həmin müsibət sayəsində Qiyamət günü onun günahları bağışlanmasın”.²

۵۲۷ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا يَزَالُ الْبَلَاءُ بِالْمُؤْمِنِ وَالْمُؤْمِنَةِ، فِي حَسَنِهِ وَأَهْلِهِ وَمَالِهِ، حَتَّى يَلْقَى اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ وَمَا عَلَيْهِ خَطِيئَةٌ.

527. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Mömin kişinin və mömin qadının bədəninə, ailəsinə və mal-dövlətinə Allahla qarşılaşınca qədər bəla üz verərsə, boynunda heç bir günah qalmaz”.³

۵۲۸ - عَنْ جَابِرٍ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: مَا مِنْ مُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ، وَلَا مُسْلِمٍ وَلَا مُسْلِمَةٍ، يَمْرُضُ مَرَضًا إِلَّا قُصَّ اللَّهُ بِهِ عَنَّهُ مِنْ خَطَايَاهُ.

528. Rəvayət edilir ki, Cabir رضي الله عنه demişdir: “Mən Peyğəmbərin ﷺ belə dediyini eşitmişəm: “Xəstəliyə mübtəla olmuş elə bir mömin kişi və mömin qadın, eləcə də, müsəlman kişi və müsəlman qadın yoxdur ki, o xəstəlik sayəsində Allah onun günahlarını bağışlamasın”.⁴

¹ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 498. Hədis səhihdir. Bax: Səhih Ədəbul-Mufrad, 383.

² əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 507. Hədis səhihdir. Bax: Səhih Ədəbul-Mufrad, 392.

³ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 494. Hədis səhihdir. Bax: Səhih Ədəbul-Mufrad, 380.

⁴ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 508. Hədis səhihdir. Bax: Səhih Ədəbul-Mufrad, 393.

۵۲۹ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَا يُصِيبُ الْمُسْلِمَ مِنْ نَصَبٍ وَلَا وَصَبٍ وَلَا هَمٍّ وَلَا حُزْنٍ وَلَا أَدَى وَلَا غَمٍّ حَتَّى الشُّوْكَةِ يُشَاكُهَا إِلَّا كَفَّرَ اللَّهُ بِهَا مِنْ خَطَايَاهُ.

529. Əbu Səid əl-Xudri və Əbu Hureyra رضي الله عنهما rəvayət edirlər ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Müsəlmana üz vermiş elə bir yorğunluq, elə bir naxoşluq, elə bir kədər, elə bir üzüntü, elə bir əziyyət, elə bir dərd, hətta (ayağına) batan elə bir tikan yoxdur ki, onun sayəsində Allah (həmin) müsəlmanın günahlarını bağışlamasın”.¹

۵۳۰ - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ عَنِ نَبِيِّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَا مِنْ عَبْدٍ يُصْرَعُ صَرْعَةً مِنْ مَرَضٍ إِلَّا بَعَثَهُ اللَّهُ مِنْهَا طَاهِرًا».

530. Əbu Umamə əl-Bəhili رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allahın Peyğəmbəri ﷺ belə buyurdu: “Xəstəlikdən əziyyət çəkən elə bir qul yoxdur ki, Allah onu günahlardan təmizlənmiş halda xəstəlikdən azad etməsin”.²

۵۳۱ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ أَيْتِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي مَرَضِهِ وَهُوَ يُوعَكُ وَعَكًا شَدِيدًا وَقُلْتُ إِنَّكَ لَتُوعَكُ وَعَكًا شَدِيدًا قُلْتُ إِنَّ ذَلِكَ بِأَنَّ لَكَ أَجْرَيْنِ قَالَ أَجَلٌ مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُصِيبُهُ أَدَى إِلَّا حَاتَّ اللَّهُ عَنْهُ خَطَايَاهُ كَمَا تَحَاتُّ وَرَقُ الشَّجَرِ.

531. Rəvayət edilir ki, Abdullah رضي الله عنه demişdir: “Peyğəmbər ﷺ (ağır) xəstələndiyi zaman mən onun yanına gəldim (və baxdım ki,) o, qızdırma içində yanır. Dedim: “(Ey Allahın Elçisi!) Sən qızdırma içində yanırsan! Yəqin bu, sənin iki savab qazanmağına görədir.” O dedi: “Düzdür, başına müsibət gəlmiş elə bir müsəlman yoxdur ki, Allah, ağacın yarpaqları töküldüyü kimi onun günahlarını təmizləmiş olmasın”.³

۵۳۲ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَادَ رَجُلًا مِنْ وَعَكٍ كَانَ بِهِ فَقَالَ «أَبَشِيرُ فَإِنَّ اللَّهَ يَقُولُ هِيَ نَارِي أَسْلَطُهَا عَلَى عَبْدِي الْمُؤْمِنِ فِي الدُّنْيَا لَتَكُونَ حَظَّهُ مِنَ النَّارِ فِي الْآخِرَةِ»

532. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ qızdırma xəstəliyinə tutulmuş bir adamı ziyarət etdi və dedi: “Sevin, çünki Allah buyurur: “O

¹ əl-Buxari, 5642, “Ədəbul-Mufrad” 492; Muslim, 2573.

² ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 7358, 7485. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 3436.

³ əl-Buxari, 5215, 5647; Muslim, 2571, 4663, 6724.

(qızdırma) Mənim atəşimdir. Axirətdə atəşdən bir payı olsun deyər, Mən onu mömin quluma dünyada göndərirəm”.¹

۵۳۳ - عَنْ جَابِرٍ قَالَ: دَخَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى أُمِّ السَّائِبِ، وَهِيَ تُزْفِرُ، فَقَالَ: مَا لَكَ؟ قَالَتْ: الْحُمَّى أَخْرَاهَا اللَّهُ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: مَهْ، لَا تَسْبِيهَا، فَإِنَّهَا تُذْهِبُ حَطَايَا الْمُؤْمِنِ، كَمَا يُذْهِبُ الْكَبِيرُ حَبَثَ الْحَدِيدِ.

533. Rəvayət edilir ki, Cabir رضي الله عنه deyir ki, Peyğəmbər ﷺ Ummu Saib adlı (xəstə) bir qadına baş çəkdi. Qadın titrəyirdi. Peyğəmbər ﷺ soruşdu: “Sənə nə olub?” O, dedi: “Qızdırmam var. Allah onu zəlil etsin!” Peyğəmbər ﷺ dedi: “Sus, onu söymə!² Çünki bu (xəstəlik), möminin günahlarını körük dəmirin pasını apardığı kimi silib aparır”.³

۵۳۴ - عَنْ عَائِشَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا اشْتَكَى الْمُؤْمِنُ أَخْلَصَهُ اللَّهُ كَمَا يُخْلَصُ الْكَبِيرُ حَبَثَ الْحَدِيدِ.

534. Aişə رضي الله عنها rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Mömin xəstələndiyi zaman Allah da onu günahlardan körük dəmirin pasını apardığı kimi təmizləyir”.⁴

۵۳۵ - حَدَّثَنَا أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَا مِنْ مُسْلِمٍ ابْتَلَاهُ اللَّهُ فِي جَسَدِهِ إِلَّا كُتِبَ لَهُ مَا كَانَ يَعْمَلُ فِي صِحَّتِهِ، مَا كَانَ مَرِيضًا، فَإِنْ عَافَاهُ، أَرَاهُ قَالَ: غَسَلَهُ، وَإِنْ قَبِضَهُ غَفَرَ لَهُ.

535. Ənəs ibn Malik رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurmuşdur: “Allahın xəstəliyə mübtəla etdiyi elə bir müsəlman yoxdur ki, xəstəliyi davam etdikcə sağlam ikən yerinə yetirdiyi əməllərin savabı ona yazılmasın”.⁵

¹ Ət-Tirmizi, 2088, 2232; İbn Macə, 3470, 3599. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 557.

² Bu, dəlildir ki, istənilən bir xəstəliyi söymək günah sayılır, çünki xəstəlik öz iradəsi ilə insana yoluxmur, əksinə, adam ancaq Allahın istəyi ilə xəstələnir.

³ Əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 516; Muslim, 2575, 4672, 6735; İbn Hibban, 2938; əl-Beyhəqi, 6799.

⁴ İbn Hibban, 2936; əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 497. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1257.

⁵ Hişamın atası belə rəvayət etmişdir: “Mən Abdullah ibn əz-Zubeyrlə birgə Əsmanın yanına gəldim. Bu, Abdullahın şəhid edildiyindən on gün öncə baş verdi. Əsma naxoşlamışdı. Abdullah ondan: “Özünü necə hiss edirsən?” – deyər soruşdu. O: “Canım ağrıyır” – deyər cavab verdi. (Bu, dəlildir ki, xəstə adam öz halını bildirmək məqsədilə “canım ağrıyır” deyər bilər və bu cür demək şikayət sayılmır). Abdullah dedi: “Mən ölümə gedirəm”. O, dedi: “Deyəsən, sən mənim ölməyimi istəyirsən, ona görə də özünə ölüm arzulayırsan. Belə etmə. Vallahi, mənə sənə iki halından birinə aid xəbər gəlib çatmayınca, ölməyimi arzu etməyəm. Ya öldürüləcəksən, mən də bu müsibətə dözüb savab qazanacağam, ya da zəfər qazanacaqsan, gözüm aydın olacaq. Nəbədə ölümdən qorxaraq sənə ərz ediləcək doğru saymadığın bir işi qəbul edəsən”. Abdullah

Əgər Allah onu sağaltsa, – güman edirəm ki, Peyğəmbər ﷺ dedi, – Allah onu təmizləyər. Yox, əgər canını alarsa, onu bağışlayar”.¹

۵۳۶ - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا مَرَضَ أَوْ حَى اللَّهُ إِلَى مَلَائِكَتِهِ يَا مَلَائِكَتِي أَنَا قِيدْتُ عَبْدِي بِقَيْدٍ مِنْ قِيودي فَإِنْ أَقْبَضَهُ أَغْفِرُ لَهُ وَإِنْ أَعَافَاهُ فَجَسَدٌ مَغْفُورٌ لَهُ لَا ذَنْبَ لَهُ»

536. Rəvayət edilir ki, Əbu Umamə ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Həqiqətən, müsəlman qul xəstələndikdə Allah mələklərinə belə vəhy edir: “Ey mələklərim! Mən qulumu iplərimdən biri ilə bağladım. Əgər onun ruhunu alsam, onu bağışlayaram, yox, əgər onu sağaltsam, günahlarından təmizlənmiş olar!”²

۵۳۷ - عَنْ شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ «إِذَا ابْتَلَيْتُ عَبْدًا مِنْ عِبَادِي مُؤْمِنًا فَحَبِيبِي وَصَبْرَ عَلَيَّ مَا بَلَيْتُهُ فَإِنَّهُ يَقُومُ مِنْ مَضْجَعِهِ ذَلِكَ كَيَوْمٍ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ مِنَ الْخَطَايَا وَيَقُولُ الرَّبُّ عَزَّ وَجَلَّ لِلْحَفْظَةِ إِنِّي أَنَا قِيدْتُ عَبْدِي هَذَا وَابْتَلَيْتُهُ فَأَجْرُوا لَهُ مَا كُنْتُمْ تُجْرُونَ لَهُ قَبْلَ ذَلِكَ مِنَ الْأَجْرِ وَهُوَ صَاحِبٌ»

537. Rəvayət edilir ki, Şəddad ibn Əus³ ؓ demişdir: “Mən Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitmişəm: “Allah ﷻ buyurur: “Mömin bir qulumu bəlaya düçar etdikdə o, Mənə həmd edərək düçar etdiyim bəlaya səbir etsə, yatağından anadan doğulduğu gündə olduğu kimi xətalardan (təmizlənərək) ayağa qalxar”. Rəbb ﷻ qoruyucu mələklərinə buyurur: “Həqiqətən, Mən bu qulumu əməl etməkdən saxlayıb bəlaya düçar etdim. Ona bundan əvvəl sağlam ikən (etdiyi əməllərə bərabər) yazdığınız əcr qədər mükafat yazın!”⁴

۵۳۸ - عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَّارٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا مَرَضَ الْعَبْدُ بَعَثَ اللَّهُ تَعَالَى إِلَيْهِ مَلَائِكَةً فَقَالَ انظُرَا مَاذَا يَقُولُ لِعُودِهِ فَإِنْ هُوَ إِذَا جَاءَهُ حَمِيدَ اللَّهِ وَأَتَى عَلَيْهِ رَفَعَا ذَلِكَ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَهُوَ أَعْلَمُ فَيَقُولُ لِعَبْدِي عَلِيٌّ إِنْ تَوَقَّيْتَهُ أَنْ أُدْجِلَهُ الْجَنَّةَ وَإِنِّي أَنَا شَفِيتُهُ أَنْ أُبَدَلَ لَهُ لَحْمًا خَيْرًا مِنْ لَحْمِهِ وَدَمًا خَيْرًا مِنْ دَمِهِ وَأَنْ أُكْفَرَ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ

ibn əz-Zubeyr öldürülməklə anasını kədərləndirəcəyini güman edirdi”. (əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 509. Əsərin isnadı səhihdir. Bax: Səhih Ədəbul-Mufrad, 394).

¹ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 501. Hədis həsən-səhihdir. Bax: Səhih Ədəbul-Mufrad, 386.

² əl-Beyhəqi “Şuəbul-İman” 9923. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 1673.

³ Şəddad ibn Əus əl-Ənsari ؓ Peyğəmbərin ﷺ səhabəsidir. Hicrətin 58-ci ilində Qüdsdə vəfat etmişdir.

⁴ ət-Tabərani “Mucəmul-Əvsat” 4709. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 4300.

538. Əta ibn Yəsar رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Bir qul xəstələndikdə Uca Allah onun yanına iki mələk göndərərək buyurur: “Onu ziyarət edənlərə nə söylədiyinə baxın!” (Ziyarət edənlər) onun yanına gəldikdə, o, Allaha həmd-səna etsə, mələklər - Allahın daha yaxşı bildiyi halda - bu (sözləri) Allaha yüksəldirlər. Allah buyurur: “Qulumu vəfat etdirəcəyim təqdirdə Cənnətə daxil edəcəyimi, sağaldacağım təqdirdə isə ətini daha yaxşı ət ilə, qanını da daha yaxşı qan ilə dəyişdirəcəyimi və günahlarını bağışlayacağımı Özümə vacib etdim”.¹

٥٣٩ - أبا هريرة يحدث قال: دخلت على أم عبد الله بنت أبي ذباب عائدا لها من شكوى فقالت: يا أبا هريرة! إني دخلت على أم سلمة أعودها من شكوى، فنظرت إلى قرحة في يدي فقالت: سمعت رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يقول: ما ابتلى الله عبدا ببلاء وهو على طريقة يكرهها، إلا جعل الله ذلك البلاء له كفارة و طهورا، ما لم يتزل ما أصابه من البلاء بغير الله، أو يدعو غير الله في كشفه

539. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Bir dəfə mən Ummu Abdullah bint Əbu Zubab xəstə ikən onu ziyarət etmək üçün yanına daxil oldum və o, mənə dedi: “Ey Əbu Hureyra, mən Ummu Sələmə xəstə ikən onu ziyarət etmək üçün yanına getmişdim. O, mənə əlimdəki yaranı görüb dedi: “Mən Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitdim: “Allah qulunu onun xoşlamadığı bir şeylə imtahan edərsə, o, bəladan yaxa qurtarmaq üçün Allahdan qeyrisindən yardım diləmədiyini müddətdə həmin bəlanı onun üçün günahlardan təmizlik və kəffərə edər”.²

٥٤٠ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَا مِنْ أَحَدٍ يَمْرُضُ، إِلَّا كُتِبَ لَهُ مِثْلُ مَا كَانَ يَعْمَلُ وَهُوَ صَحِيحًا.

540. Abdullah ibn Amr رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Xəstələnən elə bir adam yoxdur ki, ona sağlam ikən etdiyi əməllərin savabı qədər savab yazılmış olmasın”.³

¹ Malik, 3465. Hədis həsən li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 3431.

² İbn Əbud-Dunyə “əl-Mərad vəl Kəffərat” 43. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 2500.

³ Bu hədislərdən aydın olur ki, mömin adam xəstələndiyi zaman ona sağlam ikən etdiyi ibadət, itaətin və digər yaxşı əməllərin savabı qədər savab yazılır. Bu da, Allahın Öz bəndəsinə olan lütfündəndir. Buna daim camaat namazına gələn, yaxud mütəmadi olaraq birinci və dördüncü günlərinin oruclarını tutan və ya gündəlik nafilə namazlarını qılan adamın xəstələndiyi və ya səfərə çıxdığı zaman bu əməlləri tərk etməsini misal çəkmək olar. Yəni mömin xəstələndiyi və

٥٤١ - عَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا مَرِضَ الْعَبْدُ أَوْ سَافَرَ، كُتِبَ لَهُ مِثْلُ مَا كَانَ يَعْمَلُ مُقِيمًا صَحِيحًا».

541. Rəvayət edilir ki, Əbu Musa رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “(Mömin) bəndə xəstələndiyi və ya səfərdə olduğu zaman ona evində, sağlam olarkən etdiyi əməllərin savabı yazılır”.²

٥٤٢ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ ، قَالَ : قَالَ رَجُلٌ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : أَرَأَيْتَ هَذِهِ الْأَمْرَاضَ الَّتِي تُصِيبُنَا مَا لَنَا بِهَا ؟ قَالَ : كَفَّارَاتٌ قَالَ أَبِي : وَإِنْ قَلَّتْ ؟ قَالَ : وَإِنْ شَوَّكَةً فَمَا فَوْقَهَا قَالَ : فَدَعَا أَبِي عَلَى نَفْسِهِ أَنْ لَا يُفَارِقَهُ الْوَعْدُ حَتَّى يَمُوتَ فِي أَنْ لَا يَنْعَلُهُ عَنْ حَجٍّ ، وَلَا عُمْرَةٍ وَلَا جِهَادٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ، وَلَا صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ فِي جَمَاعَةٍ فَمَا مَسَّهُ إِنْسَانٌ ، إِلَّا وَجَدَ حَرَّهُ حَتَّى مَاتَ

542. Rəvayət edilir ki, Əbu Səid əl-Xudri رضي الله عنه demişdir: “Bir kişi Allah Elçisindən صلى الله عليه وسلم soruşdu: “Başımıza gələn bu xəstəliklər müqabilində bizə nə var?” Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم dedi: “Bunlar kəffarələrdir”. Ubey (ibn Kəb) dedi: “Az olsa belə?” Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم dedi: “Barmağına batan tikan və ya bundan daha kiçik olsa belə”. Ravi dedi: “Ubey ölənə qədər qızdırmanın onu tərk etməməsini, bununla belə onu həccdən, ümrədən, Allah yolunda döyüşdən və bir də camaatla fərz namazlarını qılmaqdan saxlamamasını dua etdi. Ölənə qədər ona bir insan toxunduqda istiliyini hiss edərdi”.³

٥٤٣ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُغَفَّلِ قَالَ: أَتَى رَجُلٌ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنِّي لِأُحِبُّكَ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ الْبَلَاءَ أَسْرَعُ إِلَى مَنْ يُحِبُّنِي مِنَ السَّبِيلِ إِلَى مُنْتَهَاهُ».

543. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn əl-Muğaffəl رضي الله عنه demişdir: “Bir kişi Peyğəmbərin صلى الله عليه وسلم yanına gəlib dedi: “Allah and olsun, ey Allahın Elçisi!

ya səfərə çıxdığı zaman camaat namazını, habelə nafilə namazlarını və oruclarını tərk etsə də, sağlam ikən buna görə qazandığı savab qədər savab qazanır. Həmçinin davamlı olaraq gecə namazına qalxan kimsəni də bu məsələyə aid etmək olar. Bu xüsusda, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurmuşdur: “Hər kim yatağına girdiyi zaman gecə qalxıb namaz qılacağına niyyət edərsə, sonra da yuxu ona qalib gələr və yatıb qalarsa, niyyət etdiyinin savabını qazanar və bu yuxu onun üçün Rəbbindən bir sədəqə olar” (İbn Macə, 1344. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 5941).

¹ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 500. Hədis səhihdir. Bax: Səhih Ədəbul-Mufrad, 385.

² əl-Buxari, 2774, 2996.

³ Əhməd, 11199, 11201; əl-Hakim, 7854; İbn Əbi əd-Dunyə “əl-Mərad vəl-Kəffərat” 10; Əbu Yəala, 995. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 3433.

Həqiqətən, mən səni sevirəm". Allah Elçisi ﷺ ona buyurdu: "Həqiqətən də, bələlər mənə sevənə selin mənəsinə axmasından daha tez gəlir".¹

٥٤٤ - عَنْ كَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ الْفَقْرَ أَسْرَعَ إِلَى مَنْ يُجِبِّي مِنَ السَّيْلِ إِلَى مَعَادِنِهِ، وَإِنَّهُ سَيُصِيبُكَ بَلَاءٌ فَأَعِدْ لَهُ تَجْفَافًا».

544. Rəvayət edilir ki, Kəb ibn Ucrə ؓ demişdir: "Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: "Həqiqətən, kasıblıq mənə sevənə selin mənəsinə axmasından daha tez gəlir. Şübhəsiz ki, sənə bəla gələcək. Elə isə ondan qorunmaq üçün sipər hazırla!"^{2,3}

Gözlərini itirərək buna səbir edən

٥٤٥ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ «إِنَّ اللَّهَ قَالَ إِذَا ابْتَلَيْتُ عَبْدِي بِحَبِيبَتِيهِ فَصَبَرَ عَوَّضْتُهُ مِنْهُمَا الْجَنَّةَ». يُرِيدُ عَيْنَيْهِ.

545. Rəvayət edilir ki, Ənəs ibn Malik ؓ demişdir: "Mən Peyğəmbərin ﷺ belə dediyini eşitmişəm: "Allah buyurmuşdur: "Əgər Mən Öz qulumu onun sevdiyi iki şeylə imtahana çəksəm və o buna səbir etsə, bunun əvəzində ona Cənnət bəxş edərəm". Allah "sevdiyi iki şeylə" deyəndə gözləri qəsd edirdi".⁴

٥٤٦ - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَقُولُ اللَّهُ: «يَا ابْنَ آدَمَ، إِذَا أَخَذْتُ كَرِيمَتِكَ، فَصَبَرْتَ عِنْدَ الصَّدْمَةِ وَأَحْتَسَبْتَ، لَمْ أَرْضَ لَكَ ثَوَابًا دُونَ الْجَنَّةِ».

546. Əbu Umamə ؓ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə dedi: "Allah buyurur: "Ey Adəm oğlu! Sənin iki əzizini (gözlərini) əlindən aldığım zaman ilk anda səbir edib əvəzini (Məndən) umsan, sənə mükafat olaraq Cənnətdən başqa bir şey verməyə razı olmaram".⁵

¹ İbn Hibban, 2911; Əhməd, 11397. Hədis həsən-səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 2828.

² Yəni sənə gələcək bəlaya səbir et.

³ Ət-Tabərani "Mucəmul-Əvsat" 7157. Hədis həsəndir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 3271.

⁴ Əl-Buxari, 5653, 5221; "Ədəbul-Mufrad" 534.

⁵ Əl-Buxari "Ədəbul-Mufrad" 535. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 8143.

Taundan ölən müsəlman şəhiddir

٥٤٧ - عَنْ أَبِي عَسِيبٍ مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَتَانِي جَبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِالْحُمَى، وَالطَّاعُونَ، فَأَمْسَكْتُ الْحُمَى بِالْمَدِينَةِ، وَأَرْسَلْتُ الطَّاعُونَ إِلَى الشَّامِ شَهَادَةً لَأُمَّتِي، وَرَجَزْتُ عَلَى الْكَافِرِ.

547. Allah Elçisinin ﷺ azad etdiyi Əbu Asib ﷺ adlı kölə rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: “Cəbrail ﷺ qızdırma və taun ilə yanıma gəldi. Qızdırmanı Mədinədə saxladım, taunu isə Şama göndərdim. Taun ümmətim üçün şəhidlik, kafir üçün isə murdarlıqdır”.¹

٥٤٨ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الطَّاعُونَ شَهَادَةٌ لِكُلِّ مُسْلِمٍ.

548. Rəvayət edilir ki, Ənəs ibn Malik ﷺ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Taun xəstəliyindən ölən hər bir müsəlman şəhid sayılır”.²

٥٤٩ - عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الطَّاعُونَ، فَأَجَبَنِي: «أَنَّهُ عَذَابٌ يَبْعَثُهُ اللَّهُ عَلَى مَنْ يَشَاءُ، وَأَنَّ اللَّهَ جَعَلَهُ رَحْمَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ، لَيْسَ مِنْ أَحَدٍ يَقَعُ الطَّاعُونَ فَيَمُوتُ فِي بَلَدِهِ صَابِرًا مُحْتَسِبًا، يَعْلَمُ أَنَّهُ لَا يُصِيبُهُ إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ، إِلَّا كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِ شَهِيدٍ».

549. Rəvayət edilir ki, Peyğəmbərin ﷺ zövcəsi Aişə ﷺ demişdir: “Bir dəfə mən Allah Elçisindən ﷺ taun barəsində soruşdum. O mənə dedi: “Bu, bir əzabdır, Allah onu istədiyinə göndərir. (Bununla belə) Allah onu möminlər üçün bir mərhəmət etmişdir. Belə ki, yaşadığı məmləkətdə taun yayılmış bir adam səbir edərək və savabını Allahdan diləyərək, üstəlik bu xəstəliyin ona yalnız Allahın qəzavü-qədəri ilə yoluxa biləcəyinə etiqad edərək o yerdə qalarsa, ona şəhidin savabı qədər savab yazılır”.³

Allahdan salamatlıq diləyin!

٥٥٠ - أَنَّ مُعَاذَ بْنَ رِفَاعَةَ أَخْبَرَهُ عَنْ أَبِيهِ قَالَ قَالَ قَامَ أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ عَلَى الْمِنْبَرِ ثُمَّ بَكَى فَقَالَ قَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَ الْأَوَّلِ عَلَى الْمِنْبَرِ ثُمَّ بَكَى فَقَالَ «سَلُوا اللَّهَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ فَإِنَّ أَحَدًا لَمْ يُعْطَ بَعْدَ الْيَقِينِ خَيْرًا مِنَ الْعَافِيَةِ».

¹ Ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 18407. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1401.

² Əl-Buxari, 5291, 5732.

³ Əl-Buxari, 3215, 3474.

550. Rəvayət edilir ki, Muaz ibn Rifəa ؓ demişdir: “Bir gün Əbu Bəkr əs-Siddiq minbərə qalxdı, sonra ağlayaraq dedi: “Bir il bundan əvvəl Allah Elçisi ﷺ minbərə qalxdı, sonra ağlayaraq belə dedi: “Allahdan əfv və salamatlıq diləyin. Çünki heç bir kəsə yəqinlikdən (imandan) sonra salamatlıqdan daha xeyirli bir şey verilməmişdir”.¹

٥٥١ - عَنْ عَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ عَلَّمَنِي شَيْئًا أَسْأَلُهُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ. قَالَ "سَلِ اللَّهَ الْعَافِيَةَ". فَمَكَثْتُ أَيَّامًا ثُمَّ جِئْتُ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ عَلَّمَنِي شَيْئًا أَسْأَلُهُ اللَّهَ. فَقَالَ لِي «يَا عَبَّاسُ يَا عَمَّ رَسُولَ اللَّهِ سَلِ اللَّهَ الْعَافِيَةَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ» قَالَ: سَلِ اللَّهَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، فَإِذَا أُعْطِيتَ الْعَافِيَةَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ فَقَدْ أَفْلَحْتَ.

551. Rəvayət edilir ki, Abbas ibn Abdulmuttalib ؓ demişdir: “Mən dedim: “Ey Allahın Elçisi, mənə elə bir şey öyrət ki, Allahdan ﷻ onu istəyim”. O buyurdu: “Allahdan salamat olmağın dilə!” Bir neçə gün keçdikdən sonra yenə gəlib dedim: “Ey Allahın Elçisi, mənə elə bir şey öyrət ki, Allahdan onu istəyim”. O, mənə buyurdu: “Ey Abbas! Ey Allah Elçisinin əmisi, Allahdan dünya və Axirətdə salamat olmağın dilə!”² Digər rəvayətdə deyilir: “Allahdan dünyada və axirətdə bağışlanmağın və salamat olmağın dilə! Əgər dünyada və axirətdə sənə salamatlıq nəsib olsa, nicat tapmış olarsan”.³

٥٥٢ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا مِنْ دَعْوَةٍ يَدْعُو بِهَا الْعَبْدُ أَفْضَلَ مِنْ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْمُعَافَاةَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ.

552. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Qulun edəcəyi “Allahım, Səndən dünya və Axirətdə salamatlıq diləyirəm⁴” - duasından daha fəzilətli bir dua yoxdur”.⁵

٥٥٣ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مِحْصِنٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ أَصْبَحَ مِنْكُمْ آمِنًا فِي سِرِّهِ مُعَافٍ فِي حَسَدِهِ، عِنْدَهُ قُوَّةٌ يَوْمَهُ فَكَأَنَّمَا حَبِزَتْ لَهُ الدُّنْيَا».

553. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Mihsan ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ

¹ Ət-Tirmizi, 3558, 3906. Hədis həsən-səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 3632.

² Ət-Tirmizi, 3514, 3856; Əhməd 1687. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1523.

³ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 637. Hədis səhihdir. Bax: Səhih Ədəbul-Mufrad, 496.

⁴ Transkripsiyası: Alla:hummə inni: əs'əlukəl-mua:fə:tə fid-dunyə: val-ə:xirati!

⁵ İbn Macə, 3851. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 5703; Silsilə sə-Səhihə, 1138.

belə buyurdu: “Kim qəlbi rahat, bədənini sağlam, gündəlik yeyəcəyi yanında olduğu halda səhərə çıxarsa, sanki bütün dünya ona verilmiş kimidir”.¹

Xəstələrinizi yeyib-içməyə məcbur etməyin

۵۵۴ - عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ الْجُهَنِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تُكْرَهُوا مَرَضَكُمْ عَلَى الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ، فَإِنَّ اللَّهَ يُطْعِمُهُمْ وَيَسْقِيهِمْ».

554. Rəvayət edilir ki, Uqbə ibn Amir əl-Cuhəni ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Xəstələrinizi yeyib-içməyə məcbur etməyin, çünki Allah onları yedirdir və içirdir”.²

Müsəlman qardaşını ziyarət etməyin fəziləti

۵۵۵ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «زَارَ رَجُلٌ أَخًا لَهُ فِي قَرْيَةٍ، فَأَرْصَدَ اللَّهُ لَهُ مَلَكًا عَلَى مَدْرَجَتِهِ، فَقَالَ: أَيْنَ تُرِيدُ؟ قَالَ: أَخًا لِي فِي هَذِهِ الْقَرْيَةِ، فَقَالَ: هَلْ لَهُ عَلَيْكَ مِنْ نِعْمَةٍ تَرْتُبُهَا؟ قَالَ: لَا، إِنِّي أُحِبُّهُ فِي اللَّهِ، قَالَ: فَإِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكَ، أَنْ اللَّهُ أَحَبُّكَ كَمَا أَحْبَبْتَهُ».

555. Əbu Hureyra ؓ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Bir kişi (başqa) bir kənddə olan qardaşını ziyarət etdi. Allah onun keçəcəyi yolun üstünə onu gözətləmək üçün bir mələk göndərdi. Mələk ondan: “Hara gedirsən?” – deyə soruşdu. Adam: “Bu kənddəki qardaşımı (ziyarət etməyə gedirəm)” – dedi. Mələk soruşdu: “Sənin ona verəcəyini var?” O, dedi: “Xeyr, mən onu ancaq Allah xatirinə sevirəm”. Mələk dedi: “Mən Allahın sənin yanına göndərdiyi elçisiyəm. Sən onu sevdiyini kimi Allah da səni sevir”.³

Xəstə ziyarətinin fəziləti

۵۵۶ - عَنْ عَلِيٍّ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ «مَنْ أَتَى أَخَاهُ الْمُسْلِمَ عَائِدًا مَشَى فِي خِرَافَةِ الْجَنَّةِ حَتَّى يَجْلِسَ فَإِذَا جَلَسَ غَمَرَتْهُ الرَّحْمَةُ فَإِنْ كَانَ غُدْوَةً صَلَّى عَلَيْهِ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ حَتَّى يُمْسِيَ وَإِنْ كَانَ مَسَاءً صَلَّى عَلَيْهِ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ حَتَّى يُصْبِحَ».

¹ Ət-Tirmizi, 2346, 2519. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 6042; Silsilə sə-Səhihə, 2318.

² İbn Macə, 3444, 3570; Ət-Tirmizi, 2040, 2175. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə sə-Səhihə, 727.

³ Əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 350; Muslim, 4656, 6714.

556. Rəvayət edilir ki, Əli ؓ demişdir: “Mən Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitmişəm: “Kim xəstə müsəlman qardaşını ziyarət etməyə gələrsə, (onun yanına gəlib) oturanadək Cənnət bağlarında yeriyər. Oturduqda isə onu rəhmət bürüyər. Bunu səhər edərsə, axşamadək yetmiş min mələk onun üçün bağışlanma diləyər. Axşam edərsə, səhərədək yetmiş min mələk onun üçün bağışlanma diləyər”.¹

۵۵۷ - عَنْ ثَوْبَانَ مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ « مَنْ عَادَ مَرِيضًا لَمْ يَزَلْ فِي خُرْفَةِ الْجَنَّةِ ». قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا خُرْفَةُ الْجَنَّةِ قَالَ « جَنَاهَا ».

557. Allah Elçisinin ﷺ köləlikdən azad etdiyi Səuban ؓ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Müsəlman öz xəstə müsəlman qardaşına baş çəkdiyi zaman (evinə) qayıdanadək Cənnət xurfəsində olar”.² Səhabələr ondan: “Ey Allahın Elçisi, Cənnət xurfəsi nədir?” – deyə soruşdular. O dedi: “Cənnətin meyvələridir”.³

¹ İbn Macə, 1442, 1509; ət-Tirmizi, 965, 985. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1367.

² Müsəlmanların xəstə müsəlman qardaşlarına baş çəkməsi “fərdü-kifayə”dir, yəni hamısına vacib olmasa da, bir qisminə vacibdir, çünki bu, müsəlmanın öz müsəlman qardaşı üzərində olan haqlarındandır. Xəstə qardaşına baş çəkmiş müsəlman onun yanında olduğu müddətcə Cənnət meyvələri arasında olmuş sayılır.

³ Muslim, 2568, 4660, 6719.

ƏXLAQ

Ümmətin ən xeyirliləri

۵۵۸ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: شِرَارُ أُمَّتِي الثَّرَاوُونَ، الْمُسْتَدْفُونَ، الْمُتَفَيِّهُونَ، وَخِيَارُ أُمَّتِي أَحَاسِنُهُمْ أَخْلَاقًا.

558. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Ümmətimin ən pisləri boşboğazlar, çoxdanışanlar və lovğalardır. Ümmətimin ən xeyirliləri isə əxlaqı ən gözəl olanlardır”.¹

Cəhənnəm odu kimə haramdır?

۵۵۹ - عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِمَنْ تَحْرُمُ عَلَيْهِ النَّارُ». قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: «عَلَى كُلِّ هَيْبٍ لَيْتِنِ قَرِيبٍ سَهْلٍ».

559. İbn Məsud رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Cəhənnəm odunun kimə haram olduğunu sizə xəbər verimmi?” Səhabələr dedilər: “Bəli, ey Allahın Elçisi!” O buyurdu: “Hər mülayim, lütfkar və üzüyola (möminə)”²

Əxlaqı gözəl olan mömin

۵۶۰ - عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «أَخْبِرْكُمْ بِأَحَبِّكُمْ إِلَيَّ، وَأَقْرَبِكُمْ مِنِّي مَجْلِسًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟» فَسَكَتَ الْقَوْمُ، فَأَعَادَهَا مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا، قَالَ الْقَوْمُ: نَعَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «أَحْسَنُكُمْ خُلُقًا».

560. Rəvayət edilir ki, Amr ibn Şueyb atasından, o da öz atasından Peyğəmbərin صلى الله عليه وسلم belə dediyini eşitmişdir: “Sizlərdən mənə ən sevimli olan və Qiyamət günü mənə ən yaxın yerdə oturan kimsələr barədə sizə xəbər verimmi?” Camaat susdu. O, bunu iki və ya üç dəfə təkrar etdi. Camaat: “Bəli, ya Rəsulullah!” – dedikdə, o buyurdu: “Əxlaqı ən gözəl olanınız!”³

۵۶۱ - عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا مِنْ شَيْءٍ فِي الْمِيزَانِ أَثْقَلُ مِنْ حُسْنِ الْخُلُقِ.

¹ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 1308. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 3704.

² İbn Hibban, 470. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 2609.

³ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 272. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 792.

561. Əbu Dərdə رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “(Qiyamət günü) tərəzidə gözəl əxlaqdan daha ağır gələn¹ bir şey yoxdur”.²

٥٦٢ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا».

562. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “İmanı ən kamil olan mömin ən gözəl əxlaqı olandır!”³

٥٦٣ - عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: كُنْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَاءَهُ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ، فَسَلَّمَ عَلَيَّ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَيُّ الْمُؤْمِنِينَ أَفْضَلُ؟ قَالَ: «أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا». قَالَ: فَأَيُّ الْمُؤْمِنِينَ أَكْبَسُ؟ قَالَ: «أَكْثَرُهُمْ لِلْمَوْتِ ذِكْرًا، وَأَحْسَنُهُمْ لِمَا بَعْدَهُ اسْتِعْدَادًا، أَوْلَيْكَ الْأَكْبِيَّاسُ».

563. Rəvayət edilir ki, İbn Ömər رضي الله عنه demişdir: “Mən Allah Elçisinin ﷺ yanında idim. Ənsardan bir kişi onun yanına gəlib Peyğəmbərə ﷺ salam verdikdən sonra dedi: “Ey Allahın Elçisi, möminlərin ən üstünü hansılardır?” Allah Elçisi ﷺ dedi: “Əxlaqı ən gözəl olanlar!” Kişi dedi: “Möminlərin ən ağıllısı kimlərdir?” Allah Elçisi ﷺ dedi: “Ölümü çox yad edənlər və ölümdən sonra olana (Axirətə) ən gözəl şəkildə hazırlaşanlar. Ən ağıllı olanlar onlardır”.⁴

٥٦٤ - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ الرَّجُلَ لَيُذْرِكُ بِحُسْنِ خُلُقِهِ دَرَجَاتٍ قَائِمِ اللَّيْلِ صَائِمِ النَّهَارِ».

564. Rəvayət edilir ki, Aişə رضي الله عنها demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Şübhəsiz, adam gözəl əxlaqına görə gecə namaz qılıb gündüz oruc tutanın dərəcəsinə çatır”.⁵¹

¹ Qiyamət günü insanın özü də tərəzidə çəkiləcək. Bir hədisdə Peyğəmbər ﷺ belə buyurmuşdur: “Qiyamət günü yekəpər, şişman bir adam gələcək. Allahın hüzurunda həmin adamın heç ağcaqanadın qanadı qədər ağırlığı olmayacaq. Bu ayəni oxuyun: “**Odur ki, Qiyamət günü Biz onlara əhəmiyyət verməyəcəyik**” (əl-Buxari, 4360, 4729).

² əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 270. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 5721.

³ Əbu Davud, 4682, 4684. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 1230.

⁴ İbn Macə, 4259, 4400. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1384.

⁵ İslam alimləri bunu belə izah etmişlər: “Gecə qalxıb ibadət edən, Allahı zikir edən və Onun kəlamını oxuyan mömin adam savabını Allahdan umaraq öz rahatlığından keçib nəfsi ilə cihad etdiyi kimi, insanlarla gözəl əxlaqla davranan kimsə də, həmçinin insanların fərqli davranışlarına səbir edib öz nəfsi ilə cihad etmiş olur”.

۵۶۵ - سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا الْقَاسِمِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «خَيْرُكُمْ إِسْلَامًا مَا أَحَاسِنُكُمْ أَخْلَاقًا إِذَا فَفَهُوا».

565. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ﷺ demişdir: “Mən Əbul-Qasimin (Allah Elçisinin) ﷺ belə buyurduğunu eşitdim: “İslamda sizin ən xeyirliniz² (şəriəti) başa düşüb, əxlaqı ən gözəl olanınızdır”³.

۵۶۶ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ: سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا أَكْثَرُ مَا يُدْخِلُ الْجَنَّةَ؟ قَالَ: «تَقْوَى اللَّهِ، وَحُسْنُ الْخُلُقِ»، قَالَ: وَمَا أَكْثَرُ مَا يُدْخِلُ النَّارَ؟ قَالَ: «الْأَحْوَابُ: الْفَمُّ وَالْفَرْجُ».

566. Əbu Hureyra ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisindən ﷺ soruşdular: “Cənnətə girməyə daha çox səbəb olan nədir?” O buyurdu: “Allah qorxusu və gözəl əxlaq!”⁴ Yenə soruşdular: “Bəs Cəhənnəm oduna girməyə daha çox səbəb olan nədir?” O buyurdu: “İki boşluq; cinsiyyət üzvü və ağız!”⁵

۵۶۷ - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «أَنَا زَعِيمٌ بَيْتٍ فِي رِبْضِ الْجَنَّةِ لِمَنْ تَرَكَ الْمِرَاءَ وَإِنْ كَانَ مُجْحَقًا وَبَيْتٍ فِي وَسْطِ الْجَنَّةِ لِمَنْ تَرَكَ الْكَذِبَ وَإِنْ كَانَ مَارِحًا وَبَيْتٍ فِي أَعْلَى الْجَنَّةِ لِمَنْ حَسَنَ خُلُقَهُ».

567. Rəvayət edilir ki, Əbu Umamə əl-Bəhili ﷺ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Mən, haqlı olduğu halda belə mübahisədən əl çəkən kimsənin Cənnətin bir güşəsində evi olacağına, habelə, zarafatla olsa belə yalan danışmayan kimsənin Cənnətin ortasında bir evi olacağına və bir də əxlaqı gözəl olan kimsənin Cənnətin ən yüksək təbəqəsində bir evi olacağına zəmanət verirəm”⁶.

۵۶۸ - عَنْ عَابِرِ بْنِ سَعْدٍ أَبِيهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى كَرِيمٌ يُحِبُّ الْكُرَمَاءَ، جَوَادٌ يُحِبُّ الْجَوَادَةَ، وَيُحِبُّ مَعَالِيَ الْأَخْلَاقِ، وَيَكْرَهُ سَفْسَافَهَا».

¹ əl-Hakim, 199. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 1620.

² Peyğəmbərin ﷺ bu sözü möminlərin İslamda xeyirli olmaq xüsusunda dərəcə baxımından bir-birindən fərqlənməsinə dəlidir. Bu haqda Uca Allah buyurur: “**Sonra, Kitabı qullarımız içərisindən seçdiklərimizə miras etdik. Onlardan kimisi özünə zülm edər, kimisi orta yol tutar, kimisi də Allahın izni ilə yaxşı işlərdə öndə gedər**”. (Fatir, 32).

³ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 285. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 3312.

⁴ Hər kim bu iki xisləti özündə cəm edərsə, həm Allaha olan münasibətində, həm də insanlarla olan davranışında özünü islah etmiş olar.

⁵ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 294. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 977.

⁶ Əbu Davud, 4800, 4802. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 273.

568. Rəvayət edilir ki, Amir ibn Səd atasının belə dediyini eşitmişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Şübhəsiz ki, Uca Allah Səxavətlidir, səxavətli olanları sevər, Comərddir, comərdləri sevər. Həmçinin yüksək əxlaqı sevər, pis əxlaqa isə nifrət edər”.¹

İslama gözəl tərzdə əməl edən

٥٦٩ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِذَا أَسْلَمَ الْعَبْدُ فَحَسَنَ إِسْلَامَهُ يُكْفِرُ اللَّهُ عَنْهُ كُلَّ سَيِّئَةٍ كَانَ زَلَفَهَا، وَكَانَ بَعْدَ ذَلِكَ الْفِصَاصُ، الْحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا إِلَى سَبْعِمِائَةِ ضِعْفٍ، وَالسَّيِّئَةُ بِمِثْلِهَا إِلَّا أَنْ يَتَجَاوَزَ اللَّهُ عَنْهَا»

569. Rəvayət edilir ki, Əbu Səid əl-Xudri ﷺ Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitmişdir: “Bir bəndə müsəlman olub İslamı gözəl yaşayarsa, Allah onun keçmişdə etdiyi hər bir günahını bağışlayar. Bundan sonra isə (edəcəyi əməllərin) əvəzini alar: hər yaxşılığa onun on mislindən ta yeddi yüz qatındanək (əvəz verilər); hər pisliliyə isə yalnız öz misli qədər (cəza verilər). Yalnız Allahın bunu bağışlaması istisnadır”.²

Mülayimlik

٥٧٠ - عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ أُعْطِيَ حَظَّهُ مِنَ الرَّفْقِ فَقَدْ أُعْطِيَ حَظَّهُ مِنَ الْخَيْرِ، وَمَنْ حُرِمَ حَظُّهُ مِنَ الرَّفْقِ، فَقَدْ حُرِمَ حَظُّهُ مِنَ الْخَيْرِ، أَثْقَلُ شَيْءٍ فِي مِيزَانِ الْمُؤْمِنِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حُسْنُ الْخُلُقِ، وَإِنَّ اللَّهَ لَيُبْعِضُ الْفَاحِشَ الْبُذِّيَّ».

570. Rəvayət edilir ki, Əbu əd-Dərda ﷺ demişdir: “Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Kimə mülayimlikdən nəsibi verilmişsə, ona xeyirdən nəsibi verilmişdir. Kim də mülayimlikdən olan nəsibindən məhrum olmuşsa, xeyirdən olan nəsibindən məhrum olmuşdur.³ Qiyamət günü möminin tərəzisində ən ağır gələn şey gözəl əxlaq olacaq. Həqiqətən, Allah kobudluq edən və təhqiramiz sözlər danışan adama nifrət edir”.⁴

¹ İbn Asakir “Tarixu Dəməşq” 14/289. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 1800.

² əl-Buxari, 41; ən-Nəsəi “Sunən” 4912, 4998, 5015.

³ Yəni xeyir-bərəkət içində olmaq istəyən kimsə mülayim olmağa çalışmalıdır, çünki kobudluq və tərbiyəsizlik etmək adamı hər cür xeyirdən məhrum edir. Sonrakı cümlədə gözəl əxlaqın xüsusilə vurğulanması o deməkdir ki, gözəl əxlaq sahibi olmaq istəyən kəs mülayim olmalıdır.

⁴ Peyğəmbərin ﷺ bu sözündən aydın olur ki, mülayimlikdən qazanılan nəsibindən məhrum olan kəs həm hərəkətində, həm də danışığında ədəbsizliyə yol verər, beləliklə də, Allahın sevgisindən məhrum olar.

٥٧١ - عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَهَا: «أَتُهُ مَنْ أُعْطِيَ حَظَّهُ مِنَ الرَّفْقِ فَقَدْ أُعْطِيَ حَظَّهُ مِنْ خَيْرِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، وَصَلَةُ الرَّجْمِ وَحُسْنُ الْخُلُقِ وَحُسْنُ الْجَوَارِ، يُعْمَرَانِ الدِّيَارَ وَيَزِيدَانِ فِي الْأَعْمَارِ».

571. Aişə رضي الله عنها rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ ona belə demişdir: “Kimə mülayimlikdən bir pay verilmişsə, ona dünya və Axirət xeyrindən bir pay verilmişdir. Qohumluq əlaqələrini möhkəmlətmək, gözəl əxlaq və gözəl qonşuluq məmləkətləri abadlaşdırır və ömrü artırır”.²

٥٧٢ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَعْقِلٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ رَفِيقٌ يُجِبُّ الرَّفْقَ، وَيُعْطِي عَلَيْهِ مَا لَا يُعْطِي عَلَى الْعُنْفِ».

572. Abdullah ibn Muğəffəl³ رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurmuşdur: “Allah mülayimdir və mülayimliyi sevir.⁴ Sərtliyə görə vermədiyini mülayimliyə görə verir”.⁶

٥٧٣ - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «إِذَا أَرَادَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِأَهْلِ بَيْتٍ خَيْرًا أَدْخَلَ عَلَيْهِمُ الرَّفْقَ»
«...إِنَّ اللَّهَ إِذَا أَحَبَّ أَهْلًا بَيْتًا أَدْخَلَ عَلَيْهِمُ الرَّفْقَ»

573. Rəvayət edilir ki, Aişə رضي الله عنها demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Əgər Allah ﷻ bir ailəyə xeyir istəyərsə, onlara mülayimlik bəxş edər”.⁷ Başqa rəvayətdə isə belə buyurur: “Əgər Allah bir ailəni sevərsə, onlara mülayimlik bəxş edər”.⁸

¹ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 464. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 6055.

² Əhməd, 25298. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 519.

³ Əbu Səid Abdullah ibn Muğəffəl əl-Muzəni رضي الله عنه Peyğəmbərin ﷺ səhabəsidir. Mədinədə yaşamış, sonra Bəsrəyə köçmüşdür. Hicrətin 60-cı ilində vəfat etmişdir (əz-Zəhəbi “Siyər Əlam ən-Nubələ”, 99-cu tərcümeyi-hal).

⁴ Hədislərin birində Peyğəmbər ﷺ belə buyurmuşdur: “Allah bir bəndəsini sevdiyi zaman ona mülayim olmağı nəsisib edər”. (ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 2225. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 2666).

⁵ Allah mülayim olan kimsənin işlərini yoluna qoyar, onları gözəlləşdirər, onun savabını artırır və ona çoxlu xeyir əta edər, sərt rəftar edən isə, əksinə, işlərini dolayışğa salar, onu alçaldır və onu bir çox xeyirlərdən məhrum edər. Qeyd etmək lazımdır ki, bu “sərtlik”, nəfsinə görə sərtlik göstərən kimsələrə aiddir. Allah rızası üçün sərt olmaq isə, əksinə, şəriətin tələblərindəndir.

⁶ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 472. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 1771.

⁷ Əhməd, 23290, 24427. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1219.

⁸ əs-Suyuti “Cəmius-Sağir” 2584, 3230. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 1704.

۵۷۴ - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَا عَائِشَةُ عَلَيْكَ بِتَقْوَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَالرَّفْقِ فَإِنَّ الرَّفْقَ لَمْ يَكُ فِي شَيْءٍ قَطُّ إِلَّا زَانَهُ وَلَمْ يُنْرَعْ مِنْ شَيْءٍ قَطُّ إِلَّا شَانَهُ»

574. Rəvayət edilir ki, Aişə رضي الله عنها demişdir: “Peyğəmbər ﷺ mənə dedi: “Ey Aişə, Allahın ﷻ təqvasını əldə etməyə və mülayim olmağa çalış! Mülayimlik hansı işdə olarsa, onu gözəlləşdirər, hansı işdə olmazsa, onu korlayar”.¹

۵۷۵ - عَنْ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا يَكُونُ الْخُرْقُ فِي شَيْءٍ إِلَّا شَانَهُ، وَإِنَّ اللَّهَ رَفِيقٌ يُحِبُّ الرَّفْقَ».

575. Ənəs رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “(Hansı) bir işdə cahillik edilərsə, onu ancaq alçaldar.² Həqiqətən, Allah mülayimdir və mülayimliyi sevir”.³

۵۷۶ - عَنْ أَشَجِّعِ عَبْدِ الْقَيْسِ قَالَ: قَالَ لِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ فِيكَ لَخُلُقَيْنِ يُجْبُهُمَا اللَّهُ»، قُلْتُ: وَمَا هُمَا يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «الْحِلْمُ وَالْحَيَاءُ»، قُلْتُ: قَدِيمًا كَانَ أَوْ حَدِيثًا؟ قَالَ: «قَدِيمًا»، قُلْتُ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَبَلَنِي عَلَى خُلُقَيْنِ أَحَبَّهُمَا اللَّهُ.

576. Rəvayət edilir ki, Əşəc Abdulqeyis⁴ رضي الله عنه demişdir: “Bir gün Peyğəmbər ﷺ mənə dedi: “Səndə iki əxlaqi cəhət var ki, Allah onları sevir”. Mən soruşdum: “Bunlar nələrdir, ey Allahın Elçisi?” O, buyurdu: “Mülayimlik və həyalı olmaqdır”.⁵ Mən soruşdum: “Bunlar məndə çoxdan var, yoxsa təzəlikcə baş vermişdir?”⁶ O: “Çoxdan var!” – deyə cavab verdi. Mən dedim: “Allahın sevdiyi bu iki əxlaqi cəhəti məndə yaradan Allaha həmd olsun!”¹

¹ Əhməd, 24307, 24352, 24811. Şueyb əl-Arnəvut səhih olduğunu bildirmişdir.

² Burada “cahillik” deyildikdə, nadanlıq, avamlıq, şüursuzluq və düşüncəsizlik qəsd edilir. Əgər adam cahilliyi üzündən başqaları ilə kobud davranarsa, bu davranış özünə zərər verir.

³ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 466. Hədis səhihdir. Bax: Səhih Ədəbul-Mufrad, 363.

⁴ Bu, Peyğəmbərin ﷺ sonralar Bəsrədə məskunlaşmış səhabəsi Munzir ibn Aiz ibn Munzirdir.

⁵ Həya barədə Peyğəmbər ﷺ belə demişdir: “Həya insana ancaq xeyir gətirər”; “Həya bütövlükdə xeyirdir”; “Həyanın hamısı xeyirdir” (Muslim, 156-157). Bəziləri həyanın bütövlükdə xeyir olub, yalnız xeyir gətirdiyini inkar edirlər. Səbəbi də budur ki, həyalı adam hərdən haqqı deməyə utanır – insanlara yaxşı işlər görməyi buyurmur və onları pis işlərdən çəkindirmir. Bu qeyd edilən naqis cəhətlər əsl həya sayıla bilməz, əksinə, bu acizlik, zəlillik və alçalmaqdır. Sadəcə, zahirən həyaya bənzədiyindən bəziləri onu həya adlandırmışlar. Əsl həya isə adamı pis iş tutmaqdan və haqsızlıq etməkdən çəkindirir”.

⁶ İstər həlimlik, istər həya, istərsə digər gözəl əxlaqi cəhətləri bəndələr arasında bölüşdürən, onu sevdiyinə bəxş edən – məhz Allahdır. Bəzən də adam bu gözəl xislətləri təcrübə ilə əldə edir.

٥٧٧ - عَنِ الْحَسَنِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَحَبُّ الْعِبَادِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى أَنْفَعُهُمْ لِعِيَالِهِ».

577. Rəvayət edilir ki, Həsən ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Uca Allahın ən çox sevdiyi qulları ətrafındakı insanlara qayğıkeş olanlardır”.²

Hədiyyələşmək qayğıkeşliyin əlamətidir

٥٧٨ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «تَهَادُوا تَحَابُّوا».

578. Əbu Hureyra ؓ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Bir-birinizə hədiyyə verin ki, bir-birinizi sevsiniz”.³,⁴

Valideyn haqqları

٥٧٩ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَأْذِنُهُ فِي الْجِهَادِ فَقَالَ أَحْيِي وَالِدَاكَ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَنِيهَمَا فَجَاهِدْ

579. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Amr ؓ demişdir: “Bir kişi Allah Elçisinin ﷺ yanına gələrək cihada getmək üçün izn istədi. Allah Elçisi ﷺ soruşdu: “Valideynlərin sağdırmı?” O: “Bəli”- deyə cavab verdi. Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Onların (qayğısına qalmaqla) cihad et!”⁵

Bütün bunların hamısı Allahın Öz bəndəsinə bəxş etdiyi nemətlərdir. Bu xüsusda, Uca Allah buyurur: “Sizə verilən nemətlərin hamısı Allahdandır” (ən-Nəhl, 53); “O sizə istədiyiniz hər şeydən vermişdir. Əgər Allahın nemətlərini sayacaq olsanız, onları sayıb qurtara bilməzsiniz” (İbrahim, 34).

¹ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 584. Hədis səhihdir. Bax: Səhih Ədəbul-Mufrad, 455.

² ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 10033. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 172.

³ Hədiyyə vermək müsəlmanlar arasında olan məhəbbəti artırır və qardaşlıq münasibətlərini bir az da möhkəmləndirir. Elə buna görə də Peyğəmbər ﷺ həm hədiyyə verməyi, həm də hədiyyə qəbul etməyi xoşlayardı. Ənəs ibn Malik ؓ rəvayət edir ki, Peyğəmbərin ﷺ dövründə səhrada yaşayan Zahir adlı bir bədəvi var idi. Bu adam vaxtaşırı səhradan Peyğəmbərə ﷺ hədiyyələr gətirər, sonra da öz işlərini görüb evinə qayıtmaq istədiyi vaxt Peyğəmbər ﷺ şəhərdəki şeylərdən ona hədiyyələr verərdi. Peyğəmbər ﷺ deyərdi: “Zahir bizim səhramız, biz də onun şəhəriyik”. (Şəmailun-Nəbi, 239).

⁴ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 594. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 1601.

⁵ Muslim, 2549, 4623, 6668.

٥٨٠ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَجْزِي وَكَدَّ وَالِدًا إِلَّا أَنْ يَجِدَهُ مَمْلُوكًا فَيَشْتَرِيَهُ فَيُعْتِقَهُ

580. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: “Allahın Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Övlad atanın haqqını yalnız atası kölə vəziyyətinə düşdükdən sonra onu satın alıb azad etdiyi təqdirdə ödəmiş olar”.¹

٥٨١ - حَدَّثَنِي طَيْسَلَةُ بْنُ مَيَّاسٍ قَالَ: كُنْتُ مَعَ النَّجْدَاتِ، فَأَصَبْتُ ذُنُوبًا لَا أَرَاهَا إِلَّا مِنَ الْكِبَائِرِ، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِابْنِ عُمَرَ قَالَ: مَا هِيَ؟ قُلْتُ: كَذَا وَكَذَا، قَالَ: لَيْسَتْ هَذِهِ مِنَ الْكِبَائِرِ، هُنَّ تَسْبَعُ: الْإِشْرَاكُ بِاللَّهِ، وَقَتْلُ نَسَمَةٍ، وَالْفِرَارُ مِنَ الرَّحْفِ، وَقَذْفُ الْمُحْصَنَةِ، وَأَكْلُ الرَّبَا، وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ، وَالْحَادُّ فِي الْمَسْجِدِ، وَالَّذِي يَسْتَسْخِرُ، وَبُكَاءُ الْوَالِدَيْنِ مِنَ الْعُقُوقِ. قَالَ لِي ابْنُ عُمَرَ: أَتَفْرُقُ النَّارَ، وَتُحِبُّ أَنْ تَدْخُلَ الْجَنَّةَ؟ قُلْتُ: إِي وَاللَّهِ، قَالَ: أَحْيٌ وَالِدَاكَ؟ قُلْتُ: عِنْدِي أُمِّي، قَالَ: فَوَاللَّهِ لَوْ أَلَنْتَ لَهَا الْكَلَامَ، وَأَطَعْتَهَا الطَّعَامَ، لَتَدْخُلَنَّ الْجَنَّةَ مَا احْتَنَبْتَ الْكِبَائِرَ.

581. Rəvayət edilir ki, Taysələ ibn Məyyas ؓ demişdir: “Bir zaman mən Nəcədatla² həmfikir idim. Nəhayət, bir gün böyük günahlardan hesab etdiyim bəzi günah işləri gördüm, sonra da bunu Abdullah ibn Ömərə bildirdim. İbn Ömər: “Nədir onlar?” – deyə soruşdu. Mən: “Filan, filan (əməllərdir)” – deyə cavab verdim. İbn Ömər dedi: “Bunlar ki böyük günahlardan deyil. Böyük günahlar doqquzdur:³ Allaha şəriq qoşmaq, adam

¹ Muslim, 1510, 2779.

² Nəcədat – xəvariclərdən olmuş Nəcədə ibn Amir əl-Hərurinin havadarlarıdır. “Xəvaric” deyildikdə, müsəlman camaatından ayrılıb, özünə dəstə yaradan və ya yaranmış belə bir dəstəyə qoşulan, dəlil-sübutsuz olaraq böyük günah sahibini kafir sayan və şəriətə zidd olan digər əxlaqları özündə cəm edən fəsiqlər nəzərdə tutulur. Bu firqə – müsəlmanlar arasında meydana gəlmiş ilk firqədir. Onlar Allahın razı qaldığı, Cənnətlə müjdələnməmiş, İslam üçün canından və malından keçmiş, ölənədək Peyğəmbərə ﷺ sadıq olmuş Osman ؓ və Əli ؓ kimi iki böyük səhabəni kafir sayıb şəhid etmişlər. Ümumiyyətlə, bidət əhli ya Nəcədat, İbadilər, Əzariqələr kimi firqə başçısına, ya Xəvariclər kimi bidətin özünə, ya da Hərurilər kimi məkana mənsub edilir. Bunlar böyük günah işləmiş müsəlmanları kafir hesab edən və onların qanını halal sayan firqədir. Peyğəmbər ﷺ Xəvaricləri vəsf edərək demişdir: “Axır zamanda yaşları az, beyinləri küt olan kimsələr gələcəklər”, “Onlar Allahın Kitabını məlahətli səslə oxuyacaq, lakin oxuduqları xirtdəklərindən o yana keçməyəcəkdir. Ox öz ovunu dəlib keçdiyi kimi onlar da İslamdan çıxacaqlar”, “Onlar bütprəstləri qoyub müsəlmanları öldürəcəklər”. (əl-Buxari, 3611, 4351, 6880).

³ Burada İbn Ömər ؓ böyük günahların sayının doqquz olduğunu qəsd etmir, sadəcə Teysələyə bu günahlardan doqquzunu sadalayır. Belə ki, başqa rəvayətlərdə Peyğəmbər ﷺ sehrin, yalan danışmağın, yalandan şahidlik etməyin, valideyni lənətləməyin, qəbrin üstündə məscid tikməyin və başqa bu kimi günahların böyük günahlardan olduğunu xəbər vermişdir. Odur ki, İbn Abbasdan ؓ “Böyük günahlar yeddidirmi?” – deyə soruşulduqda, o: “Yetmiş yaxındır” – demişdir (ən-Nəvəvinin şərhli).

öldürmək, döyüş meydanından qaçmaq, ismətli qadına böhtan atmaq, sələm yemək, yetimin malını yemək, məsciddə günah iş görmək, (dini) məsxərəyə qoymaq və valideynlərin üzünə ağ olub onları ağlatmaq". Sonra İbn Ömər məndən: "Cəhənnəm odundan qorxursanmı, Cənnətə girmək istəyirsənmi?" – deyə soruşdu. Mən: "Bəli, vallahi ki, (istəyirəm)" – deyə cavab verdim. O, soruşdu: "Valideynlərin sağdırmı?" Dedim: "Yalnız anam yanımdadır." O, dedi: "Vallahi, əgər onunla mülayim danışısan və ona yemək-icmək versən, üstəlik böyük günahlardan çəkinsən,² mütləq Cənnətə girəcəksən³".⁴

¹ Burada İbn Ömər رضي الله عنه qorxu ilə ümidi cəm edir. Bu da, peyğəmbərlərin və onların davamçılarının üslubudur. Quranda onlar belə vəsf olunurlar: **"İnsanlar tək bir ümmət idi. Allah onlara müjdə verən və qorxudan peyğəmbərlər göndərdi, onlarla birlikdə haqq olan kitab nazil etdi ki, insanlar arasında onların ixtilafa düşdükləri şeylərə dair hökm versinlər"** (əl-Bəqərə, 213); **"Onlar gecə namazını qılmaq üçün böyürlərini yataqdan qaldırır, qorxu və ümid içində öz Rəbbinə yalvarır və onlara verdiyimiz ruzilərdən Allah yolunda xərcləyirlər"** (əs-Səcdə, 16). Başqa bir ayədə Uca Allah buyurur: **"Qullarıma xəbər ver ki, Mən Bağışlayanam, Rəhmliyəm. Əzabım isə ağırılı-acılı əzabdır"** (əl-Hicr, 49-50).

² Bu xüsusda, Uca Allah buyurur: **"Sizə qadağan olunmuş böyük günahlardan çəkinsəniz, Biz sizin təqsirlərinizdən keçər və sizi şərəfli bir keçidə – Cənnətə daxil edərək"** (ən-Nisa, 31).

³ Rəvayət edilir ki, Yəzid əl-Fəqir رضي الله عنه demişdir: "Xəvariclərin fikirlərindən bir fikir qəlbimi coşdurmuşdu. O zaman biz həcc etmək, sonra da insanları xəvaricliyə dəvət etmək məqsədilə bir dəstə adamla bərabər yola düşdük. Nəhayət, gəlib Mədinəyə çatdıq. Baxdıq ki, Cabir ibn Abdullah bir dirəyin yanında oturub camaata Peyğəmbərdən صلى الله عليه وسلم hədis danışır. Bu əsnada o, cəhənnəmliləri zikr etdi (yəni tövhid əhlindən Cəhənnəmə düşənlərin nə vaxtsa oradan çıxacaqlarını xəbər verdi). Onda mən ona dedim: "Ey Rəsulullahın səhabəsi! Bu nə hədisdir danışsən?! Axı, Allah buyurur: **"Sən Oda saldığın kəsi rüsvay edərsən..."** (Ali-İmran, 192) və **"Hər dəfə onlar oddan çıxmaq istədikdə, yenidən ora qaytarılacaqlar"** (əs-Səcdə, 20). Buna əsasən bu danışdıqlarınız nədir?!" Cabir məndən: "Sən Quran oxuyursanmı?" – deyə soruşdu. Mən: "Bəli!" – deyə cavab verdim. Yenə soruşdu: "Muhəmmədin صلى الله عليه وسلم məqamı – yəni Allahın onu çatdıracağı yer – barəsində eşitmisənmi?" Mən: "Bəli!" – deyə cavab verdim. Dedi: "Bu, Muhəmmədin صلى الله عليه وسلم həmin tərifi nə məqamıdır ki, Allah onun vasitəsilə Cəhənnəmdən çıxaracaqlarını çıxaracaq". Sonra Cabir (Cəhənnəmin üstündən keçən) körpünün harada yerləşdiyini və insanların onun üstündən nə cür keçəcəklərini vəsf etdi. Bunları yadda saxlamamış olduğumdan qorxuram. Ancaq onu deyə bilərəm ki, o bunları söyləmişdir: "Bir qrup adam bir müddət Cəhənnəmdə qaldıqdan sonra oradan çıxacaqdır. Onlar sanki simsim çubuqları kimi qaralmış halda çıxacaqlar. Sonra Cənnət çaylarından birinə daxil olub orada yuyunacaq və oradan kağız kimi ağappaq çıxacaqlar". Sonra biz həcc ziyarətindən geri döndük və səhv fikirdə olanlara dedik: "Vay sizin halınıza! Yoxsa o şeyxin Peyğəmbərin صلى الله عليه وسلم adından yalan danışdığını güman edirsiniz?!" Beləliklə, biz xəvariclikdən vaz keçdik. Vallahi, aramızda bir nəfərdən başqa, xəvaric fikirlərində qalan olmamışdı" (Muslim, 282, 493).

⁴ əl-Buxari "Ədəbul-Mufrad" 8. Hədisin isnadı səhihdir. Bax: Səhih Ədəbul-Mufrad, 6.

٥٨٢ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «رَضِيَ الرَّبُّ فِي رِضَى الْوَالِدِ، وَسَخَطَ الرَّبُّ فِي سَخَطِ الْوَالِدِ».

582. Abdullah ibn Amr رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Rəbbin razılığı valideynlərin razılığında, qəzəbi isə valideynlərin qəzəbindədir”.¹

٥٨٣ - أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرٍو بْنَ الْعَاصِ قَالَ أَقْبَلَ رَجُلٌ إِلَى نَبِيِّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ أَبَايَعُكَ عَلَى الْهَجْرَةِ وَالْجِهَادِ أَبْتغِي الْأَجْرَ مِنَ اللَّهِ. قَالَ «فَهَلْ مِنْكَ وَالِدٌ أَحَدٌ حَيٌّ». قَالَ نَعَمْ بَلْ كِلَاهُمَا. قَالَ «فَتَبْتَغِي الْأَجْرَ مِنَ اللَّهِ». قَالَ نَعَمْ. قَالَ «فَارْجِعْ إِلَى وَالِدَيْكَ فَأَحْسِنْ صُحْبَتَهُمَا».

583. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Amr ibn əl-As رضي الله عنه demişdir: “Bir kişi Allahın Peyğəmbərinə ﷺ tərəf gəldi və belə buyurdu: “Mən əcrini Allahdan umaraq hicrət və cihad etmək üçün sənə beyət edirəm”. Peyğəmbər ﷺ soruşdu: “Valideynlərinə sağ olanı varmı?” O: “Bəli, hər ikisi sağdır”- deyə cavab verdi. Peyğəmbər ﷺ soruşdu: “Sən əcrini Allahdan umursan?” Kişi: “Bəli!”- deyə cavab verdikdə, o belə buyurdu: “Valideynlərinin yanına qayıt və onlarla yaxşı davran!”²

Anaya yaxşılıq etməyin mükafatı

٥٨٤ - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «نَمْتُ فَرَأَيْتَنِي فِي الْجَنَّةِ فَسَمِعْتُ صَوْتَ قَارِيٍّ يَقْرَأُ فَقُلْتُ مَنْ هَذَا قَالُوا هَذَا حَارِثَةُ بْنُ التُّعْمَانَ». فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «كَذَاكَ الْبِرُّ كَذَاكَ الْبِرُّ». وَكَانَ أَبَرَّ النَّاسِ بِأُمَّهِ.

584. Rəvayət edilir ki, Aişə رضي الله عنها demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Yuxuda özümü Cənnətdə gördüm, orada Quran oxuyan bir kəsin səsini eşitdim və dedim: “Bu kimdir?” Mənə dedilər: “Harisə ibn Numan”. Allah Elçisi ﷺ dedi: “Yaxşılıq (edənin mükafatı) budur, yaxşılıq (edənin mükafatı) budur!” O, insanlar arasında anasına qarşı ən xeyirxah olanı idi”.³

¹ Ət-Tirmizi, 1899, 2020. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 516.

² Muslim, 4624, 6671.

³ Əhməd, 24026, 25223, 25926. Şueyb əl-Arnəvut isnadının səhih, ravilərini etibarlı, əl-Buxari və Muslimin ravilərindən olduğunu bildirmişdir.

٥٨٥ - عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ ، قَالَ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : الْوَالِدُ أَوْسَطُ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ فَإِنْ شِئْتَ فَاحْفَظْهُ ، وَإِنْ شِئْتَ فَضَيِّعْهُ.

585. Rəvayət edilir ki, Əbu əd-Dərdə رضي الله عنه demişdir: “Mən Allah Elçisinin صلى الله عليه وسلم belə buyurduğunu eşitmişəm: “Validəyn Cənnət qapılarının ortasıdır. İstəyirsən, onu qoru, istəyirsən, onu əldən burax”.¹

Həya imandandır

٥٨٦ - عَنْ أَبِي بَكْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الْحَيَاءُ مِنَ الْإِيمَانِ، وَالْإِيمَانُ فِي الْجَنَّةِ، وَالْبَدَأُ مِنَ الْحَفَاءِ، وَالْحَفَاءُ فِي النَّارِ.

586. Əbu Bəkrə² رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Həya imandandır, iman isə Cənnətdədir. Arsızlıq kobudluqdur, kobudluq isə Cəhənnəmdədir”.³

٥٨٧ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَا كَانَ الْحَيَاءُ فِي شَيْءٍ إِلَّا زَانَهُ، وَلَا كَانَ الْفُحْشُ فِي شَيْءٍ إِلَّا شَانَهُ».

587. Ənəs ibn Malik رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Hansı bir şeydə⁴ həya olarsa, onu ancaq gözəlləşdirər. Hansı bir şeydə də ədəbsizlik olarsa, onu ancaq alçaldar”.⁵

٥٨٨ - عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ بِرَجُلٍ يَعْظُ أَخَاهُ فِي الْحَيَاءِ، فَقَالَ: «دَعُهُ، فَإِنَّ الْحَيَاءَ مِنَ الْإِيمَانِ».

588. Səlimin atası Abdullah ibn Ömər رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم ənsardan olan qardaşına (həddən ziyadə) həyalı olmamağı nəsihət edən

¹ İbn Əbu Şeybə “Musnəd” 27; ət-Tayəlisi, 1074; ət-Tirmizi, 1900, 2022. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 914.

² Əbu Bəkrə Nufey ibn Həris əs-Səqafi رضي الله عنه Peyğəmbərin صلى الله عليه وسلم səhabəsidir. O, hicrətin 51-ci ilində vəfat etmişdir.

³ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 1314. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 495.

⁴ ət-Teybi رضي الله عنه demişdir: “Burada “hansı bir şey” deyilməsi mübaliğədir. Yəni əgər həya və ya ədəbsizlik cansız əşyalara təsir edib onu gözəlləşdirər və ya alçaldarsa, bəs insanda olsa necə olar?!” (Tuhfətul-Əhvəzi).

⁵ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 601; ət-Tirmizi, 1974, 2102. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vat-Tərhib, 2635.

bir adamın (yanından keçərkən ona) belə dedi: “Onunla işin olmasın! Həqiqətən, həya imandandır”.¹

٥٨٩ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: إِنَّ الْحَيَاءَ وَالْإِيمَانَ قُرْنَا جَمِيعًا، فَإِذَا رُفِعَ أَحَدُهُمَا رُفِعَ الْآخَرُ.

589. Rəvayət edilir ki, İbn Ömər رضي الله عنه dedi: “Doğrudan da həya ilə iman tamamilə bir-birinə bağlıdır. Bunlardan biri aradan qaldırılsa, digəri də qaldırılır”.²

٥٩٠ - عَنْ زَيْدِ بْنِ طَلْحَةَ بْنِ رَكَّانَةَ يَرْفَعُهُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لِكُلِّ دِينٍ خُلُقٌ وَخُلُقُ الْإِسْلَامِ الْحَيَاءُ».

590. Zeyd ibn Talhə ibn Rakənə رضي الله عنه mərfu olaraq rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: “Hər bir dinin əxlaqı var. İslam dininin əxlaqı da həyadır”.³

Cahiliyyətdə xeyirli olanlar...

٥٩١ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَيُّ النَّاسِ أَكْرَمُ؟ قَالَ: «أَكْرَمُهُمْ عِنْدَ اللَّهِ اتَّقَاهُمْ»، قَالُوا: لَيْسَ عَنْ هَذَا نَسَأُكَ، قَالَ: «فَأَكْرَمُ النَّاسِ يُوسُفُ نَبِيُّ اللَّهِ ابْنُ نَبِيِّ اللَّهِ ابْنُ خَلِيلِ اللَّهِ»، قَالُوا: لَيْسَ عَنْ هَذَا نَسَأُكَ، قَالَ: «فَعَنْ مَعَادِنِ الْعَرَبِ تَسَأَلُونِي؟» قَالُوا: نَعَمْ، قَالَ: «فَخِيَارُكُمْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ خِيَارُكُمْ فِي الْإِسْلَامِ إِذَا فَتِحُوا».

591. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Bir dəfə səhabələr Allah Elçisindən ﷺ soruşdular: “İnsanların ən hörmətli kimdir?” O, dedi: “Onların ən hörmətli Allahdan ən çox qorxanıdır”.⁴ Səhabələr dedilər: “Biz səndən bu haqda soruşuruq”. O, dedi: “Allahın sevimli dostu İbrahimin

¹ əl-Buxari 24, “Ədəbul-Mufrad” 602; Muslim, 154.

² əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 1313. Əsər səhihdir. Bax: Səhih Ədəbul-Mufrad, 991.

³ Malik, 1678; İbn Macə, 4182. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 940.

⁴ Bu xüsusda, Uca Allah buyurur: “Ey insanlar! Biz sizi kişi və qadıncadan yaratdıq. Sonra bir-birinizi tanıyasınız deyər, sizi xalqlara və qəbilələrə ayırdıq. Şübhəsiz ki, Allah yanında ən hörmətli olanınız Ondan ən çox qorxanıdır” (əl-Hucurat, 13). Tabiinlərdən olmuş Talq ibn Həbib “təqva” (qorxmaq) kəlməsinə belə tərif vermişdir: “Təqva: Allahın nuru üzərində (Kitab və Sünnəyə uyğun), savabını da Allahdan umaraq, Allaha itaət etmək və Allahın nuru üzərində, Allahın əzabından qorxaraq Allaha asi olan işlərdən çəkinmək” (İbn Əbu Şeybə, 30993). Ayə və hədisdən aydın olur ki, insanların ən hörmətliələrindən olmaq üçün adamın zahiri yox, daxili, yəni qəlbi düzəlməlidir.

oğlu İshaq peyğəmbərin oğlu Yaqub peyğəmbərin oğlu Yusuf peyğəmbərdir". Onlar dedilər: "Biz səndən bu haqda soruşmuruq". O, dedi: "Yəqin ki, siz məndən ərəblərin əcdadı barədə soruşursunuz?" Onlar: "Bəli!" – dedilər. Onda, o belə buyurdu: "(Biləsiniz ki,) cahiliyyət dövründə xeyirli olanlarınız, əgər şəriəti anlasalar,¹ İslamda da xeyirli olacaqlar".²

Müsəlman, mömin, mücahid və mühacir

۵۹۲ - عَنْ فَصَّالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ: «أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِالْمُؤْمِنِ؟ مَنْ آمَنَهُ النَّاسُ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ، وَالْمُسْلِمِ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ، وَالْمُجَاهِدِ مَنْ جَاهَدَ نَفْسَهُ فِي طَاعَةِ، وَالْمُهَاجِرِ مَنْ هَجَرَ الْخَطَايَا وَالذُّنُوبَ».

592. Rəvayət edilir ki, Fədalə ibn Ubeyd ؓ demişdir: "Allah Elçisi ﷺ Vida həccində belə buyurdu: "Sizə kimin mömin olduğunu bildirimmi? Mömin - insanların canlarına və mallarına görə ondan arxayın olduqları kimsədir. Müsəlman - müsəlmanların onun əlindən və dilindən salamat olduqları kimsədir. Mücahid – itaətdə nəfsi ilə mübarizə edən kimsədir. Mühacir – asilikləri və günahları tərki edən kimsədir".³

۵۹۳ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَيْسَ الْمُؤْمِنُ بِالطَّعَّانِ، وَلَا اللَّعَّانِ، وَلَا الْفَاحِشِ وَلَا الْبَدِي».

593. Abdullah ibn Məsud ؓ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: "Mömin nə tənə vuran, nə lənət oxuyan, nə ədəbsiz, nə də təhqir edən deyil".¹

¹ Bu, dəlildir ki, adam Peyğəmbərin ﷺ nəslindən olsa belə, İslam dinini qəbul edib ona əməl etməyincə Allah yanında ən hörmətliyərdən sayıla bilməz. Sayılsaydı, Peyğəmbərin ﷺ əmisi Əbu Ləhəb sayılardı. Lakin kafir olduğu üçün Allah onun Cəhənnəm əhlindən olduğunu o hələ həyatda ikən Peyğəmbərə ﷺ xəbər vermişdir. İnsanlar arasında xeyirxah əməl sahibi kimi hörmət qazanmış kafirin və cahilin Allah yanında hörməti ola bilməz. Allah yanında hörmətli olmaq üçün müsəlman olmaq və bu dində deyilənlərə riayət etmək gərəkdir. Qeyd edək ki, insanın Allaha və Peyğəmbərə ﷺ olan itaəti artdıqca təqvası artır, təqva artdıqca da Allah yanında olan hörməti artır. Bu dini olduğu kimi başa düşmək isə hər adama nəsis olmur. Yalnız Allahın xeyir nəsis etmək istədiyi kimsə bu dini düzgün başa düşə bilər. Allahın istədiyi kimsələrdən olmaq üçün isə Qurandakı bu ayəyə əməl etmək gərəkdir: **"De: "Əgər siz Allahı sevirsinizsə, mənim ardınca gəlin ki, Allah da sizi sevsin və günahlarınızı bağışlasın. Allah Bağışlayandır, Rəhmlidir"** (Ali-İmran, 31).

² əl-Buxari, 3123, 3374, 4321, 4689, "Ədəbul-Mufrad" 129.

³ əl-Hakim, 24; əl-Beyhəqi "Şuabul-İman" 11123. əl-Buxari "Ədəbul-Mufrad" 1144. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 549.

¹ əl-Buxari "Ədəbul-Mufrad" 312; əl-Bəzzər, 1523. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 320.

Küsülü qalmağın zərəri

۵۹۴ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «تُفْتَحُ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ وَيَوْمَ الْخَمِيسِ، فَيُغْفَرُ لِكُلِّ عَبْدٍ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا، إِلَّا رَجُلٌ كَانَتْ بَيْنَهُ وَبَيْنَ أَخِيهِ شَحْنَاءٌ، فَيَقَالُ: أَنْظِرُوا هَذَيْنِ حَتَّى يَصْطَلِحَا».

594. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Bazar ertəsi və cümə axşamı Cənnətin qapıları açılır¹ və Allaha heç nəyi şərik qoşmayan hər kəsin günahları bağışlanır.² Yalnız (mömin) qardaşına nifrət bəsləyən kimsədən başqa. (Onlar barədə) deyilir: “Bu ikisi öz aralarındakı münasibəti düzəldənədək, onların (bağışlanmasını) yubadın”.³

۵۹۵ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا تَبَاغَضُوا، وَلَا تَحَاسَدُوا، وَلَا تَدَابَرُوا، وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا، وَلَا يَجُلُ لِمُسْلِمٍ أَنْ يَهْجُرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلَاثِ لَيَالٍ».

595. Ənəs ibn Malik رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurmuşdur: “Bir-birinizə nifrət etməyin, bir-birinizə həsəd⁴ aparmayın, bir-birinizə

¹ Digər hədisdə deyilir: “Bazar ertəsi və cümə axşamı əməllər Allaha ərz edilir”. Muslim, 2565, 4652, 6709). Bu da, həftənin bu iki gününün fəzilətli günlər olduğunu göstərir. Hədislərin birində Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurmuşdur: “Bazar ertəsi və cümə axşamı əməllər Allaha ərz edilir. Mən də istəyirəm ki, əməlim mən oruclu ikən Allaha ərz edilsin” (ən-Nəsəi “Sunən”, 2358, 2370. Hədis həsən-səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1043).

² ən-Nəvəvi رحمته الله demişdir: “Bilin ki, sələflərdən və xələflərdən haqq yolda olan əhli Sünnə alimləri ittifaq etmişlər ki, tövhidi qəbul edərək ölənlər kimsə hökmən Cənnətə daxil olacaq. Əgər bu adam uşaq, yaxud məcnun, yaxud şirkdən və başqa günahlardan tövbə etmiş birisi kimi günahsızdırsa və tövbə etdikdən sonra günah etməyibsə, Cəhənnəmdən uzaq olub Cənnətə girəcək. Kim də böyük günah edər və tövbə etmədən dünyadan köçərsə, Uca Allahın istəyi altında olar. İstəsə, onu bağışlayar və Cənnətə daxil edər. İstəsə də, ona Cəhənnəmdə istədiyi qədər əzab verər, sonra da onu Cənnətə daxil edər. Allah tövhid üzərində ölənlər heç bir kəsi – həmin adam nə qədər günah edirsə etsin – əbədi olaraq Cəhənnəmdə saxlamaz. Necə ki, kafir olaraq ölənlər kimsəni – həmin adam nə qədər yaxşılıqlar edirsə etsin – Cənnətə daxil etməz...” (ən-Nəvəvi “Şərhu Muslim”).

³ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 411; Muslim, 2565, 4602, 6709.

⁴ Həsəd - başqasının üstünlüyünə, xoşbəxtliyinə, rifahına, müvəffəqiyyətinə, qabağa getməsinə dözməmək, bundan dilxor olmaq, acıqlanmaq; gözügötürməzlik, dərgözlükdür. Paxıl adam həsəd apardığı insana verilən nemətin puç olmağını istəyir və bunun üçün də əlindən gələnlərdən istifadə edərək səy göstərir. Bədnəzərlər də buna aiddir. Belə ki, bədnəzərlik xəbis nəfslə, şərtəbiətli paxılın əməlidir. Əslində, paxıl adam Allahın başqasına nemət verməsinə nifrət edir və bunun qarşısının alınmasını arzulayır, beləliklə də, Allaha asilik etmiş olur.

arxa çevirməyin! Ey Allahın qulları, qardaş olun! Heç bir müsəlmana qardaşı ilə üç gündən artıq küsülü qalması halal deyil".¹

٥٩٦ - أَنَّ أَبَا أَيُّوبَ صَاحِبَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخْبَرَهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا يَجِلُّ لِأَحَدٍ أَنْ يَهْجُرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلَاثِ لَيَالٍ، يَلْتَقِيَانِ فَيَصُدُّ هَذَا وَيَصُدُّ هَذَا، وَخَيْرُهُمَا الَّذِي يَبْدَأُ بِالسَّلَامِ».

596. Əbu Əyyub əl-Ənsari ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: "Heç bir kəsə qardaşı ilə üç gündən artıq küsülü qalması, qarşı-qarşıya gəldikdə, bunun (ondan) üz çevirməsi, onun da, (bundan) üz çevirməsi halal deyil. Onların ən xeyirlisi salamı birinci verib (sözə) başlayandır".²

٥٩٧ - سَمِعْتُ هِشَامَ ابْنَ عَامِرِ الْأَنْصَارِيِّ، ابْنَ عَمِّ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، وَكَانَ قَتِيلَ أَبِيهِ يَوْمَ أُحُدٍ، أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا يَجِلُّ لِمُسْلِمٍ أَنْ يُصَارِمَ مُسْلِمًا فَوْقَ ثَلَاثٍ، فَإِنَّهُمَا تَاكِبَانِ عَنِ الْحَقِّ مَا دَامَا عَلَى صِرَامِهِمَا، وَإِنْ أَوْلَهُمَا فِتْنًا يَكُونُ كَفَارَةً عَنْهُ سَبْقُهُ بِالْفِيءِ، وَإِنْ مَاتَا عَلَى صِرَامِهِمَا لَمْ يَدْخُلَا الْجَنَّةَ جَمِيعًا أَبَدًا، وَإِنْ سَلَّمَ عَلَيْهِ فَأَبَى أَنْ يَقْبَلَ تَسْلِيمَهُ وَسَلَامَهُ، رَدَّ عَلَيْهِ الْمَلَكُ، وَرَدَّ عَلَى الْآخِرِ الشَّيْطَانُ».

597. Ənəs ibn Malikin əmisi oğlu, üstəlik atası Uhud şəhidlərindən olmuş Hişam ibn Amir əl-Ənsari ﷺ Allah Elçisindən ﷺ eşitdiyini belə rəvayət etmişdir: "Heç bir müsəlmana üç gündən artıq başqa bir müsəlmanla əlaqələri kəsmək halal olmaz. Onlar küsülü qaldıqca, haqdan sarpmış olurlar. Onlardan birinci barışanın ilk əvvəl barışığa gəlməsi onun üçün kəffarə olar. Əgər küsülü olduqları halda ölsələr, heç vaxt bir yerdə Cənnətə girməzlər.³ Onlardan biri digərinə salam verdiyi zaman o adam onun salamını almasa, salam verənin salamını mələk alar, salamı almayanı isə şeytan qarşılıyar"⁴.

¹ əl-Buxari, 5612, 6076, 6236; "Ədəbul-Mufrad" 398; Muslim, 2558, 4641, 6690.

² əl-Buxari, 5613, 6077, 6237; "Ədəbul-Mufrad" 399, 985; Muslim, 2560, 4643, 6697.

³ Burada "bir yerdə Cənnətə girməzlər" deyildikdə, Cənnətdə bir yerdə olmayacaqları qəsd edilir. Rəvayət edilmiş digər hədisdə deyilir: "Əgər küsülü olduqları halda ölsələr, Cənnətdə əsla bir yerdə olmazlar" deyilir. (Əhməd, 16257, 16301, 16365. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 2759). Hədislərin birində Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: "Heç bir müsəlmana üç gündən artıq başqa bir müsəlmanla əlaqələri kəsmək halal olmaz. Hər kim üç gündən artıq qardaşı ilə küsülü qalar və belə halda ölsə, Cəhənnəm oduna girər" (Əbu Davud, 4914. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 7659).

⁴ Çünki salamı almayan adam öz hərəkəti ilə ancaq şeytanı razı salar və onun yanında hörmət qazanar. Əvəzində isə şeytan onu tovlayıb ona elə vəsvəşlər verər ki, axırda o, qardaşının salamını almadığına görə özündən razı qalar, özünü darta və tutduğu bu işi günah yox, savab əməllərdən hesab edər, beləliklə də, şeytana yoldaş olmuş olar. Bu xüsusda, Uca Allah buyurur:

Kin və hiylədən uzaq olmaq

٥٩٨ - أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ قَالَ كُنَّا جُلُوسًا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ « يَطَّلِعُ عَلَيْكُمُ الْآنَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْحَنَّةِ ». فَطَلَعَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ تَنْظِيفُ لِحْيَتِهِ مِنْ وَضُوئِهِ قَدْ تَعَلَّقَ نَعْلَيْهِ فِي يَدِهِ الشَّمَالِ فَلَمَّا كَانَ الْعَدُوُّ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَ ذَلِكَ فَطَلَعَ ذَلِكَ الرَّجُلُ مِثْلَ الْمَرَّةِ الْأُولَى فَلَمَّا كَانَ الْيَوْمَ الثَّلَاثُ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَ مَقَالَتِهِ أَيْضًا فَطَلَعَ ذَلِكَ الرَّجُلُ عَلَى مِثْلِ حَالِهِ الْأُولَى فَلَمَّا قَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَبِعَهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَمْرٍو بْنُ الْعَاصِ فَقَالَ إِنِّي لِأَحْبَبْتُ أَبِي فَأَقْسَمْتُ أَنْ لَا أَدْخُلَ عَلَيْهِ ثَلَاثًا فَإِنْ رَأَيْتَ أَنْ تَمُوتَ بِنِي إِلَيْكَ حَتَّى تَمُوتَ فَغَلَّتْ. قَالَ نَعَمْ. قَالَ أَنَسُ وَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ يُحَدِّثُ أَنَّهُ بَاتَ مَعَهُ تِلْكَ اللَّيَالِي الثَّلَاثَ فَلَمَّ يَرُهُ يَقُومُ مِنَ اللَّيْلِ شَيْئًا غَيْرَ أَنَّهُ إِذَا تَعَارَى وَتَقَلَّبَ عَلَى فِرَاشِهِ ذَكَرَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ وَكَبَّرَ حَتَّى يَقُومَ لِصَلَاةِ الْفَجْرِ قَالَ عَبْدُ اللَّهِ غَيْرَ أَنِّي لَمْ أَسْمَعْهُ يَقُولُ إِلَّا خَيْرًا فَلَمَّا مَضَتْ الثَّلَاثُ لَيْلًا وَكَذْتُ أَنْ أَحْتَقِرَ عَمَلَهُ قُلْتُ يَا عَبْدُ اللَّهِ إِنِّي لَمْ يَكُنْ بِنِي وَبَيْنَ أَبِي غَضَبٌ وَلَا هَجْرٌ ثُمَّ وَلَكِنْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَكَ ثَلَاثَ مِرَارٍ « يَطَّلِعُ عَلَيْكُمُ الْآنَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْحَنَّةِ ». فَطَلَعْتُ أَلْتِ الثَّلَاثَ مِرَارًا فَارْذْتُ أَنْ أَوِيَ إِلَيْكَ لِأَنْظُرَ مَا عَمَلُكَ فَأَقْتَدَيْتُ بِهِ فَلَمَّ أَرَكُ تَعْمَلُ كَثِيرَ عَمَلٍ فَمَا الَّذِي بَلَغَ بِكَ مَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ مَا هُوَ إِلَّا مَا رَأَيْتَ غَيْرَ أَنِّي لَا أَجِدُ فِي نَفْسِي لِأَحَدٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ غِشًّا وَلَا أَحْسَدُ أَحَدًا عَلَى خَيْرٍ أَعْطَاهُ اللَّهُ إِيَّاهُ. فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ هَذِهِ التِّي بَلَغَتْ بِكَ وَهِيَ التِّي لَا تُطِيقُ.

598. Rəvayət edilir ki, Ənəs ibn Malik ﷺ demişdir: “Bir dəfə biz Allah Elçisinin ﷺ yanında oturmuşduq. O dedi: “İndi sizə Cənnət əhlindən olan bir kişi görünəcək”. Bizə ənsardan olan bir nəfər göründü. Saqqalından dəstəməz suyu damcılayırdı. Ayaqqabılarını sol əlinə götürmüşdü. Səhərişi gün Peyğəmbər ﷺ dediyi şeyləri eyni ilə təkrarladı. Yenə həmin kişi bizə görsəndi. Üçüncü gün olanda Allah Elçisi ﷺ dediklərini təkrarladı və eynilə həmin kişini gördük. Allah Elçisi ﷺ oradan getdikdən sonra Abdullah ibn Amr ibn əl-As onu izləməyə başladı və ona dedi: “Mən atamla mübahisə etmişəm və üç gün onun yanına qayıtmayacağıma and içmişəm. Bir müddət məni qonaq saxlaya bilərsənmi?” O dedi: “Bəli”. Abdullah ibn Amr onunla üç gün qaldı və gecə namazlarına qalxdığını görmədi. Ancaq Sübh namazına az qalmış oyanar, Allahı zikr edər, təkbir gətirərdi. Abdullah ibn Amr dedi: “Onun bundan başqa xeyirli əməlini görmədim. Üç gün keçdikdən sonra sanki, onun əməlini kiçik görmək kimi dedim: “Ey Allahın qulu! Mənimlə atam arasında heç bir anlaşılmazlıq

“Qullarıma de ki, ən gözəl sözləri danışsınlar. Çünki şeytan onların arasına ədavət sala bilər. Həqiqətən, şeytan insanın açıq-aydın düşmənidir” (əl-İsra, 53); digər ayədə O, buyurur: “Ey iman gətirənlər! İslamı bütövlüklə qəbul edin və şeytanın addımlarını təqib etməyin. Şübhəsiz ki, o sizə açıq-aydın düşməndir”. (əl-Bəqərə, 208).

¹ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 402. Hədis səhihdir. Bax: İrvaul-Ğalil, 7/95.

yoxdur. Allah Elçisinin ﷺ sənin üçün üç dəfə “indi sizə Cənnət əhlindən olan bir kişi görünəcək” dediyini eşitdim. Üçündə də sən görsəndin. Sənin yanında qalaraq nə əməl etdiyini görmək istəyirdim. Eləcə də sən etdiklərini etmək istəyirdim, lakin sənin böyük bir əməl etdiyini görmədim. Səni Allah Elçisinin ﷺ müjdələdiyi mərtəbəyə çatdıran nə idi?” O belə cavab verdi: “Başqa bir şey deyil”. Mən ondan ayrılınca o mənə dedi: “Sənin bu gördüyündən başqa bir şey deyil. Amma mən müsəlmanlardan heç kimə qəlbimdə hiylə, aldatma və kin duymamışam. Allahın verdiyi bir xeyirdən dolayı heç kimsəyə əsla həsəd etməmişəm”. Abdullah ibn Amr dedi: “Elə səni bu mərtəbəyə yaxınlaşdıran budur”.¹

Salamın fəziləti

٥٩٩ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَجُلًا مَرَّ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ فِي مَجْلِسٍ فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ، فَقَالَ: عَشْرُ حَسَنَاتٍ، فَمَرَّ رَجُلٌ آخَرَ فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ، فَقَالَ: عَشْرُونَ حَسَنَةً، فَمَرَّ رَجُلٌ آخَرَ فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، فَقَالَ: ثَلَاثُونَ حَسَنَةً، فَقَامَ رَجُلٌ مِنَ الْمَجْلِسِ وَلَمْ يُسَلِّمْ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا أَوْشَكَ مَا نَسِيَ صَاحِبِكُمْ، إِذَا حَاءَ أَحَدُكُمْ الْمَجْلِسَ فَلْيُسَلِّمْ، فَإِنْ بَدَأَ لَهُ أَنْ يَجْلِسَ فَلْيَجْلِسْ، وَإِذَا قَامَ فَلْيُسَلِّمْ، مَا الْأُولَى بِأَحَقَّ مِنَ الْآخِرَةِ.

599. Əbu Hureyra رəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ bir məclisdə olarkən bir kişi gəlib: “əs-Sələ:mu aleykum”- (sizə salam olsun!) - dedi. Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “(Buna) on savab var”. Başqa bir kişi gəlib: “əs-Sələ:mu aleykum və rahmətullah”- (sizə salam olsun və Allahın rəhməti yetişsin!) - dedi. Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “(Buna) iyirmi savab var”. Başqa bir kişi gəlib: “əs-Sələ:mu aleykum və rahmətulla:hi və bərakə:tuhu”- (sizə salam olsun, Allahın rəhməti və bərakəti yetişsin!) - dedi. Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “(Buna) otuz savab var”. Bir kişi məclisdən qalxıb salam vermədi. Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Dostunuz (salamını) nə tez unutdu. Sizdən biriniz məclisə gəldiyi zaman salam versin. Əgər (orada) oturmağı məsləhət bilsə otursun. Məclisdən durub getdikdə də salam versin, çünki əvvəlki salam sonuncu salamdan heç də üstün deyil”.²

٦٠٠ - عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ قَالَ: مِنْ تَمَامِ التَّحِيَّةِ أَنْ تُصَافِحَ أَخَاكَ.

¹ Əhməd, 12697, 12727, 13034. Şueyb əl-Arnəvut isnadının əl-Buxari və Muslimin şərtlərinə əsasən səhih olduğunu bildirmişdir.

² əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 986. Hədis səhihdir. Bax: Səhih Ədəbul-Mufrad, 761.

600. Rəvayət edilir ki, Bəra ibn Azib ؓ demişdir: “Qardaşınla əl verib görüşmək salamın tamamlanmasıdır”.¹

٦٠١ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ: عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّ السَّلَامَ اسْمٌ مِنْ أَسْمَاءِ اللَّهِ وَضَعَهُ فِي الْأَرْضِ فَأَفْشَاهُ بَيْنَكُمْ، فَإِنَّ الرَّجُلَ الْمُسْلِمَ إِذَا مَرَّ بِقَوْمٍ فَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ فَرَدُّوا عَلَيْهِ، كَانَ لَهُ عَلَيْهِمْ فَضْلٌ دَرَجَةٍ بَتْدَكِيرِهِ إِيَّاهُمْ السَّلَامَ، فَإِنْ لَمْ يَرُدُّوا عَلَيْهِ، رَدَّ عَلَيْهِ مِنْهُ خَيْرٌ مِنْهُمْ وَأَطْيَبُ»

601. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Məsud ؓ demişdir: “Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Həqiqətən, “əs-Səlam” Allahın adlarından biridir. O, bunu yerdə (bir-birinizlə salamlaşasınız deyə) təyin etmişdir. Elə isə salamı aranızda yayın! Həqiqətən, müsəlman kişi bir qövmdən yanından keçərək salam verər, onlar da salamı alarlarsa, o, həmin qövmdən bir dərəcə üstün olar, çünki o adam salamı onların yadına saldı. Əgər onun salamını almasalar, onun salamını onlardan daha xeyirli və pak olan (mələk) alar”.²

٦٠٢ - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «إِنَّ أَوْلَى النَّاسِ بِاللَّهِ مَنْ بَدَأَهُمُ بِالسَّلَامِ»

602. Rəvayət edilir ki, Əbu Umamə ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “İnsanların Allaha ən yaxın olanı ilk salam verəndir”.³

٦٠٣ - عَنِ الْمُقَدِّمِ بْنِ شُرَيْحٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ دُلَّنِي عَلَى عَمَلٍ يُدْجِلُنِي الْجَنَّةَ قَالَ: إِنَّ مِنْ مُوجِبَاتِ الْمَغْفِرَةِ بَدْلُ السَّلَامِ وَحُسْنُ الْكَلَامِ.

603. Rəvayət edilir ki, əl-Miqdam ibn Şureyh atasının və babasının belə dediyini rəvayət etmişdir: “Mən dedim: “Ey Allahın Elçisi, mənə elə bir əməl bildir ki, məni Cənnətə daxil etsin”. O buyurdu: “Həqiqətən, salamı yaymaq və xoş söz söyləmək bağışlanmanı vacib edən səbəblərdəndir”.⁴

٦٠٤ - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا تَصَافَحَ الْمُسْلِمَانِ لَمْ تَفْرُقْ أَكْفُهُمَا حَتَّى يُعْفَرَ لَهُمَا.

¹ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 968. Əsər səhihdir. Bax: Səhih Ədəbul-Mufrad, 749.

² əl-Bəzzər, 1771; əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 1039. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 3697.

³ Əbu Davud, 5197, 5199. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 3382.

⁴ ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 469, 17920. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1035.

604. Əbu Umamə رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “İki müsəlman əl verib görüşdükdə, əlləri bir-birindən ayrılmadan bağışlanırlar”.¹

٦٠٥ - عَنْ حَدِيثِ بْنِ الْيَمَانِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا لَقِيَ الْمُؤْمِنَ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ وَأَخَذَ بِيَدِهِ فَصَافَحَهُ تَنَافَرَتْ حَطَايَاهُمَا كَمَا يَتَنَافَرُ وَرَقُّ الشَّجَرِ

605. Huzeyfə ibn əl-Yəmən رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Həqiqətən, bir mömin digər bir möminlə qarşılaşaraq salam verib əl ilə görüşdükdə, ikisinin də günahları ağacın yarpaqları töküldüyü kimi tökülür”.²

٦٠٦ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلَامٍ قَالَ لَمَّا قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِينَةَ انْحَقَلَ النَّاسُ إِلَيْهِ وَقِيلَ قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَنَّتْ فِي النَّاسِ لِأَنْظَرِ إِلَيْهِ فَلَمَّا اسْتَبْنَتْ وَجْهَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَرَفَتْ أَنَّ وَجْهَهُ لَيْسَ بِوَجْهِ كَذَّابٍ وَكَانَ أَوَّلَ شَيْءٍ تَكَلَّمَ بِهِ أَنْ قَالَ «أَيُّهَا النَّاسُ أَفْشُوا السَّلَامَ وَأَطْعَمُوا الطَّعَامَ وَصَلُّوا وَالنَّاسُ نِيَامٌ تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ بِسَلَامٍ»

606. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Səlam رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم Mədinəyə gələndə insanlar onun yanına getdilər. Belə deyildi: “Allah Elçisi gəldi, Allah Elçisi gəldi, Allah Elçisi gəldi!” Mən ona baxmaq üçün gəlib insanların arasına girdim. Allah Elçisinin صلى الله عليه وسلم üzünə baxanda, onun üzünün yalançı üz olmadığını gördüm. Onun ilk söylədiyi sözlər bunlar idi: “Ey insanlar, salamı yayın, yemək yedirdin və insanlar gecə yatarkən namaz qılın, salamatlıqla Cənnətə girərsiniz”.³

٦٠٧ - سَمِعَ جَابِرًا يَقُولُ: الْمَأْشِيَانِ إِذَا اجْتَمَعَا فَأَيُّهُمَا بَدَأَ بِالسَّلَامِ فَهُوَ أَفْضَلُ.

607. Rəvayət edilir ki, Cabir رضي الله عنه demişdir: “İki piyada qarşılaşdığı zaman onlardan hansı biri daha öncə salam verirsə, ən fəzilətliyi də o hesab olunur”.⁴

¹ Ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 8002. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 433.

² Ət-Tabərani “Mucəmul-Əvsat” 245. Hədis səhih li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 2720.

³ Ət-Tirmizi, 2485, 2673. Hədis səhihdir. Bax: Səhih və Daif Sunən ət-Tirmizi, 2485.

⁴ Əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 994. Əsər səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1146.

٦٠٨ - عَنْ جَابِرٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَيْسَ الرَّاكِبُ عَلَى الْمَاشِي، وَالْمَاشِي عَلَى الْقَاعِدِ، وَالْمَاشِيَانِ أَيْهُمَا بَدَأَ فَهُوَ أَفْضَلُ».

608. Rəvayət edilir ki, Cabir ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Minikdə olan piyadaya, piyada isə oturana salam versin. İki piyada qarşılaşdıqda birinci hansı salam verirsə, o daha fəzilətli olur”.¹

٦٠٩ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا، وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا، وَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمُوهُ تَحَابَبْتُمْ؟ أَفَشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ».

609. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “İman gətirməyincə Cənnətə girə bilməzsiniz. Biri-birinizi sevməyincə də (kamil şəkildə) iman gətirmiş olmazsınız. Sizə elə bir şey öyrədimmi ki, onu etdikdə biri-birinizi sevəsiniz? Aranızda salamı yayın”.²

٦١٠ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَيُّ الْإِسْلَامِ خَيْرٌ؟ قَالَ: «تُطْعِمُ الطَّعَامَ وَتَقْرَأُ السَّلَامَ عَلَى مَنْ عَرَفْتَ وَمَنْ لَمْ تَعْرِفْ».

610. Abdullah ibn Amr ؓ rəvayət edir ki, bir nəfər Allah Elçisindən ﷺ soruşdu: “İslam (xislətlərindən) ən xeyirlisi hansıdır?” Peyğəmbər ﷺ dedi: “Sənin (ehtiyacı olana) yemək yedirtməyin, tanıdığına və tanımadığına salam verməyindir”.³

¹ İbn Hibban, 498. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1146.

² Muslim, 81, 194, 203.

³ Muslim, 160. Yəni qarşına çıxan hər kəsə salam verməlisən. Yalnız tanıdığı adama salam vermək İslam əxlaqına zidd olan bir xasiyyətdir və Qiyamətin əlamətlərindəndir. Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Birisinin ancaq tanıdığına salam verməsi Qiyamətin əlamətlərindəndir”. (Əhməd, 1/387. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 648). Bu arada bir mühüm məqamı qeyd etmək istəyərdik: Bəzi insanlar qeyri-müsəlmanların onlara salam verməsinə ya cavab vermir, ya da bu cavabı yarımqıq olaraq “Va aleykum – (Sizə də)” deyirlər. Bu haqda Muhəmməd ibn Saleh ؓ gözəl izah verərək demişdir: “...Uca Allah buyurur: “**Biri sizinlə salamladığı zaman siz onun salamını daha böyük ehtiramla alın və ya verilən salamı olduğu kimi qaytarın!**” (ən-Nisa, 86). Bu möhtəşəm ayədən o da aydın olur ki, əgər kafirlərdən biri səni salamlayıb, aydın ifadə ilə “əs-Sələ:mu aleyk!” desə, ona “Va aleykəs-sələm!” deyə bilərsən, çünki bunu deməklə onun salamını olduğu kimi qaytarmış hesab edilərsən. Qaldı ki Peyğəmbərin ﷺ: “Kitab əhli sizə salam verdiyi zaman siz onlara: “Va aleykum!”- deyən”, yəni onlara: “Va aleykumus-sələ:m!”- deməyin!” sözünə gəlinə, Peyğəmbər ﷺ bunun səbəbini həmin hədisdə açıqlayıb demişdir: “Yəhudilər salam verdikdə: “əs-Sə:mu aleykum”, yəni “Sizə ölüm olsun!”- deyə sizə bəddua edirlər. Siz də onlara: “Va aleykum (sizin üzərinizə olsun!)”- deyən”. Bu hədisdən aydın olur ki,

İnsanların arasını düzəltmək

٦١١ - عَنْ أَنَسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِأَبِي أَيُّوبَ : أَلَا أَدُلُّكَ عَلَىٰ تِجَارَةٍ؟ قَالَ: بَلَىٰ، قَالَ: تَسْعَىٰ فِي صَلَاحِ بَيْنِ النَّاسِ إِذَا تَفَاسَدُوا وَتَقَارَبَ بَيْنَهُمْ إِذَا تَبَاعَدُوا.

611. Ənəs رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم Əbu Əyyuba dedi: “Sənə bir ticarəti bildirimmi?” Əbu Əyyub: “Bəli”- dedi. O buyurdu: “İnsanların arasını pozulduqda onların arasında sülh yaratmağa çalış və onlar bir-birindən uzaqlaşdıqda, onları yaxınlaşdır”.¹

٦١٢ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا عَمِلَ ابْنُ آدَمَ شَيْئًا أَفْضَلَ مِنَ الصَّلَاةِ، وَصَلَاةِ ذَاتِ الْبَيْنِ، وَخُلُقٍ حَسَنٍ».

612. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Adəm oğlu namaz qılmaqdan, insanların arasındakı əlaqələri möhkəmlətməkdən və gözəl əxlaqlı olmaqdan daha fəzilətli bir əməl etməmişdir”.²

٦١٣ - عَنْ أُمِّ كَلثُومَ بِنْتِ عُقْبَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَمْ يَكْذِبْ، مَنْ نَمَىٰ بَيْنَ اثْنَيْنِ لِيُصْلِحَ».

613. Ummu Kulsum bint Uqbə رضي الله عنها rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurmuşdur: “İki nəfərin arasını düzəltmək üçün yalan danışan yalançı deyil”.³

Dilini saxla!

٦١٤ - حَدَّثَنِي أَبُو سُوْدٍ بْنُ أَصْرَمَ الْمُحَارِبِيُّ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَوْصِنِي، قَالَ: تَمْلِكُ يَدَكَ؟، قُلْتُ: فَمَاذَا أَمْلِكُ إِذَا لَمْ أَمْلِكْ يَدِي؟، قَالَ: تَمْلِكُ لِسَانَكَ؟، قَالَ: فَمَاذَا أَمْلِكُ إِذَا لَمْ أَمْلِكْ لِسَانِي؟، قَالَ: لَا تَبْسُطُ يَدَكَ إِلَّا إِلَىٰ خَيْرٍ، وَلَا تَقُلْ بِلِسَانِكَ إِلَّا مَعْرُوفًا.

əgər onlar: “əs-Sələ:mu aleykum”– desələr, biz onlara: “Va aleykumus-sələ:m”– deyə cavab veririk, çünki Uca Allah buyurur: “**Biri sizinlə salamladığı zaman siz onun salamını daha böyük ehtiramla alın və ya verilən salamı olduğu kimi qaytarın!**” (ən-Nisa, 86)”. (Şərh Riyadus-Salihin, 1/956).

¹ əl-Bəzzər, 6633. Hədis həsən li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 2818.

² əl-Buxari “Tarixul-Kəbir” 139. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1448.

³ Əbu Davud, 4920, 4922. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 5203.

614. Əsvəd ibn Əsram əl-Muharibi ؓ demişdir: “Mən dedim: “Ey Allahın Elçisi, mənə nəsihət et!” O buyurdu: “Əlinə yiyəlik edə bilirsənmi?” Dedim: “Əlimə yiyəlik edə bilməsəm, onda nəyə yiyəlik edə bilərəm ki?” O buyurdu: “Dilinə yiyəlik edə bilirsənmi?” Dedim: “Dilimə yiyəlik edə bilməsəm, onda nəyə yiyəlik edə bilərəm ki?” O buyurdu: “Əlini yalnız xeyirə doğru uzat və dilinlə yalnız xeyir söylə!”¹

٦١٥ - عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ يَضْمَنْ لِي مَا بَيْنَ لِحْيَتِي وَمَا بَيْنَ رِجْلَيْهِ أَضْمَنْ لَهُ الْجَنَّةَ.

615. Səhl ibn Səd ؓ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim mənə iki çənəsi və iki budu arasındakını qoruyacağına zəmanət verərsə², mən onun Cənnətə girəcəyinə zəmanət verərəm”.³

٦١٦ - عَنِ الْحَسَنِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «رَحِمَ اللَّهُ عَبْدًا قَالَ فَعَنِمَ، أَوْ سَكَتَ فَسَلِمَ».

616. Həsən ؓ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Danışaraq savab qazanan və ya susaraq salamat qalan bəndəyə Allah rəhm etsin!”⁴

٦١٧ - عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «قُولُوا خَيْرًا تَعْتَمُوا، وَاسْكُتُوا عَن شَرِّ تَسَلَّمُوا».

617. Ubadə ibn əs-Samit ؓ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Xeyir söyləyin ki, savab qazanasınız və şər deməkdən çəkinin ki, salamat olasınız!”⁵

٦١٨ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ اشْتَكَيْتَنِي سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ شَكَوْتِي لَهُ فَأَتَاهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعُودُهُ مَعَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ وَسَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ وَعَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ فَلَمَّا دَخَلَ عَلَيْهِ فَوَجَدَهُ فِي غَاشِيَةٍ أَهْلِهِ فَقَالَ: «قَدْ قَضَى؟» قَالُوا لَا يَا رَسُولَ اللَّهِ. فَبَكَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا رَأَى الْقَوْمَ بَكَاءَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَكَوْا فَقَالَ: «أَلَا تَسْمَعُونَ إِنَّ اللَّهَ لَا يُعَذِّبُ بِدَمْعِ الْعَيْنِ، وَلَا بِحُزْنِ الْقَلْبِ، وَلَكِنْ يُعَذِّبُ بِهَذَا - وَأَشَارَ إِلَى لِسَانِهِ - أَوْ يَرْحَمُ وَإِنَّ الْمَيِّتَ يُعَذِّبُ بِبِكَاءِ أَهْلِهِ عَلَيْهِ».

618. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Ömər ؓ demişdir: “Səd ibn Ubadə xəstələndiyi zaman Peyğəmbər ﷺ Abdur-Rahmən ibn Auf, Səd ibn Əbu

¹ ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 816, 818. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 2867.

² Burada dili və tənəsül orqanını günaha batmaqdan qorumaq nəzərdə tutulur.

³ əl-Buxari, 5993, 6474.

⁴ əş-Şihəb “Musnəd” 581. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 855.

⁵ əş-Şihəb “Musnəd” 666. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 4419.

Vəqqas və Abdullah ibn Məsud ilə birlikdə ona baş çəkdi. Peyğəmbər ﷺ xəstənin yanına gəldikdə ailəsinin onun başına yığışdığını görüb soruşdu: “Öldümü?” Onlar: “Xeyr, ey Allahın Elçisi!”- deyə cavab verdilər. Peyğəmbər ﷺ (Sədi görəndə) ağladı. Oradakılar Peyğəmbərin ﷺ ağladığını gördükdə ağlamağa başladılar. Peyğəmbər ﷺ dedi: “Eşitmirsinizmi? Allah gözlərdən axan yaşa və qəlbin kədərlənməsinə görə (heç) kəsə əzab vermir. O, ancaq buna görə ya əzab verir, ya da rəhm edir”- deyərək dilinə işarə etdi. “Həqiqətən, ölən adama ailəsinin onun üçün (fəryad edib) ağlamasına görə əzab verilir”.¹

٦١٩ - عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ قَالَ أَقْبَلْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ غَزْوَةِ تَبُوكَ فَلَمَّا رَأَيْتُهُ خَلِيًّا قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَخْبِرْنِي بِعَمَلٍ يَدْخِلُنِي الْجَنَّةَ. قَالَ «بِخٍ لَقَدْ سَأَلْتُ عَنْ عَظِيمٍ وَهُوَ يَسِيرٌ عَلَيَّ مِنْ يَسْرَةِ اللَّهِ عَلَيْهِ تَقِيمُ الصَّلَاةَ الْمَكْتُوبَةَ وَتُؤَدِّي الرِّكَاعَ الْمَفْرُوضَةَ وَتَلْقَى اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَا تُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا أَوْلَا أَدُلُّكَ عَلَى رَأْسِ الْأَمْرِ وَعَمُودِهِ وَدُرُورِهِ سَنَامِهِ أَمَّا رَأْسُ الْأَمْرِ فَالْإِسْلَامُ فَمَنْ أَسْلَمَ سَلِمَ وَأَمَّا عَمُودُهُ فَالصَّلَاةُ وَأَمَّا دُرُورُهُ سَنَامِهِ فَالْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْلَا أَدُلُّكَ عَلَى أَبْوَابِ الْخَيْرِ الصَّوْمُ حِنَّةٌ وَالصَّدَقَةُ وَبِقِيَامِ الْعَبْدِ فِي حَوْفِ اللَّيْلِ يُكْفَرُ الْخَطِيئَاتِ». وَتَلَا هَذِهِ الْآيَةَ {تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ} «أَوْلَا أَدُلُّكَ عَلَى أُمَّلِكَ ذَلِكَ لَكَ كُلُّهُ». قَالَ فَأَقْبَلَ نَفْرًا. قَالَ فَخَشِيتُ أَنْ يَسْتَعْلُوا عَنِّي رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. قَالَ شُعْبَةُ أَوْ كَلِمَةً نَحْوَهَا. قَالَ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَوْلُكَ «أَوْلَا أَدُلُّكَ عَلَى أُمَّلِكَ ذَلِكَ لَكَ كُلُّهُ». قَالَ فَأَشَارَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيَدِهِ إِلَى لِسَانِهِ. قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَإِنَّا لَنُؤَاخِذُ بِمَا تَتَكَلَّمُ بِهِ قَالَ «نَكِلْكَ أُمَّكَ مُعَاذُ وَهَلْ يَكُوبُ النَّاسَ عَلَى مَنَاحِرِهِمْ إِلَّا حَصَائِدُ أَلْسِنَتِهِمْ»... «إِنَّكَ لَمْ تَزَلْ سَالِمًا مَا سَكَتَ، فَإِذَا تَكَلَّمْتَ كُتِبَ لَكَ أَوْ عَلَيْكَ»

619. Rəvayət edilir ki, Muaz ibn Cəbəl ؓ demişdir: “Biz Allah Elçisi ﷺ ilə birlikdə Təbuk döyüşünə idik. Allah Elçisi ﷺ tək olduqda ona dedim: “Ey Allahın Elçisi, mənə Cənnətə daxil edəcək bir əməl bildir”. O buyurdu: “Sən əzəmətli bir şey haqda soruşdun, (lakin) o, Allahın asanlaşdırdığı kimsə üçün asandır. Sən fərz namazını qılmalı, zəkat verməli və Allah ﷻ ilə Ona heç bir şeyi şərik qoşmayaraq görüşməlisən. Sənə işin əsasını, sütunlarını və zirvəsini bildirimmi? İşin əsası İslamdır. Kim İslamı qəbul etsə, salamat olar. Onun sütunları namaz, zirvəsi isə Allah yolunda cihaddır. Sənə xeyir qapılarını bildirimmi? Oruc qalxandır. Sədəqə vermək və qulun gecə ibadətə qalxması günahların kəffarəsidir”. Sonra bu ayəni oxudu: **“Onlar (gecə namazını qılmaq üçün) böyürlərini yataqdan qaldırır, qorxu və ümid içində Rəbbinə yalvarır və onlara verdiyimiz ruzilərdən (Allah yolunda) xərcləyirlər”** (Əs-Səcdə, 16). Sənə bunların hamısına necə sahib olmağı göstərimmi?” Bir neçə nəfər gəldi və onların məni Allah

¹ əl-Buxari, 1221, 1304; Muslim, 924, 1536, 2181.

Elçisindən ﷺ yayındıracaqlarından qorxdum. Mən dedim: “Ey Allahın Elçisi, - “Sənə bunların hamısına necə sahib olmağı göstərimmi?”- deyə söylədin”. Allah Elçisi ﷺ əli ilə dilini göstərdi. Mən dedim: “Ey Allahın Elçisi, doğrudan da biz danışdıqlarımıza görə cəzalandırılacağıq?” O buyurdu: “Anan səni itirsən, ey Muaz! Məgər insanlar dillərinin törətdiklərinə görə üzünü üstə odaya atılmırlarmı?!¹” Digər rəvayətdə deyilir: “Həqiqətən, sən susduqca salamat olarsan, danışdıqda isə sənin lehinə və ya əleyhinə yazılar”.²

Qonşu haqda

٦٢٠ - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ عَلَى نَاقَتِهِ الْجَدْعَاءِ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ يَقُولُ: «أَوْصِيكُمْ بِالْجَارِ». حَتَّى أَكْثَرَ، فَقُلْتُ: إِنَّهُ لَيُورِثُهُ.

620. Rəvayət edilir ki, Əbu Umamə ؓ demişdir: “Mən Allah Elçisinin ﷺ Vida həccində dəvənin üzərində ikən: “Sizə qonşuya yaxşılıq etməyi tövsiyə edirəm”- buyurduğunu, hətta bunu çox söylədiyini eşitdim və belə dedim: “Həqiqətən, ona da vərəsəlik payı düşəcək”.³

٦٢١ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: «خَيْرُ الْأَصْحَابِ عِنْدَ اللَّهِ تَعَالَى خَيْرُهُمْ لِصَاحِبِهِ، وَخَيْرُ الْجِيرَانِ عِنْدَ اللَّهِ تَعَالَى خَيْرُهُمْ لِجَارِهِ».

621. Abdullah ibn Amr ibn əl-As ؓ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Uca Allah yanında ən xeyirli dost öz dostuna yaxşılıq edənidir. Həmçinin Uca Allah yanında ən xeyirli qonşu öz qonşusuna yaxşılıq edənidir⁴”.⁵

¹ Əhməd, 22121, 22719. Şueyb əl-Arnəvut səhih olduğunu bildirmişdir.

² ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 16561. Hədis səhih li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 2866.

³ əl-Xarəti “Məkərimul-Əxlaq” 209; ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 7523. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 2548; Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 2573.

⁴ Bu məfhumun əksinin də eyni cür başa düşülməsinə dəlalət edir. Yəni Allah yanında dostların ən pisi öz dostuna pisləşməyə, habelə, qonşuların ən pisi də öz qonşusuna pisləşməyə.

⁵ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 115. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 103.

٦٢٢ - عَنْ أَنَسٍ، أَنَّ غُلَامًا مِنَ الْيَهُودِ كَانَ يَخْدُمُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَمَرَضَ، فَأَتَاهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعُودُهُ، فَقَعَدَ عِنْدَ رَأْسِهِ فَقَالَ: «أَسْلِمَ»، فَتَنَظَرَ إِلَى أَبِيهِ، وَهُوَ عِنْدَ رَأْسِهِ، فَقَالَ لَهُ: أَطْعَمَ أَبَا الْقَاسِمِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَسْلَمَ، فَخَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يَقُولُ: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْقَذَهُ مِنَ النَّارِ».

622. Ənəs رضي الله عنه rəvayət edir ki, yəhudi bir uşaq Peyğəmbərə ﷺ xidmət edirdi. Bir gün uşaq xəstələndi və Peyğəmbər ﷺ ona baş çəkməyə getdi. O, uşağın baş tərəfində oturdu və ona: “Müsəlman ol!” – dedi. Uşaq baş tərəfində dayanmış atasının üzünə baxdı. Atası ona: “Əbul-Qasimə رضي الله عنه itaət et!” – dedi və uşaq İslam dinini qəbul etdi. Sonra Peyğəmbər ﷺ onun yanından çıxdı və: “Onu Oddan xilas edən Allaha həmd olsun!” – dedi”.¹

Ən xeyirli insanlar

٦٢٣ - عَنْ جَابِرٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «خَيْرُ النَّاسِ أَنْفَعُهُمُ لِلنَّاسِ».

623. Rəvayət edilir ki, Cabir رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Ən xeyirli insanlar insanlara ən çox faydalı olanlardır”.²

Manəni yoldan kənar etmək

٦٢٤ - حَدَّثَنِي مُعَاوِيَةُ بْنُ قُرَّةَ قَالَ: كُنْتُ مَعَ مَعْقِلِ الْمُرَزِيِّ، فَأَمَاطَ أَدَى عَنِ الطَّرِيقِ، فَرَأَيْتُ شَيْئًا فَبَادَرْتُهُ، فَقَالَ: مَا حَمَلَكَ عَلَى مَا صَنَعْتَ يَا ابْنَ أَخِي؟ قَالَ: رَأَيْتَكَ تَصْنَعُ شَيْئًا فَصَنَعْتُهُ، فَقَالَ: أَحْسَنْتَ يَا ابْنَ أَخِي، سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ أَمَاطَ أَدَى عَنِ طَرِيقِ الْمُسْلِمِينَ كُتِبَ لَهُ حَسَنَةٌ، وَمَنْ تُقْبِلَتْ لَهُ حَسَنَةٌ دَخَلَ الْجَنَّةَ».

624. Rəvayət edilir ki, Muaviyə ibn Qurra رضي الله عنه demişdir: “Bir dəfə mən Mə'qil əl-Muzəni ilə bir yerdə yol gedərkən o, insanlara əziyyət verən bir şeyi yoldan kənarlaşdırdı.³ Sonra mən də yolda bir şey gördüm və dərhal onu götürüb yoldan kənara atdım. Mə'qil soruşdu: “Belə etməyə səni vadar edən nədir, qardaş oğlu?” Mən dedim: “Sənin belə etdiyini gördüm deyə, mən də belə etdim”. O, dedi: “Yaxşı iş gördün, qardaş oğlu! Mən Peyğəmbərin ﷺ belə buyurduğunu eşitmişəm: “Kim müsəlmanların yolun-

¹ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 524. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 1574.

² əş-Şihab “Musnəd” 1234. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 3289.

³ İslam alimləri bunu “öz əməli ilə başqalarını yaxşı işlər görməyə dəvət etmək” adlandırırlar.

dan əziyyət verən bir şeyi kənar edərsə, ona bir savab yazılar. Kimin də savabı qəbul olunarsa, Cənnətə daxil olar”¹.

٦٢٥ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: كَانَتْ شَجْرَةٌ فِي طَرِيقِ النَّاسِ تُؤَذِي النَّاسَ، فَأَتَاهَا رَجُلٌ فَعَزَلَهَا عَنْ طَرِيقِ النَّاسِ، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: فَلَقَدْ رَأَيْتُهُ يَتَقَلَّبُ فِي ظِلِّهَا فِي الْجَنَّةِ.

625. Rəvayət edilir ki, Ənəs ibn Məlik ؓ demişdir: “Bir kişi insanlara əziyyət verən bir ağacı yoldan kənar etdi. Peyğəmbər ﷺ buyurdu: “Mən onun Cənnətdə həmin ağacın kölgəsinin altında gəzib dolaşdığını gördüm”².

٦٢٦ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «مَرَّ رَجُلٌ بِغُصْنِ شَجْرَةٍ عَلَى ظَهْرِ طَرِيقٍ فَقَالَ وَاللَّهِ لَأُنْحِنَنَّ هَذَا عَنِ الْمُسْلِمِينَ لَا يُؤْذِيهِمْ. فَأُدْخِلَ الْجَنَّةَ».

626. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Bir kişi yolun üstündə olan bir ağac budağının yanından keçdikdə belə dedi: “Allaha and olsun ki, müsəlmanlara əziyyət verməməsi üçün mən bunu aradan götürəcəyəm!” (Buna görə) o, Cənnətə daxil edildi”³.

٦٢٧ - عَنْ أَبِي بَرْزَةَ الْأَسْلَمِيِّ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، دُلَّنِي عَلَى عَمَلٍ يُدْخِلُنِي الْجَنَّةَ، قَالَ: «أَمِطِ الْأَذَى عَنِ طَرِيقِ النَّاسِ».

627. Əbu Bərzə əl-Əsləmi ؓ demişdir: “Bir dəfə mən Allah Elçisinə ﷺ dedim: “Ey Allahın Elçisi! Mənə elə bir əməl öyrət ki, o məni Cənnətə daxil etsin.” O buyurdu: “Əziyyət verən şeyi insanların yolundan kənar et!”⁴

Dünyadan itirdiyinin sənə zərəri olmaz

٦٢٨ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «أَرْبَعٌ إِذَا كُنَّ فَيْكَ فَلَا عَلَيْكَ مَا فَاتَكَ مِنَ الدُّنْيَا حِفْظٌ أَمَانَةٌ، وَصِدْقٌ حَدِيثٌ، وَحُسْنُ خَلِيقَةٍ وَعِفَّةٌ فِي طُعْمَةٍ».

¹ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 593. Hədis həsəndir. Bax: Səhih və Daif Ədəbul-Mufrad, 462.

² Əhməd, 12599. Hədis həsən-səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 2977.

³ Muslim, 4744, 6836.

⁴ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 228. Hədis səhihdir. Bax: Səhih Ədəbul-Mufrad, 168.

628. Abdullah ibn Amr رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Səndə dörd (xislət) olarsa, dünyadan itirdiyinin sənə heç bir zərəri olmaz; əmanəti qorumaq, düz danışmaq, gözəl əxlaqlı olmaq, haram yeməkdən çəkinmək”.¹

Yaxşı işlər edənin misalı

٦٢٩ - عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِنَّ مَثَلَ الَّذِي يَعْمَلُ السَّيِّئَاتِ ثُمَّ يَعْمَلُ الْحَسَنَاتِ، كَمَثَلِ رَجُلٍ كَانَتْ عَلَيْهِ دِرْعٌ ضَيْفَةٌ قَدْ خَنَقَتْهُ ثُمَّ عَمِلَ حَسَنَةً فَأَنْفَكَتُ حَلَقَةً، ثُمَّ عَمِلَ أُخْرَى فَأَنْفَكَتُ حَلَقَةً أُخْرَى، حَتَّى يَخْرُجَ إِلَى الْأَرْضِ».

629. Uqbə ibn Amir رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisinin ﷺ belə dediyini eşitmişdir: “Həqiqətən, günahlar etdikdən sonra yaxşı işlər görənin misalı, üzərində onu sıxan dar zirehi olan kişinin misalı kimidir. Sonra o, yaxşı iş gördükdə bir halqa qopur, sonra başqa bir yaxşı iş gördükdə digər halqa qopur, nəhayət, onların (hamısı) yerə tökülür”.²

Yaxşılıq gözəl əxlaqdır

٦٣٠ - عَنْ ثَوَّاسِ بْنِ سَمْعَانَ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْبِرِّ وَالْإِنِّمِ فَقَالَ «الْبِرُّ حُسْنُ الْخُلُقِ وَالْإِنِّمُ مَا حَاكَ فِي صَدْرِكَ وَكَرِهْتَ أَنْ يَطَّلِعَ عَلَيْهِ النَّاسُ».

630. Rəvayət edilir ki, Nəvvəs ibn Səman əl-Ənsari رضي الله عنه demişdir: “Mən Allah Elçisindən ﷺ yaxşılıq və günah barədə soruşdum. O buyurdu: “Yaxşılıq gözəl əxlaqdır. Günah isə qəlbində tərəddüd edən, ancaq başqalarının onun barəsində bilmələrini istəmədiyən bir şeydir”.³

٦٣١ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الْمَعْرُوفُ إِلَى النَّاسِ يَبْقَى صَاحِبِهَا مَصَارِعَ السُّوءِ وَالْآفَاتِ وَالْهَلَكَاتِ وَأَهْلُ الْمَعْرُوفِ فِي الدُّنْيَا هُمْ أَهْلُ الْمَعْرُوفِ فِي الْآخِرَةِ».

631. Rəvayət edilir ki, Ənəs ibn Malik رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “İnsanlara yaxşılıq etmək pis aqibətdən, bəlalardan və həlak

¹ İbn Vəhb “əl-Cami” 533. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 733.

² ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 783. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 2854.

³ Muslim, 4632, 6680.

olmaqdan qoruyur. Dünyada yaxşılıq edənlər Axirətdə də yaxşılıq edənlərdən sayılırlar".¹

Allahın ipindən möhkəm yapışın!

٦٣٢ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ يَرْضَى لَكُمْ ثَلَاثًا، وَيَسْخَطُ لَكُمْ ثَلَاثًا، يَرْضَى لَكُمْ: أَنْ تَعْبُدُوهُ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا، وَأَنْ تَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا، وَأَنْ تَنَاصَحُوا مَنْ وُلَّاهُ اللَّهُ أَمْرَكُمْ، وَيَكْرَهُ لَكُمْ: قِيلَ وَقَالَ، وَكَثْرَةَ السُّؤَالِ، وَإِضَاعَةَ الْمَالِ».

632. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurmuşdur: "Allah sizin üç əməlinizdən razı qalır, üç² əməlinizə isə qəzəbi tutur: sizin yalnız Ona ibadət edib, heç nəyi Ona şərik qoşmamağınızdan, hamılıqla Allahın ipindən möhkəm yapışmağınızdan və Allahın sizə nəсіб etdiyi ixtiyar sahiblərinə nəsihət etməyinizdən razı qalır. Dedi-qodu yaymağınıza, çox sual verməyinizə və malı zay etməyinizə isə qəzəbi tutur".³

Sənə aid olmayan işə qarışma!

٦٣٣ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «مَنْ حَسَنَ إِسْلَامِ الْمَرْءِ تَرَكُهُ مَا لَا يَعْنِيهِ».

633. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: "Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: "Kişinin İslamının gözəlliyi ona aid olmayan şeyləri⁴ tərk etməsindədir".⁵

Təbəssüm

٦٣٤ - عَنْ أَبِي ذَرٍّ قَالَ قَالَ لِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «لَا تَحْقِرَنَّ مِنَ الْمَعْرُوفِ شَيْئًا وَلَوْ أَنْ تَلْقَى أَحَاكَ بِوَجْهِ طَلْقٍ».

¹ əl-Hakim, 429. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 3795.

² Burada "üç" deyildikdə, Allahın razı qaldığı və qəzəbi tutduğu əməllərin təkə bu üçündən ibarət olduğu nəzərdə tutulmur. Sadəcə olaraq bu üçü bu qəbildən olan əməlləri özündə cəm edir.

³ əl-Buxari "Ədəbul-Mufrad" 442. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 685.

⁴ Burada müsəlmanı dünya və Axirəti barədə maraqlandırmayan işlər nəzərdə tutulur.

⁵ ət-Tirmizi, 2317, 2487; İbn Macə, 3976. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 5911.

634. Rəvayət edilir ki, Əbu Zərr رضي الله عنه demişdir: “Peyğəmbər ﷺ mənə dedi: “Qardaşını gülər üzlə qarşılamaq olsa belə, heç bir yaxşılığı az hesab etmə!”¹

Üzüyola olmaq

٦٣٥ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «رَجِمَ اللَّهُ رَجُلًا سَمَحًا إِذَا بَاعَ، وَإِذَا اشْتَرَى، وَإِذَا أَقْضَى.»

635. Cabir ibn Abdullah رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Satanda, alanda və haqqını tələb edəndə üzüyola olan kimsəyə Allah mərhəmət etsin!”²

Kim Allahın işçilərindən hesab olunur?

٦٣٦ - سَمِعَ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرٍو قَالَ لِابْنِ أَخِي لَهُ خَرَجَ مِنَ الْوَهْطِ: أَيْعْمَلُ عُمَّالَكَ؟ قَالَ: لَا أَدْرِي، قَالَ: أَمَا لَوْ كُنْتَ تَفْقِيًا لَعَلِمْتَ مَا يَعْمَلُ عُمَّالُكَ، ثُمَّ التَفَتَ إِلَيْنَا فَقَالَ: إِنَّ الرَّجُلَ إِذَا عَمِلَ مَعَ عُمَّالِهِ فِي دَارِهِ، وَقَالَ أَبُو عَاصِمٍ مَرَّةً: فِي مَالِهِ، كَانَ عَامِلًا مِنْ عُمَّالِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ.

636. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Amr رضي الله عنه qardaşı oğlunun bostandan çıxdığını görüb ondan: “İşçilərin işləyirmi?”– deyə soruşdu. O: “Bilmirəm!”– deyə cavab verdi. Abdullah dedi: “Səqəfli³ olsaydın, işçilərinin nə işlə məşğul olduğunu bilərdin”. Sonra o, bizə tərəf döndü və dedi: “Adam işçiləri ilə birgə öz evində işlədiyi təqdirdə, Allahın ﷻ işçilərindən hesab olunar”⁴.

Mötədil olmaq

٦٣٧ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَرْحَسِ الْمُرَبِّيِّ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «السَّمْتُ الْحَسَنُ وَالْتُّؤَدَةُ وَالْاِقْتِصَادُ جُزْءٌ مِنْ أَرْبَعَةٍ وَعِشْرِينَ جُزْءًا مِنَ النَّبُوَّةِ.»

¹ Muslim, 4760, 6857.

² əl-Buxari, 1934, 2076.

³ Burada “səqəfli” deyildikdə, məşhur Bənu-Səqif qəbiləsinə mənsub olanlar nəzərdə tutulur. Bənu-Səqif qəbiləsindən olanlar əkinçiliklə başqalarına nisbətən daha çox məşğul olduqlarına görə Abdullah ibn Amr ibn As رضي الله عنه onları misal çəkmişdir.

⁴ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 448. Əsər səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1/8, hədis 9.

637. Abdullah ibn Sərcəs əl-Muzəni ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ buyurdu: “(Bir işi) gözəl tərzdə etmək, tələsməmək və mütədil olmaq peyğəmbərliyin iyirmi dördü bir hissəsidir”.¹

Yaxşı dostla pis dostun misalı

۶۳۸ - عَنْ أَبِي مُوسَى عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَثَلُ الْجَلِيسِ الصَّالِحِ وَالسَّوِّءِ كَمَثَلِ الْمِسْكِ وَنَافِخِ الْكَبِيرِ فَحَامِلُ الْمِسْكِ إِمَّا أَنْ يُحْدِثَكَ وَإِمَّا أَنْ تَتَّبَعَ مِنْهُ وَإِمَّا أَنْ تُجِدَ مِنْهُ رِيحًا طَيِّبَةً وَنَافِخُ الْكَبِيرِ إِمَّا أَنْ يُحْرِقَ ثِيَابَكَ وَإِمَّا أَنْ تُجِدَ رِيحًا خَبِيثَةً.

638. Əbu Musa ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Yaxşı dostla pis dostun məsəli ətir satanla körük vuranın məsəlinə bənzəyir. Ətir satana gəlincə, ya o sənə ətir bağışlayar, ya sən ondan ətir alarsan, ya da ondan gözəl iy gəldiyini duyarsan. Körük vurana gəldikdə isə, ya o sənin paltarını yandırar, ya da ondan pis iy gəldiyini hiss edərsən”.²

Allahın şahidləri kimlərdir?

۶۳۹ - عَنْ أَبِي بَكْرٍ بْنِ أَبِي زُهَيْرٍ التَّمِيمِيِّ عَنْ أَبِيهِ قَالَ حَطَبْنَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالنَّبَاةِ أَوْ النَّبَاةِ - قَالَ وَالنَّبَاةُ مِنَ الطَّائِفِ - قَالَ «يُوشِكُ أَنْ تَعْرِفُوا أَهْلَ الْحَنَّةِ مِنْ أَهْلِ النَّارِ». قَالُوا بِمَ ذَاكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ «بِالنَّبَاةِ الْحَسَنِ وَالنَّبَاةِ السَّيِّئِ أَنْتُمْ شُهَدَاءُ اللَّهِ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ».

639. Əbu Bəkr ibn Əbu Zuheyri əs-Səqafi atasından ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ Taifdə yerləşən ən-Nəbəvat adlanan yerdə bizimlə söhbət edərək buyurdu: “Haradasa Cənnət əhlini Cəhənnəm əhlindən ayırd edib tanıya bilərsiniz”. Səhabələr soruşdular: “Ey Allahın Elçisi, onları nə ilə ayırd etmək olar?” Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Yaxşı və pis yad edilməklə. Siz öz aranızda Allahın şahidlərisiniz”.³

۶۴۰ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَفَ عَلَى نَاسٍ جُلُوسٍ فَقَالَ: «أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِخَيْرِكُمْ مِنْ شَرِّكُمْ». قَالَ: فَسَكَتُوا فَقَالَ ذَلِكَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَقَالَ رَجُلٌ: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ أَخْبِرْنَا بِخَيْرِنَا مِنْ شَرِّنَا. قَالَ: «خَيْرُكُمْ مَنْ يُرْجَى خَيْرُهُ وَيُؤْمَنُ شَرُّهُ وَشَرُّكُمْ مَنْ لَا يُرْجَى خَيْرُهُ وَلَا يُؤْمَنُ شَرُّهُ».

¹ Ət-Tirmizi, 2010, 2141. Hədis həsəndir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1696.

² əl-Buxari, 5108, 5534; Muslim, 6635.

³ İbn Macə, 4221, 4361. Hədis həsəndir. Bax: Səhih Sunən İbn Macə, 3400.

640. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم bir dəstə oturmuş insanların yanında dayanıb soruşdu: “Sizin ən xeyirli və şərli olanlarınız barədə xəbər verimmə?” Hamı susdu. Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم bunu üç dəfə təkrar etdi. Bir kişi dedi: “Bəli, ey Allahın Elçisi, bizə ən xeyirli və şərli olanlarımız barədə xəbər ver!” Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم buyurdu: “Xeyirli olanınız (insanların) ondan yaxşılıq gözlədikləri və şərindən təhlükəsiz olduqları kimsədir. Şərli olanınız isə (insanların) ondan yaxşılıq gözləmədikləri və şərindən təhlükəsiz olmadıqları kimsədir”.¹

Əhdlərinə vəfa edənlər

٦٤١ - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ حَيَارَ عِبَادِ اللَّهِ الْمُؤَقُونَ الْمُطِيبُونَ».

641. Rəvayət edilir ki, Aişə رضي الله عنها demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم buyurdu: “Həqiqətən, Allahın qulları arasında ən xeyirli olanlar əhdlərinə vəfa edənlər və haqları ödəyənlərdir”.²

Cənnətə salacaq altı xislət

٦٤٢ - عَنْ عَبْدِ بْنِ الصَّامِتِ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: " اِضْمُنُوا لِي سِتًّا مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَضْمَنْ لَكُمْ الْجَنَّةَ: إِذَا صَلَّيْتُمْ، وَأَوْفُوا إِذَا وَعَدْتُمْ، وَأَدُّوا إِذَا أَوْثَقْتُمْ، وَاحْفَظُوا فُرُوجَكُمْ، وَعَضُّوا أَبْصَارَكُمْ، وَكَفُّوا أَيْدِيَكُمْ "

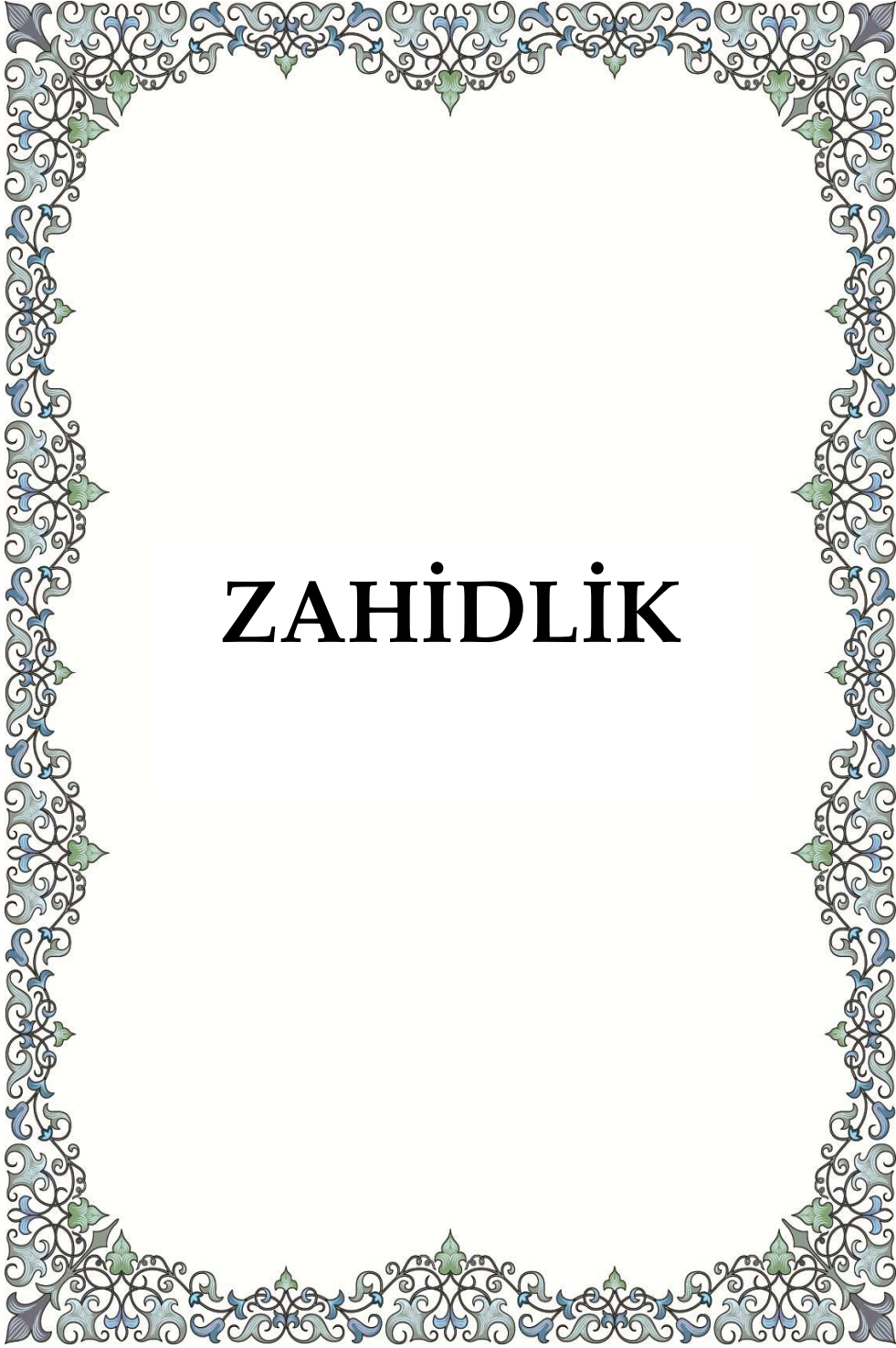
642. Ubadə ibn əs-Samit رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurmuşdur: “Altı xisləti (davamlı olaraq) yerinə yetirəcəyinizə dair mənə zəmanət verin, Cənnətə girəcəyinizə zəmanət verim: danışanda, düz söz danışın, vəd verdikdə, onu yerinə yetirin, sizə əmanət verildikdə, onu yiyəsinə qaytarın, cinsiyyət orqanlarınızı zinadan qoruyun, haram buyurulanlara baxmayın və əlinizi (haram işlərdən) çəkin”.³

¹ Ət-Tirmizi, 2263, 2432. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 4993.

² Əbu Nueym “Hilyətul-Əuliyə” 10/290. Hədis Səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 2062.

³ Əhməd, 22757, 22809, 23137; İbn Xuzeymə, 91; İbn Hibban, 107; əl-Hakim, 8066. Hədis həsən li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərğib vət-Tərhib, 2416, Silsilə əs-Səhihə, 1470.

ZAHİDLİK

Zahid olmağın fəziləti

٦٤٣ - عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدِ السَّاعِدِيِّ قَالَ أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلٌ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ دُلَّنِي عَلَى عَمَلٍ إِذَا أَنَا عَمَلْتُهُ أَحْبَبَنِي اللَّهُ وَأَحْبَبَنِي النَّاسُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «أَزْهَدْ فِي الدُّنْيَا يُحِبُّكَ اللَّهُ وَأَزْهَدْ فِيمَا فِي أَيْدِي النَّاسِ يُحِبُّكَ النَّاسُ».

643. Rəvayət edilir ki, Səhl ibn Səd əs-Səidi رضي الله عنه demişdir: “Bir kişi Peyğəmbərin ﷺ yanına gəlib dedi: “Ey Allahın Elçisi! Mənə elə bir əməl öyrət ki, onu etdikdə Allah da mənə sevsin, insanlar da!” Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Dünyaya göz dikmə¹, Allah səni sevər. İnsanların əlində olana göz dikmə, insanlar səni sevər”.²

٦٤٤ - عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدِ قَالَ: جَاءَ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ، عِشْ مَا شِئْتَ فَإِنَّكَ مَيِّتٌ، وَعَمَلْ مَا شِئْتَ فَإِنَّكَ مَجْرِيٌّ بِهِ، وَأَحْبِبْ مَنْ شِئْتَ فَإِنَّكَ مُفَارِقُهُ، وَاعْلَمْ أَنَّ شَرَفَ الْمُؤْمِنِ قِيَامُ اللَّيْلِ، وَعِزُّهُ اسْتِغْنَاؤُهُ عَنِ النَّاسِ.

644. Rəvayət edilir ki, Səhl ibn Səd رضي الله عنه demişdir: “Cəbrail عليه السلام Peyğəmbərin ﷺ yanına gəlib buyurdu: “Ey Muhəmməd, istədiyən qədər yaşa, şübhəsiz ki, sən öləcəksən. İstədiyini et, şübhəsiz ki, sənə əvəzi veriləcək. İstədiyini sev, şübhəsiz ki, ondan ayrılacaqsan. Bil ki, möminin şərəfi gecə namazını qılmasında, onun izzəti isə insanlara möhtac olmamasındadır”.³

٦٤٥ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: مَرَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِشَاةٍ مَيْتَةٍ فَدَلَّقَهَا أَهْلِهَا، فَقَالَ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَلدُّنْيَا أَهْوَنُ عَلَى اللَّهِ مِنْ هَذِهِ عَلَى أَهْلِهَا.

645. Rəvayət edilir ki, İbn Abbas رضي الله عنه demişdir: “Bir dəfə Allah Elçisi ﷺ yiyəsi tərəfindən atılmış ölü qoyunun yanından keçərək belə buyurdu: “Canım Əlində Olana and olsun ki, bu, yiyəsi üçün dəyərsiz olduğu kimi dünya da Allah üçün dəyərsizdir”.⁴

¹ Hədisdə göz dikmə ifadəsi ərəbcə “zahid olmaq” kimi ifadə edilir. Zahidlik dünyaya rəğbət bəsləməyin və bağlılığın ziddidir. İbn əl-Qeyyim رحمه الله belə buyurur: “Zahidlik Axirətdə fayda verməyəcək şeyləri tərək etməkdir”. (Mədaricus-Salikin, səh. 285).

² İbn Macə, 4102, 4241. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 944.

³ ət-Tabərani “Mucəmul-Əvsat” 4278. Hədis həsəndir. Bax: Sahih ət-Tərgib vət-Tərhib, 627.

⁴ Əhməd, 3047, 3048. Hədis səhih li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 3236.

Zülm edəni əfv et!

٦٤٦ - عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ قَالَ: لَقِيتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لِي: يَا عُقْبَةُ بْنُ عَامِرٍ، صِلْ مَنْ قَطَعَكَ، وَأَعْطِ مَنْ حَرَمَكَ، وَأَعْفُ عَمَّنْ ظَلَمَكَ.

646. Rəvayət edilir ki, Uqbə ibn Amir ؓ demişdir: “Bir gün Allah Elçisi ﷺ ilə görüşdükdə, o, mənə buyurdu: “Ey Uqbə ibn Amir, sənənlə əlaqəni kəsənlə əlaqəni möhkəmlət, (malından) sənə verməyə nə ver və sənə zülm edəni əfv et!”¹

٦٤٧ - أَنَّ عَبْدَ بْنَ الصَّامِتِ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: مَا مِنْ رَجُلٍ يُجْرَحُ فِي حَسَدِهِ جِرَاحَةً فَيَتَصَدَّقُ بِهَا إِلَّا كَفَّرَ اللَّهُ عَنْهُ مِنْلَ مَا تَصَدَّقَ بِهِ.

647. Rəvayət edilir ki, Ubadə ibn əs-Samit ؓ demişdir: “Mən Peyğəmbərin ﷺ belə dediyini eşitdim: “Kimin bədəni (başqası tərəfindən) yaralanarsa, sonra bunu Allah üçün keçərsə, bu, onun üçün günahlara kəffarə olar”.²

Bu ümmətin kasıbları

٦٤٨ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «تَجْتَمِعُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَيُقَالُ: أَيْنَ فُقَرَاءُ هَذِهِ الْأُمَّةِ وَمَسَاكِينِهَا، قَالَ: فَيَقُولُونَ، فَيُقَالُ لَهُمْ: مَاذَا عَمِلْتُمْ؟ فَيَقُولُونَ: رَبَّنَا ابْتَلَيْتَنَا فَصَبَّرْنَا، وَآتَيْتَ الْأَمْوَالَ وَالسُّلْطَانَ غَيْرَنَا، فَيَقُولُ اللَّهُ: صَدَقْتُمْ، قَالَ: فَيَدْخُلُونَ الْحَنَّةَ قَبْلَ النَّاسِ وَيَبْقَى شِدَّةُ الْحِسَابِ عَلَى دَوَى الْأَمْوَالِ وَالسُّلْطَانَ». قَالُوا: فَأَيْنَ الْمُؤْمِنُونَ يَوْمَئِذٍ؟ قَالَ: «يُوضَعُ لَهُمْ كِرَاسِي مِنْ نُورٍ وَتُظَلَّلُ عَلَيْهِمُ الْعِمَامُ يَكُونُ ذَلِكَ الْيَوْمَ أَقْصَرَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ مِنْ سَاعَةٍ مِنْ نَهَارٍ»

648. Abdullah ibn Amr ؓ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Siz Qiyamət günü bir yerə toplanacaqsınız. Belə deyiləcək: “Bu ümmətin kasıb və miskinləri haradadır?” Onlar ayağa qalxacaqlar və onlara deyiləcək: “Nə etdiniz?” Onlar deyəcəklər: “Ey Rəbbimiz! Sən bizi sınağa çəkdin, biz də səbir etdik. Sən var-dövləti və hakimiyyəti başqalarına verdin”. Allah deyəcək: “Doğru dediniz!” Onlar Cənnətə (bütün) insanlardan qabaq daxil olacaqlar. Var-dövlət və hakimiyyət sahibi olub şiddətli sorğu-sual olunanlar isə qalacaqlar”. Səhabələr Peyğəmbərdən ﷺ soruşdular: “O gün möminlər harada olacaqlar?” O buyurdu: “Onlar üçün nurdan kürsülər qoyula-

¹ Əhməd, 17488, 17589. Şueyb əl-Arnəvut isnadının həsən olduğunu bildirmişdir.

² Əhməd, 22753, 22844, 23087, 23178. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 2273.

caq və buludlar onların üstünə kölgə salacaq. O gün möminlərə günün bir saati qədər qısa olacaq".¹

٦٤٩ - عَنْ فَصَّالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا صَلَّى بِالنَّاسِ يَخِرُّ رِجَالٌ مِنْ قَامَتِهِمْ فِي الصَّلَاةِ مِنَ الْخِصَاصَةِ وَهُمْ أَصْحَابُ الصُّفَّةِ حَتَّى تَقُولَ الْأَعْرَابُ هُوَلَاءِ مَجَانِينُ أَوْ مَجَانُونَ فَإِذَا صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْصَرَفَ إِلَيْهِمْ فَقَالَ «لَوْ تَعْلَمُونَ مَا لَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ لِأَحَبِّبْتُمْ أَنْ تَزْدَادُوا فَاقَةً وَحَاجَةً».

649. Fədalə ibn Ubeyd رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم camaatla birgə namaz qılarkən Suffə əhli² arasında aclıqdan yığılanlar olurdu, bədəni ərəblər də bunu görüb: “Bunlar dəlidirlər”- deyirdilər. Allahın Elçisi صلى الله عليه وسلم namazı bitirdikdən sonra onlara tərəf dönüb buyurdu: “Allahın dərğahında sizin üçün nələr hazırlandığını bilsəydiniz, yoxsul və möhtac olmağınızın artmağını istərdiniz”.³

Nankorluğun əlacı

٦٥٠ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «انظُرُوا إِلَيَّ مَنْ أَسْفَلَ مِنْكُمْ وَلَا تَنْظُرُوا إِلَيَّ مَنْ هُوَ فَوْقَكُمْ فَهَوَ أَخْدَرُ أَنْ لَا تَزْدَرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ». قَالَ أَبُو مُعَاوِيَةَ «عَلَيْكُمْ».

650. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Özünüzdən yuxarı səviyyədə olanlara yox, aşağı səviyyədə olanlara baxın! Bu, Allahın sizə bəxş etdiyi nemətə nankorluq etməməyiniz üçün daha uyğundur”.⁴

Əsas niyyətdir

٦٥١ - سَمِعْتُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبَانَ بْنِ عُمَانَ بْنِ عَفَّانَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ خَرَجَ زَيْدُ بْنُ نَابِتٍ مِنْ عِنْدِ مَرْوَانَ بِنِصْفِ النَّهَارِ فَقُلْتُ مَا بَعَثَ إِلَيْهِ هَذِهِ السَّاعَةَ إِلَّا لِشَيْءٍ سَأَلَ عَنْهُ. فَسَأَلْتُهُ فَقَالَ سَأَلْنَا عَنْ أَشْيَاءَ سَمِعْنَاهَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ «مَنْ كَانَتِ الدُّنْيَا هَمَّهُ فَوَقَّ اللَّهُ عَلَيْهِ أَمْرَهُ وَجَعَلَ فِقْرَهُ بَيْنَ عَيْنَيْهِ وَلَمْ يَأْتِهِ مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا مَا كُتِبَ لَهُ وَمَنْ كَانَتِ الْآخِرَةُ نِيَّتَهُ جَمَعَ اللَّهُ لَهُ أَمْرَهُ وَجَعَلَ غِنَاهُ فِي قَلْبِهِ وَأَتَتْهُ الدُّنْيَا وَهِيَ رَاغِمَةٌ».

¹ İbn Hibban, 7419; əl-Heysəmi “Məcməuz-Zəvaid” 18350. Hədis həsəndir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 3187, 3590.

² Suffə əhli-məsciddə Allah Elçisinin صلى الله عليه وسلم evsizlər üçün ayırdığı yerdə yaşayan səhabələr.

³ ət-Tirmizi, 2368, 2542. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərgib, 3306.

⁴ Muslim, 5264, 7619.

651. Abdur-Rahmən ibn Əban ibn Osman ibn Əffan atasının belə buyurduğunu rəvayət etmişdir: “Günorta vaxtı Zeyd ibn Sabir xəlifə Mərvanın yanına getdi. Mən ona dedim: “Onu günün bu saatında Mərvanın yanına göndərən nədir?” Bu haqda ondan soruşdum. O dedi: “O bizə Allah Elçisindən eşitdiyimiz bəzi şeylər haqda sual verdi. Mən də Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitmişəm: “Kimin məqsədi dünya olarsa, Allah onun işlərini qarışıq edər, kasıblığı onun gözlərinin arasında edər¹ və dünya malından ona yalnız qədərinə yazılan nəsib olar. Kimin də məqsədi Axirəti qazanmaq olarsa, Allah onun işlərini yoluna qoyar, qəlbini zəngin edər, dünya isə ram edilmiş halda ona gələr”.²

Axirət əməlləri

٦٥٢ - عَنْ مُصْعَبِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ الْأَعْمَشُ وَلَا أَعْلَمُهُ إِلَّا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «التَّوَدُّةُ فِي كُلِّ شَيْءٍ خَيْرٌ إِلَّا فِي عَمَلِ الْآخِرَةِ».

652. Musab ibn Səd atasının belə dediyini rəvayət etmişdir: “Aməş dedi: “Mən bu hədisi Allah Elçisindən ﷺ öyrənmişəm: “Tələsməmək Axirətə aid olan əməllərdən başqa hər bir şeydə xeyirdir”.³

Dünyada qərib kimi yaşa!

٦٥٣ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ أَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَنْكَبِي فَقَالَ: «كُنْ فِي الدُّنْيَا كَأَنَّكَ غَرِيبٌ أَوْ عَابِرُ سَبِيلٍ وَعَدِّ نَفْسَكَ فِي أَهْلِ الْقُبُورِ». فَقَالَ لِي ابْنُ عُمَرَ: إِذَا أَصْبَحْتَ فَلَا تُحَدِّثْ نَفْسَكَ بِالْمَسَاءِ وَإِذَا أَمْسَيْتَ فَلَا تُحَدِّثْ نَفْسَكَ بِالصَّبَاحِ وَخُذْ مِنْ صِحَّتِكَ قَبْلَ سَقَمِكَ وَمِنْ حَيَاتِكَ قَبْلَ مَوْتِكَ فَإِنَّكَ لَا تَدْرِي يَا عَبْدَ اللَّهِ مَا اسْمُكَ غَدًا... وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ يَقُولُ إِذَا أَمْسَيْتَ فَلَا تَنْتَظِرُ الصَّبَاحَ وَإِذَا أَصْبَحْتَ فَلَا تَنْتَظِرُ الْمَسَاءَ وَخُذْ مِنْ صِحَّتِكَ لِمَرَضِكَ وَمِنْ حَيَاتِكَ لِمَوْتِكَ.

653. Rəvayət edilir ki, İbn Ömər رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ çiynimdən tutaraq buyurdu: “Dünyada qərib və ya müsafir kimi yaşa⁴ və özünü qəbir

¹ Yəni insanlara möhtac olmağı ona nəsib edər.

² İbn Macə, 4105, 4244; ət-Tirmizi, 2465, 2653. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 3168; Silsilə əs-Səhihə, 949; Səhih əl-Cami, 6510.

³ əl-Beyhəqi “Sunənul-Kubra” 21324; əl-Hakim 213. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 3356.

⁴ Bu dünya müvəqqəti, Axirət isə əbədi məskəndir. “Ey qövmüm! Bu dünya həyatı ancaq fani bir zövqdür, Axirət isə qərar tutacağınız yurddur” (Ğafir, 39). Əli ibn Əbu Talib رضي الله عنه demişdir:

əhlindən say!” Ravi deyir: “İbn Ömər mənə dedi: “Səhərə çıxdıqda axşamı gözləmə, axşamladıqda isə sabahı gözləmə! Xəstəliyin gəlməzdən əvvəl sağlamlığından, ölümün gəlməzdən əvvəl isə həyatından istifadə et! Həqiqətən, sən, ey Allahın qulu! Sabah adının nə olacağını¹ bilmirsən!”² Digər rəvayətdə deyilir: “İbn Ömər deyərdi: “Axşama çıxdığın zaman səhərə sağ çıxacağına, səhərə çıxdığın zaman da axşama sağ qalacağına arxayın olma! Xəstələnməyə sağlamlığından və ölənməyə həyatından istifadə et!”³

٦٥٤ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِرَجُلٍ وَهُوَ يَعْطُهُ : اغْتَنِمْ خَمْسًا قَبْلَ خَمْسٍ : شَبَابَكَ قَبْلَ هَرَمِكَ ، وَصِحَّتَكَ قَبْلَ سَقَمِكَ ، وَغِنَاءَكَ قَبْلَ فَقْرِكَ ، وَفَرَاغَكَ قَبْلَ شُغْلِكَ ، وَحَيَاتَكَ قَبْلَ مَوْتِكَ .

654. Rəvayət edilir ki, İbn Abbas رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Beş şey gələnməyə beş şeydən istifadə et: qocalanməyə cavanlığından, xəstələnməyə sağlamlığından, kasıblayanməyə var-dövlətindən, məşğul olanməyə boş vaxtıdan və bir də ölənməyə həyatından”.⁴

٦٥٥ - عَنْ رَجُلٍ ، مِنْ النَّخَعِ قَالَ : شَهِدْتُ أَبَا الدَّرْدَاءِ حِينَ حَضَرَتْهُ الْوَفَاةُ ، قَالَ : أُحَدِّثُكُمْ حَدِيثًا سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : "اعْبُدِ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ ، فَإِنْ كُنْتَ لَا تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ ، وَاعْدُدْ نَفْسَكَ فِي الْمَوْتَى ، وَإِيَّاكَ وَدَعْوَةَ الْمَظْلُومِ فَإِنَّهَا مُسْتَجَابَةٌ ، وَمَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يَشْهَدَ الصَّلَاتَيْنِ الْعِشَاءَ وَالصُّبْحَ وَلَوْ حَبْوًا فَلْيَفْعَلْ"

655. Nəxadan olan bir kişinin belə dediyi rəvayət edilir: “Mən Əbu əd-Dərdənin رضي الله عنه vəfatından öncə belə dediyini eşitmişəm: “Sizə Allah Elçisindən ﷺ eşitdiyim bir hədis danışacağam. Mən Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitdim: “Allaha elə ibadət et ki, sanki Onu görürsən. Sən Onu görməsən belə, O, səni görür. Özünü ölüldən hesab et və məzlumun duasından qorx! Çünki onun duası müstəcəbdir. Sizdən kim İşa və Sübh

¹ “Bu dünya gəldi-gedərdi və o, artıq geridə qalmışdır. Axirət isə qarşıda hər kəsi gözləməkdədir. İkisindən də öz övladları (yəni ona könül bağlayanları) var. Siz ey müsəlmanlar, dünya övladlarından yox, Axirət övladlarından olun! Bu gün bir iş görürsünüz, ancaq sorğu-sual olunmursunuz. Sabah isə sorğu-sual olunacaq və heç bir iş (yəni tövbə) edə bilməyəcəksiniz”. (əl-Buxari, “Qəlbi yumşaldan əməllər kitabı”, 3-cü fəsil: “Arzuların çox olması haqqında”).

² Yəni bu gün səni öz adınla çağırırlarsa, sabah ölsən, səni “meyit” və ya “cənazə” deyə çağıra bilərlər.

³ ət-Tirmizi, 2333, 2503. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1157.

⁴ əl-Buxari, 5937, 6416.

⁵ əl-Hakim, 7846. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 1077

namazlarını (camaatla) qıla bilirsə, sürünərək getsə belə, onları (camaatla) qılsın!”¹

Allah sənə ruzini qardaşına görə də verə bilər

٦٥٦ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ كَانَ أَخْوَانَ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَكَانَ أَحَدُهُمَا يَأْتِي النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْآخَرُ يَحْتَرِفُ فَشَكَكَ الْمُحْتَرِفُ أَخَاهُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ «لَعَلَّكَ تُرْزَقُ بِهِ».

656. Rəvayət edilir ki, Ənəs ibn Malik ﷺ demişdir: “Peyğəmbərin ﷺ zamanında iki qardaş var idi. Onlardan biri Peyğəmbərin ﷺ yanına gəlib-gedər, o birisi isə qazanc dalınca gedərdi. Bir dəfə qazanc dalınca gedən qardaş digər qardaşı barədə Peyğəmbərə ﷺ şikayət etdi. Peyğəmbər ﷺ ona dedi: “Ola bilər ki, sən ona görə ruzi qazanırsan”.²

Qəlb zənginliyi

٦٥٧ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَيْسَ الْغِنَى عَنِ كَثْرَةِ الْعَرَضِ، وَلَكِنَّ الْغِنَى عَنِ النَّفْسِ».

657. Əbu Hureyra ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Zənginlik var-dövlətin çoxluğu ilə deyil. Əsl zənginlik nəfsin zəngin olmasıdır”.³

¹ əl-Beyhəqi “Şuabul-İman” 10060, 10544. Hədis həsən li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 418.

² ət-Tirmizi, 2345, 2516. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 5084.

³ İbn Bəttal ﷺ demişdir: “Əsl zənginlik var-dövlətin çoxluğu ilə əlaqədar deyil, çünki bir çoxlarına Allah var-dövlət bəxş etdikdə, onlar özlərinə verilmiş bu nemətə qane olmur, əksinə, onu artırmağa can atır və bu mal-dövlətin haradan gəldiyinin fərqi nə varmırlar. Beləsi var-dövlətə həris olduğundan, əslində kasıba bənzəyir, çünki əsl zənginlik nəfsin zənginliyidir. Kim özünə verilən nemətlərə qane olsa, razı qalıb şükür etsə, habelə, mal-dövlətinin artmasına həris olmasa və onun dalınca qaçmasa, əsl zəngin hesab edilər” (Tuhfətul-Əhvəzi). Hədislərin birində Əbu Zərr ﷺ rəvayət edir ki, bir dəfə Peyğəmbər ﷺ mənə dedi: “Ey Əbu Zərr, sən var-dövlətin çox olmasını zənginlikmi hesab edirsən?!” Mən dedim: “Bəli, ey Allahın Elçisi!” O soruşdu: “Sən var-dövlətin az olmasını kasıblıqı hesab edirsən?!” Yenə dedim: “Bəli, ey Allahın Elçisi!” Onda Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Əsl zənginlik qəlbin zənginliyi, kasıblıq isə qəlbin kasıblığıdır”. (İbn Hibban, 85. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 827). Qəlbin zəngin olması üçün isə Peyğəmbərimizin ﷺ bizə etdiyi nəsihətə riayət etməyimiz gərəkdir. O, demişdir: “Özünüzdən yuxarı səviyyədə olanlara yox, aşağı səviyyədə olanlara baxın! Bu, Allahın sizə bəxş etdiyi nemətə nankorluq etməməyiniz üçün daha uyğundur”. (Muslim, 5264, 7619). Var-dövlətə həris olmağın nə qədər təhlükəli olduğu barədə isə Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Vallahı, mən sizin yoxsulluğa məruz qalacağınızdan qorxmuram. Lakin mən sizdən

٦٥٨ - كَانَ سَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ فِي إِبِلِهِ فَجَاءَهُ ابْنُهُ عُمَرُ فَلَمَّا رَأَهُ سَعْدٌ قَالَ أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شَرِّ هَذَا الرَّأِيبِ فَتَنَزَلَ فَقَالَ لَهُ أَنْزَلْتَ فِي إِبِلِكَ وَعَنْمِكَ وَتَرَكَتَ النَّاسَ يَتَنَازَعُونَ الْمُلْكَ بَيْنَهُمْ فَضَرَبَ سَعْدٌ فِي صَدْرِهِ فَقَالَ اسْكُتْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِنَّ اللَّهَ يُجِبُّ الْعَبْدَ التَّقِيَّ الْغَنِيِّ الْخَفِيَّ

658. Sad ibn Əbu Vəqqas (fitnə-fəsaddan uzaq durmaq məqsədilə) çöldə dəvələrini otararkən oğlu Ömər onun yanına gəldi. Səd onu görəndə: “Bu gələn atının şərindən Allaha sığınırım!”- dedi. Oğlu onun yanına gəlib çatdı və atdan enib ona dedi: “Sən (burada) dəvə və qoyun otarırsan, camaat isə öz aralarında var-dövlət üstündə mübahisə edirlər”. Onda Səd (yavaşca) onun sinəsindən vurub dedi: “Sus! Mən Allah Elçisinin belə dediyini eşitmişəm: “Şübhəsiz ki, Allah Ondan qorxan, (aza) qane olan və xəlvətə çəkilib (öz işi ilə məşğul olan) qulunu sevər”.²

Allah bir qula xeyir istəsə, onu istifadə edər

٦٥٩ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بَعْدَ خَيْرٍ أَنْ يَسْتَعْمِلَهُ». قِيلَ: كَيْفَ يَسْتَعْمِلُهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «يُوقِفُهُ لِعَمَلٍ صَالِحٍ قَبْلَ الْمَوْتِ».

659. Ənəs ibn Malik rəvayət edir ki, Peyğəmbər belə buyurdu: “Allah bir quluna xeyir istəyərsə, onu istifadə edər”. Səhabələr soruşdular: “Necə istifadə edər, ey Allahın Elçisi?” O buyurdu: “Ölümdən qabaq onu yaxşı əməllər etməyə müvəffəq edər”.³

٦٦٠ - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بَعْدَ خَيْرٍ أَنْ يَسْتَعْمِلَهُ قَبْلَ مَوْتِهِ». قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ! وَمَا طَهُورُ الْعَبْدِ؟ قَالَ: «عَمَلٌ صَالِحٌ يُلْهِمُهُ إِيَّاهُ حَتَّى يَقْبِضَهُ عَلَيْهِ».

660. Rəvayət edilir ki, Əbu Umamə demişdir: “Mən Allah Elçisinin belə buyurduğunu eşitmişəm: “Allah bir quluna xeyir istəyərsə, ölümün-

əvvəlkilərə gen-bol həyat nəsim edildiyi kimi, sizə də firavan bir həyat nəsim edilməsindən, bu səbəbdən də, əvvəlkilər kimi sizin də bir-birinizlə rəqabət aparmağınızdan və dünya malının onları məhv etdiyi kimi, sizi də məhv etməsindən qorxuram” (əl-Buxari, 2924, 3158). Bu hədislərdən aydın olur ki, nəfsin səxavətli olması, var-dövlətin çox və ya az olmasından asılı deyil, əksinə, bu, qəlbin zənginliyinə bağlıdır. Belə ki, qəlbi zəngin olan adam Allahın ona verdiyi nemətlərə qane olur.

¹ əl-Buxari, 5965, 6446; Muslim, 1741, 2467.

² Muslim, 2965, 5266, 7621.

³ İbn Hibban, 342. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 305.

dən qabaq onu təmizləyər". Səhabələr soruşdular: "Qul necə təmizlənir, ey Allahın Elçisi?" O buyurdu: "Ruhunu alana qədər Allahın ona yaxşı əməl etməyə ilham verməsi ilə".¹

Allah Elçisinin ﷺ nəsihətləri

٦٦١ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «الرَّجُلُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ فَلْيَنْظُرْ أَحَدُكُمْ مَنْ يُخَالِلُ».

661. Əbu Hureyra ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ buyurdu: "Kişi dostunun dini üzərindədir. Hər biriniz kiminlə dostluq etdiyinə baxsın!"²

٦٦٢ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَا أَبَا هُرَيْرَةَ! كُنْ وَرِعًا تَكُنْ أَعْبَدَ النَّاسِ، وَكُنْ فَنِعًا تَكُنْ أَشْكَرَ النَّاسِ، وَأَجِبْ لِلنَّاسِ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ تَكُنْ مُؤْمِنًا، وَأَحْسِنِ جَوَارَ مَنْ حَاوَرَكَ تَكُنْ مُسْلِمًا، وَأَقِلَّ الضَّحِكَ، فَإِنَّ كَثْرَةَ الضَّحِكِ تُمَيِّتُ الْقَلْبَ».

662. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ﷺ demişdir: "Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: "Ey Əbu Hureyra! Şübhəli şeylərdən çəkin, insanların ən çox ibadət edəni olarsan. Qane ol, insanların ən çox şükür edəni olarsan. Özün üçün istədiyini insanlar üçün də istə, mömin olarsan. Qonşularınla yaxşı qonşuluq et, müsəlman olarsan və az gül, çünki çox gülmək qəlbi öldürür".³

٦٦٣ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «عَلَيْكُمْ بِالصِّدْقِ، فَإِنَّ الصِّدْقَ يَهْدِي إِلَى الْبِرِّ، وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إِلَى الْجَنَّةِ، وَإِنَّ الرَّجُلَ يَصْدُقُ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ صِدْقًا، وَإِيَّاكُمْ وَالْكَذِبَ، فَإِنَّ الْكَذِبَ يَهْدِي إِلَى الْفُجُورِ، وَالْفُجُورَ يَهْدِي إِلَى النَّارِ، وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَكْذِبُ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ كَذَابًا».

663. Abdullah ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: "Doğru söz danışın! Çünki doğruluq yaxşı işlər görməyə yönəldir. Yaxşı işlər isə Cənnətə aparır. Həqiqətən, adam o qədər doğru danışır ki, nəhayət, Allah yanında doğruçu sayılır.⁴ Yalan danışmaqdan çəkinin!¹ Çünki yalan günah

¹ Ət-Tabərani "Mucəmul-Kəbir" 7900. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 306.

² Əbu Davud, 4835; ət-Tirmizi, 2378. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 927.

³ İbn Macə, 4217, 4357. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 506.

⁴ Doğru danışanlar barədə Quranda belə buyurulur: "Allah dedi: "Bu, doğru danışanlara doğruluqlarının fayda verəcəyi gündür! Onlar üçün ağacları altından çaylar axan və içində

işlərə yönəlmişdir. Günah işlər isə Cəhənnəmə aparır.² Həqiqətən, adam o qədər yalan danışır ki, nəhayət, Allah yanında yalançı sayılır”.³

٦٦٤ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَجُلًا قَالَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوْصِنِي قَالَ لَا تَغْضَبُ فَرَدَّدَ مِرَارًا قَالَ لَا تَغْضَبُ.

664. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, bir dəfə bir nəfər Peyğəmbərin ﷺ yanına gəlib dedi: “Mənə nəsihət et!” Peyğəmbər ﷺ buyurdu: “Qəzəblənmə!” Adam (dediyini) bir neçə dəfə təkrar etdi. Peyğəmbər ﷺ yenə: “Qəzəblənmə!” - buyurdu”.⁴

٦٦٥ - قَالَ مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَوْصِنِي، فَقَالَ: «اعْبُدِ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، وَاعْدُدْ نَفْسَكَ مِنَ الْمَوْتَى، وَادْكُرِ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ عِنْدَ كُلِّ حَجَرٍ وَعِنْدَ كُلِّ شَجَرٍ، وَإِذَا عَمِلْتَ سَيِّئَةً، فَاغْمَلْ بِحَسَنَةٍ حَسَنَةً، السَّرُّ بِالسَّرِّ، وَالْعَلَانِيَةُ بِالْعَلَانِيَةِ»

665. Muaz ibn Cəbəl رضي الله عنه deyir: “Mən dedim: “Ey Allahın Elçisi, mənə nəsihət et!” O buyurdu: “Allaha elə ibadət et ki, sanki Onu görürsən. Özünü ölümə hazırla və hər bir daşın, hər bir ağacın yanında (hər vaxt) Allahı ﷻ zikir et! Pislik etdikdə ardınca gizlini gizli, aşkarı aşkar yaxşılıq et!”⁵

٦٦٦ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ كُنْتُ خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا فَقَالَ «يَا غُلَامُ إِنِّي أُعَلِّمُكَ كَلِمَاتٍ أَحْفَظُ اللَّهَ بِحِفْظِكَ أَحْفَظُ اللَّهَ تَجِدُهُ تُجَاهَكَ إِذَا سَأَلْتَ فَاسْأَلِ اللَّهَ وَإِذَا اسْتَعْنَيْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللَّهِ وَاعْلَمْ أَنَّ الْأُمَّةَ لَوِ اجْتَمَعَتْ عَلَى أَنْ يَنْفَعُوكَ بِشَيْءٍ لَمْ يَنْفَعُوكَ إِلَّا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللَّهُ لَكَ وَلَوْ اجْتَمَعُوا عَلَى أَنْ يَضُرُّوكَ بِشَيْءٍ لَمْ يَضُرُّوكَ إِلَّا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللَّهُ عَلَيْكَ رُفِعَتِ الْأَقْلَامُ وَجَفَّتِ الصُّحُفُ...» «وَاعْلَمْ أَنَّ النَّصْرَ مَعَ الصَّبْرِ، وَأَنَّ الْفَرَجَ مَعَ الْكُرْبِ، وَأَنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا»

666. Rəvayət edilir ki, İbn Abbas رضي الله عنه demişdir: “Bir gün Allah Elçisi ﷺ mənə dedi: “Oğul, gəl sənə bəzi şeyləri öyrədim. Allahı qoru, Allah da səni

əbədi qalacaqları Cənnət bağları hazırlanmışdır.” Allah onlardan razıdır, onlar da Ondan razıdırlar. Bu, böyük uğurdur” (əl-Maidə, 119).

¹ Əbu Səid əl-Xudri رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurmuşdur: “(Hər) səhər Adəm övladı yuxudan oyandığı zaman onun bütün əzaları dili qınayıb deyir: “Bizə olan münasibətində Allahdan qorx! Çünki biz səndən asılıyıq. Sən düz olsan, biz də düzələri, yox, əgər büdrəsən, biz də büdrəyərik” (ət-Tirmizi, 2407. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 351).

² Bu xüsusda Quranda belə buyurulur: “**Göylərin və yerin hökmranlığı ancaq Allaha məxsusdur. O Saatin (Qiyamətin) gələcəyi gün – məhz o gün yalan danışanlar ziyana uğrayacaqlar**” (əl-Casiyə, 27).

³ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 386. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 4071.

⁴ əl-Buxari, 5651, 6116.

⁵ ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 374, 16787. Hədis həsən li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 3342.

qorusun. Allahı qorusan, Onu qarşında taparsan. İstədikdə, yalnız Allahdan istə! Kömək dilədikdə, yalnız Allahdan kömək dilə! Bil ki, insanlar sənə fayda vermək üçün bir yerə toplansalar belə, sənə Allahın yazdığından başqa bir şeylə fayda verə bilməzlər. Həmçinin sənə zərər vermək üçün bir yerə toplansalar belə, Allahın sənə qarşı yazdığından başqa bir şeylə zərər verə bilməzlər. Qələmlər qaldırılmış, səhifələr qurumuşdur”.¹ Digər rəvayətdə bu əlavə var: “Bil ki, həqiqətən, kömək səbirlə birlikdədir. Şübhəsiz, rahatlıq kədərlə birlikdədir. Hər bir çətinlikdən sonra isə asanlıq gəlir”.²

٦٦٧ - عَنْ الْبُرَاءِ قَالَ قَالَ أَمْرًا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِسَبْعٍ، وَنَهَانَا عَنْ سَبْعٍ أَمْرًا بِاتِّبَاعِ الْجَنَائِزِ، وَعِيَادَةِ الْمَرِيضِ، وَإِحَابَةِ الدَّاعِي، وَنَصْرِ الْمَظْلُومِ، وَإِبْرَارِ الْقَسَمِ، وَرَدِّ السَّلَامِ، وَتَشْمِيتِ الْعَاطِسِ. وَنَهَانَا عَنْ آئِنَةِ الْفِضَّةِ، وَخَاتَمِ الذَّهَبِ، وَالْحَرِيرِ، وَالذِّيَّاجِ، وَالْفَسِّيِّ، وَالْإِسْتَبْرَقِ.

667. Rəvayət edilir ki, əl-Bəra رضي الله عنه demişdir: “Peyğəmbər ﷺ bizə yeddi şeyi əmr etdi və yeddi şeyi qadağan etdi. O, bizə cənazənin ardınca getməyi, xəstəni ziyarət etməyi, (məclisə) dəvət edən dəvətini qəbul etməyi, məzluma yardım etməyi, andı yerinə yetirməyi, verilən salamı almağı və asqıran adama rəhmət diləməyi³ əmr etdi. Və bizə gümüş qabdan (istifadə etməyi), qızıl üzük, ipək, zər-xara, ipək qatışıqı olan libas və atlas parça (geyinməyi) qadağan etdi”.⁵

٦٦٨ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ أَنَّ مُعَاذَ بْنَ جَبَلٍ أَرَادَ سَفْرًا، فَقَالَ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ أَوْصِنِي، قَالَ: اعْبُدِ اللَّهَ لَا تُشْرِكْ بِهِ شَيْئًا، قَالَ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ زِدْنِي، قَالَ: إِذَا أَسَأْتَ، فَأَحْسِنْ، قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ زِدْنِي، قَالَ: اسْتَقِمْ وَلِيْحَسُنْ خُلُقُكَ.

668. Abdullah ibn Amr ibn əl-As رضي الله عنه rəvayət edir ki, Muaz ibn Cəbəl səfər etmək istədi və dedi: “Ey Allahın Peyğəmbəri, mənə nəsihət et.” O buyur-

¹ Ət-Tirmizi, 2516, 2706. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 7957.

² əl-Hakim, 6304. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 2382.

³ Asqırdıqdan sonra “Əlhəmdulilləh” deyən müsəlmana “Yər-həruk-Allah” (Allah sənə rəhm etsin) demək.

⁴ Hədisdə olan qadağalardan yalnız altısı sadalanmışdır, lakin imam əl-Buxarinin “Səhih” əsərinin “Libas” fəslində rəvayət etdiyi hədisdə deyilir ki, Peyğəmbər ﷺ ipəkdən olan yəhəri də onlara qadağan etmişdir. Qeyd etmək lazımdır ki, hədisdə qadağan olunmuş yeddi şey bu ümmətin kişilərinə aiddir. Qızıl və gümüş qablardan istifadə etmək isə həm kişilərə, həm də qadınlara aiddir.

⁵ əl-Buxari, 1163, 1239.

du: “Allaha heç bir şeyi şəriq qoşmadan ibadət et!” Muaz dedi: “Ey Allahın Peyğəmbəri, yenə nəsihət et!” O buyurdu: “Pislik etdikdə yaxşılıq et!” Muaz dedi: “Ey Allahın Elçisi, yenə nəsihət et!” O buyurdu: “Düz ol və əxlaqını gözəlləşdir!”¹

٦٦٩ - عَنْ أَبِي ذَرٍّ قَالَ قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «اتَّقِ اللَّهَ حَيْثُمَا كُنْتَ وَأَتَّبِعِ السَّبِيَّةَ الْحَسَنَةَ تَمَحُّهَا وَخَالَقِ النَّاسَ بِخُلُقِ حَسَنٍ».

669. Rəvayət edilir ki, Əbu Zərr رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Harada olsan, Allahdan qorx! Pisiyin ardınca yaxşılıq et ki, onu silsin. İnsanlarla gözəl əxlaqla davran!”²

٦٧٠ - عَنْ أَبِي ذَرٍّ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَوْصِنِي قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا عَمِلْتَ سَيِّئَةً، فَأَتْبِعَهَا حَسَنَةً تَمَحُّهَا». قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَمِنَ الْحَسَنَاتِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ؟ قَالَ: «هِيَ أَفْضَلُ الْحَسَنَاتِ».

670. Rəvayət edilir ki, Əbu Zərr رضي الله عنه demişdir: “Mən dedim: “Ey Allahın Elçisi, mənə nəsihət et!” O buyurdu: “Pislik etdikdə, ardınca yaxşılıq et ki, onu silsin”. Mən dedim: “Ey Allahın Elçisi, “Lə iləhə illallah” demək yaxşılıqlardan hesab olunur?” O buyurdu: “Bu, yaxşılıqların ən fəzilətli-sidir”³.

٦٧١ - حَدَّثَنِي أَبُو كَبْشَةَ الْأَثَمَارِيُّ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «ثَلَاثَةٌ أُفْسِمُ عَلَيْهِنَّ وَأُحَدِّثُكُمْ حَدِيثًا فَاحْفَظُوهُ». قَالَ: «مَا نَقَصَ مَالٌ عَبْدًا مِنْ صَدَقَةٍ وَلَا ظَلَمَ عَبْدٌ مَظْلَمَةً فَصَبَرَ عَلَيْهَا إِلَّا زَادَهُ اللَّهُ عِزًّا وَلَا فَتَحَ عَبْدٌ بَابَ مَسْأَلَةٍ إِلَّا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْهِ بَابَ فَقْرٍ أَوْ كَلِمَةً نَحَوَهَا وَأُحَدِّثُكُمْ حَدِيثًا فَاحْفَظُوهُ قَالَ: «إِنَّمَا الدُّنْيَا لَأَرْبَعَةٍ نَفَرَ عَبْدٌ رَزَقَهُ اللَّهُ مَالًا وَعِلْمًا فَهُوَ يَتَّقِي فِيهِ رَبَّهُ وَيَصِلُ فِيهِ رَحِمَتُهُ وَيَعْلَمُ لِلَّهِ فِيهِ حَقًّا فَهَذَا بِأَفْضَلِ الْمَنَازِلِ وَعَبْدٌ رَزَقَهُ اللَّهُ عِلْمًا وَلَمْ يَرِزُقْهُ مَالًا فَهُوَ صَادِقُ النَّبِيِّ يَقُولُ: لَوْ أَنَّ لِي مَالًا لَعَمِلْتُ بِعَمَلِ فُلَانٍ فَهُوَ بَنِيَّتُهُ فَأَجْرُهُمَا سَوَاءٌ وَعَبْدٌ رَزَقَهُ اللَّهُ مَالًا وَلَمْ يَرِزُقْهُ عِلْمًا فَهُوَ يَخْبِطُ فِي مَالِهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ لَا يَتَّقِي فِيهِ رَبَّهُ وَلَا يَصِلُ فِيهِ رَحِمَتُهُ وَلَا يَعْلَمُ لِلَّهِ فِيهِ حَقًّا فَهَذَا بِأَجْبَثِ الْمَنَازِلِ وَعَبْدٌ لَمْ يَرِزُقْهُ اللَّهُ مَالًا وَلَا عِلْمًا فَهُوَ يَقُولُ لَوْ أَنَّ لِي مَالًا لَعَمِلْتُ فِيهِ بِعَمَلِ فُلَانٍ فَهُوَ بَنِيَّتُهُ فَوَزُرُهُمَا سَوَاءٌ»

671. Rəvayət edilir ki, Əbu Kəbşə (Ömər ibn Səd) رضي الله عنه Allah Elçisinin ﷺ belə dediyini eşitmişdir: “Üç şey var ki, onlar bərəsində and içəram. Mən sizə bir hədis danışacağam, onu yadınızda saxlayın. Bərəsin-

¹ İbn Hibban, 524. Hədis həsəndir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 2654.

² ət-Tirmizi, 1987, 2115. Hədis həsəndir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 5083.

³ Əhməd, 21525. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 3162.

də and içdiyim üç şey isə bunlardır; (birincisi,) sədəqə verməklə qulun malı azalmaz. (İkincisi,) zülm olunaraq buna səbir edən elə bir qul yoxdur ki, Allah bununla onun hörmət və izzətini artırməsın. (Üçüncüsü,) qul başqalarından dilənmək qapısını açdıqca, Allah onun üzünə yoxsulluq qapısını açar. Sizə söyləyəcəyim hədis budur, onu yadınızda yaxşı-yaxşı saxlayın. Dünyada dörd sinif insan var. (Birincisi,) Allahın mal və elm bəxş etdiyi bəndədir ki, o, buna görə Rəbbindən qorxar, qohum-əqrəbasına əl tutar və ona verilən nemətdə Allahın haqqını unutmaz. Bu, Allah dərğahında ən üstün dərəcədir. (İkincisi,) Allahın elm verib mal vermədiyi insandır. O: “Əgər malım olsaydı, mən də filankəsin etdiyi (yaxşı əməli) edərdim”- deyər və bununla da savabı həmin şəxslə bərabər olar. (Üçüncüsü,) Allahın mal verib elm vermədiyi bəndədir ki, onu hara sərf edəcəyinin lazımlığını bilmədən (nəfsinin istəklərinə uyğun) sərf edər, ona verilən sərvətə görə Rəbbindən qorxmaz, qohumlarına əl tutmaz, malında Allahın haqqını tanımaz. Bu da Allah dərğahında ən pis dərəcədir. (Dördüncüsü,) Allahın nə mal, nə də elm verdiyi bəndədir. O: “Əgər malım olsaydı, mən də filankəs etdiyi (nalayiq hərəkətləri) edərdim”- deyər və bununla da niyyətinin müqabilində həmin şəxslə bərabər olar”.¹

٦٧٢ - عَنْ سُلَيْمِ بْنِ جَابِرِ الْهَجَمِيِّ قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ مُحْتَبٌ فِي بُرْدٍ، وَإِنْ هَدَّابَهَا لَعَلَى قَدَمَيْهِ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَوْصِنِي، قَالَ: «عَلَيْكَ بِاتِّقَاءِ اللَّهِ، وَلَا تَحْقِرَنَّ مِنَ الْمَعْرُوفِ شَيْئًا، وَلَوْ أَنْ تُفْرَغَ لِلْمُسْتَسْقِي مِنَ دَلْوِكَ فِي إِنَائِهِ، أَوْ تُكَلِّمَ أَحَاكَ وَوَجْهَكَ مُنْبَسِطًا، وَإِيَّاكَ وَإِسْبَالَ الْإِزَارِ، فَإِنَّهَا مِنَ الْمَخِيلَةِ، وَلَا يُجِبُهَا اللَّهُ، وَإِنْ أَمْرٌ عَيْرَكَ بِشَيْءٍ يَعْلَمُهُ مِنْكَ فَلَا تُعِيرَهُ بِشَيْءٍ تَعْلَمُهُ مِنْهُ، دَعَهُ يَكُونُ وَبِأَلِهِ عَلَيْهِ، وَأَجْرُهُ لَكَ، وَلَا تَسْبِنَنَّ شَيْئًا». قَالَ: فَمَا سَبَبَتْ بَعْدَ دَابَّةٍ وَلَا إِنْسَانًا.

672. Rəvayət edilir ki, Suleym ibn Cabir əl-Huceymi ﷺ dedi: “Mən Peyğəmbərin ﷺ yanına gəldim. O, bir paltarın içində dizlərini qatlayıb baldırlarını bir-birinə keçirərək oturmuşdu. Bürüncəyin ətəyi onun ayaqlarının üstündə idi. Mən dedim: “Ey Allahın Elçisi, mənə nəsihət et!” Peyğəmbər ﷺ dedi: “Allahdan qorx, yaxşı işləri heç vaxt dəyərsiz hesab etmə, hətta, su istəyən kimsənin qabına öz qabından su tökməklə və ya qardaşınla gülərüzlü halda söhbət etməklə (ona yaxşılıq et!) Libasının ətəyini (topuqdan aşağı) uzatmaqdan çəkin! Çünki bu, təkəbbürlükdəndir və Allah bunu sevmir. Əgər bir adam səndə olan nöqsanı bilib sənə eyib tutarsa, sən onda olan nöqsanı bildiyin halda ona eyib tutma. Burax

¹ ət-Tirmizi, 2325, 2495. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 3024.

onu, qoy günahı öz boynuna düşsün, savab isə sənə qalsın. Onu söymə!” (Suleym ibn Cabir) dedi: “Mən o vaxtdan bəri nə bir heyvanı, nə də bir insanı söymədim”.¹

٦٧٣ - عَنْ تُوْبَانَ قَالَ وَكَانَ تُوْبَانُ مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «مَنْ تَكَفَّلَ لِي أَنْ لَا يَسْأَلَ النَّاسَ شَيْئًا وَأَتَكَفَّلَ لَهُ بِالْجَنَّةِ». فَقَالَ تُوْبَانُ أَنَا. فَكَانَ لَا يَسْأَلُ أَحَدًا شَيْئًا.

673. Rəvayət edilir ki, Səubən ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Kim mənə insanlardan heç bir şey istəməyəcəyinə zəmanət verərsə, mən də onun Cənnətə girməsinə zəmanət verərəm!” Səubən dedi: “Mən zəmanət verirəm”. (Hədisin ravisini) deyir: “Həqiqətən, Səubən heç kəsdən heç nə istəməzdi”.²

٦٧٤ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَجُلًا جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيُّ النَّاسِ أَحَبُّ إِلَيَّ اللَّهُ؟ وَأَيُّ الْأَعْمَالِ أَحَبُّ إِلَيَّ اللَّهُ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَحَبُّ النَّاسِ إِلَيَّ اللَّهُ أَنْفَعُهُمْ، وَأَحَبُّ الْأَعْمَالِ إِلَيَّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ سُرُورٌ تُدْخِلُهُ عَلَى مُسْلِمٍ، أَوْ تَكْشِفُ عَنْهُ كُرْبَةً، أَوْ تَقْضِي عَنْهُ دَيْنًا، أَوْ تَطْرُدُ عَنْهُ جُوعًا، وَلَا أَنْ أَمْشِيَ مَعَ أَخِي الْمُسْلِمِ فِي حَاجَةٍ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَعْتَكِفَ فِي الْمَسْجِدِ شَهْرًا (أَنْ أَعْتَكِفَ فِي هَذَا الْمَسْجِدِ، يَعْنِي مَسْجِدَ الْمَدِينَةِ، شَهْرًا)، وَمَنْ كَفَّ غَضَبَهُ سَتَرَ اللَّهُ عَوْرَتَهُ، وَمَنْ كَظَمَ غَيْظًا وَلَوْ شَاءَ أَنْ يُمِضِيَهُ أَمْضَاهُ مَلَأَ اللَّهُ قَلْبَهُ رِضَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَمَنْ مَشَى مَعَ أَخِيهِ الْمُسْلِمِ فِي حَاجَةٍ حَتَّى يَبْتَئِهَا لَهُ أَنْبَتَ اللَّهُ تَعَالَى قَدَمَهُ يَوْمَ تَزُلُ الْأَقْدَامُ».... «وَإِنْ سُوءَ الْخُلُقِ لِيُفْسِدَ الْعَمَلَ كَمَا يُفْسِدُ الْخَلَّ الْعَسَلَ»

674. Abdullah ibn Ömər ؓ rəvayət edir ki, bir kişi Peyğəmbərin ﷺ yanına gəlib soruşdu: “Ey Allahın Elçisi, Allahın ən çox sevdiyi insanlar və ən çox sevdiyi əməllər hansılardır?” Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Allahın ən çox sevdiyi insanlar başqalarına ən faydalı olanlardır. Allahın ən çox sevdiyi əməllər isə bir müsəlmanı sevindirmək, onun bir sıxıntısını aradan götürmək, bir borcunu ödəmək və ya aclığını aradan qaldırmaqdır. Bir ehtiyacıdan ötrü müsəlman qardaşınla gətməyim mənim üçün məsciddə bir ay etikaf etməkdən daha sevimidir. (Bu məsciddə, yəni Mədinə məscidində bir ay etikafda olmağımdan daha sevimidir³). Allah hirsini cilovlayanın eyibini örtər. Qəzəbləndiyi halda qəzəbini boğan kimsənin qəlbini Allah Qiyamət günü razılıqla doldurar. Kim müsəlman bir qardaşının ehtiyacı təmin edilənədək onunla gedərsə, ayaqların büdrədiyi gündə Allah onun

¹ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 1182. Hədis səhih li-ğeyrihidir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1352.

² Əbu Davud, 1643, 1645. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 813.

³ ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 665, 13468. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 906.

qədəmini sabit edər".¹ Digər rəvayətdə bu əlavə var: "Həqiqətən, sirkə balı korladıqı kimi pis əxlaq da əməli korlayır".²

٦٧٥ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «الْمُؤْمِنُ الْقَوِيُّ خَيْرٌ وَأَحَبُّ إِلَيَّ مِنَ الْمُؤْمِنِ الضَّعِيفِ وَفِي كُلِّ خَيْرٍ احْرَصْ عَلَى مَا يَنْفَعُكَ وَاسْتَعِزْ بِاللَّهِ وَلَا تَعْجِزْ وَإِنْ أَصَابَكَ شَيْءٌ فَلَا تَقُلْ لَوْ أَنِّي فَعَلْتُ كَذَا وَكَذَا. وَلَكِنْ قُلْ قَدَرُ اللَّهِ وَمَا شَاءَ فَعَلَ فَإِنْ لَوْ تَفْتَحُ عَمَلَ الشَّيْطَانِ».

675. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: "Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: "Güclü mömin zəif mömindən Allah üçün daha xeyirli və daha sevimlidir, lakin hər ikisində xeyir var. Sənə fayda verəcək işlərə can at, Allahdan kömək dilə və aciz olma! Başına bir iş gəlsə, demə ki, "əgər belə etsəydim, belə olardı". Əksinə, de: "Bu, Allahın qədəridir, O, istədiyini etdi". Çünki "əgər" kəlməsi şeytan əməlinə yol açır".⁴

٦٧٦ - عَنْ سُفْيَانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ التَّمَمِيِّ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! قُلْ لِي فِي الْإِسْلَامِ قَوْلًا لَا أَسْأَلُ عَنْهُ أَحَدًا بَعْدَكَ - وَفِي حَدِيثِ أَبِي أُسَامَةَ: غَيْرِكَ قَالَ: «قُلْ آمَنْتُ بِاللَّهِ ثُمَّ اسْتَقِمَّ».

676. Rəvayət edilir ki, Sufyan ibn Abdullah əs-Səqafi ؓ demişdir: "Bir dəfə mən Peyğəmbərə ﷺ dedim: "Ey Allahın Elçisi! İslam haqda mənə elə bir söz söylə ki, səndən sonra heç kəsdən bu haqda soruşmayım". Peyğəmbər ﷺ buyurdu: "Allaha iman gətirdim" de, sonra da düz yol tut"⁵".⁶

٦٧٧ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ سِتٌّ قِيلَ مَا هُنَّ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ إِذَا لَقَيْتَهُ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ وَإِذَا دَعَاكَ فَأَجِبْهُ وَإِذَا اسْتَنْصَحَكَ فَانصَحْ لَهُ وَإِذَا عَطَسَ فَحَمِدَ اللَّهَ فَسَمِّتْهُ وَإِذَا مَرِضَ فَعُدَّهُ وَإِذَا مَاتَ فَأَتْبِعْهُ

¹ ət-Tabərani "Mucəmul-Kəbir" 13468, 13646. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 176.

² İbn Əbud-Dunyə "Qadaul-Həvəic" 36.

³ Transkripsiyası: Qadər-Alla:hu və mə: şə:ə fəal.

⁴ Muslim, 2052, 6945.

⁵ Burada "düz yol tut" deyildikdə Allahın haqq ilah olduğunu qəbul edib heç bir şeyi Ona şərik qoşmamaq, habelə Onun buyurduqlarını yerinə yetirib qadağan etdiyi şeylərdən çəkinmək və öləndə qədər bu əqidədə qalmaq qəsd edilir. Belələrinin mükafatı Cənnətdir. Uca Allah buyurur: "Şübhəsiz: "Rəbbimiz Allahdır!"- deyib sonra (əməllərində) düz olan kəslərə mələklər nazil olub (deyirlər): "Qorxmayın və kədərlənməyin! Sizə vəd olunan Cənnətlə sevinin!" (Fussilət, 30); "Şübhəsiz: "Rəbbimiz Allahdır!"- deyib sonra düz yol tutan kəslərə heç bir qorxu yoxdur və onlar kədərlənməyəcəklər" (əl-Əhqaf, 13).

⁶ Muslim, 55, 159, 168.

677. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Müsəlmanın müsəlman üzərində altı haqqı var”. Səhabələr: “Ey Allahın Elçisi, onlar hansılardır?” - deyə soruşdular. O buyurdu: “Səninlə qarşılaşdıqda ona salam ver, səni (qonaq) çağırıqda onun dəvətini qəbul et, səndən öyüd-nəsihət istədikdə ona nəsihət ver, asqırıb “Əlhəmdulilləh” - dedikdə ona “Yərhamu:kəllah!” (Allah sənə rəhm etsin!) - de, xəstələndikdə onu ziyarət et və öldükdə onun cənazəsini müşayiət et”.¹

Davud peyğəmbərin nəsihəti

٦٧٨ - سَمِعْتُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ أَبِي قَالٍ قَالَ: قَالَ دَاوُدُ: «كُنْ لِلْيَتِيمِ كَالأَبِ الرَّحِيمِ، وَأَعْلَمْ أَنَّكَ كَمَا تَزْرَعُ كَذَلِكَ تَحْصُدُ، مَا أَقْبَحَ الْفَقْرَ بَعْدَ الْغِنَى، وَأَكْثَرُ مِنْ ذَلِكَ، أَوْ أَقْبَحُ مِنْ ذَلِكَ، الضَّلَالَةُ بَعْدَ الْهُدَى، وَإِذَا وَعَدْتَ صَاحِبَكَ فَأَنْجِرْ لَهُ مَا وَعَدْتَهُ، فَإِنَّ لَافْعَلُ يُوْرثُ بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةً، وَتَعَوَّذْ بِاللَّهِ مِنْ صَاحِبٍ إِنْ ذَكَرْتَ لَمْ يُعْنِكَ، وَإِنْ نَسِيتَ لَمْ يُذَكِّرْكَ».

678. Abdur-Rəhman ibn Əbzə رضي الله عنه rəvayət edir ki, Davud عليه السلام demişdir: “Yetimə rəhmli ata kimi ol!² Bil ki, nə əkərsən, onu da biçərsən!³ Zəngin olduqdan sonra kasıblamaq necə də pisdir! Doğru yolda olduqdan sonra zəlalətə düşmək isə bundan da betər, bundan da pisdir.⁴ Dostuna vəd verdikdə, ona verdiyin vədi yerinə yetir. Əgər belə etməsən, bu, sizin aranızda ədavət salacaq.⁵ Yadına düşən işdə sənə yardım etməyən və unuttuğun işi sənin yadına salmayan dostdan Allaha sığın!^{6”1}

¹ Muslim, 4023, 5778.

² Yəni öz övladınla nə cür davranırsansa, himayənə götürdüyün yetimlə də elə davranmalısən. Abdur-Rəhman əs-Səədi Uca Allahın **“Elə isə, yetimə xor baxma!”** (ə-d-Duha, 9) ayəsini izah edərkən demişdir: “Yəni ölüb getdikdən sonra övladınla nə cür davranılmasını istəyirsənsə, baxdığın yetimlə də o cür davran”. (Təfsir əs-Səədi).

³ Davud عليه السلام demək istəyir ki, hər kəs bu dünyada etdiyi əməllərin əvəzini – yaxşısının mükafatını, pisinin isə cəzasını Axirətdə alacaqdır. Peyğəmbərin صلى الله عليه وسلم öz Rəbbindən rəvayət etdiyi qüdsi hədisin sonunda Uca Allah belə buyurur: “Ey qullarım, bunlar sizin əməllərinizdir. Mən onları hesaba alacaq, sonra da sizə onların əvəzini verəcəyəm. Kim xeyir tapsa, Allaha həmd etsin, kim də xeyirdən başqa bir şey tapsa, ancaq özünü qinasın”. (Muslim, 2577, 4674, 6737).

⁴ Davud عليه السلام burada əvvəlcə insana xoş gəlməyən müflisliyi xatırladır ki, bundan sonra deyəcəyinin nə dərəcədə pis olduğu barədə təsəvvür yaratsın.

⁵ Vəd verdikdə onu yerinə yetirmək imanun əlamətlərindəndir, həmçinin insanlar arasında mehribanlıq yaradan səbəblərdəndir. Ümumiyyətlə, vədə xilaf çıxmaq münafiqin əlamətlərindən biridir. Bu xüsusda Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurmuşdur: “Münafiqin əlaməti üçdür: danışdığı zaman yalan danışar; vəd verdiyi zaman *vədinə* xilaf çıxar; ona əmanət verildiyi zaman xəyanət edər”. (əl-Buxari, 33).

⁶ Başqa bir hədisdə Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Allah hər hansı bir başçıya xeyir nəsib etmək istədiyi zaman sədaqətli bir vəziri ona dost edər. O, yaxşılıq etməyi unuttuğu zaman vəzir

Namazı vida edənin namazı kimi qıl!

٦٧٩ - عَنْ أَبِي أَيُّوبَ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! عَلَّمَنِي وَأَوْجِزْ، قَالَ: «إِذَا قُمْتَ فِي صَلَاتِكَ فَصَلِّ صَلَاةَ مُوَدَّعٍ، وَلَا تَكَلِّمْ بِكَلَامٍ تَعْتَذِرُ مِنْهُ، وَأَجْمَعْ الْبِئْسَ عَمَّا فِي أَيْدِي النَّاسِ».

679. Rəvayət edilir ki, Əbu Əyyub رضي الله عنه demişdir: “Bir nəfər Peyğəmbərin صلى الله عليه وسلم yanına gəlib dedi: “Ey Allahın Elçisi, məni qısa şəkildə öyrət!” Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم buyurdu: “Namaza durduğun zaman namazı vida edənin namazı qıl, üzr istəməli olacağın sözü danışma və insanların əlində olana ümidini kəsməkdə əzmkar ol!”²

bunu onun yadına salar, yadına düşdükdə isə ona kömək edər. Allah ona xeyir nəşib etmək istəmədikdə isə pis bir vəziri ona dost edər. O, yaxşılıq etməyi unutduğu zaman vəzir bunu onun yadına salmaz, yadına düşdükdə isə ona kömək etməz”. (Əbu Davud, 2932. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 302). Bu hədislər müsəlmanı yaxşılığı yada salan və yaxşı işlərdə adama kömək edən insanla dostluq etməyə, yaxşılığı yada salmayan və yaxşı işlərdə adama kömək etməyən insanla dostluq etməməyə təşviq edir.

¹ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 138. Hədisin isnadı səhihdir. Bax: Səhih Ədəbul-Mufrad, 103.

² İbn Macə, 4171, 4310. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 401.

A decorative border with intricate floral and scrollwork patterns in shades of blue, green, and grey, framing the central text.

**DUA
VƏ
ZİKR**

Duanın fəziləti

٦٨٠ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَيْسَ شَيْءٌ أَكْرَمَ عَلَى اللَّهِ سُبْحَانَهُ مِنَ الدُّعَاءِ».

680. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Uca Allah üçün duadan daha əziz heç nə yoxdur”.¹

٦٨١ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «إِنَّ الدُّعَاءَ يَنْفَعُ مِمَّا نَزَلَ وَمِمَّا لَمْ يَنْزِلْ فَعَلَيْكُمْ عِبَادَ اللَّهِ بِالدُّعَاءِ... «لَا يَرُدُّ الْقَضَاءُ إِلَّا الدُّعَاءَ، وَلَا يَزِيدُ فِي الْعُمْرِ إِلَّا الْبِرُّ»... «لَا يُعْنِي حَذَرٌ مِنْ قَدَرٍ، وَالدُّعَاءُ يَنْفَعُ مِمَّا نَزَلَ، وَمِمَّا لَمْ يَنْزِلْ، وَإِنَّ الْبَلَاءَ لَيَنْزِلُ فَيَتَلَقَّاهُ الدُّعَاءُ فَيَعْتَلِجَانِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ»

681. Rəvayət edir ki, İbn Ömər رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Dua göndərilən və göndərilməyən bütün bəlalara qarşı faydalıdır. Elə isə Allaha dua edin, ey Allahın qulları!”² Digər rəvayətlərdə deyilir: “Qəzavü-qədərin qarşısını yalnız dua alar, ömrü isə yalnız yaxşılıq artırır³”.⁴ “Ehtiyat qədərdən xilas etmir. Dua göndərilən və göndərilməyən bütün bəlalara qarşı faydalıdır. Bəla gəldikdə dua onu qarşılıyıb Qiyamət gününə qədər mübarizə aparır”.⁵

Dua ibadətdir

٦٨٢ - عَنْ الثُّعْمَانَ بْنِ بَشِيرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «إِنَّ الدُّعَاءَ هُوَ الْعِبَادَةُ». ثُمَّ قَرَأَ {وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ}

682. Rəvayət edilir ki, Numan ibn Bəşir رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ: “Həqiqətən, dua ibadətdir!”- dedi və bu ayəni oxudu: “**Rəbbiniz dedi: “Mənə dua edin, Mən də sizə cavab verim”** (Ğafir, 60)”.⁶

¹ Ət-Tirmizi, 3370, 3696. Hədis həsəndir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 232.

² Ət-Tirmizi, 3548, 3893. Hədis həsəndir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 2239.

³ Əş-Şəukani رحمته الله demişdir: “Hədis Uca Allahın qul üçün yazdığı qəza-qədəri (bəlanı) dua ilə qaytarmasına dəlalət edir. Bu bərədə çoxlu hədislər varid olmuşdur. Hasil olan odur ki, duanın özü Allahın qədərindəndir. Qulu üçün muqayyəd (asılı) olan bir qəza-qədəri yazar ki, dua etməzsə, qəza-qədən baş versin. Lakin Ona dua edərsə, həmin qəza-qədən ondan dəf olsun” (“Tuhfətuz-Zəkirin” səh. 29-30).

⁴ Ət-Tirmizi, 2139, 2289. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 154.

⁵ Əl-Hakim, 1813. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 7739.

⁶ İbn Macə, 3828. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 2330.

Dua etdikdə tələsməmək

٦٨٣ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: يُسْتَجَابُ لِأَحَدِكُمْ مَا لَمْ يَعْجَلْ يَقُولْ دَعْوَتُهُ فَلَمْ يُسْتَجَبْ لِي.

683. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: “Mən dua etdim, amma duam qəbul olmadı” deməyəən və (duasının qəbul olunmasına) tələsməyəən kimsənin duası qəbul olar”.¹

Hansı dua daha tez qəbul olunur?

٦٨٤ - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ الدُّعَاءِ أَسْمَعُ قَالَ «جَوْفُ اللَّيْلِ الْآخِرُ وَدُبْرُ الصَّلَوَاتِ الْمَكْتُوباتِ». عَنْ أَبِي ذَرٍّ وَابْنِ عُمرَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ «جَوْفُ اللَّيْلِ الْآخِرِ الدُّعَاءُ فِيهِ أَفْضَلُ أَوْ أَرْحَى».

684. Rəvayət edilir ki, Əbu Umamə رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisindən ﷺ soruşuldu: “Hansı dua daha tez qəbul olunur?” Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Gecənin axırında və fərz namazının sonunda edilən dua”. Əbu Zərr və İbn Ömər رضي الله عنه rəvayət edirlər ki, Peyğəmbər ﷺ buyurdu: “Gecənin axırı edilən dua daha fəzilətlidir və (qəbul olunması) daha çox ümidvericidir”.²

Gecənin axırında edilən dua daha fəzilətlidir

٦٨٥ - عَنْ جَابِرٍ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِنَّ فِي اللَّيْلِ لَسَاعَةً لَا يُؤَافِقُهَا رَجُلٌ مُسْلِمٌ يَسْأَلُ اللَّهَ خَيْرًا مِنْ أَمْرِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ إِلَّا أَعْطَاهُ إِيَّاهُ وَذَلِكَ كُلُّ لَيْلَةٍ

685. Rəvayət edilir ki, Cabir رضي الله عنه demişdir: “Mən Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitmişəm: “Həqiqətən, gecə elə bir vaxt var ki, müsəlman o vaxta yetişib Allahdan dünya və Axirətə aid xeyir istəyərsə, Allah ona istədiyini verər. Bu, hər gecə belədir”.³

Dua etməyin qaydası

٦٨٦ - عَنْ فَضَالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ قَالَ بَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَاعِدًا إِذْ دَخَلَ رَجُلٌ فَصَلَّى فَقَالَ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي.

¹ əl-Buxari, 5865, 6340.

² ət-Tirmizi, 3499, 3838. Hədis həsəndir. Bax: Səhih Sunən ət-Tirmizi, 2782.

³ Muslim, 757, 1259, 1806.

فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "عَجَلْتُ أَهْيَا الْمُصَلِّي إِذَا صَلَّيْتَ فَاعْتَدْتَ فَأَحْمَدِ اللَّهَ بِمَا هُوَ أَهْلُهُ وَصَلِّ عَلَيَّ ثُمَّ ادْعُهُ". قَالَ ثُمَّ صَلَّى رَجُلٌ آخَرُ بَعْدَ ذَلِكَ فَحَمِدَ اللَّهَ وَصَلَّى عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "أَيُّهَا الْمُصَلِّي ادْعُ تُحِبُّ... عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ قَالَ: "إِنَّ الدُّعَاءَ مَوْقُوفٌ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَا يَصْعَدُ مِنْهُ شَيْءٌ حَتَّى تُصَلِّيَ عَلَيَّ نَبِيِّكَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ"

686. Rəvayət edilir ki, Fədalə ibn Ubeyd ؓ demişdir: “Bir gün Allah Elçisi ﷺ məsciddə oturarkən bir kişi içəri daxil olub namaz qıldı və belə dua etdi: “Allahım, məni bağışla və mənə rəhm et!” Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Sən tələsdin, ey namaz qılan! Namaz qılıb oturduqda Allaha layiqincə həmd et, mənə salavat de, sonra dua et!” Bundan sonra başqa bir kişi namaz qıldı, Allaha həmd etdi və Peyğəmbərə ﷺ salavat etdi. Peyğəmbər ﷺ ona dedi: “Ey namaz qılan, dua et, duan qəbul olunacaq”.¹ Digər rəvayətlərdə deyilir: Ömər ibn əl-Xəttab buyurdu: “Dua göy ilə yer arasında dayanır. Peyğəmbərinə ﷺ salavat gətirməyəndək o duadan heç bir şey Allaha yüksəlməz”.²

٦٨٧ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ كُنْتُ أُصَلِّي وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ مَعَهُ فَلَمَّا جَلَسْتُ بَدَأْتُ بِالتَّنَائِزِ عَلَى اللَّهِ ثُمَّ الصَّلَاةَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ دَعَوْتُ لِنَفْسِي فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «سَلْ تُعْطَهُ سَلْ تُعْطَهُ».

687. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Məsud ؓ demişdir: “Mən namaz qılırdım. Əbu Bəkr və Ömər Peyğəmbərlə ﷺ birlikdə idilər. Mən oturduqda Allaha həmd-səna etməyə başladım, sonra Peyğəmbərə ﷺ salavat gətirdim və sonra özüm üçün dua etdim. Peyğəmbər ﷺ buyurdu: “İstədiyini dilə, sənə veriləcək”.³

Duada əllərini Allaha doğru qaldıran

٦٨٨ - عَنْ سَلْمَانَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "إِنَّ رَبَّكُمْ تَبَارَكَ وَتَعَالَى حَيٌّ كَرِيمٌ يَسْتَجِيبُ مِنْ عَبْدِهِ إِذَا رَفَعَ يَدَيْهِ إِلَيْهِ أَنْ يَرُدَّهُمَا صِفْرًا".

688. Rəvayət edilir ki, Salman ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Sizin Rəbbiniz Həyalı və Səxavətlidir. Əllərini Ona tərəf qaldırıb dua edən bəndəsinin əllərini boş qaytarmağa həya edir”.⁴

¹ Ət-Tirmizi, 3476, 3814. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsabih, 930.

² Ət-Tirmizi, 486. Hədis həsəndir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1676.

³ Ət-Tirmizi, 593, 596. Hədis həsən-səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsabih, 931.

⁴ Əbu Davud, 1490; İbn Macə, 3865, 3998. Hədis səhihdir. Bax: Səhih Sunən Əbu Davud, 1337.

Allahın adlarını sadalayan

٦٨٩ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّ لِلَّهِ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ اسْمًا مِائَةً إِلَّا وَاحِدًا مَنْ أَحْصَاهَا دَخَلَ الْجَنَّةَ».

689. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Allahın yüzdən bir əskik, doxsan doqquz adı var. Kim onları sadalayarsa, Cənnətə daxil olar”.¹

Müsəlman qardaşına etdiyən duaya “Amin” deyən var

٦٩٠ - سَمِعَ الصُّنَابِحِيُّ، أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا بَكْرٍ الصِّدِّيقِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: إِنَّ دَعْوَةَ الْأَخِ فِي اللَّهِ تُسْتَجَابُ.

690. əs-Sunabihi rəvayət edir ki, Əbu Bəkr əs-Siddiq رضي الله عنه belə dedi: “Allah (rizasını qazanmaq) üçün qardaş olan kimsənin (mömin qardaşı üçün) etdiyi dua qəbuldur”.²

٦٩١ - عَنْ صَفْوَانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ صَفْوَانَ، وَكَانَتْ تَحْتَهُ الدَّرْدَاءُ بِنْتُ أَبِي الدَّرْدَاءِ، قَالَ: قَدِمْتُ عَلَيْهِمُ الشَّامَ، فَوَجَدْتُ أُمَّ الدَّرْدَاءِ فِي الْبَيْتِ، وَلَمْ أَجِدْ أَبَا الدَّرْدَاءِ، قَالَتْ: أَتُرِيدُ الْحَجَّ الْعَامَ؟ قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَتْ: فَادْعُ اللَّهَ لَنَا بِخَيْرٍ، فَإِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ: «إِنَّ دَعْوَةَ الْمَرْءِ الْمُسْلِمِ لَأُخِيهِ بِظَهْرِ الْغَيْبِ، عِنْدَ رَأْسِهِ مَلَكٌ مُوَكَّلٌ، كُلَّمَا دَعَا لِأَخِيهِ بِخَيْرٍ قَالَ: آمِينَ، وَلَكَ بِمِثْلٍ». قَالَ: فَلَقَيْتُ أَبَا الدَّرْدَاءِ فِي السُّوقِ فَقَالَ مِثْلَ ذَلِكَ، يَأْتُرُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.... «دُعَاءُ الْأَخِ لِأَخِيهِ بِظَهْرِ الْغَيْبِ لَا يُرَدُّ».

691. Əbu Dərdənin رضي الله عنه kürəkəni Səfvan ibn Abdullah ibn Səfvan رضي الله عنه demişdir: “Mən Şama yoldaşımın ailəsinə baş çəkməyə gəldikdə Ummu Dərdənin evdə olduğunu gördüm. Əbu Dərdə isə evdə yox idi. Ummu Dərdə məndən: “Bu il həcc ziyarətinə getmək fikrin varmı?” – deyə soruşdu. Mən: “Bəli!” – deyə cavab verdim. O buyurdu: “Elə isə, bizim üçün Allaha xeyirli dualar et! Çünki Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم deyərdi: “Müsəlman bəndənin yanında olmayan qardaşı üçün etdiyi dua qəbuldur. Belə ki, dua edən adamın başı üzərində təyin olunmuş bir mələk var. Adam hər dəfə qardaşı üçün dua edib xeyir dilədikdə mələk: “Amin, sənə də onun misli qədər yetişsin!” – deyər”. Sonra mən bazarda Əbu Dərdə ilə rastlaşdım. O da

¹ əl-Buxari, 2531, 2736.

² əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 624. Hədisin isnadı səhihdir. Bax: Səhih Ədəbul-Mufrad, 487.

bunu mənə Peyğəmbərdən ﷺ eynilə rəvayət etdi".¹ Digər rəvayətdə deyilir: "Müsəlman qardaşın yanında olmayan qardaşı üçün etdiyi dua rədd edilməz".²

٦٩٢ - عَنْ عَبْدِ بْنِ الصَّامِتِ ، قَالَ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مَنْ اسْتَعْفَرَ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِكُلِّ مُؤْمِنٍ وَمُؤْمِنَةٍ حَسَنَةً

692. Rəvayət edilir ki, Ubadə ibn əs-Samit ؓ demişdir: "Mən Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitdim: "Kim mömin kişilər və mömin qadınlar üçün Allahdan bağışlanma diləyərsə, hər bir möminə görə ona bir savab yazılır".³

Dua bəlanın qarşısını alır

٦٩٣ - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا يُعْنِي حَدَرٌ مِنْ قَدَرٍ، وَالِدُّعَاءِ يَنْفَعُ مِمَّا نَزَلَ وَمِمَّا لَمْ يَنْزَلْ، وَإِنَّ الْبَلَاءَ لَيَنْزِلُ، فَيَتَلَقَّاهُ الدُّعَاءُ، فَيَعْتَلِجَانِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ».

693. Rəvayət edilir ki, Aişə ؓ demişdir: "Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: "Ehtiyat qədəri dəyişmişdir, dua isə baş verən və baş verə biləcək (bəlanın qarşısını almaqda) fayda verir. Şübhəsiz ki, bəla gəldikdə dua ilə qarşılaşır və onlar Qiyamət gününədək bir-birilə mübarizə aparırlar".⁴

٦٩٤ - قَالَ أَبُو سَعِيدٍ الْخُدْرِيُّ، عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَدْعُو، لَيْسَ بِإِيْمٍ وَلَا بِقَطِيعَةٍ رَحِمٍ، إِلَّا أَعْطَاهُ إِحْدَى ثَلَاثٍ: إِمَّا أَنْ يُعَجَّلَ لَهُ دَعْوَتُهُ، وَإِمَّا أَنْ يَدَّخِرَهَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ، وَإِمَّا أَنْ يَدْفَعَ عَنْهُ مِنَ السُّوءِ مِثْلَهَا»، قَالَ: إِذَا كُنْتُزُ، قَالَ: «اللَّهُ أَكْثَرُ».

694. Əbu Səid əl-Xudri ؓ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: "Hansı bir müsəlman, daxilində günah və qohumluq əlaqələrinin kəsilməsi olmayan bir dua edərsə, Allah ona üç şeydən birini verər - ya istədiyini ona bu dünyada verər, ya ona verəcəyini Axirət gününə saxlayar, ya da başına gələn bir müsibəti ondan uzaq edər". Əbu Səid dedi: "Elə isə duaları çoxaldaq!" Allah Elçisi ﷺ dedi: "Allah daha çox verəndir!"¹

¹ əl-Buxari "Ədəbul-Mufrad" 625. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 3380.

² əl-Bəzzər, 3577. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 3379.

³ ət-Tabərani "Musnəduş-Şəmiyyin" 2155. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 6026.

⁴ əl-Hakim, 2813. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 7739.

¹ əl-Buxari "Ədəbul-Mufrad" 710. Hədis səhihdir. Bax: Səhih Ədəbul-Mufrad, 550.

٦٩٥ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «انْطَلَقَ ثَلَاثَةَ رَهْطٍ مِمَّنْ كَانَ قَبْلَكُمْ حَتَّى أَوْوَا أَلْمِيَّتَ إِلَى غَارٍ فَدَخَلُوهُ، فَانْحَدَرَتْ صَخْرَةٌ مِنَ الْجَبَلِ فَسَدَّتْ عَلَيْهِمُ الْغَارَ فَقَالُوا إِنَّهُ لَا يُنْجِيكُمْ مِنْ هَذِهِ الصَّخْرَةِ إِلَّا أَنْ تَدْعُوا اللَّهَ بِصَالِحِ أَعْمَالِكُمْ. فَقَالَ رَجُلٌ مِنْهُمْ اللَّهُمَّ كَانَ لِي أَبُوَانِ شَيْخَانِ كَبِيرَانِ، وَكُنْتُ لَا أَعْبِقُ قَبْلَهُمَا أَهْلًا وَلَا مَالًا، فَتَأَى بِي فِي طَلَبِ شَيْءٍ يَوْمًا، فَلَمْ أُرِحْ عَلَيْهِمَا حَتَّى نَامَا، فَحَلَبْتُ لَهُمَا عَبُوقَهُمَا فَوَجَدْتُهُمَا نَائِمِينَ وَكَرِهْتُ أَنْ أَعْبِقَ قَبْلَهُمَا أَهْلًا أَوْ مَالًا، فَلَبِثْتُ وَالْقَدْحُ عَلَى يَدَيَّ أَنْتَظِرُ اسْتِيقَاطَهُمَا حَتَّى بَرَقَ الْفَجْرُ، فَاسْتَيْقَظَا فَشَرِبَا عَبُوقَهُمَا، اللَّهُمَّ إِنْ كُنْتُ فَعَلْتُ ذَلِكَ ابْتِغَاءً وَجْهَكَ فَفَرِّجْ عَنَّا مَا نَحْنُ فِيهِ مِنْ هَذِهِ الصَّخْرَةِ، فَانْفَرَجَتْ شَيْئًا لَا يَسْتَطِيعُونَ الْخُرُوجَ». قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «وَقَالَ الْآخَرُ اللَّهُمَّ كَانَتْ لِي بِنْتُ عَمِّ كَانَتْ أَحَبَّ النَّاسِ إِلَيَّ، فَأَرَدْتُهَا عَنْ نَفْسِهَا، فَامْتَنَعَتْ مِنِّي حَتَّى أَلَمْتُ بِهَا سَنَةً مِنَ السَّنِينَ، فَجَاءَنِي فَأَعْطَيْتُهَا عِشْرِينَ وَمِائَةَ دِينَارٍ عَلَى أَنْ تُحَلِّيَ بَيْنِي وَبَيْنَ نَفْسِهَا، فَفَعَلَتْ حَتَّى إِذَا قَدَرْتُ عَلَيْهَا قَالَتْ لَا أُحِلُّ لَكَ أَنْ تُفَضَّ الْخَاتَمَ إِلَّا بِحَقِّهِ. فَتَحَرَّجْتُ مِنَ الْوُقُوعِ عَلَيْهَا، فَانصَرَفْتُ عَنْهَا وَهِيَ أَحَبُّ النَّاسِ إِلَيَّ وَتَرَكْتُ الذَّهَبَ الَّذِي أَعْطَيْتُهَا، اللَّهُمَّ إِنْ كُنْتُ فَعَلْتُ ذَلِكَ ابْتِغَاءً وَجْهَكَ فَافْرِجْ عَنَّا مَا نَحْنُ فِيهِ. فَانْفَرَجَتْ الصَّخْرَةُ، غَيْرَ أَنَّهُمْ لَا يَسْتَطِيعُونَ الْخُرُوجَ مِنْهَا. قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: وَقَالَ الثَّلَاثُ اللَّهُمَّ إِنِّي اسْتَأْجَرْتُ أَجْرَاءَ فَأَعْطَيْتُهُمْ أَجْرَهُمْ، غَيْرَ رَجُلٍ وَاحِدٍ تَرَكَ الَّذِي لَهُ وَذَهَبَ فَفَنَمَرْتُ أَجْرَهُ حَتَّى كَثُرَتْ مِنْهُ الْأَمْوَالُ، فَجَاءَنِي بَعْدَ حِينٍ فَقَالَ يَا عَبْدَ اللَّهِ أَدِّ إِلَيَّ أَجْرِي. فَقُلْتُ لَهُ كُلُّ مَا تَرَى مِنْ الْأَجْرِكِ مِنَ الْإِبِلِ وَالْبَقَرِ وَالْعَنَمِ وَالرَّقِيقِ. فَقَالَ يَا عَبْدَ اللَّهِ لَا تَسْتَهْزِئْ بِي. فَقُلْتُ إِنِّي لَا أَسْتَهْزِئُ بِكَ. فَأَخَذَهُ كُلَّهُ فَاسْتَأْفَهُ فَلَمْ يَتْرُكْ مِنْهُ شَيْئًا، اللَّهُمَّ فَإِنْ كُنْتُ فَعَلْتُ ذَلِكَ ابْتِغَاءً وَجْهَكَ فَافْرِجْ عَنَّا مَا نَحْنُ فِيهِ. فَانْفَرَجَتْ الصَّخْرَةُ فَخَرَجُوا بِمَشُونٍ».

695. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Ömər رضي الله عنه demişdir: “Mən Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitdim: “Sizdən əvvəl yaşamış ümmətlərdən üç nəfər səfərə çıxdı və (yolda) gecələmək üçün bir mağaraya çəkildilər. Onlar mağaraya daxil olduqdan sonra dağdan böyük bir qaya parçası yuvarlanıb yerə düşdü və mağaranın ağızını qapadı. Onlar (bir-birinə) dedilər: “Sizi bu qaya parçasından ancaq etdiyiniz yaxşı əməllərinizin¹ vasitəsilə Allaha dua etməyiniz qurtara bilər. Onlardan biri dedi: “Ey Allahım! Mənim qoca ata-anam var idi. Mən hər axşam onlara süd içirtməmiş nə ailəmə, nə də xidmətçilərimə süd verərdim. Bir gün mən bir iş dalınca çox uzağa getdim, evə qayıtdıqda ata-anam artıq yatmışdı; mən onlar üçün süd sağıb gətirdim, lakin (gəlib) onları yatmış gördüm. Mən onlara süd içirtməmiş ailəmə və xidmətçilərimə süd vermək istəmədim. Odur ki, sübh açılanadək əlimdə (süd dolu) bardaq onların yuxudan oyanmasını gözlədim. (Nəhayət,) onlar yuxudan oyanıb südlərini içdilər. Allahım, əgər mən bunu Sənin Üzünü dilədiyimə görə etmişəmsə, bizi bu qaya parçasına görə düşdüyümüz (çətinlikdən) qurtar!” Bundan sonra (mağaranın keçidi) bir balaca açıldı, lakin onlar (bayıra) çıxma bilmədilər”. Peyğəmbər ﷺ buyurdu: “Digəri dedi: “Ey Allahım! Mənim hamıdan çox

¹ Söhbət müsəlmanın Allah rızasını qazanmaq üçün etdiyi əməldən gedir.

sevdiyim bir əmim qızı var idi. Mən onun könlünü ələ almaq istədim, lakin o mənə könül vermədi. Aradan illər keçdi. Nəhayət, (quraqlıq ilində) o mənə yanına gəldi və mən ona mənəmlə yaxınlıq etmək şərti ilə yüz iyirmi dinar verdim. O da buna razılıq verdi. Mən onu ağışuma aldıqda o dedi: “Nikaha girmədən bakirəliyimi pozmağa sənə halallıq vermirəm”. Mən onu ələ almaqla günah qazanacağımdan qorxdum, onu buraxıb getdim, ona verdiyim qızılı da ona bağışladım. Halbuki o mənəmlə üçün ən əziz insan idi. Allahım, əgər mən bunu Sənin Üzünü dilədiyimə görə etmişəmsə, bizi bu düşdüyümüz (çətinlikdən) qurtar!” Bundan sonra qaya parçası yerindən tərpəndi, lakin onlar mağaradan çıxıb bilmədilər”. Peyğəmbər ﷺ buyurdu: “Üçüncüsü dedi: “Ey Allahım! (Bir dəfə) mən bir dəstə işçi tutdum və onların hamısının zəhmət haqqını verdim. Yalnız biri öz zəhmət haqqını almadan çıxıb getdi. Mən onun zəhmət haqqını işə qoydum və onun malları artdı. Xeyli vaxt keçdikdən sonra həmin adam gəlib dedi: “Ey Allahın qulu, mənəmlə zəhmət haqqımı ver!” Mən ona dedim: “Gördüyün bu dəvələr, inəklər, qoyunlar və kölələr sənin zəhmət haqqındır.” O dedi: “Ey Allahın qulu, mənəmlə istehza etmə!” Mən dedim: “Mən sənəmlə istehza etmirəm”. Bundan sonra adam malların hamısını sürüb apardı və onlardan heç bir şey saxlamadı. Allahım, əgər mən bunu Sənin Üzünü dilədiyimə görə etmişəmsə, bizi bu düşdüyümüz (çətinlikdən) qurtar!” Beləliklə, qaya parçası tamamilə aralandı və onlar oradan çıxıb getdilər”.¹

Rədd olunmayan dualar

٦٩٦ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «ثَلَاثُ دَعَوَاتٍ لَا تُرَدُّ دَعْوَةُ الْوَالِدِ، وَدَعْوَةُ الصَّائِمِ وَدَعْوَةُ الْمُسَافِرِ».

696. Rəvayət edilir ki, Ənəs ibn Malik ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Üç dua rədd olunmur; valideynin övladı üçün etdiyi dua, oruc tutanın duası və müsafirin duası”.²

٦٩٧ - عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «ثَلَاثٌ لَا تُرَدُّنَّ أَوْ قَلَّمَا تُرَدُّنَّ الدُّعَاءُ عِنْدَ النَّدَاءِ وَعِنْدَ

¹ əl-Buxari, 2111, 2272.

² əl-Beyhəqi “Sunənul-Kubra” 6619; əd-Diya “Əhədisul-Muxtəra” 2057. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 3032.

البَّاسِ حِينَ يُلْجِمُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا». عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «وَوَقْتُ الْمَطْرِ».

697. Rəvayət edilir ki, Səhl ibn Səd ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “İki dua rədd edilməz və ya nadir halda rədd edilər; azan verildikdə və döyüş meydanında düşmənlə qarşılaşdıqda edilən dua”. Həmçinin Peyğəmbər ﷺ buyurdu: “Və yağış vaxtı!”¹

٦٩٨ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «ثَلَاثُ دَعَوَاتٍ مُسْتَجَابَاتٌ لَا شَكَّ فِيهِنَّ دَعْوَةُ الْوَالِدِ وَدَعْوَةُ الْمُسَافِرِ وَدَعْوَةُ الْمَظْلُومِ».

698. Əbu Hureyra ؓ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Üç duanın qəbul olunmasına şübhə yoxdur; atanın, müsafirin və məzlumun duası”²

٦٩٩ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «ثَلَاثَةٌ لَا يَرُدُّ اللَّهُ دُعَاءَهُمْ: الذَّاكِرُ اللَّهِ كَثِيرًا، وَدَعْوَةُ الْمَظْلُومِ، وَالْإِمَامُ الْمُقْسِطُ».

699. Əbu Hureyra ؓ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Üç nəfərin duası rədd edilməz; Allahı çox xatırlayanın, məzlumun və ədalətli rəhbərin duası”³

٧٠٠ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «الدُّعَاءُ لَا يَرُدُّ بَيْنَ الْأَذَانِ وَالْإِقَامَةِ».

700. Rəvayət edilir ki, Ənəs ibn Malik ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Azan ilə iqamə arası edilən dua rədd olunmaz”⁴

Hansı zikrləri etdikdən sonra dualar qəbul olunur?

٧٠١ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: جَاءَتْ أُمُّ سَلِيمٍ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، عَلَّمَنِي كَلِمَاتٍ أَدْعُو بِهِنَّ فِي صَلَاتِي؟ قَالَ: سَبِّحِي اللَّهَ عَشْرًا، وَاحْمَدِيهِ عَشْرًا، وَكَبِّرِيهِ عَشْرًا، ثُمَّ سَلِّيهِ حَاجَتَكَ يَقُلُ: نَعَمْ، نَعَمْ.

¹ Əbu Davud, 2540, 2542. Hədisin “Və yağış vaxtı!” hissəsindən başqa qalan hissəsi səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 672.

² Əbu Davud, 1536, 1538. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 596.

³ əl-Beyhəqi “Şuabul-İman” 7358. Silsilə əs-Səhihə, 1211.

⁴ Əhməd, 12200, 12221. Hədis səhihdir. Bax: İrvaul-Ğalil, 244.

701. Rəvayət edilir ki, Ənəs ibn Malik ؓ demişdir: “Ummu Suleym Peyğəmbərin ؐ yanına gəlib belə dedi: “Ey Allahın Elçisi, mənə namazımda deyəcəyim bəzi kəlmələr öyrət!” Peyğəmbər ؐ dedi: “Allahı on dəfə təsbih (Subhən-Allah), on dəfə təhmid (Əlhəmdulillah) və on dəfə təkbir (Allahu Əkbər) et. Sonra ehtiyacını istə”. Sonra (istədiklərin veriləcək mənasında): “Bəli, bəli”- dedi”.¹

Allahın əzəmətli adları

٧٠٢ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَالِسًا - يَعْنِي - وَرَجُلٌ قَائِمٌ يُصَلِّي فَلَمَّا رَكَعَ وَسَجَدَ وَتَشَهَّدَ دَعَا فَقَالَ فِي دُعَائِهِ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِأَنَّ لَكَ الْحَمْدَ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ الْمَنَّانُ بَدِيعَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ إِنِّي أَسْأَلُكَ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِأَصْحَابِهِ «تَدْرُونَ بِمَا دَعَا». قَالُوا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَقَدْ دَعَا اللَّهُ بِاسْمِهِ الْعَظِيمِ الَّذِي إِذَا دُعِيَ بِهِ أَحَابَ وَإِذَا سُئِلَ بِهِ أُعْطِيَ».

702. Rəvayət edilir ki, Ənəs ibn Malik ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ ilə birlikdə oturmuşdum. Bir kişi namaz qılarkən ruku, səcdə və təşəhhüddə belə dua etdi: “Alla:hummə inni əs'əlukə biənnə ləkəl-həmd, lə: ilə:hə illə: əntəl-Mənnə:n, bədi:us-səməvə:ti val-ərd, yə: Zəl-Cələ:li val-İkra:m, yə: Həyyu, yə: Qayyu:m, inni əs'əlukə!” Peyğəmbər ﷺ səhabələrinə buyurdu: “Onun necə dua etdiyini bilirsiniz?” Səhabələr dedilər: “Allah və Onun Elçisi daha yaxşı bilir!” Peyğəmbər ﷺ buyurdu: “Canım əlində Olana and olsun ki, o, Allahın ən əzəmətli adı ilə dua etdi. Bu adla dua edənin duası qəbul edilir və istədiyi verilir”.³

٧٠٣ - أَنَّ مِحْجَنَ بْنَ الْأَدْرَعِ حَدَّثَهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ الْمَسْجِدَ إِذَا رَجُلٌ قَدْ قَضَى صَلَاتَهُ وَهُوَ يَتَشَهَّدُ فَقَالَ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ يَا اللَّهُ بِأَنَّكَ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الصَّمَدُ الَّذِي لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ أَنْ تُغْفِرَ لِي ذُنُوبِي إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «قَدْ غُفِرَ لَكَ». ثَلَاثًا... «لَقَدْ سَأَلَ اللَّهُ بِاسْمِهِ الْأَعْظَمِ الَّذِي إِذَا سُئِلَ بِهِ أُعْطِيَ وَإِذَا دُعِيَ بِهِ أَحَابَ».

¹ ən-Nəsəi “Sunən” 1282, 1299, 1307. Hədisin isnadı həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 13/141, hədis: 3338.

² Tərcüməsi: Allahım, Sənə yalvarıram, həmd Sənə məxsusdur, Səndən başqa ibadətə layiq məbud yoxdur, Sən lütf edən, yeri, göyü icad edənsən! Ey Ucalıq və Kəramət Sahibi, ey əbədi Yaşayan, ey Qəyyum olan, Sənə yalvarıram!

³ ən-Nəsəi “Sunən” 1308. Hədis səhihdir. Bax: Səhih və Daif Sunən ən-Nəsəi, 1300.

703. Mihcən ibn əl-Ədrai رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم məscidə girdikdə bir kişi namazını bitirərkən təşəhhüddə belə dua etdi: “Alla:hummə inni əs'əlukə yə: Alla:hu biənnəkəl-Va:hidul-Əhədus-Samədulləzi: ləm yəlid və ləm yu:ləd və ləm yəkun ləhu: kufuvən əhəd, ən təğfira li: zunu:bi:, innəkə əntəl-Ğafu:rur-Rahi:m!” Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم üç dəfə dedi: “Artıq o bağışlandı!”² Digər rəvayətdə deyilir: “...O, Allahın ən əzəmətli adı ilə dua etdi. Bu adla dua edənin duası qəbul edilər və istədiyi verilər”.³

٧٠٤ - عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيدَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «اسْمُ اللَّهِ الْأَعْظَمُ فِي هَاتَيْنِ الْآيَتَيْنِ {وَاللَّهُمَّ إِنَّهُ وَاحِدٌ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ} وَفَاتِحَةَ سُورَةِ آلِ عِمْرَانَ {إِلَهَ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ}.

704. Əsmə bint Yəzid رضي الله عنها rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Allahın ən əzəmətli adı bu iki ayədədir: **“Sizin məbudunuz Tək olan İlahdır. Ondan başqa məbud yoxdur, Mərhəmətlidir, Rəhmlidir** (ər-Rahmən, ər-Rahim)” (əl-Bəqərə, 163). Ali-İmran surəsinin əvvəli: **“Əlif. Ləm. Mim. Allah, Ondan başqa ibadətə layiq olan məbud yoxdur, əbədi Yaşayandır, bütün yaradılanların Qəyyumudur** (əl-Həyy, əl-Qayyum)” (Ali-İmran, 1-2)”.⁴

٧٠٥ - عَنْ أَنَسٍ كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَدَعَا رَجُلٌ فَقَالَ: يَا بَدِيعَ السَّمَاوَاتِ، يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ، إِنِّي أَسْأَلُكَ. فَقَالَ: «أَتَدْرُونَ بِمَا دَعَا؟ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، دَعَا اللَّهَ بِاسْمِهِ الَّذِي إِذَا دُعِيَ بِهِ أَحَابَ».

705. Ənəs رضي الله عنه rəvayət edir ki, mən Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم ilə bir yerdə idim. Bir kişi belə dua etdi: “Yə: Bədi:as-Səmə:və:ti, Yə: Həyyu, Yə: Qayyu:mu, inni əs'əlukə!”⁵ Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم dedi: “Bilirsinizmi nə dua etdi? Canım əlində Olana and olsun! O, Allahın elə bir adı ilə dua etdi ki, onunla nə dua edilərsə, qəbul olunar”.⁶

¹ Tərcüməsi: Allahım, Sənə yalvarıram, ey Allah! Sən Vahid, Tək, Möhtac olmayan, doğmayan, doğulmayan, bənzəri olmayansan! Günahlarımı bağışla, şübhəsiz ki, Sən Bağışlayan, Rəhmlisən!

² ən-Nəsəi “Sunən” 1309. Hədis səhihdir. Bax: Səhih və Daif Sunən ən-Nəsəi, 1301.

³ İbn Macə, 3847, 3857; Əhməd, 23041, 23091. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1342.

⁴ Əbu Davud, 1498; İbn Macə, 3855. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 980.

⁵ Tərcüməsi: Ey göyləri Yaradan! Ey əbədi Yaşayan, ey Qəyyum! (Kainatı yaradan və onu idarə edən, bəndələrinin işlərini yoluna qoyan və onları qoruyan!) Mən yalnız Sənə yalvarıram!

⁶ əl-Buxari “Ədəbul Mufrad” 705. Hədis səhihdir. Bax: Səhih Ədəbul-Mufrad, 546.

Möminlər üçün bağışlanma diləməyin fəziləti

٧٠٦ - عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ اسْتَغْفَرَ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِكُلِّ مُؤْمِنٍ وَمُؤْمِنَةٍ حَسَنَةً»

706. Ubadə ibn əs-Samit رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Kim mömin kişi və mömin qadınlar üçün bağışlanma diləyərsə, Allah hər mömin kişi və hər mömin qadına görə ona bir savab yazar”.¹

Duaları çoxaldın!

٧٠٧ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَسْتَجِيبَ اللَّهُ لَهُ عِنْدَ الشَّدَائِدِ وَالْكَرْبِ فَلْيُكْثِرِ الدُّعَاءَ فِي الرِّخَاءِ».

707. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kimi sıxıntı və kədər anında duasının qəbul olunması sevindirirsə, qoy xoş günündə duasını çoxaltsın”.²

٧٠٨ - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا سَأَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيُكْثِرْ فَإِنَّمَا يَسْأَلُ رَبَّهُ».

708. Rəvayət edilir ki, Aişə رضي الله عنها demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Biriniz Allahdan istədikdə, çox istəsin, çünki o, öz Rəbbindən istəyir”.³

٧٠٩ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنْ رَبِّهِ وَهُوَ سَاجِدٌ فَأَكْثِرُوا الدُّعَاءَ...» «أَلَا وَإِنِّي نَهَيْتُ أَنْ أَقْرَأَ الْقُرْآنَ رَاكِعًا أَوْ سَاجِدًا، فَأَمَّا الرُّكُوعُ، فَعَظَّمُوا فِيهِ الرَّبَّ عَزَّ وَجَلَّ وَأَمَّا السُّجُودُ فَاجْتَهِدُوا فِي الدُّعَاءِ، فَفَقِمْنِ أَنْ يُسْتَجَابَ لَكُمْ».

709. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: “Bəndənin Rəbbinə ən yaxın olduğu halı onun səcdə vəziyyətidir. Odur ki, (səcdədə) duaları çoxaldın!”⁴ Digər rəvayətdə deyilir: “Mənə rukuda və səcdədə Quran oxumaq qadağan edildi. Siz rukuda Rəbbi ﷻ təzim edin,

¹ Ət-Tabərani “Musnəduş-Şəmiyyin” 2155. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 6026.

² Ət-Tirmizi, 3382, 3710. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 593.

³ İbn Hibban, 886. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1325.

⁴ Muslim, 482, 744, 1111.

səcdədə isə çoxlu dua edin. Belə etsəniz, dualarınız daha tez qəbul olunar”.¹

Peyğəmbərə ﷺ edilən salavatın² fəziləti

۷۱۰ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «مَا مِنْ أَحَدٍ يُسَلِّمُ عَلَيَّ إِلَّا رَدَّ اللَّهُ عَلَيَّ رُوحِي حَتَّى أَرُدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ».

710. Əbu Hureyra رəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim mənə salam verərsə, Allah onun salamını qaytarmağım üçün ruhumu geri qaytarar”.³

۷۱۱ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ رَبِيعَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «مَا صَلَّى عَلَيَّ إِلَّا صَلَاتٌ عَلَيْهِ الْمَلَائِكَةُ مَا دَامَ يُصَلِّي عَلَيَّ فَلْيَقِلَّ عَبْدٌ مِنْ ذَلِكَ أَوْ يُكْتَبْ».

711. Abdullah ibn Amir ibn Rabia atasından رəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Mənə salavat edən elə bir kəs yoxdur ki, mənə salavat etdiyi müddətdə mələklər ona xeyir-dua etməsinlər. Qul bunu istər çox, istərsə də az etsin”.⁴

۷۱۲ - حَدَّثَنَا أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «مَنْ صَلَّى عَلَيَّ صَلَاةً وَاحِدَةً صَلَّى اللَّهُ عَلَيَّ عَشْرَ صَلَوَاتٍ وَحُطَّتْ عَنْهُ عَشْرُ خَطِيئَاتٍ وَرُفِعَتْ لَهُ عَشْرُ دَرَجَاتٍ».

712. Ənəs ibn Malik رəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: “Kim mənə bir dəfə salavat edərsə, Allah ona on dəfə salavat edər, onun on günahı silinər və o, on dərəcə yüksələr”.⁵

۷۱۳ - عَنْ أَبِي بَكْرٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَكْثِرُوا الصَّلَاةَ عَلَيَّ فَإِنَّ اللَّهَ وَكَلَّ بِي مَلَكَأَ عِنْدَ قَبْرِي، فَإِذَا صَلَّى عَلَيَّ رَجُلٌ مِنْ أُمَّتِي، قَالَ لِي ذَلِكَ الْمَلَكُ: يَا مُحَمَّدُ! إِنَّ فُلَانَ ابْنَ فُلَانٍ صَلَّى عَلَيَّ السَّاعَةَ».

¹ Muslim, 479, 738, 1102; Əbu Davud, 876; Əhməd, 1900.

² Salavat kəlməsi “dua” mənasındadır. Uca Allahın bəndəsinə salavat etməsi onu tərif etməsi deməkdir.

³ Əbu Davud, 2043. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 2266.

⁴ Əhməd, 15727,16097. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 5744.

⁵ ən-Nəsəi “Sunən” 1297, 1305. Hədis səhih li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1657.

713. Rəvayət edilir ki, Əbu Bəkr رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Mənə salavat etməyi çoxaldın! Həqiqətən, Allah bir mələyi qəbrimin yanında mənə müvəkkil etmişdir. Ümmətimdən bir kişi mənə salavat etdikdə həmin mələk mənə deyir: “Ey Muhəmməd! İndicə filankəsin oğlu filankəs sənə salavat etdi”.¹

٧١٤ - عَنْ سَعِيدِ بْنِ عُمَيْرٍ الْأَنْصَارِيِّ، عَنْ أَبِيهِ وَكَانَ بَدْرِيًّا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ صَلَّى عَلَيَّ مِنْ أُمَّتِي صَلَاةً مُخْلِصًا مِنْ قَلْبِهِ، صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ بِهَا عَشْرَ صَلَوَاتٍ، وَرَفَعَهُ بِهَا عَشْرَ دَرَجَاتٍ، وَكَتَبَ لَهُ بِهَا عَشْرَ حَسَنَاتٍ، وَمَحَا عَنْهُ عَشْرَ سَيِّئَاتٍ».

714. Səid ibn Umeyr əl-Ənsari Bədr əhlindən olan atasından رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Ümmətimdən hər kim mənə qəlbindəki ixlasla salavat göndərsə, Allah buna görə ona on dəfə salavat edər, onun məqamını on dərəcə qaldırır, ona on savab yazar və onun on günahını silər”.²

٧١٥ - سَمِعْتُ أَنَسًا، وَمَالِكُ بْنُ أَوْسِ بْنِ الْحَدَثَانِ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ يَتَبَرَّزُ فَلَمْ يَجِدْ أَحَدًا يَتَّبِعُهُ، فَخَرَجَ عَمْرٌ فَاتَّبَعَهُ بِفَخَّارَةٍ أَوْ مِطْهَرَةٍ، فَوَجَدَهُ سَاجِدًا فِي مِسْرَبٍ، فَتَنَحَّى فَجَلَسَ وَرَاءَهُ، حَتَّى رَفَعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأْسَهُ فَقَالَ: «أَحْسَنْتَ يَا عَمْرُ حِينَ وَجَدْتَنِي سَاجِدًا فَتَنَحَّيْتَ عَنِّي، إِنْ جِئْتَنِي جَاءَنِي فَقَالَ: مَنْ صَلَّى عَلَيْكَ وَاحِدَةً صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ عَشْرًا، وَرَفَعَ لَهُ عَشْرَ دَرَجَاتٍ».

715. Ənəs və Malik ibn Ovs əl-Hədəsan رضي الله عنه demişdir: “Bir dəfə Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم subaşına çıxdı və kimsənin onu təqib etdiyini görmədi. Bu əsnada Ömər cürdək, yaxud aftafa götürüb onun arxasınca getdi. Ömər onu su hovuzunun yanında səcdəyə qapanmış gördü. Ömər geri çəkilib onun arxa tərəfində oturdu. Nəhayət, o, başını səcdədən qaldırıb dedi: “Əhsən sənə, ey Ömər! Mənim səcdəyə qapandığımı görüb məndən aralandın. Cəbrail عليه السلام yanıma gəlib dedi: “Kim sənə bir salavat desə, Allah ona on salavat yetirər və onun üçün on dərəcə yüksəldər”.³

Cəhənnəmdən sığınub Cənnəti istəyən

٧١٦ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا اسْتَجَارَ عَبْدٌ مِنْ النَّارِ سَبْعَ مَرَّاتٍ فِي يَوْمٍ إِلَّا قَالَتْ النَّارُ: يَا

¹ əd-Deyləmi, 1/31. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1530.

² ən-Nəsəi “Sunənul-Kubra” 9809. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 3360.

³ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 642. Hədis həsəndir. Bax: Səhih Ədəbul-Mufrad, 499.

رَبِّ! إِنَّ عَبْدَكَ فُلَانًا قَدْ اسْتَجَارَكَ مِنِّي فَأَجِرْهُ، وَلَا يَسْأَلُ اللَّهَ عَبْدُ الْجَنَّةِ فِي يَوْمِ سَمِعَ مَرَاتٍ إِلَّا قَالَتْ الْجَنَّةُ: يَا رَبِّ! إِنَّ عَبْدَكَ فُلَانًا سَأَلَنِي فَأَدْخِلْهُ».

716. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Qul bir gündə yeddi dəfə Cəhənnəmdən qorunmağını istəsə, Cəhənnəm belə deyər: “Ey Rəbbim, Sənin filan qulun məndən Sənə sığındı, onu qoru!” Həmçinin qul bir gündə yeddi dəfə Allahdan Cənnəti istəsə, Cənnət belə deyər: “Ey Rəbbim, Sənin filan qulun məni istədi, onu (Cənnətə) daxil et!”¹

٧١٧ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «مَنْ سَأَلَ اللَّهَ الْجَنَّةَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ قَالَتْ الْجَنَّةُ لِلَّهِمَّ أَدْخِلْهُ الْجَنَّةَ. وَمَنْ اسْتَجَارَ مِنَ النَّارِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ قَالَتْ النَّارُ لِلَّهِمَّ أَجِرْهُ مِنَ النَّارِ».

717. Rəvayət edilir ki, Ənəs ibn Malik رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: “Kim Allahdan üç dəfə Cənnəti istəyərsə, Cənnət deyər: “Allahım, onu Cənnətə daxil et!” Kim də Allahdan üç dəfə Cəhənnəmdən qorunmağını istəyərsə, Cəhənnəm deyər: “Allahım, onu Cəhənnəmdən qoru!”²

Zikrin fəziləti

٧١٨ - عَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَثَلُ الَّذِي يَذْكُرُ رَبَّهُ وَالَّذِي لَا يَذْكُرُ رَبَّهُ مَثَلُ الْحَيِّ وَالْمَيِّتِ».

718. Əbu Musa رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Rəbbini yad edənlə Rəbbini yad etməyənin misalı diri ilə ölünün misalına bənzəyir”³.

٧١٩ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ أَنَا مَعَ عَبْدِي إِذَا هُوَ ذَكَرَنِي وَتَحَرَّكَتْ بِي شَفَّتَاهُ»

719. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Allah ﷻ buyurur: “Qulum dodaqlarını tərpedərək Məni yad etdikcə Mən onunlayam”¹.

¹ İshaq ibn Rahaveyh, 213; ət-Tayəlisi, 2702; Əbu Yalə, 6192. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 2506.

² ət-Tirmizi, 2572, 2772. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 6275.

³ əl-Buxari, 6044, 6407.

۷۲۰ - حَدَّثَنِي عَمْرُو بْنُ عَبْسَةَ أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ «أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الرَّبُّ مِنَ الْعَبْدِ فِي حَوْفِ اللَّيْلِ الْآخِرِ فَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَكُونَ مِمَّنْ يَذْكُرُ اللَّهَ فِي تِلْكَ السَّاعَةِ فَكُنْ».

720. Amr ibn Abəsə ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbərin ﷺ belə buyurduğunu eşitmişdir: “Rəbbin qula ən yaxın olan vaxtı gecənin axırıdır. Əgər o vaxt Allahı zikr edənlərdən olmağı bacarırsansa, ol!”²

۷۲۱ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي، وَأَنَا مَعَهُ إِذَا ذَكَرَنِي، فَإِنْ ذَكَرَنِي فِي نَفْسِهِ ذَكَرْتُهُ فِي نَفْسِي، وَإِنْ ذَكَرَنِي فِي مَالٍ ذَكَرْتُهُ فِي مَالٍ خَيْرٍ مِنْهُمْ، وَإِنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ بِشَيْءٍ تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ ذِرَاعًا، وَإِنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ ذِرَاعًا تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ بَاعًا، وَإِنْ أَتَانِي يَمْنِيهِ أَتَيْتُهُ هَرَوَلَةً»

721. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ﷺ demişdir: “Peyğəmbər ﷺ belə dedi: “Uca Allah buyurur: “Qulum mənim barəmdə nə zənn edərsə, onu da edəcəyəm. Məni yad etdikcə onunlayam. O, Məni öz-özlüyündə yad etsə, Mən də onu Öz-Özlüyümdə yad edərəm. O, Məni camaatın yanında yad etsə, Mən onu onlardan daha xeyirli camaatın (mələklərin) yanında yad edərəm. O, Mənə bir qarış yaxınlaşsa, Mən ona bir dirsək yaxınlaşaram. O, Mənə bir dirsək yaxınlaşsa, Mən ona bir qulac yaxınlaşaram. O, Mənə doğru yeriylərək gəlsə, Mən ona doğru yüyürərək gələyəm”.³

۷۲۲ - عَنْ ابْنِ أَبِي أَوْفَى قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ خَيْرَ عِبَادِ اللَّهِ الَّذِينَ يُرَاعُونَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومَ وَالْأَظْلَمَةَ لِذِكْرِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ».

722. Rəvayət edilir ki, İbn Əbu Əufə ﷺ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Allahın ən xeyirli bəndələri günəşi, ayı, ulduzları və kölgəlikləri Allahı ﷻ zikr etmək üçün istifadə edənlərdir”.⁴

۷۲۳ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِذَا دَخَلَ الرَّجُلُ بَيْتَهُ فَذَكَرَ اللَّهَ عِنْدَ دُخُولِهِ وَعِنْدَ طَعَامِهِ قَالَ الشَّيْطَانُ لَا مَبِيتَ لَكُمْ وَلَا عَشَاءَ وَإِذَا دَخَلَ فَلَمْ يَذْكُرِ اللَّهَ عِنْدَ دُخُولِهِ قَالَ الشَّيْطَانُ أَذْرَسْتُمْ الْمَبِيتَ وَإِذَا لَمْ يَذْكُرِ اللَّهَ عِنْدَ طَعَامِهِ قَالَ أَذْرَسْتُمْ الْمَبِيتَ وَالْعَشَاءَ.

¹ İbn Macə, 3792, 3924; Əhməd, 10989, 11267. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 2285.

² Ət-Tirmizi, 3579, 3928. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 1173.

³ əl-Buxari, 6856, 7405.

⁴ əl-Hakim, 163; əl-Beyhəqi “Sunənul-Kubra” 1656, 1854. Hədis səhih li-ğeyrihidir. Bax: Silsilə as-Səhihə, 3440.

723. Rəvayət edilir ki, Cabir ibn Abdullah رضي الله عنه Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitmişdir: “Kişi evinə daxil olarkən və yemək yeyərkən Allahu zikr etsə, şeytan belə deyir: “Sizin (burada) nə gecələməyə, nə də yaşamağa yeriniz var”. Kişi evinə daxil olarkən Allahu zikr etməzsə, şeytan belə deyir: “Gecəni keçirə bilərsiniz”. Həmçinin kişi yemək yeyərkən Allahu zikr etməzsə, şeytan belə deyir: “Həm gecələməyə, həm də yaşamağa yeriniz var”.¹

٧٢٤ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ خَرَجَ مُعَاوِيَةُ عَلَى حَلَقَةٍ فِي الْمَسْجِدِ فَقَالَ مَا أَجَلَسَكُمْ قَالُوا جَلَسْنَا نَذْكُرُ اللَّهَ. قَالَ اللَّهُ مَا أَجَلَسَكُمْ إِلَّا ذَاكَ قَالُوا وَاللَّهِ مَا أَجَلَسْنَا إِلَّا ذَاكَ. قَالَ أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ وَمَا كَانَ أَحَدٌ يَمْنُرُنِي مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَقَلَّ عَنْهُ حَدِيثًا مِنِّي وَإِنْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ عَلَى حَلَقَةٍ مِنْ أَصْحَابِهِ فَقَالَ «مَا أَجَلَسَكُمْ». قَالُوا جَلَسْنَا نَذْكُرُ اللَّهَ وَنَحْمَدُهُ عَلَى مَا هَدَانَا لِلْإِسْلَامِ وَمَنْ بِهِ عَلَيْنَا. قَالَ «اللَّهُ مَا أَجَلَسَكُمْ إِلَّا ذَاكَ». قَالُوا وَاللَّهِ مَا أَجَلَسْنَا إِلَّا ذَاكَ. قَالَ «أَمَا إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهْمَةً لَكُمْ وَلَكِنَّهُ أَتَانِي جِبْرِيلُ فَأَخْبَرَنِي أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يُبَاهِي بِكُمْ الْمَلَائِكَةَ».

724. Rəvayət edilir ki, Əbu Səid əl-Xudri رضي الله عنه demişdir: “Bir gün Muaviyə məsciddə (elm üçün) toplanmış bir dəstənin yanına gəldi və dedi: “Sizi belə oturdan nədir?” Onlar dedilər: “Oturub Allahu zikr edirik”. Muaviyə dedi: “Deyin: “Allaha and olsun ki, bizi burda oturdan yalnız budur!” Onlar dedilər: “Allaha and olsun ki, bizi burda oturdan yalnız budur!” Muaviyə dedi: “Sizə and içdirməyim sizə inanmadığıma görə deyil. Allah Elçisinin ﷺ yanında tutduğum məqama baxmayaraq, məndən az hədis rəvayət edən yoxdur. Bir dəfə Allah Elçisi ﷺ məsciddə (elm üçün) toplanmış səhabələrin yanına gəlib soruşdu: “Sizi belə oturdan nədir?” Onlar dedilər: “Oturub Allahu zikr edir, bizi İslama hidayət etməsinə və bununla bizə mərhəmət etməsinə qarşılıq olaraq Ona həmd edirik”. Allah Elçisi ﷺ soruşdu: “Deyin: “Allaha and olsun ki, bizi burda oturdan yalnız budur!” Onlar dedilər: “Allaha and olsun ki, bizi burda oturdan yalnız budur!” Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Sizə and içdirməyim sizə inanmadığıma görə deyil. Lakin, Cəbrail yanıma gəlib Allahın ﷻ mələklərin qarşısında sizinlə öyündüyünü xəbər verdi”.²

٧٢٥ - عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «أَلَا أُتْبِعُكُمْ بِخَيْرِ أَعْمَالِكُمْ وَأَرْكَاهَا عِنْدَ مَلِيكِكُمْ وَأَرْفَعَهَا فِي دَرَجَاتِكُمْ وَخَيْرٌ لَكُمْ مِنَ الْذَّهَبِ وَالْوَرَقِ وَخَيْرٌ لَكُمْ مِنْ أَنْ تَلْقَوْا عَدُوَّكُمْ فَتَضْرِبُوا أَعْنَاقَهُمْ وَيَضْرِبُوا أَعْنَاقَكُمْ». قَالُوا بَلَى.

¹ Muslim, 2018, 3762, 5381.

² Muslim, 4869, 7032.

قَالَ «ذَكَرُ اللَّهِ تَعَالَى». فَقَالَ مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ مَا شَيْءٌ أَنْجَى مِنْ عَذَابِ اللَّهِ مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ.

725. Əbu əd-Dərdə رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم buyurdu: “Sizə əməllərinizin ən xeyirlisi, Hökmdarınızın dərgahında ən təmizi, dərəcələrinizdən ən yüksəyi, sizin üçün qızıl, gümüş xərcləməkdən, düşməninizlə qarşılaşıb onların boyunlarını vurmağınızdan, onların da sizin boyunlarınızı vurmasından daha xeyirlisini bildirimmi?” Səhabələr: “Bəli”- dedilər. O buyurdu: “Bu, Uca Allahı zikr etməkdir”. Muaz ibn Cəbəl dedi: “Allahın əzabından xilas edən ən yaxşı (vasitə) Allahı zikr etməkdir”.¹

٧٢٦ - عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا مِنْ رَاكِبٍ يَخْلُوْا فِي مَسِيرِهِ بِاللَّهِ وَذَكَرَهُ إِلَّا كَانَ رَدْفُهُ مَلَكًا، وَلَا يَخْلُوْا بِشَيْعِرٍ وَنَحْوِهِ إِلَّا كَانَ رَدْفُهُ شَيْطَانًا».

726. Rəvayət edilir ki, Uqbə ibn Amir رضي الله عنه demişdir: “Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Miniyə oturub yol gedərkən Allahı zikr etmək üçün vaxt ayıran elə bir kəs yoxdur ki, arxasında bir mələk oturmasın. (Miniyə oturub yol gedərkən) şeir və ona bənzər şeylərə vaxt ayıran elə bir kəs yoxdur ki, arxasında bir şeytan oturmasın”.²

٧٢٧ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسِيرُ فِي طَرِيقِ مَكَّةَ فَمَرَّ عَلَى جَبَلٍ يُقَالُ لَهُ جُمْدَانُ فَقَالَ «سَبِّرُوا هَذَا جُمْدَانُ سَبَقَ الْمُفْرَدُونَ». قَالُوا وَمَا الْمُفْرَدُونَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ «الذَّاكِرُونَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتُ»... «الَّذِينَ يَهْتَرُونَ فِي ذِكْرِ اللَّهِ».

727. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم Məkkə yolunda gedərkən Cumdən adlı bir dağın yanından keçdi və buyurdu: “Gedin, bu Cumdəndir! Mufərridlər (Allahı təkləşdirənlər) hamını geridə qoydular”. Səhabələr dedilər: “Mufərridlər kimlərdir, ey Allahın Elçisi?” O buyurdu: “Allahı çox zikr edən kişilər və qadınlar”.³ Digər rəvayətdə deyilir: “Özlərini Allahı zikr etməyə həsr edənlər”.⁴

٧٢٨ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ: إِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ صِقَالَةً، وَإِنَّ صِقَالَةَ الْقُلُوبِ ذِكْرُ اللَّهِ

¹ ət-Tirmizi, 3377, 3704. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1493.

² ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 895. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 5706.

³ Muslim, 4834, 6984.

⁴ Əhməd, 8273. Şueyb əl-Arnəvut isnadını Muslimin şərtlərinə görə səhih olduğunu bildirmişdir.

عَزَّ وَجَلَّ، وَمَا مِنْ شَيْءٍ أَتَجَى مِنْ عَذَابِ اللَّهِ مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ قَالُوا: وَلَا الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ؟ قَالَ: وَلَا الْجِهَادُ، إِلَّا أَنْ يَضْرِبَ بِسَيْفِهِ حَتَّى يَنْقَطِعَ.

728. Abdullah ibn Ömər رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Həqiqətən, hər bir şeyin təmizləyicisi var. Qəlblərin təmizləyicisi Allahu ﷻ zikr etməkdir. Allahın əzabından Allahu zikr etməkdən daha çox xilas edən başqa bir şey yoxdur”. Səhabələr dedilər: “Allah yolunda cihad etməkdən də?” O buyurdu: “Cihad etməkdən də. Yalnız öldürülənə qədər qılıncı ilə döyüşən istisnadır”.¹

٧٢٩ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ عَجَزَ مِنْكُمْ عَنِ اللَّيْلِ أَنْ يُكَابِدَهُ بِخَلِّ بِالْمَالِ أَنْ يُنْفِقَهُ وَ جِبْنَ عَنِ الْعُلُوِّ أَنْ يُجَاهِدَهُ فَلْيُكْثِرْ ذِكْرَ اللَّهِ.

729. Rəvayət edilir ki, İbn Abbas رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim gecə (namaza) qalxmağa çətinlik çəkər, malı xərcəlməyə xəsislik edər və ya düşmənlə vuruşmaqdan qorxarsa, Allahu çox zikr etsin”.²

٧٣٠ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «لَأَنْ أَقْعُدَ مَعَ قَوْمٍ يَذْكُرُونَ اللَّهَ تَعَالَى مِنْ صَلَاةِ الْعَدَاةِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أُعْتِقَ أَرْبَعَةً مِنْ وَلَدِ إِسْمَاعِيلَ وَلَا أَنْ أَقْعُدَ مَعَ قَوْمٍ يَذْكُرُونَ اللَّهَ مِنْ صَلَاةِ الْعَصْرِ إِلَى أَنْ تَغْرُبَ الشَّمْسُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أُعْتِقَ أَرْبَعَةً».

730. Rəvayət edilir ki, Ənəs ibn Malik رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Sübh namazından gün çıxana qədər Uca Allahu zikr edən camaatla oturmaq, mənim üçün İsmayıl övladından dörd qulu azad etməkdən daha sevimidir. Həmçinin Əsr namazından gün batana qədər Allahu zikr edən camaatla oturmaq, mənim üçün dörd qul azad etməkdən daha sevimidir”.³

Allahu çox zikr edənlər

٧٣١ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ وَأَبِي هُرَيْرَةَ قَالَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «إِذَا أَتَيْتَ الرَّجُلَ أَهْلَهُ مِنَ اللَّيْلِ فَصَلِّ أَوْ صَلِّ رَكَعَتَيْنِ جَمِيعًا كُتِبَا فِي الذَّاكِرِينَ وَالذَّاكِرَاتِ».

¹ əl-Beyhəqi “Dəvətül-Kəbir” 19. Hədis səhih li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1495.

² əl-Bəzzər, 4904. Hədis səhih li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1496.

³ Əbu Davud, 3667, 3669. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 2916.

731. Rəvayət edilir ki, Əbu Səid əl-Xudri və Əbu Hureyra رضي الله عنهما demişlər: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kişi gecə vaxtı öz zövcəsini oyadar, birlikdə və ya ayrılıqda iki rükət namaz qılarsa, Allahı çox zikr edən kişilərdən və Allahı çox zikr edən qadınlardan yazılmış olarlar”.¹

Dilin Allahın zikrindən qurumasın!

٧٣٢ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُسْرِ الْمَازِنِيِّ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيَانِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ أَحَدُهُمَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ النَّاسِ خَيْرٌ قَالَ: «طُوبَى لِمَنْ طَالَ عُمُرُهُ وَحَسُنَ عَمَلُهُ». وَقَالَ الْآخَرُ: أَيُّ الْعَمَلِ خَيْرٌ قَالَ: «أَنْ تُفَارِقَ الدُّنْيَا وَلِسَانُكَ رَطْبٌ مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ».

732. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Busr əl-Məzini رضي الله عنه demişdir: “İki bədəvi Allah Elçisinin ﷺ yanına gəldi və onlardan biri soruşdu: “Ey Allahın Elçisi, hansı insan ən xeyirlidir?” O buyurdu: “Ömrü üzün və əməli gözəl olana Tubə olsun!” Digəri dedi: “Hansı əməl ən xeyirlidir?” Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Dünyadan dilin Allahın zikrindən islah halda ayrıl”.²

٧٣٣ - أَنْ مُعَاذَ بْنِ جَبَلٍ قَالَ لَهُمْ: إِنَّ آخِرَ كَلَامٍ فَارَقْتُ عَلَيْهِ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ قُلْتُ: أَيُّ الْأَعْمَالِ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ؟ قَالَ: «أَنْ تَمُوتَ وَلِسَانُكَ رَطْبٌ مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ».

733. Rəvayət edilir ki, Muaz ibn Cəbəl رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisindən ﷺ ayrılarkən son eşitdiyim kəlmə “hansı əməl Allaha daha sevimlidir?”- sualıma “ölənə qədər dilin Allahı zikr etməkdən qurumasın”- cavabını verməsidir”.³

٧٣٤ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُسْرِ أَنَّ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ شَرَّاعِ الْإِسْلَامِ قَدْ كَثُرَتْ عَلَيَّ فَأَخْبِرْنِي بِشَيْءٍ أَتَشَبَّهُ بِهِ. قَالَ «لَا يَزَالُ لِسَانُكَ رَطْبًا مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ».

734. Abdullah ibn Busr رضي الله عنه rəvayət edir ki, bir kişi dedi: “Ey Allahın Elçisi, İslam ayinlərinin çoxluğu mənə ağır gəlir. Mənə elə bir şey öyrət ki, ondan

¹ Əbu Davud, 1309, 1311. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsabih, 1238.

² Əbu Nueym “Hilyətul-Əuliyə” 355. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 3282.

³ Ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 208, 16634. Hədis həsən-səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1492.

bərk yarışım". Peyğəmbər ﷺ buyurdu: "Çalış, dilin daim Allahı zikr etməklə islah qalsın!"¹²

۷۴۵ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلَامٍ قَالَ: قَالَ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ: يَا رَبِّ، مَا الشُّكْرُ الَّذِي يَتَّبِعِي لَكَ، قَالَ: يَا مُوسَى لَا يَزَالُ لِسَانُكَ رَطْبًا مِنْ ذِكْرِي

735. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Səlam ؓ demişdir: "Musa ؑ belə buyurmuşdur: "Ya Rəbb! Sənə layiq olan şükür nədir?" Allah buyurdu: "Ey Musa, dilin Məni zikr etməkdən qurumasın!"³

Azanı eşidən zaman deyilən zikr

۷۳۶ - عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ مَنْ قَالَ حِينَ يَسْمَعُ الْمُؤَذِّنَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ رَضِيَ اللَّهُ بِرَبِّهِ وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولِهِ وَبِالْإِسْلَامِ دِينَنَا غُفِرَ لَهُ ذَنْبُهُ

736. Səd ibn Əbu Vəqqas ؓ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: "Kim azanı eşidərək: "Əşhədu əl-lə: ilə:hə illəlla:hu vahdəhu lə: şəri:kə ləhu və ənnə Muhəmmədən abduhu və rasu:luhu, radi:tu billə:hi Rəbbən və bi Muhəmmədin rasu:lən, və bil-İslə:mi di:nən!"⁴- deyərsə, günahları bağışlanar".⁵

۷۳۷ - سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَامَ بِلَالٌ يُنَادِي فَلَمَّا سَكَتَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «مَنْ قَالَ مِثْلَ هَذَا يَقِينًا دَخَلَ الْجَنَّةَ».

¹ Hədisdə Peyğəmbər ﷺ qeyd edilən adama ibadətləri tərki etməyi yox, zikri artırmağı nəsihət edir. Belə ki, mömin adam bu ibadətləri yerinə yetirməkdə zəiflik göstərdiyi zaman bu zikrləri yerinə yetirməlidir ki, zikrlər sayəsində onun qəlbi qidalansın, rahatlıq tapsın və fəallığı artsın. Belə olduqda, ibadətlər ona ağır gəlməyəcək. Uca Allah buyurur: "**Bilin ki, qəlblər ancaq Allahı zikr etməklə rahatlıq tapır**". (ər-Rad, 28).

² ət-Tirmizi, 3375, 3702. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 7700.

³ İbn Əbud-Dunyə "əş-Şukur" 39; Əbu Yalə "Tabaqat əl-Hənəbilə" 1/194; İbn Mubərək "əz-Zuhd" 942. Əsər səhihdir.

⁴ Tərcüməsi: Mən də şahidlik edirəm ki, Allahdan başqa ibadətə layiq məbud yoxdur, O, təkdir, Onun şəriki yoxdur və şahidlik edirəm ki, Muhəmməd Onun qulu və elçisidir! Allahın Rəbb, Muhəmmədin elçi və İslamın din olduğundan razıyam! (Bu, müəzzinin şəhadət gətirməsinin ardınca deyilir. İbn Xuzeymə, 1/220; № 421, 422).

⁵ Muslim, 386, 579, 877.

737. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ﷺ buyurur: “Allah Elçisi ﷺ ilə birlikdə idik. Bilal ayağa qalxaraq azan oxumağa başladı. Azanı bitirdikdə Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Kim bunu yəqinliklə təkrar edərsə, Cənnətə girər”.¹

٧٣٨ - عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا قَالَ الْمُؤَدِّنُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ فَقَالَ أَحَدُكُمْ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ ثُمَّ قَالَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ قَالَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ثُمَّ قَالَ أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ ثُمَّ قَالَ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ قَالَ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ ثُمَّ قَالَ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ قَالَ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ ثُمَّ قَالَ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ قَالَ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ ثُمَّ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مِنْ قَلْبِهِ دَخَلَ الْجَنَّةَ

738. Rəvayət edilir ki, Ömər ibn Xəttab ﷺ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: “Müəzzin: “Alla:hu Əkbər, Alla:hu Əkbər”- dedikdə, sizdən biriniz “Alla:hu Əkbər, Alla:hu Əkbər”- deyərsə; müəzzin: “Əşhədu əl-lə: ilə:hə illəllah” dedikdə, o da “Əşhədu əl-lə: ilə:hə illəllah”- deyərsə; müəzzin: “Əşhədu ənnə Muhəmmədən Rasu:lullah”- dedikdə, o da “Əşhədu ənnə Muhəmmədən Rasu:lullah”- deyərsə; müəzzin: “Həyyə aləs-saləh”- dedikdə, o: “Lə: həulə va lə: quvvətə illə: billəh” deyərsə; müəzzin: “Həyyə aləl-fələh”- dedikdə, o: “Lə: həulə va lə: quvvətə illə: billəh”- deyərsə; müəzzin: “Alla:hu Əkbər, Alla:hu Əkbər”- dedikdə, o da “Alla:hu Əkbər, Alla:hu Əkbər”- deyərsə; müəzzin: “Lə: ilə:hə illəllah” dedikdə, o da ürəkdən “Lə: ilə:hə illəllah”- deyərsə, Cənnətə girər”.²

“əl-Vasilə” məqamı

٧٣٩ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِذَا سَمِعْتُمْ الْمُؤَدِّنَ فَقُولُوا مِثْلَ مَا يَقُولُ ثُمَّ صَلُّوا عَلَيَّ فَإِنَّهُ مَنْ صَلَّى عَلَيَّ صَلَاةً صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ بِهَا عَشْرًا ثُمَّ سَلُوا اللَّهَ لِي الْوَسِيلَةَ فَإِنَّهَا مَنْزِلَةٌ فِي الْجَنَّةِ لَا تَبْعِي إِلَّا لِعَبْدٍ مِنْ عِبَادِ اللَّهِ وَأَرْجُو أَنْ أَكُونَ أَنَا هُوَ فَمَنْ سَأَلَ لِي الْوَسِيلَةَ حَلَّتْ لَهُ الشَّفَاعَةُ

739. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Amr ibn əl-As رضي الله عنه Peyğəmbərin belə dediyini eşitmişdir: “Müəzzinin azan verdiyini eşitdiyiniz zaman siz də onun dediklərini təkrar edin, sonra da mənə salavat deyın. Kim mənə bir salavat edərsə, Allah ona bunun sayəsində on salavat edər. Sonra Allahdan mənim üçün “əl-Vasilə” (məqamını) istəyin. Həqiqətən, o, Cənnətdə Allahın qullarından bir qul üçün layiq görülmüş bir yerdir. Mən ümid

¹ ən-Nəsəi “Sunən” 674, 682. Hədis həsəndir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 676.

² Muslim, 385, 578, 876.

edirəm ki, o yer mənə veriləcəkdir. Kim mənim üçün “əl-Vasilə” (məqamını) istəyərsə, şəfaətimə nail olar”¹.

٧٤٠ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الْوَسِيلَةُ دَرَجَةٌ عِنْدَ اللَّهِ، لَيْسَ فَوْقَهَا دَرَجَةٌ، فَسَلُوا اللَّهَ أَنْ يُوتِنِي الْوَسِيلَةَ».

740. Rəvayət edilir ki, Əbu Səid əl-Xudri ﷺ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “əl-Vasilə” (məqamı) Allahın dərğahında elə bir dərəcədir ki, ondan üstün bir dərəcə yoxdur. Elə isə Allaha dua edin ki, “əl-Vasilə” (məqamını) mənə versin”².

٧٤١ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ حِينَ يَسْمَعُ النِّدَاءَ اللَّهُمَّ رَبِّ هَذِهِ الدَّعْوَةُ التَّامَّةُ وَالصَّلَاةُ الْقَائِمَةُ آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ وَأَبْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتَهُ، حَلَّتْ لَهُ شَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

741. Cabir ibn Abdullah رəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim azanı eşitdikdə³: “Alla:hummə Rabbə hə:zihid-də'vətit-tə:mmə, vas-salə:til-qa:imə, ə:ti Muhəmmədən-il-vasi:lətə val-fədi:lətə, vab'ashu məqa:mən məhmu:dənilləzi: vəadtəhu!”⁴- deyərsə, Qiyamət günü mənim şəfaətimə qovuşar”⁵.

Dəstəməzdan sonra deyilən zikr

٧٤٢ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ قَرَأَ سُورَةَ الْكَهْفِ كَمَا أَنْزَلَتْ كَانَتْ لَهُ نُورًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ مَقَامِهِ إِلَى مَكَّةَ، وَمَنْ قَرَأَ عَشْرَ آيَاتٍ مِنْ آخِرِهَا ثُمَّ خَرَجَ الدَّجَالَ لَمْ يُسَلَطْ عَلَيْهِ، وَ مَنْ تَوَضَّأَ ثُمَّ قَالَ: سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ كُتِبَ فِي رَقٍّ ثُمَّ طُبِعَ بِطَابَعٍ فَلَمْ يُكْسَرْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ»

742. Rəvayət edilir ki, Əbu Səid əl-Xudri ﷺ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim “əl-Kəhf” surəsini nazil olduğu kimi oxuyarsa, bu, onun üçün Qiyamət günü durduğu yerdən Məkkəyə qədər nur olacaq. Kim

¹ Muslim, 384, 577, 875.

² Əhməd, 11783, 11800. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 3571.

³ Yəni azanı tam eşitdikdən sonra deyilir. Peyğəmbər belə buyurur: “Müəzzinin dediklərini deyin, sonra mənim üçün Allahdan vəsilə istəyin”. (Muslim, 577, 875).

⁴ Tərcüməsi: Bu tam dəvətin və qılınacaq namazın Rəbbi olan Allahım! Muhəmmədə vasitəçilik haqqı və fəzilət ver. Onu vəd etdiyən təriflənen məqama çatdır!

⁵ əl-Buxari, 579, 614.

onun axırını on ayəsini oxuyar, sonra Dəccal peyda olarsa, ona təsir göstərə bilməz. Kim dəstəmaz alıb bu duanı: “Subhə:nəkə Alla:hummə və bihəmdikə, əşhədu əl-lə: ilə:hə illə: əntə, əstəğfirukə və ətu:bu ileyk¹” – deyərsə, dəri² üzərinə yazılıb möhür vurular və Qiyamətə qədər sınımaz”.³

Məscidə girərkən edilən zikr

۷۴۳ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ كَانَ إِذَا دَخَلَ الْمَسْجِدَ قَالَ: «أَعُوذُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ، وَبِوَجْهِهِ الْكَرِيمِ، وَسُلْطَانِهِ الْقَدِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ». قَالَ: «أَقْطُ؟». قُلْتُ: «نَعَمْ». قَالَ: «فَإِذَا قَالَ ذَلِكَ قَالَ الشَّيْطَانُ: حُفِظَ مِنِّي سَائِرَ الْيَوْمِ».

743. Abdullah ibn Amr ibn əl-As رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ məscidə girərkən dedi: “Əu:zu billə:hil-Azi:m va bivachihil-Kəri:m va sulta:nihil-qadi:m minəş-şeyta:nir-raci:m!⁴” (Məscidə girərkən) bunu söylədikdə şeytan belə deyir: “O, günün qalan hissəsini də məndən qorundu”.⁵

Namazda edilən duaların fəziləti

۷۴۴ - عَنْ أَنَسٍ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الصَّلَاةِ فَقَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ. فَلَمَّا قَضَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الصَّلَاةَ قَالَ «أَيُّكُمْ الْقَائِلُ كَلِمَةً كَذَا وَكَذَا». قَالَ فَأَرَمَ الْقَوْمُ - قَالَ - فَأَعَادَهَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَقَالَ رَجُلٌ أَنَا قُلْتُهَا وَمَا أَرَدْتُ بِهَا إِلَّا الْخَيْرَ. قَالَ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «لَقَدْ ابْتَدَرَهَا اثْنَا عَشَرَ مَلَكًا فَمَا دَرَوْا كَيْفَ يَكْتُبُونَهَا حَتَّى سَأَلُوا رَبَّهُمْ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ أَكْتُبُوهَا كَمَا قَالَ عَبْدِي»

744. Rəvayət edilir ki, Ənəs رضي الله عنه demişdir: “Peyğəmbər ﷺ namaz qılarkən bir kişi gəlib dedi: “Əlhəmdulillə:hi həmdən kəsi:ran tayyibən mubə:rakən fi:hi!⁶” Namazı bitirdikdən sonra Peyğəmbər ﷺ soruşdu: “Bu kəlməni deyən kimdir?” İnsanlar susdular və o, bunu üç dəfə təkrarladı. Həmin kişi dedi: “Onu mən dedim və onu deməkdə də istəyim yalnız xeyir idi”. Peyğəmbər ﷺ dedi: “Artıq on iki mələk (onu yazmaq üçün bir-biri ilə)

¹ Tərcüməsi: Ey nöqsansız və pak olan Allahım, Sənə həmd olsun! Şəhadət verirəm ki, Səndən başqa haqq ilah yoxdur. Səndən bağışlanmağımı diləyir və Sənə tövbə edirəm!

² Qədimdə yazı üçün dəri işlədirdilər.

³ əl-Hakim, 564, 2072. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 220, 1473.

⁴ Tərcüməsi: Qovulmuş şeytandan Əzəmətli Allaha, Onun kəramətli Üzünə və Onun əzəli hökmranlığına sığınırım.

⁵ Əbu Davud, 466. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsabih, 749.

⁶ Tərcüməsi: Allaha həmd olsun, özü də çoxlu, xoş, mübarək bir həmd!

yarışdılar, lakin onu necə yazacaqlarını bilmədilər. Nəhayət, Rəblərindən soruşdular. O da: “Qulumun söylədiyi kimi yazın!” - deyə buyurdu”.¹

٧٤٥ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ بَيْنَمَا نَحْنُ نُصَلِّي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذْ قَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ اللَّهُ أَكْبَرُ كَبِيرًا وَالْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا وَسُبْحَانَ اللَّهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «مَنْ الْقَائِلُ كَذَا وَكَذَا». فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ أَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ «عَجِبْتُ لَهَا فَبَحْتُ لَهَا أَبْوَابَ السَّمَاءِ». قَالَ ابْنُ عُمَرَ مَا تَرَكْتُهُنَّ مِنْذُ سَمِعْتُهُنَّ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

745. Rəvayət edilir ki, İbn Ömər demişdir: “Biz Allah Elçisi ilə namaz qılarkən camaatdan bir kişi (dua edərək) belə dedi: “Alla:hu əkbəru kəbi:ran, valhəmdulillə:hi kəsi:ran, və subhə:n-Alla:hi bukratən və əsi:lən!” Allah Elçisi dedi: “Filan-filan kəlmələri deyən kim idi?” Camaatdan bir kişi dedi: “Mən idim, ey Allahın Elçisi!” Peyğəmbər buyurdu: “Buna təəccüb etdim - və ya bu mənada sözlər dedi - səma qapıları bunun üçün açıldı”. İbn Ömər dedi: “Bu kəlmələri Allah Elçisindən eşitdiyim gündən bəri tərək etmədim”.³

٧٤٦ - عَنْ رِفَاعَةَ بْنِ رَافِعِ الزُّرَيْقِيِّ قَالَ: كُنَّا يَوْمًا نُصَلِّي وَرَاءَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرَّكْعَةِ قَالَ: «سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ». قَالَ رَجُلٌ وَرَاءَهُ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ، حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ، فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ: «مَنْ الْمُتَكَلِّمُ»، قَالَ: أَنَا، قَالَ: «رَأَيْتُ بَضْعَةً وَثَلَاثِينَ مَلَكًا يَتَدِرُّونَهَا، أَيُّهُمْ يَكْتُبُهَا أَوْلَى».

746. Rəvayət edilir ki, Rifəa ibn Rafi əz-Zuraqi demişdir: “Bir dəfə biz Peyğəmbərin arxasında namaz qılırdıq. O, rukudan başını qaldırıb: “Səmi Alla:hu limən həmidəh⁴” - dedi. Arxasında duran bir nəfər isə: “Rabbənə: və ləkəl-həmd, həmdən, kəsi:ran, tayyibən, mubə:rakən fi:hi⁵” - dedi. Peyğəmbər namazı bitirdikdən sonra soruşdu: “Bunu deyən kim idi?” Səhabə: “Mən” - dedi. Onda Peyğəmbər buyurdu: “Mən otuzdan çox mələk gördüm ki, bu sözü hansı biri daha tez yazacaq deyə bir-birini ötməyə çalışırdılar”.¹

¹ Əhməd, 12988, 13341, 13843. Şueyb əl-Arnaut isnadını əl-Buxari və Muslimin şərtlərinə görə səhih olduğunu bildirmişdir.

² Tərcüməsi: Allah ən Böyükdür, Allaha çoxlu həmd olsun, səhər-axşam Allaha təriflər olsun!

³ Muslim, 943, 1386; ət-Tirmizi, 3592, 3941; ən-Nəsəi “Sunən” 886.

⁴ Tərcüməsi: Allah Ona həmd həmd edəni eşitdi.

⁵ Tərcüməsi: Ey Rəbbimiz! Sənə həmd olsun, özü də çoxlu, xoş, mübarək bir həmd!

¹ əl-Buxari, 757, 799.

Istiftahda¹ deyilən zikrin fəziləti

٧٤٧ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ أَحَبَّ الْكَلَامِ إِلَيَّ اللَّهُ أَنْ يَقُولَ الْعَبْدُ: سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ، وَإِنَّ أَعْضَ الْكَلَامِ إِلَيَّ اللَّهُ أَنْ يَقُولَ الرَّجُلُ لِلرَّجُلِ: أَتَى اللَّهَ فَيَقُولُ: عَلَيْكَ نَفْسًا.

747. Rəvayət edilir ki, Abdullah ﷺ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Həqiqətən, Allaha ən sevimli kəlmə qulun belə deməsidir: “Subhə:nəkə Alla:hummə və bihəmdikə və təbə:rəkə ismukə və təə:lə: cəddukə və lə: ilə:hə ğayruk!” Həqiqətən, Allahın nifrət etdiyi kəlmə isə bir kişinin digərinə: “Allahdan qorx!”- dedikdə, onun: “Get, öz işinlə məşğul ol!”- deməsidir”.³

Namazdan sonra edilən zikrlər

٧٤٨ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - وَهَذَا حَدِيثٌ قُتِبَ أَنْ فُقِرَاءَ الْمُهَاجِرِينَ أَتَوْا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا ذَهَبَ أَهْلُ الدُّنْيَا بِالذَّرَجَاتِ الْعُلَى وَالتَّعِيمِ الْمُقِيمِ. فَقَالَ « وَمَا ذَلِكَ ». قَالُوا يُصَلُّونَ كَمَا نُصَلِّي وَيُصُومُونَ كَمَا نَصُومُ وَيَتَصَدَّقُونَ وَلَا تَتَصَدَّقُ وَيُعْتَقُونَ وَلَا نُعْتَقُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ « أَفَلَا أَعَلَمَكُمُ شَيْئًا تُدْرِكُونَ بِهِ مَنْ سَبَقَكُمْ وَتَسْبِقُونَ بِهِ مَنْ بَعْدَكُمْ وَلَا يَكُونُ أَحَدٌ أَفْضَلَ مِنْكُمْ إِلَّا مَنْ صَنَعَ مِثْلَ مَا صَنَعْتُمْ ». قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ « تُسَبِّحُونَ وَتُكَبِّرُونَ وَتُحْمَدُونَ ذُبْرَ كُلِّ صَلَاةٍ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ مَرَّةً ». قَالَ أَبُو صَالِحٍ فَرَجَعَ فُقِرَاءَ الْمُهَاجِرِينَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا سَمِعَ إِخْوَانُنَا أَهْلُ الْأَمْوَالِ بِمَا فَعَلْنَا فَفَعَلُوا مِثْلَهُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ « ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ ». وَزَادَ غَيْرُ قُتِبَ فِي هَذَا الْحَدِيثِ عَنِ اللَّيْثِ عَنِ ابْنِ عَجَلَانَ قَالَ سَمِيَ فَحَدَّثْتُ بَعْضَ أَهْلِ هَذَا الْحَدِيثِ فَقَالَ وَهَمَّتْ إِنَّمَا قَالَ « تُسَبِّحُ اللَّهُ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ وَتُحْمَدُ اللَّهُ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ وَتُكَبِّرُ اللَّهُ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ ». فَرَجَعْتُ إِلَى أَبِي صَالِحٍ فَقُلْتُ لَهُ ذَلِكَ فَأَخَذَ بِيَدِي فَقَالَ اللَّهُ أَكْبَرُ وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَاللَّهُ أَكْبَرُ وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ حَتَّى تَبْلُغَ مِنْ جَمِيعِهِنَّ ثَلَاثَةَ وَثَلَاثِينَ. قَالَ ابْنُ عَجَلَانَ فَحَدَّثْتُ بِهِذَا الْحَدِيثِ رَحَاءَ بِنِ حَيَوَةَ فَحَدَّثَنِي بِمِثْلِهِ عَنْ أَبِي صَالِحٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

748. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ﷺ demişdir: “Kasıb mühacirlər Allah Elçisinin ﷺ yanına gəlib dedilər: “Varlılar ən yüksək məqamlara və tükənməz nemətlərə nail oldular”. Allah Elçisi ﷺ: “Bu necə ola bilər?” – deyə soruşdu. Dedilər: “Onlar bizim kimi namaz qılır və bizim kimi oruc tuturlar. Üstəlik, onlar sədəqə verir, biz isə verə bilmirik, onlar kölə azad edir,

¹ Namaza başlayarkən birinci təkbirdən sonra edilən açılış duası.

² Tərcüməsi: Allahım, Sən pak və müqəddəsən, Sənə həmd olsun, Sənin adın mübarək, Əzəmətin ucadır. Səndən başqa ibadətə layiq məbud yoxdur!

³ ən-Nəse'i "Sunənul-Kubra" 10619. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 2598, 2939.

biz isə azad edə bilmirik”. Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Sizə elə bir şey öyrədimmi ki, onu yerinə yetirməklə sizi ötüb keçənlərə çatasınız, sizdən sonra yaşayanlardan heç kəs sizə çata bilməsin və sizin etdiyinizi edənlər istisna olmaqla, aranızda olan kimsələrin ən xeyirlisi siz olasınız?” Onlar: “Bəli, ey Allahın Elçisi!” – dedikdə o, belə buyurdu: “Hər (vacib) namazdan sonra otuz üç dəfə “Subhən-Allah”, “Əlhəmdulillah” və “Allahu Əkbər” deyin!” Bir müddət keçdikdən sonra kasıb mühacirlər¹ Allah Elçisinin ﷺ yanına gəlib dedilər: “Varlı qardaşlarımız bizim dediklərimizi eşitdilər. İndi onlar da bu zikrləri deyirlər”. Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Bu, Allahın lütfüdür, onu istədiyinə verər”.²

٧٤٩ - عَنْ أَنَسٍ قَالَ لَمَّا قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِينَةَ أَتَاهُ الْمُهَاجِرُونَ فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا رَأَيْنَا قَوْمًا أَبَدَلَ مِنْ كَثِيرٍ وَلَا أَحْسَنَ مُوَاسَاةً مِنْ قَلِيلٍ مِنْ قَوْمٍ نَزَلْنَا بَيْنَ أَظْهُرِهِمْ لَقَدْ كَفَوْنَا الْمُؤْتَةَ وَأَشْرَكُونَا فِي الْمَهَبَةِ حَتَّى خِفْنَا أَنْ يَذْهَبُوا بِالْأَجْرِ كُلِّهِ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «لَا مَا دَعَوْتُمْ اللَّهُ لَهُمْ وَأَنْتُمْ عَلَيْهِمْ».

749. Rəvayət edilir ki, Ənəs ؓ demişdir: “Peyğəmbər ﷺ Mədinəyə hicrət etdikdən sonra bir dəfə mühacirlər onun yanına gəlib dedilər: “Ey Allahın Elçisi, biz ənsar qədər malının çoxundan da, azından da olduqca çox xərcləyən və olduqca əliaçıq olan başqa birisini görməmişik. Onlar bizim qeydimizə qalmış və bizim bütün ehtiyaclarımızı ödəmişlər. Qorxuruq ki, savabın hamısını onlar qazana”. Peyğəmbər ﷺ buyurdu: “Xeyr, nə qədər ki, siz onlar üçün Allaha dua edirsiniz və (yaxşı əməllərinə görə) onları tərifləyirsiniz, (siz də savab qazanırsınız)”.³

٧٥٠ - عَنْ كَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «مُعَقَّبَاتٌ لَا يَحِيبُ فَاثِلُهُنَّ يُسَبِّحُ اللَّهُ فِي ذُبْرِ كُلِّ صَلَاةٍ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ وَيَحْمَدُهُ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ وَيُكَبِّرُهُ أَرْبَعًا وَثَلَاثِينَ».

750. Rəvayət edilir ki, Kəb ibn Uca ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Hər namazdan sonra edilən zikrlər var ki, onları deyənlər xəsa-

¹ Məkkənin fəthindən, yəni hicrətin səkkizinci ilindən əvvəl Məkkədən Mədinəyə hicrət edərək köçənlər.

² Muslim, 1347, 1375.

³ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 217; ət-Tirmizi, 2487, 2675. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 3026.

rətə uğramazlar. Otuz üç dəfə təsbih (Subhən-Allah), otuz üç dəfə təhmüd (Əlhəmdulillah) və otuz dörd dəfə təkbir (Allahu Əkbər) etmək".¹

٧٥١ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ شَدَادٍ ، أَنَّ نَفْرًا مِنْ بَنِي عُذْرَةَ ثَلَاثَةَ ، أَتَوْا النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاسْتَلَمُوا ، قَالَ : فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : مَنْ يَكْفِينِيهِمْ ؟ قَالَ طَلْحَةَ : أَنَا . قَالَ : فَكَانُوا عِنْدَ طَلْحَةَ ، فَبَعَثَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْنًا فَخَرَجَ فِيهِ أَحَدُهُمْ فَاسْتَشْهَدَ ، قَالَ : ثُمَّ بَعَثَ بَعْنًا فَخَرَجَ فِيهِ آخَرُ فَاسْتَشْهَدَ ، قَالَ : ثُمَّ مَاتَ الثَّالِثُ عَلَى فِرَاشِهِ ، قَالَ طَلْحَةُ : فَرَأَيْتُ هَؤُلَاءِ الثَّلَاثَةَ الَّذِينَ كَانُوا عِنْدِي فِي الْحَيَّةِ ، فَرَأَيْتُ الْمَيِّتَ عَلَى فِرَاشِهِ أَمَامَهُمْ ، وَرَأَيْتُ الَّذِي اسْتَشْهَدَ أُحْيِرًا بِلِيهِ ، وَرَأَيْتُ الَّذِي اسْتَشْهَدَ أَوْلَهُمْ آخِرَهُمْ ، قَالَ : فَدَخَلَنِي مِنْ ذَلِكَ ، قَالَ : فَأَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لَهُ ، قَالَ : فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : وَمَا أَتَكَرَّرَ مِنْ ذَلِكَ لَيْسَ أَحَدٌ أَفْضَلَ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ مُؤْمِنٍ يُعْمَرُ فِي الْإِسْلَامِ لِتَسْبِيحِهِ وَتَكْبِيرِهِ وَتَهْلِيلِهِ .

751. Abdullah ibn Şəddad ؓ rəvayət etmişdir ki, Bəni Uzra qəbiləsindən üç nəfər Peyğəmbərin ﷺ yanına gəlib İslam dinini qəbul etdilər. Sonra Peyğəmbər ﷺ: “Kim bunları öz himayəsinə götürə bilər?”– dedi və Talhə ibn Ubeydullah bu işi öz boynuna götürdü. Bir müddət sonra Peyğəmbər ﷺ ordu hazırlayıb döyüşə göndərdi. Həmin üç nəfərdən biri onlara qoşuldu və döyüşdə şəhid oldu. Daha sonra Peyğəmbər ﷺ yenə ordu hazırlayıb döyüşə göndərdi. Yenə onlardan biri orduya qoşuldu və döyüşdə şəhid oldu. Üçüncüsü isə yataqda vəfat etdi. Talhə dedi: “Mən yuxuda bu üç nəfərin Cənnətə girdiyini gördüm. Mən yataqda vəfat edənin öndə durduğunu, ikinci şəhid olanın onun arxasında durduğunu, ilk şəhid olanın isə onların arxasında durduğunu gördüm. Bu yuxu mənə qərribə gəldi və mən onu Peyğəmbərə ﷺ danışdım”. Peyğəmbər ﷺ dedi: “Səni təəccübləndirən nədir?! Allah yanında təsbih, təkbir və təhlil gətirərək İslamda yaşayan mömindən daha fəzilətli bir kimsə ola bilməz”.²

٧٥٢ - عَنْ كَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ قَالَ: مُعَقَّبَاتٌ لَا يَحِيبُ قَائِلُهُنَّ: سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ، مِثَّةَ مَرَّةٍ.

752. Rəvayət edilir ki, Kəb ibn Uca ؓ demişdir: “Fərz namazını bitirdikdən sonra oxunan zikr var ki, hər kim bunları yüz dəfə desə, ziyana uğramaz: Subhən-Allah, vəl-həmdulillah, və lə: ilə:hə illəllah, valla:hu əkbər!”^{3/4}

¹ ən-Nəsəi “Sunən” 1349, 1357. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 102.

² Əhməd, 1401; ən-Nəsəi “Sunənul-Kubra” 10606. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 654.

³ Tərcüməsi: Allah pak və müqəddəsdür! Həmd Allaha məxsusdur! Allahdan başqa ibadətə layiq məbud yoxdur! Allah ən böyükdür!

⁴ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 622. Əsər səhihdir. Bax: Səhih Ədəbul-Mufrad, 486.

٧٥٣ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ سَبَّحَ اللَّهَ فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ وَحَمِدَ اللَّهَ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ وَكَبَّرَ اللَّهَ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ فَتِلْكَ تِسْعَةٌ وَتَسْعُونَ وَقَالَ تَمَامَ الْمِائَةِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ غُفِرَتْ خَطَايَاهُ وَإِنْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ

753. Əbu Hureyra ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Kim hər namazdan sonra otuz üç dəfə “Subhən-Allah”, otuz üç dəfə “Əlhəmdulilləh”, otuz üç dəfə “Allahu Əkbər” deyərsə, bunlar doxsan doqquzdur. Yüzü tamamlayaraq: “Lə: ilə:hə illəlla:hu vahdəhu lə: şəri:kə ləhu, ləhulmulku va ləhul-həmdu va huvə alə kulli şeyin qadi:r!”- deyərsə, onun günahları dənizin köpükləri qədər olsa belə, bağışlanar”.²

٧٥٤ - عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخَذَ بِيَدِهِ وَقَالَ «يَا مُعَاذُ وَاللَّهِ إِنِّي لَأُحِبُّكَ وَاللَّهِ إِنِّي لَأُحِبُّكَ». فَقَالَ «أَوْصِيكَ يَا مُعَاذُ لَا تَدْعَنَّ فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ تَقُولُ اللَّهُمَّ أَعِنِّي عَلَى ذِكْرِكَ وَشُكْرِكَ وَحَسَنِ عِبَادَتِكَ». وَأَوْصَى بِذَلِكَ مُعَاذَ الصُّنَابِحِيِّ وَأَوْصَى بِهِ الصُّنَابِحِيُّ أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ.

754. Muaz ibn Cəbəl ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ əlimdən tutub buyurdu: “Ey Muaz, Allaha and olsun ki, həqiqətən, mən səni sevirəm. Allaha and olsun ki, həqiqətən, mən səni sevirəm. Ey Muaz, sənə tövsiyə edirəm ki, hər namazın arxasınca: “Alla:hummə, əinni: alə: zikrikə va şukrikə va husni ibə:dətik!”³ - deməyi tərk etməyəsen”.⁴

Sübh namazından sonra deyilən zikrlər

٧٥٥ - عَنِ الْمُتَنَبِّدِرِ صَاحِبِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَانَ يَكُونُ بِإِفْرِيقِيَّةَ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: مَنْ قَالَ إِذَا أَصْبَحَ: رَضِيتُ بِاللَّهِ رَبًّا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، وَبِمُحَمَّدٍ نَبِيًّا، فَأَنَا الرَّعِيمُ لَأَخُذَ بِيَدِهِ حَتَّى أُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ.

755. Allah Elçisinin ﷺ əshabından olan Muneyzir ﷺ Afrikada olanda belə demişdir: “Mən Allah Elçisinin ﷺ belə dediyini eşitmişəm: “Kim səhərə çıxaraq: “Radi:tu billə:hi Rabbən, va bil-İslə:mi di:nən, va bi Muhəmmədin

¹ Tərcüməsi: Allahdan başqa ibadətə layiq məbud yoxdur, O, təkdir, Onun şəriki yoxdur. Mülk Onundur və həmd Onadır! O, hər şeyə Qadirdir!

² Muslim, 597, 939, 1380.

³ Tərcüməsi: Allahım, Səni zikr etmək, Sənə şükür etmək və Sənə gözəl tərzdə ibadət etmək üçün mənə yardım et!

⁴ Əbu Davud, 1522, 1524. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsabih, 949.

nəbiyyən!¹”– deyərsə, (Qiyamət günü) mən ona zəmin olaraq əlindən tutub Cənnətə daxil edəcəyəm”.²

٧٥٦ - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ قَالَ فِي دُبْرِ صَلَاةِ الْعَدَاةِ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَحَدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَيُحْيِي وَيُمِيتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ مِثْلَ مَرَّةٍ قَبْلَ أَنْ يَنْتَنِي رَجُلِيهِ، كَانَ يَوْمَئِذٍ أَفْضَلَ أَهْلِ الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ قَالَ مِثْلَ مَا قَالَ أَوْ زَادَ عَلَى مَا قَالَ».

756. Rəvayət edilir ki, Əbu Umamə ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim Sübh namazından sonra ayaqlarını uzatmadan: “Lə: ilə:hə illəlla:hu, vahdəhu: lə: şəri:kə ləhu, ləhul-mulku va ləhul-həmdü, yuhyi: va yumi:tu, biyədihil-xayru, va huvə alə: kulli şey in qadı:r!³”- yüz dəfə deyərsə, həmin gün o, onun kimi və ya ondan artıq deyəndən başqa yer əhlinin ən fəzilətli sayılar”.⁴

٧٥٧ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «مَنْ سَبَّحَ فِي دُبْرِ صَلَاةِ الْعَدَاةِ مِائَةً تَسْبِيحَةً وَهَلَّلَ مِائَةً تَهْلِيلَةً غُفِرَتْ لَهُ ذُنُوبُهُ وَلَوْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ».

757. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim Sübh namazından sonra yüz dəfə “subhən-Allah”, yüz dəfə “lə: ilə:hə illəllah” deyərsə, dənizin köpüyü qədər günahları olsa belə, bağışlanır”.⁵

٧٥٨ - عَنْ جُوَيْرِيَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ مِنْ عِنْدِهَا بُكْرَةً حِينَ صَلَّى الصُّبْحَ وَهِيَ فِي مَسْجِدِهَا ثُمَّ رَجَعَ بَعْدَ أَنْ أَضْحَى وَهِيَ جَالِسَةٌ فَقَالَ مَا زِلْتُ عَلَى الْحَالِ الَّتِي فَارَقْتُكَ عَلَيْهَا قَالَتْ نَعَمْ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقَدْ قُلْتُ بَعْدَكَ أَرْبَعَ كَلِمَاتٍ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ لَوْ وَرَّثْتُ بِمَا قُلْتُ مِنْذُ الْيَوْمِ لَوَزَّيْتُهُنَّ سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ عَدَدَ خَلْقِهِ وَرِضَا نَفْسِهِ وَزِنَةَ عَرْشِهِ وَمِدَادَ كَلِمَاتِهِ

758. Cuveyriyə ؓ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ səhər tezdən onun yanından Sübh namazını qılmaq üçün çıxdı. Cuveyriyə namaz qıldığı yerdə idi və Allah Elçisi ﷺ günəş çıxandan sonra qayıdana qədər orada oturmuşdu. O: “Hələ də səni tərək etdiyim vəziyyətdəsən?”- deyə soruşdu.

¹ Tərcüməsi: Allahdan Rəbb, İslamdan din və Muhəmməddən peyğəmbər olaraq razı qaldım.

² ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 17225. Hədis həsən li-ğeyrihidir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 2686.

³ Tərcüməsi: Allahdan başqa haqq ilah yoxdur, O təkdir, Onun şəriki yoxdur, mülk Onundur, həmd Ona məxsusdur, dirildir və öldürür, xeyir Onun Əlindədir və O, hər şeyə Qadirdir!

⁴ ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 8001, 8075. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 2664.

⁵ ən-Nəsəi “Sunən” 1362. Hədisin isnadı səhihdir. Bax: Səhih və Daif Sunən ən-Nəsəi, 1354.

Cuveyriyə: “Bəli”- deyə cavab verdi. O buyurdu: “Səndən ayrıldıqdan sonra üç dəfə dörd kəlmə söylədim. Onlar sənin bu gün söylədiklərinə ağır gəlir: “Subhə:n-Alla:hi və bihəmdihi, adədə xəlqihi və rida: nəfsihi və zinətə arşihi və midə:də kəlimə:tih!”¹”²

Sübh və Məğrib namazlarından sonra deyilən zikr

۷۵۹ - عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ قَالَ حِينَ يَنْصَرِفُ مِنْ صَلَاةِ الْعَدَاةِ قَبْلَ أَنْ يَتَكَلَّمَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ عَشْرَ مَرَّاتٍ أُعْطِيَ بِهِنَّ سَبْعًا كُتِبَ لَهُ بِهِنَّ عَشْرُ حَسَنَاتٍ وَمُحِي عَنْهُ بِهِنَّ عَشْرُ سَيِّئَاتٍ وَرُفِعَ لَهُ بِهِنَّ عَشْرُ دَرَجَاتٍ وَكَانَ لَهُ عَدْلُ عَشْرِ نَسَمَاتٍ وَكَانَ لَهُ حَافِظًا مِنَ الشَّيْطَانِ وَحِرْزًا مِنَ الْمَكْرُوهِ وَلَمْ يَلْحَقْهُ فِي يَوْمِهِ ذَلِكَ ذَنْبٌ إِلَّا الشَّرْكَ بِاللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَمَنْ قَالَهَا حِينَ يَنْصَرِفُ مِنَ الْمَغْرِبِ أُعْطِيَ مِثْلَ ذَلِكَ لَيْلَتَهُ

759. Rəvayət edilir ki, Muaz ibn Cəbəl ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim Sübh namazını qıldıqdan sonra danışmadan on dəfə: “Lə: ilə:hə illəlla:hu vahdəhu: lə: şəri:kə ləhu, ləhul-mulku və ləhul-həmdü, biyədihil-xayru və huvə alə: kulli şey in qadi:r!”³- deyərsə, ona yeddi üstünlük verilər; buna görə ona on savab yazılar, on günahı silinər, on dərəcə yüksəldilər, on qul azad etmiş kimi savab verilər, şeytandan və günahlardan qorunar, Allaha ﷻ şərik qoşmaq istisna olmaqla həmin gün ona heç bir günah yazılmaz. Kim bunu Məğrib namazından sonra deyərsə, həmin gecə ona bunun misli verilər”⁴.

Ən üstün istiğfar

۷۶۰ - عَنْ شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: سَيِّدُ الْإِسْتِغْفَارِ أَنْ تَقُولَ: اللَّهُمَّ أَنْتَ رَبِّي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ خَلَقْتَنِي وَأَنَا عَبْدُكَ وَأَنَا عَلَى عَهْدِكَ وَوَعْدِكَ مَا اسْتَطَعْتُ أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا صَنَعْتُ أَبُوءُ لَكَ بِنِعْمَتِكَ عَلَيَّ وَأَبُوءُ لَكَ بِذُنُوبِي فَاعْفُرْ لِي فَإِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ قَالَ وَمَنْ قَالَهَا مِنَ النَّهَارِ مُوقِنًا بِهَا فَمَاتَ مِنْ يَوْمِهِ قَبْلَ أَنْ يُمَسِّيَ فَهُوَ مِنَ أَهْلِ الْجَنَّةِ وَمَنْ قَالَهَا مِنَ اللَّيْلِ وَهُوَ مُوقِنٌ بِهَا فَمَاتَ قَبْلَ أَنْ يُصْبِحَ فَهُوَ مِنَ أَهْلِ الْجَنَّةِ.

¹ Tərcüməsi: Yaratdıqlarının sayı, Özünün razı qaldığı, Ərşinin ağırlığı və kəlmələrinin çoxluğu qədər həmd edərək Allaha təriflər deyirik!

² Muslim, 2726, 4905, 7088.

³ Tərcüməsi: Allahdan başqa ibadətə layiq məbud yoxdur, O, təkdir, Onun şəriki yoxdur, mülk Onundur, həmd Ona məxsusdur, xeyir Onun Əlindədir və O, hər şeyə Qadirdir!

⁴ Ət-Tabərani “ə-d-Dua” 706. Hədis həsən li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 475.

760. Şəddad ibn Əus ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Ən üstün istigfar belədir: “Alla:hummə, əntə Rabbi: lə: ilə:hə illə: ənt, xaləq-təni: va ənə abdukə va ənə alə: ahdikə va va'dikə məstəta'tu, əu:zu bikə min şərri mə: sanə'tu. Əbu:u ləkə bini'mətikə aleyyə və əbu:u ləkə bizənbi:. Fəğfirli: fə innəhu: lə: yəğfiruz-zunu:bə illə: ənt”¹ Sonra Peyğəmbər ﷺ buyurdu: “Kim bu duanı gündüz vaxtı yəqinliklə deyər və həmin gün axşam düşməzdən əvvəl ölərsə, Cənnət əhlindən olar. Habelə kim bunu axşam ikən yəqinliklə deyər və səhər açılmazdan əvvəl ölərsə, Cənnət əhlindən olar”².

Səhər və axşam edilən zikrlər

٧٦١ - سَمِعْتُ عُثْمَانَ - يَعْنِي ابْنَ عَفَّانَ يَقُولُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ «مَنْ قَالَ بِسْمِ اللَّهِ الَّذِي لَا يَضُرُّ مَعَ اسْمِهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ لَمْ تُصِبهُ فَجَاءَةٌ بَلَاءٌ حَتَّى يُصْبِحَ وَمَنْ قَالَهَا حِينَ يُصْبِحُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ لَمْ تُصِبهُ فَجَاءَةٌ بَلَاءٌ حَتَّى يُمَسِيَ». قَالَ فَأَصَابَ أَبَانَ بْنِ عُثْمَانَ الْفَالِجُ فَجَعَلَ الرَّجُلُ الَّذِي سَمِعَ مِنْهُ الْحَدِيثَ يَنْظُرُ إِلَيْهِ فَقَالَ لَهُ مَا لَكَ تَنْظُرُ إِلَيَّ فَوَاللَّهِ مَا كَذَّبْتُ عَلَى عُثْمَانَ وَلَا كَذَّبَ عُثْمَانُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَكِنَّ الْيَوْمَ الَّذِي أَصَابَنِي فِيهِ مَا أَصَابَنِي غَضِبْتُ فَنَسِيتُ أَنْ أَقُولَهَا.

761. Rəvayət edilir ki, Osman ibn Əffan ﷺ demişdir: “Mən Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitmişəm: “Kim axşam üç dəfə: “Bismillə:hil-ləzi: lə: yədurru məa ismihi: şey un fil-ərdi va lə: fis-səmə:i va Huvas-Səmi:ul-Ali:m!³”- deyərsə, səhərə qədər ona qəfil bəla gəlməz. Kim də bunu səhər üç dəfə deyərsə, axşama qədər ona qəfil bəla gəlməz”. Həmin vaxt Əban ibn Osman iflic olmuşdu. Hədisi dinləyən adam (təəccüblə) onun üzünə baxmağa başladı.⁴ Əban ona dedi: “Niyə mənə (təəccüblə) baxırsan? Allaha and olsun ki, nə mən Osmanın adından yalan danışırım, nə də Osman Peyğəmbərinin ﷺ adından yalan danışmışdır. Sadəcə olaraq bu

¹ Tərcüməsi: Allahım, Sən mənim Rəbbimsən, Səndən başqa ibadətə layiq məbud yoxdur. Məni Sən yaratdın və mən Sənin qulunam. Bacardığım qədər Sənə verdiyim əhdə və vədə sadıq qalacağam. Etdiklərimin şərindən Sənə sığınırım. Mənə verdiyini neməti etiraf edirəm və günahımı boynuma alıram. Məni bağışla! Şübhəsiz ki, günahları yalnız Sən bağışlayırsan!

² əl-Buxari, 5831, 6306; ət-Tirmizi, 3393, 3721.

³ Tərcüməsi: Yerdə və göydə heç bir şeyin zərər verə bilməyəcəyi Allahın adı ilə! O, Eşidəndir, Biləndir!

⁴ Bu adam sanki Əbana demək istəyir ki, “əgər sən hər səhər və hər axşam bu zikri oxumursansa, niyə sənə zərər toxunub?”

fəlakət mənim başıma gəldiyi gün qəzəbli olduğumdan bu duanı deməmişdim".¹

٧٦٢ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «مَنْ قَالَ حِينَ يُصْبِحُ سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ وَبِحَمْدِهِ مِائَةَ مَرَّةٍ وَإِذَا أَمْسَى كَذَلِكَ لَمْ يُوَافِ أَحَدًا مِنَ الْخَلَائِقِ بِمِثْلِ مَا وَافَى».

762. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim səhər və axşam yüz dəfə: “Subhən-Alla:hil-Azi:mi va bihəmdihî²” - deyərsə, onun nail olduğu (savaba) yaradılmışlardan kimsə nail ola bilməz”.³

٧٦٣ - عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ جَدِّهِ ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : مَنْ قَالَ : سُبْحَانَ اللَّهِ مِائَةَ مَرَّةٍ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا كَانَ أَفْضَلَ مِنْ مِائَةِ بَدَنَةٍ ، وَمَنْ قَالَ : الْحَمْدُ لِلَّهِ مِائَةَ مَرَّةٍ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ ، وَقَبْلَ غُرُوبِهَا كَانَ أَفْضَلَ مِنْ مِائَةِ فَرَسٍ يُحْمَلُ عَلَيْهَا ، وَمَنْ قَالَ : اللَّهُ أَكْبَرُ مِائَةَ مَرَّةٍ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا ، كَانَ أَفْضَلَ مِنْ عِنْتِي مِائَةَ رَقَبَةٍ ، وَمَنْ قَالَ : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، وَحَدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ ، لَهُ الْمُلْكُ وَهُوَ الْحَمْدُ ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ مِائَةَ مَرَّةٍ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا ، لَمْ يَجِئْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَحَدٌ بِعَمَلٍ أَفْضَلَ مِنْ عَمَلِهِ إِلَّا مَنْ قَالَ قَوْلَهُ أَوْ زَادَ.

763. Amr ibn Şueyb atasının və babasının ؓ belə dediyini rəvayət etmişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Günəşin çıxmasından və batmasından əvvəl yüz dəfə “subhən-Allah” deyən şəxs yüz qurban kəsməkdən daha fəzilətli əməl etmişdir. Günəşin çıxmasından və batmasından əvvəl yüz dəfə “Əlhəmdulilləh” deyən şəxs yüz atı (Allah yolunda) təchiz etməkdən daha fəzilətli əməl etmişdir. Günəşin çıxmasından və batmasından əvvəl yüz dəfə “Allahu Əkbər” deyən şəxs yüz qul azad etməkdən daha fəzilətli əməl etmişdir. Kim günəşin çıxmasından və batmasından əvvəl yüz dəfə “lə: ilə:hə illəlla:hu, vahdəhu: lə: şəri:kə ləhu, ləhul-mulku va ləhul-həmdu va huvə alə: kulli şey in qadi:r!⁴” - deyərsə, Qiyamət günü heç kəs (Allahın hüzuruna) onun etdiyindən daha fəzilətli əməl ilə gəlməz. Onun kimi və ya ondan artıq deyən istisnadır”.⁵

¹ Əbu Davud, 5090. Hədis səhihdir. Bax: Səhih və Daif Sunən Əbu Davud, 5088.

² Tərcüməsi: Əzəmətli Allah pak və müqəddəsdir, həmd Ona məxsusdur!

³ Əbu Davud, 5093. Hədis səhihdir. Bax: Səhih və Daif Sunən Əbu Davud, 5091.

⁴ Tərcüməsi: Allahdan başqa ibadətə layiq məbud yoxdur, O, təkdir, Onun şeriki yoxdur, mülk Onundur, həmd Ona məxsusdur və O, hər şeyə Qadirdir!

⁵ ən-Nəsəi “Sunənul-Kubra” 10657. Hədis həsəndir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 658.

٧٦٤ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ حِينَ يُمَسِّي: أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ لَمْ تَضُرَّهُ حَيَّةٌ إِلَى الصَّبَاحِ».

764. Əbu Hureyra رəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Kim axşam olduqda üç dəfə: “Əu:zu bikəlimə:til-lə:hittə:mmə:ti min şərri mə:xələq¹”- deyərsə, sabaha qədər ona ilan zərər verə bilməz”.²

Evdən çıxarkən nə deyilir?

٧٦٥ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «إِذَا خَرَجَ الرَّجُلُ مِنْ بَيْتِهِ فَقَالَ بِسْمِ اللَّهِ تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ». قَالَ «يُقَالُ حِينَئِذٍ هُدَيْتَ وَكُفَيْتَ وَوُقِيتَ فَتَسْتَنَحِي لَهُ الشَّيَاطِينَ فَيَقُولُ لَهُ شَيْطَانُ آخِرُ كَيْفَ لَكَ بِرَجُلٍ قَدْ هَدَى وَكُفَى وَوُقِيَ».

765. Ənəs ibn Malik رəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kişi evindən çıxarkən: “Bismillə:hi təvəkkəltu aləllah və lə: həulə və lə: quvvətə illə: billəh!³”- deyərsə, o zaman ona belə deyilər: “Sən doğru yola yönəldin və qorundun”. Bu zaman şeytanlar qırağa çəkilir və bir şeytan digərinə belə deyir: “Doğru yola yönəldilən və qorunan kişiyə sən nə edə bilərsən?!”⁴

Yemək yeyərkən və paltar geyinərkən edilən dua

٧٦٦ - عَنْ سَهْلِ بْنِ مُعَاذٍ بْنِ أَنَسٍ عَنِ أَبِيهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «مَنْ أَكَلَ طَعَامًا ثُمَّ قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنِي هَذَا الطَّعَامَ وَرَزَقَنِيهِ مِنْ غَيْرِ حَوْلٍ مِنِّي وَلَا قُوَّةَ غَيْرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَا تَأَخَّرَ وَمَنْ لَيْسَ تَوْبًا فَقَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي كَسَانِي هَذَا الثَّوْبَ وَرَزَقَنِيهِ مِنْ غَيْرِ حَوْلٍ مِنِّي وَلَا قُوَّةَ غَيْرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَا تَأَخَّرَ».

766. Səhl ibn Muaz ibn Ənəs atasından رəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Kim yemək yedikdən sonra: “Əlhəmdulillə:hil-ləzi: ət'aməni: hə:zət-taa:mə və razəqani:hi min ğayri həulin minni: və lə: quvvəh!⁵”-

¹ Tərcüməsi: Yaratdıqlarının şərindən Allahın tam kəlamlarına sığınırım!

² İbn Hibban, 118. Hədis səhihdir. Bax: Kəlimut-Tayyib, 23/33.

³ Tərcüməsi: Allahın adı ilə, Allaha təvəkkül etdim, güc və qüdrət yalnız Allahdadır!

⁴ Əbu Davud, 5095, 5097; ət-Tirmizi, 3426, 3726. Hədis səhihdir. Bax: Səhih Sunən ət-Tirmizi, 3666.

⁵ Tərcüməsi: Bu yeməyi mənə yedirdən və güc sərf etmədən onu mənə bəxş edən Allaha həmd olsun!

deyərsə, keçmiş və gələcək günahları bağışlanar. Hər kim də paltar geyinərkən: “Əlhəmdulillə:hi-l-ləzi: kəsə:ni: hə:zəs-səubə va razəqani:hi min ğayri həulün minni: va lə: quvvəh!”¹ - deyərsə, keçmiş və gələcək günahları bağışlanar”.²

Qonaq qalınacaq yerdə oxunan dua

٧٦٧ - عَنْ خَوْلَةَ بِنْتِ حَكِيمِ السُّلَمِيِّ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «مَنْ نَزَلَ مَنْزِلًا ثُمَّ قَالَ أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ لَمْ يَضُرَّهُ شَيْءٌ حَتَّى يَرْتَحِلَ مِنْ مَنْزِلِهِ ذَلِكَ».

767. Xaulə bint Həkim əs-Suləmi رəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: “Kim qonaq qalacağı bir yerə gələr və: “Əu:zu bikəli-mə:tillə:hit-tə:mmə:ti min şərri mə: xələq!”³ - deyərsə, oradan ayrılana qədər ona heç bir şey zərər verməz”.⁴

Minikdə deyilən zikr

٧٦٨ - عَنْ عَلِيِّ بْنِ رَبِيعَةَ قَالَ كُنْتُ رِذْفَ عَلِيٍّ فَلَمَّا وَضَعَ رِجْلَهُ فِي الرَّكَابِ قَالَ بِسْمِ اللَّهِ. فَلَمَّا اسْتَوَى قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ {سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ}. وَقَالَ أَبُو سَعِيدٍ مَوْلَى بَنِي هَاشِمٍ ثُمَّ حَمِدَ اللَّهُ ثَلَاثًا. وَاللَّهُ أَكْبَرُ ثَلَاثًا ثُمَّ قَالَ سُبْحَانَ اللَّهِ ثَلَاثًا ثُمَّ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ. ثُمَّ رَجَعَ إِلَى حَدِيثِ وَكَيْعِ سُبْحَانَكَ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ. ثُمَّ ضَجَّكَ قُلْتُ مَا يُضْحِكُكَ قَالَ كُنْتُ رِذْفًا لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَفَعَلَ كَالَّذِي رَأَيْتَنِي فَعَلْتُ. ثُمَّ ضَجَّكَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا يُضْحِكُكَ قَالَ «قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى عَجَبٌ لِعَبْدِي يَعْلَمُ أَنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ غَيْرِي».

«...إِنَّ اللَّهَ لَيَعَجَبُ مِنَ الْعَبْدِ إِذَا قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ إِنِّي قَدْ ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي ذُنُوبِي إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ قَالَ عَبْدِي عَرَفَ أَنَّ لَهُ رَبًّا يَغْفِرُ وَيُعَاقِبُ»

768. Rəvayət edilir ki, Əli ibn Rabiə رəvayət edir: “Mən Əlinin miniyinin tərkində yol getmişəm. O, ayağını miniyinin üzəngisinə qoyanda: “Allahın adı ilə!” - dedi. Oturanda isə dedi: “Allaha həmd olsun! **Bunu bizə ram edən Allah pakdır, müqəddəsdir. Yoxsa bizim ona gücümüz çatmazdı. Şübhəsiz ki, biz Rəbbimizə qayıdacağıq**” (əz-Zuxruf, 13-14). Sonra o, üç

¹ Tərcüməsi: Bu paltarı mənə geyindirən və güc sərif etmədən onu mənə bəxş edən Allaha həmd olsun!

² Əbu Davud, 4023, 4025. Hədis “gələcək günahları” kəlməsindən başqa həsəndir. Bax: Səhih və Daif Sunən Əbu Davud, 4023.

³ Tərcüməsi: Yaratdıqlarının şərindən Allahın tam kəlamlarına sığınırım!

⁴ Ət-Tirmizi, 3437, 3768; İbn Macə, 3547. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərğib vət-Tərhib, 3130.

dəfə “Əlhəmdulilləh”, üç dəfə “Allahu Əkbər”, üç dəfə “Subhən-Allah” və “Səndən başqa ibadətə layiq məbud yoxdur”- dedi. Bundan sonra: “Sən pak və müqəddəsən! Mən özümə zülm etdim. Məni bağışla! Şübhəsiz ki, günahları ancaq Sən bağışlayırsan!”- dedi və güldü. Mən soruşdum: “Səni güldürən nədir?” O dedi: “Mən Allah Elçisinin ﷺ miniyinin tərkində yol getmişəm. O da mənim etdiyim kimi etdi və güldü”. Mən də: “Ey Allahın Elçisi! Səni güldürən nədir?”- deyər soruşdum. O dedi: “Uca Allah buyurur: “Məndən qeyrisinin günahları bağışlamayacağını bilən quluma təəccüblənirəm”.² Digər rəvayətdə isə belə deyilir: “Həqiqətən, Allah qulun belə deməsinə təəccüblənir: “Lə: ilə:hə illə: ənt, inni: qad zaləmtu nəfsi: fəğfirli: zunu:bi: innəhu: lə: yəğfiruz-zunu:bə illə: ənt³”. (Bu zaman) Allah buyurur: “Qulum bilir ki, onun bağışlayan və cəzalandıran Rəbbi var”.⁴

Bazara girdikdə edilən zikr

۷۶۹ - عَنْ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ « مَنْ دَخَلَ السُّوقَ فَقَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَالْهُدَى وَالْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ أَلْفَ أَلْفِ حَسَنَةٍ وَمَحَا عَنْهُ أَلْفَ أَلْفِ سَيِّئَةٍ وَرَفَعَ لَهُ أَلْفَ أَلْفِ دَرَجَةٍ (وَبَنَى لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ) ».

769. Rəvayət edilir ki, Ömər ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: “Kim bazara girəndə: “Lə: ilə:hə illəlla:hu vahdəhu: lə: şəri:kə ləhu, ləhul-mulku va ləhul-həmdu, yuhyi: va yumi:tu va huvə həyyun, lə: yəmu:tu, biyədihil-xayru va huvə alə: kulli şey in qadi:r!⁵”- deyərsə, Allah ona milyon savab yazar, milyon günahını silər, onu milyon dərəcə yüksəldər⁶ (və Cənnətdə onun üçün bir ev tikər)”¹

¹ Transkripsiyası: Bismilləh, əlhəmdulilləh. Subhənəlləzi: səxxara lənə: hə:zə: va mə: kunnə: ləhu muqrini:nə va innə: ilə: Rabbinə: ləmunqalibu:n. Əlhəmdulilləh (üç dəfə), Alla:hu Əkbər (üç dəfə), Subhən-Allah (üç dəfə), lə: ilə:hə illə: əntə, subhənəkə inni: zaləmtu nəfsi: fəğfirli: innəhu: lə: yəğfiruz-zunu:bə illə: əntə!

² Əhməd, 1004, 1056, 1068. Şueyb əl-Arnəvut hədisi həsən li-ğeyrihi olduğunu bildirmişdir.

³ Tərcüməsi: Səndən başqa ibadətə layiq məbud yoxdur. Həqiqətən, mən özümə zülm etdim. Mənim günahlarımı bağışla! Şübhəsiz ki, günahları yalnız Sən bağışlayırsan!

⁴ əl-Hakim, 2482. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1653.

⁵ Tərcüməsi: Allahdan başqa haqq ilah yoxdur, O, təkdir, Onun şəriki yoxdur, mülk Onundur və həmd Onadır! Dirildir və Öldürür. O, Diridir və Ölməzdir! Xeyir bütünlüklə Onun Əlindədir və O, hər şeyə Qadirdir!

⁶ ət-Tirmizi, 3428, 3756. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 3139.

Döyüşdən qaçan da bağışlana bilər

۷۷۰ - سَمِعْتُ بِلَالَ بْنَ يَسَّارِ بْنِ زَيْدِ مَوْلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ جَدِّي سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ « مَنْ قَالَ أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ الْعَظِيمَ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ. غُفِرَ لَهُ وَإِنْ كَانَ فَرًّا مِنَ الرَّحْفِ ».

770. Peyğəmbərin ﷺ azad etdiyi kölə Bilal ibn Yəsar ibn Zeyd ؓ demişdir: “Bu hədisi atam mənə babamdan rəvayət etmişdir: “Mən Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitmişəm: “Kim: “Əstəğfirulla:həl-azi:məl-ləzi: lə: ilə:-hə illə: Huvəl-Həyyəl-Qayyu:mə va ətu:bu ileyh!”- deyərsə, döyüş meydanından qaçmış olsa belə, günahları bağışlanar”.³

Qədr gecəsində edilən dua

۷۷۱ - عَنْ عَائِشَةَ ، أَنَّهَا قَالَتْ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، أَرَأَيْتَ إِنْ وَافَقَتْ لَيْلَةَ الْقَدْرِ مَا أَدْعُو ؟ قَالَ : تَقُولِينَ : اللَّهُمَّ إِنَّكَ عَفُوٌّ تُحِبُّ الْعَفْوَ فَاعْفُ عَنِّي.

771. Rəvayət edilir ki, Aişə ؓ demişdir: “Mən dedim: “Ey Allahın Elçisi, Qədr gecəsinə müvəffəq olsam, necə dua edim?” Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “De: “Alla:hummə innəkə afuvvun tuhibbul-afva fə'fu-anni!”⁴”⁵

Məclisin kəffarəsi

۷۷۲ - عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ قَالَ: سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ، فَإِنْ قَالَهَا فِي مَجْلِسٍ ذَكَرَ كَانَتْ كَالطَّابِعِ يُطْبَعُ عَلَيْهِ، وَمَنْ قَالَهَا فِي مَجْلِسٍ لَعُوْ كَانَتْ كَفَّارَةً لَهُ».

772. Rəvayət edilir ki, Cubeyr ibn Mutim ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim zikr məclisində: “Subhə:n-Alla:hi va bihəmdihə, subhə:nəkə Alla:hummə va bihəmdik, əşhədu əl-lə: ilə:hə illə: ənt, əstəğfirukə va

¹ İbn Macə, 2235, 2320; əl-Hakim, 1973. Hədis həsəndir. Bax: Sahih əl-Cami, 6231.

² Tərcüməsi: Özündən başqa ibadətə layiq məbud olmayan, Əzəmətli, Yaşayan, Qəyyum olan Allahdan bağışlanma diləyirəm və Ona tövbə edirəm!

³ ət-Tirmizi, 3577, 3926; Əbu Davud, 1517, 1519. Hədis səhih li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 2831.

⁴ Tərcüməsi: Allahım, Sən Bağışlayansan, bağışlamağı sevirəsən, mənə bağışla!

⁵ ət-Tirmizi, 3513, 3855. İbn Macə, 3850. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 4423.

ətu:bu ileyk!¹”- söyləyərsə, üzərinə möhür vurulmuş kimi olar. Kim də boş şeylərin danışıldığı bir məclisdə söyləyərsə, bu, onun üçün kəffarə olar”.²

۷۷۳ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : مَنْ جَلَسَ فِي مَجْلِسٍ فَكَثُرَ فِيهِ لَعْنُهُ ، فَقَالَ قَبْلَ أَنْ يَقُومَ مِنْ مَجْلِسِهِ ذَلِكَ : سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ ، إِلَّا غُفِرَ لَهُ مَا كَانَ فِي مَجْلِسِهِ ذَلِكَ.

773. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim bir məclisdə oturduqda çoxlu boş söz danışarsa, o məclisdən durmamışdan qabaq: Subhə:nəkə Alla:hummə və bihəmdik, əşhədu əl-lə: ilə:hə illə: ənt, əstəğfirukə və ətu:bu ileyk!³”- deyərsə, məclisdə etdiklərinə kəffarə olar”.⁴

۷۷۴ - عَنْ عَائِشَةَ ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا جَلَسَ مَجْلِسًا أَوْ صَلَّى تَكَلَّمَ بِكَلِمَاتٍ ، فَسَأَلَتْهُ عَائِشَةُ عَنِ الْكَلِمَاتِ ، فَقَالَ : إِنْ تَكَلَّمْتَ بِخَيْرٍ كَانَ طَابِعًا عَلَيْهِنَّ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ ، وَإِنْ تَكَلَّمْتَ بِغَيْرِ ذَلِكَ كَانَ كَفَّارَةً لَهُ سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ.

774. Aişə ؓ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ bir məclisdə oturduqda və ya namaz qıldıqda, bəzi kəlmələr deyərdi. Aişə Allah Elçisindən ﷺ bu haqda soruşduqda, o dedi: “Əgər bu kəlmələri bir xeyir etdikdən sonra desən, bu xeyir Qiyamət gününə qədər yazılar. Xeyir olmayan bir əməldən sonra desən, sənün üçün kəffarə olar. (Bu kəlmələr:) Subhə:nəkə Alla:hummə və bihəmdik, əstəğfirukə və ətu:bu ileyk!^{5/6}

¹ Tərcüməsi: Allah pak və müqəddəsdir, Ona həmd olsun! Allahım, Sən pak və müqəddəssən! Sənə həmd olsun! Mən şahidlik edirəm ki, Səndən başqa ibadətə layiq məbud yoxdur! Səndən bağışlanma diləyir və Sənə tövbə edirəm!

² əl-Hakim, 1970. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 81.

³ Tərcüməsi: Allah pak və müqəddəsdir, Ona həmd olsun! Allahım, Sən pak və müqəddəssən! Sənə həmd olsun! Mən şahidlik edirəm ki, Səndən başqa ibadətə layiq məbud yoxdur! Səndən bağışlanma diləyir və Sənə tövbə edirəm!

⁴ ət-Tirmizi, 3433, 3762. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərğib vət-Tərhib, 1516, Mişkətul-Məsəbih, 2433.

⁵ Tərcüməsi: Allahım, Sən pak və müqəddəssən! Sənə həmd olsun! Səndən bağışlanma diləyir və Sənə tövbə edirəm!

⁶ ən-Nəsəi “Sunən” 1344, 1352. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 3164.

Quran oxuduqdan sonra deyilən dua

٧٧٥ - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: مَا جَلَسَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَجْلِسًا قَطُّ، وَلَا تَلَا قُرْآنًا، وَلَا صَلَّى صَلَاةً إِلَّا خَتَمَ ذَلِكَ بِكَلِمَاتٍ قَالَتْ: فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَرَأَيْكَ مَا تَجْلِسُ مَجْلِسًا، وَلَا تَتْلُو قُرْآنًا، وَلَا تُصَلِّي صَلَاةً إِلَّا خَتَمْتَ بِهَؤُلَاءِ الْكَلِمَاتِ؟ قَالَ: نَعَمْ، مَنْ قَالَ خَيْرًا خُتِمَ لَهُ طَابِعٌ عَلَى ذَلِكَ الْخَيْرِ، وَمَنْ قَالَ شَرًّا كُنَّ لَهُ كَفَّارَةٌ: سُبْحَانَكَ وَبِحَمْدِكَ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ.

775. Rəvayət edilir ki, Aişə رضي الله عنها demişdir: “Allah Elçisi ﷺ oturduğu hər məclisi, hər dəfə oxuduğu Quranı, qıldığı hər bir namazı bəzi kəlmələrlə sonlandırardı. Mən ona dedim: “Ey Allahın Elçisi! Görürəm ki, oturduğun hər məclisdən, hər dəfə oxuduğun Qurandan, qıldığın hər bir namazdan sonra bu sözləri deyirsən”. Peyğəmbər ﷺ dedi: “Bəli, kim xeyir söyləyərsə, ona xeyirlə son vurular. Kim də şər söyləyərsə, onun üçün kəffarə olar: “Subhənəkə (Alla:hummə) və bi-həmdik, lə: ilə:hə illə: ənt, əstəğfirukə və ətu:bu ileyk!^{1,2}”

Xəstəliyə qarşı edilən dualar

٧٧٦ - عَنْ عُمَانَ بْنِ أَبِي الْعَاصِ النَّقْفِيِّ أَنَّهُ شَكَاَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَجَعًا يَجِدُهُ فِي جَسَدِهِ مُنْذُ أَسْلَمَ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ضَعْ يَدَكَ عَلَى الَّذِي تَأَلَّمَ مِنْ جَسَدِكَ وَقُلْ بِاسْمِ اللَّهِ تَلَاثًا وَقُلْ سَبْعَ مَرَّاتٍ أَعُوذُ بِاللَّهِ وَقُدْرَتِهِ مِنْ شَرِّ مَا أَجِدُ وَأُحَاذِرُ

776. Rəvayət edilir ki, Osman ibn Əbu əl-As əs-Saqafi رضي الله عنه İslamı qəbul etdiyindən bəri bədənindəki ağrıdan Allah Elçisinə ﷺ şikayət etdikdə, Allah Elçisi ﷺ ona belə buyurdu: “Əlini bədənində ağrı hiss etdiyən yerə qoy! Sonra üç dəfə “Bismilləh” və yeddi dəfə “Əu:zu billə:hi və qudratih: min şərri mə: əcidu və uhə:ziru!”³- de!”⁴

٧٧٧ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ «مَا مِنْ عَبْدٍ مُسْلِمٍ يَعُودُ مَرِيضًا لَمْ يَحْضُرْ أَجْلُهُ فَيَقُولُ سَبْعَ مَرَّاتٍ أَسْأَلُ اللَّهَ الْعَظِيمَ رَبَّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ أَنْ يَشْفِيَنِيكَ إِلَّا عُوْفِي» فَإِنْ كَانَ فِي أَجْلِهِ تَأَخِيرٌ عُوْفِي مِنْ وَجَعِهِ.

¹ Tərcüməsi: Allahım, Sən pak və müqəddəsən! Sənə həmd olsun! Səndən başqa ibadətə layiq məbud yoxdur! Səndən bağışlanma diləyir və Sənə tövbə edirəm!

² ən-Nəsəi “Sunənul-Kubra” 10140; “Aməlul-Yəum vəl-Leylə” 308. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 3164-cü hədisin haşiyəsi, 11/23-24.

³ Tərcüməsi: Hiss etdiyim və çəkdiyim ağrıların şərindən Allaha sığınırım!

⁴ Muslim, 4082, 5867.

777. İbn Abbas رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Elə bir müsəlman qul yoxdur ki, əcəli çatmayan bir xəstəyə baş çəkib yeddi dəfə: “Əsəllullah: həl-azi: m, Rabbəl-arşil-azi: m ən-yəşfiyək!”- deyə dua etsin və o xəstə sağalmasın”.² Digər rəvayətdə bu əlavə var: “...Əgər xəstənin əcəli təxirə salınacaqsa, onun ağırları keçib gedər”.³

٧٧٨ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ أَنَّ جَبْرِيلَ أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ اشْتَكَيْتَ فَقَالَ «نَعَمْ». قَالَ بِاسْمِ اللَّهِ أَرْقِيكَ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ يُؤْذِيكَ مِنْ شَرِّ كُلِّ نَفْسٍ أَوْ عَيْنٍ حَاسِدٍ اللَّهُ يَشْفِيكَ بِاسْمِ اللَّهِ أَرْقِيكَ.

778. Əbu Səid رضي الله عنه rəvayət edir ki, Cəbrail Peyğəmbərin ﷺ yanına gələrək belə dedi: “Ey Muhəmməd, xəstələnmişən?” O: “Bəli!”- deyə cavab verdikdə, Cəbrail belə dedi: “Bismillə: hi ərqi: k, min kulli şey in yu'zi: k, min şərri kulli nəfsin əu ayni hə: sidin. Alla: hu yəşfi: k, bismillə: hi ərqi: k!”^{4/5}

٧٧٩ - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَتَى الْمَرِيضَ (أَوْ أَتَى بِهِ) يَدْعُو لَهُ قَالَ «أَذْهَبِ الْبَاسَ رَبِّ النَّاسِ وَأَشْفِ أَنْتَ الشَّافِي لَا شِفَاءَ إِلَّا شِفَاؤُكَ شِفَاءً لَا يُعَادِرُ سَقَمًا».

779. Rəvayət edilir ki, Aişə رضي الله عنها demişdir: “Allah Elçisi ﷺ xəstə yanına gəldikdə və ya onun yanına xəstə gətirildiyi zaman bu duanı söyləyərdi: “Əzhibil-bə: s, Rabbən-nə: s, vaşfi əntəş-Şə: fi lə: şifə: ə illə: şifə: ukə şifə: ən lə: yuğa: diru səqamən!”^{6/7}

٧٨٠ - عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهَا قَالَتْ كَانَ إِذَا اشْتَكَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَقَاهُ جَبْرِيلُ قَالَ بِاسْمِ اللَّهِ يُبْرِيكَ وَمِنْ كُلِّ دَاءٍ يَشْفِيكَ وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ وَشَرِّ كُلِّ ذِي عَيْنٍ.

780. Peyğəmbərin ﷺ zövcəsi Aişə رضي الله عنها rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ xəstələndiyi zaman Cəbrail جبرائيل عليه السلام ruqyə oxuyaraq deyərdi: “Bismillə: hi

¹ Tərcüməsi: Böyük Ərşin Rəbbi olan Əzəmətli Allahdan diləyirəm ki, sənə şəfa versin!

² ət-Tirmizi, 2083, 2227. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 5766.

³ Əbu Davud, 3106; əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 536. Hədis səhihdir. Bax: Səhih Ədəbul-Mufrad, 416.

⁴ Tərcüməsi: Allahın adı ilə səni sənə əziyyət verən hər bir nəfsin şərindən, nəzərindən və həsədindən ruqyə edirəm. Allah sənə şəfa verər. Səni Allahın adı ilə ruqyə edirəm!

⁵ Muslim, 4056, 5829.

⁶ Tərcüməsi: Xəstəliyi apar, ey insanların Rəbbi! Sənin şəfandan başqa şəfa yoxdur. Ona elə bir şəfa ver ki, bundan sonra heç bir xəstəlik qalmasın!

⁷ əl-Buxari, 5243, 5675; Muslim, 5839, 2191; İbn Macə, 3520.

yubri:kə va min kulli də:in yəşfi:kə, va min şərri hə:sidin izə: həsəd, va şərri kulli zi: aynin!¹2

٧٨١ - عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ لِلْمَرِيضِ بِسْمِ اللَّهِ تُرْبَةُ أَرْضِنَا بِرِيقَةٍ بَعْضِنَا يُشْفَى سَقِيمُنَا بِإِذْنِ رَبِّنَا.

781. Aişə رضي الله عنها rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ xəstə adama (belə dua) oxuyurdu: “Bismilləh! Turbətü ərdinə: biri:qati bə'dinə, yuşfə: səqi:munə: bi izni Rabbinə:!³4

Bəlaya düçar olanı görəkən edilən dua

٧٨٢ - عَنْ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «مَنْ رَأَى صَاحِبَ بَلَاءٍ فَقَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي عَافَانِي مِمَّا ابْتَلَاكَ بِهِ وَفَضَّلَنِي عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقَ تَفْضِيلًا إِلَّا عُوْفِيَّ مِنْ ذَلِكَ الْبَلَاءِ كَأَنِّي مَا كَانَ مَا عَاشَ».

782. Ömər رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: “Kim bəlaya düçar olmuş bir kimsəni gördükdə: “Əlhəmdulillə:hilləzi: a:fə:ni: mim-məbtələkə bihi va fəddaləni: alə: kəsi:rin mimmən xaləqə təfdi:lən!⁵” - deyərsə, yaşadıqı müddətdə o bələdan salamat olar”.⁶

٧٨٣ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ مُبْتَلَى فَقَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي عَافَانِي مِمَّا ابْتَلَاكَ بِهِ، وَفَضَّلَنِي عَلَيْكَ وَعَلَى كَثِيرٍ مِنْ عِبَادِهِ تَفْضِيلًا، كَانَ شَكَرَ تِلْكَ النَّعْمَةَ».

783. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Biriniz bəlaya düçar olmuş bir kimsəni gördükdə: “Əlhəmdulillə:hilləzi: a:fə:ni: mim-məbtələkə bihi va fəddaləni: aleykə va alə: kəsi:rin min ibə:dihi təfdi:lən!¹” - deyərsə, həmin nemətə görə şükür etmiş olar”.²

¹ Tərcüməsi: Hər bir xəstəlikdən sənə şəfa verən, həsəd aparanın həsədinin şərindən və hər bir nəzəri dəyənin şərindən qoruyan Allahın adı ilə!

² Muslim, 4055, 5828; İbn Macə, 3523.

³ Tərcüməsi: Allahın adı ilə! (Bu) bizim yerin torpağıdır, bəzilərimizin ağız suyu ilə qarışmışdır və xəstəmiz Rəbbimizin izni ilə sağalacaqdır.

⁴ əl-Buxari, 5304, 5745.

⁵ Tərcüməsi: Məni sənənin düçar olduğun bu bələdan salamat edən və yaratdıqlarının çoxundan üstün edən Allaha həmd olsun!

⁶ ət-Tirmizi, 3431, 3760; İbn Macə, 3882. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 602.

¹ Tərcüməsi: Məni sənənin düçar olduğun bu bələdan salamat edən və məni səndən və bir çox qullarından üstün edən Allaha həmd olsun!

² əl-Beyhəqi “Şuabul-İman” 4129. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 555.

Yatağa girərkən edilən zikr

٧٨٤ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ قَالَ حِينَ يَأْوِي إِلَى فِرَاشِهِ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ، سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ، غَفَرَ اللَّهُ ذُنُوبَهُ أَوْ خَطَايَاهُ - شَاكَ مِسْعَرٌ - وَإِنْ كَانَ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ.

784. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Kim yatağına girərkən: “Lə: ilə:hə illəlla:hu, vahdəhu: lə: şəri:kə ləhu:, ləhul-mulku va ləhul-həmdu, va huvə alə: kulli şey in qadi:r, lə: həulə va lə: quvvətə illə: billəh, subhə:n-Allah, valhəmdulilləh va lə: ilə:hə illəllah, Valla:hu Əkbər”- deyərsə, Allah onun günahlarını “və ya xətalarını”¹ dənizin köpüyü qədər olsa belə, bağışlayar”.²

٧٨٥ - عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «إِذَا أَتَيْتَ مَضْجَعَكَ فَتَوَضَّأْ وُضُوءَكَ لِلصَّلَاةِ، ثُمَّ اضْطَجِعْ عَلَى شِقِّكَ الْأَيْمَنِ، ثُمَّ قُلِ اللَّهُمَّ أَسَلْتُكَ وَجْهِي إِلَيْكَ، وَفَوَضْتُ أَمْرِي إِلَيْكَ، وَالنَّجَاتُ ظَهْرِي إِلَيْكَ، رَغْبَةً وَرَهْبَةً إِلَيْكَ، لَا مَلْجَأَ وَلَا مَنجَا مِنْكَ إِلَّا إِلَيْكَ، اللَّهُمَّ آمَنْتُ بِكِتَابِكَ الَّذِي أَنْزَلْتَ، وَبِنَبِيِّكَ الَّذِي أَرْسَلْتَ. فَإِنْ مِتُّ مِنْ لَيْلِكَ فَأَنْتَ عَلَى الْفِطْرَةِ، وَاجْعَلْهُنَّ آخِرَ مَا تَتَكَلَّمُ بِهِ». قَالَ فَرَدَّدْتُهَا عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا بَلَغْتُ «اللَّهُمَّ آمَنْتُ بِكِتَابِكَ الَّذِي أَنْزَلْتَ». قُلْتُ وَرَسُولِكَ. قَالَ: «لَا، وَنَبِيِّكَ الَّذِي أَرْسَلْتَ»

785. Rəvayət edilir ki, Bəra ibn Azib رضي الله عنه demişdir: “Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Yatmaq istədikdə namaz üçün dəstəmaz aldığın kimi dəstəmaz al, sonra sağ böyrün üstə uzan, sonra de: “Alla:hummə, əsləmtu vachi: ileyk, va fəvvədtu əmri: ileyk, va əlcə'tu zahri: ileyk, rağbətən va rahbətən ileyk. Lə: məlcə:ə va lə: məncə: minkə illə ileyk. Alla:hummə, ə:məntu biki-tə:bikəl-ləzi: ənzəltə va binəbiyyikəl-ləzi: ərsəltə!”³ Əgər o gecə ölsən, fitrət üzərində (müsəlman olaraq) öləcəksən. Bu sözləri, dediyin sözlərin axırınıcı et”. Bəra ibn Azib deyir ki, mən bu duanı Peyğəmbərə صلى الله عليه وسلم oxudum və gəlib: “ə:məntu bikitə:bikəl-ləzi: ənzəltə” (Sənin nazil etdiyən Kitaba iman gətirdim)” sözünə yetişdikdə “va birasü:likə”- (və göndərdiyin El-

¹ Bu rəvayət edənün şəkkidir. O, günah və ya xəta olduğunda şəkk etmişdir.

² İbn Hibban, 5528. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 3414.

³ Tərcüməsi: Allahım, Sənə ümid edərək və Səndən qorxaraq üzümü Sənə təslim etdim, işimi Sənə həvalə etdim, kürəyimi Sənə etibar etdim. Sığınacaq və Sənin (əzabından) xilas olmaq üçün nicat yeri yalnız Sənə yönəlməkdir. Allahım, Sənin nazil etdiyən Kitaba və göndərdiyin Peyğəmbərə iman gətirdim!

çiyə)“- dedim. O buyurdu: “Xeyr, “binəbiyyikəl-ləzi: ərsəltə! – (göndər-diyin Peyğəmbərə!)“- (de)”¹

٧٨٦ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ قَالَ إِذَا أَوَى إِلَى فِرَاشِهِ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي كَفَانِي وَأَوَانِي، الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَطْعَمَنِي وَسَقَانِي، الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي مَنَّ عَلَيَّ فَأَفْضَلَ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِعِزَّتِكَ أَنْ تُنَجِّنِي مِنَ النَّارِ، فَقَدْ حَمَدَ اللَّهُ بِجَمِيعِ مَحَامِدِ الْخَلْقِ كُلِّهِمْ.

786. Rəvayət edilir ki, Ənəs ibn Malik ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim yatağına girərkən: “Əlhəmdulillə:hilləzi: kəfə:ni və ə:və:ni, əlhəmdulillə:hilləzi ət'imni: və səqə:ni:, əlhəmdulillə:hilləzi: mənənə aleyyə fə əfdələ. Allə:hummə inni: əs əlukə bi İzzətikə tunəcciyəni: minən-nə:r!?”- deyərsə, Allaha bütün məxluqatın həmd-sənəsi ilə həmd etmiş olar”³

٧٨٧ - عَنْ عَلِيٍّ أَنْ فَاطِمَةَ شَكَتْ مَا تَلَقَى مِنْ أَمْرِ الرَّحَا، فَأَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَيِّئًا، فَأَنْطَلَقَتْ فَلَمْ تَجِدْهُ، فَوَجَدَتْ عَائِشَةَ، فَأَخْبَرَتْهَا، فَلَمَّا جَاءَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخْبَرَتْهُ عَائِشَةُ بِمَجِيءِ فَاطِمَةَ، فَجَاءَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَيْهَا، وَقَدْ أَخَذْنَا مَضَاجِعَنَا، فَذَهَبَتْ لِأَقْوَمٍ فَقَالَ: «عَلَى مَكَانِكُمْ». فَقَعَدَ بَيْنَنَا حَتَّى وَجَدْتُ بَرْدَ قَدَمَيْهِ عَلَيَّ صَدْرِي وَقَالَ: «أَلَا أَعْلَمُكُمْ خَيْرًا مِمَّا سَأَلْتُمَنِي إِذَا أَخَذْتُمْ مَضَاجِعَكُمْ تُكَبِّرُونَ أَرْبَعًا وَثَلَاثِينَ، وَتُسَبِّحُونَ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، وَتُحَمِّدُونَ ثَلَاثَةَ ثَلَاثِينَ، فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ مِنْ خَادِمٍ». قَالَ عَلِيُّ مَا تَرَكَتُهُ مُنْذُ سَمِعْتُهُ مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. قِيلَ لَهُ وَلَا لَيْلَةَ صَفِينِ قَالَ وَلَا لَيْلَةَ صَفِينِ.

787. Əli ؓ rəvayət edir ki, Fatimə ؓ kirkirənin⁴ onun əllərində iz buraxdığından şikayət etdi. Bir müddətdən sonra Peyğəmbərə ﷺ bir neçə əsir gətirdilər. Fatimə bu əsirlərdən birini özünə köməkçi götürmək məqsədilə Peyğəmbərin ﷺ yanına getdi, lakin onu evdə tapa bilmədi, Aişəni görüb nə istədiyini ona bildirdi. Peyğəmbər ﷺ evə gəldikdə Aişə ona Fatimənin gəldiyini xəbər verdi. Bundan sonra Peyğəmbər ﷺ bizə gəldi. Həmin vaxt biz artıq yatağıma uzanmışdıq. Mən onu görəndə ayağa qalxmaq istədim, lakin o: “Qalxmayın!”- dedi və gəlib aramızda oturdu. Mən onun soyuq ayaqlarının sinəmə toxunduğunu hiss etdim. O buyurdu: “Məndən istədiyinizdən daha xeyirlisini sizə öyrədimmi? Yatağınıza uzandığınız

¹ əl-Buxari, 329, 247; Muslim, 4885, 7057.

² Tərcüməsi: Məni qoruyan və mənə sığınacaq verən Allaha həmd olsun. Məni yedirdən və içirdən Allaha həmd olsun. Mənə qarşı lütfkar olan və mənə üstün edən Allaha həmd olsun! Allahım, Səndən İzzətinlə məni Cəhənnəm odundan xilas etməyini diləyirəm!

³ əl-Hakim, 2001; əl-Beyhəqi “Şuabul-İman” 4382. Hədis həsəndir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 609, Silsilə əs-Səhihə, 3444.

⁴ Kirkirə - qədim zamanlarda buğdanı üyütmək üçün istifadə olunan əl dəyirmanı.

zaman otuz dörd dəfə “Allahu Əkbər”, otuz üç dəfə “subhən-Allah” və otuz üç dəfə “əlhəmdulillah” deyin. Bu sizin üçün xidmətçidən daha xeyirli olar”.¹ Başqa rəvayətdə bu əlavə var: “Əli belə dedi: “Peyğəmbərdən ﷺ eşitdikdən bəri onu tərək etmədim”. Ondan soruşdular: “Hətta Siffeyn gecəsi də tərək etmədin?” O belə buyurdu: “Hətta Siffeyn gecəsi də tərək etmədim”.²

Qorxuya qarşı edilən dua

۷۸۸ - عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُعَلِّمُهُمْ مِنَ الْفَزَعِ كَلِمَاتٍ «أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ مِنْ غَضَبِهِ وَشَرِّ عِبَادِهِ وَمِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ وَأَنْ يُحْضَرُونَ».

788. Amr ibn Şueyb atasından, o da babasından ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ ona qorxuya qarşı bəzi kəlmələr öyrətədi: “Əu:zu bikəlimə:tillə:hit-tə:mməti min ǧadabihi, va şərri ibə:dihi, va min həməzə:tiş-şəyə:tini va ən yəhduru:n!³”⁴

۷۸۹ - عَنْ خَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ أَنَّهُ شَكَأَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنِّي أَجِدُ فَرَعًا بِاللَّيْلِ فَقَالَ أَلَا أَعْلَمُكَ كَلِمَاتٍ عَلَّمَنِيهِنَّ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَرَزَعَمَ أَنْ عَفْرِيَّتَا مِنَ الْجِنَّ يَكِيدُنِي قَالَ قُلْ أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ الَّتِي لَا يُجَاوِزُهُنَّ بَرٌّ وَلَا فَاجِرٌ مِنْ شَرِّ مَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَخْرُجُ فِيهَا وَمِنْ شَرِّ مَا ذَرَأَ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمِنْ شَرِّ فِتَنِ اللَّيْلِ وَفِتَنِ النَّهَارِ وَمِنْ شَرِّ طَوَارِقِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ إِلَّا طَارِقٌ يَطْرُقُ بِخَيْرٍ يَا رَحْمَنُ

789. Rəvayət edilir ki, Xalid ibn əl-Vəlid ﷺ Allah Elçisinə ﷺ şikayət edərək belə dedi: “Mən gecələr qorxu hiss edirəm”. O buyurdu: “Sənə Cəbrailin mənə öyrətədiyi kəlmələri öyrədimmi? Bu kəlmələr məni cinlərdən olan İfritin üstümə hücum etməsindən qorudu”. Mən dedim: “Bəli”. O: “Əu:zu bikəlimə:tillə:hit-tə:mmə:tillə:ti: lə: yucə:vizuhunnə bərrun, va lə: fə:cirun, min şərri mə: yənzilu minəs-səmə:i, va mə: yə'rucu fi:hə:, va min şərri mə: zərəə fil-ərđi va mə: yəxrucu minhə: va min şərri fitən-il-leyli va fitənin-nəhə:r, və min şərri tava:riqil-leyli vən-nəhə:r illə: ta:riqin yətruqu bixayrin, yə: Rəhmən!⁵”¹

¹ əl-Buxari, 3429, 3705.

² Muslim, 4906, 7093; əl-Buxari, 4943, 5362.

³ Tərcüməsi: Qəzəbindən və cəzasından, qullarının şərindən, şeytanların vəsvəələrindən və mənə yaxın ǧəlmələrindən Allahın tam kəlmələrinə sığınırım!

⁴ Əbu Davud, 3893, 3895. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 3414.

⁵ Tərcüməsi: Yaratdıqlarının, düzəldiklərinin və icad etdiklərinin şərindən, səmadan nazil olanların və orada yüksələnlərin şərindən, yerə əkdiklərinin və oradan çıxanların şərindən, gecənin

۷۹۰ - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا تَضَوَّرَ عَنِ اللَّيْلِ، قَالَ: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ، وَمَا بَيْنَهُمَا الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ».

790. Rəvayət edilir ki, Aişə رضي الله عنها demişdir: “Allah Elçisi ﷺ gecə yatarkən bir tərəfdən digər tərəfə çevrildikdə deyərdi: “Lə: ilə:hə illəlla:hul:Va:hidul-Qahhə:r, Rabbus-səmə:və:ti val-ərd va mə: beynəhuməl-Azi:zul-Gəffə:r!^{2/3}”

Gecə oyanarkən edilən zikr

۷۹۱ - عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ تَعَارَّ مِنَ اللَّيْلِ فَقَالَ حِينَ يَسْتَيْقِظُ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ، ثُمَّ دَعَا رَبَّ اغْفِرْ لِي، غُفِرَ لَهُ. - قَالَ الْوَلِيدُ: أَوْ قَالَ: دَعَا اسْتَجِيبَ لَهُ، فَإِنْ قَامَ فَتَوَضَّأَ ثُمَّ صَلَّى، قُبِلَتْ صَلَاتُهُ».

791. Rəvayət edilir ki, Ubadə ibn əs-Samit رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim gecə oyanarkən: “Lə: ilə:hə illəlla:hu vahdəhu lə: şəri:kə lə-hu, ləhul-mulku va ləhul-həmdu va huvə alə: kulli şey in qadi:r. Subhə:n-Alla:hi, valhəmdulillə:hi, va lə: ilə:hə illəlla:hu, Valla:hu Əkbər, va lə: həulə va lə: quvvətə illə: Billəhil-Aliyyil-Azi:m!⁴” – deyər, sonra dua edib: “Ey Rəbbim, məni bağışla!” – desə, bağışlanar. Dua etsə, duası qəbul olunar, qalxıb dəstəmaz aldıqdan sonra namaz qılsa, namazı qəbul olunar”.⁵

Çalış qısa və mənalı dualar edəsən

۷۹۲ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَا أُصَلِّي، وَلَهُ حَاجَةٌ، فَأَبْطَأْتُ عَلَيْهِ، قَالَ: يَا عَائِشَةُ، عَلَيْكَ بِجُمَلِ الدُّعَاءِ وَجَوَامِعِهِ، فَلَمَّا انْصَرَفْتُ قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَمَا جُمَلُ الدُّعَاءِ وَجَوَامِعُهُ؟ قَالَ: «قُولِي: اللَّهُمَّ إِنِّي

və gündüzün fitnələrinin şərindən, – gecə xoş xəbərlə gələn müstəsna olmaqla – gecə gələnlərin hər birinin şərindən, həm itaətkarın, həm də günahkarın möhtac olduğu Allahın tam kəlamlarına sığınırım! Ey Rahmən!

¹ Ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 3746, “əD-Dua” 1083. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 840.

² Tərcüməsi: Hər şeyə Qalib gələn, Tək olan Allahdan başqa ibadətə layiq məbud yoxdur! O, göylərin, yerin və onların arasında olanların Qüdrətli və Bağışlayan Rəbbidir!

³ Əl-Hakim, 1980; ən-Nəəsi “Sunənul-Kubra” 7688. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 2066.

⁴ Tərcüməsi: Allahdan başqa ibadətə layiq məbud yoxdur, O, təkdir, Onun şəriki yoxdur. Mülk Onundur, həmd Onadır və O, hər şeyə Qadirdir. Həmd Allahdır. Allah pak və müqəddəsdir. Allahdan başqa ibadətə layiq məbud yoxdur. Allah ən Böyükdür. Qüdrət və güc yalnız Allahdadır!

⁵ İbn Macə, 3878; ət-Tirmizi, 3414, 3743. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 612.

أَسْأَلُكَ مِنَ الْخَيْرِ كُلِّهِ، عَاجِلِهِ وَآجِلِهِ، مَا عَلِمْتُ مِنْهُ وَمَا لَمْ أَعْلَمْ. وَأَسْأَلُكَ الْحَنَّةَ وَمَا قَرَّبَ إِلَيْهَا مِنْ قَوْلٍ أَوْ عَمَلٍ. وَأَسْأَلُكَ مِمَّا سَأَلَكَ بِهِ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ الشَّرِّ كُلِّهِ عَاجِلِهِ وَآجِلِهِ، مَا عَلِمْتُ مِنْهُ وَمَا لَمْ أَعْلَمْ. وَأَسْأَلُكَ مِمَّا سَأَلَكَ بِهِ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَمَا قَضَيْتَ لِي مِنْ قَضَاءٍ فَاجْعَلْ عَاقِبَتَهُ رُشْدًا».

792. Rəvayət edilir ki, Aişə رضي الله عنها demişdir: “Bir dəfə mən namaz qılarkən Peyğəmbər ﷺ bir işdən ötrü yanıma gəldi. Mən ləng tərpendim. Peyğəmbər ﷺ dedi: “Ey Aişə, çalış yığcam və çoxmənalı dualar edəsən!” Mən namazı bitirdikdən sonra dedim: “Ey Allahın Elçisi, yığcam və çoxmənalı dualar nədir?” O buyurdu: “De: “Allahım, xeyrin hamısını – həm bu dünyadakını, həm də Axirətdəkini, bildiklərimi və bilmədiklərimi Səndən diləyirəm. Şərin də hamısından – həm bu dünyadakından, həm də Axirətdəkindən, bildiklərimdən və bilmədiklərimdən Sənə sığınırım. (Habelə,) Cənnəti və ona yaxınlaşdıran hər bir sözü və əməli Səndən diləyir, Cəhənnəmdən və ona yaxınlaşdıran hər bir sözdən və əməldən Sənə sığınırım. Mühəmmədin ﷺ Səndən istədiyini mən də Səndən istəyir, həmçinin Muhəmmədin ﷺ Sənə sığındığı şeydən mən də Sənə sığınırım. Mənim üçün qəzavü-qədərdən nə hazırlamınsa, onun aqibətini gözəl et!”²

Kimin sözü mələklərin sözü ilə üst-üstə düşərsə

٧٩٣ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِذَا قَالَ الْإِمَامُ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، فَقُولُوا اللَّهُمَّ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ، فَإِنَّهُ مَنْ وَافَقَ قَوْلَهُ قَوْلَ الْمَلَائِكَةِ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ».

793. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “İmam: “Səmi Alla:hu limən həmidəh³”- deyəndə siz: “Alla:hummə, Rabbənə:

¹ Transkripsiyası: Allahummə, inni əs əlukə minəl-xayri kullihi: acilihi: və əcilih, mə: alimtu minhu və mə: ləm ələm, və əu:zu bikə minəş-şərri kullihi: acilihi: və əcilih, mə: alimtu minhu və mə: ləm ələm, və əs əlukəl-cənnətə və mə: qarrəbə ileyhi min qaulin əv aməl, və əu:zu bikə minən-nə:ri və mə: qarrəbə ileyhi min qaulin əv aməl, və ə əlukə mimmə: sə ələkə bihi: Muhəmmədun ﷺ və əu:zu bikə mimmə: təavvəzə minhu Muhəmmədun ﷺ və mə: qadaytə li: min qada:in fəc-əl a:qibətəhu: ruşdə:

² əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 639. Hədis səhihdir. Bax: Səhih Ədəbul-Mufrad, 498.

³ Allah Ona həmd edəni eşitdi.

ləkəl-həmd!¹”- deyin. Bilin ki, kimin sözü mələklərin sözü ilə üst-üstə düşərsə, onun keçmiş günahları bağışlanar”.²

Yunusun ﷺ duası

٧٩٤ - عَنْ سَعْدِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «دَعْوَةُ ذِي النُّونِ إِذْ دَعَا وَهُوَ فِي بَطْنِ الْحُوتِ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ. فَإِنَّهُ لَمْ يَدْعُ بِهَا رَجُلٌ مُسْلِمٌ فِي شَيْءٍ قَطُّ إِلَّا اسْتَجَابَ اللَّهُ لَهُ».

794. Rəvayət edilir ki, Səd ﷺ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Zun-Nun (Yunus ﷺ) balığın qarında olarkən belə dua etmişdir: “Lə: ilə:hə illə: ənt! Subhə:nəkə, inni: kuntu minəz-za:limi:n!³” Bir şey istəyərkən bu duanı edən elə bir müsəlman kişi yoxdur ki, Allah onun duasını qəbul etməsin”.⁴

٧٩٥ - حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سَعْدٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ جَدِّهِ ، قَالَ : كُنَّا جُلُوسًا عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَقَالَ : أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِشَيْءٍ إِذَا نَزَلَ بِرَجُلٍ مِنْكُمْ كَرْبٌ ، أَوْ بَلَاءٌ مِنْ بَلَايَا الدُّنْيَا دَعَا بِهِ يُفْرَجُ عَنْهُ ؟ فَقِيلَ لَهُ : بَلَى ، فَقَالَ : دُعَاءُ ذِي النُّونِ : لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ.

795. Rəvayət edilir ki, Səd ibn Əbu Vaqqas ﷺ demişdir: “Biz Peyğəmbərin ﷺ yanında oturmuşduq. O dedi: “Sizə elə bir şey öyrədimmi ki, sizdən birinə bir sıxıntı və ya dünya müsibətlərindən bir bəla üz versə və o da bunu etsə, onda olan həmin bəla aradan qalxar?!” Səhabələr dedilər: “Bəli, ey Allahın Elçisi!” Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Bu, Zun-Nunun duasıdır: Səndən başqa ibadətə layiq məbud yoxdur! Sən pak və müqəddəssən! Həqiqətən, mən zalımlardan olmuşam!”⁵

Çərşənbə günü Zöhrlə Əsr namazları arasında edilən dua

٧٩٦ - عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ كَعْبٍ قَالَ: سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ: دَعَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي هَذَا الْمَسْجِدِ، مَسْجِدِ الْفَتْحِ، يَوْمَ الْاِثْنَيْنِ وَيَوْمَ الْاَلْاَثْنَاءِ وَيَوْمَ الْاَرْبَعَاءِ، فَاسْتَجِيبَ لَهُ بَيْنَ الصَّلَاتَيْنِ مِنْ يَوْمِ الْاَرْبَعَاءِ. قَالَ جَابِرٌ: وَلَمْ يَنْزِلْ بِي أَمْرٌ مَهُمٌّ غَائِظٌ إِلَّا تَوَخَّيْتُ تِلْكَ السَّاعَةَ، فَدَعَوْتُ اللَّهَ فِيهِ بَيْنَ الصَّلَاتَيْنِ يَوْمَ الْاَرْبَعَاءِ فِي تِلْكَ السَّاعَةِ، إِلَّا عَرَفْتُ الْاِحَابَةَ.

¹ Allahım! Rəbbimiz, həmd Sənə məxsusdur!

² əl-Buxari, 754, 796.

³ Tərcüməsi: Səndən başqa ibadətə layiq məbud yoxdur, Sən pak və müqəddəssən! Mən isə, həqiqətən, zalımlardan olmuşam!

⁴ ət-Tirmizi, 3505, 3845. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1826.

⁵ əl-Hakim, 1864; ən-Nəsəi “Sunənul-Kubra” 10416, 10491. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1744.

796. Rəvayət edilir ki, Abdur-Rahmən ibn Kəb رضي الله عنه demişdir: “Mən Cabir ibn Abdullahın رضي الله عنه belə dediyini eşitdim: “Allah Elçisi ﷺ bazar ertəsi, çərşənbə axşamı və çərşənbə günü bu Fəth məscidində¹ dua etdi. Çərşənbə günü iki namaz (Zöhr və Əsr)² arasında etdiyi dua qəbul oldu”. Cabir deyir: “Sonralar mən başıma gələn hər bir ağır müsibətə görə çərşənbə günü həmin vaxt iki namazın arasında Allaha dua edərdim və duamın qəbul olduğunu görərdim”.³

Ən fəzilətli zikr hansıdır?

٧٩٧ - سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ «أَفْضَلُ الذِّكْرِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَفْضَلُ الدُّعَاءِ الْحَمْدُ لِلَّهِ»

797. Rəvayət edilir ki, Cabir ibn Abdullah رضي الله عنه demişdir: “Mən Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitdim: “Ən fəzilətli zikr “lə iləhə illəllah”, ən fəzilətli dua isə “Əlhəmdulilləh”dir”.⁴

Dünya və Axirət salamatlığı

٧٩٨ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «مَا مِنْ دَعْوَةٍ يَدْعُو بِهَا الْعَبْدُ أَفْضَلَ مِنْ - اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْمُعَافَاةَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ».

798. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Qulun: “Alla:hummə inni: əs əlukəl-mua:fə:tə fid-dunyə: val-ə:xirati!” - dua etməsindən daha fəzilətli dua yoxdur”.²

¹ Bu məscid hazırda “yeddi məscid” kimi tanınan məscidlərdən biridir. Peyğəmbərin ﷺ bu məsciddə dua etməsi, heç də həmin məscidin fəzilətli olduğuna dəlalət etmir. Belə ki, bu yeddi məscidin fəzilətinə dair nə bir hədis, nə də səhabələrdən bir əsər varid olmuşdur. Mədinə şəhərində ziyarət ediləsi cəmi iki məscid var ki, bunlar da Peyğəmbərin ﷺ məscidi və bir də Qubə' məscididir. Bu xüsusda, Peyğəmbər ﷺ belə buyurmuşdur: “Üç məsciddən başqa heç bir yerə ibadət məqsədi ilə səfər etmək olmaz: bu, Məscidul-Həram, Allah Elçisinin ﷺ məscidi və Məscidul-Əqsadır”. (əl-Buxari, 1115, 1189); digər hədisdə o, demişdir: “Mənim bu məscidimdə qılınan bir namaz, Məscidul-Həram istisna olmaqla, digər məscidlərdə qılınan min namazdan daha xeyirlidir” (əl-Buxari, 1116, 1190); o, həmçinin demişdir: “Kim evində təmizlənər, sonra Qubə' məscidinə gedib orada namaz qılarsa, ona ümrə savabı kimi yazılır”. (İbn Macə, 1412, 1477. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1181).

² əl-Beyhəqi “Şuabul-İman” 3591.

³ Əhməd, 14563, 14603, 14617; əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 704. Hədis həsəndir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1185.

⁴ ət-Tirmizi, 3383, 3711. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1497.

Dinini və dünyanı cəm edən dua

۷۹۹ - حَدَّثَنَا سَعْدُ بْنُ طَارِقِ بْنِ أَشْتَمِ الْأَشْجَعِيِّ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي قَالَ: كُنَّا نَعُدُّو إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَيَجِيءُ الرَّجُلُ وَتَجِيءُ الْمَرْأَةُ فَيَقُولُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، كَيْفَ أَقُولُ إِذَا صَلَّيْتُ؟ (يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ أَقُولُ حِينَ أَسْأَلُ رَبِّي) فَيَقُولُ: «قُلْ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي، وَارْحَمْنِي، وَاهْدِنِي، وَارْزُقْنِي»، فَقَدْ جَمَعْنَا لَكَ دُنْيَاكَ وَآخِرَتَكَ.

799. Rəvayət edilir ki, Səd ibn Təriq ibn Əşyəm əl-Əşcəi ؓ demişdir: “Biz səhərlər Peyğəmbərin ﷺ yanına gedərdik. Onun yanına həm kişi, həm də qadın gəlib soruşardı: “Ey Allahın Elçisi, mən namaz qılarkən³ nə deməliyəm?” (Digər rəvayətdə deyilir: “Ey Allahın Elçisi, mən Rəbbimdən istədikdə nə deyim?”⁴) O da buyurardı: “De: “Alla:hummə-ğfiri: varhəmni: vahdini: varzuqni:!”⁵ Bu sözlər sənün üçün dünyanı və Axirətini cəm etdi”⁶.

۸۰۰ - حَدَّثَنِي مُصْعَبُ بْنُ سَعْدٍ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ أَعْرَابِيًّا أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ عَلَّمْنِي كَلِمًا أَقُولُهُ. قَالَ «قُلْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ اللَّهُ أَكْبَرُ كَبِيرًا وَالْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا وَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ خَمْسًا». قَالَ هُوَ لَا لِرَبِّي فَمَا لِي قَالَ «قُلِ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي وَارْزُقْنِي وَاهْدِنِي وَعَافِنِي»

800. Musab ibn Səd atasından ؓ rəvayət edir ki, bir dəfə bir bədəvi Peyğəmbərin ﷺ yanına gəlib dedi: “Mənə zikr edə biləcəyim bir kəlmə öyrət”. Peyğəmbər ﷺ dedi: “Beş dəfə de: “Lə: ilə:hə illəlla:hu vahdəhu: lə: şəri:kə ləhu:, Alla:hu Əkbər Kəbi:ran, valhəmdulillə:hi kəsi:ran, va subhə:n-Alla:hi Rəbbil-a:ləmin, va lə: haulə va lə: quvvətə illə: billə:hil-Azi:zil-Həki:m!” Bədəvi dedi: “Bunlar Rəbbim üçündür, bəs mənim üçün olan nədir?” Peyğəmbər ﷺ dedi: “De: “Alla:hummə-ğfiri: varhəmni: varzuqni: vahdini: va a:fini:!”⁸”¹

¹ Tərcüməsi: Allahım, Səndən dünyada və Axirətdə salamatlıq istəyirəm!

² İbn Macə, 3851, 3983. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 3388.

³ Bu duanı təşəhhüddən sonra və salamdan əvvəl, habelə, səcdədə demək olar. Bu dua Peyğəmbərin ﷺ etdiyi duaların yığcam və geniş mənalı olduğunu bir daha sübuta yetirir.

⁴ İbn Macə, 3845, 3977. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1418.

⁵ Tərcüməsi: Allahım, məni bağışla, mənə rəhm et, məni doğru yola yönəlt və mənə ruzi ver!

⁶ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 651; Əhməd, 15881, 16301. Hədis səhihdir. Bax: Səhih Ədəbul-Mufrad, 508.

⁷ Tərcüməsi: Allahdan başqa ibadətə layiq məbud yoxdur, O, təkdir, Onun şəriki yoxdur. Allah ən Böyükdür, Allaha çoxlu həmd olsun. Aləmlərin Rəbbi olan Allah pak və müqəddəsdür. Qüdrət və güc yalnız Qüdrətli və Müdrək olan Allaha məxsusdur!

⁸ Tərcüməsi: Allahım, məni bağışla, mənə rəhm et, mənə ruzi ver, məni doğru yola yönəlt və mənə salamatlıq ver!

Əmirin zülmünə qarşı edilən dua

۸۰۱ - عَنْ أَبِي مَجَلَزٍ قَالَ: مَنْ خَافَ مِنْ أَمِيرٍ ظَلَمًا فَقَالَ: رَضِيْتُ بِاللَّهِ رَبًّا وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا وَبِمُحَمَّدٍ نَبِيًّا وَبِالْقُرْآنِ حَكَمًا وَإِمَامًا أُنَجَّاهُ اللَّهُ مِنْهُ.

801. Rəvayət edilir ki, Əbu Micləz ؓ demişdir: “Kim əmirin zülmündən qorxub: “Radi:tu billə:hi Rabbən va bil-İslə:mi di:nən va bi-Muhəmmədin nəbiyyən va bil-Qur'a:ni hukmən va imə:mən!”² - desə, Allah onu əmirin zülmündən xilas edər”.³

Şirkin azından da, çoxundan da çəkinin!

۸۰۲ - سَمِعْتُ مَعْقِلَ بْنَ يَسَارٍ يَقُولُ: انْطَلَقْتُ مَعَ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: يَا أَبَا بَكْرٍ، لَلشِّرْكِ فِيكُمْ أَخْفَى مِنْ دَيْبِ التَّمَلِ، فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: وَهَلِ الشِّرْكِ إِلَّا مَنْ جَعَلَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ؟ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَلشِّرْكِ أَخْفَى مِنْ دَيْبِ التَّمَلِ، أَلَا أُدْلِكَ عَلَى شَيْءٍ إِذَا قُلْتَهُ ذَهَبَ عَنْكَ قَلِيلُهُ وَكَثِيرُهُ؟ قَالَ: قُلِ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَشْرِكَ بِكَ وَأَنَا أَعْلَمُ، وَأَسْتَغْفِرُكَ لِمَا لَا أَعْلَمُ.

802. Rəvayət edilir ki, Məqil ibn Yəsar ؓ demişdir: “Mən Əbu Bəkr əs-Siddiq ilə birlikdə Peyğəmbərin ؐ yanına gəldim. O buyurdu: “Ey Əbu Bəkr, şirk (riya) sizin aranızda qarışqanın yerindən də gizlidir”. Əbu Bəkr dedi: “Məgər şirk Allahla yanaşı başqa bir tanrı qəbul etmək deyilmi?” Peyğəmbər ؐ dedi: “Canım Əlində Olana and olsun ki, şirk qarışqanın yerindən də gizlidir. Sənə elə bir şey öyrədimmi ki, onu dediyin zaman şirkin azı da, çoxu da səndən uzaq olsun?” (Sonra sözü davam edib) buyurdu: “De: “Alla:hummə inni: əu:zu bikə ən uşrikə bikə və ənə ə'ləmu va əstəğfirukə limə:lə: ə'ləmu!”⁴”.⁵

¹ Əhməd, 1561, 1581. Şueyb əl-Arnəvut isnadını Muslimin şərtlərinə görə səhih olduğunu bildirmişdir.

² Tərcüməsi: Allahdan Rəbb, İslamdan din, Muhəmməddən peyğəmbər, Qurandan hökm və rəhbər olaraq razı qaldım.

³ İbn Əbu Şeybə “Musannəf” 29791. Hədis səhih-məvqufdur. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 2239.

⁴ Tərcüməsi: Allahım, bilərəkdən Sənə şərik qoşmaqdan Sənə sığınırım və bilmədən (Sənə şərik qoşduğuma) görə Səndən bağışlanma diləyirəm!

⁵ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 716. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 3731.

Cənnəti vacib edən zikr

۸۰۳ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «مَنْ قَالَ رَضِيتُ بِاللَّهِ رَبًّا وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا وَبِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَبِيًّا وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ».... «فَأَنَا الزَّعِيمُ، لِأَخَذَنَّا بِيَدِهِ حِينَ أُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ».

803. Əbu Səid əl-Xudri رəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: “Kim: “Radi:tu billə:hi Rabbən, va bil-İslə:mi di:nən va bi-Muhəmmədin sallalla:hu aleyhi və səlləm nəbiyyən!”¹- deyərsə, Cənnət ona vacib olar”.² Digər rəvayətdə deyilir: “...mən o kimsənin əlindən tutub Cənnətə daxil edəcəyimə zəmanət verirəm”.³

“Bismilləh” kəlməsi

۸۰۴ - عَنْ أَبِي الْمَلِيحِ، عَنْ رَجُلٍ قَالَ: كُنْتُ رَدِيفَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَعَثَرْتُ دَابَّتُهُ، فَقُلْتُ: تَعَسَّ الشَّيْطَانُ فَقَالَ: «لَا تَقُلْ تَعَسَّ الشَّيْطَانُ فَإِنَّكَ إِذَا قُلْتَ ذَلِكَ تَعَاظَمَ حَتَّى يَكُونَ مِثْلَ الْبَيْتِ وَيَقُولُ: بِقَوِّي، وَلَكِنْ قُلْ: بِسْمِ اللَّهِ فَإِنَّكَ إِذَا قُلْتَ ذَلِكَ تَصَاعَرَ حَتَّى يَكُونَ مِثْلَ الدُّبَابِ».

804. Əbul-Məlih رəvayət edir ki, bir kişi dedi: “Mən Peyğəmbərin ﷺ miniyinin tərkində yol gedirdim. Birdən heyvanın ayağı sürüşdü. Mən: “Məhv olsun şeytan!”- dedim. Peyğəmbər ﷺ dedi: “Məhv olsun şeytan!”- demə, çünki sən bunu söylədikdə, o, ev boyda olana qədər şişir və deyir: “Bu iş mənim qüvvəmlə olur”. Lakin sən: “Allahın adı ilə (Bismilləh)”- de, çünki sən bunu söylədikdə, o, milçək boyda olana qədər kiçilir”.⁴

Ən gözəl təşəkkür

۸۰۵ - عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ صَنَعَ إِلَيْهِ مَعْرُوفٌ فَقَالَ لِفَاعِلِهِ: جَزَاكَ اللَّهُ خَيْرًا، فَقَدْ أُبْلَغَ فِي الشُّكْرِ».

805. Rəvayət edilir ki, Usamə ibn Zeyd رəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Hər kim özünə yaxşılıq etmiş adama: “Cəzə:k-Alla:hu xay-ran!”⁵- deyərsə, ən gözəl şəkildə təşəkkür etmiş olar”.¹

¹ Tərcüməsi: Allahdan Rəbb, İslamdan din və Muhəmməddən ﷺ peyğəmbər olaraq razı oldum!

² İbn Hibban, 863. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 6428.

³ Əbu Nueym əl-Əsbəhəni “əl-Mə'rifətus-Sahabə” 5521; əl-Heysəmi “Məcməuz-Zəvaid” 17005. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhih, 2686.

⁴ Əbu Davud, 4982, 4984. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 7401.

⁵ Tərcüməsi: Allah səni xeyirlə mükafatlandırın!

Şeytanların ordularını darmadağın edən zikr

٨٠٦ - حَدَّثَنَا أَبُو التَّيَّاحِ قَالَ قُلْتُ لِعَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ حَنْبَلٍ التَّمِيمِيِّ وَكَانَ كَبِيرًا: أَدْرَكَتْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: نَعَمْ قَالَ قُلْتُ كَيْفَ صَنَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْلَةَ كَادَتْهُ الشَّيَاطِينُ فَقَالَ إِنَّ الشَّيَاطِينَ تَحَدَّرَتْ تِلْكَ اللَّيْلَةَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْأَوْدِيَةِ وَالشَّعَابِ وَفِيهِمْ شَيْطَانٌ بِيَدِهِ شُعْلَةٌ نَارٌ يُرِيدُ أَنْ يُحْرِقَ بِهَا وَجْهَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَهَبَّطَ إِلَيْهِ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ قُلْ قَالَ مَا أَقُولُ قَالَ قُلْ أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ وَذَرَأً وَبَرًّا وَمِنْ شَرِّ مَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمِنْ شَرِّ مَا يَعْرُجُ فِيهَا وَمِنْ شَرِّ فِتَنِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمِنْ شَرِّ كُلِّ طَارِقٍ إِلَّا طَارِقًا يَطْرُقُ بِخَيْرٍ يَا رَحْمَنُ قَالَ فَطَفَيْتَ نَارَهُمْ وَهَرَمَهُمُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى

806. Rəvayət edilir ki, Əbu ət-Təyyah رحمته demişdir: “Mən Abdur-Rahmən ibn Xanbəş ət-Təmini yaşlı ikən ondan soruşdum: “Sən Allah Elçisini ﷺ görmüsən?” O: “Bəli” – dedi. Mən soruşdum: “Şeytanların Allahın Elçisinə ﷺ hiylə qurduğu gecə o, nə etdi?” O dedi: “Həqiqətən, o gecə şeytanlar vadilərdən və dərələrdən axışaraq Allah Elçisinə ﷺ hücum etdilər. Onların arasında olan bir şeytan əlində məşəl tutaraq Allah Elçisinin ﷺ üzünü yandırmaq istəyirdi. (Belə olan təqdirə) Cəbrail عليه السلام onun yanına enərək buyurdu: “Ey Muhəmməd, de!” O da: “Nə deyim?” – deyə soruşdu. Cəbrail buyurdu: “De: “Əu:zu bikəlimə:til-lə:hit-tə:mməti min şərri mə: xələqə və zərəə və bərəə və min şərri mə: yənzilu minəs-səmə:i və min şərri mə: yə'rucu fi:hə: və min şərri fitənil-leyli və n-əhə:ri və min şərri kulli ta:riqin illə: ta:riqan yətruqu bi xayrin, yə: Rahmə:n!” (Bundan sonra) onların alovları söndü və Uca Allah onları darmadağın etdi”.³

Müsibət halında deyilən dua

٨٠٧ - سَمِعَ أُمَّ سَلَمَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَقُولُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ «مَا مِنْ عَبْدٍ تُصِيبُهُ مُصِيبَةٌ فَيَقُولُ إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاغِبُونَ اللَّهُمَّ اجْرِنِي فِي مُصِيبَتِي وَأَخْلِفْ لِي خَيْرًا مِنْهَا إِلَّا أَجْرَهُ اللَّهُ فِي مُصِيبَتِي وَأَخْلِفْ لِي خَيْرًا مِنْهَا». قَالَتْ فَلَمَّا تُوِّفِيَ أَبُو سَلَمَةَ قُلْتُ كَمَا أَمَرَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْلَفْتُ لِي خَيْرًا مِنْهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

¹ ət-Tirmizi, 2035, 2167. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 969.

² Tərcüməsi: Yaratdıqlarının, düzəltmələrinin və icad etdiklərinin şərinədən, səmadən nazil olanların və orada yüksələnlərin şərinədən, gecənin və gündüzün fitnələrinin şərinədən, – gecə xoş xəbərlə gələn müstəsna olmaqla – gecə gələnlərin hər birinin şərinədən Allahın tam kəlamlarına sığınırım! Ey Rahmən!

³ Əhməd, 15460, 15498. Hədis həsəndir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1602.

807. Rəvayət edilir ki, Peyğəmbərin ﷺ zövcəsi Ummu Sələmə رضي الله عنها demişdir: “Mən Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitmişəm: “Müsiabətə düşər olub: “İnnə: lillə:hi va innə: ileyhi ra:ciu:n. Alla:hummə əcirni: fi: musi:bəti: vaxlufli: xayran minhə:!”¹”- deyən elə bir qul yoxdur ki, Allah onu müsiabətə görə mükafatlandırmasın və ondan daha xeyirli olanı ilə əvəz etməsin”. Əbu Sələmə vəfat etdiyi vaxt Allah Elçisinin ﷺ mənə buyurduğu kimi dedim və Allah onu mənə ondan da xeyirli olan Allah Elçisi ﷺ ilə əvəz etdi”.²

Yə: Zəl-Cələ:li val-İkra:m

۸۰۸ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «أَلْظُتُّوا بِيَا ذَا الْحَلَالِ وَالْإِكْرَامِ».

808. Ənəs رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Yə: Zəl-Cələ:li val-İkra:m!” (Ey əzəmət və ehtiram Sahibi!) – (adı ilə) davamlı dua edin”.³

“Lə iləhə illəllah” kəlməsini deməyi çoxaldın

۸۰۹ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكْثَرُوا مِنْ شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ قَبْلَ أَنْ يَجَالَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهَا

809. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Ölüm sizə gəlmədən öncə “lə iləhə illəllah” şəhadət kəlməsini söyləməyi çoxaldın!”⁴

Lə: ilə:hə illəlla:hu vahdəhu lə: şəri:kə ləhu, ləhul-mulku va ləhul-həmdu va huvə alə: kulli şey in qadı:r

۸۱۰ - عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، أَوْ مَنَحَ مَنِيحَةً أَوْ هَدَى زَقَافًا كَانَ كَمَنْ أَعْتَقَ رَقَبَةً».

¹ Tərcüməsi: Biz Allaha məxsusuq və Ona da qayıdacağıq! Allahım! Başıma gələn müsiabət sayəsində məni mükafatlandır və əvəzində ondan da xeyirlisini ver!

² Muslim, 1525, 2166.

³ Ət-Tirmizi, 3525, 3868. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1536.

⁴ Əbu Yalə, 6147. Hədis həsəndir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1529.

810. Rəvayət edilir ki, əl-Bəra ibn Azib ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim: “Lə: ilə:hə illəlla:hu vahdəhu: lə: şəri:kə ləhu:, ləhul-mulku va ləhul-həmdü, va huvə alə: kulli şey in qadi:r!”- deyər və ya bir dişi dəvəni hədiyyə edər və ya bir kimsəyə yol göstərsə, qul azad etmiş kimidir”.²

۸۱۱ - عَنْ أَبِي عَيَّاشٍ الزُّرَقِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ قَالَ حِينَ يُصْبِحُ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، كَانَ لَهُ عَدْلٌ رَقِيبَةً مِنْ وَلَدِ إِسْمَاعِيلَ، وَحُطُّ عَنْهُ عَشْرُ حَطِيبَاتٍ، وَرُفِعَ لَهُ عَشْرُ دَرَجَاتٍ، وَكَانَ فِي حِرْزٍ مِنَ الشَّيْطَانِ حَتَّى يُمْسِيَ، وَإِذَا أَمْسَى فَمِثْلُ ذَلِكَ حَتَّى يُصْبِحَ». قَالَ: فَرَأَى رَجُلًا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيمَا يَرَى النَّاسُ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! إِنَّ أَبَا عَيَّاشٍ يَرُوهُ عِنَّا كَذَا وَكَذَا فَقَالَ: «صَدَقَ أَبُو عَيَّاشٍ».

811. Rəvayət edilir ki, Əbu Ayyəş əz-Zuraqi ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim səhər: “Lə: ilə:hə illəlla:hu vahdəhu: lə: şəri:kə ləhu, ləhul-mulku va ləhul-həmdü va huvə alə: kulli şey in qadi:r!”- deyərsə, bu, onun üçün İsmayıl övladından bir köləni azad etməyə bərabərdir. Həmçinin onun on günahı silinər, on dərəcə yüksələr və o gün axşama qədər şeytandan qorunmuş olar. Axşam dedikdə səhərə qədər bunları qazanmış olar”. Sonra bir nəfər yuxusunda Allah Elçisini ﷺ görüb ondan soruşdu: “Ey Allahın Elçisi, Əbu Ayyəş səndən belə bir hədis rəvayət edir”. Allah Elçisi ﷺ: “Əbu Ayyəş doğru söylədi!”- deyər buyurdu”.⁴

۸۱۲ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَهُوَ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ فِي يَوْمٍ مِائَةَ مَرَّةٍ كَانَتْ لَهُ عَدْلٌ عَشْرَ رِقَابٍ وَكُتِبَ لَهُ مِائَةٌ حَسَنَةٍ وَمُحِيتَ عَنْهُ مِائَةٌ سَيِّئَةٍ وَكَانَتْ لَهُ حِرْزًا مِنَ الشَّيْطَانِ يَوْمَهُ ذَلِكَ حَتَّى يُمْسِيَ وَلَمْ يَأْتِ أَحَدٌ بِأَفْضَلٍ مِمَّا جَاءَ إِلَّا رَجُلٌ عَمِلَ أَكْثَرَ مِنْهُ.

812. Əbu Hureyra ؓ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim gün ərzində yüz dəfə: “Lə: ilə:hə illəlla:hu vahdəhu: lə: şəri:kə ləhu, ləhul-mulku va ləhul-həmdü va huvə alə: kulli şey in qadi:r!”- deyərsə, on kölə

¹ Tərcüməsi: Allahdan başqa ibadətə layiq məbud yoxdur, O, təkdir, Onun şəriki yoxdur. Mülk Onundur və həmd Onadır! O, hər şeyə Qadirdir!

² Əhməd, 18554. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1535.

³ Tərcüməsi: Allahdan başqa ibadətə layiq məbud yoxdur, O, təkdir, Onun şəriki yoxdur. Mülk Onundur, həmd Ona məxsusdur və O, hər şeyə Qadirdir!

⁴ İbn Macə, 3867, 4000; Əbu Davud, 5077, 5079. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 2395.

⁵ Tərcüməsi: Allahdan başqa ibadətə layiq məbud yoxdur, O, təkdir, Onun şəriki yoxdur. Mülk Onundur, həmd Ona məxsusdur və O, hər şeyə Qadirdir!

azad etmiş sayılar, üstəlik ona yüz savab yazılar və onun yüz günahı silinər, (bundan başqa bu dualar) həmin gün axşama qədər onu şeytandan qoruyar və (bu duanı) ondan çox deyən kimsə istisna olmaqla heç kəs onun gətirdiyindən üstün bir şey gətirə bilməz".¹

۸۱۳ - عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «خَيْرُ الدُّعَاءِ دُعَاءُ يَوْمِ عَرَفَةَ وَخَيْرُ مَا قُلْتُ أَنَا وَالتَّبَيُّونَ مِنْ قَبْلِي لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ».

813. Amr ibn Şueyb atasından ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: "Ən xeyirli dua Arafa günü edilən duadır. Mən və məndən öncəki peyğəmbərlərin söylədikləri ən xeyirli kəlmə budur: "Lə: ilə:hə illəlla:hu vahdəhu: lə: şəri:kə ləhu, ləhul-mulku va ləhul-həmdü va huvə alə: kulli şey in qadi:r!"²

۸۱۴ - قَالَ مِنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ يُحَدِّثُهُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ عَشْرًا مَرَارًا كَانَ كَمَنْ أَعْتَقَ أَرْبَعَةَ أَنْفُسٍ مِنْ وَلَدِ إِسْمَاعِيلَ».

814. Əbu Əyyub əl-Ənsari ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: "Kim gündə on dəfə: "Lə: ilə:hə illəlla:hu vahdəhu: lə: şəri:kə ləhu, ləhul-mulku va ləhul-həmdü va huvə alə: kulli şey in qadi:r!"- deyərsə, İsmayıl övladından dörd nəfəri azad etmiş kimi olar".³

۸۱۵ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ. فِي يَوْمٍ مِائَةَ مَرَّةٍ. كَانَتْ لَهُ عِدْلُ عَشْرِ رِقَابٍ وَكُتِبَتْ لَهُ مِائَةُ حَسَنَةٍ وَمُحِيتَ عَنْهُ مِائَةُ سَيِّئَةٍ وَكَانَتْ لَهُ حِرْزًا مِنَ الشَّيْطَانِ يَوْمَهُ ذَلِكَ حَتَّى يُمَسِّيَ وَلَمْ يَأْتِ أَحَدٌ أَفْضَلَ مِمَّا جَاءَ بِهِ إِلَّا أَحَدٌ عَمِلَ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ. وَمَنْ قَالَ سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ فِي يَوْمٍ مِائَةَ مَرَّةٍ حَطَّتْ خَطَايَاهُ وَلَوْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ».

815. Əbu Hureyra ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: "Kim gündə yüz dəfə: "Lə: ilə:hə illəlla:hu vahdəhu: lə: şəri:kə ləhu, ləhul-mulku va ləhul-həmdü va huvə alə: kulli şey in qadi:r!"⁴- deyərsə, bu, onun üçün on kölni azad etməyə bərabər olar. Ona yüz savab yazılar və

¹ əl-Buxari, 5923, 6403.

² ət-Tirmizi, 3585, 3934. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsabih, 2398.

³ Muslim, 4859, 7020.

⁴ Tərcüməsi: Allahdan başqa ibadətə layiq məbud yoxdur, O, təkdir, Onun şəriki yoxdur. Mülk Onundur və həmd Onadır! O, hər şeyə Qadirdir!

onun yüz günahı silinər, o gün axşama qədər şeytandan qorunar. (Qiyamət günü) ondan daha çox söyləyəndən başqa heç kəs onun gətirdiyindən fəzilətli bir şey gətirə bilməz. Kim də gün ərzində yüz dəfə: “Subhən-Alla:hi va bihəmdihî!”¹- deyərsə, onun günahları dənizin köpükləri qədər olsa belə, silinər”.²

۸۱۶ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَهُوَ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ مِنْ قَالَهَا عَشْرَ مَرَّاتٍ حِينَ يُصْبِحُ كُتِبَ لَهُ بِهَا مِائَةٌ حَسَنَةً وَمُحِي عَنْهُ بِهَا مِائَةٌ سَيِّئَةٍ وَكَانَتْ لَهُ عَدْلَ رَقِيَّةٍ وَحُفِظَ بِهَا يَوْمَئِذٍ حَتَّى يُمْسِيَ وَمَنْ قَالَ مِثْلَ ذَلِكَ حِينَ يُمْسِي كَانَ لَهُ مِثْلُ ذَلِكَ

816. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim səhər on dəfə: “Lə: ilə:hə illəlla:hu vəhdəhu: lə: şəri:kə ləhu, ləhul-mulku va ləhul-həmdü va huvə alə: kulli şey in qadi:r!³”- deyərsə, ona yüz savab yazılar, yüz günahı silinər, onun üçün bir kölə azad etməyə bərabər olar və o gün axşama qədər (şeytandan) qorunar. Kim bunları axşam söyləyərsə, onun üçün bunun eynisi olar”.⁴

۸۱۷ - عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ جَدِّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ قَالَ: سُبْحَانَ اللَّهِ مِائَةَ مَرَّةٍ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا كَانَ أَفْضَلَ مِنْ مِائَةِ بَدَنَةِ، وَمَنْ قَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ مِائَةَ مَرَّةٍ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ، وَقَبْلَ غُرُوبِهَا كَانَ أَفْضَلَ مِنْ مِائَةِ فَرَسٍ يُحْمَلُ عَلَيْهَا، وَمَنْ قَالَ: اللَّهُ أَكْبَرُ مِائَةَ مَرَّةٍ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا، كَانَ أَفْضَلَ مِنْ عِتْقِ مِائَةِ رَقِيَّةٍ، وَمَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ مِائَةَ مَرَّةٍ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا، لَمْ يَجِئْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَحَدٌ بِعَمَلٍ أَفْضَلَ مِنْ عَمَلِهِ إِلَّا مَنْ قَالَ قَوْلَهُ أَوْ زَادَ.

817. Amr ibn Şueyb atasının və babasının ؓ belə dediyini rəvayət etmişdir: “Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Kim günəş çıxmadan və batmadan əvvəl yüz dəfə “Subhən-Allah”- deyərsə, bu, yüz qurbanlıq heyvandan daha əfzəldir. Kim günəş çıxmadan və batmadan əvvəl yüz dəfə “Əlhəmdülilləh”- deyərsə, bu, yüz atı (Allah yolunda) istifadəyə verməkdən daha əfzəldir. Kim günəş çıxmadan və batmadan əvvəl yüz dəfə “Allahu Əkbər”- deyərsə, bu, yüz qul azad etməkdən əfzəldir. Kim günəş çıxmadan və

¹ Tərcüməsi: Allah pak və müqəddəsdir! Ona həmd olsun!

² Muslim, 2691, 4857, 7018.

³ Tərcüməsi: Allahdan başqa ibadətə layiq məbud yoxdur, O, təkdir, Onun şəriki yoxdur. Mülk Onundur və həmd Onadır! O, hər şeyə Qadirdir!

⁴ Əhməd, 8704, 8719. Şueyb əl-Arnəvut isnadının əl-Buxari və Muslimin şərtlərinə əsasən səhih olduğunu bildirmişdir.

batmadan əvvəl yüz dəfə “Lə: ilə:hə illəlla:hu vahdəhu: lə: şəri:kə ləhu, ləhul-mulku va ləhul-həmdu va huvə alə: kulli şey in qadi:r!”¹ - deyərsə, Qiyamət günü onun bu dediyinə bərabər və ya artıq deyəndən başqa heç kəs onun gətirdiyi əməldən daha əfzəl əməl gətirə bilməz”².

Lə: ilə:hə illəlla:hu, vahdəhu lə: şəri:kə ləhu, ləhul-mulku va ləhul-həmdu, yuhyi: va yumi:tu va huvə alə: kulli şey in qadi:r

۸۱۸ - عَنْ أَبِي أَنُوبَ الْأَنْصَارِيِّ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: مَنْ قَالَ حِينَ يُصْبِحُ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، عَشْرَ مَرَّاتٍ، كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِكُلِّ وَاحِدَةٍ قَالَهَا عَشْرَ حَسَنَاتٍ، وَحَطَّ اللَّهُ عَنْهُ بِهَا عَشْرَ سَيِّئَاتٍ، وَرَفَعَهُ اللَّهُ بِهَا عَشْرَ دَرَجَاتٍ، وَكَانَ لَهُ كَعَشْرِ رِقَابٍ، وَكَانَ لَهُ مَسْلَحَةٌ مِنْ أَوَّلِ النَّهَارِ إِلَى آخِرِهِ، وَلَمْ يَعْمَلْ يَوْمَئِذٍ عَمَلًا يَقْهَرُهُنَّ، فَإِنْ قَالَ حِينَ يُمَسِّي، فَمِثْلُ ذَلِكَ.

818. Əbu Əyyub əl-Ənsari ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Kim səhər açıldıqda on dəfə: “Lə: ilə:hə illəlla:hu, vahdəhu: lə: şəri:kə ləhu, ləhul-mulku va ləhul-həmdu, yuhyi: va yumi:tu va huvə alə: kulli şey in qadi:r!”³ - deyərsə, Allah bu zikrin hər birinə görə ona on savab yazar, on günahını silər, on dərəcə yüksəldər, ona on qul azad etmək savabı verilər, bu sözlər günün əvvəlindən sonunadək onu qoruyan silahlı dəstə olar, bu əməl o gün edilən əməllərin ən üstünü olar. Bunu axşam deyərsə, eyni savaba nail olar”⁴.

۸۱۹ - عَنْ عُمَارَةَ بْنِ شَيْبَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، عَشْرَ مَرَّاتٍ عَلَى إِثْرِ الْمَغْرِبِ، بَعَثَ اللَّهُ لَهُ مَسْلَحَةً يَحْفَظُونَهُ مِنَ الشَّيْطَانِ حَتَّى يُصْبِحَ، وَكَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِهَا عَشْرَ حَسَنَاتٍ مُوجِبَاتٍ وَمَحَى عَنْهُ عَشْرَ سَيِّئَاتٍ مُؤَبَّقَاتٍ وَكَانَتْ لَهُ بِعَدْلِ عَشْرِ رِقَابٍ مُؤَمِّنَاتٍ».

819. Rəvayət edilir ki, Uməra ibn Şəbib ﷺ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim məğribdən sonra on dəfə: “Lə: ilə:hə illəlla:hu vahdəhu: lə: şəri:kə ləhu, ləhul-mulku va ləhul-həmdu, yuhyi: va yumi:tu va huvə alə:

¹ Tərcüməsi: Allahdan başqa ibadətə layiq məbud yoxdur, O təkdir, Onun şəriki yoxdur. Mülk Onundur, həmd Ona məxsusdur, dirildir və öldürür və O, hər şeyə Qadirdir!

² ən-Nəsəi “Sunənul-Kubra” 10657. Hədis həsəndir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 658.

³ Tərcüməsi: Allahdan başqa ibadətə layiq məbud yoxdur, O təkdir, Onun şəriki yoxdur. Mülk Onundur, həmd Ona məxsusdur, dirildir və öldürür və O, hər şeyə Qadirdir!

⁴ Əhməd, 23401, 23614. Hədisin isnadı səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 114.

kulli şey in qadi:r!¹”- deyərsə, Allah onu səhərədək şeytandan qoruyan silahlı mühafizəçilər göndərər, onun üçün (Cənnəti) vacib edən on savab yazılar, onu həlak edən on günahı silinər və ona on möminə köləni azad etməyə bərabər savab verilər².”

۸۲۰ - عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَحَدَّهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ عَشْرَ مَرَّاتٍ كَانَ لَهُ بِعَدْلِ نَسَمَةٍ»

820. Bəra ibn Azib رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurmuşdur: “Kim on dəfə: “Lə: ilə:hə illəlla:hu vahdəhu: lə: şəri:kə ləhu, ləhul-mulku va ləhul-həmdü, yuhyi: va yumi:tu va huvə alə: kulli şey in qadi:r!”- deyərsə, bir canı azad etmiş kimi olar⁴.”

Lə: ilə:hə illəlla:hu vahdəhu lə: şəri:kə ləhu, ləhul-mulku va ləhul-həmdü, yuhyi: va yumi:tu, biyədihil-xayru va huvə alə: kulli şey in qadi:r

۸۲۱ - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ قَالَ فِي دُبْرِ صَلَاةِ الْعَدَاةِ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَحَدَّهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ، وَلَهُ الْحَمْدُ، وَيُحْيِي وَيُمِيتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ مِثْلَ مَرَّةٍ قَبْلَ أَنْ يُنْبِئَ رَجُلَيْهِ، كَانَ يَوْمَئِذٍ أَفْضَلَ أَهْلِ الْأَرْضِ عَمَلًا إِلَّا مَنْ قَالَ مِثْلَ مَا قَالَ أَوْ زَادَ عَلَى مَا قَالَ».

821. Rəvayət edilir ki, Əbu Umamə رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Kim Sübh namazından sonra oturduğu halda yüz dəfə: “Lə: ilə:hə illəlla:hu vahdəhu: lə: şəri:kə ləhu, ləhul-mulku va ləhul-həmdü, yuhyi: va yumi:tu, biyədihil-xayru va huvə alə: kulli şey in qadi:r!⁵”- deyərsə, o gün yer əhli arasında ən fəzilətli əməli etmiş sayılar, onun kimi və ya ondan artığını deyən isə istisnadır⁶.”

¹ Tərcüməsi: Allahdan başqa ibadətə layiq məbud yoxdur, O, təkdir, Onun şəriki yoxdur. Mülk Onundur və həmd Ona məxsusdur, dirildir və öldürür. O, hər şeyə Qadirdir!

² Ət-Tirmizi, 3534, 3877. Hədis həsən-səhihdir. Bax: Səhih Ət-Tərgib vət-Tərhib, 1/160/472.

³ Tərcüməsi: Allahdan başqa ibadətə layiq məbud yoxdur, O, təkdir, Onun şəriki yoxdur. Mülk Onundur və həmd Ona məxsusdur, dirildir və öldürür. O, hər şeyə Qadirdir!

⁴ Əs-Suyuti “Cəmius-Sağir” 12120. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 6436.

⁵ Tərcüməsi: Allahdan başqa ibadətə layiq məbud yoxdur, O, təkdir, Onun şəriki yoxdur. Mülk Onundur və həmd Ona məxsusdur, dirildir və öldürür. Xeyir Onun Əlindədir. O, hər şeyə Qadirdir!

⁶ Ət-Tabərani “Mucəmul-Əvsat” 7200, “Mucəmul-Kəbir” 8001, 8075. Hədis həsəndir. Bax: Səhih Ət-Tərgib vət-Tərhib, 476.

Lə: həulə va lə: quvvətə illə: billə:h

۸۲۲ - عَنْ مُعَاذِ بْنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَلَا أُذَلِّكَ عَلَى بَابٍ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ قَالَ وَمَا هُوَ قَالَ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ

822. Muaz رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Sənə Cənnət qapılarından birini göstərimmi?” Mən dedim: “O hansıdır?” Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم buyurdu: “Lə: həulə va lə: quvvətə illə: billə:h!”²

۸۲۳ - عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ قَالَ: لَمَّا غَزَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَيْبَرَ - أَوْ قَالَ لَمَّا تَوَجَّهَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَشْرَفَ النَّاسُ عَلَى وَاِدٍ، فَرَفَعُوا أَصْوَاتَهُمْ بِالتَّكْبِيرِ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «ارْبِعُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ، إِنْكُمْ لَا تَدْعُونَ أَصَمَّ وَلَا غَائِبًا، إِنْكُمْ تَدْعُونَ سَمِيعًا قَرِيبًا وَهُوَ مَعَكُمْ». وَأَنَا خَلْفٌ دَابَّةَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَمِعَنِي وَأَنَا أَقُولُ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ، فَقَالَ لِي: «يَا عَبْدَ اللَّهِ بْنَ قَيْسٍ». قُلْتُ لَبَّيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: «أَلَا أُذَلِّكَ عَلَى كَلِمَةٍ مِنْ كَثْرٍ مِنْ كُنُوزِ الْجَنَّةِ». قُلْتُ بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ فِدَاكَ أَبِي وَأُمِّي. قَالَ: «لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ».

823. Rəvayət edilir ki, Əbu Musa əl-Əşəri رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم Xeybərə yürüş etdikdə (yaxud o istiqamətə getdikdə) və insanlar (hər hansı bir) vadiyə yaxınlaşdıqda uca səslə təkbir gətirib deyərdilər: “Allahu Əkbər, Allahu Əkbər, lə iləhə illəllah”. Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم buyurdu: “Özünü zə yazığınız gəlsin! Axı, siz kar və uzaqda olanı çağırırsınız. Həqiqətən, O, Eşidəndir, Yaxındır və O, (həmişə) sizinlədir”. Həmin vaxt mən Allah Elçisinin صلى الله عليه وسلم dəvəsinin arxa tərəfində idim. O mənə: “Lə: həulə va lə: quvvətə illə: billə:h!”³ - dediyimi eşitdi və mənə belə buyurdu: “Ey Abdullah ibn Qeys!” Mən dedim: “Hüzurundayam, ey Allahın Elçisi!” O dedi: “Sənə Cənnət xəzinələrindən sayılan bir kəlməni öyrədimmi?” Mən dedim: “Bəli, ey Allahın Elçisi, atam-anam sənə fəda olsun!” Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم buyurdu: “Lə həulə va lə quvvətə illə billəh!”⁴

۸۲۴ - عَنْ أَبِي ذَرٍّ ، قَالَ : أَمَرَنِي خَلِيلِي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِسَبْعٍ : أَمَرَنِي بِحُبِّ الْمَسَاكِينِ ، وَالذُّنُوبِ مِنْهُمْ ، وَأَمَرَنِي أَنْ أَنْظُرَ إِلَى مَنْ هُوَ دُونِي ، وَلَا أَنْظُرَ إِلَى مَنْ هُوَ قَوْفِي ، وَأَمَرَنِي أَنْ أَصِيلَ الرَّحِمَ وَإِنْ أَدْبَرْتُ ، وَأَمَرَنِي أَنْ لَا أَسْأَلَ أَحَدًا شَيْئًا ، وَأَمَرَنِي أَنْ أَقُولَ بِالْحَقِّ وَإِنْ كَانَ مَرًّا ، وَأَمَرَنِي أَنْ لَا أَخَافَ فِي اللَّهِ لَوْمَةَ لَائِمٍ ، وَأَمَرَنِي أَنْ أَكْثِرَ مِنْ قَوْلٍ : لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ ، فَإِنَّهُمْ مِنْ كَثْرٍ تَحْتَ الْعَرْشِ.

¹ Tərcüməsi: Güc və quvvət yalnız Allahdadır.

² Əhməd, 21996, 22346. Hədis səhih li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1581.

³ Tərcüməsi: Qüdrət və güc yalnız Allaha məxsusdur!

⁴ əl-Buxari, 4205; Muslim, 2704, 6120, 7037.

Artıq (istədiyini) etdim!” Sən: “Allahım, məni ruziləndir! (Alla:hummə-rzuqni:)- dedikdə, Allah buyurur: “Artıq (istədiyini) etdim!” Bədəvi yeddi barmağı ilə saydı, sonra getdi”.¹

۸۲۶ - عَنْ سَلْمَىٰ أُمِّ بَنِي أَبِي رَافِعٍ مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهَا قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَخْبِرْنِي بِكَلِمَاتٍ وَلَا تُكْثِرْ عَلَيَّ، فَقَالَ: قَوْلِي: اللَّهُ أَكْبَرُ عَشْرَ مَرَّاتٍ يَقُولُ اللَّهُ: هَذَا لِي، وَقَوْلِي سُبْحَانَ اللَّهِ عَشْرَ مَرَّاتٍ يَقُولُ اللَّهُ: هَذَا لِي، وَقَوْلِي اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي يَقُولُ: قَدْ فَعَلْتُ، فَتَقُولِينَ عَشْرَ مَرَّاتٍ وَيَقُولُ: قَدْ فَعَلْتُ.

826. Allah Elçisinin ﷺ azad etdiyi Səlmə Ummu Bəni Əbu Rafi رضي الله عنه demişdir: “Ey Allahın Elçisi, mənə uzun olmayan kəlmələr öyrət”. Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “On dəfə: “Allahu Əkbər”- de. Allah buyurur: “Bu Mənim üçündür”. On dəfə: “Subhən-Allah”- de. Allah buyurur: “Bu Mənim üçündür”. De: “Allahım, məni bağışla!” Allah buyurur: “Artıq bağışladım”. Bunu on dəfə desən, Allah da on dəfə: “Artıq bağışladım”- deyər”.²

۸۲۷ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: " إِنَّ اللَّهَ قَسَمَ بَيْنَكُمْ أَخْلَاقَكُمْ كَمَا قَسَمَ بَيْنَكُمْ أَرْزَاقَكُمْ، وَإِنَّ اللَّهَ يُعْطِي الْمَالَ مَنْ يُحِبُّ، وَمَنْ لَا يُحِبُّ، وَلَا يُعْطِي الْإِيمَانَ، إِلَّا مَنْ يُحِبُّ فَإِذَا أَحَبَّ عَبْدًا أَعْطَاهُ الْإِيمَانَ فَمَنْ ضَنَّ بِالْمَالِ أَنْ يُنْفِقَهُ وَهَابَ اللَّيْلُ أَنْ يُكَابِدَهُ، وَخَافَ الْعُدُوَّ أَنْ يُجَاهِدَهُ فَلْيُكْثِرْ مِنْ سُبْحَانَ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ فَإِنَّهُنَّ مُقَدَّمَاتٌ مُحَبَّبَاتٌ، وَمُعَقَّبَاتٌ وَهُنَّ الْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ "

827. Abdullah رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Həqiqətən, Allah sizin aranızda ruzini bölüşdürdüyü kimi əxlaqı da bölüşdürmüşdür.³ Allah mal-dövləti sevdiyinə də, sevmədiyinə də verir,¹ imanı isə

¹ əl-Beyhəqi “Şuabul-İman” 610; əd-Diya əl-Məqdisi “Əhədisul-Muxtəra” 1613. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 3336.

² ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 766, 20222. Hədis səhih li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1566.

³ Bu haqda Uca Allah buyurur: “Biz dünya həyatında onların dolanışıqlarını aralarında bölüşdürdük” (əz-Zuxruf, 32); digər ayədə O, buyurur: “Yer üzündə elə bir canlı yoxdur ki, onun ruzisini Allah verməsin” (Hud, 6). Ruzini Allahdan dilədiyimiz kimi, əxlaqı da Allahdan diləməyimiz gərəkdir. Neçə-neçə hədislərdə Peyğəmbərin ﷺ Allahdan gözəl əxlaq dilədiyi və pis əxlaqdan Allaha sığındığı rəvayət edilmişdir, çünki bu gözəl nemət Allahın Əlindədir və Allah onu dilədiyinə bəxş edir. Necə ruzi qazanmaq üçün iki şərtə riayət etmək – Allaha təvəkkül etmək və ruzi dalınca getmək vacibdirsə, eləcə də, gözəl əxlaq sahibi olmaq üçün iki şərtə əməl etmək gərəkdir: birincisi, Allaha dua etmək; ikincisi isə gözəl əxlaqa yiyələnməyə səy göstərmək – Allahın və Onun peyğəmbərinin ﷺ buyurduqlarını yerinə yetirmək və qadağan etdiyi əməllərdən çəkinmək.

yalnız sevdiyinə verir.² Əgər Allah bir bəndəni seversə, ona iman verir. Kim malını xərcləməyə xəsislik etsə, gecə (namazına qalxmağa) tənbellik etsə,³ düşmənlə cihad etməkdən qorxsə, qoy “Subhə:n-Allah, əlhəmdulillah, lə: ilə:hə illəllah, Alla:hu əkbər”– desin. Bunlar öndən, yanlardan və arxadan qoruyanlardır. Əbədi qalacaq saleh əməllər də elə bunlardır”.⁴

٨٢٨ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : خَلَّتَانِ لَا يُحْصِيهِمَا رَجُلٌ مُسْلِمٌ إِلَّا دَخَلَ الْجَنَّةَ ، وَهُمَا يَسِيرٌ ، وَمَنْ يَعْمَلُ بِهِمَا قَلِيلٌ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : الصَّلَوَاتُ الْحَمْسُ ، يُسَبِّحُ أَحَدُكُمْ فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ عَشْرًا ، وَيَحْمَدُ عَشْرًا ، وَيُكَبِّرُ عَشْرًا ، فَهِيَ خَمْسُونَ وَمِائَةٌ فِي اللِّسَانِ ، وَالْأَلْفُ وَخَمْسُ مِئَةٍ فِي الْمِيزَانِ ، وَأَنَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعْقِدُهُنَّ بِيَدِهِ ، وَإِذَا أَوَى أَحَدُكُمْ إِلَى فِرَاشِهِ أَوْ مَضَجَعِهِ سَحَّ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ ، وَحَمَدًا ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ ، وَكَبَّرَ أَرْبَعًا وَثَلَاثِينَ ، فَهِيَ مِئَةٌ عَلَى اللِّسَانِ ، وَالْأَلْفُ فِي الْمِيزَانِ ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَأَيُّكُمْ يَعْمَلُ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَكَلِمَةَ الْفَيْنِ وَخَمْسَ مِئَةِ سَيِّئَةٍ ؟ قِيلَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، وَكَيْفَ لَا نُحْصِيهِمَا ؟ فَقَالَ : إِنَّ الشَّيْطَانَ يَأْتِي أَحَدَكُمْ وَهُوَ فِي صَلَاتِهِ ، فَيَقُولُ : اذْكُرْ كَذَا ، اذْكُرْ كَذَا ، وَيَأْتِيهِ عِنْدَ مَتَامِهِ فَيَنْبِئُهُ .

828. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Amr رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “İki xislət var ki, onlara daim əməl edən müsəlman kimsə mütləq Cənnətə girər. Bu iki şey çox asan şeylərdir, lakin onlara əməl edən çox azdır”. Sonra Allah Elçisi ﷺ sözünə davam edərək buyurdu: “Sizdən

¹ Uca Allah buyurur: “Biz hamıya – onlara da, bunlara da Rəbbinin nemətindən veririk. Rəbbinin neməti heç kəsə qadağan deyil. Bax gör dünyada onların birini digərindən necə üstün etdik. Axirətdə isə daha böyük dərəcələr və daha böyük üstünlüklər var” (əl-İsra, 20-21).

² Uca Allah buyurur: “Allah sizə imanı sevdirmiş, onu qəlbinizə gözəl göstərmiş, sizdə küfrə, günaha və asi olmağa qarşı nifrət oyatmışdır” (əl-Hucurat, 7); digər ayədə O, buyurur: “Bəziləri müsəlman olduqlarına görə sənə minnət qoyurlar. De: “Müsəlman olmusunuz deyə mənə minnət qoymayın! Əgər doğru danışanlarsınızsa, bilin ki, əslində Allah sizi imana gətirməklə sizə mərhəmət göstərmişdir!” (əl-Hucurat, 17).

³ Yəni mömin adam bu ibadətləri yerinə yetirməkdə zəiflik göstərdiyi zaman bu zikrləri yerinə yetirməlidir ki, zikrlər sayəsində onun fəallığı artsın. Bəziləri bu qəbildən olan hədisləri başqa cür başa düşür, düşünür ki, bu zikrləri etmək hədisdə qeyd edilmiş ibadətləri əvəz edir. Yəni əgər adam malını Allah yolunda xərcləməyə xəsislik edirsə, onda qoy bunları “Lə iləhə illəllah, subhən-Allah, əlhəmdulillah, Allahu əkbər” zikrləri ilə əvəz etsin. Bu, yanlış fikirdir. Səhih bir hədisdə bir kişi Peyğəmbərə ﷺ müraciət edərək deyir: “Ey Allahın Elçisi, İslam ayinlərinin çoxluğu mənə ağır gəlir. Mənə elə bir şey öyrət ki, ondan bərk yapışım”. Peyğəmbər ﷺ buyurdu: “Çalış, dilin daim Allahı zikr etməklə islah qalsın!” (ət-Tirmizi, 3375, 3702. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 7700). Yəni yuxarıda qeyd edildiyi kimi zikr etmək möminin fəallığını artırır, qəlbinə oyadır və digər ibadətlər ona ağır gəlmir.

⁴ əl-Beyhəqi “Şuabul-İman” 599; ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 8897, 8990. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 2714.

kim beş namazın ardı ilə on dəfə təsbih (Subhən-Allah), on dəfə təhmüd (Əlhəmdulillah) və on dəfə təkbir (Allahu Əkbər) deyərsə, bu deyilənlər dildə yüz əlli, tərəzidə isə min beş yüzdür". Mən Allah Elçisinin ﷺ bunları barmaqları ilə saydığını gördüm. Sonra Allah Elçisi dedi: "Sizdən hər biriniz yatağına girdiyi zaman (otuz üç dəfə) "Subhən-Allah", (otuz üç dəfə) "Əlhəmdulillah" və (otuz dörd dəfə) "Allahu Əkbər" desin. Bu deyilənlər dildə yüz, tərəzidə isə mindir". Allah Elçisi ﷺ buyurdu: "Elə isə sizdən hansı biriniz gecə-gündüz iki min beş yüz günah iş görür?" (Səhabələrdən biri) dedi: "Ey Allahın Elçisi! Necə ola bilər ki, biz bunu daim etməyə?" O dedi: "Sizdən biriniz namaz qılarkən şeytan gəlib ona deyər: "Filan və filan işi xatırla". O da bunları zikr etməz. Həmçinin biriniz yatarkən şeytan onun yanına gəlib (Allahu zikr etməsin və ya Sübh namazına yatıb qalsın deyə) onu yatızdırır".¹

۸۲۹ - الْحَارِثُ مَوْلَى عُمَانَ يَقُولُ جَلَسَ عُمَانُ يَوْمًا وَجَلَسْنَا مَعَهُ فَجَاءَهُ الْمُؤَدِّنُ فَدَعَا بِمَاءٍ فِي إِنَاءٍ أَطْنُهُ سَبَّحُونَ فِيهِ مَدُّ فَتَوَضَّأَ ثُمَّ قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَوَضَّأُ وَضُوءِي هَذَا ثُمَّ قَالَ «وَمَنْ تَوَضَّأَ وَضُوءِي ثُمَّ قَامَ فَصَلَّى صَلَاةَ الظُّهْرِ غُفِرَ لَهُ مَا كَانَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ الصُّبْحِ ثُمَّ صَلَّى العَصْرَ غُفِرَ لَهُ مَا بَيْنَهَا وَبَيْنَ صَلَاةِ العَصْرِ ثُمَّ صَلَّى العِشَاءَ غُفِرَ لَهُ مَا بَيْنَهَا وَبَيْنَ صَلَاةِ المَغْرِبِ ثُمَّ لَعَلَّهُ أَنْ يَبِيَّتَ يَتَمَرَّغُ لَيْلَتَهُ ثُمَّ إِنْ قَامَ فَتَوَضَّأَ وَصَلَّى الصُّبْحَ غُفِرَ لَهُ مَا بَيْنَهَا وَبَيْنَ صَلَاةِ العِشَاءِ وَهِنَّ الحَسَنَاتُ يُدْهِنُ السَّيِّئَاتِ». قَالُوا هَذِهِ الحَسَنَاتُ فَمَا البَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ يَا عُمَانُ قَالَ هُنَّ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَاللَّهُ أَكْبَرُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

829. Osmanın ﷺ azad etdiyi köləsi əl-Haris ؓ demişdir: "Bir gün Osman oturdu, biz də onunla oturduq. Sonra müəzzin onun yanına gəldi və Osman bir qab su istədi. Mən güman edirəm ki, qabda bir mudd² su var idi. O, dəstəmaz aldı və buyurdu: "Mən Allah Elçisinin ﷺ mənim dəstəmaz aldığı kimi dəstəmaz aldığını gördüm. Sonra o buyurdu: "Kim mənim aldığı kimi dəstəmaz alar və Zöhr namazını qılarsa, Sübh namazı ilə Zöhr namazı arasında etdiyi günahları bağışlanar. Sonra Əsr namazını qılarsa, Zöhr ilə Əsr arası etdiyi günahları bağışlanar. Məğrib namazını qılarsa, Əsrlə Məğrib arası etdiyi günahları bağışlanar. İşa namazını qılarsa, Məğriblə İşa arası etdiyi günahları bağışlanar. Bunlar pis əməlləri silib aparan yaxşı işlərdir". Səhabələr dedilər: "Ey Osman, bu yaxşılıqlardır, bəs əbədi qalan yaxşılıqlar hansılardır?" Osman dedi: "Onlar "Lə:

¹ ən-Nəsəi "Sunən" 1331, 1356; Əbu Davud, 5065, 5067; İbn Hibban, 2018. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsabih, 2306.

² Bir mudd 0,688 litrə bərabərdir.

ilə:hə illəllah”, “Subhən-Allah”, “Əlhəmdulilləh”, “Allahu Əkbər” və “Lə: həulə va lə: quvvətə illə: billəh” kəlmələridir”.¹

۸۳۰ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «لَأَنْ أَقُولَ سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ»

830. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ buyurmuşdur: “Subhən-Allah, vəlhəmdulilləh, va lə iləhə illəllah, vallahu Əkbər”- deməyim, mənim üçün günəşin üzərinə doğduğu hər şeydən daha sevimidir”.²

۸۳۱ - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَا أُحْرِكُ شَفْتَيْ، فَقَالَ: «مَا تَقُولُ يَا أَبَا أُمَامَةَ؟». قُلْتُ: أَذْكُرُ اللَّهَ، قَالَ: «أَفَلَا أَدُلُّكَ عَلَى مَا هُوَ أَكْثَرُ مِنْ ذِكْرِكَ اللَّهُ اللَّيْلَ مَعَ النَّهَارِ، تَقُولُ: الْحَمْدُ لِلَّهِ عَدَدَ مَا خَلَقَ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ مِثْلَ مَا خَلَقَ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ عَدَدَ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ عَدَدَ مَا أَحْصَى كِتَابَهُ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ مِثْلَ مَا أَحْصَى كِتَابَهُ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ عَدَدَ كُلِّ شَيْءٍ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ مِثْلَهُنَّ». ثُمَّ قَالَ: «تُعَلِّمُهُنَّ عَقَبَكَ مِنْ بَعْدِكَ».

831. Rəvayət edilir ki, Əbu Umamə ؓ demişdir: “Bir dəfə Peyğəmbər ﷺ mənim dodaqlarımı tərpətdiyimi görüb buyurdu: “Nə söyləyirsən, ey Əbu Umamə?” Mən dedim: “Allahı zikr edirəm”. O buyurdu: “Gecə-gündüz Allahı zikr etməyindən daha çox (savabı olan) bir şeyi sənə öyrədimmi? De: “Əlhəmdulillə:hi adədə mə: xaləqa, vəlhəmdulillə:hi mil ə mə: xaləq, vəlhəmdulillə:hi adədə mə: fis-səmə:və:ti va mə: fil-ərđi, vəlhəmdulillə:hi adədə mə: əhsa: kitə:buhu, vəlhəmdulillə:hi mil ə mə: əhsa: kitə:buhu, vəlhəmdulillə:hi adədə kulli şey in, vəlhəmdulillə:hi mil ə kulli şey in!³”- və bu qaydada “subhən-Allahi...” de. Özündən sonra gələnlərə də öyrət!”⁴

۸۳۲ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ بِشَجْرَةٍ يَابِسَةٍ الْوَرَقِ فَضَرَبَهَا بِعَصَاهُ فَتَنَازَرَتِ الْوَرَقُ، فَقَالَ: «إِنَّ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ، لَتَسَاقِطُ مِنْ ذُنُوبِ الْعَبْدِ، كَمَا تَسَاقِطُ وَرَقُ هَذِهِ الشَّجَرَةِ».

¹ Əhməd, 513, 523. Şueyb əl-Arnəvut isnadının həsən olduğunu bildirmişdir.

² Muslim, 4861, 7022; ət-Tirmizi, 3597, 3946.

³ Tərcüməsi: Yaratdıqlarının sayı qədər Allaha həmd olsun! Yaratdıqlarının sayının çoxluğu qədər Allaha həmd olsun! Göydə və yerdə olanların sayı qədər Allaha Həmd olsun! Kitabının saydığı qədər Allaha həmd olsun! Kitabının saydığına çoxluğu qədər Allaha həmd olsun! Hər şeyin sayı qədər Allaha həmd olsun! Hər şeyin sayının çoxluğu qədər Allaha həmd olsun!

⁴ Əhməd, 22198; ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 7930. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 2578.

832. Ənəs ibn Malik رضي الله عنه rəvayət edir ki, bir dəfə Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم yarpaqları qurumuş bir ağacın yanından keçərkən əsa ilə ağaca vurdu və onun yarpaqları yerə töküldü. O buyurdu: “Həqiqətən, “əlhəmdulilləh, subhən-Allah, lə iləhə illəllah Vallahu Əkbər” sözləri qulun günahlarını bu ağacın yarpaqları töküldüyü kimi tökür”.¹

٨٣٣ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «مَا عَلَى الْأَرْضِ رَجُلٌ يَقُولُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ إِلَّا كُفِّرَتْ عَنْهُ ذُنُوبُهُ وَلَوْ كَانَتْ أَكْثَرَ مِنْ زَبَدِ الْبَحْرِ».

833. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Amr رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Yer üzündə: “Lə iləhə illəllahu, Vallahu əkbəru, va subhən-Allahi, vəlhəmdulilləhi, va lə həulə va lə quvvətə illə billəh” – deyən elə bir adam yoxdur ki, onun günahları – dənizdəki köpüklərdən çox olsa belə, bağışlanmasın”.²

٨٣٤ - عَنْ ابْنِ عَمْرٍو أَنَّ رَجُلًا رَأَى فِيمَا يَرَى النَّائِمَ قَبْلَ لَهُ بِأَيِّ شَيْءٍ أَمَرَكَ نَبِيُّكَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَمَرْنَا أَنْ نُسَبِّحَ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ وَنَحْمَدَ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ وَنُكَبِّرَ أَرْبَعًا وَثَلَاثِينَ فَبَيْتُكَ مِائَةً. قَالَ سَبَّحُوا خَمْسًا وَعِشْرِينَ وَاحْمَدُوا خَمْسًا وَعِشْرِينَ وَكَبَّرُوا خَمْسًا وَعِشْرِينَ وَهَلَّلُوا خَمْسًا وَعِشْرِينَ فَبَيْتُكَ مِائَةً فَلَمَّا أَصْبَحَ ذَكَرَ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «افْعَلُوا كَمَا قَالَ الْأَنْصَارِيُّ».

834. İbn Ömər رضي الله عنه rəvayət edir ki, bir kişi yuxuda belə deyildi: “Peyğəmbəriniz صلى الله عليه وسلم sizə nəyi əmr etdi?” O da belə cavab verdi: “Otuz üç dəfə “subhən-Allah”, otuz üç dəfə “Əlhəmdulilləh”, otuz dörd dəfə “Allahu Əkbər” deməyimizi əmr etdi. Bununla sayı yüz olur”. Adam dedi: “İyirmi beş dəfə “subhən-Allah”, iyirmi beş dəfə “Əlhəmdulilləh”, iyirmi beş dəfə “Allahu Əkbər”, iyirmi beş dəfə də “Lə iləhə illəllah” deyən ki, yüz olsun!” Səhər açıldıqda, o, bunu Peyğəmbərə صلى الله عليه وسلم danışdı. Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم də belə buyurdu: “Ənsarın dediyi kimi edin!”³

٨٣٥ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ وَأَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى مِنَ الْكَلَامِ أَرْبَعًا سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ فَمَنْ قَالَ سُبْحَانَ اللَّهِ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ عِشْرِينَ حَسَنَةً أَوْ حَطَّ عَنْهُ عِشْرِينَ سَيِّئَةً وَمَنْ قَالَ اللَّهُ أَكْبَرُ فَمِثْلُ ذَلِكَ وَمَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ فَمِثْلُ ذَلِكَ وَمَنْ قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ مِنْ قَبْلِ نَفْسِهِ كَتَبَتْ لَهُ ثَلَاثُونَ حَسَنَةً وَحَطَّ عَنْهُ ثَلَاثُونَ سَيِّئَةً».

¹ Ət-Tirmizi, 3533, 3876. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 1601.

² Ət-Tirmizi, 3460, 3794. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 5636.

³ Ən-Nəsəi “Sunən” 1351, 1359. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 973.

835. Əbu Səid əl-Xudri və Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edirlər ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: “Allah (Öz qulları üçün) dörd kəlmə seçmişdir: “Subhən-Allah, vəlhəmdulilləh, və lə iləhə illəlləh, Vallahu Əkbər”. Kim “Subhən-Allah”- deyərsə, Allah ona iyirmi savab yazar və iyirmi günahını silər. Kim “Allahu Əkbər”- deyərsə, eynilə olar. Kim “Lə iləhə illəlləh”- deyərsə, eynilə olar. Kim ürəkdən “Əlhəmdulillə:hi Rəbbil-a:ləmi:n!”¹- deyərsə, ona otuz savab yazılır və otuz günahı silinər”.²

٨٣٦ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، قَالَ : «مَا أَهْلٌ مُهَلُّ قَطُّ وَلَا كَبَرٌ مُكَبَّرٌ قَطُّ إِلَّا بُشِّرَ بِالْجَنَّةِ

836. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: “Lə iləhə illəlləh” və “Allahu Əkbər” deyən elə bir kəs yoxdur ki, Cənnətlə müjdələnməsin”.³

٨٣٧ - عَنْ عَائِشَةَ تَقُولُ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «إِنَّهُ خُلِقَ كُلُّ إِنْسَانٍ مِنْ بَنِي آدَمَ عَلَى سِتِّينَ وَثَلَاثِمِائَةِ مَفْصِلٍ فَمَنْ كَبَّرَ اللَّهَ وَحَمِدَ اللَّهَ وَهَلَّلَ اللَّهَ وَسَبَّحَ اللَّهَ وَاسْتَعْفَرَ اللَّهَ وَعَزَلَ حَجْرًا عَنْ طَرِيقِ النَّاسِ أَوْ شَوْكَةً أَوْ عَظْمًا عَنْ طَرِيقِ النَّاسِ وَأَمَرَ بِمَعْرُوفٍ أَوْ نَهَى عَنْ مُنْكَرٍ عَدَدَ تِلْكَ السِّتِّينَ وَالثَّلَاثِمِائَةِ السَّلَامَى فَإِنَّهُ يَمْشِي يَوْمَئِذٍ وَقَدْ رَزَحَ نَفْسَهُ عَنِ النَّارِ». قَالَ أَبُو تَوْبَةَ وَرَبَّمَا قَالَ «يُؤْمِسِي».. «عَدِلُ بَيْنَ الْإِثْنَيْنِ صَدَقَةٌ ، وَيُعِينُ الرَّجُلَ عَلَى ذَاتِهِ ، فَيَحْجِلُ عَلَيْهَا ، أَوْ يَرْفَعُ عَلَيْهَا مَنَاعَهُ صَدَقَةٌ ، وَالْكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ صَدَقَةٌ ، وَكُلُّ حَطْوَةٍ يَخْطُوهَا إِلَى الصَّلَاةِ صَدَقَةٌ ، وَيُحِيطُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ صَدَقَةٌ»

837. Rəvayət edilir ki, Aişə رضي الله عنها demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Həqiqətən, Adəm övladlarından olan hər bir insanda üç yüz altmış oynaq yaradılmışdır. Kim üç yüz altmış oynağın sayı qədər “Allahu Əkbər”, “Əlhəmdulilləh”, “Lə iləhə illəlləh”, “Subhən-Allah” desə, Allahdan bağışlanma diləsə, insanların yolundan daşı və ya tikanı, ya da sümüyü kənarlaşdırsa, yaxşı işləri əmr edib pis işlərdən çəkəndirsə, həmin gün özünü Cəhənnəmdən uzaqlaşdıraraq gəzər”. Əbu Talhə belə dedi: “Bəlkə də: “Uzaqlaşdırılaraq gecələyər”- demişdir”.⁴ Digər rəvayətdə bu əlavə var: “İki nəfərin münasibətini düzəltmək sədəqədir. Miniyinə minə bilməyəne kömək etmək sədəqədir. Miniyinə yük yükləməyə kömək etmək sədəqə-

¹ Tərcüməsi: Aləmlərin Rəbbi olan Allaha həmd olsun!

² Əhməd, 7999, 11610. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 1718

³ ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 974. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 5569.

⁴ Muslim, 1007, 1675, 2377.

dir. Yaxşı söz danışmaq sədəqədir. Namaza gedərkən atdığı hər bir addım və insanları narahat edən maneəni yoldan götürmək sədəqədir".¹

۸۳۸ - عَنْ أَبِي ذَرٍّ أَنَّ نَاسًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالُوا لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ذَهَبَ أَهْلُ الدُّثُورِ بِالْأَجُورِ يُصَلُّونَ كَمَا نُصَلِّي وَيَصُومُونَ كَمَا نَصُومُ وَيَتَصَدَّقُونَ بِفُضُولِ أَمْوَالِهِمْ قَالَ أَوْ لَيْسَ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ مَا تَصَدَّقُونَ إِنَّ بِكُلِّ تَسْبِيحَةٍ صَدَقَةٌ وَكُلِّ تَكْبِيرَةٍ صَدَقَةٌ وَكُلِّ تَحْمِيدَةٍ صَدَقَةٌ وَكُلِّ تَهْلِيلَةٍ صَدَقَةٌ وَأَمْرٌ بِالْمَعْرُوفِ صَدَقَةٌ وَنَهْيٌ عَنِ الْمُنْكَرِ صَدَقَةٌ وَفِي بَعْضِ أَحَادِيثِكُمْ صَدَقَةٌ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ آيَاتِي أَحَدُنَا شَهَوْتُهُ وَيَكُونُ لَهُ فِيهَا أَجْرٌ قَالَ أَرَأَيْتُمْ لَوْ وَضَعَهَا فِي حَرَامٍ أَكَانَ عَلَيْهِ فِيهَا وَزْرٌ فَكَذَلِكَ إِذَا وَضَعَهَا فِي الْحَلَالِ كَانَ لَهُ أَجْرٌ

838. Əbu Zərr رضي الله عنه rəvayət edir ki, səhabələrdən olan bir dəstə insan Allah Elçisinə صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Ey Allahın Elçisi! Sərvət sahibləri çoxlu savab qazanırlar. Onlar bizim kimi namaz qılır, bizim kimi oruc tutur və həm də mallarının artıq olanını sədəqə verirlər”. Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم buyurdu: “Məgər Allah sizin üçün sədəqələr təyin etməyibmi? Həqiqətən, hər təsbih (Subhən-Allah) sədəqədir, hər təkbir (Allahu Əkbər) sədəqədir, hər təhmid (Əlhəmdulillah) sədəqədir və hər təhlil (Lə iləhə illəllah) sədəqədir. Yaxşılıqı əmr etmək və pisləkdən çəkindirmək də sədəqədir. Hətta sizdən birinizin zövcəsi ilə yaxınlıq etməsində sədəqə əcri var”. Dedilər: “Ey Allahın Elçisi! Birimiz öz şəhvətinin istədiyini yerinə yetirərkən əcr qazanmış olur?” Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم buyurdu: “Söyləyin görüm, o kimsə şəhvətinin istədiyini haramla yerinə yetirərsə, ona günah olmayacaqdımı? Eləcə də, şəhvətinin istədiyini halal yolla yerinə yetirərsə, əcr qazanmış olur”.²

۸۳۹ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ذَاتَ يَوْمٍ لَجُلَسَاءِهِ خُذُوا حَتَّتَكُمْ قَالُوا بَأَيْنَا أَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَحْضَرِ عَدُوَّ قَالَ خُذُوا خُذُوا حَتَّتَكُمْ مِنَ النَّارِ قُولُوا سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ فَإِنَّهُنَّ يَأْتِينَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُقَدَّمَاتٍ وَمُعَقَّبَاتٍ وَمُجَنَّبَاتٍ وَهُنَّ الْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ

839. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Bir gün Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم yanında oturanlara buyurdu: “Qalxanınızı götürün!” Onlar dedilər: “Atanamız sənə fəda olsun, ey Allahın Elçisi, düşmənmə gəlir?” O buyurdu: “Götürün, götürün oda qarşı qalxanınızı! Deyin: “Subhən-Allah, vəlhəmdulillah, lə iləhə illəllah, Allahu Əkbər”. Bunlar Qiyamət günü öndən, arxadan və yanlardan qoruyan olaraq gələcəklər. Əbədi qalacaq saleh əməllər də elə bunlardır”.³

¹ əl-Buxari, 2787, 2989; Muslim, 1009, 1677, 2382.

² Muslim, 1006, 2376.

³ ət-Tabərani “Mucəmul-Əvsat” 3179. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 3214.

٨٤٠ - عَنْ أَبِي سَلَامٍ عَنْ مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «بَخَّ بَخَّ لِحْمَسٍ مَا أَثْقَلَهُنَّ فِي الْمِيزَانِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَالْوَلَدُ الصَّالِحُ يُتَوَفَّى فَيَحْتَسِبُهُ وَالِدُهُ». وَقَالَ «بَخَّ بَخَّ لِحْمَسٍ مَنْ لَقِيَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ مُسْتَيَقِنًا بِهِنَّ دَخَلَ الْجَنَّةَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَبِالْجَنَّةِ وَالنَّارِ وَبِالْبَعْثِ بَعْدَ الْمَوْتِ وَالْحِسَابِ». «...مَنْ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَأَقْبَنَ بِالْمَوْتِ وَالْبَعْثِ وَالْحِسَابِ».

840. Allah Elçisinin ﷺ azad etdiyi kölə Əbu Səlləm ؓ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Bəh-bəh, tərəzidə ağır gələcək nə gözəl beş xislət: “Lə iləhə illəllah, Allahu Əkbər, subhən-Allah, əlhəmdulilləh və əməli-saleh övladının ölümünə səbir edərək Allahdan savab uman valideyn!” Sonra buyurdu: “Bəh-bəh, bu beş şeyə! Kim bu beş şeyə yəqinliklə inana-raq Allahla ﷻ görüşərsə, Cənnətə daxil olar: Allaha, Axirət gününə, Cənnətə, Cəhənnəmə, ölümdən sonra dirilməyə və haqq-hesab (olunma-ğa)”¹. Digər rəvayətdə deyilir: “Allahdan başqa ibadətə layiq məbudun olmadığına və Muhəmmədin Allahın qulu və elçisi olduğuna şəhadət verən, ölümə, ölümdən sonra dirilməyə və haqq-hesab olunmağa yəqinliklə inanan...”²

٨٤١ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: إِنِّي لَا أَحْسِنُ الْقُرْآنَ، فَعَلَّمَنِي شَيْئًا يُجْزِينِي مِنَ الْقُرْآنِ. قَالَ: «الْحَمْدُ لِلَّهِ وَسُبْحَانَ اللَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ». فَلَمَّا عَقَدَ عَلَيْهِمْ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذِهِ لِرَبِّي، فَمَاذَا أَقُولُ لِنَفْسِي؟ قَالَ: «قُلِ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي وَاهْدِنِي وَارْزُقْنِي وَعَافِنِي». قَالَ: فَقبَضَ عَلَيْهِمْ ثُمَّ ولى فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «قد ملأ هذا يدي من الخير».

841. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Əbu Əvfə ؓ demişdir: “Bir kişi Allah Elçisinin ﷺ yanına gəlib dedi: “Ey Allahın Elçisi, mənə Quranı yaxşı oxuya bilmirəm. Mənə Quranı əvəz edəcək bir şey öyrət!” O buyurdu: “De: “Subhən-Allah, əlhəmdulilləh, lə iləhə illəllah, Allahu Əkbər”. Bədəvi barmaq-larını qatlayaraq bu sözləri dedi və soruşdu: “Ey Allahın Elçisi, bu, Rəbbim üçündür, bəs özüm üçün nə deyim?” O buyurdu: “De: “Alla:hummə-ğfiri:, varhəmni:, vahdini:, varzuqni:, və:fini:!”³ (Bədəvi çıxıb getdi) və Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Bədəvi, əlləri xeyirlə dolu olduğu halda getdi”⁴

¹ Əhməd, 18101, 18563. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1204.

² Əhməd, 23149, 23801. Şueyb əl-Arnəvut səhih olduğunu bildirmişdir.

³ Tərcüməsi: Allahım, məni bağışla, mənə rəhm et, mənə hidayət ver, mənə ruzi ver və mənə salamatlıq nəsib et!

⁴ əl-Beyhəqi “Sunənul-Kubra” 4147. Hədis həsəndir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1561.

۸۴۲ - عَنْ سَمُرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَفْضَلُ الْكَلَامِ بَعْدَ الْقُرْآنِ أَرْبَعٌ وَهِيَ مِنَ الْقُرْآنِ لَا يَضُرُّكَ بِأَيِّهَا بَدَأْتَ سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ

842. Rəvayət edilir ki, Səmurə ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Qurandan sonra ən fəzilətli kəlmələr bu dörd kəlmədir. Bu kəlmələr Qurandan sayılır, hansı birisi ilə başlamağının sənə zərəri yoxdur: “Subhən-Allah, əlhəmdulillah, lə iləhə illəllah və Allahu Əkbər”.¹

۸۴۳ - عَنْ أُمِّ هَانِيَةَ بِنْتِ أَبِي طَالِبٍ قَالَتْ مَرَّ بِي ذَاتَ يَوْمٍ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي قَدْ كَبَّرْتُ وَضَعْتُ - أَوْ كَمَا قَالَتْ - فَمُرْنِي بِعَمَلٍ أَعْمَلُهُ وَأَنَا جَالِسَةٌ. قَالَ «سَبِّحِي اللَّهَ مِائَةَ تَسْبِيحَةٍ فَإِنَّهَا تُعْدِلُ لَكَ مِائَةَ رَقِيبَةٍ تُعْتَقِبُهَا مِنْ وَلَدِ إِسْمَاعِيلَ وَاحْمَدِي اللَّهُ مِائَةَ تَحْمِيدَةٍ تُعْدِلُ لَكَ مِائَةَ فَرَسٍ مُسْرَجَةٍ مُلْحَمَةٍ تُحْمِلِينَ عَلَيْهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَكَبَّرِي اللَّهُ مِائَةَ تَكْبِيرَةٍ فَإِنَّهَا تُعْدِلُ لَكَ مِائَةَ بَدَنَةٍ مُقَلَّدَةٍ مُتَقَبَّلَةٍ وَهَلَلِي اللَّهُ مِائَةَ تَهْلِيلَةٍ - قَالَ ابْنُ خَلْفٍ أَحْسِبُهُ قَالَ - ثَمَلًا مَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَلَا يُرْفَعُ يَوْمَئِذٍ لِأَحَدٍ عَمَلٌ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَ بِمِثْلِ مَا أَتَيْتَ بِهِ».

843. Rəvayət edilir ki, Ummu Hani bint Əbu Talib ؓ demişdir: “Bir dəfə Allah Elçisi ﷺ mənə baş çəkməyə gəldi və mən ona dedim: “Mən artıq yaşa dolmuşam, qocalıq məni əldən salıb. Mənə elə bir əməl öyrət ki, oturduğum yerdə ona əməl edim (və savab qazanım)”. Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Yüz dəfə “subhən-Allah” de, bu, sənin üçün İsmayıl ؑ nəsindən yüz kölə azad etməyə bərabər olacaq. Yüz dəfə “əlhəmdulillah” de, bu, sənin üçün Allah yolunda döyüşənlərin mindiyi, yəhərlənmiş və yüyənlənmiş yüz ata bərabər olacaq. Yüz dəfə “Allahu əkbər” de, bu, sənin üçün qurban kəsilmiş və Allah tərəfindən qəbul edilmiş yüz dəvəyə bərabər olacaq. Yüz dəfə “Lə iləhə illəllah” de”. İbn Xələf dedi: “Zənnimcə Allah Elçisi ﷺ belə demişdi: “Bu, sənin üçün yerlə göy arasını savabla dolduracaq. Bu zikri etdiyün gün – həmin zikri edən kimsə istisna olmaqla – heç kəsin savabı səninkindən çox olmayacaq”.²

۸۴۴ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو ، قَالَ : قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ : مَا غَنِيمَةُ مَجَالِسِ الذِّكْرِ ؟ قَالَ : غَنِيمَةُ مَجَالِسِ الذِّكْرِ الْجَنَّةُ الْجَنَّةُ .

844. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Amr ؓ demişdir: “Mən dedim: “Ey Allahın Elçisi, zikr məclislərinin qəniməti nədir?” Peyğəmbər ﷺ buyurdu: “Zikr məclislərinin qəniməti Cənnətdir”.³

¹ Əhməd, 20236, 20223. Şueyb əl-Arnaut hədisin isnadının səhih olduğunu bildirmişdir.

² Əhməd, 26956, 27670. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1316.

³ Əhməd, 6651. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 3335.

Hansı kəlmələrə görə Cənnətdə ağac əkilir

۸۴۵ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ بِهِ وَهُوَ يَغْرِسُ غَرْسًا فَقَالَ: «يَا أَبَا هُرَيْرَةَ مَا الَّذِي تَغْرِسُ؟». قُلْتُ: غِرَاسًا لِي. قَالَ: «أَلَا أَدُلُّكَ عَلَى غِرَاسٍ خَيْرٍ لَكَ مِنْ هَذَا؟». قَالَ: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: «قُلْ: سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ، يُغْرِسُ لَكَ بِكُلِّ وَاحِدَةٍ شَجْرَةً فِي الْجَنَّةِ».

845. Əbu Hureyra ﷺ rəvayət edir ki, o, ağac əkərkən Allah Elçisi ﷺ onun yanından keçərək belə buyurdu: “Ey Əbu Hureyra, nə əkirsən?” Əbu Hureyra ﷺ dedi: “Özümə ağac əkirəm”. Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Sənin üçün bundan daha xeyirli əkiləcək ağac göstərim?” Əbu Hureyra ﷺ dedi: “Göstər, ey Allahın Elçisi!” Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “De: “Subhən-Allah, əlhəmdülilləh, lə iləhə illəllah, Allahu Əkbər! (Belə desən) hər kəlməyə görə Cənnətdə sənin üçün bir ağac əkilər”¹.

۸۴۶ - عَنْ جَابِرِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «مَنْ قَالَ سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ وَبِحَمْدِهِ. غُرِسَتْ لَهُ نَخْلَةٌ فِي الْجَنَّةِ».

846. Cabir ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: “Kim: “Subhə:n-Alla:hi:l-Azi:mi va bihəmdihî!”²- deyərsə, onun üçün Cənnətdə bir xurma ağacı əkilər”³.

۸۴۷ - عَنْ جَابِرٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ قَالَ: سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ غُرِسَ لَهُ شَجْرَةٌ فِي الْجَنَّةِ».

847. Cabir ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Kim: “Subhə:n-Alla:hi:l-Azi:m!”⁴- deyərsə, Cənnətdə onun üçün bir ağac əkilər”⁵.

۸۴۸ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَكْثَرُوا مِنْ غِرَاسِ الْجَنَّةِ فَإِنَّهُ عَذْبٌ مَأْوَاهَا، طَيِّبٌ تُرَابُهَا، فَأَكْثَرُوا مِنْ غِرَاسِهَا: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ».

848. Rəvayət edilir ki, İbn Ömər رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: “Cənnətin bitkilərini çoxaldın! Həqiqətən, onun suyu şirin, tor-

¹ İbn Macə, 3807, 3939. Hədis həsən li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1549.

² Tərcüməsi: Böyük Allah pak və müqəddəsdir, həmd Ona məxsusdur!

³ ət-Tirmizi, 3464, 3800. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 64.

⁴ Tərcüməsi: Əzəmətli Allah pak və müqəddəsdir.

⁵ İbn Hibban, 824. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 64.

pağı isə xoşagələndir. Elə isə “lə həulə va lə quvvətə illə billəh!”¹ (deməklə) onun bitkilərini çoxaldın!”²

Yüz təsbihə min savab!

۸۴۹ - حَدَّثَنِي مُصْعَبُ بْنُ سَعْدٍ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِجُلَسَائِهِ «أَعْجَزُ أَحَدُكُمْ أَنْ يَكْتَسِبَ أَلْفَ حَسَنَةٍ». فَسَأَلَهُ سَائِلٌ مِنْ جُلَسَائِهِ كَيْفَ يَكْتَسِبُ أَحَدُنَا أَلْفَ حَسَنَةٍ قَالَ «يُسَبِّحُ أَحَدُكُمْ مِائَةَ تَسْبِيحَةٍ تُكْتَبُ لَهُ أَلْفُ حَسَنَةٍ وَتُحِطُّ عَنْهُ أَلْفُ سَيِّئَةٍ».

849. Musab ibn Səd atasından ﷺ rəvayət edərək belə demişdir: “Allah Elçisi ﷺ yanında oturanlara buyurdu: “Sizdən biriniz min savab qazanmağa acizsiniz?” Yanında oturanlardan biri soruşdu: “Biz min savabı necə qazana bilərik?” Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Biriniz yüz dəfə “təsbih” etdikdə (Subhən-Allah dedikdə), onun üçün min savab yazılır və min günahı silinər”.³

Təsbih, təhlil və təhmid – Ərşin ətrafında

۸۵۰ - عَنِ النَّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنْ مِمَّا تَذْكُرُونَ مِنْ حَلَالِ اللَّهِ التَّسْبِيحَ وَالتَّهْلِيلَ وَالتَّحْمِيدَ، يَنْعُطِفَنَّ حَوْلَ الْعَرْشِ، لَهَنَّ دَوِيٌّ كَدَوِيِّ النَّحْلِ، تُذَكَّرُ بِصَاحِبِهَا، أَمَا يُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَكُونَ لَهُ أَوْ: لَا يَزَالُ لَهُ مَنْ يُذَكَّرُ بِهِ».

850. Rəvayət edilir ki, Numan ibn Bəşir ﷺ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Həqiqətən, söylədiyiniz təsbih (Subhən-Allah), təhlil (Lə iləhə illəllah) və təhmid (Əlhəmdulilləh) kəlmələri Allahın ucalığını ifadə edən zikrlərdir. Onlar Ərşin ətrafında fırlanır, bal arısının vızıltısı kimi səsləri olur və öz sahiblərini yad edirlər (yəni onları zikr edənlərin adını çəkir və Allah yanında onun üçün şahidlik edirlər). İstəmirsiniz ki, sizin adınızı davamlı şəkildə zikr edənlər olsun?”⁴

۸۵۱ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا قَالَ الْعَبْدُ سُبْحَانَ اللَّهِ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ اكْتُبُوا

¹ Tərcüməsi: Qüdrət və güc yalnız Allahdadır.

² ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 13354. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 1213.

³ ət-Tirmizi, 3463, 3799. Hədis səhihdir. Bax: Səhih Sunən ət-Tirmizi, 2756.

⁴ İbn Macə, 3809, 3941. Hədis səhihdir.

لِعِبَادِي رَحْمَتِي كَثِيرًا وَإِذَا قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ اكْتُبُوا لِعِبَادِي رَحْمَتِي كَثِيرًا فَإِذَا قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ قَالَ اكْتُبُوا لِعِبَادِي مَحَبَّتِي كَثِيرًا

851. Əbu Səid əl-Xudri رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Bəndə “Subhən-Allah” dedikdə, Allah عز وجل buyurur: “Quluma rəhmətimi çox yazın!” O: “Əlhəmdulillah”- dedikdə, Allah عز وجل buyurur: “Quluma rəhmətimi çox yazın!” O: “Lə iləhə illəllah”- dedikdə, Allah عز وجل buyurur: “Quluma sevgimi çox yazın!”¹

ər-Rahməyə sevimli olan kəlmələr

٨٥٢ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَلِمَتَانِ حَبِيبَتَانِ إِلَى الرَّحْمَنِ خَفِيفَتَانِ عَلَى اللِّسَانِ ثَقِيلَتَانِ فِي الْمِيزَانِ سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ.

852. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “ər-Rahməyə sevimli, tələffüzü asan və tərəzidə ağır gələn iki kəlmə (var ki, bunlar): “Subhən-Alla:hi və bihəmdihî, subhən-Alla:hil-Azi:m!”² (kəlmələridir)”³

Subhən-Allahi və bihəmdihî⁴

٨٥٣ - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ هَالَهَ اللَّيْلُ أَنْ يُكَابِدَهُ، أَوْ بَجَلَ بِالْمَالِ أَنْ يُنْفِقَهُ، أَوْ جِنَّ عَنِ الْعَدُوِّ أَنْ يُقَاتِلَهُ، فَلْيُكَبِّرْ مِنْ سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ، فَإِنَّهَا أَحَبُّ إِلَيَّ مِنَ جَبَلٍ ذَهَبٍ يُنْفِقُهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ».

853. Rəvayət edilir ki, Əbu Umamə رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Kim gecə qalxmağa çətinlik çəkər, malı xərcləməyə xəsislik edər və ya düşmənlə vuruşmaqdan qorxarsa, “Subhən-Alla:hi və bihəmdihî!”- deməyi çoxaltsın. Şübhəsiz ki, bu kəlmə Allaha عز وجل Onun yolunda dağ boyda qızılı xərcləməkdən daha sevimlidir”⁵

¹ Ət-Tabəranî “əD-Dua” 1685. Hədis həsən li-ğeyrihidir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 3452.

² Tərcüməsi: Allah pak və müqəddəsdir! Allaha həmd olsun! Böyük Allah pak və müqəddəsdir!

³ Əl-Buxari, 6188, 6682, 7008, 7563.

⁴ Tərcüməsi: Allah pak və müqəddəsdir! Allaha həmd olsun!

⁵ Ət-Tabəranî “Mucəmul-Kəbir” 7800; Əbu Nueym əl-Əsbəhəni “Mərifətus-Sahabə” 3627. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1541.

۸۵۴ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ: كُنَّا جُلُوسًا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَاءَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْبَادِيَةِ عَلَيْهِ جِبَّةٌ سِيحَانٌ، حَتَّى قَامَ عَلَى رَأْسِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: إِنَّ صَاحِبَكُمْ قَدْ وَضَعَ كُلَّ فَارِسٍ، أَوْ قَالَ: يُرِيدُ أَنْ يَضَعَ كُلَّ فَارِسٍ، وَيَرْفَعُ كُلَّ رَاعٍ، فَأَخَذَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَجَامِعِ جَبَّتَيْهِ فَقَالَ: «أَلَا أَرَى عَلَيْكَ لِبَاسَ مَنْ لَا يَعْقِلُ»، ثُمَّ قَالَ: «إِنَّ نَبِيَّ اللَّهِ نُوحًا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا حَضَرَتْهُ الْوَفَاةُ قَالَ لِأَنْبِيَاءِهِ: إِنِّي قَاصٌّ عَلَيْكَ الْوَصِيَّةَ، أَمْرُكَ بِأَنْتَيْنِ، وَأَنْهَاكَ عَنِ اثْنَتَيْنِ: أَنْ تَبْلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهَ، فَإِنَّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعَ وَالْأَرْضِينَ السَّبْعَ، لَوْ وَضِعْنَ فِي كِفَّةٍ وَوُضِعَتْ لِإِلَهَ إِلَّا اللَّهَ فِي كِفَّةٍ لَرَجَحَتْ بِهِنَّ، وَلَوْ أَنَّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعَ وَالْأَرْضِينَ السَّبْعَ كُنَّ حَلْقَةً مُبْهَمَةً لَقَصَمْتَهُنَّ لِإِلَهَ إِلَّا اللَّهَ، وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ، فَإِنَّهَا صَلَاةٌ كُلُّ شَيْءٍ، وَبِهَا يُرَزَقُ كُلُّ شَيْءٍ، وَأَنْهَاكَ عَنِ الشِّرْكِ وَالْكِبْرِ»، فَقُلْتُ، أَوْ قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَذَا الشِّرْكُ قَدْ عَرَفْنَا، فَمَا الْكِبْرُ؟ هُوَ أَنْ يَكُونَ لِأَحَدِنَا حُلَّةٌ يَلْبَسُهَا؟ قَالَ: «لَا»، قَالَ: فَهُوَ أَنْ يَكُونَ لِأَحَدِنَا دَابَّةٌ يَرْكَبُهَا؟ قَالَ: «لَا»، قَالَ: فَهُوَ أَنْ يَكُونَ لِأَحَدِنَا أَصْحَابٌ يَجْلِسُونَ إِلَيْهِ؟ قَالَ: «لَا»، قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَمَا الْكِبْرُ؟ قَالَ: «سَفَهُ الْحَقِّ، وَعَمْسُ النَّاسِ».

854. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Amr رضي الله عنه demişdir: “Bir gün biz Rəsulullahın ﷺ yanında oturmuş ikən bədəvilərdən biri yanımıza gəldi. Onun əynində yaşıl atlasdan bir cübbə var idi.¹ Nəhayət, o gəlib Peyğəmbərin ﷺ başının üstündə durdu və dedi: “Sizin dostunuz hər bir cəsur adamı alçaldır (yaxud alçatmaq istəyir) və hər bir çobanı yüksək tutur”. Peyğəmbər ﷺ onun cübbəsinin ətəyindən tutub dedi: “Məgər mən sənə əynində ağılsız adamın geydiyi libasın olduğunu görmürəm?” Sonra Peyğəmbər ﷺ davam edib dedi: “Allahın peyğəmbəri Nuh ﷺ ölüm ayağında ikən oğluna belə demişdi: “Mən sənə vəsiyyəət etmək istəyirəm: sənə iki şeyi əmr edir və iki şeyi qadağan edirəm. Sənə “lə iləhə illəllah”ı əmr edirəm. Əgər yeddi göy və yeddi yer tərəzinin bir gözünə və “lə iləhə illəllah” digər gözünə qoyulsa, bu kəlmə onlardan ağır gələrdi. Və əgər yeddi göy və yeddi yer ucsuz-bucaqsız bir halqa olsaydı, “lə iləhə illəllah” onu yarıb keçərdi. “Subhən-Allahi və bihəmdihî!” kəlməsini də (sənə əmr edirəm). Çünki bu kəlmə hər bir şeyin duasıdır. Bunun sayəsində hər şeyə ruzi verilir. Habelə, iki şeyi sənə qadağan edirəm: Allaha şəriq qoşmağı və təkəbbürlü olmağı”. Mən soruşdum (və ya soruşdular): “Ey Allahın Elçisi, bu şirki bilirik. Bəs təkəbbürlük nədir? Məgər birimizin özündə olan (gözəl) əbanı geyməsi təkəbbürlükdürmü?” Peyğəmbər ﷺ: “Xeyr”– dedi. Yenə soruşdular: “Məgər birimizdə gözəl qaytanlı yaraşlıq ayaqqabıların olması təkəbbürlükdürmü?”² Peyğəmbər ﷺ: “Xeyr”– dedi. Yenə soruşdular: “Mə-

¹ Səhabə bu bədəvinin libasını vəsf etməklə onun təkəbbürlü olduğunu xəbər verir.

² Digər hədisdə rəvayət edilir ki, Peyğəmbərdən ﷺ: “Adam libasının və ayaqqabısının gözəl olmasını xoşlayır. (Bu, təkəbbürlükdürmü?)”– deyə soruşulduqda, o, belə cavab vermişdir:

gər birimizin minəcəyi heyvana sahib olması təkəbbürlükdürmü?" Peyğəmbər ﷺ: "Xeyr"– dedi. Yenə soruşdular: "Məgər birimizin oturub-durduğu dostlarının olması təkəbbürlükdürmü? Peyğəmbər ﷺ: "Xeyr"– dedi. Yenə soruşdular: "Bəs, təkəbbürlük nədir, ey Allahın Elçisi?" Peyğəmbər ﷺ dedi: "Haqqı danmaq və insanlara xor baxmaqdır".¹

٨٥٥ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ قَالَ حِينَ يُصْبِحُ وَحِينَ يُمَسِّي سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ مِائَةَ مَرَّةٍ لَمْ يَأْتِ أَحَدٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِأَفْضَلٍ مِمَّا جَاءَ بِهِ إِلَّا أَحَدٌ قَالَ مِثْلَ مَا قَالَ أَوْ زَادَ عَلَيْهِ

855. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: "Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: "Kim səhər və axşam yüz dəfə: "Subhə:n-Alla:hi va bihəmdih!"- deyərsə, Qiyamət günü onun dediyi kimi və ya ondan daha çox söyləyəndən başqa heç kəs onun gətirdiyindən daha fəzilətli bir şey gətirə bilməz".²

٨٥٦ - عَنْ أَبِي ذَرٍّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكَ بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللَّهِ؟». قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَخْبِرْنِي بِأَحَبِّ الْكَلَامِ إِلَى اللَّهِ، فَقَالَ: «إِنَّ أَحَبَّ الْكَلَامِ إِلَى اللَّهِ، سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ».

856. Rəvayət edilir ki, Əbu Zərr ؓ demişdir: "Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: "Allah üçün ən sevimli kəlməni sənə bildirim?" Mən dedim: "Ey Allahın Elçisi, Allaha ən sevimli kəlməni mənə bildir!" Peyğəmbər ﷺ dedi: "Allaha ən sevimli kəlmə: "Subhə:n-Alla:hi va bihəmdih!"- (kəlməsidir)".³

٨٥٧ - عَنْ أَبِي ذَرٍّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أَحَبُّ الْكَلَامِ إِلَى اللَّهِ: سُبْحَانَ اللَّهِ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَكَأَنَّ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ، سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ.

857. Əbu Zərr ؓ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: "Allaha ən sevimli olan sözlər: "Subhə:n-Alla:hi lə: şəri:kə ləh, ləhul-mulku va ləhul-

"Allah gözəldir və gözəlliyi sevər. Təkəbbürlük isə haqqı danmaq və insanlara xor baxmaqdır" (Muslim, 265). Peyğəmbər ﷺ bu sözü ilə səhabələrinə gözəl geyinməyi və yaraşqlı görünməyi məsləhət görür. Bu, dəlildir ki, adamın libası, ayaqqabısı və ümumiyyətlə, geyimə aid hər bir şeyi gözəl olmalıdır. Lakin bütün bunlar onu israf etməyə, təkəbbürlük göstərməyə və özünü dartmağa səbəb olmamalıdır. Bu xüsusda, Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: "İsrafa yol vermədən və təkəbbürlük göstərmədən yeyin, için, sədəqə verin və (istədiyiniz geyimi) geyinin". (İbn Macə, 23. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 8634).

¹ əl-Buxari "Ədəbul-Mufrad" 548. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Sahihə, 134.

² Muslim, 2692, 4858.

³ Muslim, 4911, 7102; Əhməd, 20459, 21446.

həmdü va huvə alə: kulli şey in qadı:r, lə: həulə va lə: quvvətə illə: billəh, subhən-Alla:hi va bihəmdih!^{1/2}

۸۵۸ - عَنْ أَبِي ذَرٍّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُئِلَ: أَيُّ الْكَلَامِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: «مَا اصْطَفَى اللَّهُ لِمَلَائِكَتِهِ أَوْ لِعِبَادِهِ: سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ».

858. Əbu Zərr رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisindən صلى الله عليه وسلم soruşdular: “Hansı kəlmə ən fəzilətlidir?” Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم dedi: “Allahın mələkləri və qulları üçün seçdiyi: “Subhən-Alla:hi va bihəmdih!” - kəlməsidir”.³

۸۵۹ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ قَالَ سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ فِي يَوْمٍ مِائَةَ مَرَّةٍ حَطَّتْ خَطَايَاهُ وَإِنْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ.

859. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Kim gün ərzində yüz dəfə: “Subhən-Alla:hi va bihəmdih!” - deyərsə, günahları dəniz köpüyü qədər olsa belə, silinər”.⁴

Rahatlıq kəlmələri

۸۶۰ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «كَلِمَاتُ الْفَرَجِ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْحَلِيمُ الْكَرِيمُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ رَبُّ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ».

860. Rəvayət edilir ki, İbn Abbas رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Rahatlıq kəlmələri bunlardır: “Lə: ilə:hə illəlla:hul-Həli:mul-Kəri:m, lə: ilə:hə illəlla:hul-Aliyyul-Azi:m, lə: ilə:hə illəlla:hu Rabbus-səməvə:tis-səb'i va Rabbul-arşil-Kəri:m!^{5/6}

¹ Tərcüməsi: Allah pak və müqəddəsdür! Onun heç bir şəriki yoxdur! Mülk Ona aiddir, həmd Ona məxsusdur və O, hər şeyə qadirdir. Qüdrət və güc yalnız Allaha məxsusdur! Allah pak və müqəddəsdür! Ona həmd olsun!

² əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 638. Hədisin isnadı səhihdir. Bax: Səhih Ədəbul-Mufrad, 497.

³ Muslim, 2731, 4910, 7101.

⁴ əl-Buxari, 5926, 6405.

⁵ Tərcüməsi: Həlim, Səxavətli olan Allahdan başqa ibadətə layiq məbud yoxdur. Uca, Əzəmətli olan Allahdan başqa ibadətə layiq məbud yoxdur. Yeddi göyün Rəbbi və Ərşin Səxavətli Rəbbi olan Allahdan başqa ibadətə layiq məbud yoxdur!

⁶ İbn Əbud-Dunyə “Fərac Bəadəş-Şiddə” 47. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 4571.

Sıxıntı və kədər anında edilən dua

۸۶۱ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «مَا قَالَ عَبْدٌ قَطُّ إِذَا أَصَابَهُ هَمٌّ وَحَزَنَ اللَّهُمَّ إِنِّي عَبْدُكَ وَإِبْنُ عَبْدِكَ وَإِبْنُ أَمَتِكَ نَاصِيَتِي بِيَدِكَ مَاضٍ فِيَّ حُكْمُكَ عَدْلٌ فِيَّ فَضَاؤُكَ أَسْأَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَ لَكَ سَمِيَتْ بِهِ نَفْسُكَ أَوْ أُنزِلَتْ فِي كِتَابِكَ أَوْ عَلِمْتَهُ أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ أَوْ اسْتَأْثَرْتَ بِهِ فِي عِلْمِ الْغَيْبِ عِنْدَكَ أَنْ تَجْعَلَ الْقُرْآنَ رَيْعَ قَلْبِي وَنُورَ صَدْرِي وَجَلَاءَ حُزْنِي وَذَهَابَ هَمِّي. إِلَّا أَذْهَبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ هَمَّهُ وَأَبْدَلَهُ مَكَانَ حُزْنِهِ فَرَحًا». قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ يَنْبَغِي لَنَا أَنْ نَتَعَلَّمَ هَؤُلَاءِ الْكَلِمَاتِ. قَالَ «أَجَلٌ يَنْبَغِي لِمَنْ سَمِعَهُنَّ أَنْ يَتَعَلَّمَهُنَّ».

861. Rəvayət edilir ki, Abdullah ﷺ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Üzüntü və kədərə düşər olub bu duanı: “Alla:hummə inni: abdukə, ibnu abdikə, ibnu əmətikə, nə:siyəti biyədikə, mə:din fiyyə hukmukə, adlun fiyyə qada:ukə, əs əlukə bikulli ismin huvə ləkə, səmmeytə bihi: nəfsəkə, əu ənzəltəhu: fi: kitə:bikə, əu alləmtəhu: əhədən min xəlqikə, əu istə'sərtə bihi: fi: i'lmil-ğaybi i'ndəkə, ən təcə'ləl-Qur ə:nə rabi:a qalbi, va nu:ra sadri, va cələ:ə huzni: va zəhəbə həmmi:!”¹- deyən elə bir qul yoxdur ki, Allah onun üzüntüsünü aparmasın və kədərini sevinclə əvəz etməsin”. Səhabələr dedilər: “Ey Allahın Elçisi, biz bu kəlmələri öyrənməliyikmi?” O dedi: “Bəli, eşidən bunları öyrənməlidir”².

۸۶۲ - عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ عُمَيْسٍ قَالَتْ قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «أَلَا أَعْلَمُكَ كَلِمَاتٍ تُقَوِّلِيْنَهُنَّ عِنْدَ الْكَرْبِ أَوْ فِي الْكَرْبِ اللَّهُ اللَّهُ رَبِّي لَا أُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا»... «مَنْ أَصَابَهُ هَمٌّ أَوْ عَمٌّ أَوْ سُمٌّْ أَوْ شِدَّةٌ، فَقَالَ: اللَّهُ رَبِّي لَا شَرِيكَ لَهُ كُنِيفَ ذَلِكَ عَنْهُ».

862. Rəvayət edilir ki, Əsmə bint Umeys رضى الله عنها demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Sənə sıxıntı anında söyləyəcəyin kəlmələr öyrədim? Alla:hu, Alla:hu Rabbi:, lə: uşriku bihi: şey ən!”³ Digər rəvayətdə deyilir: “Kimə qəm-qüssə, xəstəlik və ya çətinlik üz verdikdə: “Alla:hu Rabbi:, lə: şəri:kə ləhu!”⁴- deyərsə, bunlar ondan götürülər”⁵.

¹ Tərcüməsi: Allahım, mən Sənin qulnam, qulunun oğluyam, kəninin oğluyam, kəkilim (məni idarə etmək) Sənin Əlindədir. Barəmdə verdiyin hökm yerinə yetəndir, mənə yazdığın qədər ədalətlidir. Sənə, Özünə verdiyin və ya Kitabında nazil etdiyin, yaxud yaratdıqlarından kimsəyə öyrətdiyin, yaxud Öz dərğahındakı qeyb elmində saxladığın Özünə aid olan hər bir adla yalvarıram ki, Qurani qəlbimin baharı və köksümün nuru et, üzüntümün aradan qalxması və kədərimin getməsi üçün səbəb et!

² Əhməd, 4318, 4406. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 199.

³ Tərcüməsi: Allah, Allahdır mənim Rəbbim! Mən Ona heç bir şeyi şəriki qoşmuram!

⁴ Əbu Davud, 1525, 1527. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 2755.

⁵ Tərcüməsi: Allah mənim Rəbbimdir, Onun şəriki yoxdur!

۸۶۳ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ عِنْدَ الْكَرْبِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْعَظِيمُ الْحَلِيمُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَرَبُّ الْأَرْضِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ.

863. İbn Abbas رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ sıxıntı anında deyərdi: “Lə: ilə:hə illəlla:hul-Azi:mul-Həli:m, lə: ilə:hə illəlla:hu Rabbul-arşil-azi:m, lə: ilə:hə illəlla:hu Rabbus-səməvə:ti va Rabbul-ərđi va Rabbul-arşil-kəri:m!²”³

۸۶۴ - حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي بَكْرَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «دَعَوَاتُ الْمَكْرُوبِ اللَّهُمَّ رَحْمَتَكَ أَرْجُو فَلَا تُكَلِّبْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ وَأَصْلِحْ لِي شَأْنِي كُلَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ».

864. Abdur-Rahmən ibn Əbu Bəkrə atasının belə dediyini rəvayət etmişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Sıxıntıda olanın duası: “Alla:hummə rah-mətəkə ərcu:, fələ: təkilni: ilə: nəfsi: tarfətə aynın, va əslih li: şə’ni: kulləhu, lə: ilə:hə illə: ənt!⁴”⁵

۸۶۵ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا كَرِهَهُ أَمْرٌ قَالَ «يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ بِرَحْمَتِكَ أَسْتَغِيثُ»

865. Rəvayət edilir ki, Ənəs ibn Malik رضي الله عنه demişdir: “Bir şey Peyğəmbəri ﷺ kədərləndirdikdə belə deyərdi: “Yə: Həyyu, Yə: Qayyu:m, bi-Rahmətikə əstəği:su!⁶”⁷

۸۶۶ - عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ أَنَّهُ قَالَ: لَقِّنَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَذِهِ الْكَلِمَاتِ، وَأَمَرَنِي أَنْ أَصَابِنِي كَرْبٌ أَوْ شِدَّةٌ أَقُولُهُنَّ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْحَلِيمُ الْكَرِيمُ، سُبْحَانَهُ وَتَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.

866. Rəvayət edilir ki, Əli ibn Əbu Talib رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ mənə nəsihət edərək sıxıntıya məruz qaldıqda bu kəlmələri deməyi buyurdu:

¹ ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 396. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 6040.

² Tərcüməsi: Əzəmətli, Həlim olan Allahdan başqa ibadətə layiq məbud yoxdur! Əzəmətli Ərşin Rəbbi olan Allahdan başqa ibadətə layiq məbud yoxdur! Göylərin Rəbbi, yerin Rəbbi və kərəmətli Ərşin Rəbbi olan Allahdan başqa ibadətə layiq məbud yoxdur!

³ əl-Buxari, 5870, 6346.

⁴ Tərcüməsi: Allahım! Sənin rəhmətini diləyirəm! Məni bir göz qırpmı belə başlı-başına buraxma! Bütün işlərimi yoluna qoy! Səndən başqa ibadətə layiq məbud yoxdur!

⁵ Əbu Davud, 5090, 5092. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 3388.

⁶ Tərcüməsi: Ey əbədi Yaşayan, ey Qəyyum! Mərhəmətinlə kömək diləyirəm!

⁷ ət-Tirmizi, 3524, 3866. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 4777.

“Lə: ilə:hə illəlla:hul-Həli:mul-Kəri:m, və təbə:rakəlla:hu Rabbul-arşil-azi:m, vəlhəmdulillə:hi Rabbil-a:ləmi:n!”¹2

Bu zikri deyənin günahları bağışlanar

۸۶۷ - عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَا عَلِيُّ أَلَا أُعَلِّمُكَ كَلِمَاتٍ إِذَا قُلْتَهُنَّ غُفِرَ لَكَ مَعَ أَنَّهُ مُغْفُورٌ لَكَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْعَظِيمُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْحَلِيمُ الْكَرِيمُ سُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ وَرَبِّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

867. Rəvayət edilir ki, Əli ibn Əbu Talib ؑ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ mənə dedi: “Ey Əli, sənə deyəcəyin təqdirdə günahların bağışlanacağı” - baxmayaraq ki, o, bağışlanmış bəndələrdəndir – “kəlmələr öyrədimmi? Lə: ilə:hə illəlla:hul-Aliyyul-Azi:m, lə: ilə:hə illəlla:hul-Həli:mul-Kəri:m, subhə:n-Alla:hi Rabbis-səməvə:tis-səb'i və Rabbul-arşil-azi:m, vəlhəmdulillə:hi Rabbil-a:ləmi:n”³.⁴

¹ Tərcüməsi: Səxavətli və Həlim olan Allahdan başqa ibadətə layiq məbud yoxdur! Əzəmətli Ərşin Rəbbi olan Allah nə qədər xeyirxahdır, həmd olsun aləmlərin Rəbbi olan Allaha!

² İbn Hibban, 865; Əhməd, 726. Hədis həsən-səhihdir. Bax: Ravdun-Nədir, 679.

³ Tərcüməsi: Uca, Əzəmətli Allahdan başqa ibadətə layiq məbud yoxdur. Həlim, Səxavətli Allahdan başqa ibadətə layiq məbud yoxdur. Yeddi səmanın və əzəmətli Ərşin Rəbbi Allah pak və müqəddəsdir, aləmlərin Rəbbi Allaha həmd olsun!

⁴ İbn Hibban, 6928; əl-Bəzzər, 705. Şueyb əl-Arnəvut hədisin səhih olduğunu bildirmişdir.

**SƏBİR
VƏ
ŞÜKÜR**

Ən üstün iman

۸۶۸ - عَنِ الْحَسَنِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَفْضَلُ الْإِيمَانِ الصَّبْرُ وَالسَّمَاخَةُ».

868. Rəvayət edilir ki, Həsən رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Ən üstün iman səbir və səxavətdir”.¹

Sarsıntının ilk anında olan səbir

۸۶۹ - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «يَقُولُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ ابْنُ آدَمَ إِنْ صَبَّرْتَ وَاحْتَسَبْتَ عِنْدَ الصَّدْمَةِ الْأُولَى لَمْ أَرْضَ لَكَ ثَوَابًا دُونَ الْجَنَّةِ»

869. Əbu Umamə رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Allah ﷻ buyurur: “Ey Adəm oğlu! Əgər sən sarsıntının ilk anında səbir edib savab umarsansa, sənin üçün Cənnətdən başqa mükafata razı olmaram”.²

Hövsələli olmaq Allahdandır

۸۷۰ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «التَّائِي مِنَ اللَّهِ وَالْعَجَلَةُ مِنَ الشَّيْطَانِ، وَمَا شَيْءٌ أَكْثَرَ مَعَاذِيرَ مِنَ اللَّهِ، وَمَا مِنْ شَيْءٍ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ مِنَ الْحَمْدِ».

870. Ənəs ibn Malik رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Hövsələli olmaq Allahdan, tələsmək isə şeytandandır. Allahdan daha çox üzr qəbul edən yoxdur.³ Həmd etməkdən daha çox Allaha sevimli olan bir şey yoxdur”.⁴

۸۷۱ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَرْجِسَ الْمُزَنِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: التَّوَدُّدُ وَالِاقْتِصَادُ وَالسَّمْتُ الْحَسَنُ جُزْءٌ مِنْ أَرْبَعَةٍ وَعِشْرِينَ جُزْءًا مِنَ النَّبُوَّةِ.

871. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Sərcis əl-Muzəni رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Tələsməmək və gözəl görünüşlü olmaq peyğəmbərliyin iyirmi dörd hissəsindən biridir”.⁵

¹ əl-Beyhəqi “Şuabul-İman” 10344, 10838. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 1097.

² İbn Macə, 1586, 1597. Hədis həsəndir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 1758.

³ Yəni Allah quluna möhlət verib ona xəbər verən peyğəmbər göndərməyincə əzab verməz. Bu da Allahın səxavətinin kamilliyinə və adilliyinə dəlalət edir.

⁴ Əbu Yalə, 4256. Hədis həsəndir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1572, 2677.

⁵ ət-Tabərani “Mucəmul-Əvsat” 1017. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 3010.

Üç qızı olan və onlara yaxşı baxanın fəziləti

۸۷۲ - عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ يَقُولُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ «مَنْ كَانَ لَهُ ثَلَاثُ بَنَاتٍ فَصَبَرَ عَلَيْهِنَّ وَأَطْعَمَهُنَّ وَسَقَاهُنَّ وَكَسَاهُنَّ مِنْ جَدَّتِهِ - كُنَّ لَهُ حِجَابًا مِنَ النَّارِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

872. Rəvayət edilir ki, Uqbə bin Amir رضي الله عنه demişdir: “Mən Allah Elçisinin صلى الله عليه وسلم belə buyurduğunu eşitmişəm: “Üç qızı olan kimsə qızlarına qarşı səbirli olarsa, onları imkanı daxilində yedirdib-içirdər və geyindirərsə, Qiyamət günü qızları Cəhənnəmlə onun arasında pərdə olarlar”¹.

۸۷۳ - أَنَّ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ حَدَّثَنَاهُمْ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ كَانَ لَهُ ثَلَاثُ بَنَاتٍ، يُؤْوِيهِنَّ، وَيُؤْبِئُهُنَّ، وَيُرْحِمُهُنَّ، فَقَدْ وَجِبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ الْبَيْتَةَ، فَقَالَ رَجُلٌ مِنْ بَعْضِ الْقَوْمِ: وَنَتَيْتَيْنِ، يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: وَنَتَيْتَيْنِ.

873. Rəvayət edilir ki, Cabir ibn Abdullah رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم dedi: “Kimin üç qızı olsa, sonra o bu qızları himayə etsə, onların qayğısına qalsa və onlara rəhm etsə, Cənnətə daxil olmaq ona mütləq vacib olar”. Camaatın arasında olan bir adam soruşdu: “Ey Allahın Elçisi, iki qızı olana da?” O, dedi: “İki qızı olana da!”²

۸۷۴ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا يَكُونُ لِأَحَدٍ ثَلَاثُ بَنَاتٍ، أَوْ ثَلَاثُ أَخَوَاتٍ، فَيُحْسِنُ إِلَيْهِنَّ، إِلَّا دَخَلَ الْجَنَّةَ.

874. Əbu Səid əl-Xudri رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Elə bir kimsə yoxdur ki, onun üç qızı və ya üç bacısı olsun, onlara yaxşı baxsın və Cənnətə daxil olmasın”³.

۸۷۵ - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْسَ أَحَدٌ مِنْ أُمَّتِي يُعُولُ ثَلَاثَ بَنَاتٍ أَوْ ثَلَاثَ أَخَوَاتٍ فَيُحْسِنُ إِلَيْهِنَّ إِلَّا كُنَّ لَهُ سِتْرًا مِنَ النَّارِ

875. Rəvayət edilir ki, Aişə رضي الله عنها demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Ümmətimdən hər kim üç qızının və ya üç bacısının qeydinə qalarsa, bunlar onun üçün Cəhənnəmə qarşı bir maneə olarlar”⁴.

¹ İbn Macə, 3669, 3800; Əhməd 17403, 17865. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 6488.

² əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 78. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1026.

³ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 79. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 294.

⁴ əl-Beyhəqi “Şuabul-İman” 11023. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 5372.

۸۷۶ - عَنْ أَنَسٍ ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : مَنْ كَانَ لَهُ ثَلَاثُ بَنَاتٍ أَوْ ثَلَاثُ أَخَوَاتٍ ، فَاتَّقَى اللَّهَ ، وَأَقَامَ عَلَيْهِنَّ ، كَانَ مَعِيَ فِي الْجَنَّةِ هَكَذَا وَأَوْمَأَ بِالسَّبَّاحَةِ وَالْوَسْطَى .

876. Rəvayət edilir ki, Ənəs رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم orta barmağı ilə şəhadət barmağını yan-yana, azacıq aralı tutub buyurdu: “Üç qızı və ya üç bacısı olan kimsə Allahdan qorxub onların qeydinə qalsa, Cənnətdə mənə (bu cür) yaxın olar”.¹

Xəstəliyə və insanların əziyyətlərinə səbir etməyin mükafatı

۸۷۷ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: جَاءَتْ امْرَأَةٌ بِهَا لَمَمٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ ادْعُ اللَّهَ لِي، فَقَالَ: إِنْ شِئْتَ دَعَوْتُ اللَّهَ لَكَ فَشَفَاكَ، وَإِنْ شِئْتَ صَبِرْتَ وَلَا حِسَابَ عَلَيْكَ فَقَالَتْ: بَلْ أَصْبِرُ وَلَا حِسَابَ عَلَيَّ.

877. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Ürəkgetmədən əziyyət çəkən bir qadın Allah Elçisinin صلى الله عليه وسلم yanına gəlib dedi: “Ey Allahın Elçisi, mənim üçün Allaha dua et!” O buyurdu: “İstəyirsənsə, Allaha dua edim, O da sənə şəfa versin. İstəyirsənsə, səbir et, (Cənnətə girmək üçün) sənə sorğu-sual olmaz”. Qadın dedi: “Mənə sorğu-sual olmasın deyə səbir edə-rəm”.²

۸۷۸ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الْمُؤْمِنُ الَّذِي يُخَالِطُ النَّاسَ، وَيَصْبِرُ عَلَى آذَانِهِمْ، خَيْرٌ مِنَ الَّذِي لَا يُخَالِطُ النَّاسَ، وَلَا يَصْبِرُ عَلَى آذَانِهِمْ.

878. İbn Ömər رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurmuşdur: “İnsanlarla ünsiyyətdə olub onların əziyyətlərinə səbir edən mömin, insanlara qaynayıb-qarışmayan və onların əziyyətlərinə dözməyən kimsədən daha xeyirlidir”.³

¹ Bu mövzuda olan hədislərə diqqətlə nəzər salsaq, görərik ki, qız uşağına, habelə, bacıya “baxmaq” deyildikdə, onları himayə etmək, onların qayğısına qalmaq, onlara yaxşılıq etmək, var-dövlətdən onlara xərcləmək, səbir edib onları böyütmək və onlara rəhm etmək qəsd edilir. Əbu Yalə, 3448. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 295.

² əl-Bəzzər, 7980; İbn Hibban, 2909. Hədis həsəndir. Bax: Səhih ət-Tərğib vət-Tərhib, 3419.

³ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 388; İbn Macə, 4032; Əhməd, 5022. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 939.

Allahın nemətlərinə şükür etmək

۸۷۹ - عَنْ أَنَسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَى عَبْدٍ نِعْمَةً فَقَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ إِلَّا كَانَ الَّذِي أُعْطَاهُ أَفْضَلَ مِمَّا أَخَذَ».

879. Rəvayət edilir ki, Ənəs رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurmuşdur: “Allah qula bir nemət verdikdə, o: “Əlhəmdulillah”- deyərsə, qulun (bu nemətə görə) həmd etməsi, əldə etdiyi nemətdən daha xeyirlidir”.¹

۸۸۰ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ أُنْبِيَ بِلَاءٍ فَذَكَرَهُ فَقَدْ شَكَرَهُ، وَإِنْ كَتَمَهُ فَقَدْ كَفَرَهُ».

880. Cabir ibn Abdullah رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Kimə bir nemət verilər və o, bu neməti dilə gətirərsə, şükür etmiş olar, onu dilə gətirməzsə, nankorluq etmiş olar”.²

۸۸۱ - عَنْ سَيِّدَانَ بْنِ سَنَةَ الْأَسْلَمِيِّ صَاحِبِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «الطَّاعِمُ الشَّاكِرُ لَهُ مِثْلُ أُجْرِ الصَّائِمِ الصَّابِرِ».

881. Peyğəmbərin صلى الله عليه وسلم səhabələrindən olan Sinan ibn Sənnə əl-Əsləmi رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurmuşdur: “Yemək yeyərək şükür edən səbir edərək oruc tutanın savabının mislini qazanır”.³

۸۸۲ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «إِنَّ اللَّهَ لَيَرْضَى عَنِ الْعَبْدِ أَنْ يَأْكُلَ الْأَكْلَةَ أَوْ يَشْرَبَ الشَّرْبَةَ فَيَحْمَدُهُ عَلَيْهَا».

882. Ənəs ibn Məlik رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurmuşdur: “Həqiqətən, yeyib-içdikdən sonra Allaha həmd edən qulundan Allah razı olur”.⁴

۸۸۳ - عَنْ سَلْمَةَ بِنْتِ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ مِحْصَنِ الْأَنْصَارِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ أَصْبَحَ آمِنًا فِي سِرْبِهِ، مُعَافَى فِي حَسَدِهِ، عِنْدَهُ طَعَامٌ يَوْمِهِ، فَكَأَنَّمَا حَبِزَتْ لَهُ الدُّنْيَا».

¹ İbn Macə, 3805, 3937. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 5562.

² Əbu Davud, 4814, 4816. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 618.

³ İbn Macə, 1765, 1837. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 3943.

⁴ Ət-Tirmizi, 1816, 1929; Muslim, 4915, 7108.

883. Ubeydullah ibn Mihsan əl-Ənsari رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Kim əmin-amanlıq içində,¹ canı sağlam,² yanında da həmin günün yeməyi olduğu halda səhərə çıxmışsa, ona sanki dünya bəxş edilmişdir³”.⁴

٨٨٤ - عَنْ فَضَالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «طُوبَى لِمَنْ هُدِيَ لِلْإِسْلَامِ وَكَانَ عَيْشُهُ كَفَافًا وَفَنَعًا».

884. Rəvayət edilir ki, Fədalə ibn Ubeyd رضي الله عنه Allah Elçisinin صلى الله عليه وسلم belə buyurduğunu eşitmişdir: “İslama hidayət olunan, güzəranı ona kifayət edən və qane olan kimsəyə Tubə olsun!”⁵

٨٨٥ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «قَدْ أَفْلَحَ مَنْ أَسْلَمَ وَرَزِقَ كَفَافًا وَفَنَعَهُ اللَّهُ بِمَا آتَاهُ».

885. Abdullah ibn Amr ibn əl-As رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Müsəlman olan, kifayət qədər ruzi verilən və Allahın verdiyinə qane olan kəs nicata çatmışdır”.⁶

٨٨٦ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِنَّ ثَلَاثَةَ فَيَ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَبْرَصَ وَأَقْرَعَ وَأَعْمَى بَدَأَ اللَّهُ أَنْ يَبْتَلِيَهُمْ، فَبَعَثَ إِلَيْهِمْ مَلَكًا، فَأَتَى الْأَبْرَصَ. فَقَالَ أَيُّ شَيْءٍ أَحَبُّ إِلَيْكَ قَالَ لَوْ نُنَّ حَسَنٌ وَجِلْدٌ حَسَنٌ، قَدْ قَدَّرَنِي النَّاسُ. قَالَ

¹ Burada adamın qəlbinin arxayınlığı, habelə, özünün və ailəsinin əmin-amanlıq içində olması qəsd edilir.

² Adamın canının sağlam olması, həqiqətən də, böyük nemətdir. Müdrək adamlar demişlər: “Sağlam adamların başında tac var, bunu yalnız xəstələr görür”.

³ Çünki dünyada çoxlu var-dövlətə sahib olan kimsə bu üçündən artıq bir şeydən istifadə edə bilmir. Əgər varlığın arxayınlığı yoxdursa və ya canı ağrıyorsa, bu var-dövlətin qiyməti olmur. Əsl səadət isə var-dövlətdə yox, insanın qəlbinin islah olunmasındadır. Ağıllı adamlar bu üç nemətin – əmin-amanlığın, sağlamlığın və gündəlik əldə etdiyi ruzinin necə böyük nemət olduğunu dərk edir və bunlara görə gecə-gündüz Allaha şükür edirlər. Odur ki, səhərə sağ çıxacağına ümid etməyən adam öz gələcəyini düşünərək nədənsə giley-güzar etməkdənsə, hazırkı günündə əlində olan nemətlərə görə Allaha şükür etməlidir. Nankor adamlar isə özündən yuxarı səviyyədə olanlara baxıb onlar kimi olmağı təmənnə etməklə xam xəyallara dalar və Allahın onlara bəxş etdiyi nemətləri layiqincə dəyərləndirmirlər.

⁴ Ət-Tirmizi, 2346, 2517. əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 300. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 2318.

⁵ Ət-Tirmizi, 2349, 2522. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 3931.

⁶ Əhməd, 6572, 6729. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 4368.

فَمَسَحَهُ، فَذَهَبَ عَنْهُ، فَأَعْطَى لَوْثًا حَسَنًا وَجِلْدًا حَسَنًا. فَقَالَ أَيُّ الْمَالِ أَحَبُّ إِلَيْكَ قَالَ الْإِبِلُ – أَوْ قَالَ الْبَقَرُ هُوَ شَكٌّ فِي ذَلِكَ، إِنَّ الْأَبْرَصَ وَالْأَفْرَعِ، قَالَ أَحَدُهُمَا الْإِبِلُ، وَقَالَ الْآخَرُ الْبَقَرُ – فَأَعْطَى نَاقَةً عَشْرَاءَ. فَقَالَ يُبَارِكُ لَكَ فِيهَا. وَأَتَى الْأَفْرَعِ فَقَالَ أَيُّ شَيْءٍ أَحَبُّ إِلَيْكَ قَالَ شَعْرٌ حَسَنٌ، وَيَذْهَبُ عَنِّي هَذَا، قَدْ قَدَرْتَنِي النَّاسُ. قَالَ فَمَسَحَهُ فَذَهَبَ، وَأَعْطَى شَعْرًا حَسَنًا. قَالَ فَأَيُّ الْمَالِ أَحَبُّ إِلَيْكَ قَالَ الْبَقَرُ. قَالَ فَأَعْطَاهُ بَقْرَةً حَامِيًا، وَقَالَ يُبَارِكُ لَكَ فِيهَا. وَأَتَى الْأَعْمَى فَقَالَ أَيُّ شَيْءٍ أَحَبُّ إِلَيْكَ قَالَ يَرُدُّ اللَّهُ إِلَيَّ بَصْرِي، فَأُبْصِرُ بِهِ النَّاسَ. قَالَ فَمَسَحَهُ، فَرَدَّ اللَّهُ إِلَيْهِ بَصْرَهُ. قَالَ فَأَيُّ الْمَالِ أَحَبُّ إِلَيْكَ قَالَ الْعَنَمُ. فَأَعْطَاهُ شَاةً وَالِدًا، فَأُتِيحَ هَذَانِ، وَوَلَدَ هَذَا، فَكَانَ لِهَذَا وَاِدٍ مِنْ إِبِلٍ، وَلِهَذَا وَاِدٍ مِنْ بَقَرٍ، وَلِهَذَا وَاِدٍ مِنَ الْعَنَمِ. ثُمَّ إِنَّهُ أَتَى الْأَبْرَصَ فِي صُورَتِهِ وَهَيْئَتِهِ فَقَالَ رَجُلٌ مِسْكِينٌ، تَقَطَّعَتْ بِي الْجِبَالُ فِي سَفَرِي، فَلَا بَلَاغَ الْيَوْمَ إِلَّا بِاللَّهِ ثُمَّ بَكَ، أَسْأَلُكَ بِالَّذِي أَعْطَاكَ الْوَلُونَ الْحَسَنَ وَالْجِلْدَ الْحَسَنَ وَالْمَالَ بَعِيرًا أَتَبْلُغُ عَلَيْهِ فِي سَفَرِي. فَقَالَ لَهُ إِنَّ الْحُقُوقَ كَثِيرَةٌ. فَقَالَ لَهُ كَأَنِّي أَعْرِفُكَ، أَلَمْ تَكُنْ أَبْرَصَ يَقْدِرُكَ النَّاسُ فَقَبِيرًا فَأَعْطَاكَ اللَّهُ فَقَالَ لَقَدْ وَرِثْتُ لِكَابِرٍ عَنْ كَابِرٍ. فَقَالَ إِنَّ كُنْتُ كَادِبًا فَصَيَّرَكَ اللَّهُ إِلَيَّ مَا كُنْتُ، وَأَتَى الْأَفْرَعِ فِي صُورَتِهِ وَهَيْئَتِهِ، فَقَالَ لَهُ مِثْلَ مَا قَالَ لِهَذَا، فَرَدَّ عَلَيْهِ مِثْلَ مَا رَدَّ عَلَيْهِ هَذَا فَقَالَ إِنَّ كُنْتُ كَادِبًا فَصَيَّرَكَ اللَّهُ إِلَيَّ مَا كُنْتُ. وَأَتَى الْأَعْمَى فِي صُورَتِهِ فَقَالَ رَجُلٌ مِسْكِينٌ وَابْنٌ سَبِيلٌ وَتَقَطَّعَتْ بِي الْجِبَالُ فِي سَفَرِي، فَلَا بَلَاغَ الْيَوْمَ إِلَّا بِاللَّهِ، ثُمَّ بَكَ أَسْأَلُكَ بِالَّذِي رَدَّ عَلَيْكَ بَصْرَكَ شَاةً أَتَبْلُغُ بِهَا فِي سَفَرِي. فَقَالَ قَدْ كُنْتُ أَعْمَى فَرَدَّ اللَّهُ بَصْرِي، وَفَقِيرًا فَقَدْ أَعْنَانِي، فَخُذْ مَا شِئْتَ، فَوَاللَّهِ لَا أَجْهَدُكَ الْيَوْمَ بِشَيْءٍ أَحَدْتُهُ لِي. فَقَالَ أَمْسِكْ مَالَكَ، فَإِنَّمَا ابْتَلَيْتُمْ، فَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنْكَ وَسَخِطَ عَلَيَّ صَاحِبِيكَ».

886. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ﷺ Allah Elçisinin ﷺ belə dediyini eşitmişdir: “(Vaxtı ilə) Allah İsrail oğullarından üç nəfəri – cüzam xəstəliyinə tutulmuş birisini, keçəli və kor adamı imtahana çəkmək istədi. Odur ki, onların yanına bir mələk göndərdi. Mələk (insan qiyafəsində əvvəlcə) cüzam xəstəliyinə tutulmuş kimsənin yanına gəlib dedi: “Sənin ən çox istədiyən şey nədir?” O dedi: “Gözəl rəng və gözəl dəri! İnsanlar artıq məndən diksinirlər”. Mələk əlini onun vücuduna sürtdü və bu çirkinlik keçib getdi, onun rəngi və dərisi gözəlləşdi. Mələk soruşdu: “Sənin ən çox sevdiyən mal nədir?” O: “Dəvədir” – deyə cavab verdi. Ona on aylıq boğaz dəvə verildi və mələk dua edib dedi: “(Allah) bunu sənin üçün bərəkətli etsin!” Sonra mələk keçəlin yanına gəlib dedi: “Sənin ən çox istədiyən şey nədir?” O dedi: “Gözəl saçım (olsun) və bu (keçəllik) məndən getsin. İnsanlar artıq məndən diksinirlər”. Mələk əlini onun başına çəkdi və onun keçəlliyi keçib getdi, ona gözəl saç bəxş edildi. Mələk soruşdu: “Sənin ən çox sevdiyən mal nədir?” O: “İnəkdir” – dedi. Ona boğaz inək verildi və mələk dua edib dedi: “(Allah) bunu sənin üçün bərəkətli etsin!” Bundan sonra mələk korun yanına gəlib dedi: “Sənin ən çox istədiyən şey nədir?” O dedi: “Allah gözlərimi özümə qaytarsın və mən insanları görə bilim”. Mələk əlini (onun gözlərinə sürtdü) və Allah onun gözlərini özünə qaytardı. Mələk soruşdu: “Sənin ən çox sevdiyən mal nədir?” O: “Qoyundur” – dedi. Ona balalı bir qoyun verildi (və mələk dua edib dedi: “Allah bunu

sənin üçün bərəkətli etsin!)” Bundan sonra bu ikisinin¹ heyvanları bala verdi, üçüncüsünün də (qoyunu) baladı. Bir müddət keçdikdən sonra birinin bir vadi dolusu dəvəsi, o birinin bir vadi dolusu mal-qarası, üçüncüsünün də bir vadi dolusu qoyunu oldu. Sonra mələk ilk dəfə gəldiyi görkəmdə və qiyafədə cüzam xəstəliyinə tutulmuş kimsənin yanına gəlib dedi: “Mən kasıb bir adamam. Səfərdə ikən mənim bütün vəsaitim tükənmişdir. Bu gün mən yalnız və yalnız Allahın köməyi ilə, sonra da sənin köməyinlə (istəyimə) nail ola bilərəm. Sənə gözəl rəng, gözəl dəri və (bu qədər) sərvət bəxş etmiş Allah rızasına mənə bir dəvə ver, onun sayəsində səfərimi başa çatdırı bilim”. Bu adam cavabında ona dedi: “Düzü, (özümün) o qədər verəcəyim var ki!” Mələk ona dedi: “Gərək ki, mən səni tanıyıram. Məgər sən həm cüzam xəstəliyinə tutulmuş, həm insanların diksindi, həm də kasıb bir adam deyildinmi? Sonra da Allah sənə (istədiklərini) vermədimi?” Adam dedi: “(Bu var-dövlət) mənə atababalarımın miras qalmışdır”. Mələk dedi: “Əgər yalan danışsansa, Allah səni əvvəlki halına qaytarsın!” Sonra mələk ilk dəfə gəldiyi görkəmdə və qiyafədə keçəlin yanına gəldi və ona da əvvəlkinə dediklərinin eynisini söylədi. Əvvəlki adam ona rədd etdiyi kimi keçəl də ona “yox” cavabı verdi. Onda mələk dedi: “Əgər yalan danışsansa, Allah səni əvvəlki halına qaytarsın!” Sonra mələk ilk dəfə gəldiyi görkəmdə və qiyafədə korun yanına gəlib dedi: “Mən kasıb adamam, yolda qalmışam. Səfərdə ikən mənim bütün vəsaitim tükənmişdir. Bu gün mən ancaq və ancaq Allahın köməyi ilə, sonra da sənin köməyinlə (istəyimə) nail ola bilərəm. Sənin gözlərini özünə qaytaran Allah rızasına mənə bir qoyun ver, onun sayəsində səfərimi başa çatdırı bilim”. Adam dedi: “(Doğrudur,) mən kor idim, Allah gözlərimi mənə qaytardı, kasıb idim, O, mənə var-dövlət nəsib etdi! Odur ki, nə qədər (qoyun) istəyirsənsə, götür. Vallahi ki, bu gün mən sənin Allah rızası üçün götürdüyün şeylərə hədd qoymayacağam”. Mələk dedi: “Malını özünə saxla. Bu sizin üçün yalnız bir imtahan idi. Allah səndən razı oldu, lakin o biri iki yoldaşına qəzəbi tutdu!”²

۸۸۷ - عَنْ أَبِي الْأَخْوَصِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي ثَوْبٍ دُونَ فَقَالَ «أَلَيْكَ مَالٌ». قَالَ نَعَمْ. قَالَ «مِنْ أَيِّ الْمَالِ». قَالَ قَدْ أَتَانِي اللَّهُ مِنَ الْإِبِلِ وَالْعَنَمِ وَالْخَيْلِ وَالرَّقِيقِ. قَالَ «فَإِذَا أَتَاكَ اللَّهُ مَالًا فَلْيُرْ أَثْرُ نِعْمَةِ اللَّهِ عَلَيْكَ وَكَرَامَتِهِ...» «إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ أَنْ يُرَى أَثْرُ نِعْمَتِهِ عَلَى عَبْدِهِ».

¹ Dəvə və inək verilmiş o iki kimsənin.

² əl-Buxari, 3205, 3464.

887. Əbul-Əhvas atasının ﷺ belə dediyin rəvayət etmişdir: “Mən pis bir paltarda Allah Elçisinin ﷺ yanına gəldim. O, məndən soruşdu: “Malın varmı?” Mən: “Bəli”- deyə cavab verdim. O soruşdu: “Hansı maldan?” Mən: “Allah mənə dəvə, qoyun, at və kölələr vermişdir”- dedim. Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Allah sənə mal-dövlət veribsə, qoy Allahın nemətinin və lütfünün əlaməti sənə üstündə görünsün”.¹ Digər rəvayətdə deyilir: “Həqiqətən, Allah nemətinin əlamətini qulunun üzərində görünməsinə sevir”.²

Allah rızası üçün qəzəbi boğmaq

۸۸۸ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا مِنْ جُرْعَةٍ أَكْبَرُ أَجْرًا عِنْدَ اللَّهِ مِنْ جُرْعَةٍ غِيْظٍ، كَظَمَهَا عَبْدٌ ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ».

888. Rəvayət edilir ki, İbn Ömər رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Allah dərgahında, qulun öz qəzəbini Allahın ﷻ Üzünü diləyərək boğmasından daha böyük mükafat yoxdur”.³

۸۸۹ - عَنْ سَهْلِ بْنِ مُعَاذٍ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «مَنْ كَظَمَ غَيْظًا - وَهُوَ قَادِرٌ عَلَى أَنْ يُنْفِذَهُ - دَعَا اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى رُءُوسِ الْخَلَائِقِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّى يُخَيَّرَهُ اللَّهُ مِنَ الْحُورِ مَا شَاءَ».

889. Səhl ibn Muaz atasından ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim qəzəblənərək – qəzəbinin tələb etdiyini yerinə yetirməyə qadir olduğu təqdirdə qəzəbini boğarsa, Allah ﷻ Qiyamət günü onu yaratdıqlarının qarşısına çağıracaq və hurilərdən istədiyini seçməkdə onu sərbəst buraxacaq”.⁴

۸۹۰ - عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، ذُلِّي عَلَى عَمَلٍ يُدْخِلُنِي الْجَنَّةَ، قَالَ: لَا تَغْضَبْ، وَلَكَ الْجَنَّةُ

890. Rəvayət edilir ki, Əbu Dərdə رضي الله عنه demişdir: “Bir nəfər gəlib Allah Elçisinə ﷺ dedi: “Ey Allahın Elçisi, məni Cənnətə salacaq bir əməl göstər!” Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Qəzəblənmə, sənə Cənnət verilər!”⁵

¹ Əbu Davud, 4063, 4365. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsabih, 4352.

² Ət-Tirmizi, 2819, 3051. Hədis həsən-səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsabih, 4350

³ İbn Macə, 4189, 4329. Hədis səhihdir. Bax: Təliqur-Rağib, 3/279.

⁴ Əbu Davud, 4777, 4779. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 6522.

⁵ Ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 1762. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 7374.

۸۹۱ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! مَا يَمْتَعْنِي مِنْ غَضَبِ اللَّهِ؟ قَالَ: «لَا تَغْضَبُ».

891. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Amr رضي الله عنه demişdir: “Mən dedim: “Ey Allahın Elçisi, mənə Allahın qəzəbindən nə qoruyar?” O buyurdu: “Qəzəblənmə!”¹

۸۹۲ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «عَلِّمُوا وَيَسِّرُوا، عَلِّمُوا وَيَسِّرُوا»، ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، «وَإِذَا غَضِبْتَ فَاسْكُتْ»، مَرَّتَيْنِ.

892. Rəvayət edilir ki, İbn Abbas رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Öyrədin və asanlaşdırın, öyrədin və asanlaşdırın!” (O bunu) üç dəfə təkrar etdi. Yenə buyurdu: “Qəzəbləndiyin zaman sus!” (Bunu da) iki dəfə təkrar etdi”²

۸۹۳ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَيْسَ الشَّدِيدُ بِالصُّرَعَةِ، إِنَّمَا الشَّدِيدُ الَّذِي يَمْلِكُ نَفْسَهُ عِنْدَ الْغَضَبِ»... «لَيْسَ الشَّدِيدُ مَنْ غَلَبَ (النَّاسَ) إِنَّمَا الشَّدِيدُ مَنْ غَلَبَ نَفْسَهُ».

893. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “(Hamını) yıxmaq güclü olmaq demək deyil. Güclü o kəsdir ki, qəzəbləndikdə özünü saxlaya bilsin”³. Digər rəvayətdə deyilir: “İnsanlara qalib gəlmək güclü olmaq demək deyil. Həqiqətən, güclü olan nəfsinə qalib gələndir”⁴.

Əlli nəfərin savabı

۸۹۴ - عَنْ عَتَبَةَ بْنِ عَزْوَانَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّ مِنْ وَرَائِكُمْ أَيَّامَ الصَّبْرِ، الَّتِي تَمَسُّكَ فِيهَا يَوْمَئِذٍ بِمَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ أَجْرٌ خَمْسِينَ مِنْكُمْ» قَالُوا: يَا نَبِيَّ اللَّهِ، أَوْ مِنْهُمْ؟ قَالَ: «بَلْ مِنْكُمْ».

894. Utbə ibn Əzvan رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: “İrəlində səbir günləri var. O günlərdə sizin üzərində durduğunuz yolu izləyənlərə sizdən əlli nəfərin savabı var”. Səhabələr: “Ey Allahın Peyğəmbəri! Onlardan (əlli nəfərin)?”- deyə soruşdular. Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Əksinə, sizdən!”⁵

¹ İbn Hibban, 296. Hədis həsəndir. Bax: Təliqur-Rağib, 3/277.

² əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 1320. Hədis səhih li-ğeyrihidir. Bax: Səhih Ədəbul-Mufrad, 996.

³ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 1317. Hədis shihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 5375.

⁴ İbn Hibban, 715. Hədis səhihdir. Bax: Səhuhit-Tərgib vət-Tərhib, 2750.

⁵ ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 289, 10394. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 494.

۸۹۵ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ مِنْ وَرَائِكُمْ زَمَانَ صَبْرٍ، لِلْمُتَمَسِّكِ فِيهِ أَجْرٌ خَمْسِينَ شَهِيدًا، فَقَالَ عُمَرُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مِنَّا أَوْ مِنْهُمْ؟ قَالَ: مِنْكُمْ.

895. Abdullah ibn Məsud ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “İrəlidə səbir zamanı var. O vaxt (sünnəyə) sarılan kimsəyə əlli şəhid savabı var”. Ömər ﷺ soruşdu: “Ey Allahın Elçisi! Bizdən, yoxsa onlardan?” O buyurdu: “Sizdən!”¹

Dininə görə səbir edənlər

۸۹۶ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانُ الصَّابِرِ فِيهِمْ عَلَى دِينِهِ كَالْقَابِضِ عَلَى الْحَمْرِ».

896. Rəvayət edilir ki, Ənəs ibn Malik ﷺ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “İnsanlara elə bir zaman gələcək ki, dininə görə səbir etmək əldə köz tutmaq kimi (çətin) olacaq”.²

Allah səbir diləyə nə səbir verər

۸۹۷ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّ نَاسًا مِنَ الْأَنْصَارِ سَأَلُوا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَعْطَاهُمْ، ثُمَّ سَأَلُوهُ فَأَعْطَاهُمْ، حَتَّى نَفِدَ مَا عِنْدَهُ فَقَالَ: «مَا يَكُونُ عِنْدِي مِنْ خَيْرٍ فَلَنْ أُدْجِرَهُ عَنْكُمْ، وَمَنْ يَسْتَعْفِفْ يُعِفَّهُ اللَّهُ، وَمَنْ يَسْتَغْنِ يُغْنِهِ اللَّهُ، وَمَنْ يَتَصَبَّرْ يُصَبِّرْهُ اللَّهُ، وَمَا أُعْطِيَ أَحَدٌ عَطَاءً خَيْرًا وَأَوْسَعَ مِنَ الصَّبْرِ».

897. Əbu Səid əl-Xudri ﷺ rəvayət edir ki, ənsardan bəzi adamlar Peyğəmbərdən ﷺ yardım istədilər, o da onlara istədiklərini verdi. Sonra yenə istədilər, o, yenə onlara istədiklərini verdi. Nəhayət, əlində olanlar qurtardıqdan sonra dedi: “Əlimdə nə qədər nemət olursa-olsun, heç vaxt onu sizdən əsirgəməyəcəyəm. Kim iffətli olmaq istəyərsə, Allah onu iffətli³ edər. (İnsanlara) möhtac olmaq istəməyəni Allah heç kəsə möhtac etməz. Kim səbirli olmağa çalışarsa, Allah onu səbirli edər. Heç kəsə səbirdən daha xeyirli və daha böyük nemət verilməmişdir”.⁴

¹ Ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 10240. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 2234.

² Ət-Tirmizi, 2260, 2428. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 957.

³ İffətli – namuslu, ismətli, həyalı.

⁴ əl-Buxari, 1376, 1469.

Mömin qardaşına təsəlli verən

۸۹۸ - عَنْ أَنَسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ عَزَى أَخَاهُ الْمُؤْمِنَ مِنْ مُصِيبَةٍ كَسَأَهُ اللَّهُ حُلَّةَ خَضْرَاءٍ يُحْبِرُ بِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ». قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا يُحْبِرُ؟ قَالَ: «يُعْبَطُ بِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

898. Rəvayət edilir ki, Ənəs رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim müsibətə düşər olmuş mömin qardaşına təsəlli verərsə, Allah ona Qiyamət günü onu fərəhləndirəcək yaşıl paltar geyindirər”. Səhabələr soruşdular: “Ey Allahın Elçisi, onu nə fərəhləndirəcək?” O buyurdu: “Qiyamət günü ona qibtə ediləcək”.¹

Düşən uşaq itki deyil

۸۹۹ - عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ! إِنَّ السَّقَطَ لَيَجُرُّ أُمَّهُ بِسَرَرِهِ إِلَى الْجَنَّةِ إِذَا أَحْتَسَبْتَهُ».

899. Muaz ibn Cəbəl رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Canım Əlində Olana and olsun! Həqiqətən, (Qiyamət günü) düşmüş uşaq, səbir edərək mükafatını Allahdan uman anasını göbəyindən darta-raq Cənnətə aparacaq”.²

Qarışıqlıq zamanı ibadəti çoxaltmaq

۹۰۰ - عَنْ مَعْقِلِ بْنِ يَسَارٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «عِبَادَةٌ فِي الْهَرَجِ، أَوْ الْفِتْنَةِ كَهَجْرَةٍ إِلَى».

900. Rəvayət edilir ki, Məqil ibn Yəsər رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Hərç-mərçlik və fitnə zamanı ibadət etmək mənə doğru hicrət etmək³ kimidir”.⁴

Hər bir səbirdən sonra zəfər gəlir

۹۰۱ - عَنْ أَنَسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «النَّصْرُ مَعَ الصَّبْرِ، وَالْفَرَجُ مَعَ الْكُرْبِ، وَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا، إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا».

¹ Xatib əl-Bağdadi “Tarixu Bağdad” 7/397. Hədis həsəndir. Bax: İrvaul-Ğalil, 3/217.

² İbn Macə, 1609, 1677. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 7064.

³ Hicrət - küfr ölkəsindən İslam yurduna köçməkdir, həmçinin Allahın qadağalarını tərək etmək də hicrət adlanır.

⁴ Ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 16888. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 3974.

901. Rəvayət edilir ki, Ənəs رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Hər bir səbirdən sonra zəfər, hər bir sıxıntıdan sonra yüngüllük, hər bir çətinlikdən sonra asanlıq, hər bir çətinlikdən sonra asanlıq gəlir”.¹

Kasıblığa səbir edənlər

٩٠٢ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَدْخُلُ فُقَرَاءُ الْمُسْلِمِينَ الْجَنَّةَ قَبْلَ أَنْ يَأْتِيََهُمْ بِنَصْفِ يَوْمٍ وَهُوَ خَمْسُ مِثْقَالٍ». خمس مئة عام.

902. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Kasıb müsəlmanlar Cənnətə varlılardan yarım gün əvvəl girəcəklər. Bu da beş yüz ilə bərabərdir”.³

Möminin halı

٩٠٣ - عَنْ صُهَيْبٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَجَبًا لِأَمْرِ الْمُؤْمِنِ إِنَّ أَمْرَهُ كُلَّهُ خَيْرٌ وَلَيْسَ ذَلِكَ لِأَحَدٍ إِلَّا لِلْمُؤْمِنِ إِنْ أَصَابَتْهُ سَرَاءٌ شَكَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ وَإِنْ أَصَابَتْهُ ضَرَاءٌ صَبَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ

903. Rəvayət edilir ki, Suheyb رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Möminin işi qəribədir! Həqiqətən, onun bütün işləri xeyirdir. Bu, mömindən başqa bir kəsə məxsus deyil. Ona sevindirici bir şey gəldikdə şükür edər, bu, onun üçün xeyir olar. Ona xoşagəlməz bir şey gəldikdə isə səbir edər, bu da onun üçün xeyir olar”.⁴

¹ Xatib əl-Bağdadi “Tarixu Bağdad” 5411. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 686.

² Allah dərğahında bir gün min ilə bərabərdir. Bu haqda Qurani-Kərimdə Allah buyurur: “O, göydən yerə qədər olan bütün işləri idarə edir. Sonra da bu işlər sizin saydığınız illərdən min ilə bərabər olan bir gündə Ona doğru yüksəlir” (əs-Səcdə, 5).

³ ət-Tirmizi, 2354, 2527. Hədis həsən-səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 8076.

⁴ Muslim, 2999, 7692.

A decorative border with intricate floral and scrollwork patterns in shades of blue, green, and grey, framing the central text.

**TÖVBƏ
VƏ
MƏRHƏMƏT**

Bağışlanma diləməyin fəziləti

٩٠٤ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «كَانَ فِيمَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ رَجُلٌ قَتَلَ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ نَفْسًا فَسَأَلَ عَنْ أَهْلِ الْأَرْضِ فَدُلَّ عَلَى رَاهِبٍ فَأَتَاهُ فَقَالَ إِنَّهُ قَتَلَ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ نَفْسًا فَهَلْ لَهُ مِنْ تَوْبَةٍ فَقَالَ لَا. فَقَتَلَهُ فَكَمَّلَ بِهِ مِائَةً ثُمَّ سَأَلَ عَنْ أَهْلِ الْأَرْضِ فَدُلَّ عَلَى رَجُلٍ عَالِمٍ فَقَالَ إِنَّهُ قَتَلَ مِائَةَ نَفْسٍ فَهَلْ لَهُ مِنْ تَوْبَةٍ فَقَالَ نَعَمْ وَمَنْ يَحُولُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ التَّوْبَةِ انْطَلِقْ إِلَى أَرْضٍ كَذَا وَكَذَا فَإِنَّ بِهَا أَنَا سَا يَعْبُدُونَ اللَّهَ فَاعْبُدِ اللَّهَ مَعَهُمْ وَلَا تَرْجِعْ إِلَى أَرْضِكَ فَإِنَّهَا أَرْضٌ سُوءٌ. فَانْطَلِقْ حَتَّى إِذَا نَصَفَ الطَّرِيقَ أَتَاهُ الْمَوْتُ فَاحْتَضَمَتْ فِيهِ مَلَائِكَةُ الرَّحْمَةِ وَمَلَائِكَةُ الْعَذَابِ فَقَالَتْ مَلَائِكَةُ الرَّحْمَةِ جَاءَ تَائِبًا مُقْبِلًا بِقَلْبِهِ إِلَى اللَّهِ. وَقَالَتْ مَلَائِكَةُ الْعَذَابِ إِنَّهُ لَمْ يَعْمَلْ خَيْرًا قَطُّ. فَأَتَاهُمْ مَلَكٌ فِي صُورَةِ آدَمِيٍّ فَجَعَلُوهُ بَيْنَهُمْ فَقَالَ قِيسُوا مَا بَيْنَ الْأَرْضَيْنِ فِائِي أَيَّتَهُمَا كَانَ آدَمِيٌّ فَهُوَ لَهُ. فَقَاسُوهُ فَوَجَدُوهُ آدَمِيٌّ إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي أَرَادَ فَفَضَّضَتْهُ مَلَائِكَةُ الرَّحْمَةِ». قَالَ فَتَادَةُ فَقَالَ الْحَسَنُ ذَكَرْنَا أَنَّهُ لَمَّا أَتَاهُ الْمَوْتُ تَأَى بِصَدْرِهِ.

904. Əbu Səid əl-Xudri ﷺ rəvayət edir ki, Allahın Peyğəmbəri ﷺ belə buyurdu: “Sizdən əvvəlki (ümmətlərdən) bir kişi doxsan doqquz adam öldürdü. Dünyada ən çox bilənin kim olduğunu soruşdu və ona bir rahibi göstərdilər. Onun yanına gəlib belə dedi: “Mən doxsan doqquz adam öldürmüşəm. Buna tövbə varmı?” O dedi: “Xeyr!” Həmin adam rahibi də öldürərək bununla sayı yüzə tamamladı. Sonra dünyada ən çox bilənin kim olduğunu soruşdu və ona bir alimi göstərdilər. Onun yanına gəlib dedi ki, yüz adam öldürmüşəm”. (Həmçinin,) soruşdu: “Buna tövbə varmı?” O dedi: “Bəli! Tövbə edənlə tövbəsi arasına kim girə (tövbə edənə mane ola) bilər? İnsanların Uca Allaha ibadət etdikləri (filan) yerə get, onlarla birgə Allaha ibadət elə və öz torpağına qayıtma, çünki ora pis yerdir”. O, yola düşüb yolun yarısına çatmışdı ki, ölüm onu haqladı. Ondən ötrü rəhmət və əzab mələkləri öz aralarında mübahisə etməli oldular. Rəhmət mələkləri dedilər: “O, tövbə edərək qəlbi ilə Uca Allaha tərəf gəlmişdir!” Əzab mələkləri isə dedilər: “O, həqiqətən, heç bir xeyir iş görməmişdir”. Onların yanına insan qiyafəsində bir mələk gəldi. Onu öz aralarında hakim təyin etdilər. O dedi: “Bu iki (gəldiyi yerdən bura və buradan gedəcəyi yerə qədər) məsafəni ölçün, hansına yaxın olarsa, ora da aiddir”. Ölçükdə gördülər ki, gedəcəyi yerə yaxındır və onu (onun ruhunu) rəhmət mələkləri aldılar”. Rəvayətçilərdən biri Həsən dedi: “Bizə deyildiyinə görə: “Bu adama ölüm gəlincə, o, sinəsi ilə (o tərəfə doğru) irəliləmişdir (sürünmüşdür)”¹.

¹ Muslim, 4967, 7184.

۹۰۵ - عَنْ أَبِي مُوسَى عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَسُطُّ يَدَهُ بِاللَّيْلِ لِيَتُوبَ مُسِيءُ النَّهَارِ وَيَسُطُّ يَدَهُ بِالنَّهَارِ لِيَتُوبَ مُسِيءُ اللَّيْلِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا"

905. Əbu Musa رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: "Allah عز وجل gündüz günah edənlərin tövbələrini qəbul etmək üçün Əlini gecə açır. Gecə günah edənlərin tövbələrini qəbul etmək üçün də Əlini gündüz açır. Bu, günəşin şərqdən doğma (əks tərəfdən çıxma) vaxtına qədər belədir".¹

۹۰۶ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُسْرِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "طَوْبَى لِمَنْ وَجَدَ فِي كِتَابِهِ اسْتِغْفَارًا كَثِيرًا"... "مَنْ أَحَبَّ أَنْ تُسْرَهُ صَحِيفَتُهُ فَلْيَكْتُرْ فِيهَا مِنَ الاسْتِغْفَارِ"

906. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Busr رضي الله عنه demişdir: "Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: "(Qiyamət günü) əməl dəftərində çox istiğfar (bağışlanma) görə-nə Tubə olsun!"² Digər rəvayətdə deyilir: "Kim əməl səhifəsinin onu sevin-dirməsini istəyirsə, onu bağışlanma diləməklə çoxaltsın!"³

۹۰۷ - عَنْ أَبِي بَكْرٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: «مَا مِنْ عَبْدٍ يُذْنِبُ ذَنْبًا، ثُمَّ يَتَوَضَّأُ، ثُمَّ يُصَلِّي رَكَعَتَيْنِ، ثُمَّ يَسْتَغْفِرُ اللَّهَ لِذَلِكَ الذَّنْبِ، إِلَّا غَفَرَ اللَّهُ لَهُ».

907. Əbu Bəkr رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: "Günah işlətdikdən sonra dəstəmaz alıb iki rükət namaz qılaraq Allahdan günahına görə bağışlanma diləyən elə bir bəndə yoxdur ki, Allah onu bağış-lamasın".⁴

۹۰۸ - عَنْ عَلِيٍّ ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ : كُنْتُ إِذَا سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَدِيثًا نَفَعَنِي اللَّهُ بِمَا شَاءَ مِنْهُ وَإِذَا حَدَّثَنِي عَنْهُ غَيْرِي اسْتَحَلَفْتُهُ فَإِذَا حَلَفَ لِي صَدَّقْتُهُ وَإِنْ أَبَا بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ حَدَّثَنِي وَصَدَّقَ أَبُو بَكْرٍ أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : مَا مِنْ رَجُلٍ يُذْنِبُ ذَنْبًا فَيَتَوَضَّأُ فَيُحَسِّنُ الْوُضُوءَ قَالَ مَسْعَرٌ وَيُصَلِّي وَقَالَ سُفْيَانُ : ثُمَّ يُصَلِّي رَكَعَتَيْنِ فَيَسْتَغْفِرُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ إِلَّا غَفَرَ لَهُ.

908. Rəvayət edilir ki, Əli رضي الله عنه demişdir: "Allah Elçisindən صلى الله عليه وسلم bir hədis eşit-diyim zaman, Allah məni bu hədisdən istədiyi qədər faydalandırardı.

¹ Muslim, 2759, 4954, 7165.

² ən-Nəsəi "Sunənul-Kubra" 1289. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 3930.

³ əl-Beyhəqi "Şuabul-İman" 648. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 5955.

⁴ İbn Hibban, 623; Əbu Yalə, 13. Hədis həsən-səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 1324.

Başqası mənə Allah Elçisindən ﷺ bir hədis rəvayət etdikdə isə, o adamdan and içməsinə tələb edərdim, əgər and içərdisə, onu təsdiqləyərdim. Bir dəfə Əbu Bəkr mənə Allah Elçisindən ﷺ belə eşitdiyini xəbər verdi və o doğru söyləmişdir: “Günah edən elə bir kəs yoxdur ki, dərhal gözəl şəkildə dəstəmaz alıb iki rükət namaz qılsın və namazında Uca Allahdan bağışlanma diləsin, Allah da onun günahlarını bağışlasın”.¹

۹۰۹ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «لَوْلَا أَنْ أَشَقُّ عَلَى أُمَّتِي لَأَمَرْتُهُمْ بِالسَّوَالِكِ مَعَ الْوُضُوءِ وَلَاخْرَتُ الْعِشَاءِ إِلَى ثُلُثِ اللَّيْلِ أَوْ نِصْفِ اللَّيْلِ فَإِذَا مَضَى ثُلُثُ اللَّيْلِ أَوْ نِصْفُ اللَّيْلِ نَزَلَ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا عَزَّ وَجَلَّ فَقَالَ هَلْ مِنْ سَائِلٍ فَأُعْطِيَهُ هَلْ مِنْ مُسْتَغْفِرٍ فَأَغْفِرَ لَهُ هَلْ مِنْ تَائِبٍ فَأَتُوبَ عَلَيْهِ هَلْ مِنْ دَاعٍ فَأُجِيبَهُ»

909. Əbu Hureyra ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Əgər ümmətim üçün çətin olmasaydı, mən onlara dəstəmazla yanaşı misvakdan istifadə etməyi əmr edərdim və İşa namazını gecənin üçdə birinə və ya yarısına qədər gecikdirərdim. Gecənin üçdə biri və ya yarısı keçdikdə Allah ﷻ dünya səmasına enir və belə deyir: “İstəyən varmı, ona (istədiyini) verim, bağışlanma diləyən varmı, onu bağışlayım, tövbə edən varmı, onun tövbəsini qəbul edirəm, dua edən varmı, onun duasını qəbul edirəm”.²

۹۱۰ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «إِنَّ عَبْدًا أَصَابَ ذَنْبًا - وَرَبِّمَا قَالَ أَدْنَبَ ذَنْبًا - فَقَالَ رَبُّ أَدْنَبْتُ - وَرَبِّمَا قَالَ أَصَبْتُ - فَأَغْفِرْ لِي فَقَالَ رَبُّهُ أَعْلِمَ عَبْدِي أَنْ لَهُ رَبًّا يَغْفِرُ الذَّنْبَ وَيَأْخُذُ بِهِ غَفْرَتُ لِعَبْدِي. ثُمَّ مَكَثَ مَا شَاءَ اللَّهُ، ثُمَّ أَصَابَ ذَنْبًا أَوْ أَدْنَبَ ذَنْبًا، فَقَالَ رَبُّ أَدْنَبْتُ - أَوْ أَصَبْتُ - آخَرَ فَأَغْفِرْهُ. فَقَالَ أَعْلِمَ عَبْدِي أَنْ لَهُ رَبًّا يَغْفِرُ الذَّنْبَ وَيَأْخُذُ بِهِ غَفْرَتُ لِعَبْدِي، ثُمَّ مَكَثَ مَا شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ أَدْنَبَ ذَنْبًا - وَرَبِّمَا قَالَ أَصَابَ ذَنْبًا - قَالَ قَالَ رَبُّ أَصَبْتُ - أَوْ أَدْنَبْتُ - آخَرَ فَأَغْفِرْهُ لِي. فَقَالَ أَعْلِمَ عَبْدِي أَنْ لَهُ رَبًّا يَغْفِرُ الذَّنْبَ وَيَأْخُذُ بِهِ غَفْرَتُ لِعَبْدِي - ثَلَاثًا - فَلْيَعْمَلْ مَا شَاءَ»

910. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ﷺ demişdir: “Mən Peyğəmbərin ﷺ belə dediyini eşitmişəm: “(Bir dəfə Allahın qullarından) biri günah iş gördü və: “Ey Rəbbim, mən günah iş gördüm, məni bağışla!”- dedi. Rəbbi buyurdu: “Mənim qulum bilir ki, onun günahları bağışlayan və onlara görə cəza verən Rəbbi var. Mən onu bağışlayıram”. Bu adam Allahın istədiyi qədər (günah işlətmədən) yaşadıqdan sonra yenə günah iş gördü və: “Ey Rəbbim, mən yenə günah iş gördüm, günahımı bağışla!”- dedi. Allah bu-

¹ Əhməd, 2; İbn Macə, 1144, 1395. Hədis həsəndir. Bax; Mişkətul-Məsəbih, 1324.

² Əhməd, 9589, 9591, 9220, 9841. Şueyb əl-Arnəvut isnadının əl-Buxari və Muslimin şərtlərinə görə səhih olduğunu bildirmişdir.

yurdu: “Mənim qulum bilir ki, onun günahları bağışlayan və onlara görə cəza verən Rəbbi var. Mən onu bağışlayıram”. Bu adam Allahın istədiyi qədər yaşadıqdan sonra bir daha günah iş gördü və: “Ey Rəbbim, mən yenə günah iş gördüm, günahımı bağışla!”- dedi. Allah buyurdu: “Mənim qulum bilir ki, onun günahları bağışlayan və onlara görə cəza verən Rəbbi var. Mən onu üç dəfə bağışladım. (Bundan sonra) istədiyini edə bilər”.¹

٩١١ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ «إِنَّ إِبْلِيسَ قَالَ لِرَبِّهِ بَعِزْتِكَ وَجَلَالِكَ لَا أُبْرَحُ أُغْوِي بَنِي آدَمَ مَا دَامَتِ الْأُرُوحُ فِيهِمْ. فَقَالَ اللَّهُ فَبِعِزَّتِي وَجَلَالِي لَا أُبْرَحُ أُغْفِرُ لَهُمْ مَا اسْتَغْفَرُونِي»

911. Rəvayət edilir ki, Əbu Səid əl-Xudri ؓ demişdir: “Mən Allah Elçisinin ﷺ belə dediyini eşitdim: “İblis Rəbbinə dedi: “İzzətinə və Ucalığına and olsun! Nə qədər ki, Adəm övladlarının ruhları bədənlərindədir, mən onları azdırmaqdan əl çəkməyəcəyəm”. Allah buyurdu: “İzzətimə və Ucalığıma and olsun! Nə qədər ki, onlar Məndən bağışlanma diləyəcək, Mən onları bağışlayacağam!”²

٩١٢ - عَنْ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ «قَالَ اللَّهُ يَا ابْنَ آدَمَ إِنَّكَ مَا دَعَوْتَنِي وَرَجَوْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ عَلَى مَا كَانَ فِيكَ وَلَا أُبَالِي يَا ابْنَ آدَمَ لَوْ بَلَغَتْ ذُنُوبُكَ عَنَانَ السَّمَاءِ ثُمَّ اسْتَغْفَرْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ وَلَا أُبَالِي يَا ابْنَ آدَمَ إِنَّكَ لَوْ أَتَيْتَنِي بِقُرَابِ الْأَرْضِ خَطَايَا ثُمَّ لَقِيتَنِي لَا تُشْرِكُ بِي شَيْئًا لَأَتَيْتَكَ بِقُرَابِهَا مَغْفِرَةً»

912. Rəvayət edilir ki, Ənəs ibn Məlik ؓ demişdir: “Mən Allah Elçisinin ﷺ belə dediyini eşitmişəm: “Allah buyurur: “Ey Adəm övladı! Nə qədər ki, sən Mənə dua (istiğfar) edib Mənə ümid bəsləyirsən, sənə nələrdən etdiyinə baxmayaraq səni bağışlayaram. Ey Adəm övladı! Əgər sənə günahların göyün buludlarına qədər çatsa, sonra Məndən bağışlanma diləsən, Mən səni bağışlayaram. Ey Adəm övladı! Əgər sən Mənim hüzuruma Mənə heç bir şeyi şəriq qoşmadan yer boyda günahla gəlsən, Mən də səni yer boyda bağışlanma ilə qarşılayaram”.³

٩١٣ - عَنْ أَبِي طَوَيْلٍ شَطَبِ الْمَمْدُودِ أَنَّهُ أَتَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: أَرَأَيْتَ رَجُلًا عَمِلَ الذُّنُوبَ كُلَّهَا، فَلَمْ يَتْرِكْ مِنْهَا شَيْئًا، وَهُوَ فِي ذَلِكَ لَمْ يَتْرِكْ حَاجَةً وَلَا دَاحَةً إِلَّا أَتَاهَا، فَهَلْ لَهُ مِنْ تَوْبَةٍ؟ قَالَ: «فَهَلْ أَسْلَمْتَ؟» قَالَ: أَمَا أَنَا فَأَشْهَدُ أَنْ

¹ əl-Buxari, 6953, 7507.

² Əhməd, 11240, 11262, 11548, 11677. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 104.

³ ət-Tirmizi, 3540, 3885. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 127.

لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَنْتَ رَسُولُ اللَّهِ، قَالَ: «نَعَمْ، تَفْعَلُ الْخَيْرَاتِ، وَتَتْرُكُ السَّيِّئَاتِ، فَيَجْعَلُكَ اللَّهُ لَكَ خَيْرَاتٍ كُلَّهَا»، قَالَ: وَغَدْرَاتِي وَفَجْرَاتِي؟ قَالَ: «نَعَمْ»، قَالَ: اللَّهُ أَكْبَرُ، فَمَا زَالَ يُكَبِّرُ حَتَّى تَوَارَى.

913. Rəvayət edilir ki, Əbu Təvil Şətab əl-Məmdud ﷺ Allah Elçisinin ﷺ yanına gəlib dedi: “Sən heç bir günah buraxmadan bütün günahları edən kişi görmüsənmi? O, nəfsinin istədiyi elə bir günah yoxdur ki, onu etməsin. Ona tövbə varmı?” Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Sən İslamı qəbul etmişən?” O dedi: “Mənə gəlincə, mən şahidlik edirəm ki, Allahdan başqa ibadətə layiq məbud yoxdur, O, təkdir, şəriki yoxdur və sən Allahın Elçisisən!” Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Bəli, xeyir əməllər et, pis əməlləri tərk et! (Belə etsən) Allah pis əməllərinin hamısını sənin üçün xeyir əməllərə çevirər”. O dedi: “Fırıldağ və günah əməllərimi də?” Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Bəli”. O da: “Allahu Əkbər!”- deyə-deyə gözdən itdi”.¹

٩١٤ - عَنْ عَبْدِ بْنِ عَامِرٍ أَنَّ رَجُلًا جَاءَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: أَخَذْنَا يُدْنِبُ قَالَ: «يُكْتَبُ عَلَيْهِ». قَالَ: ثُمَّ يَسْتَعْفِرُ مِنْهُ وَيَتُوبُ قَالَ: «يُغْفَرُ لَهُ وَيُتَابُ عَلَيْهِ». قَالَ: فَيَعُودُ فَيُدْنِبُ قَالَ: «يُكْتَبُ عَلَيْهِ». قَالَ: ثُمَّ يَسْتَعْفِرُ مِنْهُ وَيَتُوبُ قَالَ: «يُغْفَرُ لَهُ وَيُتَابُ عَلَيْهِ، وَلَا يَمَلُ اللَّهُ حَتَّى تَمْلُوا».

914. Uqbə ibn Amir ﷺ rəvayət edir ki, bir kişi Allah Elçisinin ﷺ yanına gəlib dedi: “Birimiz günah etdikdə (nə olur)?” O buyurdu: “Ona günah yazılır”. Kişi dedi: “Sonra o günahdan bağışlanma diləyib tövbə etdikdə (nə olur)?” O buyurdu: “Günahı bağışlanır və tövbəsi qəbul olunur”. Kişi dedi: “Həmin günaha qayıtdıqda (nə olur)?” O buyurdu: “Ona günah yazılır”. Kişi dedi: “Sonra o günahdan bağışlanma diləyib tövbə etdikdə (nə olur)?” O buyurdu: “Günahı bağışlanır və tövbəsi qəbul olunur. Siz usanmadıqca, Allah usanmaz”²

٩١٥ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَوْ أَخْطَأْتُمْ حَتَّى تُبَلِّغَ خَطَايَاكُمْ السَّمَاءَ ثُمَّ تُبْتِمُ لَنَابَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ».

915. Əbu Hureyra ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Əgər sizin günahlarınız səmaya çatsa belə, sonra tövbə etsəniz, Allah tövbənizi qəbul edər”³

¹ Ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 7085. Hədis səhihdir. Bax: Sahih Ət-Tərgib vət-Tərhib, 3164.

² Əl-Hakim, 7658. Əl-Hakim “Bu hədisi əl-Buxari və Muslim rəvayət etməsələr də, onların şərtlərinə görə səhihdir” demiş, əz-Zəhəbi də onunla razılaşmışdır.

³ İbn Macə, 4248, 4389. Hədis həsən-səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 903.

۹۱۶ - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّ صَاحِبَ الشَّمَالِ لَيَرْفَعُ الْقَلَمَ سِتَّ سَاعَاتٍ عَنِ الْعَبْدِ الْمُسْلِمِ الْمُخْطِئِ أَوْ الْمُسِيءِ، فَإِنْ نَدِمَ وَاسْتَغْفَرَ اللَّهَ مِنْهَا أَلْفَاها، وَإِلَّا كُتِبَتْ وَاحِدَةٌ».

916. Əbu Umamə رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Həqiqətən, sol tərəfdə olan mələk günah etmiş müsəlman bəndədən qələmi altı saat qaldıraraq (heç nə yazmır). Əgər o, (bu müddətdə) peşman olub Allahdan bağışlanmağını diləsə, istəyinə çatar. Yox əgər bunu etməsə, ona bir günah yazılır”.¹

۹۱۷ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا يَسْتُرُ اللَّهُ عَلَى عَبْدٍ فِي الدُّنْيَا إِلَّا سَتْرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

917. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Allah bir qulun günahını dünyada örtərsə, onu Qiyamət günü də örtər”.²

۹۱۸ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَنْ يُدْخَلَ أَحَدًا عَمَلُهُ الْجَنَّةَ قَالُوا وَلَا أَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: لَا وَلَا أَنَا إِلَّا أَنْ يَتَّعَمِدَنِي اللَّهُ بِفَضْلٍ وَرَحْمَةٍ فَسَدَّدُوا وَقَارِبُوا وَلَا يَتَمَتَّتِينَ أَحَدَكُمْ الْمَوْتَ إِمَّا مُحْسِنًا فَلَعَلَّهُ أَنْ يَزِدَادَ خَيْرًا وَإِمَّا مُسِيئًا فَلَعَلَّهُ أَنْ يَسْتَعْتَبَ.

918. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Mən Peyğəmbərin صلى الله عليه وسلم belə dediyini eşitmişəm: “Heç bir kəsi əməlləri Cənnətə daxil edə bilməz”. Səhəbələr: “Səni də, ey Allahın Elçisi?” – deyə soruşdular. O dedi: “Məni də! Yalnız Allahın mənə mərhəmət göstərməsi və mənə rəhm etməsi istisnadır. Elə isə doğru yol tutun, (ən kamil olanı yerinə yetirə bilməsəniz, heç olmasa ona) yaxınlaşın! Sizdən heç kəs özünə ölüm diləməsin. (Əgər o, həyatda qalarsa,) əməlisaleh adamdırsa, yaxşı işlər görüb savabını artırır, yox, günahkar adamdırsa, ola bilər ki, tövbə etsin”.³

۹۱۹ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ تَابَ قَبْلَ أَنْ تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ

919. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Kim günəş batdığı yerdən çıxmadan əvvəl tövbə edərsə, Allah onun tövbəsini qəbul edər”.⁴

¹ ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 7765. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1209.

² Muslim, 2950, 4691, 6759.

³ əl-Buxari, 5673.

⁴ Muslim, 2703, 4872.

۹۲۰ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَيَقْبَلُ تَوْبَةَ الْعَبْدِ مَا لَمْ يُعْرِضْ».

920. Abdullah ibn Amr رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Həqiqətən, Allah ﷻ qulun tövbəsini ölüm xırıltısı gələnə qədər qəbul edir”.¹

۹۲۱ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «لَلَّهِ أَفْرَحُ بِتَوْبَةِ أَحَدِكُمْ مِنْ أَحَدِكُمْ بِضَالَّتِهِ إِذَا وَجَدَهَا».

921. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “İtirdiyini tapan necə sevinirsə, Allah sizdən birinizin tövbə etməsinə ondan çox sevinir”.²

۹۲۲ - عَنْ أَنَسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «كُلُّ ابْنِ آدَمَ خَطَّاءٌ وَخَيْرُ الْخَطَّائِينَ التَّوَّابُونَ».

922. Ənəs رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Hər bir Adəm oğlu günah edəndir. Günah edənlərin ən xeyirliləri isə tövbə edənlərdir”.³

۹۲۳ - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنْ كُنْتَ أَلَمْتَ بِذَنْبٍ فَاسْتَغْفِرِي اللَّهَ وَتُوبِي إِلَيْهِ فَإِنَّ التَّوْبَةَ مِنَ الذَّنْبِ التَّدْمُ وَالِاسْتِغْفَارُ

923. Rəvayət edilir ki, Aişə رضي الله عنها demişdir: “Allah Elçisi ﷺ mənə buyurdu: “Bir günah etmiş olsan, Allahdan bağışlanma dilə və Ona tövbə et! Çünki tövbə peşman olmaq və bağışlanma diləməklə olur”.⁴

۹۲۴ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْأَنْصَارِيِّ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: التَّدْمُ تَوْبَةٌ وَ التَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ.

924. Əbu Səid əl-Ənsari رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: “Peşmançılıq tövbədir. Günahdan tövbə edən, günah etməyən kimidir”.⁵

¹ İbn Macə, 4253, 4394. Hədis həsəndir. Bax: Mişkətul-Məsabih, 2343.

² ət-Tirmizi, 3538, 3882; İbn Macə, 4247. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 5032.

³ ət-Tirmizi, 2499, 2687. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 4515.

⁴ İbn Hibban, 624. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 1433.

⁵ əs-Suyuti “Cəmius-Sağir” 9316, 12730; ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 10128, 10281. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 6803.

Allah bəndəsinin etdiyi tövbəyə görə sevinir

۹۲۵ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ حَدَّثَ بِحَدِيثَيْنِ: أَحَدُهُمَا عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْآخَرُ عَنْ نَفْسِهِ قَالَ: إِنَّ الْمُؤْمِنَ يَرَى ذُنُوبَهُ كَأَنَّهُ قَاعِدٌ تَحْتَ جَبَلٍ يَخَافُ أَنْ يَقَعَ عَلَيْهِ وَإِنَّ الْفَاجِرَ يَرَى ذُنُوبَهُ كَذُبَابٍ مَرَّ عَلَى أَنْفِهِ فَقَالَ بِهِ هَكَذَا. ثُمَّ قَالَ: اللَّهُ أَفْرَحُ بِتَوْبَةِ عَبْدٍ مِنْ رَجُلٍ نَزَلَ مَثْرَلًا وَبِهِ مَهْلِكَةٌ وَمَعَهُ رَاحِلَتُهُ عَلَيْهَا طَعَامُهُ وَشَرَابُهُ فَوَضَعَ رَأْسَهُ فَنَامَ نَوْمَةً فَاسْتَيْقَظَ وَقَدْ ذَهَبَتْ رَاحِلَتُهُ حَتَّى إِذَا اشْتَدَّ عَلَيْهِ الْحَرُّ وَالْعَطَشُ أَوْ مَا شَاءَ اللَّهُ قَالَ أَرْجِعْ إِلَى مَكَانِي فَارْجِعْ فَنَامَ نَوْمَةً ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ فَإِذَا رَاحِلَتُهُ عِنْدَهُ.

925. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Məsud ﷺ iki rəvayət – birini Peyğəmbərdən ﷺ, digərini də özündən danışmışdır: “Mömin bəndə öz günahlarına baxanda elə düşünür ki, sanki dağın ətəyində oturmuş və az qala bu dağ onun başına uçacaqdır. Günahkar bəndə isə öz günahlarını sanki burnuna qonmuş bir milçək sanır (və elə güman edir ki, əli ilə) onu qovacaqdır”. Sonra o (Peyğəmbərin ﷺ hədisini danışmış) dedi: “Allah Öz qulunun tövbəsinə, üstündə yemək-içməyi yüklənmiş dəvəsi ilə birgə təhlükəli bir yerdə dayanan və başını yerə qoyub yatan, oyandıqda dəvəsinin qaçdığını görəndə, özü də bərk istiyə və susuzluğa məruz qaldıqdan sonra: “Yerimə qayıdım”- deyib geri qayıdıb bir qədər də yatan və nəhayət, oyanıb başını qaldırdıqda dəvəsini yanında görəndə kimsədən daha çox sevinir”.¹

Allahı razı salmaq istəyi

۹۲۶ - عَنْ ثَوْبَانَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «إِنَّ الْعَبْدَ لَيَلْتَمِسُ مَرْضَاةَ اللَّهِ وَلَا يَزَالُ بِذَلِكَ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَجِبْرِيلَ إِنَّ فَلَانًا عَبْدِي يَلْتَمِسُ أَنْ يُرَضِّيَنِي أَلَا وَإِنْ رَحِمْتِي عَلَيْهِ. فَيَقُولُ جِبْرِيلُ رَحِمَهُ اللَّهُ عَلَى فَلَانٍ. وَيَقُولُهَا حَمَلَةُ الْعَرْشِ وَيَقُولُهَا مَنْ حَوْلَهُمْ حَتَّى يَقُولُهَا أَهْلُ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ ثُمَّ تَهْبِطُ لَهُ إِلَى الْأَرْضِ»

926. Səubən ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Həqiqətən, qul daim Allahın razılığını axtarır. Allah ﷻ Cəbrailə buyurur: “Filan qulum Məni razı salmaq istəyir. Sözsüz ki, Mən ona rəhm etdim”. Cəbrail: “Allah filankəsə rəhm etdi”- deyir. Ərşi daşıyan və onun ətrafında olanlar, hətta yeddi səma əhli də bunu söyləyirlər. Sonra bu, onun üçün yer üzərinə enir”.²

¹ əl-Buxari, 5949, 6308.

² Əhməd, 21367, 22401, 22454. Şueyb əl-Arnəvut isnadının həsən olduğunu bildirmişdir.

Allah kimi sevərsə...

۹۲۷ - عَنْ قَتَادَةَ بْنِ التُّعْمَانِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ عَبْدًا حَمَاهُ الدُّنْيَا كَمَا يَظَلُّ أَحَدُكُمْ يَحْمِي سَقِيمَهُ الْمَاءَ».

927. Qatədə ibn Numan ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Siz xəstənizin vəziyyətinin ağırlaşmasından qorxaraq onu su içməkdən qoruduğunuz kimi, Allah da bir qulu sevdiyə onu dünyadan qoruyur”.¹

۹۲۸ - عَنْ عَمْرِو بْنِ الْحَقِيقِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ عَبْدًا عَسَلَهُ. قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا عَسَلَهُ؟ قَالَ: يُوقَفُ لَهُ عَمَلًا صَالِحًا بَيْنَ يَدَيْ أَجَلِهِ حَتَّى يَرْضَى عَنْهُ جِرَائُهُ أَوْ قَالَ: مَنْ حَوْلَهُ.

928. Rəvayət edilir ki, Amr ibn əl-Həmiq ﷺ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Allah bir qulu sevdiyə, onu insanlara sevdirər”. Səhabələr soruşdular: “Ey Allahın Elçisi, necə sevdirər?” O buyurdu: “Onu ölümündən qabaq qonşuları və ya ətrafındakı insanlar ondan razı olanadək yaxşı əməl etməyə müvəffəq edər”.²

Hər hansı bir canlıya edilən yaxşılıq bağışlanmağa səbəb ola bilər

۹۲۹ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: يَتِمُّمَا رَجُلٌ يَمْشِي بِطَرِيقٍ اشْتَدَّ بِهِ الْعَطَشُ، فَوَجَدَ بئْرًا فَتَزَلَّ فِيهَا، فَشَرِبَ ثُمَّ خَرَجَ، فَإِذَا كَلْبٌ يَلْهَثُ، يَأْكُلُ التُّرَى مِنَ الْعَطَشِ، فَقَالَ الرَّجُلُ: لَقَدْ بَلَغَ هَذَا الْكَلْبُ مِنَ الْعَطَشِ مِثْلَ الَّذِي كَانَ بَلَغَنِي، فَتَزَلَّ الْبئْرَ فَمَلَأَ خُفَّاهُ، ثُمَّ أَمْسَكَهَا بِيَدَيْهِ، فَسَقَى الْكَلْبَ، فَشَكَرَ اللَّهُ لَهُ، فَغَفَرَ لَهُ، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَإِنَّا لَنَا فِي الْبَهَائِمِ أَحْرًا؟ قَالَ: فِي كُلِّ ذَاتِ كَبِدٍ رَطْبَةٍ أَحْرٌ.

929. Əbu Hureyra ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Bir nəfər yolla gedərkən bərk susadı və nəhayət, bir su quyusuna rast gəldi və o quyuya enib su içdi. Sonra quyudan bayıra çıxdıqda, bir itin susuzluqdan ləhlədiyini və yaş torpaq yaladığını görüb öz-özünə: “Yəqin ki, mən susadığım kimi, bu it də susamışdır” – dedi və quyuya enib ayaqqabısını su ilə doldurdu. Sonra ayaqqabısını dişləri ilə tutub quyudan çıxdı və itə su verdi. Allah da buna görə ona təşəkkür etdi³ və onu bağışladı”. Səhabələr

¹ Ət-Tirmizi, 2036, 2168. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 5250.

² Əl-Hakim, 1258. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 3358.

³ Yəni bu əməlini qəbul etdi və buna görə ona savab yazdı.

dedilər: “Ey Allahın Elçisi! Məgər heyvanlara etdiyimiz yaxşılıqlara görə də bizə savab yazılır?” O, buyurdu: “Hər bir canlıya göstərdiyiniz qayğıya görə savab var”.¹

۹۳۰ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «بَيْنَمَا كَلْبٌ يُطِيفُ بِرَكْبَةٍ قَدِ كَادَ يَقْتُلُهُ الْعَطَشُ إِذْ رَأَتْهُ بَغِيٌّ مِنْ بَعَايَا بَنِي إِسْرَائِيلَ فَتَزَعَتْ مَوْقَهَا فَاسْتَقَتَّ لَهُ بِهِ فَسَقَّتَهُ إِيَّاهُ فَعَفِرَ لَهَا بِهِ».

930. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Az qala susuzluqdan öləcək bir it quyunun ətrafında fırlanırdı. Bu zaman onu İsrail övladlarından olan zinakar bir qadın gördü. Qadın dəri corabını çıxarıb su ilə doldurdu və sonra da itə su verdi. Bununla da onun günahları bağışlandı”.²

۹۳۱ - عن الحسن قال: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "دَاوُوا مَرْضَاكُمْ بِالصَّدَقَةِ"

931. Rəvayət edilir ki, Həsən ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Xəstələrinizi sədəqə verməklə müalicə edin!³”⁴

¹ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 378. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 29.

² Muslim, 4164, 5998; əl-Buxari, 3208, 3467.

³ Yəni Allahın rızasını qazanmaq məqsədilə hər hansı bir canlıya su verməklə xəstəliyi aradan qaldırmaq mümkündür. Bu xüsusda, əl-Beyhəqinin ؓ nəql etdiyi rəvayətdə Əli ibn Həsən ibn Şəqiq ؓ demişdir: “Bir nəfər Abdullah ibn Mubarəkə dedi: “Ey Əbu Abdur-Rəhman! Yeddi ildir ki, dizimdəki yaradan əziyyət çəkirəm. Cürbəcür dərmanlarla müalicə olunmuşam, bir çox həkimlərə müraciət etmişəm, lakin heç bir faydası olmayıb”. Abdullah ibn Mubarək dedi: “Bax gör, harada insanların suya ehtiyacı varsa, orada su quyusu qazdır. Ümid edirəm ki, oradan su çıxacaq və bu əməlinin əvəzi olaraq sənə yaran sağalacaq”. Adam onun dediyini etdi və şəfa tapdı”. əl-Beyhəqi ؓ davam edib demişdir: “Şeyximiz Əbu Abdullah Hakimə ؓ üz vermiş xəstəliyi də buna misal göstərmək olar. O vaxt onun üzündə yara əmələ gəlmişdi. O, bu yaranı bir ilə yaxın müddətdə müxtəlif dərmanlarla müalicə etdi, lakin müalicənin ona heç bir faydası olmadı. Sonra o, öz ustadı İmam Əbu Osman əs-Sabunidən xahiş etdi ki, cümə günü öz məclisində onun üçün dua etsin. Əbu Osman onun üçün dua etdi, camaat da “Amin!”– dedi. Növbəti cümə bunu eşidən bir qadın evinə qayıdıb gecəni Hakim Əbu Abdullah üçün çoxlu dua etdi. Sonra yuxuda Allah Elçisini ﷺ gördü. Allah Elçisi ﷺ ona dedi: “Əbu Abdullaha deyin ki, müsəlmanlara su sədəqə versin”. Hakim bunu eşidəndə evinin yanında bir su quyusu qazmağı əmr etdi. Sonra da onu sədəqə etdi. Düz bir həftədən sonra onun üzü sağalıb gözəl görkəm aldı”. (əl-Beyhəqi “Şuabul-İman” 3109).

⁴ əl-Beyhəqi “Sunənul-Kubra” 6832. Hədis həsən li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 744.

Allah sevgisi

۹۳۲ - عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِنَّ الْمُتَحَابِّينَ فِي اللَّهِ فِي ظِلِّ الْعَرْشِ».

932. Rəvayət edilir ki, Muaz ibn Cəbəl ؓ demişdir: “Mən Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğu eşitmişəm: “Şübhəsiz ki, bir-birini Allah rızası üçün sevənlər (Qiyamət günü) Ərşin kölgəsində olacaqlar”.¹

۹۳۳ - يَرْفَعُهُ أَبُو الدَّرْدَاءِ قَالَ: "مَا مِنْ رَجُلَيْنِ تَحَابَّأَا فِي اللَّهِ بظَهْرِ الْعَيْبِ إِلَّا كَانَ أَحَبُّهُمَا إِلَى اللَّهِ أَشَدَّهُمَا حُبًّا لِصَاحِبِهِ".

933. Əbu əd-Dərdə ؓ mərfu olaraq rəvayət edərək demişdir: “Allah xatirinə bir-birini görmədən sevən iki kişidən Allaha ən sevimli olanı dostunu ən çox sevəndir”.²

۹۳۴ - عَنْ أَنَسِ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا تَحَابَّأَا الرَّجُلَانِ إِلَّا كَانَ أَحَبُّهُمَا أَشَدَّهُمَا حُبًّا لِصَاحِبِهِ.

934. Rəvayət edilir ki, Ənəs ؓ demişdir: “Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Bir-birini sevən iki (mömin) kişinin ən fəzilətli, əlbəttə ki, qardaşına sevgisi daha çox olanıdır”.³

۹۳۵ - عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "لِيَبْعَثَنَّ اللَّهُ أَقْوَامًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي وَجْهِهِمُ النُّورُ عَلَى مَنَابِرِ اللُّوْلُو، يَغِطُّهُمْ النَّاسُ، لَيْسُوا بِأَنْبِيَاءَ وَلَا شُهَدَاءَ". قَالَ: فَجِئْنَا أَعْرَابِيَّ عَلَى رَكْبَتَيْهِ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ حَلِّمْنَا لَنَا نَعْرِفَهُمْ. قَالَ: هُمُ الْمُتَحَابُّونَ فِي اللَّهِ، مِنْ قِبَالِ شَيْءٍ وَبِلَادِ شَيْءٍ، يَجْتَمِعُونَ عَلَى ذِكْرِ اللَّهِ يَذْكُرُونَهُ.

935. Rəvayət edilir ki, Əbu əd-Dərdə ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Qiyamət günü Allah üzləri nur saçan qövmələr dirildəcək. Onlar mirvaridən düzəldilən minbərlərin üzərində duracaqlar, insanlar onlara qibtə edəcəklər, halbuki, onlar nə peyğəmbərlər, nə də şəhidlər olacaqlar”. Bir bədəvi diz üstə çökərək dedi: “Ey Allahın Elçisi, onları vəsf et ki, biz onları tanıyaq”. O buyurdu: “Onlar müxtəlif tayfalardan və ölkələrdən olub, bir-birini Allaha üçün sevənlərdir. Onlar bir yerə toplanaraq Allahı zikr edirlər”.⁴

¹ Ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 147, 16572. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 1937.

² Ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 1798. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 3016.

³ Əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 544. Hədis səhihdir. Bax: Səhih Ədəbul-Mufrad, 423.

⁴ Əl-Heysəmi “Məcməuz-Zəvaid” 16770. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1509.

۹۳۶ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ مِنْ عِبَادِ اللَّهِ عِبَادًا كَسُوا بِأَنْبِيَاءَ، يُعْطِيهِمُ الْأَنْبِيَاءُ وَالشُّهَدَاءُ». قِيلَ: مَنْ هُمْ لَعَلْنَا نَحِبُّهُمْ؟ قَالَ: «هُمْ قَوْمٌ تَحَابُّوا بِنُورِ اللَّهِ مِنْ غَيْرِ أَرْحَامٍ وَلَا أَنْسَابٍ، وَجُوهُهُمْ نُورٌ عَلَى مَنَابِرٍ مِنْ نُورٍ، لَا يَخَافُونَ إِذَا خَافَ النَّاسُ وَلَا يَحْزَنُونَ إِذَا حَزِنَ النَّاسُ ثُمَّ قُرَأَ {أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ}».

936. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Həqiqətən, Allahın elə qulları var ki, onlar peyğəmbər deyillər, (lakin) peyğəmbərlər və şəhidlər onlara qibtə edəcəklər”. Səhabələr dedilər: “Onların kim olduğunu bizə bildir ki, biz də onları sevək”. O buyurdu: “Onlar aralarında qohumluq əlaqələri olmadan Allahın nuru ilə bir-birini sevən bir qövmdür. (Qiyamət günü) onlar nurdan olan minbərlərin üzərində üzləri nur saçaraq duracaqlar. Onlar insanların qorxduğu zaman qorxmaz, insanların kədərləndiyi zaman da kədərlənməzlər”. Sonra Allah Elçisi ﷺ bu ayəni oxudu: “Şübhəsiz ki, Allahın dostlarının heç bir qorxusu yoxdur və onlar kədərlənməyəcəklər” (Yunus, 62)”¹

۹۳۷ - عَنْ أَنَسٍ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَا تَوَادَّ اثْنَانِ فِي اللَّهِ حَلًّا وَعَزًّا أَوْ فِي الْإِسْلَامِ، فَيَفْرَقَ بَيْنَهُمَا إِلَّا بِذَنْبٍ يُحْدِثُهُ أَحَدُهُمَا.

937. Ənəs ibn Məlik ؓ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “İki nəfərdən birinin etdiyi günah onların arasını vursa, bu iki nəfər bir-birini Allah ﷻ xatirinə və ya din yolunda sevmiş sayılmazlar”²

Allah rızası üçün sevən bunu bildirməlidir

۹۳۸ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ رَجُلًا كَانَ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَمَرَّ بِهِ رَجُلٌ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي لِأُحِبُّ هَذَا. فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «أَعَلِمْتَهُ». قَالَ لَا قَالَ «أَعْلِمْتَهُ». قَالَ فَلَجَحَهُ فَقَالَ إِنِّي أُحِبُّكَ فِي اللَّهِ. فَقَالَ أَحَبُّكَ الَّذِي أَحَبَبْتَنِي لَهُ.

938. Ənəs ibn Malik ؓ rəvayət edir ki, bir gün Peyğəmbərin ﷺ yanında olan bir kişi yaxından keçən bir adamı görüb dedi: “Ey Allahın Elçisi, mən bu adamı sevirəm!” Peyğəmbər ﷺ ondan soruşdu: “(Bunu) ona bildirmisən?” O: “Xeyr!”- deyə cavab verdikdə Peyğəmbər ﷺ: “Get, bunu ona bildir!”- deyə buyurdu. O, həmin adamın yanına çatıb dedi: “Həqiqətən

¹ İbn Hibban, 572. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 3023.

² əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 401. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 637.

tən, mən səni Allah xatirinə sevirəm!" O: "Məni xatirinə sevdiyin (Allah) da səni sevsin!"³ - dedi".³

٩٣٩ - عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : إِذَا أَحَبَّ أَحَدُكُمْ أَخَاهُ فِي اللَّهِ ، فَلْيَبِينْ لَهُ فَإِنَّهُ خَيْرٌ فِي الْأَلْفَةِ وَأَبْقَى فِي الْمَوَدَّةِ.

939. Rəvayət edilir ki, Əli ibn Hüseyin عليه السلام demişdir: "Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: "Sizlərdən biri (mömin) qardaşını Allah üçün sevdiyi zaman, qoy bunu ona bildirsin. Həqiqətən, bu, dostluq münasibətinin möhkəmlənməsi üçün daha xeyirli və mehriban davranışın sürəkli olması üçün daha münasibdir".⁴

Rəhmli ol ki, Allah da sənə rəhm etsin

٩٤٠ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ : أتى النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلٌ وَمَعَهُ صَبِيٌّ ، فَجَعَلَ يَضُمُّهُ إِلَيْهِ ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : أترحمه؟ قال : نعم ، قال : فالله أرحم بك منك به ، وهو أرحم الراحمين .

940. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: "Bir nəfər qucağındakı körpə ilə Peyğəmbərin ﷺ yanına gəldi. O, körpəni bərk-bərk qucaqlamışdı. Peyğəmbər ﷺ dedi: "Ona rəhm edirsənmi?" Adam: "Bəli" – deyə cavab verdi. (Onda) Peyğəmbər ﷺ dedi: "Allah sənə sənə ona (uşağa) rəhm etdiyindən daha çox rəhm edir. O, rəhmlilərin ən Rəhmlisidir".⁵

٩٤١ - عَنْ عَائِشَةَ أَنَّهَا قَالَتْ جَاءَتْنِي مِسْكِينَةٌ تَحْمِلُ ابْنَتَيْنِ لَهَا فَأَطْعَمْتُهُمَا ثَلَاثَ تَمَرَاتٍ فَأَعْطَتُ كُلَّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا تَمْرَةً وَرَفَعْتُ إِلَى فِيهَا تَمْرَةً لِتَأْكُلَهَا فَاسْتَطْعَمْتُهُمَا ابْنَتَاهَا فَشَقَّتْ التَّمْرَةَ الَّتِي كَانَتْ تُرِيدُ أَنْ تَأْكُلَهَا بَيْنَهُمَا فَأَعْجَبَنِي شَأْنُهَا فَذَكَرْتُ الَّذِي صَنَعْتُ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَوْجَبَ لَهَا بِهَا الْجَنَّةَ أَوْ أَعْتَقَهَا بِهَا مِنَ النَّارِ وَمَا يُعْجِبُكَ مِنْ ذَلِكَ؟ لَقَدْ رَحِمَهَا اللَّهُ بِرَحْمَتِهَا صَبِيَّهَا

941. Rəvayət edilir ki, Aişə رضي الله عنها demişdir: "Bir gün mənim yanıma iki qızını üstündə gəzdirən yoxsul bir qadın gəldi. Mən ona üç dənə xurma verdim.

¹ Transkripsiyası: İnni: uhibbukə filləh.

² Transkripsiyası: Əhəbbəkəlləzi: əhbəbtəni: ləhu.

³ Əbu Davud, 5125, 5127; İbn Hibban, 571. Hədis həsəndir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 5017.

⁴ Vaki ibn əl-Cərrah "Zühd" 331, 337; İbn Əbud-Dunyə "əl-İxvan" 69. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1199.

⁵ əl-Buxari "Ədəbul-Mufrad" 377. Hədisin isnadı səhihdir. Bax: əl-Buxari "Ədəbul-Mufrad" 290.

O da qızlarının hərəsinə bir xurma verdi. Qalan bir xurmanı yemək üçün ağzına apardıqda, qızlarının onu da yemək istədiklərini görüb xurmanı onların arasında bölüşdürdü. Qadının hərəkəti çox xoşuma gəldi və onun bu əməli haqqında Allah Elçisinə ﷺ söylədim. O da belə buyurdu: “Həqiqətən, Allah bu əməlinə görə ona Cənnəti vacib etmişdir və ya Cəhənnəm odundan azad etmişdir”.¹ Digər rəvayətdə deyilir: “Səni təəcübləndirən nədir? O, körpələrinə rəhm etdiyinə görə Allah da ona rəhm etdi”.²

۹۴۲ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ارْحَمُوا تُرْحَمُوا، وَأَغْفِرُوا يَغْفِرُ اللَّهُ لَكُمْ، وَيُلْ بِأَقْمَاعِ الْقَوْلِ، وَيُلْ لِلْمُصْرِيَيْنَ الَّذِينَ يُصْرُونَ عَلَى مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ.

942. Abdullah ibn Amr ibn əl-As رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Rəhm edin ki, sizə də rəhm edilsin! Bağışlayın ki, Allah da sizi bağışlasın.³ Söz qıflarının⁴ vəy halına! Gördükləri işlərdə bilərəkdən inad edən inadkarların vəy halına!^{5/6}

۹۴۳ - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ رَحِمَ وَلَوْ ذَبِيحَةً، رَحِمَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ... قَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي لَأَذْبِحُ الشَّاةَ فَأَرْحَمُهَا، أَوْ قَالَ: إِنِّي لَأَرْحِمُ الشَّاةَ أَنْ أذْبِحَهَا، قَالَ: «وَالشَّاةُ إِنْ رَحِمْتَهَا، رَحِمَكَ اللَّهُ» مَرَّتَيْنِ.

943. Rəvayət edilir ki, Əbu Umamə رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim qurbanlıq heyvanına belə rəhm etsə, Qiyamət günü Allah ona rəhm edər”.⁷ Digər rəvayət də deyilir: “Bir nəfər Peyğəmbərə رضي الله عنه dedi: “Ey Allahın Elçisi, mən qoç kəsdikdə ona yazığım gəlir” (yaxud: “qoçu

¹ Muslim, 2630, 4764, 6863.

² əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 89. Hədis səhihdir. Bax: əl-Buxari “Səhih Ədəbul-Mufrad” 66.

³ Bunun əks anlamından aydın olur ki, rəhm etməyən kimsəyə rəhm edilməz, bağışlamayan kimsə bağışlanmaz.

⁴ Burada “söz qıfları” deyildikdə, eşitdiyini bir qulağından alıb o biri qulağından buraxan, Allahın və Onun peyğəmbərinin رضي الله عنه buyurduqlarını qəbul edib İslam əxlaqına yiyələnmək istəməyən kimsələr nəzərdə tutulur.

⁵ Bunlar o kəslərdir ki, haqqı bilə-bilə bildiyinin əksini edir, yəni günah işlər görür və bunu davamlı şəkildə edirlər. Hədisdə keçən “vəy halına” sözü belələrinin aqibətinin çox pis olacağına dəlalət edir.

⁶ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 380. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 2257.

⁷ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 381. Hədis həsəndir. Bax: əl-Buxari “Səhih Ədəbul-Mufrad” 294.

kəsməyə əlim gəlmir).” Peyğəmbər ﷺ iki dəfə təkrar buyurdu: “Sən qoça rəhm etsən, Allah da sənə rəhm edər”.¹

۹۴۴ - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ رَحِمَ وَلَوْ ذَيْحَةَ عَصْفُورٍ، رَحِمَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

944. Rəvayət edilir ki, Əbu Umamə ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim bir balaca quşun belə kəsilməsinə rəhm edərsə, Qiyamət günü Allah ona rəhm edər”.²

۹۴۵ - عَنْ جَرِيرٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ لَا يَرْحَمُ لَا يَرْحَمُ، وَمَنْ لَا يَغْفِرُ لَا يُغْفَرُ لَهُ، وَمَنْ لَا يَتُوبُ لَا يُتَابُ عَلَيْهِ».

945. Rəvayət edilir ki, Cərir ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Rəhm etməyə nə rəhm edilməz, bağışlamayan bağışlanmaz, tövbə etməyənin də tövbəsi qəbul olunmaz!”³

۹۴۶ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَتَا، وَيَعْرِفَ حَقَّ كَبِيرَتَا، فَلَيْسَ مِنَّا».

946. Əbu Hureyra ؓ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurmuşdur: “Kiçiyimizə rəhm etməyə nə və böyüyümüzün haqqını tanımayan adam bizdən deyil”.⁵

۹۴۷ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «الرَّاحِمُونَ يَرْحَمُهُمُ الرَّحْمَنُ أَرْضًا يَرْحَمُهُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ».

¹ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 373. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 2264.

² ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 7915. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 27.

³ ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 2476. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 6600.

⁴ Başda valideynlər olmaqla babanın, nənənin, əminin, dayının, bibinin, xalanın, elm əhlinin və s. yaşlı insanların hörmətini saxlamaq, onları layiqincə qiymətləndirmək, onların üzünə ağ olmamaq, onların yanında ədəbsizlik etməmək və onların haqqına aid başqa bu kimi vacibləri və müstəhəbləri yerinə yetirməyə nə kimsə Peyğəmbərin ﷺ yolunu tutub gedən və onun Sünnəsinə sarılan müsəlmanlardan sayıla bilməz. Bu məsələdə, yəni “bizdən deyildir” sözünün izahında diqqətli olmaq gərəkdir. Yəni böyüyün haqqını tapdalamaq və buna bənzər başqa günah işlətmək günahı edən kimsəni İslamdan çıxarmır.

⁵ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 353. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 6540.

947. Abdullah ibn Amr ibn əl-As رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Rəhm edənlərə ər-Rahmən (Mərhəmətli Allah) rəhm edər. Yerdəkilərə rəhm edin ki, göydəki (Allah) sizə rəhm etsin”.¹

٩٤٨ - عَنْ أَبِي عُمَرَ، أَنَّ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ اسْتَعْمَلَ رَجُلًا، فَقَالَ الْعَامِلُ: إِنَّ لِي كَذَا وَكَذَا مِنَ الْوَلَدِ، مَا قَبِلْتُ وَاحِدًا مِنْهُمْ، فَرَعَمَ عُمَرُ، أَوْ قَالَ عُمَرُ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَا يَرْحَمُ مِنْ عِبَادِهِ إِلَّا أَبْرَهُمْ

948. Əbu Osman رضي الله عنه rəvayət edir ki, Ömər رضي الله عنه bir kişiyyə iş tapşırırdı. Kişi dedi: “Mənim filan qədər övladım var, amma onlardan heç birini öpməmişəm”. Ömər رضي الله عنه dedi: “Allah ﷻ qullarından yalnız qayğıkeş olanlara rəhm edir”.²

٩٤٩ - عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ قَدِمَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَبِيٌّ فَإِذَا امْرَأَةٌ مِنَ السَّبِيِّ قَدْ تَحَلَّبُ تُدَيِّهَا تَسْتَقِي إِذَا وَجَدَتْ صَبِيًّا فِي السَّبِيِّ أَخَذَتْهُ فَأَلْصَقَتْهُ بِبَطْنِهَا وَأَرْضَعَتْهُ فَقَالَ لَنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتُرُونَ هَذِهِ طَارِحَةً وَكَدَهَا فِي النَّارِ قُلْنَا لَا وَهِيَ تَقْدِرُ عَلَى أَنْ لَا تَطْرَحَهُ فَقَالَ لِلَّهِ أَرْحَمُ بِعِبَادِهِ مِنْ هَذِهِ بِوَلَدِهَا.

949. Ömər ibn Xəttab رضي الله عنه rəvayət edir ki, (bir dəfə döyüşdə götürülmüş) əsirləri Peyğəmbərin ﷺ yanına gətirdilər. Əsirlərin arasında olan bir qadın döşündən süd sağıb (körpələrə) içirdirdi. Əsirlər arasında körpə uşaq tapan kimi onu qucağına alıb əmizdirirdi”. Onda Peyğəmbər ﷺ bizdən soruşdu: “Sizcə bu qadın körpəsini oda atarmı?” Biz dedik: “Əgər bu ixtiyar onun əlində olsa, xeyr, (atmaz)”. Peyğəmbər ﷺ dedi: “Allahın Öz qullarına olan mərhəməti bu qadının öz körpəsinə olan mərhəmətindən (qat-qat) üstündür”.³

Allah rızasının fəziləti

٩٥٠ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «مَنْ اسْتَعَاذَ بِاللَّهِ فَأَعْيَدُوهُ وَمَنْ سَأَلَكُمْ بِاللَّهِ فَأَعْطُوهُ وَمَنْ اسْتَجَارَ بِاللَّهِ فَأَجِرُوهُ وَمَنْ آتَى إِلَيْكُمْ مَعْرُوفًا فَكَافَرُوهُ فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فَادْعُوا لَهُ حَتَّى تَعْلَمُوا أَنْ قَدْ كَافَرْتُمُوهُ»... «وَمَنْ دَعَاكُمْ فَأَجِيبُوهُ»

950. Rəvayət edilir ki, İbn Ömər رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim Allaha sığınaraq sizdən sığınacaq istəyərsə, ona sığınacaq verin! Kim Allah xatirinə sizdən istəyərsə, ona istədiyini verin! Kim Allah xatirinə

¹ əl-Beyhəqi “Sunənul-Kubra” 17905, 17962, 18362; Əbu Davud, 4943. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 925.

² əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 99. Hədisin isnadı səhihdir. Bax: Səhih Ədəbul-Mufrad, 72.

³ əl-Buxari, 5540, 5999.

sizdən aman diləyərsə, ona aman verin! Kim də sizə bir yaxşılıq edərsə, onun əvəzini verin! Əgər əvəzini verəcək bir şey tapmasanız, ona əvəz verdiyinizə əmin olana qədər onun üçün dua edin!”¹ Digər rəvayətdə bu əlavə var: “Kim sizi (Allah xatirinə) çağırırsa, onun çağırışını qəbul edin”.²

۹۵۱ - سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَحِيمًا، وَكَانَ لَا يَأْتِيهِ أَحَدٌ إِلَّا وَعَدُّهُ، وَأَنْجَزَ لَهُ إِنْ كَانَ عِنْدَهُ، وَأَقِيمَتِ الصَّلَاةُ، وَجَاءَهُ أَعْرَابِيٌّ فَأَخَذَ بِثَوْبِهِ فَقَالَ: إِنَّمَا بَقِيَ مِنِّي حَاجَتِي يَسِيرَةً، وَأَخَافُ أَنْسَاهَا، فَقَامَ مَعَهُ حَتَّى فَرَغَ مِنِّي حَاجَتِي، ثُمَّ أَقْبَلَ فَصَلَّى.

951. Rəvayət edilir ki, Ənəs ibn Malik ؓ demişdir: “Peyğəmbər ﷺ rəhmli idi. O, (ehtiyacdən dolayı) onun yanına gələndə hər kəsə söz verər, sonra da imkan daxilində verdiyi sözə əməl edərdi.³ Bir gün namaza iqamə verildiyi zaman bir bədəvi gəlib onun ətəyindən tutdu və dedi: “Mənim bir az ehtiyacım var, qorxuram ki, yadımdan çıxar”. Peyğəmbər ﷺ gedib onun ehtiyacını ödədi, sonra da qayıdıb namazı qıldırıdı”.⁴

Allahın verdiyi rüsxətlərdən istifadə etmək

۹۵۲ - عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ أَنْ تُؤْتَى رُخْصَتُهُ كَمَا يَكْرَهُ أَنْ تُؤْتَى مَعْصِيَتُهُ».

952. Rəvayət edilir ki, İbn Ömər ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Allah günah edilməsini sevmədiyi kimi rüsxətlərinə də əməl edilməsini sevir”.¹

¹ Nəsəi “Sunən” 2566, 2579. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 254.

² Əbu Davud, 5111. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 1943.

³ Peyğəmbər ﷺ ehtiyacı olan kimsəni əliboş qaytarmaz, istədiyini ona verər, yaxud ona xoş söz deyər. Peyğəmbərin ﷺ olduqca əliaçıq olması bir çox hədislərdə öz təsdiqini tapmışdır. Həmin hədislərin birində rəvayət edilir ki, Səhl ؓ demişdir: “Bir dəfə bir qadın Peyğəmbərə ﷺ haşiyələnmiş parçadan tikilmiş bir bürüncək gətirdi və ona: “Mən bunu öz əllərimlə toxumuşam və gətirmişəm ki, onu sənə geyindirir”– dedi. Peyğəmbər ﷺ ehtiyac üzündən bürüncəyi götürdü, sonra da onu geyib bizim yanımıza gəldi. Səhabələrdən biri onu tərifləyib: “Nə gözəl bürüncəkdir, onu mənə bağışla!”– dedi. Camaat da ona: “Sən yaxşı iş görmədin. Axı Peyğəmbər ﷺ onu ehtiyac üzündən geyinmişdi. Sən bilə-bilə ki, o, heç kəsə “yox” demir, bunu ondan istədin”– dedi. Onda həmin adam belə cavab verdi: “Vallahı ki, mən bunu ondan geyinmək üçün istəmədim. Mən bu bürüncəyi ondan ona görə istədim ki, bu, mənim kəfənim olsun”. Səhl dedi: “(Axırda) həmin bürüncək onun kəfəni oldu”. (əl-Buxari, 1198, 1277).

⁴ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 278. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 2094.

¹ Əhməd, 5866, 5873, 6004, 6012. Hədis səhihdir. Bax: İrvaul-Ğalil, 564.

Bir-birini Allah rızası üçün sevnələr

۹۵۳ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَيْنَ الْمُتَحَابُّونَ بِحِلَالِي الْيَوْمِ أَظْلَهُمْ فِي ظِلِّي يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلِّي»

953. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Allah Qiyamət günü buyuracaq: “Ucalığıma görə bir-birini sevnələr hanı? Bu gün - Mənim kölgəmdən başqa heç bir kölgənin olmadığı gün - Mən onları Öz kölgəmdə kölgələndirəcəyəm”.¹

۹۵۴ - عَنْ عُبَادَةَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: حَقَّتْ مَحَبَّتِي لِلْمُتَحَابِّينَ فِيَّ وَحَقَّتْ مَحَبَّتِي لِلْمُتَوَاصِلِينَ فِيَّ وَحَقَّتْ مَحَبَّتِي لِلْمُتَنَاصِحِينَ فِيَّ وَحَقَّتْ مَحَبَّتِي لِلْمُتَرَاوِرِينَ فِيَّ وَحَقَّتْ مَحَبَّتِي لِلْمُتَبَادِلِينَ فِيَّ. الْمُتَحَابُّونَ فِيَّ عَلَى مَنَابِرٍ مِنْ نُورٍ يَعْطِطُهُمْ بِمَكَانِهِمُ النَّبِيُّونَ وَالصَّادِقُونَ وَالشُّهَدَاءُ»

954. Rəvayət edilir ki, Ubadə ibn əs-Samit رضي الله عنه demişdir: “Mən Allah Elçisinin صلى الله عليه وسلم belə dediyini eşitmişəm: “Uca Allah buyurdu: “Bir-birini Mənə görə sevnələrə məhəbbətim vacib olmuşdur. Mənə görə bir-birinə bağlı olanlara məhəbbətim vacib olmuşdur. Mənə görə bir-birinə nəsihət edənlərə (və səmimi olanlara) məhəbbətim vacib olmuşdur. Mənə görə bir-birini ziyarət edənlərə məhəbbətim vacib olmuşdur. Mənə görə bir-birinə qarşı fədakar olanlara məhəbbətim vacib olmuşdur. Mənə görə bir-birini sevnələrə nurdan minbərlər var. Nəbilər, siddiqlər və şəhidlər onların olduqları yerə qibtə edərlər”.²

۹۵۵ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ رَجُلًا زَارَ أَخًا لَهُ فِي قَرْيَةٍ أُخْرَى فَأَرَادَ اللَّهُ لَهُ عَلَى مَدْرَجَتِهِ مَلَكًا فَلَمَّا أَتَى عَلَيْهِ قَالَ أَيْنَ تُرِيدُ قَالَ أُرِيدُ أَخًا لِي فِي هَذِهِ الْقَرْيَةِ قَالَ هَلْ لَكَ عَلَيْهِ مِنْ نِعْمَةٍ تُرِيدُهَا قَالَ لَا غَيْرَ أَنِّي أَحْبَبْتُهُ فِي اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ فَإِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكَ بَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَبَّكَ كَمَا أَحْبَبْتَهُ فِيهِ قَالَ الشَّيْخُ أَبُو أَحْمَدَ أَخْبَرَنِي أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ زُنْحُوَيْةَ الْقَشِيرِيُّ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى بْنُ حَمَادٍ حَدَّثَنَا حَمَادُ بْنُ سَلَمَةَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ نَحْوَهُ

955. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurmuşdur: “(Bir gün) bir kişi başqa kənddə olan bir (din) qardaşını ziyarət etməyə getdi. Allah onu güdmək üçün onun yoluna bir mələk göndərdi. Mələk onun yanına gəldikdə dedi: “Hara (getmək) istəyirsən?” Kişi dedi: “Bu

¹ Muslim, 2566, 4655, 6713.

² əs-Suyuti “Cəmius-Sağir” 6044. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 4321.

kənddəki qardaşımı (ziyarət etmək) istəyirəm”. Mələk dedi: “Səninlə onun arasında bir nemətmi var?” Kişi dedi: “Xeyr, mən onu Allah ﷺ üçün sevdim”. Mələk dedi: “Mən Allahın sənə göndərdiyi elçisiyəm. Sən onu Allah üçün sevdiyin kimi Allah da səni sevdi”.¹

٩٥٦ - عَنْ أَنَسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَا مِنْ عَبْدٍ أَتَى أَخَاهُ لِيُزُورَهُ فِي اللَّهِ، إِلَّا نَادَى مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ: أَنْ طِبْتَ، وَطَابَتْ لَكَ الْجَنَّةُ، وَإِلَّا قَالَ اللَّهُ فِي مَلَكُوتِ عَرْشِهِ: عَبْدِي زَارَ فِيَّ، وَعَلَى قِرَاهُ، فَلَمْ أَرْضَ لَهُ بِقِرَى دُونَ الْجَنَّةِ»

956. Ənəs ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Hər hansı bir bəndə öz qardaşını Allah rızası üçün ziyarət etməyə getdiyi zaman səmədan bir carçı belə deyir: “Xoş gəldin. Sənin üçün Cənnət uğurlu oldu”. Allah Öz Ərşinin səltənətində isə belə buyurur: “Qulum Mənim üçün (qardaşını) ziyarət etdi, ona ziyafət vermək Mənə aiddir. Mən ona Cənnətdən başqa bir ziyafətə razı olmaram”.²

٩٥٧ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الْمُؤْمِنُ مَرَّةً أَحَبُّهُ، وَالْمُؤْمِنُ أَخُو الْمُؤْمِنِ، يَكْفُ عَلَيْهِ ضِعْفَتَهُ، وَيَحُوطُهُ مِنْ وَرَائِهِ.

957. Əbu Hureyra ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Mömin öz qardaşının güzgüsüdür. Mömin möminin qardaşdır. Onu həlak olmağa qoymaz və ona arxa olar”.⁴

٩٥٨ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ أَخْبَرَهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ، لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يُسْلِمُهُ، وَمَنْ كَانَ فِي حَاجَةِ أَحَبِّهِ كَانَ اللَّهُ فِي حَاجَتِهِ، وَمَنْ فَرَّجَ عَنْ مُسْلِمٍ كُرْبَةً فَرَّجَ اللَّهُ عَنْهُ كُرْبَةً مِنْ كُرْبَاتِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

¹ Muslim, 2567, 4656.

² Əbu Yalə, 4140. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 2632.

³ Burada “ona arxa olar” deyildikdə, möminin hər zaman bacardığı qədər öz mömin qardaşını qoruması, onu müdafiə etməsi və ona zərər vurmaması nəzərdə tutulur. Bunlar hər bir mömindən tələb olunan işlərə aiddir. Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Bir-birinizə həsəd aparmayın, bir-birinizlə rəqabət aparmayın, bir-birinizə nifrət etməyin, bir-birinizə arxa çevirməyin, biriniz digərinizin ticarətinin üzərindən ticarət etməsin. Ey Allahın qulları, qardaş olun! Müsəlman müsəlmanın qardaşdır, ona zülm etməz, onu köməksiz qoymaz və onu alçaltmaz.” Peyğəmbər ﷺ qəlbinə işarə edərək üç kərə: “Təqva bax, buradadır” – deyə təkrar etdi. Sonra o, davam edib dedi: “Adamın şəxsi əməli sahibi olması üçün öz müsəlman qardaşını alçaltması kifayət edər. Müsəlmanın qanı da, malı da, namusu da digər müsəlmana haramdır”. (Muslim, 4650, 6706).

⁴ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 239. Hədis həsəndir. Bax: Səhih Ədəbul-Mufrad, 178.

958. Abdullah ibn Ömər رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: “Müsəlman müsəlmanın qardaşdır; ona zülm etməz və onu ələ verməz. Kim qardaşının ehtiyacını ödəyərsə, Allah da onun ehtiyacını ödəyər. Kim bir müsəlmanı bir sıxıntıdan qurtararsa, Allah da onu Qiyamət gününün sıxıntılarının birindən qurtarar. Kim bir müsəlmanın eyiblərini örtərsə, Allah da Qiyamət günü onun eyiblərini örtər”.¹

٩٥٩ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَخُونُهُ وَلَا يَكْذِبُهُ وَلَا يَخْذُلُهُ كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ عَرَضُهُ وَمَالُهُ وَدَمُهُ التَّقْوَى هَا هُنَا بِحَسَبِ أَمْرٍ مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْتَقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ».

959. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Müsəlman müsəlmanın qardaşdır. Ona xəyanət etməz, ona yalan danışmaz, öz dəstək və köməyini ondan əsirgəməz. Hər bir müsəlmanın namusu, malı və qanı digər müsəlmana haramdır. İnsanın pis adam olması üçün müsəlman qardaşına nifrət etməsi kifayətdir”.²

¹ əl-Buxari, 2242, 2442; Muslim, 2580, 4677, 6743.

² ət-Tirmizi, 1927, 2052. Hədis səhihdir. Bax: İrvaul-Ğalil, 8/99-100.

ÖLÜM

Ölən müsəlman üçün digər müsəlmanların şahidlikləri

۹۶۰ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَمُوتُ فَيَشْهَدُ لَهُ أَرْبَعَةٌ أَهْلِ آيَاتٍ مِنْ حَيْرَانِهِ الْأَدْنِيِّينَ أَنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ إِلَّا خَيْرًا إِلَّا قَالَ اللَّهُ قَدْ قَبِلْتُ عِلْمَكُمْ وَعَفَرْتُ لَهُ مَا لَا تَعْلَمُونَ»

960. Rəvayət edilir ki, Ənəs ibn Malik رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Bir müsəlman öldükdə ən yaxın qonşularından dörd nəfər onun xeyirli (insan olduğunu) bildiklərinə şahidlik edərlərsə, Allah belə buyurur: “Mən sizin bildiklərinizi qəbul etdim və sizin bilmədiklərinizi də ona bağışladım”.¹

۹۶۱ - عَنِ الرَّبِيعِ بِنْتِ مَعُوذٍ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا صَلَّوْا عَلَيَّ جَنَازًا فَاتَّقُوا خَيْرًا، يَقُولُ الرَّبُّ: أَحْرَزْتُ شَهَادَتَهُمْ فِيمَا يَعْلَمُونَ، وَأَغْفِرُ لَهُ مَا لَا يَعْلَمُونَ».

961. Rəvayət edilir ki, Rubeyyi bint Muəvviz رضي الله عنها demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Bir cənazə xeyirlə yad edilirsə, Allah buyurur: “Onların bilib şahidlik etdiklərini qəbul etdim, onların bilmədiklərini isə ona bağışladım”.³

۹۶۲ - عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَيُّمَا مُسْلِمٍ شَهِدَ لَهُ أَرْبَعَةٌ بِخَيْرٍ أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ». فَقُلْنَا: وَثَلَاثَةً، قَالَ: «وَتَلَاثَةً». فَقُلْنَا: وَاثْنَانِ قَالَ: «وَاثْنَانِ». ثُمَّ لَمْ نَسْأَلْهُ عَنِ الْوَاحِدِ.

962. Rəvayət edilir ki, Ömər ibn Xəttab رضي الله عنه demişdir: “Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Hansı bir müsəlmanın yaxşı əməl sahibi olduğuna dörd nəfər (müsəlman) şahidlik etsə, Allah onu Cənnətə daxil edər. Biz: “Bəs üç nəfər (olsa)?” - deyə soruşduq. O: “Üç nəfər də (olsa)” - deyə cavab verdi. Biz: “Bəs iki nəfər (olsa)?” - deyə soruşduq. O: “İki nəfər də (olsa)” - deyə cavab verdi. Bundan sonra biz artıq bir nəfər haqqında soruşmadıq”.⁴

Ölüm ayağında möminin qəlbində nə olmalıdır?

۹۶۳ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ عَلَى شَابٍّ وَهُوَ فِي الْمَوْتِ فَقَالَ «كَيْفَ تَجِدُكَ؟». قَالَ وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ

¹ Əhməd, 13052, 13889; Əbu Yalə, 3481; İbn Hibban, 3026; əl-Hakim, 1398. Hədis həsən li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 3515.

² Rubeyyi bint Muəvviz ibn Haris əl-Ənsariyyə رضي الله عنها Peyğəmbərin ﷺ səhabəsidir. Abdul-Məlik ibn Mərvanın xilafəti dövründə, təqribən hicrətin 70-ci illərində vəfat etmişdir.

³ əl-Buxari “Tarixul-Kəbir” 574. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1364.

⁴ əl-Buxari, 1279, 1368.

إِنِّي أَرْجُو اللَّهَ وَإِنِّي أَخَافُ ذُنُوبِي. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «لَا يَجْتَمِعَانِ فِي قَلْبِ عَبْدٍ فِي مِثْلِ هَذَا الْمَوْطِنِ إِلَّا أَعْطَاهُ اللَّهُ مَا يَرْجُو وَآمَنَهُ مِمَّا يَخَافُ».

963. Ənəs رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ ölüm ayağında olan bir gəncin yanına daxil oldu və ondan soruşdu: “Özünü necə hiss edirsiniz?” Gənc dedi: “Vallahi, ey Allahın Elçisi! Mən Allaha ümid edirəm və günahlarımdan qorxuram”. Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Belə bir vaxtda qulun qəlbində bu iki şey birləşsə, Allah ona ümid etdiyini verər və qorxduğundan da əmin edər”.¹

Övladı ölən buna səbir edərsə...

٩٦٤ - عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ لَبِيدٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ مَاتَ لَهُ ثَلَاثَةٌ مِنَ الْوَالِدِ فَاحْتَسَبَهُمْ دَخَلَ الْجَنَّةَ»، قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَاثْنَانِ؟ قَالَ: «وَاثْنَانِ»، قُلْتُ لِجَابِرٍ: وَاللَّهِ، أَرَى لَوْ قُلْتُمْ وَاحِدًا لَقَالَ. قَالَ: وَأَنَا أَطْنُهُ وَاللَّهِ.

964. Mahmud ibn Ləbid رضي الله عنه rəvayət edir ki, Cabir ibn Abdullah رضي الله عنه demişdir: “Mən Peyğəmbərin ﷺ belə dediyini eşitmişəm: “Kimin üç uşağı vəfat etsə və o, bu itkiyə səbir edib savabını Allahdan umarsa, Cənnətə daxil olar.” Biz dedik: “Ey Allahın Elçisi, bəs ikisi necə?” O, dedi: “İkisi olsa da!” (Mahmud ibn Ləbid dedi:) “Mən Cabirə dedim: “Vallahi, güman edirəm ki, əgər siz birini desəydiniz, ona da (“bəli”) deyərdi”. Cabir dedi: “Vallahi ki, mən də belə güman edirəm”.²

٩٦٥ - حَدَّثَنِي أُمُّ سُلَيْمٍ قَالَتْ: كُنْتُ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «يَا أُمَّ سُلَيْمٍ مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَمُوتُ لَهَا ثَلَاثَةٌ أَوْلَادٍ، إِلَّا أَدْخَلَهَا اللَّهُ الْجَنَّةَ بِفَضْلِ رَحْمَتِهِ إِيَّاهُمْ»، قُلْتُ: وَاثْنَانِ؟ قَالَ: «وَاثْنَانِ». «...وَمَا مِنْ رَجُلٍ أَعْتَقَ مُسْلِمًا إِلَّا جَعَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ كُلَّ عَضْوٍ مِنْهُ، فَكَأَنَّهُ لِكُلِّ عَضْوٍ مِنْهُ».

965. Rəvayət edilir ki, Ummu Suleym رضي الله عنها³ demişdir: “Bir gün mən Peyğəmbərin ﷺ yanında ikən o, dedi: “Ey Ummu Suleym, üç uşağı vəfat etmiş

¹ Ət-Tirmizi, 983, 999. Hədis həsəndir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 1612.

² Əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 146. Hədis həsəndir. Bax: Əl-Buxari “Səhih Ədəbul-Mufrad” 109.

³ Ummu Suleym Rumeysa bint Milhan ibn Xalid əl-Ənsariyyə رضي الله عنها. Bu qadın Allah Elçisinin ﷺ xidmətçisi olan Ənəs ibn Malikin رضي الله عنه anasıdır. Ənsarın ən fəzilətli qadınlarından. Uhud və Huneyn döyüşlərində iştirak etmişdir. Yoldaşı Malik ibn Nadr vəfat etdikdən sonra İslamı qəbul etmək şərti ilə Əbu Talha Zeyd ibn Səhl əl-Ənsariyə رضي الله عنه ərə getmişdir. Yəni mehr olaraq

elə müsəlman cütlük¹ yoxdur ki, Allah onları uşaqlara olan mərhəmətinin lütfü sayəsində Cənnətə daxil etməsin". Mən dedim: "Bəs ikisi necə?" O, dedi: "İkisi olsa da!"² Digər rəvayətdə deyilir: "...Eləcə də, müsəlmanı köləlikdən azad edən elə bir adam yoxdur ki, Allah ﷺ o kölənin hər bir əzasının müqabilində onun bir əzasını (Cəhənnəm əzabından) xilas etməsin".³

۹۶۶ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَمُوتُ بَيْنَهُمَا ثَلَاثَةٌ أَوْلَادٍ لَمْ يُبَلِّغُوا الْجَنَّةَ إِلَّا أَدْخَلَهُمُ اللَّهُ بِفَضْلِ رَحْمَتِهِ إِيَّاهُمْ الْجَنَّةَ». قَالَ «يُقَالُ لَهُمْ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ فَيَقُولُونَ حَتَّى يَدْخُلَ آبَاؤُنَا فَيُقَالُ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ أَنْتُمْ وَأَبَاؤُكُمْ».

966. Əbu Hureyra ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: "Həddi buluğa çatmamış üç övladı vəfat edən elə bir müsəlman valideyn yoxdur ki, Allah onları Öz mərhəməti sayəsində Cənnətə daxil etməsin. (Qiyamət günü) onların övladlarına deyiləcək: "Cənnətə girin!" Onlar deyəcəklər: "Valideynlərimiz daxil olmayınca (biz girmərik)". Onlara deyiləcək: "Siz də, valideynləriniz də Cənnətə girin!"⁴

۹۶۷ - عَنْ فَرَّةَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَبِي النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَعَهُ ابْنُ لَهُ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «أُتِجِبُهُ». فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلَيْسَ اللَّهُ كَمَا أُحِبُّهُ. فَقَدَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ «مَا فَعَلَ ابْنُ فُلَانٍ». قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ مَاتَ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِأَبِيهِ «أَمَا تُحِبُّ أَنْ لَا تَأْتِيَ أَبَاكَ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ إِلَّا وَجَدْتَهُ يَنْتَظِرُكَ». فَقَالَ الرَّجُلُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلَيْسَ خَاصَّةً أَوْ لِكُلِّنَا قَالَ «بَلْ لِكُلِّكُمْ».

967. Qurra ibn İyəs ﷺ rəvayət edir ki, bir kişi oğlu ilə birlikdə Peyğəmbərin ﷺ yanına gəlirdi. Peyğəmbər ﷺ dedi: "Sən onu sevirsən?" O dedi: "Bəli, ey

Əbu Talhadan müsəlman olmağı tələb etmişdir. İmam Zəhəbi bu qadının başqa adlarının: Ğumeysa, Rumeysa, Uneyfə və Səhlə olduğunu da nəql etmişdir. Peyğəmbər ﷺ onu məhz Ğumeysa adı ilə müjdələmişdir (Siyər Əlam ən-Nübələ, 55-ci tərcümeyi-hal). Ənəs ibn Malik ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurmuşdur: "Cənnətə daxil oldum və qarşımda ayaq səsləri eşitdim. Mən: "Bu nə ayaq səsidir?" – deyə soruşdum. Mənə: "Bu, Ğumeysa bint Milhandır" – deyildi". (Əhməd, 11955, 11977, 12256, 12281. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 3368, 3370).

¹ Burada "cütlük" deyildikdə, uşağın valideynləri nəzərdə tutulur.

² əl-Buxari "Ədəbul-Mufrad" 149; ən-Nəsəi "Sunən" 1873, 1884; İbn Macə, 1605. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 2260.

³ əl-Buxari "Ədəbul-Mufrad" 150. Hədis səhihdir. Bax: əl-Buxari "Səhih Ədəbul-Mufrad" 109.

⁴ ən-Nəsəi "Sunən" 1853, 1876, 1887. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1991.

Allahın Elçisi, mən onu sevdiyim kimi Allah da səni sevsin". Peyğəmbər ﷺ onu bir müddət görmədikdə dedi: "Filankəsin oğlu necədir?" Səhabələr dedilər: "Ey Allahın Elçisi, o öldü". Peyğəmbər ﷺ onun atasına dedi: "Məgər sən Cənnətin qapılarından istədiyinə gəldikdə, onun orada səni gözlədiyini görmək istəməzsənmi?" O kişi dedi: "Ey Allahın Elçisi, bu, yalnız ona aiddir, yoxsa hamımıza?" Peyğəmbər ﷺ dedi: "Əksinə, hamınıza".¹

٩٦٨ - عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «إِذَا مَاتَ وَلَدُ الْعَبْدِ قَالَ اللَّهُ لِمَلَائِكَتِهِ قَبَضْتُمْ وَلَدَ عَبْدِي. فَيَقُولُونَ نَعَمْ. فَيَقُولُ قَبَضْتُمْ نَمْرَةَ فُؤَادِهِ. فَيَقُولُونَ نَعَمْ. فَيَقُولُ مَاذَا قَالَ عَبْدِي فَيَقُولُونَ حَمِيدَكَ وَاسْتَرْجَع. فَيَقُولُ اللَّهُ ابْنُوا لِعَبْدِي بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَسَمُّوهُ بَيْتَ الْحَمِيدِ»

968. Əbu Musa əl-Əşari رəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: "Bir bəndənin uşağı öldükdə Allah mələklərindən soruşur: "Qulumun uşağını aldınız?" Onlar: "Bəli"- deyə cavab verirlər. Allah soruşur: "Qulumun ürəyinin meyvəsini aldınız?" Onlar: "Bəli"- deyə cavab verirlər. Sonra Allah buyurur: "Qulum nə dedi?" Onlar deyirlər: "Sənə həmd və istircə etdi". Allah buyurur: "Qulum Cənnətdə bir ev tikin və adını "Həmd evi" qoyun!"³

٩٦٩ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَوْلَادَ الْمُؤْمِنِينَ فِي جَبَلٍ فِي الْجَنَّةِ، يَكْفُلُهُمْ إِبْرَاهِيمُ وَسَارَةُ، حَتَّى يَرُدَّهُمْ إِلَى آبَائِهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

969. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: "Möminlərin (həddi-bülüğa çatmadan ölənlər) uşaqları Cənnətdəki dağdadır. Qiyamət günü valideynlərinə qaytarılana qədər onlara İbrahim və Sara himayədarlıq edirlər".⁴

٩٧٠ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ امْرَأَةً آتَتْ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِصَبِيٍّ فَقَالَتْ: ادْعُ لهُ، فَقَدْ دَفَنْتُ ثَلَاثَةً، فَقَالَ: احْتَظَرْتُ بِحِطَابِ شَدِيدٍ مِنَ النَّارِ.

¹ Əhməd, 20365, 20381. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 2007.

² Yəni belə demək: "İnnə: lillə:hi və innə: ileyhi ra:ci:u:n"- biz Allaha məxsusuq və Ona da qayıdacağıq!

³ ət-Tirmizi, 1021, 1037. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1408.

⁴ əl-Hakim, 1418. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1467.

970. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, bir qadın öz körpəsini Peyğəmbərin صلى الله عليه وسلم yanına gətirib dedi: “Onun üçün dua et, (ey Allahın Elçisi)! Mən artıq üçünü dəfn etmişəm”. O, dedi: “Sən Cəhənnəm odundan möhkəm bir hasarla qorundun”.¹

٩٧١ - عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «إِنَّ اللَّهَ لَا يَرْضَى لِعَبْدِهِ الْمُؤْمِنِ إِذَا ذَهَبَ بِصَفِيَّةٍ مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ فَصَبَرَ وَاحْتَسَبَ وَقَالَ مَا أَمَرَ بِهِ بِثَوَابٍ دُونَ الْجَنَّةِ».

971. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Amr ibn əl-As رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurmuşdur: “Allah mömin qulundan övladını itirən və səbir edib mükafatını Allahdan gözləyən kimsəyə mükafat olaraq Cənnətdən başqa bir şey verməyə razı olmaz”.²

٩٧٢ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى مَا لِعَبْدِي الْمُؤْمِنِ عِنْدِي حَزَاءٌ، إِذَا قَبِضْتُ صَفِيَّةً مِنْ أَهْلِ الدُّنْيَا، ثُمَّ احْتَسَبَهُ إِلَّا الْجَنَّةَ»

972. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Uca Allah buyurur: “Mən mömin qulumun sevdiyi yaxın bir adamın canını aldıqdan sonra o, buna (səbir edib Axirətdə əvəzini alacağına) ümid edərsə, Mənim ona verəcəyim mükafat ancaq Cənnət olar”.³

٩٧٣ - عَنْ خَالِدِ الْعَبْسِيِّ قَالَ: مَاتَ ابْنُ لِي، فَوَجَدْتُ عَلَيْهِ وَجَدًا شَدِيدًا، فَقُلْتُ: يَا أَبَا هُرَيْرَةَ، مَا سَمِعْتَ مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَيْئًا تُسَخِّي بِهِ أَنْفُسَنَا عَنْ مَوْتَانَا؟ قَالَ: سَمِعْتُ مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «صِغَارُكُمْ دَعَائِمُ الْجَنَّةِ».

973. Rəvayət edilir ki, Xalid əl-Absi رضي الله عنه demişdir: “Mənim övladım öldükdə mən buna çox kədərləndim. (Sonra Əbu Hureyranın yanına gəlib) dedim: “Ey Əbu Hureyra, Peyğəmbərdən صلى الله عليه وسلم ölürlərimizə dair elə bir şey eşitmisənmi ki, onunla bizə təskinlik verəsən?” O dedi: “Mən Peyğəmbərin صلى الله عليه وسلم belə dediyini eşitmişəm: “Uşaqlarınız Cənnətin bataqlıq cücüləridirlər”.⁴”⁵

¹ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad, 144; Muslim, 2636, 4771, 6871.

² ən-Nəsəi, 1871, 1882. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 1851.

³ əl-Buxari, 5944, 6424.

⁴ Yəni cücülər bataqlığı tərk etmədikləri kimi, onlar da Cənnəti tərk edən deyillər.

⁵ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 145. Hədis səhihdir. Bax: əl-Buxari “Səhih Ədəbul-Mufrad” 108.

٩٧٤ - عَنْ أَبِي حَسَّانَ قَالَ قُلْتُ لِأَبِي هُرَيْرَةَ إِنَّهُ قَدْ مَاتَ لِي ابْنَانِ فَمَا أَنْتَ مُحَدِّثِي عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِحَدِيثٍ تُطْعِبُ بِهِ أَنْفُسَنَا عَنْ مَوْتَانَا قَالَ قَالَ نَعَمْ « صِغَارُهُمْ دَعَامِيصُ الْجَنَّةِ يَتَلَقَّى أَحَدُهُمْ أَبَاهُ - أَوْ قَالَ أَبُوهُ - فَيَأْخُذُ بِثَوْبِهِ - أَوْ قَالَ يَبْدُوهُ - كَمَا آخُذُ أَنَا بِصَنْفَةِ نُوْبِكَ هَذَا فَلَا يَتْنَاهِي - أَوْ قَالَ فَلَا يَنْتَهِي - حَتَّى يَدْخِلَهُ اللَّهُ وَأَبَاهُ الْجَنَّةَ ».

974. Rəvayət edilir ki, Əbu Həssan رضي الله عنه demişdir: “Mən Əbu Hureyradan soruşdum: “Mənim iki övladım vəfat etdi. Sən bizə Allah Elçisindən ﷺ elə bir hədis danışa bilərsənmi ki, onunla bizə təsəlli verəsən?!” O: “Bəli!” deyib Peyğəmbərin ﷺ belə dediyini rəvayət etdi: “Uşaqlarınız Cənnətin bataqlıq cücüləridirlər. Onlardan (hər) biri (Qiyamət günü) valideyni ilə, yaxud onların hər ikisi ilə qarşılaşacaq, sonra da onun libasının ətəyindən, yaxud əlindən tutacaq və Allah onu valideynləri ilə birgə Cənnətə daxil edəcək”.¹

Meyitin qəbirdəki hali

٩٧٥ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ الْمَيِّتَ إِذَا وُضِعَ فِي قَبْرِهِ إِنَّهُ يَسْمَعُ حَفَقَ نَعَالِهِمْ حِينَ يُوَلُّونَ عَنْهُ، فَإِنْ كَانَ مُؤْمِنًا، كَانَتْ الصَّلَاةُ عِنْدَ رَأْسِهِ، وَكَانَ الصِّيَامُ عَنْ يَمِينِهِ، وَكَانَتِ الزَّكَاةُ عَنْ شِمَالِهِ، وَكَانَ فِعْلُ الْخَيْرَاتِ مِنَ الصَّدَقَةِ وَالصَّلَاةِ وَالْمَعْرُوفِ وَالْإِحْسَانِ إِلَى النَّاسِ عِنْدَ رِجْلَيْهِ. فَيُؤْتَى مِنْ قِبَلِ رَأْسِهِ، فَتَقُولُ الصَّلَاةُ: مَا قَبِلِي مَدْخَلًا، ثُمَّ يُؤْتَى عَنْ يَمِينِهِ، فَيَقُولُ الصِّيَامُ: مَا قَبِلِي مَدْخَلًا، ثُمَّ يُؤْتَى عَنْ يَسَارِهِ، فَتَقُولُ الزَّكَاةُ: مَا قَبِلِي مَدْخَلًا، ثُمَّ يُؤْتَى مِنْ قِبَلِ رِجْلَيْهِ، فَتَقُولُ فِعْلُ الْخَيْرَاتِ مِنَ الصَّدَقَةِ وَالصَّلَاةِ وَالْمَعْرُوفِ وَالْإِحْسَانِ إِلَى النَّاسِ: مَا قَبِلِي مَدْخَلًا، فَيَقَالُ لَهُ: اجْلِسْ فَيَجْلِسُ، وَقَدْ مُلَّتْ لَهُ الشَّمْسُ وَقَدْ أُذْنِبْتَ لِلْعُرُوبِ، فَيَقَالُ لَهُ: أَرَأَيْتَكَ هَذَا الرَّجُلَ الَّذِي كَانَ فِيكُمْ مَا تَقُولُ فِيهِ، وَمَاذَا تَشْهَدُ بِهِ عَلَيْهِ؟ فَيَقُولُ: دَعُونِي حَتَّى أُصَلِّيَ، فَيَقُولُونَ: إِنَّكَ سَتَفْعَلُ، أَحْبَرْنِي عَمَّا نَسَأَلُكَ عَنْهُ، أَرَأَيْتَكَ هَذَا الرَّجُلَ الَّذِي كَانَ فِيكُمْ مَا تَقُولُ فِيهِ، وَمَاذَا تَشْهَدُ عَلَيْهِ؟ قَالَ: فَيَقُولُ: مُحَمَّدٌ أَشْهَدُ أَنَّهُ رَسُولُ اللَّهِ، وَأَنَّهُ جَاءَ بِالْحَقِّ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ، فَيَقَالُ لَهُ: عَلَى ذَلِكَ حَبِيتَ وَعَلَى ذَلِكَ مِتَّ، وَعَلَى ذَلِكَ تُبْعَثُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ، ثُمَّ يُفْتَحُ لَهُ بَابٌ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ، فَيَقَالُ لَهُ: هَذَا مَقْعَدُكَ مِنْهَا، وَمَا أَعَدَّ اللَّهُ لَكَ فِيهَا، فَيَزِدَادُ غِنًطَةً وَسُرُورًا، ثُمَّ يُفْتَحُ لَهُ بَابٌ مِنْ أَبْوَابِ النَّارِ، فَيَقَالُ لَهُ: هَذَا مَقْعَدُكَ مِنْهَا وَمَا أَعَدَّ اللَّهُ لَكَ فِيهَا لَوْ عَصَيْتَهُ، فَيَزِدَادُ غِنًطَةً وَسُرُورًا، ثُمَّ يُفْسَحُ لَهُ فِي قَبْرِهِ سَبْعُونَ ذِرَاعًا، وَيُنَوَّرُ لَهُ فِيهِ، وَيُعَادُ الْجَسَدُ لِمَا بَدَأَ مِنْهُ، فَتَجْعَلُ نَسْمَتُهُ فِي النَّسَمِ الطَّيِّبِ وَهِيَ طَيْرٌ يَلْعُقُ فِي شَجَرِ الْجَنَّةِ، قَالَ: فَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى {يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ} إِلَى آخِرِ الْآيَةِ قَالَ: وَإِنَّ الْكَافِرَ إِذَا أُتِيَ مِنْ قِبَلِ رَأْسِهِ، لَمْ يُوجَدْ شَيْءٌ، ثُمَّ أُتِيَ عَنْ يَمِينِهِ، فَلَا يُوجَدْ شَيْءٌ، ثُمَّ أُتِيَ عَنْ شِمَالِهِ، فَلَا يُوجَدْ شَيْءٌ، ثُمَّ أُتِيَ مِنْ قِبَلِ رِجْلَيْهِ، فَلَا يُوجَدْ شَيْءٌ، فَيَقَالُ لَهُ: اجْلِسْ، فَيَجْلِسُ خَائِفًا مَرْعُوبًا، فَيَقَالُ لَهُ: أَرَأَيْتَكَ هَذَا الرَّجُلَ الَّذِي كَانَ فِيكُمْ مَاذَا تَقُولُ فِيهِ؟ وَمَاذَا تَشْهَدُ بِهِ عَلَيْهِ؟ فَيَقُولُ: أَيُّ رَجُلٍ؟ فَيَقَالُ: الَّذِي كَانَ فِيكُمْ، فَلَا يَهْتَدِي لِاسْمِهِ حَتَّى يُقَالَ لَهُ: مُحَمَّدٌ، فَيَقُولُ: مَا أَدْرِي، سَمِعْتُ النَّاسَ قَالُوا قَوْلًا، فَقُلْتُ كَمَا قَالَ النَّاسُ، فَيَقَالُ لَهُ: عَلَى ذَلِكَ حَبِيتَ، وَعَلَى ذَلِكَ مِتَّ، وَعَلَى ذَلِكَ تُبْعَثُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ، ثُمَّ يُفْتَحُ لَهُ بَابٌ مِنْ أَبْوَابِ النَّارِ، فَيَقَالُ لَهُ: هَذَا مَقْعَدُكَ مِنَ النَّارِ، وَمَا أَعَدَّ اللَّهُ لَكَ فِيهَا، فَيَزِدَادُ حَسْرَةً وَنُورًا، ثُمَّ يُفْتَحُ لَهُ بَابٌ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ،

¹ Muslim, 2635, 4769, 6870.

فَيَقَالُ لَهُ: ذَلِكَ مَقْعَدُكَ مِنَ الْجَنَّةِ، وَمَا أَعَدَّ اللَّهُ لَكَ فِيهِ لَوْ أَطَعْتَهُ فَيَزَادُ حَسْرَةً وَنُجُورًا، ثُمَّ يُصَيِّقُ عَلَيْهِ قَبْرُهُ حَتَّى تَخْتَلِفَ فِيهِ أَضْلَاعُهُ، فَبِتِلْكَ الْمَعِيشَةُ الضَّنَكَةُ الَّتِي قَالَ اللَّهُ: {فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَى} .

975. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurmuşdur: “Həqiqətən, meyit qəbrə qoyulduqda insanlar dönüb getdikləri zaman onların ayaqlarının səslərini eşidir. Əgər o, mömin olubsa, başının üstündə namaz, sağ tərəfində oruc, sol tərəfində zəkat, ayaqları tərəfində isə sədəqə, qohumluq əlaqələri, yaxşı işlər və insanlara edilən yaxşılıqlar kimi əməlləri olacaq. Baş tərəfindən (əzab) yaxınlaşdıqda namaz deyir: “Mən tərəfdən yol yoxdur”. Sonra sağından (əzab) yaxınlaşdıqda oruc deyir: “Mən tərəfdən yol yoxdur”. Sonra solundan (əzab) yaxınlaşdıqda zəkat deyir: “Mən tərəfdən yol yoxdur”. Sonra ayaqları tərəfdən (əzab) yaxınlaşdıqda sədəqə, qohumluq əlaqələrini möhkəmlətmək və insanlara xeyirxahlıq etmək kimi yaxşı əməllər deyir: “Mən tərəfdən yol yoxdur”. Ona: “Otur”- deyiləcək, o da oturacaq. Ona günəşin batması göstəriləcək və deyiləcək: “Sizin aranızda olan o kişi haqqında nə deyirsən? Onun barəsində nəyə şahidlik edirsən?” O deyəcək: “Buraxın namazımı qılım”. Onlar deyəcəklər: “Sən edəcəksən, səndən soruşduğumuzu mənə xəbər ver. Sizin aranızda olan o kişi haqqında nə deyirsən? Onun barəsində nəyə şahidlik edirsən?” O deyəcək: “O Muhəmməddir, mən şahidlik edirəm ki, o, Allahın Elçisidir. O, Allahın dərğahından haqq ilə gəlmişdir”. Ona deyiləcək: “Sən bunun üzərində yaşadı, bunun üzərində də öldün və Allahın izni ilə bunun üzərində də diriləcəksən”. Sonra onun üçün Cənnət qapılarından biri açılacaq və ona deyiləcək: “Bu sənin Cənnətdəki yerindir və Allahın sənin üçün orada hazırladığıdır (nemətlərdir)”. Bu anda onun fərəhi və sevinci artacaq. Sonra onun üçün Cəhənnəm qapılarından biri açılacaq və ona deyiləcək: “Əgər sən asi olsaydın, bu sənin Cəhənnəmdəki yerin və Allahın sənin üçün orada hazırladığıları olardı”. Bu anda onun fərəhi və sevinci artacaq. Sonra onun qəbri yetmiş dirsək genişlənəcək və nurlanacaq. Onun cəsədi əvvəlki halına qaytarılacaq və ruhu Cənnət ağacından asılan quşun daxilinə qoyulacaq. Bu haqda Uca Allahın ayəsində deyilir: **“Allah iman gətirənləri dünya həyatında da, Axirətdə də möhkəm sözlə sabit saxlayar. Allah zalımları sapdırar. Allah istədiyini edər”** (İbrahim, 27). Həqiqətən, kafirə baş tərəfindən əzab yaxınlaşdıqda, onun qarşısını ala biləcək bir şey tapılmır. Sonra sağından əzab yaxınlaşdıqda, onun qarşısını ala biləcək bir şey tapılmır. Sonra solundan

əzab yaxınlaşdıqda, onun qarşısını ala biləcək bir şey tapılmır. Sonra ayaqlarından əzab yaxınlaşdıqda, onun qarşısını ala biləcək bir şey tapılmır. Ona: “Otur”- deyiləcək, o da qorxu içində oturacaq. Ona deyiləcək: “Sizin aranızda olan o kişi haqqında nə deyirsən? Onun barəsində nəyə şahidlik edirsən?” O deyəcək: “Hansı kişi?” Ona deyiləcək: “Aranızda olan kişi.” O, bu adı söyləməyə hidayət olunmadıqda, nəhayət, ona deyiləcək: “O, Muhəmməddir!” O deyəcək: “Bilmirəm, insanların nə isə dediyini eşitdim, mən də insanların söylədikləri kimi söyləyirəm”. Ona deyiləcək: “Sən bunun üzərində yaşadın, bunun üzərində öldün və Allahın izni ilə bunun üzərində də diriləcəksən”. Sonra onun üçün Cəhənnəm qapılarından biri açılacaq və ona deyiləcək: “Bu sənin Cəhənnəmdəki yerin və Allahın sənin üçün orada hazırladığıdır”. Bu an onun həsrəti və həlakı artacaq. Sonra onun üçün Cənnət qapılarından biri açılacaq və ona deyiləcək: “Əgər sən itaət etsəydin, bu sənin Cənnətdəki yerin və Allahın sənin üçün orada hazırladığı (nemətlər) olardı”. Bu an onun həsrəti və həlakı artacaq. Sonra onun qəbri o qədər daralacaq ki, qabırğaları birbirinə keçəcək. Bu, Allahın ayəsində buyurduğu sıxıntılı güzərandır: **“Kim Mənim Zikrimdən üz döndərsə, onun güzəranı sıxıntılı olacaq və Biz Qiyamət günü onu kor kimi hüzzurumuza gətirdəcəyik”** (Taha, 124).¹

Ailə, mal-dövlət və əməl

۹۷۶ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَثَلُ ابْنِ آدَمَ وَمَالِهِ وَأَهْلِهِ وَعَمَلِهِ كَرَجُلٍ كَانَ لَهُ ثَلَاثَةُ إِخْوَةٍ، أَوْ ثَلَاثَةِ أَصْحَابٍ فَقَالَ: أَحَدُهُمْ: أَنَا مَعَكَ حَيَاتِكَ فَإِذَا مَتَّ فَلَسْتَ مِنْكَ وَلَسْتَ مِنِّي، وَقَالَ الْآخَرُ: أَنَا مَعَكَ إِذَا بَلَغْتَ تِلْكَ الشَّجَرَةَ فَلَسْتَ مِنْكَ وَلَسْتَ مِنِّي، وَقَالَ الْآخَرُ: أَنَا مَعَكَ حَيَا وَمِيتَا.

976. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Adəm oğlunun malının, ailəsinin və əməlinin məsəli üç qardaşı və ya üç dostu olan kişinin məsəli kimidir. Onlardan biri (malı) deyir: “Sağlığında mən sənənləyəm. Sən öldükdə isə nə mən sənənlə, nə də sən mənənləsən”. O biri (ailəsi) deyir: “Mən sənənləyəm. Sən o ağaca çatdıqda, nə mən sənənlə, nə də sən mənənləsən”. Digəri isə (əməli) belə deyir: “Sən diri ikən də, ölü ikən də mən sənənləyəm”.²

¹ İbn Hibban, 3113. Hədis həsəndir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 3561.

² əl-Bəzzər, 8356. Hədis həsəndir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 3232.

Meyiti yuyan, kəfənləyən və qəbrini qazanın fəziləti

۹۷۷ - عَنْ أَبِي رَافِعٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ غَسَلَ مَيِّتًا فَكَنَّمَا عَلَيْهِ غُفْرًا لَهُ أَرْبَعِينَ مَرَّةً، (مَنْ غَسَلَ مَيِّتًا، فَسَتَرَهُ سِتْرَهُ اللَّهُ مِنَ الذُّنُوبِ) وَمَنْ كَفَّنَ مَيِّتًا كَسَاهُ اللَّهُ مِنْ سُندُسٍ وَإِسْتَبْرَقِ الْجَنَّةِ، وَمَنْ حَفَرَ لِمَيِّتٍ قَبْرًا فَأَجَنَّهُ فِيهِ، أُجِرَى لَهُ مِنَ الْأَجْرِ كَأَجْرِ مَنْسُكِنٍ أَسْكَنَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ».

977. Rəvayət edilir ki, Əbu Rafi ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim bir meyitə qüsl verib onun (eyiblərini) gizli saxlayarsa, qırx dəfə bağışlanır. (Digər rəvayətdə deyilir: “Allah onun günahlarını gizlədər”).¹ Kim bir meyiti kəfənləyərsə, Allah Cənnətdə onun əyninə taftadan² və atlazdan³ paltar geyindirər. Kim bir meyit üçün qəbir qazıb onu dəfn edərsə, Qiyamət gününədək onu məskun etdiyi yerə görə ona savab yazılır”.⁴

Son əməlin yaxşı əməl olması

۹۷۸ - عَنْ حُدَيْفَةَ قَالَ أَسْنَدْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى صَدْرِي فَقَالَ «مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ». قَالَ حَسَنٌ «إِنِّيغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ خُتِمَ لَهُ بِهَا دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ صَامَ يَوْمًا إِنِّيغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ خُتِمَ لَهُ بِهَا دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ إِنِّيغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ خُتِمَ لَهُ بِهَا دَخَلَ الْجَنَّةَ».

978. Huzeyfə ؓ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: “Kim Allahın rızası üçün “lə iləhə illəllah” deyər və həyatı onunla sona çatarsa, Cənnətə girər. Kim Allah rızası üçün oruc tutar və həyatı onunla sona çatarsa, Cənnətə girər. Kim Allah rızası üçün bir sədəqə verər və həyatı onunla sona çatarsa, Cənnətə girər”.⁵

Müsəlman öldükdən sonra da ona savab yazıla bilər

۹۷۹ - عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ أَنَّ الْعَاصِمَ بْنَ إِثْلِ أَوْصَى أَنْ يُعْتَقَ عَنْهُ مِائَةٌ رَقَبَةٍ فَأَعْتَقَ ابْنُهُ هِشَامٌ خَمْسِينَ رَقَبَةً فَأَرَادَ ابْنُهُ عَمْرُو أَنْ يُعْتَقَ عَنْهُ الْخَمْسِينَ الْبَاقِيَةَ فَقَالَ حَتَّى أَسْأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أَبِي أَوْصَى بِعِتْقِ مِائَةِ رَقَبَةٍ وَإِنْ هِشَامًا أَعْتَقَ عَنْهُ خَمْسِينَ وَبَقِيَتْ عَلَيْهِ خَمْسُونَ رَقَبَةً أَفَأَعْتِقُ عَنْهُ فَقَالَ رَسُولُ

¹ ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 8003. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 6403.

² Tafta - sıx toxunmuş ipək parça.

³ Atlaz - üzü hamar, parlaq ipək parça növü.

⁴ əl-Hakim, 1307. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 2492.

⁵ Əhməd, 23372, 24028. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 985.

اللَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «إِنَّهُ لَوْ كَانَ مُسْلِمًا فَأَعْتَقْتُمْ عَنْهُ أَوْ تَصَدَّقْتُمْ عَنْهُ أَوْ حَجَّجْتُمْ عَنْهُ بَلَّغَهُ ذَلِكَ».

979. Amr ibn Şueyb atasından və babasından رضي الله عنه rəvayət edir ki, əl-As ibn Vail ölümündən sonra yüz kölə azad edilməsini vəsiyyəət etmişdi. Oğlu Hişam əlli kölə azad etdi. Qalan əlli köləni də digər oğlu Amr azad etmək istədi və dedi: “Mən bu haqda Allah Elçisindən ﷺ soruşacağam”. O, Peyğəmbərin ﷺ yanına gəlib dedi: “Ey Allahın Elçisi! Atam öz adından yüz kölə azad edilməsini vəsiyyəət etmişdi. (Qardaşım) Hişam əlli kölə azad etdi. İndi atamın üzərində borc olaraq əlli kölə qaldı. Bunu onun üçün azad edə bilərəmmi?” Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Əgər o, müsəlman olsaydı, onun adından kölə azad etsəydiniz, yaxud sədəqə versəydiniz, ya da həcc etsəydiniz, bu, ona çatardı”.¹

۹۸۰ - عَنْ سَلْمَانَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أَرْبَعٌ مِنْ عَمَلِ الْأَحْيَاءِ يَجْرِي لِلْأَمْوَاتِ: رَجُلٌ تَرَكَ عَقِيْبًا صَالِحًا فَيَدْعُو، فَيُبَلِّغُهُ دُعَاؤَهُمْ. وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ جَارِيَةٍ، لَهُ مِنْ بَعْدِهِ أَجْرُهَا مَا جَرَتْ وَرَجُلٌ عَلَّمَ عِلْمًا يُعْمَلُ بِهِ مِنْ بَعْدِهِ، فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِ مَنْ عَمِلَ بِهِ؛ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْتَقِصَ مِنْ [أَجْرِ] عَمَلِهِ شَيْئًا. وَرَجُلٌ مُرَابِطٌ يُنَمِّي لَهُ عَمَلَهُ إِلَى يَوْمِ الْحِسَابِ

980. Rəvayət edilir ki, Salman رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Sağ olanların etdiyi dörd əməl var ki, bu əməllərin savabı ölənlərə də yazılır; arxasınca ona dua edən əməlisaleh övlad qoyub gedən şəxsə övladın duası yetişir. Özündən sonra ardı-arası kəsilməyən sədəqə² qoyub gedənə, ondan istifadə edildiyi müddətdə savab yazılır. Elm öyrədənə onunla (həmin elmlə) əməl edildiyi müddətdə, əməl edənlərin savablarından azalmamaq şərti ilə savab yazılır. Sərhəddə keşik çəkən kişiyyə Haqq-hesab gününədək əməli artırılaraq savab yazılır”.³

۹۸۱ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي قَتَادَةَ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «خَيْرٌ مَا يُخَلِّفُ الرَّجُلُ بَعْدَهُ ثَلَاثٌ: وَلَدٌ صَالِحٌ يَدْعُو لَهُ، وَصَدَقَةٌ تَجْرِي يُبَلِّغُهُ أَجْرُهَا، وَعِلْمٌ يُنْتَفَعُ بِهِ مِنْ بَعْدِهِ».

981. Abdullah ibn Əbu Qatədə atasından رضي الله عنه rəvayət etmişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Öləndən sonra kişiyyə ən xeyirli olan bu üç şeydir; onun

¹ Əbu Davud, 2883, 2885. Hədis həsəndir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 3077.

² Ardı-arası kəsilməyən sədəqə dedikdə, qulun Allah rızası üçün məscid tikməsi, yol çəkməsi, quyu qazdırması və s. bu kimi faydası ümumi olan əməllər nəzərdə tutulur.

³ İbn Əbud-Dunya “əl-İyal” 2/431, 613; ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 6058, 6181. Hədis həsən li-ğeyrihidir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 3984.

üçün dua edən əməlisaleh övlad, mükafatı kəsilməyən sədəqə və özündən sonra qoyub getdiyi faydalı elm".¹

۹۸۲ - عَنْ أَنَسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: سَبْعٌ يَجْرِي لِلْعَبْدِ أَجْرُهُنَّ وَهُوَ فِي قَبْرِهِ بَعْدَ مَوْتِهِ مَنْ عَلَّمَ عِلْمًا أَوْ أَجْرَى نَهْرًا أَوْ حَفَرَ بَيْرًا أَوْ غَرَسَ نَخْلًا أَوْ بَنَى مَسْجِدًا أَوْ وَرَثَ مُصْحَفًا أَوْ تَرَكَ وَلَدًا يَسْتَغْفِرُ لَهُ بَعْدَ مَوْتِهِ

982. Rəvayət edilir ki, Ənəs رضي الله عنه demişdir: "Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: "Qulun yeddi əməli var ki, ölümündən sonra qəbirdə ikən ona yazılmağa davam edir; elm öyrədən, su kanalı çəkdirən, quyu qazan, xurma ağacı əkən, məscid tikdirən, Quran miras qoyan və ölümündən sonra onun üçün istiğfar edən bir övlad qoyub gedən".²

Əməlisaleh övladın faydası

۹۸۳ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَيَرْفَعُ الدَّرَجَةَ لِلْعَبْدِ الصَّالِحِ فِي الْجَنَّةِ فَيَقُولُ يَا رَبِّ أَنَّى لِي هَذِهِ؟ فَيَقُولُ بِاسْتِغْفَارٍ وَلَدَيْكَ لَكَ»

983 Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: "Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: "Allah تعالى əməlisaleh qulunun Cənnətdə dərəcəsini artırır. O deyir: "Ey Rəbbim! Bu mənə haradandır?" Allah buyurur: "Övladının sənin üçün bağışlanma diləməsinə görədir".³

Malını müdafiə etmək haqlardandır

۹۸۴ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «مَنْ قُتِلَ دُونَ مَالِهِ مَظْلُومًا فَلَهُ الْجَنَّةُ».

984. Abdullah ibn Amr ibn əl-As رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: "Kim malını müdafiə edərkən haqsız yerə öldürülərsə, ona Cənnət verilir".⁴

Cənazədə iştirak etməyin fəziləti

۹۸۵ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: غُودُوا الْمَرُوضَى، وَابْتَعُوا الْجَنَائِزَ تُذَكَّرُكُمْ بِالْآخِرَةِ.

¹ İbn Hibban, 93. Hədis səhihdir. Bax: Təliqur-Rağib, 1/58.

² əl-Bəzzər, 7289. Hədis həsən-səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 2600.

³ Əhməd, 10611, 10618, 10890. Şueyb əl-Arnəvut isnadının həsən olduğunu bildirmişdir.

⁴ ən-Nəsəi "Sunən" 4086, 4103. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 6446.

985. Rəvayət edilir ki, Əbu Səid əl-Xudri رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Xəstələrinizi ziyarət edin və cənazəni müşayiət edin ki, Axirəti xatırlayasınız”.¹

٩٨٦ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ اتَّبَعَ جَنَازَةَ مُسْلِمٍ إِيْمَانًا وَاحْتِسَابًا، وَكَانَ مَعَهُ حَتَّى يُصَلِّيَ عَلَيْهَا، وَيُفْرَغَ مِنْ دَفْنِهَا، فَإِنَّهُ يَرْجِعُ مِنَ الْأَجْرِ بِقِيْرَاطَيْنِ، كُلُّ قِيْرَاطٍ مِثْلُ أُحُدٍ، وَمَنْ صَلَّى عَلَيْهَا ثُمَّ رَجَعَ قَبْلَ أَنْ تُدْفَنَ فَإِنَّهُ يَرْجِعُ بِقِيْرَاطٍ.»

986. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim imanla, mükafatını (yalnız Allahdan) umaraq cənazənin ardınca getsə, namazını qılıb dəfn edilənədək yanında qalsa, iki qirat savabla geri qayıdar ki, qiratların hər biri Uhud dağı boyda olar. Kim cənazə namazı qılıb dəfn edilməmişdən əvvəl geri qayıtsa, bir qiratla geri qayıtmış olar”.²

Cənazə namazının fəziləti

٩٨٧ - عَنْ عَائِشَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا مِنْ مَيِّتٍ تُصَلِّيَ عَلَيْهِ أُمَّةٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ يَبُوعُونَ مِائَةَ كُلِّهِمْ يَشْفَعُونَ لَهُ إِلَّا شَفَعُوا فِيهِ

987. Aişə رضي الله عنها rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Hər hansı bir ölünün cənazə namazını sayı yüzə qədər olan müsəlman camaat qılar və onların hamısı onun üçün şəfaət diləyərsə, şəfaətləri qəbul olunar”.³

٩٨٨ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «مَنْ صَلَّى عَلَيْهِ مِائَةَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ غُفِرَ لَهُ».

988. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Kimin cənazə namazını yüz müsəlman qılarsa, o bağışlanar”.⁴

٩٨٩ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ أَنَّهُ مَاتَ ابْنُ لَهُ بِقُدَيْدٍ أَوْ بَعْسُفَانَ فَقَالَ يَا كُرَيْبُ انْظُرْ مَا اجْتَمَعَ لَهُ مِنَ النَّاسِ قَالَ فَخَرَجْتُ فَإِذَا نَاسٌ قَدْ اجْتَمَعُوا لَهُ فَأَخْبَرْتُهُ فَقَالَ تَقُولُ هُمْ أَرْبَعُونَ قَالَ نَعَمْ قَالَ أَخْرَجُوهُ فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مَا مِنْ رَجُلٍ مُسْلِمٍ يَمُوتُ فَيَقُومُ عَلَى جَنَازَتِهِ أَرْبَعُونَ رَجُلًا لَا يُشْرِكُونَ بِاللَّهِ شَيْئًا إِلَّا شَفَعَهُمُ اللَّهُ فِيهِ

¹ İbn Hibban, 2955. Hədis həsən-səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 3469.

² əl-Buxari, 47; Muslim, 1570, 2186.

³ Muslim, 947, 2241.

⁴ İbn Macə, 1488, 1555. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 6356.

989. Abdullah ibn Abbas رضي الله عنه belə rəvayət edir ki, onun oğlu Qudeyd və ya Usfan öldüyü vaxt belə buyurdu: “Ey Kureyb, çıx, bir bax, gör onun üçün nə qədər adam yığışb?” Mən çıxıb baxdığım vaxt insanlar toplaşmışdı. Bunu ona xəbər verdiyimdə məndən: “Onlar qırx nəfər olarmı?” deyər soruşdu. Mən: “Bəli”- deyər cavab verdim. O, belə buyurdu: “Onu çıxardın! Mən Allah Elçisinin ﷺ belə dediyini eşitmişəm: “Ölən müsəlman bir kişinin cənazə namazını Allaha şərik qoşmayan qırx kişi qılarsa, Allah onları onun üçün şafaətçi edər”.¹

Ölən müsəlmana edilən şahidlik

۹۹۰ - عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَيُّمَا مُسْلِمٍ شَهِدَ لَهُ أَرْبَعَةٌ بِخَيْرٍ أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ». فَقُلْنَا: وَثَلَاثَةٌ، قَالَ: «وَتِلْكَ». فَقُلْنَا: وَاثْنَانِ، قَالَ: «وَاثْنَانِ». ثُمَّ لَمْ نَسْأَلْهُ عَنِ الْوَاحِدِ.

990. Rəvayət edilir ki, Ömər ibn Xəttab رضي الله عنه demişdir: “Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Hansı bir müsəlmanın yaxşı əməl sahibi olduğuna dörd nəfər (müsəlman) şahidlik etsə, Allah onu Cənnətə daxil edər. Biz: “Bəs üç nəfər (olsa)?” – deyər soruşduq. O: “Üç nəfər də (olsa)”- deyər cavab verdi. Biz: “Bəs iki nəfər (olsa)?”- deyər soruşduq. O: “İki nəfər də (olsa)”- deyər cavab verdi. Bundan sonra biz artıq bir nəfər haqqında soruşmadıq”.²

Qəbir ziyarəti ölümü xatırladır

۹۹۱ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: كُنْتُ نَهَيْتُكُمْ عَنْ زِيَارَةِ الْقُبُورِ إِلَّا فَرَّوْهُمَا فَإِنَّهَا تُرْفِقُ الْقَلْبَ وَتُذَمِّعُ الْعَيْنَ وَتُذَكِّرُ الْآخِرَةَ وَلَا تَقُولُوا هُجْرًا

991. Rəvayət edilir ki, Ənəs ibn Malik رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Mən sizə qəbirləri ziyarət etməyi qadağan etmişdim. İndi isə onları ziyarət edin! Həqiqətən də, qəbirləri ziyarət etmək qəlbi yumşaldır, göz yaşını axıdır və Axirəti xatırladır. Orada pis söz söyləməyin!”³

¹ Muslim, 948, 1577, 2242.

² əl-Buxari, 1279, 1368.

³ əl-Hakim, 1393. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 4584.

A decorative border with intricate floral and scrollwork patterns in shades of blue, green, and grey, framing the central text.

İSLAM ÜMMƏTİ

Allahın bu ümmətə olan lütfü

۹۹۲ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «إِنَّ اللَّهَ وَضَعَ عَنْ أُمَّتِي الْخَطَا وَالنَّسِيَانَ وَمَا اسْتَكْرَهُوا عَلَيْهِ».

992. İbn Abbas رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Həqiqətən, Allah mənim ümmətimə səhvən, unudaraq və məcburiyyət qarşısında edilənləri bağışlamışdır”.¹

“...Səni məyus etməyəcəyik!”

۹۹۳ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَلَا قَوْلَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي إِبْرَاهِيمَ {رَبِّ إِنِّي هُنَّ أَضْلَلْنِي كَثِيرًا مِنْ النَّاسِ فَمَنْ تَبِعْنِي فَإِنَّهُ مَيِّتٌ} الْآيَةَ. وَقَالَ عِيسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ {إِنْ تُعَذِّبُهُمْ فَإِنَّهُمْ عَبْدُكَ وَإِنْ تُغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ} فَرَفَعَ يَدَيْهِ وَقَالَ «اللَّهُمَّ أُمَّتِي أُمَّتِي». وَبَكَى فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَا جَبْرِيلُ أَذْهَبَ إِلَى مُحَمَّدٍ وَرَبُّكَ أَعْلَمُ فَسَأَلَهُ مَا يُبْكِيكَ فَأَتَاهُ جَبْرِيلُ - عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ - فَسَأَلَهُ فَأَخْبَرَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَا قَالَ. وَهُوَ أَعْلَمُ. فَقَالَ اللَّهُ «يَا جَبْرِيلُ أَذْهَبَ إِلَى مُحَمَّدٍ فَقُلْ إِنَّا سَنُرْضِيكَ فِي أُمَّتِكَ وَلَا نَسُوءُكَ»

993. Abdullah ibn Amr ibn əl-As رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ Allahın ﷻ İbrahim haqqında: “Ey Rəbbim! Həqiqətən də, onlar çox adamı azdırlar. Kim mənə tabe olsa, o, məndəndir” (İbrahim, 36) və İsa ﷺ haqqında: “Əgər onlara əzab versən, sözsüz ki, onlar Sənin qullarıdır. Əgər onları bağışlasan, şübhəsiz ki, Sən Qüdrətlisən, Müdriksən!” (əl-Maidə, 118) - ayələrini oxuyarkən əllərini (göyə) qaldırdı və: “Allahım! Ümmətim, ümmətim!” - deyərək ağladı. Allah ﷻ buyurdu: “Ey Cəbrail! - Rəbbin daha yaxşı bildiyi halda - Muhəmmədin yanına get və ondan soruş: “Səni ağladan nədir?” Cəbrail ﷺ da onun yanına gəlib soruşdu. Allah Elçisi ﷺ də söylədiklərini - Allahın daha yaxşı bildiyi halda - ona xəbər verdi. Allah buyurdu: “Ey Cəbrail! Muhəmmədin yanına get və de: “Şübhəsiz ki, Biz səni ümmətindən razı edəcəyik və səni məyus etməyəcəyik”.²

Muhəmməd ﷺ ümmətinin digər ümmətlərdən üstünlüyü

۹۹۴ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ «إِنَّمَا بَقَاؤُكُمْ فِيمَا سَلَفَ قَبْلَكُمْ مِنَ الْأُمَّمِ كَمَا بَيْنَ صَلَاةِ الْعَصْرِ إِلَى غُرُوبِ الشَّمْسِ، أَوْ تَبَى أَهْلُ التَّوْرَةِ التَّوْرَةَ فَعَمِلُوا حَتَّى إِذَا انْتَصَفَ النَّهَارُ عَجَزُوا، فَأَعْطُوا قِيرَاطًا قِيرَاطًا، ثُمَّ أَوْتِيَ أَهْلُ الْإِنْجِيلِ الْإِنْجِيلَ فَعَمِلُوا إِلَى صَلَاةِ الْعَصْرِ، ثُمَّ عَجَزُوا، فَأَعْطُوا قِيرَاطًا قِيرَاطًا، ثُمَّ أَوْتِينَا الْقُرْآنَ فَعَمِلْنَا إِلَى غُرُوبِ الشَّمْسِ،

¹ İbn Macə, 2045, 2123. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsabih, 6284.

² Muslim, 301, 499, 520.

فَأَعْطَيْنَا قَيْرَاطَيْنِ قَيْرَاطَيْنِ، فَقَالَ أَهْلُ الْكِتَابَيْنِ أَى رَبَّنَا أَعْطَيْتَ هَوْلَاءِ قَيْرَاطَيْنِ قَيْرَاطَيْنِ، وَأَعْطَيْتَنَا قَيْرَاطًا قَيْرَاطًا، وَنَحْنُ كُنَّا أَكْثَرَ عَمَلًا، قَالَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ هَلْ ظَلَمْتُمْ مِنْ أَعْرَافِكُمْ مِنْ شَيْءٍ قَالُوا لَا، قَالَ فَهُوَ فَضْلِي أَوْتِيهِ مَنْ أَشَاءُ»

994. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Ömər رضي الله عنه Allah Elçisinin ﷺ belə dediyini eşitmişdir: “Sizdən öncə gəlib-getmiş ümmətlərin (dünyada qaldığı müddətlə) müqayisədə sizin qaldığınız müddət əsr namazından gün batana qədər olan vaxt kimidir. Tövrat əhlinə Tövrat verilmişdi və onlar (Allahın hökmlərinə) riayət edirdilər. Nəhayət, günortaya yetişdikdə yorulub əldən düşdülər və buna görə də onlara bir qirat¹ (mükafat) verildi. İncil əhlinə də İncil verilmişdi; onlar əsr namazınadək (Allahın hökmlərinə) riayət etdilər və axırda yorulub əldən düşdülər, buna görə də onlara bir qirat (mükafat) verildi. Daha sonra bizə Quran verildi və biz gün batana-dək (Allahın hökmlərinə) riayət etdik, buna görə də bizə iki qirat (mükafat) verildi. Belə olduqda, hər iki Kitab əhli deyəcək: “Ey Rəbbimiz! Sən onlara iki qirat, bizə isə bir qirat verdin. Halbuki biz onlardan daha çox əməl etmişik”. Allah ﷻ buyuracaq: “Məgər Mən sizə mükafat verdikdə sizə qarşı haqsızlıq etmişəm?” Onlar: “Xeyr!”- deyə cavab verəcəklər. Onda Allah buyuracaq: “Bu, Mənim lütfümdür, onu istədiyimə verirəm”.²

٩٩٥ - سَمِعَ مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ يَقُولُ ارْتَقَبْنَا النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي صَلَاةِ الْعَتَمَةِ فَأَخَّرَ حَتَّى ظَنَّ الظُّنَّ أَنَّهُ لَيْسَ بِخَارِجٍ وَالْقَائِلُ مِنَّا يَقُولُ صَلَّى فَإِنَّا لَكَذِبِكَ حَتَّى خَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا لَهُ كَمَا قَالُوا فَقَالَ لَهُمْ «أَعْتَمُوا بِهِدِهِ الصَّلَاةِ فَإِنَّكُمْ قَدْ فَضَّلْتُمْ بِهَا عَلَى سَائِرِ الْأُمَمِ وَلَمْ تُصَلِّهَا أُمَّةٌ قَبْلَكُمْ».

995. Rəvayət edilir ki, Muaz ibn Cəbəl رضي الله عنه demişdir: “Bir gün biz İşa namazını qılmaq üçün Peyğəmbəri ﷺ gözləyirdik. O, namaza (o qədər) gecikdi ki, hətta bizdən kimisi onun gəlməyəcəyini zənn etdi, kimisi də: “O, namazı artıq qılmışdır”- dedi. Biz bu halda ikən, nəhayət, Peyğəmbər ﷺ gəldi. Səhabələr dedikləri sözü olduğu kimi ona söylədilər. Peyğəmbər ﷺ buyurdu: “Bu namazı gecikdirin, çünki siz bununla digər ümmətlərdən üstün edildiniz. Sizdən öncə heç bir ümmət onu qılmayıb”.³

٩٩٦ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «بُورِكَ لِأُمَّتِي فِي بُكُورِهَا»

¹ Qirat deyildikdə, Qiyamət günü əməlisaleh möminlərin payına düşən mükafat nəzərdə tutulur.

² əl-Buxari, 532, 557, 2268, 2269.

³ Əbu Davud, 421. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsabih, 612.

996. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Ümmətimin (hər) gününün əvvəlinə bərəkət verilmişdir!”¹

Dini başa düşmək xeyirə aparan yoldur

۹۹۷ - عَنْ مُعَاوِيَةَ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ يُرِدِ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِي الدِّينِ، وَإِنَّمَا أَنَا قَاسِمٌ وَاللَّهُ يُعْطِي، وَلَنْ تَزَالَ هَذِهِ الْأُمَّةُ قَائِمَةً عَلَى أَمْرِ اللَّهِ لَا يَضُرُّهُمْ مَنْ خَالَفَهُمْ حَتَّى يَأْتِيَ أَمْرُ اللَّهِ».

997. Rəvayət edilir ki, Muaviyə رضي الله عنه demişdir: “Mən Peyğəmbərin ﷺ belə buyurduğunu eşitmişəm: “Allah kimə xeyir nəsib etmək istəsə, ona dini başa düşməyi müyəssər edər. Mən yalnız paylaşırdım. Verən isə Allahdır. Bu ümmətin (bir qismi) Allahın əmri gəlincəyə qədər (Qiyamət qorpanadək) Allahın dini üzərində sabit qalacaq və belələrinə müxalif olanlar onlara heç bir zərər verə bilməyəcəklər”.²

Bildiyinin ondabirinə əməl edən

۹۹۸ - عَنْ أَبِي ذَرٍّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "إِنَّكُمْ الْيَوْمَ فِي زَمَانٍ كَثِيرٍ عُلَمَاؤُهُ، قَلِيلٌ خُطْبَاؤُهُ، مَنْ تَرَكَ عَشْرًا مَّا يَعْرِفُ فَقَدْ هَوَى، وَيَأْتِي مِنْ بَعْدِ زَمَانٍ كَثِيرٍ خُطْبَاؤُهُ، قَلِيلٌ عُلَمَاؤُهُ، مَنْ اسْتَمْسَكَ بِعَشْرٍ مَّا يَعْرِفُ فَقَدْ نَجَا "

998. Rəvayət edilir ki, Əbu Zərr رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Siz bu gün alimləri çox, vaizləri az olan bir dövrdə yaşayırınsınız. Kim bildiyinin ondan birini tərk edərsə, artıq nəfsinə uymuşdur. Uzun müddətdən sonra vaizləri çox, alimləri isə az olan bir vaxt gələcəkdir. Kim bildiyinin ondabirini qoruyarsa (əməl edərsə), qurtuluşa nail olar”.³

Ümmətlərin sonuncusu, Cənnətə girənlərin birincisi

۹۹۹ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «نَحْنُ آخِرُ الْأُمَمِ، وَأَوَّلُ مَنْ يُحَاسَبُ يَقَالُ: أَيُّنَ الْأُمَّةِ الْأُمِّيَّةِ وَنَبِيِّهَا، فَتَحْنُ الْآخِرُونَ الْأَوَّلُونَ».

999. İbn Abbas رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Biz ümmətlərin ən sonuncusu, haqq-hesab olunanların isə ən birincisiyik. (Qiyamət günü) deyiləcək: “Yazıb-oxuya bilməyən ümmət və onun pey-

¹ Ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 318. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 2841.

² əl-Buxari, 71.

³ əl-Həravî “Zəmmul-Kəlam” 97. Hədis səhihdir. Bax: Silsilətu əs-Səhihə, 2510.

ğəmbəri hanı?" Beləliklə, biz ən sonuncu (ümmət və Cənnətə daxil olanlardan) ən birinciyik".¹

۱۰۰۰ - عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ حَيْدَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «نُكْمِلُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ سَبْعِينَ أُمَّةً، نَحْنُ آخِرُهَا وَخَيْرُهَا»... «إِنَّكُمْ وَقَيْتُمْ سَبْعِينَ أُمَّةً، أَنْتُمْ خَيْرُهَا وَأَكْرَمُهَا عَلَى اللَّهِ».

1000. Rəvayət edilir ki, Muaviyə ibn Heydə ؓ demişdir: "Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: "Biz Qiyamət günü yetmiş ümməti tamamlayacağıq. Biz (ümmətlərin) ən sonuncusu və ən xeyirlisiyik".² Digər rəvayətdə deyilir: "Siz yetmiş ümməti tamamladınız. Siz (ümmətlərin) ən xeyirlisi və Allah qatında ən hörmətlisiniz".³

Şəfaət üçün saxlanılan dua

۱۰۰۱ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لِكُلِّ نَبِيٍّ دَعْوَةٌ مُسْتَجَابَةٌ. فَتَعَجَّلْ كُلُّ نَبِيٍّ دَعْوَتَهُ، وَإِنِّي اخْتَبَأْتُ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لَأُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَهِيَ نَائِلَةٌ إِنْ شَاءَ اللَّهُ، مَنْ مَاتَ مِنْ أُمَّتِي لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا».

1001. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: "Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: "Hər peyğəmbərin qəbul edilmiş bir duası var. Onların hər biri (artıq öz duasından) istifadə etmişdir. Mən isə öz duamı Qiyamət günü ümmətimə şəfaət etmək üçün saxlamışam. Allahın izni ilə bu şəfaətə ümmətimdən Allaha şərik qoşmadığı halda ölən kimsələr nail olacaqlar".⁴

Cənnət əhlinin əksəriyyəti bu ümmətdəndir

۱۰۰۲ - عَنْ بُرَيْدَةَ الْأَسْلَمِيِّ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «أَهْلُ الْحَنَّةِ عَشْرُونَ وَمِئَةَ صَفٍّ، تَمَانُونَ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ، وَأَرْبَعُونَ مِنْ سَائِرِ الْأُمَّةِ».

1002. Bureydə əl-Əsləmi ؓ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: "Cənnət əhli yüz iyirmi səfdir. Səksəni bu ümmətdən, qırxı isə digər ümmətlərdəndir".⁵

¹ İbn Macə, 4290, 4431. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 2374.

² İbn Macə, 4287, 4428. Hədis həsəndir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 6285.

³ İbn Macə, 4288, 4429. Hədis həsəndir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 6284.

⁴ Muslim, 296, 491, 512.

⁵ İbn Macə, 4289, 4430. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 5644.

Cənnətə kasıblar varlılardan daha tez girəcəklər

۱۰۰۳ - عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنِّي لَأَرْجُو أَنْ لَا تُعْجَزَ أُمَّتِي عِنْدَ رَبِّهَا أَنْ يُؤَخَّرَهُمْ نِصْفَ يَوْمٍ». قِيلَ لِسَعْدٍ وَكَمْ نِصْفُ ذَلِكَ الْيَوْمِ قَالَ: خَمْسُمِائَةَ سَنَةٍ.

1003. Səəd ibn Əbu Vəqqas ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Mən ümid edirəm ki, ümmətimin (varlıları) Rəbblərinin dərgahında (sorğu-sual olunaraq Cənnətə girməyə) yarım gün gecikdirilmələrinə dözəcəklər”. Səddən soruşdular: “Yarım gün nə qədərdir?” Səəd dedi: “Beş yüz ildir”.¹

“Siz Allahın yer üzündəki şahidlərisiniz!”

۱۰۰۴ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ يَقُولُ مَرُّوا بِجَنَازَةٍ فَأَتَتْهَا عَلَيْهَا خَيْرًا، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «وَجَبَتْ». ثُمَّ مَرُّوا بِأُخْرَى فَأَتَتْهَا عَلَيْهَا شَرًّا فَقَالَ: «وَجَبَتْ». فَقَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ مَا وَجَبَتْ قَالَ: «هَذَا أَتَيْتُمْ عَلَيْهِ خَيْرًا فَوَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ، وَهَذَا أَتَيْتُمْ عَلَيْهِ شَرًّا فَوَجَبَتْ لَهُ النَّارُ، أَنْتُمْ شُهَدَاءُ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ».

1004. Rəvayət edilir ki, Ənəs ibn Malik ﷺ demişdir: “Bir dəfə cənazə aparılarkən biz onu xoş sözlə yad edib təriflədik. Peyğəmbər ﷺ: “Vacib oldu!”- deyə buyurdu. Sonra başqa bir cənazə aparılarkən biz onu xoşagəlməz sözlə yad edib pislədik. Peyğəmbər ﷺ yenə: “Vacib oldu!”- deyə buyurdu. Ömər ibn Xəttab: “Nə vacib oldu?”- deyə soruşdu. Peyğəmbər ﷺ buyurdu: “Bunu xoş sözlərlə yad etdiniz, Cənnət buna vacib oldu. Onu da xoşagəlməz sözlərlə yad etdiniz, Cəhənnəm ona vacib oldu. Siz Allahın yer üzündəki şahidlərisiniz!”²

Yağışın misalı kimi olan ümmət

۱۰۰۵ - عَنْ أَنَسِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «مَثَلُ أُمَّتِي مَثَلُ الْمَطَرِ لَا يُدْرَى أَوْلُهُ خَيْرٌ أَمْ آخِرُهُ».

1005. Rəvayət edilir ki, Ənəs ﷺ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: “Ümmətimin misalı yağışın misalı kimidir. Əvvəlinin, yoxsa axırının daha xeyirli olduğu bilinməz”.³

¹ Əbu Davud, 4350, 4352. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 5514.

² əl-Buxari, 1278, 1367.

³ ət-Tirmizi, 2869, 3109; Əhməd, 11878. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 2286.

Bütünlüklə Cənnətə düşən ümmət

۱۰۰۶ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَا مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا وَبَعْضُهَا فِي النَّارِ وَبَعْضُهَا فِي الْجَنَّةِ إِلَّا أُمَّتِي فَإِنَّهَا كُلُّهَا فِي الْجَنَّةِ».

1006. İbn Ömər رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Elə bir ümmət yoxdur ki, onun bir qismi Cəhənnəmə, bir qismi də Cənnətə düşməsin. Mənim ümmətim isə bütünlükdə Cənnətə düşəcəkdir!”²

Cənnətə sorğu-sualsız girənlər

۱۰۰۷ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَرِضَتْ عَلَيَّ الْأُمَّةُ فَجَعَلَ النَّبِيُّ وَالنَّبِيَّانِ يَمْرُونَ مَعَهُمُ الرَّهْطُ وَالنَّبِيُّ لَيْسَ مَعَهُ أَحَدٌ حَتَّى رُفِعَ لِي سَوَادٌ عَظِيمٌ قُلْتُ مَا هَذَا أُمَّتِي هَذِهِ قِيلَ بَلْ هَذَا مُوسَى وَقَوْمُهُ قِيلَ انْظُرْ إِلَى الْأُفُقِ فَإِذَا سَوَادٌ يَمَلَأُ الْأُفُقَ ثُمَّ قِيلَ لِي انْظُرْ هَا هُنَا وَهَذَا هُنَا فِي آفَاقِ السَّمَاءِ فَإِذَا سَوَادٌ قَدْ مَلَأَ الْأُفُقَ قِيلَ هَذِهِ أُمَّتُكَ وَيَدْخُلُ الْجَنَّةَ مِنْ هَؤُلَاءِ سَبْعُونَ أَلْفًا بَعِيرٍ حِسَابِ ثُمَّ دَخَلَ وَلَمْ يُبَيِّنْ لَهُمْ فَافَاضَ الْقَوْمُ وَقَالُوا نَحْنُ الَّذِينَ آمَنَّا بِاللَّهِ وَاتَّبَعْنَا رَسُولَهُ فَتَحْنُ هُمْ أَوْ أَوْلَادُنَا الَّذِينَ وُلِدُوا فِي الْإِسْلَامِ فَإِنَّا وَوُلْدُنَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ فَبَلَغَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَخَرَجَ فَقَالَ هُمْ الَّذِينَ لَا يَسْتَرْقُونَ وَلَا يَتَطَيَّرُونَ وَلَا يَكْتُمُونَ وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ فَقَالَ عَكَاشَةُ بْنُ مِحْصَنٍ أَمِنْهُمْ أَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ نَعَمْ فَقَامَ آخِرُ فَقَالَ أَمِنْهُمْ أَنَا قَالَ سَبَقَكَ بِهَا عَكَاشَةُ.

1007. Rəvayət edilir ki, İbn Abbas رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Ümmətlər mənə göstərildi. Mən bir və ya iki peyğəmbər gördüm, yanlarında bir neçə adam var idi. Elə bir peyğəmbər də gördüm ki, yanında heç kəs yox idi. (Həmin vaxt) mənə böyük bir toplum göstərildi. Mən soruşdum: “Bu nədir? Yoxsa bu mənim ümmətimdir?” Mənə: “Bu, Musa və onun qöv müdür” - deyildi. Sonra da: “Üfüqə tərəf bax” - deyər əmr edildi. Mən orada bütün üfüqü tutmuş böyük bir toplum gördüm. (Yenə) dedilər: “Üfüqün burasına və burasına bax!” Mən orada bütün üfüqü tutmuş böyük bir toplum gördüm. Mənə: “Bu sənin ümmətidir. Onlardan yetmiş min nəfəri sorğu-sualsız Cənnətə girəcəkdir”- dedilər. (Bunu deyəndən) sonra Peyğəmbər ﷺ kimlərin (sorğu-sualsız Cənnətə girəcəklərinə dair) açıqlama verməyib (evinə) daxil oldu. (Bu səbəbdən) camaatın arasına ixtilaf düşdü və onlar dedilər: “Biz Allaha iman gətirmiş və Onun Elçisinin ﷺ ardınca gedən kimsələrik. (Demək, o yetmiş min

¹ Söhbət Cəhənnəmə əbədiyyən düşməkdən gedir.

² Xatib əl-Bağdadi “Tarixu Bağdad” 3/322. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 5693.

nəfər) bizik, yaxud bu, müsəlman olaraq doğulmuş övladlarımıza aiddir, çünki biz cahiliyyə dövründə dünyaya gəlmişik". Bu söhbət Peyğəmbərə ﷺ yetişdikdə o, bayıra çıxıb dedi: "Bunlar özlərinə ovsun oxunmasını tələb etməyən¹, (hər hansı bir hadisəni) uğursuzluq əlaməti hesab etməyən², (müalicə məqsədilə) bədəninə dağ basmayan və yalnız Rəbbinə təvəkkül edən kimsələrdir". Bu vaxt Ukqaşə ibn Mihsən dedi: "Mən onlardanammı, ey Allahın Elçisi?" Peyğəmbər ﷺ: "Bəli" - dedi. Sonra başqa bir adam ayağa qalxıb: "Mən də onlardanammı?" - deyər soruşdu. Peyğəmbər ﷺ dedi: "Bu məsələdə Ukqaşə səni qabaqladı".³

١٠٠٨ - عَنْ رِفَاعَةَ الْجُهَنِيِّ قَالَ: صَدَرْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ! مَا مِنْ عَبْدٍ يُؤْمِنُ ثُمَّ يُسَدِّدُ إِلَّا سَلِكَ بِهِ فِي الْجَنَّةِ وَأَرْجُو أَلَّا يَدْخُلُوهَا حَتَّى تَبُوعُوا أَتَيْتُمْ، وَمَنْ صَلَحَ مِنْ ذُرَارِكُمْ مَسَاكِينَ فِي الْجَنَّةِ، وَلَقَدْ وَعَدَنِي رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ أَنْ يَدْخِلَ الْجَنَّةَ مِنْ أُمَّتِي، سَبْعِينَ أَلْفًا بَعْدَ حِسَابٍ».

1008. Rəvayət edilir ki, Rifəa əl-Cuhəni ؓ demişdir: "Bir dəfə biz Allah Elçisi ﷺ ilə yola düşdük. Allah Elçisi ﷺ buyurdu: "Muhəmmədin canı Əlində Olana and olsun! İman gətirərək doğru yoldan ayrılmayan elə bir bəndə yoxdur ki, Cənnətə daxil edilməsin. Ümid edirəm ki, siz və nəslinizdən əməlisaleh olanlar Cənnətdəki yerlərdə məskunlaşmayınca (bir kimsə Cənnətə) girməyəcək. Rəbbim ﷻ ümmətimdən yetmiş min nəfəri sorğu-sualsız Cənnətə daxil etməyi⁴ qəti olaraq mənə vəd etdi".¹

¹ Hərfi tərcümədə "ovsun" deməkdir, lakin burada ovsun deyildikdə sehr, cadu, pitik deyil, əksinə, xəstəni mübarək sözlərlə – Allahın Kəlamı və ya Peyğəmbərin ﷺ duaları vasitəsilə müalicə etmək nəzərdə tutulur.

² Cahiliyyət dövründə ərəblərdən kimsə bir işi görmək istədikdə, göyə baxar və görmək istədiyi işin uğurlu və ya uğursuz olacağını göydə gördüyü quşun sağ tərəfə, yaxud sol tərəfə uçması ilə təyin edərdi. Habelə xoşagəlməz bir səs eşitdikdə və ya arzu edilməyən bir adam gördükdə, bunu uğursuzluq əlaməti hesab edərtilər. Bəziləri Şəvval ayında evlənməyi uğursuzluq sayardılar. Aişə ؓ bu cür etiqadın batil olduğunu bildirib demişdir: "Allahın Elçisi mənimlə Şəvval ayında nikah bağlamış, habelə məni şəvval ayında öz evinə gətirmişdir..." Bundan başqa, o vaxt ərəblər çərşənbə gününü, habelə Səfər ayını da uğursuz əlamət hesab edərtilər. Qeyd etmək lazımdır ki, bunların və bunlara bənzər inancların hamısı batildir..." (əl-Qavlul-Mufid, 1/103-104).

³ əl-Buxari, 5270, 5705; Muslim, 220, 323, 549.

⁴ Digər rəvayətdə bu məsələyə aydınlıq gətirilərək deyilir: "Əbu Bəkr əs-Siddiq ؓ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: "Ümmətimdən yetmiş min nəfər sorğu-sualsız Cənnətə girəcək. Onların üzü bədr gecəsindəki ay kimi nur saçacaq, qəlbləri də (mömin) bir adamın qəlbi kimi olacaq. Rəbbimdən bundan artığını istədim, O mənə (həmin yetmiş min nəfərdən) hər bir kəsə yetmiş min də əlavə insanın Cənnətə sorğu-sualsız girməsini nəsib etdi". (Əhməd, 22. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 1057).

۱۰۰۹ - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: وَعَدَنِي رَبِّي أَنْ يُدْخِلَ الْجَنَّةَ مِنْ أُمَّتِي سَبْعِينَ أَلْفًا بِغَيْرِ حِسَابٍ، وَلَا عَذَابٍ مَعَ كُلِّ أَلْفٍ سَبْعُونَ أَلْفًا وَثَلَاثَ حَتِيَّاتٍ مِنْ حَتِيَّاتِ رَبِّيَعَزَّ وَجَلَّ .

1009. Əbu Umamə رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Rəbbim mənə ümmətimdən yetmiş min nəfəri Cənnətə sorğu-sualsız və cəzasız daxil edəcəyini vəd etmişdir. Onlardan hər min nəfərlə bərabər yetmiş min nəfər və Rəbbimin üç oncu qədər (Cənnətə daxil olacaqdır)”.²

¹ İbn Macə, 4285, 4426. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 2405.

² Əhməd, 22357, 22659. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətül-Məsəbih, 5556.

A decorative border with intricate floral and scrollwork patterns in shades of blue, green, and grey, framing the central text.

FƏZİLƏTLƏR

Allaha ən sevimli olan əməl

۱۰۱۰ - عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «أَكَلَفُوا مِنَ الْعَمَلِ مَا تُطِيقُونَ، فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَمَلُّ حَتَّى تَمَلُّوا، وَإِنَّ أَحَبَّ الْعَمَلِ إِلَى اللَّهِ أَدْوَمُهُ وَإِنْ قَلَّ». وَكَانَ إِذَا عَمَلَ عَمَلًا أَتَيْتُهُ.

1010. Aişə رضي الله عنها rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Bacardığınızı əməli boynunuza götürün. Çünki siz usanmadıqca, Allah usanmaz. Şübhəsiz ki, əməllərdən Allaha ən sevimli olanı, az olsa belə, davamiyyətli olanıdır”. Allah Elçisi ﷺ bir əməl etdisə, onda davamiyyətli olardı”.¹

Təriflənen

۱۰۱۱ - عَنْ أَبِي ذَرٍّ قَالَ قِيلَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرَأَيْتَ الرَّجُلَ يَعْمَلُ الْعَمَلَ مِنَ الْخَيْرِ وَيَحْمَدُهُ النَّاسُ عَلَيْهِ قَالَ «تِلْكَ عَاجِلُ بُشْرَى الْمُؤْمِنِ».

1011. Rəvayət edilir ki, Əbu Zərr رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisindən ﷺ soruşuldu: “Ey Allahın Elçisi, bir kişi xeyirli bir əməl etdiyi vaxt insanların onu tərifləməsinə nə deyirsən?” O dedi: “Bu, mömin üçün bu dünyada olan bir müjdədir”.²

Ən yaxşı qazanc

۱۰۱۲ - عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ قَالَ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ الْكَسْبِ أَطْيَبُ قَالَ «عَمَلُ الرَّجُلِ بِيَدِهِ وَكُلُّ بَيْعٍ مَبْرُورٍ»

1012. Rəvayət edilir ki, Rafi ibn Xadic رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisindən ﷺ soruşdular: “Ən yaxşı qazanc hansıdır?” O: “Kişinin öz zəhməti və halal ticarət yolu ilə əldə etdiyi qazanc” - deyə cavab verdi”.³

۱۰۱۳ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَأَنْ يَأْخُذَ أَحَدُكُمْ حَبْلَهُ فَيَحْتَضِبَ عَلَيَّ ظَهْرَهُ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَأْتِيَ رَجُلًا، فَيَسْأَلَهُ، أَعْطَاهُ أَوْ مَنَعَهُ».

1013. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Canım Əlində olan Allaha and olsun ki, birinizin ip götürüb bir şələ odun yığaraq

¹ Əbu Davud, 1368, 1370. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 1228.

² Muslim, 4780, 6891.

³ Əhməd, 17304, 17728. Hədis səhih li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1688, 1691.

belində (bazara) aparması, onun üçün kiməsə ağız açmaqdan daha xeyirlidir. Həm də bilmək olmaz, (o adam) ona istədiyini verəcək, yoxsa imtina edəcək”.¹

۱۰۱۴ - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «إِنَّ أَطْيَبَ مَا أَكَلْتُمْ مِنْ كَسْبِكُمْ وَإِنَّ أَوْلَادَكُمْ مِنْ كَسْبِكُمْ»

1014. Rəvayət edilir ki, Aişə رضي الله عنها demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “İnsanın ən gözəl yeməyi onun öz qazancıdır. Həqiqətən, övladlarınız da sizin qazancınızdandır”².³

Onları görəndə Allah yada düşər

۱۰۱۵ - عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيدَ قَالَتْ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِخَيْرِكُمْ؟» قَالُوا: بَلَى، قَالَ: «الَّذِينَ إِذَا رُؤُوا ذَكَرُوا اللَّهَ، أَفَلَا أُخْبِرُكُمْ بِشَرِّكُمْ؟» قَالُوا: بَلَى، قَالَ: «الْمَشَاوُونَ بِالتَّمِيمَةِ، الْمُفْسِدُونَ بَيْنَ الْأَحْبِيَّةِ، الْبَاغُونَ الْبِرَاءَ الْعَتَى».

1015. Rəvayət edilir ki, Əsma bint Yəzid رضي الله عنها demişdir: “Bir dəfə Peyğəmbər ﷺ səhabələrinə: “Sizə ən xeyirliniz barədə xəbər verimmi?”– deyə buyurdu. Səhabələr: “Bəli!”– deyə cavab verdikdə, Peyğəmbər ﷺ buyurdu: “O kəslər ki, onları görəndə Allah yada düşər!”⁴ Sizə ən pisiniz barədə xəbər verimmi?” Onlar: “Bəli!”– deyə cavab verdikdə, o buyurdu: “Söz gəzdirənlər, dostların arasını vuranlar və təmiz adamları şərə salanlardır”⁵.

۱۰۱۶ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: خَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى رَهْطٍ مِنْ أَصْحَابِهِ يَضْحَكُونَ وَيَتَحَدَّثُونَ، فَقَالَ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَوْ تَعْلَمُونَ مَا أَعْلَمُ لَضَحَكْتُمْ قَلِيلًا، وَلَكِنِّي كَثِيرًا، ثُمَّ انْصَرَفَ وَأَبْكَى الْقَوْمَ، وَأَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيْهِ: يَا مُحَمَّدُ، لِمَ تُفَنِّطُ عِبَادِي؟ فَرَجَعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: أُبَشِّرُكُمْ، وَسَدِّدُوا، وَقَارِبُوا.

1016. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Peyğəmbər ﷺ bir dəstə gülüb-danışan səhabəsinin yanına gəlib dedi: “Canım Əlində Olana and olsun ki, əgər mənim bildiklərimi bilsəydiniz, az gülüb çox ağlayardınız”. O çıxıb getdikdən sonra səhabələr ağladı. Allah ﷻ isə ona belə vəhy etdi:

¹ əl-Buxari, 1377, 1470.

² Yəni övladlarınızın qazancı da sizin qazancınız sayılır.

³ ət-Tirmizi, 1358, 1409. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 2770.

⁴ Belələrinin üzündəki nuru və heybətini, habelə onların gözəl davranışını və rəftarını gördükdə ancaq xeyirxah işlər yada düşür.

⁵ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 323. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1646.

“Ey Muhəmməd! Nə üçün qullarımı ruhdan salırsan?” Peyğəmbər ﷺ geri dönüb dedi: “Elə isə (qazandığınız savaba) sevinin, doğru yol tutun və (ən kamil olanı yerinə yetirə bilməsəniz, heç olmasa ona) yaxınlaşın”.¹

Allah ona görə edilən yaxşılıqları puç etməz

۱۰۱۷ - عَنْ حَكِيمِ بْنِ حِزَامٍ أَعْتَقَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ مِائَةَ رَقَبَةٍ، وَحَمَلَ عَلَى مِائَةِ بَعِيرٍ، فَلَمَّا أَسْلَمَ حَمَلَ عَلَى مِائَةِ بَعِيرٍ وَأَعْتَقَ مِائَةَ رَقَبَةٍ، قَالَ فَسَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ أَشْيَاءَ كُنْتُ أَصْنَعُهَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ، كُنْتُ أَتَحَنُّتُ بِهَا، يَعْنِي أَتَبَرَّرُ بِهَا، (قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ أَشْيَاءَ كُنْتُ أَتَحَنُّتُ بِهَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ مِنْ صَدَقَةٍ أَوْ عَتَاقَةٍ وَصِلَةٍ رَحِمَ فَهَلْ فِيهَا مِنْ أَجْرٍ) قَالَ: فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَسَلَّمْتَ عَلَى مَا سَلَفَ لَكَ مِنْ خَيْرٍ».

1017. Həkim ibn Hizam ﷺ cahiliyyət dövründə yüz kölə azad etmiş və yüz dəvə paylamışdı.² Habelə müsəlman olduqdan sonra da yüz dəvə payladı və yüz kölə azad etdi. (Həkim) deyir: “Mən Allah Elçisinə ﷺ dedim: “Ey Allahın elçisi! Mənim cahiliyyət dövründə etdiyim yaxşılıqlar barədə nə deyə bilərsiniz?” (Digər rəvayətdə deyilir: “Ey Allahın Elçisi! De görüm, cahiliyyət dövründə sədəqə vermək, qul azad etmək və qohumluq əlaqələrini möhkəmləndirmək kimi etdiyim yaxşı işlərə görə mənə savab yazılırmı?”)³ Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Sən olub-keçən yaxşılıqlarla bərabər müsəlman oldun!”⁴

Nur saçan ağ saçlar

۱۰۱۸ - عَنْ عَمْرِو بْنِ عَبْسَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «مَنْ شَابَ شَيْبَةً فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَانَتْ لَهُ نُورًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

1018. Amr ibn Abəsə ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim Allahın yolunda (çalışaraq saç-saqqalını) ağardarsa, bu, Qiyamət günü onun üçün nur olacaq”.⁵

۱۰۱۹ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا تَتَّبِعُوا الشَّيْبَ، فَإِنَّهُ نُورٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَمَنْ شَابَ شَيْبَةً فِي الْإِسْلَامِ، كُتِبَ لَهُ بِهَا حَسَنَةٌ، وَحُطَّ عَنْهُ بِهَا خَطِيئَةٌ، وَرُفِعَ لَهُ بِهَا دَرَجَةٌ».

¹ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 254. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 3194.

² Həkim ibn Hizam ﷺ bu dəvələri insanlara onların müvəqqəti istifadəsi üçün verərdi.

³ əl-Buxari, 1346, 1436.

⁴ əl-Buxari, 2353, 2538.

⁵ ət-Tirmizi, 1635, 1735. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 6308.

1019. Əbu Hureyra ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Ağ saçları qoparmayın, çünki o, Qiyamət günü nur olacaq. Kimin saçları İslamda ağararsa, hər ağ saça görə ona bir savab yazılar, bir günahı silinər və bir dərəcə yüksəldilər”.¹

۱۰۲۰ - عَنْ فَضَالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ شَابَ شَيْبَةً فِي الْإِسْلَامِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَانَتْ لَهُ نُورًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ». فَقَالَ رَجُلٌ عِنْدَ ذَلِكَ: فَإِنَّ رَجُلًا يَنْتَفُونَ الشَّيْبَ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ شَاءَ فَلْيَنْتَفِ نُورُهُ».

1020. Fudalə ibn Ubeyd ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Kimin İslamda Allah yolunda saçları ağararsa, bu, Qiyamət günü onun üçün nur olacaq”. Bu zaman bir kişi belə dedi: “Həqiqətən də, kişilər ağ saçı qoparırlar”. Peyğəmbər ﷺ buyurdu: “Kim istəyirsə, öz nurunu qoparsın”.²

Xoşbəxtliyin əlamətləri

۱۰۲۱ - عَنْ نَافِعِ بْنِ عَبْدِ الْحَارِثِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مِنْ سَعَادَةِ الْمَرْءِ الْمُسْلِمِ: الْمَسْكَنُ الْوَاسِعُ، وَالْجَارُ الصَّالِحُ، وَالْمَرْكَبُ الْهَنِيءُ.

1021. Nafi ibn Abdulharis ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Geniş ev,³ əməlisaleh qonşu⁴ və rahat minik⁵ müsəlman kişinin səadətindəndir”.¹

¹ İbn Hibban, 2974. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 7463.

² Əhməd, 23998; ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 783. Hədis həsəndir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 2092.

³ Burada “geniş ev” deyildikdə, insanın rahatlığını təmin edən genişlik nəzərdə tutulur. Evin ehtiyacdən ziyadə geniş olması, ifrat dərəcədə mərtəbələrlə yüksəldilməsi, içində istifadə olunmayacaq otaqlar tikib israfə yol verilməsi düzgün deyil.

⁴ Əməlisaleh qonşu o qonşudur ki, adam onun pislik etməyəcəyindən əmin olsun. Beləsi barədə Peyğəmbər ﷺ belə buyurur: “Vallahı, mömin deyil, vallahı, mömin deyil, vallahı, mömin deyil!” Səhabələr soruşdular: “Kim, ey Allahın Elçisi?” O dedi: “Qonşusu, şəridən əmin olmayan kimsə!” (əl-Buxari, 5557, 6016). Həqiqətən, əməlisaleh qonşu böyük nemətdir. O qonşu ki, gözəl əxlaqı və davranışı ilə adamın həm özünə, həm də ailəsinə təsir edir.

⁵ Uca Allahın yaratdığı minik heyvanları, həmçinin digər minik vasitələri insanın rahatlığı üçündür. Bu xüsusda Qurani Kərimdə belə buyurulur: **“Aqları, qatırları və uzunqulaqları sizə həm minik, həm də zinət olsun deyə Allah yaratdı. O, sizin hələ bilmədiyiniz bir çox şeyləri də yaradır”** (ən-Nəhl, 8). Mömin adam bu neməti Allah üçün istifadə edir və beləliklə də,

١٠٢٢ - عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ثَلَاثَةٌ مِنَ السَّعَادَةِ وَثَلَاثَةٌ مِنَ الشَّقَاءِ فَمِنْ السَّعَادَةِ الْمَرْأَةُ الصَّالِحَةُ تَرَاهَا فَتَعْجِبُكَ وَتَغِيبُ عَنْهَا فَتَأْمَنُهَا عَلَى نَفْسِهَا وَمَالِكِ وَالِدَاتِهَا تَكُونُ وَطَيْبَةً فَتُلْحِقُكَ بِأَصْحَابِكَ وَالِدَارُ تَكُونُ وَاسِعَةً كَثِيرَةَ الْمَرَافِقِ وَمِنْ الشَّقَاءِ الْمَرْأَةُ تَرَاهَا فَتَسُوؤُكَ وَتَحْمِلُ لِسَانِهَا عَلَيْكَ وَإِنْ غَبَتْ عَنْهَا لَمْ تَأْمَنُهَا عَلَى نَفْسِهَا وَمَالِكِ وَالِدَاتِهَا تَكُونُ قَطُوفًا فَإِنْ ضَرَبَتْهَا أُنْعَبَتْكَ وَإِنْ تَرَكَتْهَا لَمْ تُلْحِقُكَ بِأَصْحَابِكَ وَالِدَارُ تَكُونُ ضَيْقَةً قَلِيلَةَ الْمَرَافِقِ

1022. Muhəmməd ibn Səd atasından ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: “Üç şey xoşbəxtliyin, üç şey isə bədbəxtliyin əlamətidir. Xoşbəxtliyin (birinci əlaməti odur ki,) həyat yoldaşın əməlisəlah qadın olsun, onu görərkən halın daha xoş olsun, ondan ayrı düşdükdə isə həm ondan, həm də əmlakından arxayın ola biləsən. (İkinci əlamət odur ki,) səni dostlarına çatdırma biləcək yüngül miniyin olmasıdır. Üçüncü əlamət isə, geniş və çox xidmətli mənzilə sahib olmaqdır. Bədbəxtliyin əlamətlərinə gəldikdə onlardan birincisi odur ki, həyat yoldaşınla üz-üzə gəlməyin halının pisləşməsinə səbəb olsun, onun dilindən daim əziyyət çəkmiş olasan və ondan ayrıldığı zaman nə onun özündən, nə də öz əmlakından arxayın ola biləsən. İkinci əlamət; ağır tərpenən miniyin olmasıdır ki, onu vurduğun zaman səni yorar, buraxdığı zaman səni dostlarına yetişdirməz. Üçüncü əlamət isə; az xidmətli mənzilə sahib olmaqdır”.²

Uzunömürlü müsəlmanın fəziləti

١٠٢٣ - عَنْ طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ أَنَّ رَجُلَيْنِ مِنْ بَلِيٍّ قَدِمَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَانَ إِسْلَامُهُمَا جَمِيعًا، فَكَانَ أَحَدُهُمَا أَشَدَّ اجْتِهَادًا مِنَ الْآخَرِ، فَغَزَا الْمُجْتَهِدُ مِنْهُمَا فَاسْتَشْهَدَ ثُمَّ مَكَثَ الْآخِرُ بَعْدَهُ سَنَةً ثُمَّ تُوُفِّيَ، قَالَ طَلْحَةُ: فَرَأَيْتَ فِي الْمَتَامِ: بَيْنَا أَنَا عِنْدَ بَابِ الْجَنَّةِ إِذَا أَنَا بِهِمَا فَخَرَجَ خَارِجٌ مِنَ الْجَنَّةِ فَأَذِنَ لِلَّذِي اسْتَشْهَدَ ثُمَّ رَجَعَ إِلَيَّ فَقَالَ: ارْجِعْ فَإِنَّكَ لَمْ يَأْنِ لَكَ بَعْدُ، فَأَصْبَحَ طَلْحَةُ يُحَدِّثُ بِهِ النَّاسَ، فَعَجِبُوا لِذَلِكَ، فَبَلَغَ ذَلِكَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَحَدَّثُوهُ الْحَدِيثَ فَقَالَ: «مِنْ أَيِّ ذَلِكَ تَعْجَبُونَ؟» فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ! هَذَا كَانَ أَشَدَّ الرَّجُلَيْنِ اجْتِهَادًا، ثُمَّ اسْتَشْهَدَ وَدَخَلَ هَذَا الْآخِرُ الْجَنَّةَ قَبْلَهُ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَيْسَ قَدْ مَكَثَ هَذَا بَعْدَهُ سَنَةً؟» قَالُوا: بَلَى، قَالَ: «وَأَدْرَكَ رَمَضَانَ فَصَامَ وَصَلَّى كَذَا وَكَذَا مِنْ سَجْدَةٍ فِي السَّنَةِ؟» قَالُوا: بَلَى، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «فَمَا بَيْنَهُمَا أَبَعَدُ مِمَّا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ».

1023. Rəvayət edilir ki, Talhə ibn Ubeydullah ﷺ belə demişdir: “Bəli qəbiləsindən olan iki kişi Allah Elçisinin ﷺ yanına gəldi. İkisi də İslamı

səadətə qovuşur. Fasiq insanlar isə bu cür rahat nemətləri Allahın rızasını qazanmağa yox, əksinə, günah işlərə sərf edir, Allahı qəzəbə gətirir və beləliklə də, bədbəxt olurlar.

¹ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 116. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 3029.

² əl-Hakim, 2684. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 3056.

eyni vaxtda qəbul etmişdi. Biri digərindən daha çox çalışqan idi. Çalışqan döyüşdü və şəhid oldu. Digəri ondan sonra bir il yaşayıb vəfat etdi". Talhə deyir: "Mən yuxuda gördüm ki, Cənnətin qapısının yanında o iki adamla qarşılaşmışam. Sonra Cənnətdən bir nəfər çıxaraq bu iki adamdan axırınıcını vəfat edənə (Cənnətə girməsi üçün) izn verdi. Daha sonra çıxaraq şəhid olana (Cənnətə girməsi üçün) izn verdi və yanıma qayıdıb dedi: "Sən geri qayıt, çünki sənin (Cənnətə girmək) vaxtın hələ gəlməyib". Talhə səhər yuxusunu insanlara danışdı və onlar buna təəccübləndilər. Bu, Allah Elçisinə ﷺ çatdı və hadisəni ona danışdılar. Allah Elçisi ﷺ dedi: "Nəyə təəccüblənirsiniz?" Səhabələr dedilər: "Ey Allahın Elçisi! Bu, ikincisindən daha çalışqan idi. Sonra o, şəhid oldu. Halbuki digəri Cənnətə ondan əvvəl girdi". Allah Elçisi ﷺ dedi: "Məgər o, şəhiddən sonra bir il çox yaşadı mı?" Onlar: "Bəli" - dedilər. Allah Elçisi ﷺ dedi: "Məgər o, Ramazan ayına çataraq oruc tutmayıbmı, bir ildə bu qədər namaz qılıb, səcdə etməyibmi?" Onlar: "Bəli" - dedilər. Allah Elçisi ﷺ dedi: "Elə isə, onlar arasında fərqli yerlə göy arasında olan məsafədən daha çoxdur".¹

١٠٢٤ - عَنْ عَبْدِ بْنِ خَالِدٍ السُّلَمِيِّ قَالَ: أَخَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ رَجُلَيْنِ فَقَتَلَ أَحَدَهُمَا، وَمَاتَ الْآخَرَ بَعْدَهُ بِجُمُعَةٍ أَوْ نَحْوِهَا، فَصَلَّيْنَا عَلَيْهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا قُلْتُمْ؟». فَقُلْنَا: دَعَوْنَا لَهُ وَقُلْنَا: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ وَالْحَقُّهُ بِصَاحِبِهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «فَأَيْنَ صَلَاتُهُ بَعْدَ صَلَاتِهِ، وَصَوْمُهُ بَعْدَ صَوْمِهِ شَكَّ شُعْبَةَ فِي صَوْمِهِ وَعَمَلِهِ بَعْدَ عَمَلِهِ إِنَّ بَيْنَهُمَا كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ».

1024. Rəvayət edilir ki, Ubeyd ibn Xalid əs-Suləmi ﷺ demişdir: "Allah Elçisi ﷺ iki kişinin arasında qardaşlıq təyin etmişdi. Onlardan biri öldürüldü. Ondan sonra bir həftə və ya bir həftəyə yaxın müddətdə digəri vəfat etdi. Biz onun cənazə namazını qıldırıq. Allah Elçisi ﷺ soruşdu: "Necə dua etdiniz?" Biz dedik: "Onun üçün belə dua etdik: "Allahım, onu bağışla və dostuna qovuşdur!" Allah Elçisi ﷺ buyurdu: "Öldürülənin namazlarından sonra dostunun qıldığı namazlar bəs haradadır? Öldürülənin tutduğu oruclardan sonra dostunun tutduğu oruclar bəs haradadır?"² Onların arasında yerlə göy arasında olan məsafə qədər fərqli var"³.¹

¹ İbn Macə, 3925, 4059. Hədis səhihdir. Bax: Təliqur-Rağib, 1/142-143.

² Hədisi rəvayət edən Şübə adlı ravi şəkk edərək Peyğəmbərin ﷺ orucla bərabər "Öldürülənin etdiyi xeyirli əməllərdən sonra dostunun etdiyi xeyirli əməllər bəs haradadır?"- ifadəsini də işlətməsini bildirmişdir.

³ Yəni bu adam dostundan bir həftə sonra vəfat etmiş, bu müddət ərzində yaxşı əməllər etmiş və əlavə savablar qazanmışdır. Bu o demək deyil ki, ölənlər hər bir kəsə ondan əvvəl ölənlər kəsədən

۱۰۲۵ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُسْرِ أَنْ أَعْرَابِيًّا قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ خَيْرُ النَّاسِ قَالَ «مَنْ طَالَ عُمُرُهُ وَحَسُنَ عَمَلُهُ».

1025. Abdullah bin Busr رضي الله عنه rəvayət edir ki, bir bədəvi dedi: “Ey Allahın Elçisi, ən xeyirli insan kimdir?” Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Ömrü uzun və əməli gözəl olan kimsə”.²

Adəm oğlundan olan əməlisalehlərin fəziləti

۱۰۲۶ - قَدْ رَوَيْنَا عَنْ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ عُمَرَ وَابْنِ عُمَرَ أَيْضًا مَوْقُوفًا وَمَرْفُوعًا: أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَمَّا خَلَقَ الْجَنَّةَ قَالَتْ الْمَلَائِكَةُ: يَا رَبَّنَا اجْعَلْ لَنَا هَذِهِ فَإِنَّكَ خَلَقْتَ لِنَبِيِّ آدَمَ الدُّنْيَا يَأْكُلُونَ فِيهَا وَيَشْرَبُونَ فَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى: وَعِزَّتِي وَجَلَالِي لَا أَجْعَلُ صَالِحَ ذُرِّيَّةٍ مِنْ خَلْقَتُ بِيَدَيَّ كَمَنْ قُلْتُ لَهُ: كُنْ فَكَانَ.

1026. Abdullah ibn Amr və Abdullah ibn Ömər رضي الله عنهما mövquf³ və mərfu⁴ sənədlə rəvayət edərək demişlər: “Uca Allah Cənnəti yaratdıqda mələklər dedilər: “Ey Rəbbimiz, bunu bizim üçün et, Adəm övladı üçün dünyanı yaratmışsan. Onlar orada yeyir və içirlər”. Uca Allah buyurdu: “İzzətimə və Ucalığıma and olsun! Öz əllərimlə yaratdığım bəndənin əməlisaleh nəslini “Ol!”- deməklə olan bir tayfaya bərabər tutmaram”.⁵

Təvazökarlıq

۱۰۲۷ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَا تَقَصَّصْتُ صَدَقَةً مِنْ مَالٍ، وَمَا زَادَ اللَّهُ عَبْدًا بِعَفْوٍ إِلَّا عِزًّا، وَمَا تَوَاضَعَ أَحَدٌ لِلَّهِ إِلَّا رَفَعَهُ اللَّهُ».

1027. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Sədəqə vermək malı əskiltməz. Bağışlayan olduğuna görə Allah qulunun izzətini artırır. Kim Allah üçün təvazökar olarsa, Allah onu ucaldar”.⁶

daha fəzilətlidir. Lakin bu ona dəlalət edir ki, insan Allaha itaət edərək yaşadığıca, savablar qazanmış olur. Həmçinin bu, yataqda ölən və şəhiddən üstün sayılan kimsəyə də aid edilə bilər, məsələn, əgər o, siddiqlərdən olmuşdursa. Məlumdur ki, Əbu Bəkr əs-Siddiq رضي الله عنه Peyğəmbərlərdən ﷺ sonra bütün insanlardan, hətta şəhidlərdən də üstündür. Ola bilsin ki, hədisdə qeyd olunan adam da siddiqlərdən sayılmış olsun.

¹ Əbu Davud, 2524, 2526. Hədis səhihdir. Bax: Səhih Sunən Əbu Davud, 2278.

² at-Tirmizi, 2329, 2499; Əhməd, 17030. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 5285.

³ Səhabələr və ya onların tələbələri olan tabiinlərin sözü olan, Peyğəmbərə ﷺ nisbət edilməyən rəvayətlər.

⁴ Peyğəmbərə ﷺ nisbət edilən hədislər.

⁵ əd-Dərimi “Radd alə Bişrul-Mərrisi” 1/256. Əsər mövqufdur.

⁶ Muslim, 2588, 4689.

۱۰۲۸ - عَنْ عُمَرَ - قَالَ لَا أَعْلَمُهُ إِلَّا رَفَعَهُ - قَالَ يَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى «مَنْ تَوَاضَعَ لِي هَكَذَا». وَجَعَلَ زَيْدٌ بَاطِنَ كَفِّهِ إِلَى الْأَرْضِ وَأَدْنَاهَا إِلَى الْأَرْضِ «رَفَعْتُهُ هَكَذَا». وَجَعَلَ بَاطِنَ كَفِّهِ إِلَى السَّمَاءِ وَرَفَعَهَا نَحْوَ السَّمَاءِ.

1028. Rəvayət edilir ki, Ömər رضي الله عنه demişdir: “Peyğəmbər ﷺ ovcunu yerə tərəf yaxınlaşdıraraq dedi: “Uca Allah buyurur: “Mənim üçün bu cür təvazökar olanı Mən belə ucaldaram”. Peyğəmbər ﷺ bunu deyərək ovcunu səmaya qaldırdı”.¹

۱۰۲۹ - عَنْ سَهْلِ بْنِ مُعَاذِ بْنِ أَنَسِ الْجُهَنِيِّ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «مَنْ تَرَكَ اللَّبَاسَ تَوَاضَعًا لِلَّهِ وَهُوَ يَقْدِرُ عَلَيْهِ دَعَاهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى رُءُوسِ الْخَلَائِقِ حَتَّى يُخَيَّرَهُ مِنْ أَى حُلَّةٍ الْإِيمَانِ شَاءَ يَلْبَسُهَا».

1029. Səhl ibn Muaz ibn Ənəs əl-Cuhəni atasından رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim geyinmək iqtidarında olduğu bir libası Allah üçün təvazökarlıq edib tərək edərsə, Allah onu Qiyamət günü iman libaslarından istədiyini seçməsi üçün məxluqlarının qarşısına çağıracaq”.²

Ədalətli olmaq

۱۰۳۰ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو ، يُبْلَغُ بِهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، قَالَ : إِنَّ الْمُقْسِطِينَ عِنْدَ اللَّهِ عَلَى مَنَابِرٍ مِنْ نُورٍ ، عَنْ يَمِينِ الرَّحْمَنِ ، وَكِلْتَا يَدَيْهِ يَمِينٌ ، الَّذِينَ يُعْدِلُونَ فِي حُكْمِهِمْ وَأَهْلِيهِمْ وَمَا وُلُّوا.

1030. Abdullah ibn Amr رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Ailələrinə və məsuliyyət daşıdıqlarına hökm verməkdə ədalətli olanlar (Qiyamət günü) nurdan olan minbərlərin üzərində ər-Rahmənin ﷻ sağ tərəfində olacaqlar. Onun hər iki Əli sağdır”.³

Allah barəsində gözəl zənn

۱۰۳۱ - عَنْ جَابِرٍ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَبْلَ وَفَاتِهِ بِنِثْلَاثٍ يَقُولُ لَا يَمُوتَنَّ أَحَدُكُمْ إِلَّا وَهُوَ يُحْسِنُ بِاللَّهِ الظَّنَّ

1031. Rəvayət edilir ki, Cabir رضي الله عنه demişdir: “Mən vəfatından üç gün əvvəl Allah Elçisinin ﷺ belə dediyini eşitdim: “Sizdən biriniz Allah barəsində gözəl zənn bəsləyərək ölsün”.⁴

¹ Əhməd, 292, 309, 316. Hədis səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 2894.

² ət-Tirmizi, 2481, 2669. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 718.

³ Muslim, 1827, 3406, 4825.

⁴ Muslim, 2877, 5124, 7410.

Asanlaşdırın¹

۱۰۳۲ - سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَسْرُوا وَلَا تُعَسِّرُوا، وَسَكُنُوا وَلَا تُتَعَرَّوْا.

1032. Rəvayət edilir ki, Ənəs ibn Malik ﷺ demişdir: “Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Asanlaşdırın, çətinləşdirməyin! Rahatlaşdırın, nifrət oymatmayın!”²

۱۰۳۳ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ أَقَالَ مُسْلِمًا أَقَالَ اللَّهُ عَثْرَتَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

1033. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ﷺ demişdir: “Kim bir müsəlmanın ondan aldığı malı ticarət baş tutduqdan sonra alıcının xahişi ilə geri götürərsə, Allah Qiyamət günü onun günahlarından keçər”³.

۱۰۳۴ - عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ أَدْخَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ الْجَنَّةَ رَجُلًا كَانَ سَهْلًا مُشْتَرِيًا وَبَائِعًا وَ قَاضِيًا وَمُقْتَضِيًا

1034. Rəvayət edilir ki, Osman ibn Əffan ﷺ demişdir: “Mən Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitmişəm: “Allah ﷻ asanlaşdıran müştərini, satıcını, haqqı (borcunu) ödəyəni və haqqını (borcunu) mülayimliklə tələb edən kimsəni Cənnətə salar”⁴.

۱۰۳۵ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ كَانَ هَيِّنًا لَيْتًا قَرِيْبًا حَرَمَهُ اللَّهُ عَلَى النَّارِ.

¹ İnsanları əziyyətə salmaq, ələlxüsus da, dini məsələləri çətinləşdirmək qadağandır. Dini çətinləşdirən hər kəsin aqibətinin çox pis olacağı barədə Peyğəmbər ﷺ üç dəfə təkrar-təkrar belə buyurmuşdur: “(Allahın asan buyurduğu bu dini) çətinləşdirən kimsələr həlak oldular!” (Muslim, 2670, 4823, 6955). Peyğəmbər ﷺ müsəlmanlara İslam dinini insanlara öyrətməyi, lakin onu öyrədən insanları əziyyətə salmamağı, onları həddən artıq yükləməməyi, əksinə, onlara İslam ayinlərinin yerinə yetirilməsinin asan yollarını öyrətməyi buyurur. Hədislərin birində Peyğəmbər ﷺ İslam dininin asan bir din olduğunu xəbər verib demişdir: “Həqiqətən, bu din asandır. Dini çətinləşdirən elə bir kimsə yoxdur ki, din onu üstələməsin”. (əl-Buxari, 39); digər bir hədisdə rəvayət edilir ki, Aişə ؓ demişdir: “Peyğəmbərə ﷺ iki şeydən birini seçmək təklif edildikdə – günah işlər istisna olmaqla – həmişə daha asan olanı seçərdi. Günah iş görmək təklif olunduqda isə o, bundan hamıdan çox çəkinərdi” (əl-Buxari, 3296, 3560).

² əl-Buxari, 5660, 6125.

³ İbn Macə, 2199, 2283. Hədis səhihdir. Bax: İrvaul-Galil, 1334.

⁴ ən-Nəsəi “Sunən” 4696, 4713. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1181.

1035. Əbu Hureyra ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim asanlaşdırar, xoş və mülayim olarsa, Allah ona Cəhənnəmi haram edər”.¹

Nemətlərə itaət etməklə nail olmaq olar

۱۰۳۶ - عَنْ خُذَيْفَةَ قَالَ: قَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَدَعَا النَّاسَ، فَقَالَ: هَلُمُّوا إِلَيَّ، فَأَقْبِلُوا إِلَيْهِ فَجَلَسُوا فَقَالَ: هَذَا رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ جِبْرِيلُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَفَثَ فِي رَوْعِي أَنَّهُ لَا تَمُوتُ نَفْسٌ حَتَّى تَسْتَكْمِلَ رِزْقَهَا، وَإِنْ أَبْطَأَ عَلَيْهَا، فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَحْمِلُوا فِي الطَّلَبِ، وَلَا يَحْمِلَنَّكُمْ اسْتِطْطَاءُ الرِّزْقِ أَنْ تَأْخُذُوهُ بِمَعْصِيَةِ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُنَالُ مَا عِنْدَهُ إِلَّا بِطَاعَتِهِ.

1036. Rəvayət edilir ki, Huzeyfə ﷺ demişdir: “Peyğəmbər ﷺ ayağa qalxaraq insanları çağırıb dedi: “Mənə tərəf gəlin!” Onlar Peyğəmbərə ﷺ yaxınlaşıb oturdular. O buyurdu: “Bu, aləmlərin Rəbbinin elçisi Cəbraildir ﷺ, mənə vəhy etdi ki, geciksə belə, heç kəs ruzisi tamamlanmamış ölməz. Allahdan qorxun və ruzi axtarıqda halalını axtarın. Ruzinin gecikməsi sizi onu Allaha asiliklə əldə etməyə vadar etməsin. Həqiqətən, Allah yanında olanı (Allahın nemətlərini) yalnız Ona itaət etməklə əldə etmək olar”.²

۱۰۳۷ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّهُ حَدَّثَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ الْكَافِرَ إِذَا عَمِلَ حَسَنَةً أُطْعِمَ بِهَا طُعْمَةً مِنَ الدُّنْيَا وَأَمَّا الْمُؤْمِنُ فَإِنَّ اللَّهَ يَدَّخِرُ لَهُ حَسَنَاتِهِ فِي الْآخِرَةِ وَيُعْقِبُهُ رِزْقًا فِي الدُّنْيَا عَلَى طَاعَتِهِ

1037. Ənəs ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: “Kafir bir yaxşılıq etdikdə ona bir dünya neməti verilir. Möminə gəlicə, Allah onun yaxşılıqlarını (yaxşı əməllərinin savabını) Axirətə saxlayır. Bununla yanaşı, itaətinə görə ona dünyada da ruzi verir”.³

۱۰۳۸ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مُؤْمِنًا حَسَنَةً يُعْطَى بِهَا فِي الدُّنْيَا وَيُجْزَى بِهَا فِي الْآخِرَةِ وَأَمَّا الْكَافِرُ فَيُطْعَمُ بِحَسَنَاتِ مَا عَمِلَ بِهَا لِلَّهِ فِي الدُّنْيَا حَتَّى إِذَا أَفْضَى إِلَى الْآخِرَةِ لَمْ تَكُنْ لَهُ حَسَنَةٌ يُجْزَى بِهَا

1038. Rəvayət edilir ki, Ənəs ibn Malik ﷺ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Şübhəsiz ki, Allah möminə etdiyi yaxşılığa görə zülm etməz, ona həm dünyada, həm də Axirətdə əvəzini verir. Kafirə gəlicə isə, ona

¹ əl-Hakim, 435; əl-Beyhəqi “Şuabul-İman” 8122, 8123. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 6484.

² əl-Bəzzər, 2914. Hədis həsən-səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1702.

³ Muslim, 2808, 5023, 7268.

Allah üçün etdiyi yaxşı əməllərə görə bu dünyada ruzi verilər, Axirətdə isə əvəzi veriləcək heç bir yaxşı əməli qalmaz".¹

Qohumlarla əlaqələri birləşdirən

۱۰۳۹ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: أَتَى رَجُلٌ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ لِي قَرَابَةً أَصْلُهُمْ وَيَقْطَعُونَ، وَأَحْسِنُ إِلَيْهِمْ وَيُسِيئُونَ، وَيَجْهَلُونَ عَلَيَّ وَأَحْلُمُ عَنْهُمْ، قَالَ: لَئِنْ كَانَ كَمَا تَقُولُ كَأَنَّمَا تُسْفَهُمُ الْمَلَّ، وَلَا يَزَالُ مَعَكَ مِنَ اللَّهِ ظَهِيرٌ عَلَيْهِمْ مَا دُمْتَ عَلَى ذَلِكَ.

1039. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdi: "Bir nəfər Peyğəmbərin ﷺ yanına gəlib dedi: "Ey Allahın Elçisi, mənim qohumlarım var. Mən onlarla əlaqə saxlayıram, onlar isə (mənimlə) əlaqəni kəsirlər, mən onlara yaxşılıq edirəm, onlar isə (məna) pislilik edirlər, onlar mənimlə kobud rəftar edirlər, mən isə onlarla mülayim danışıram". Peyğəmbər ﷺ dedi: "Əgər dediyin kimdirsə, onda, sanki sən onlara isti kül yedirdirsən. Bu rəftarın davam etdikcə, sənin yanında onlara qarşı Allah tərəfindən bir köməkçi olar"²".³

۱۰۴۰ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ سَرَّهُ أَنْ يُنْسَطَ لَهُ رِزْقُهُ أَوْ يُنْسَأَ لَهُ فِي أَثَرِهِ فَلْيَصِلْ رَحِمَهُ».

1040. Rəvayət edilir ki, Ənəs ibn Malik رضي الله عنه demişdir: "Mən Allah Elçisinin ﷺ belə dediyini eşitmişəm: "Kim ruzisinin artmasını və ömrünün uzanmasını istəyirsə, qohumları ilə əlaqə saxlasın".⁴

۱۰۴۱ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: مَنْ اتَّقَى رَبَّهُ، وَوَصَلَ رَحِمَهُ، نُسِيَ فِي أَجَلِهِ، وَتَرَى مَالَهُ، وَأَحَبَّهُ أَهْلُهُ.

1041. Rəvayət edilir ki, İbn Ömər رضي الله عنه demişdir: "Kim Rəbbindən qorxar və qohumluq əlaqələrini möhkəmləndirərsə, onun əcəli yubadılar, var-dövləti artar və əhli onu sevər"¹".²

¹ Muslim, 2808, 5022, 7267.

² Yəni sən bu gözəl rəftarınla savab qazanırsan, onlar isə günaha batırlar. Beləliklə də, sən onları utandırmış və sənin yanında başısağığı etmiş olursan. Qohum əlaqəni kəssə də, pislilik etsə də, kobud rəftar etsə də, onlarla əlaqə saxlamaq yalnız insanın özünə fayda verər və onlar bu yaramaz əxlaqları ilə mömin adama heç bir zərər yetirə bilməzlər. Bu, dəlildir ki, Allah qohumlarla əlaqə saxlayan mömini qoruyar.

³ əl-Buxari "Ədəbul-Mufrad" 52. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsabih, 4924.

⁴ əl-Buxari, 1925, 2067; Muslim, 4638, 6687.

۱۰۴۲ - عَنْ عَمْرِو بْنِ سَهْلٍ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «صِلَةُ الْقَرَابَةِ مَرَّةً فِي الْمَالِ، مَحَبَّةٌ فِي الْأَهْلِ، مَنَسَأَةٌ فِي الْأَجَلِ».

1042. Rəvayət edilir ki, Amr ibn Səhl ؓ demişdir: “Mən Allah Elçisinin ﷺ belə dediyini eşitmişəm: “Qohumluq əlaqələrini möhkəmlətmək mali çoxaldır, ailədə mehribanlıq yaradır və ömrü uzadır”.³

Küsülüləri barışdırmaq

۱۰۴۳ - عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «أَلَا أُتْبِكُمْ بِدَرَجَةٍ أَفْضَلَ مِنَ الصَّلَاةِ وَالصِّيَامِ وَالصَّدَقَةِ؟» قَالُوا: بَلَى، قَالَ: «صَلَاحُ ذَاتِ الْبَيْنِ، وَفَسَادُ ذَاتِ الْبَيْنِ هِيَ الْحَالِقَةُ».

1043. Əbu əd-Dərdə ؓ rəvayət edir ki, bir dəfə Peyğəmbər ﷺ (səhabələ-rindən): “Sizə namazdan, orucdan və sədəqədən daha fəzilətli bir dərəcə⁴ barədə xəbər verimmi?”– deyə soruşdu. Səhabələr: “Bəli!”– deyə cavab verdikdə o buyurdu: “Tərəflərin arasını düzəltməkdir! Dostların arasını vurmaq isə dəlilikdir⁵”.⁶

Qəlb nə ilə yumşalır?

۱۰۴۴ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَجُلًا شَكَأَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَسْوَةَ قَلْبِهِ فَقَالَ لَهُ إِنَّ أَرْدَتِ تَلْيِينَ قَلْبِكَ فَاطْعِمِ الْمَسْكِينَ وَأَمْسَحْ رَأْسَ الْيَتِيمِ

¹ Burada əhli-əyalının onu sevməsi, Allahın onu sevməsi deməkdir. Belə ki, Allah Öz mömin bəndəsini sevdiyi zaman yer əhlinə də onu sevir. Bu xüsusda, Uca Allah buyurur: “**İman gətirib yaxşı işlər görənlər üçün Mərhəmətli (Allah qəlblərdə) bir sevgi yaradacaq**” (Məryəm, 96).

² əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 58, 59. Əsər həsəndir. Bax: Səhih Ədəbul-Mufrad, 43.

³ ət-Tabərani “Mucəmul-Əvsat” 7810. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 3768.

⁴ Burada namaz, oruc və sədəqə deyildikdə, vaciblər yox, nafilələr nəzərdə tutulur.

⁵ Dəlilik ülgüclə saçları qırxdığı kimi, bu pis xislət də dinə xələl gətirir. ət-Teybi ؓ bu sözü izah edərkən demişdir: “Ülgüclə saç qırxdığı kimi nifrət də dini zəiflədir. Həqiqətən də, nifrət müsəlmanların dində zəifləməsinə böyük təsir göstərir”. (Tuhfətul-Əhvəzi). Müsəlmanlar arasında nifrət artdıqca, müsəlmanlıq da zəifləyir. Bu nifrəti isə yalnız Allahın və Onun peyğəmbərinin ﷺ buyurduqlarını yerinə yetirmək – Quran və Sünnəyə əməl etmək aradan qaldıra bilər. İmam Malik ؓ demişdir: “Bu ümmətin əvvəli nə ilə islah olmuşsa, axırı da yalnız onunla islah ola bilər”. (Qaidətul-Cəliyyə, səh. 53-62).

⁶ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 391. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 2595.

1044. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, bir kişi qəlbinin sərtliyindən Allah Elçisinə صلى الله عليه وسلم şikayət etdi. Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم ona buyurdu: “Qəlbinin yumşalmasını istəyirsənsə, yoxsullara yemək yedirt və yetimin başına sığal çək!”¹

Dul qadınlara, kasıblara və yetimlərə əl tutan

١٠٤٥ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «السَّاعِي عَلَى الْأَرْمَلَةِ وَالْمَسَاكِينِ كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَكَالَّذِي يَصُومُ النَّهَارَ وَيَقُومُ اللَّيْلَ».

1045. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Dul qadınlara² və kasıblara əl tutan kimsə Allah yolunda vuruşan mücahidə, həmçinin gündüzlər oruc tutub gecələr namaz qılan kimsəyə bənzəyir”.³

١٠٤٦ - عن عائشة قالت سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول «أنا وكافل اليتيم له أو لغيره في الجنة والساعي على الأرملة والمسكين كالمجاهد في سبيل الله»

1046. Rəvayət edilir ki, Aişə رضي الله عنها demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Mən və özünün və ya başqasının yetiminə himayədarlıq edən şəxs Cənnətdə birlikdə olacağıq. Dullara və yoxsullara kömək edən isə Allah yolunda olan mücahid kimidir”.⁴

١٠٤٧ - عَنْ سَهْلِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «أَنَا وَكَافِلُ الْيَتِيمِ فِي الْجَنَّةِ هَكَذَا» وَأَشَارَ بِالسَّبَابَةِ وَالْوُسْطَى وَفَرَجَ بَيْنَهُمَا شَيْئًا.

1047. Rəvayət edilir ki, Səhl رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم orta barmağı ilə işarə barmağını yan-yanı, azacıq aralı tutub demişdir: “Mən və yetimin himayədarı Cənnətdə belə (bu iki barmaq kimi) olacağıq”.⁵

¹ Əhməd, 7576. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 854.

² Burada söhbət əri ölmüş, yaxud ərindən boşanmış və heç bir himayədarı olmayan qadındandır. Və əgər bu qadının yanında övladı varsa, ona baxan adam onun övladına da baxmış olur. Bundan da İmam Buxarinin nə üçün bu fəsildə bu hədisi nəql etdiyi aydın olur. Dul qadına və kasıba qayğı göstərmək bəzə varid olmuş digər hədisdə Abdullah ibn Əbu Əufə رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم çox vaxt zikir edər, boş sözlər danışmaz, namazı uzadar, xütbəni isə qısa edər, üstəlik, dul qadınlara və kasıblara baş çəkib, onların ehtiyaclarını ödəməyi özünə ar bilməzdi” (ən-Nəsəi “Sunən” 1414, 1425. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 5005).

³ əl-Buxari, 4934, 5353; Muslim, 5295, 7659.

⁴ ət-Tabərani “Mucəmul-Əvsat” 4742. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 1476.

⁵ əl-Buxari, 4892, 5304.

١٠٤٨ - حَدَّثَنِي هَانِيُّ بْنُ يَزِيدَ، أَنَّهُ لَمَّا وَفَدَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَعَ قَوْمِهِ، فَسَبَّحَهُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُمْ يُكُونُونَ بِأَبِي الْحَكَمِ، فَدَعَاهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَكَمُ، وَإِلَيْهِ الْحُكْمُ، فَلِمَ تَكْنَيْتَ بِأَبِي الْحَكَمِ؟» قَالَ: لَا، وَلَكِنَّ قَوْمِي إِذَا اخْتَلَفُوا فِي شَيْءٍ أَتَوْنِي فَحَكَمْتُ بَيْنَهُمْ، فَرَضِي كِلَا الْفَرِيقَيْنِ، قَالَ: «مَا أَحْسَنَ هَذَا»، ثُمَّ قَالَ: «مَا لَكَ مِنَ الْوَالِدِ؟» قُلْتُ: لِي شَرِيحٌ، وَعَبْدُ اللَّهِ، وَمُسْلِمٌ، بَنُو هَانِيٍّ، قَالَ: «فَمَنْ أَكْبَرُهُمْ؟» قُلْتُ: شَرِيحٌ، قَالَ: «فَأَنْتَ أَبُو شَرِيحٍ»، وَدَعَا لَهُ وَوَالِدِهِ. وَسَمِعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَوْمًا يُسْمُونَ رَجُلًا مِنْهُمْ: عَبْدَ الْحَجَرِ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا اسْمُكَ؟» قَالَ: عَبْدُ الْحَجَرِ، قَالَ: «لَا، أَنْتَ عَبْدُ اللَّهِ». قَالَ شَرِيحٌ: وَإِنَّ هَانِيًّا لَمَّا حَضَرَ رُجُوعُهُ إِلَى بِلَادِهِ أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: أَخْبِرْنِي بِأَيِّ شَيْءٍ يُوجِبُ لِي الْحَنَّةَ؟ قَالَ: «عَلَيْكَ بِحُسْنِ الْكَلَامِ، وَبَذْلِ الطَّعَامِ».

1048. Rəvayət edilir ki, Hani ibn Yəzid ﷺ demişdir: “Mən öz qövmümlə birgə Peyğəmbərin ﷺ yanına gəldikdə, Peyğəmbər ﷺ həmqəbilələrimin məni Əbul-Həkəm çağırdıqlarını eşitdi. Onda, Peyğəmbər ﷺ məni çağırır dedi: “Əl-Həkəm ancaq Allahdır, hökm də yalnız Ona məxsusdur. Elə isə, nə üçün özünə Əbul-Həkəm ləqəbi götürmüşən?!” Mən dedim: “Yox. Fəqət qövmüm arasında ixtilaf düşdüyü zaman onlar mənim yanıma gəlir, mən də onların arasında hökm verirəm. Beləliklə də, hər iki tərəf bu hökm-dən razı qalır. Peyğəmbər ﷺ dedi: “Bu nə gözəldir!” Sonra soruşdu: “Övladın varmı?” Mən dedim: “Haninin oğulları Şureyh, Abdullah və Muslimdir.” Peyğəmbər ﷺ soruşdu: “Onların ən böyüyü hansıdır?” Mən dedim: “Şureyhdir”. Peyğəmbər ﷺ mənə: “Elə isə, sən Əbu Şureyhsən” – deyə buyurdu.¹ Sonra həm mənim üçün, həm də övladlarım üçün dua etdi. Peyğəmbər ﷺ bir qövmün özlərindən olan biri kişini Abdülhəcər² çağırdıqlarını eşitdi. Peyğəmbər ﷺ həmin kişidən: “Adın nədir?” – deyə soruşdu. Adam: “Abdülhəcərdir” – deyə cavab verdi. Peyğəmbər ﷺ də ona belə buyurdu: “Xeyr, sən Abdullahsən”. Şureyh dedi: “(Atam) Hani yurdu qayıtmaq üçün hazırlıq gördüyü zaman Peyğəmbərin ﷺ yanına gəlib dedi: “De görüm, mən nə edim ki, Cənnət mənə vacib olsun?” Peyğəmbər ﷺ dedi: “Xoş söz söylə və (ehtiyacı olanlara) çoxlu yemək ver”.³

¹ Bu, dəlildir ki, adama “Əbul-Həkəm” kunyəsi vermək qadağandır, çünki “Əl-Həkəm” Allahın adlarından biridir. Elə bu səbəbdən də, Peyğəmbər ﷺ Hani ibn Yezidə ﷺ özünə belə kunyə götürməyi qadağan etmişdir.

² Abdülhəcər - daşın qulu deməkdir. Allahdan qeyrisinin qulu olduğunu iddia etmək Allaha şəriq qoşmaq sayılır. Allaha şəriq qoşmaq isə ən böyük günahdır. Bundan aydın olur ki, insana belə ad qoymaq haramdır.

³ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 811; İbn Hibban, 1937-1938. Hədis səhihdir. Bax: Səhih Ədəbul-Mufrad, 627.

Bir gün ərzində cəm olan xislətlər

۱۰۴۹ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ أَصْبَحَ الْيَوْمَ مِنْكُمْ صَائِمًا؟» قَالَ أَبُو بَكْرٍ: أَنَا، قَالَ: «مَنْ عَادَ مِنْكُمْ الْيَوْمَ مَرِيضًا؟» قَالَ أَبُو بَكْرٍ: أَنَا، قَالَ: «مَنْ شَهِدَ مِنْكُمْ الْيَوْمَ حَنَازَةً؟» قَالَ أَبُو بَكْرٍ: أَنَا، قَالَ: «مَنْ أَطْعَمَ الْيَوْمَ مِسْكِينًا؟» قَالَ أَبُو بَكْرٍ: أَنَا. قَالَ مَرْوَانُ: بَلَّغَنِي أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَا اجْتَمَعَ هَذِهِ الْخِصَالُ فِي رَجُلٍ فِي يَوْمٍ، إِلَّا دَخَلَ الْجَنَّةَ».

1049. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Bir gün Allah Elçisi ﷺ səhabələrindən soruşdu: “Sizlərdən kim bu gün oruc tutub?” Əbu Bəkr dedi: “Mən.” Yenə soruşdu: “Sizlərdən kim bu gün xəstəyə baş çəkib?” Əbu Bəkr dedi: “Mən.” Yenə soruşdu: “Sizlərdən kim bu gün dəfndə iştirak edib?” Əbu Bəkr dedi: “Mən.” Yenə soruşdu: “Kim bu gün kasıba yemək verib?” Əbu Bəkr dedi: “Mən”. Mərvan demişdir: “Mənə xəbər vermişlər ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurmuşdur: “Kimdə bir gün ərzində bu xislətlər cəm olarsa, o, Cənnətə daxil olar”².

Möminin qəlbi necə olmalıdır?

۱۰۵۰ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ: قِيلَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَيُّ النَّاسِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: «كُلُّ مَخْمُومِ الْقَلْبِ، صَدُوقِ اللِّسَانِ». قَالُوا: صَدُوقُ اللِّسَانِ نَعْرِفُهُ فَمَا مَخْمُومُ الْقَلْبِ؟ قَالَ: «هُوَ: التَّقِيُّ التَّقِيُّ، لَا إِيْمَ فِيهِ وَلَا بَعِي وَلَا غِلَّ وَلَا حَسَدَ».

1050. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Amr رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisindən ﷺ soruşdular: “Hansı insanlar ən fəzilətlidir?” O buyurdu: “Məxmum qəlbli və düz danışan mömin”. Səhabələr dedilər: “Düz danışanı bilirik, bəs “məxmum qəlbli” nədir?” Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Allahdan qorxan, tərtəmiz, içində nə günah, nə zülm, nə kin-küdurət, nə də həsəd olmayan qəlbdir”³.

۱۰۵۱ - عَنْ أَبِي عَيْنَةَ الْخَوْلَانِيِّ يَرْفَعُهُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّ لِلَّهِ تَعَالَى آيَةً مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ، وَأَيُّهُ رَبُّكُمْ قُلُوبُ عِبَادِهِ الصَّالِحِينَ، وَأَحَبُّهَا إِلَيْهَا وَأَرْفَعُهَا».

¹ Bu hədis mömin adamı fürsət tapdıqca gün ərzində oruc tutmağa, xəstəyə baş çəkməyə, dəfndə iştirak etməyə, kasıba yemək verməyə, beləliklə də, Cənnəti qazanmağa təşviq edir. Belə hədislərə rast gəldikdə, onlara heç olmasa, bir dəfə əməl etmək lazımdır ki, hədisdə zikr olunan xeyirə nail olasınız. Amr ibn Qeys رضي الله عنه demişdir: “Bir hədis eşitdiyiniz zaman ona heç olmasa, bir dəfə əməl et ki, hədisə əməl edənlərdən sayılasan” (Hilyətul-Əuliya, 5/102).

² əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 515. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 88.

³ İbn Macə, 4216, 4356. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 948.

1051. Əbu İnebə əl-Xauləni ﷺ Peyğəmbərə ﷺ isnad edərək belə buyurmuşdur: “Yer əhlindən Uca Allaha məxsus olan qablar var. Rəbbinizin qabları Onun əməlisaleh qullarının qəlbləridir. Onlardan Allaha ən sevimli olanı isə ən yumşaq və zərif olanıdır”.¹

Məscid tikməyin fəziləti

۱۰۵۲ - عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ قَالَ عِنْدَ قَوْلِ النَّاسِ فِيهِ بَنَى مَسْجِدَ الرَّسُولِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّكُمْ أَكْثَرُكُمْ، وَإِنِّي سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ بَنَى مَسْجِدًا يَتَّبِعِي بِهِ وَجْهَ اللَّهِ، بَنَى اللَّهُ لَهُ مِثْلَهُ فِي الْجَنَّةِ»... «مَنْ بَنَى مَسْجِدًا يُذَكِّرُ اللَّهُ فِيهِ بَنَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ».

1052. Rəvayət edilir ki, Osman ibn Əffan ﷺ Peyğəmbərin ﷺ məscidini yenedən tikdiyi zaman insanların onun haqqında söylədiklərinə (etiraz edib) demişdir: “Siz (mənim işimə) çox müdaxilə edirsiniz. Halbuki mən Peyğəmbərin ﷺ belə dediyini eşitmişəm: “Kim Allahın Üzünü diləyərək bir məscid tiksə, Allah onun üçün Cənnətdə buna bənzər (bir ev) tikər”.² Digər rəvayətdə deyilir: “Kim Allahın adı yad edilən məscid tikərsə, Allah ﷻ onun üçün Cənnətdə ev bina edər”.³

Müsəlmanı köləlikdən azad edənin mükafatı

۱۰۵۳ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَيُّمَا رَجُلٍ أَعْتَقَ امْرَأً مُسْلِمًا اسْتَتَقَدَّ اللَّهُ بِكُلِّ عَضْوٍ مِنْهُ عَضْوًا مِنْهُ مِنَ النَّارِ».

1053. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ﷺ demişdir: “Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Kim bir müsəlmanı köləlikdən azad edərsə, Allah azad olan adamın hər əzasına görə azad edən adamın bir əzasını Cəhənnəm odundan xilas edər”.⁴

İnsanları İslama dəvət et!

۱۰۵۴ - عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ يَوْمَ حَيْبَرَ: «لَأُعْطِينَ الرَّأْيَةَ رَجُلًا يَفْتَحُ اللَّهُ عَلَى يَدَيْهِ».

¹ Ət-Tabərani “Müsnəduş-Şəmiyyin” 480. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 2163.

² əl-Buxari, 431, 450; Muslim, 5297, 7661.

³ ən-Nəsai “Sunən” 681, 688, 696. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsabih, 3385.

⁴ əl-Buxari, 2333, 2517; Muslim, 2778, 3871.

فَقَامُوا يَرْجُونَ لِدَلِكَ اَنْهُمْ يُعْطَى، فَغَدَوْا وَكَلَّمُهُمْ يَرْجُو اَنْ يُعْطَى فَقَالَ: «أَيْنَ عَلِيٌّ؟» فَقِيلَ يَشْتَكِي عَيْنَيْهِ، فَأَمَرَ فَدُعِيَ لَهُ، فَبَصَقَ فِي عَيْنَيْهِ، فَبَرَأَ مَكَانَهُ حَتَّى كَانَهُ لَمْ يَكُنْ بِهِ شَيْءٌ فَقَالَ نَقَاتِلُهُمْ حَتَّى يَكُونُوا مِثْلَنَا. فَقَالَ: «عَلَى رَسَلِكَ حَتَّى تَنْزِلَ بِسَاحَتِهِمْ، ثُمَّ ادْعُهُمْ إِلَى الْإِسْلَامِ، وَأَخْبِرُهُمْ بِمَا يَجِبُ عَلَيْهِمْ، فَوَاللَّهِ لَأَنْ يُهْدَى بِكَ رَجُلٌ وَاحِدٌ خَيْرٌ لَكَ مِنْ حُمْرِ النَّعَمِ».

1054. Rəvayət edilir ki, Səhl ibn Səd ﷺ Peyğəmbərin ﷺ Xeybər döyüşündə belə dediyini eşitmişdir: “Mən bu bayrağı elə bir adama verəcəyəm ki, Allah onun əli ilə (müsəlmanlara) qələbə bəxş edəcək”. Əshabdan hər biri bayrağın ona veriləcəyinə ümid edərək qalxıb getdi. Səhəri gün Peyğəmbərin ﷺ yanına gəldikdə onlardan hər biri bayrağın ona veriləcəyinə ümid edirdi. Amma Peyğəmbər ﷺ: “Əli haradadır?” – deyə soruşdu. Ona dedilər ki, Əlinin gözləri ağrır. Onda Peyğəmbər ﷺ onun çağırılmasını əmr etdi. Peyğəmbər ﷺ Əlinin gözlərinə yüngülcə tüpürdü və onun gözləri sağaldı, elə bil heç ağrımır. Sonra Əli dedi: “(Xeybərlilər) bizim kimi (müsəlman) olanadək onlarla vuruşacağıq”. Peyğəmbər ﷺ buyurdu: “Onların yurduna gedib çatanadək tələsmə, sonra onları İslama dəvət et və özlərinə vacib buyrulunu onlara bildir. Vallahi, əgər Allah sənin vasitənlə bir nəfəri doğru yola yönəltsə, bu sənin üçün qırmızı dəvələrdən daha xeyirli olar”.¹

۱۰۵۵ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ أُجُورٍ مَنْ تَبِعَهُ لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْئًا وَمَنْ دَعَا إِلَى ضَلَالَةٍ كَانَ عَلَيْهِ مِنَ الْإِثْمِ مِثْلُ آثَامٍ مَنْ تَبِعَهُ لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ آثَامِهِمْ شَيْئًا».

1055. Əbu Hureyra ﷺ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim doğru bir yola dəvət edərsə, ona tabe olanların mükafatı qədər əcr verilir və ona tabe olanların mükafatından bir şey əksilməz. Hər kim də bir zəlalətə dəvət edərsə, ona tabe olanların günahı qədər günahı olar və ona tabe olanların günahından heç bir şey əksilməz”.²

Xeyrin yolunu göstərəninin savabı

۱۰۵۶ - عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ جَاءَ نَاسٌ مِنَ الْأَعْرَابِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْهِمُ الصُّوفُ فَرَأَى سُوءَ حَالِهِمْ قَدْ أَصَابَتْهُمْ حَاجَةٌ فَحَثَّ النَّاسَ عَلَى الصَّدَقَةِ فَأَنْطَبُوا عَنْهُ حَتَّى رُمِيَ ذَلِكَ فِي وَجْهِهِ - قَالَ - ثُمَّ إِنَّ رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ جَاءَ بِصِرَّةٍ مِنْ وَرَقٍ ثُمَّ جَاءَ آخَرٌ ثُمَّ تَتَابَعُوا حَتَّى عُرِفَ السُّرُورُ فِي وَجْهِهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «مَنْ سَنَّ فِي الْإِسْلَامِ سُنَّةً حَسَنَةً فَعَمِلَ بِهَا بَعْدَهُ كُتِبَ لَهُ مِثْلُ أُجْرِ مَنْ عَمِلَ بِهَا وَلَا يَنْقُصُ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْءٌ وَمَنْ سَنَّ فِي الْإِسْلَامِ سُنَّةً سَيِّئَةً فَعَمِلَ بِهَا

¹ əl-Buxari, 2942, 4210; Muslim, 2406, 4423, 6376.

² Muslim, 2674, 4831, 6980.

بَعْدَهُ كُتِبَ عَلَيْهِ مِثْلُ وَزْرِ مَنْ عَمِلَ بِهَا وَلَا يَنْقُصُ مِنْ أَوْزَارِهِمْ شَيْءٌ... «مَنْ دَلَّ عَلَى خَيْرٍ فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِ فَاعِلِهِ».

1056. Rəvayət edilir ki, Cərir ibn Abdullah ؓ demişdir: “Bədəvi ərəblər Allah Elçisinin ﷺ yanına gəldilər. Onların əyinlərində yundan əba var idi və zahirdən ehtiyac içində olduqları hiss olunurdu. Allah Elçisi ﷺ onların acınacaqlı vəziyyətdə olduqlarını görəndə camaatı onlara köməklik etməyə çağırdı, lakin heç kəs yerindən tərpənmədi və Allah Elçisinin ﷺ əhvalı dəyişdi. Bu dəmdə ənsardan olan bir kişi balaca bir torbada gümüş pullar gətirdi. Onun ardınca digər səhabələr də əllərindən gələni köməkliliyi göstərdilər. Allah Elçisinin ﷺ üzündə sevinc hissi oyandı və o dedi: “Kim İslam dinində gözəl bir sünəni oyatsa (insanları buna təşviq etsə), ona bunun savabı və ona əməl edənlərin savabı qədər savab yazılır. Kim də İslam dinində yaramaz bir iş tutsa (insanları buna təhrik etsə), ona bunun günahı və ona əməl edənlərin günahı qədər günah yazılır”.¹ Digər rəvayətdə deyilir: “Xeyri göstərənə onu edənin savabı qədər savab var”.²

Dilinə hakim ol!

۱۰۵۸ - عَنْ تَوْبَانَ مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: طُوبَى لِمَنْ مَلَكَ لِسَانَهُ، وَوَسِعَهُ بَيْتُهُ، وَبَكَى عَلَى خَطِيئَتِهِ.

1058. Allah Elçisinin ﷺ azad etdiyi kölə Səubən ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Dilinə hakim olana, evi geniş olana³ və öz günahına görə ağlayana Tubə olsun!”⁴

۱۰۵۹ - عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ يُحْرِمِ الرَّفِيقَ يُحْرِمِ الْخَيْرَ.

1059. Rəvayət edilir ki, Cərir ibn Abdullah ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim mülayimlikdən məhrum olarsa, xeyirdən məhrum olar!”^{5/1}

¹ Muslim, 4830, 6975.

² Muslim, 3509, 5007.

³ İnsanların şərinədən qorunmaq üçün evində qərar tutan şəxs nəzərdə tutulur.

⁴ ət-Tabəranı “Mucəmul-Əvsat” 2340, “Mucəmus-Sağir” 212. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 3929.

⁵ Burada “xeyirdən” deyildikdə, həm bu dünyadakı, həm də Axirətdəki xeyir nəzərdə tutulur. Məsələn, əgər ən gözəl işlərdən biri ilə – dəvətlə məşğul olan kimsə öz işində sərtlik göstərsə, bunun xeyir-bərəkətindən məhrum olar və ətrafındakılar ondan üz döndərirlər. Uca Allah

۱۰۶۰ - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: كُنْتُ عَلَى بَعِيرٍ فِيهِ صُعُوبَةٌ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: عَلَيْكَ بِالرَّفْقِ، فَإِنَّهُ لَا يَكُونُ فِي شَيْءٍ إِلَّا زَانَهُ، وَلَا يُتْرَعُ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا شَانَهُ.

1060. Rəvayət edilir ki, Aişə رضي الله عنها demişdir: “Mən bir dəvənin üstündə ikən dəvə tərslik etdi (və mən onu vurmağa başladım). Onda Peyğəmbər ﷺ dedi: “(Onunla) yumşaq davran!² Həqiqətən də, yumşaq (hansı) bir işdə olarsa, onu ancaq gözəlləşdirər, nədən gədersə, onu ancaq alçaltdır”.³

Müsəlman qardaşın haqqını qorumağın fəziləti

۱۰۶۱ - عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «مَنْ رَدَّ عَنْ عَرَضِ أَخِيهِ رَدَّ اللَّهُ عَنْ وَجْهِهِ النَّارَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ».... «مَنْ ذَبَّ عَنْ عَرَضِ أَخِيهِ بِالْغَيْبَةِ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يُعْتِقَهُ مِنَ النَّارِ».

1061. Əbu əd-Dərdə رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Kim qardaşının şərafını qoruyarsa, Qiyamət günü Allah onun üzünü Cəhənnəm alovundan qoruyar”.⁴ Digər rəvayətdə belə deyilir: “Kim qeybində qardaşının şərafını qoruyarsa, onu Cəhənnəmdən azad etmək Allahın üzərinə bir haqq olar”.⁵

Quranda Öz Rəsuluna ﷺ belə buyurur: “Allahın mərhəməti sayəsində sən onlarla mülayim rəftar etdin. Əgər sən kobud və daş qəlblə olsaydın, onlar hökmən sənə ətrafından dağılırdılar” (Ali-İmran, 159); digər ayədə Allah Musaya عليه السلام və Haruna عليه السلام buyurur: “Fironun yanına gedin. Çünki o, həddini aşmışdır. Onunla yumşaq danışın. Bəlkə, öyüd-nəsihət qəbul etsin, yaxud qorxsun!” (Ta ha, 43-44).

¹ Muslim, 2592, 4694, 6763.

² İslam dini bizə nəinki insanlarla, hətta heyvanlarla belə mülayim rəftar etməyi buyurur. Bir gün Abdur-Rəhman əs-Sədi رحمته الله bədəvilərdən birinin yanından keçərkən baxır ki, adam öz eşşəyini bərk döyür. Yaxınlaşıb deyir:

- Ay kişi, bu heyvanı niyə vurursan, yazıq deyil?
- Bu qanmaz heyvan sözümlə baxmır. Yerindən tərpanmır ki, tərpanmır.
- Heyvanla yumşaq davransan, sözümlə baxar.
- Dəfələrlə cəhd etmişəm, heç nə alınmayıb.
- Çəkil qırağa, mən heyvanla necə rəftar etməyi sənə öyrədim.

Sonra şeyx uzunqulağa yaxınlaşıb onun başına sığal çəkir, onu tumarlayır və ovsarından tutub o kişinin yanına gətirir. Bunu görəndə, kişi deyir: “Şeyx, eşşək də bilir ki, sən şeyxsən!” (Abdur-Razzaqın şərhə).

³ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 469. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 5068.

⁴ ət-Tirmizi, 1931, 2056. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 6262.

⁵ Əhməd, 27650, 26327. Hədis səhih li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərğib vət-Tərhib, 2847.

Allahın öhdəsində olanlar

۱۰۶۲ - عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: خَمْسٌ مَنْ فَعَلَ وَاحِدَةً مِنْهُنَّ كَانَ ضَامِنًا عَلَى اللَّهِ: مَنْ عَادَ مَرِيضًا، (أَوْ خَرَجَ مَعَ جَنَازَةٍ) أَوْ خَرَجَ غَارِيًّا، أَوْ دَخَلَ عَلَى إِمَامِهِ يُرِيدُ تَعَزِيزَهُ وَتَوْفِيقَهُ، أَوْ قَعَدَ فِي بَيْتِهِ فَسَلَّمَ النَّاسَ مِنْهُ وَسَلَّمَ مِنَ النَّاسِ.

1062. Rəvayət edilir ki, Muaz ibn Cəbəl ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Beş əməl var ki, kim onlardan birini yerinə yetirsə, Allahın öhdəsində olar; xəstəni ziyarət edən (və ya cənazəni müşayiət edən)¹ və ya (Allah yolunda) döyüşə çıxan və ya rəhbərin qəbuluna ona nəsihət etmək və ona hörmət göstərmək üçün daxil olan və ya insanlar ondan, o da insanlardan salamat olması üçün evində oturan”.²

۱۰۶۳ - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «ثَلَاثَةٌ كُلُّهُمْ ضَامِنٌ عَلَى اللَّهِ إِنْ عَاشَ رِزْقٌ وَكُفِّي، وَإِنْ مَاتَ أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ، مَنْ دَخَلَ بَيْتَهُ فَسَلَّمَ فَهُوَ ضَامِنٌ عَلَى اللَّهِ، وَمَنْ خَرَجَ إِلَى الْمَسْجِدِ فَهُوَ ضَامِنٌ عَلَى اللَّهِ، وَمَنْ خَرَجَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَهُوَ ضَامِنٌ عَلَى اللَّهِ».

1063. Əbu Umamə ؓ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Üç kimsə var ki, yaşadığı müddətdə ruzilənmək və qorunmaqla, öldükdə isə Cənnətə daxil olmaqla Allahın öhdəsində olar; salam verərək evinə daxil olan Allahın öhdəsində olar, məscidə gedən Allahın öhdəsində olar, cihadə çıxan Allahın öhdəsində olar”.³

۱۰۶۴ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ سِتُّ مَجَالِسٍ الْمُؤْمِنُ ضَامِنٌ عَلَى اللَّهِ تَعَالَى مَا كَانَ فِي شَيْءٍ مِنْهَا فِي مَسْجِدِ جَمَاعَةٍ وَعِنْدَ مَرِيضٍ أَوْ فِي جَنَازَةٍ أَوْ فِي بَيْتِهِ أَوْ عِنْدَ إِمَامٍ مَقْسُطٍ يَعْزُرُهُ وَيُوقِرُهُ أَوْ فِي مَشْهَدِ جِهَادٍ

1064. Abdullah ibn Ömər ؓ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Möminin altı məclisi var ki, o, bunlardan hər hansı birində olarsa, Uca Allahın öhdəsində olar; camaatla məsciddə, xəstə yanında, cənazədə və ya

¹ ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 16475. Hədis səhih li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1268.

² İbn Hibban, 373. Hədis səhihdir. Bax: Ziləlul-Cənnə, 1021.

³ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 1094; Əbu Davud, 2494; İbn Hibban, 499. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 727.

evində olmaq, ədalətli rəhbərə nəsihət etmək və ona hörmətini göstərmək üçün qəbulunda olmaq və ya cihadda olmaq".¹

۱۰۶۵ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: «تَقَبَّلُوا لِي بِسِتِّ أُنْقَلِ لَكُمْ بِالْحَنَّةِ». قَالُوا: وَمَا هِيَ؟ قَالَ: «إِذَا حَدَّثَ أَحَدُكُمْ فَلَا يَكْذِبْ، وَإِذَا وَعَدَ فَلَا يُخْلِفْ، وَإِذَا أَوْثَمَنَ فَلَا يَخُنْ، غَضُّوا أَبْصَارَكُمْ، وَكُفُّوا أَيْدِيَكُمْ وَاحْفَظُوا فُرُوجَكُمْ».

1065. Ənəs ibn Malik رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Mənə altı şeyə zəmanət verin, mən də sizə Cənnətə zəmanət verim; biriniz danışanda yalan danışmasın, vəd verdikdə vədinə xilaf çıxmasın, etibar edildikdə xəyanət etməsin. Gözünüzü harama baxmaqdan çəkin, əllərinizi günahlardan saxlayın və övrət yerlərinizi qoruyun”.²

Borca aid hədislər

۱۰۶۶ - عَنْ مِمْوَنَةَ قَالَتْ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ آدَانَ دَيْنًا نَبَوِيَّ قَضَاهُ، آدَى اللَّهُ عَنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

1066. Rəvayət edilir ki, Məymunə رضي الله عنها demişdir: “Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Kim ödəmək niyyəti ilə borc alarsa, (onu ödəyə bilmədikdə) Qiyamət günü Allah onun borcunu ödəyər”.³

۱۰۶۷ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ أَخَذَ أَمْوَالَ النَّاسِ يُرِيدُ آدَاءَهَا آدَى اللَّهُ عَنْهُ، وَمَنْ أَخَذَ يُرِيدُ إِثْلَافَهَا أَتْلَفَهُ اللَّهُ».

1067. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “İnsanların malını qaytarmaq niyyəti ilə götürən kimsənin (borcunu) onun əvəzinə Allah qaytarar⁴, (onu) tələf etmək (və qaytarmamaq) niyyəti ilə götürən kimsəni isə Allah məhv edər”.⁵

۱۰۶۸ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَيُّ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: «أَنْ تُدْحِلَ عَلَىٰ أَحَبِّكَ الْمُؤْمِنِ سُورًا، أَوْ تَقْضِيَ لَهُ دَيْنًا، أَوْ تُطْعِمَهُ حَبْرًا».

¹ əs-Suyuti “Cəmiul-Əhədis” 13026. Hədis həsən li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 328.

² əl-Hakim, 8067; əl-Beyhəqi “Şuabul-İman” 4355. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 2978.

³ ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 1049. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 5986.

⁴ Yəni götürdüyü borcu qaytarmağa kömək edər.

⁵ əl-Buxari, 2212, 2387.

1068. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisindən صلى الله عليه وسلم soruşdular: “Ən fəzilətli əməl hansıdır?” O buyurdu: “Mömin qardaşını sevindirmək və ya onun borcunu ödəmək, yaxud ona çörək yedirtmək”.¹

١٠٦٩ - عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُقْرِضُ مُسْلِمًا قَرْضًا مَرَّتَيْنِ إِلَّا كَانَ كَصَدَقَتَيْهَا مَرَّةً».

1069. İbn Məsud رضي الله عنه rəvayət edir ki, Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Bir müsəlman digərinə iki dəfə borc verərsə, bir dəfə sədəqə vermiş kimi sayılır”.²

١٠٧٠ - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «دَخَلَ رَجُلٌ الْجَنَّةَ، فَرَأَى عَلَى بَابِهَا مَكْتُوبًا: الصَّدَقَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا، وَالْقَرْضُ بِمِائَةِ عَشْرٍ».

1070. Əbu Umamə رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Bir kişi Cənnətə daxil olur və onun qapısının üzərində belə bir yazı görünür: “Sədəqənin (mükafatı) on, borc verməyin (mükafatı) isə on səkkiz mislində verilir”.³

١٠٧١ - عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: " مَنْ أَنْظَرَ مُعْسِرًا فَلَهُ بِكُلِّ يَوْمٍ مِثْلَهُ صَدَقَةٌ "، قَالَ: ثُمَّ سَمِعْتُهُ يَقُولُ: " مَنْ أَنْظَرَ مُعْسِرًا فَلَهُ بِكُلِّ يَوْمٍ مِثْلِيهِ صَدَقَةٌ "، قُلْتُ: سَمِعْتُكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ تَقُولُ: " مَنْ أَنْظَرَ مُعْسِرًا فَلَهُ بِكُلِّ يَوْمٍ مِثْلِيهِ صَدَقَةٌ "، ثُمَّ سَمِعْتُكَ تَقُولُ: " مَنْ أَنْظَرَ مُعْسِرًا فَلَهُ بِكُلِّ يَوْمٍ مِثْلِيهِ صَدَقَةٌ "، قَالَ لَه: " بِكُلِّ يَوْمٍ صَدَقَةٌ قَبْلَ أَنْ يَحِلَّ الدَّيْنُ، فَإِذَا حُلَّ الدَّيْنُ فَأَنْظَرَهُ فَلَهُ بِكُلِّ يَوْمٍ مِثْلِيهِ صَدَقَةٌ "

1071. Rəvayət edilir ki, Süleyman ibn Bureydə رضي الله عنه demişdir: “Mən Allah Elçisinin صلى الله عليه وسلم belə buyurduğunu eşitmişəm: “Kim çətinlikdə olan borcluya möhlət verərsə, ona hər günün qarşılığında verdiyinin misli qədər sədəqə savabı yazılır”. Sonra başqa bir vaxt isə: “Kim çətinlikdə olan borcluya möhlət verərsə, ona hər günün qarşılığında verdiyinin iki misli qədər sədəqə savabı yazılır” – dediyini eşitdim və dedim: “Ey Allahın Elçisi, sən bir dəfə: “Kim çətinlikdə olan borcluya möhlət verərsə, ona hər günün qarşılığında verdiyinin misli qədər sədəqə savabı yazılır”- dediyini, sonra isə: “Kim çətinlikdə olan borcluya möhlət verərsə, ona hər günün qarşı-

¹ İbn Əbud-Dunyə “Qadaul-Həvaic” 112. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1494, 2715.

² İbn Macə, 2430, 2524. Hədis səhih li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 901.

³ ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 7976; əl-Beyhəqi “Şuabul-İman” 3564. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 3407.

lığında verdiyinin iki misli qədər sədəqə savabı yazılır"- dediğini eşitdim". Peyğəmbər ﷺ dedi: "Borcun vədəsi yetişməzdən əvvəl onun üçün hər günə görə bir misli qədər sədəqə savabı yazılır. Borcun vədəsi gəlib çatdıqdan sonra möhlət verdikdə, keçən hər bir günün qarşılığında verdiyinin iki misli qədər sədəqə savabı yazılır".¹

۱۰۷۲ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «مَنْ أَنْظَرَ مُعْسِرًا أَوْ وَضَعَ لَهُ أَظْلَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تَحْتَ ظِلِّ عَرْشِهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ».

1072. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: "Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: "Kim borcu qaytarmaqda çətinlik çəkənə möhlət verərsə və ya borcunu keçərsə, Qiyamət günü heç bir kölgənin olmadığı gündə Allah onu Ərşinin kölgəsində kölgələndirər".²

۱۰۷۳ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «مَنْ يَسَّرَ عَلَى مُعْسِرٍ يَسَّرَ اللَّهُ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ».

1073. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: "Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: "Kim bir borcu olana asanlıq göstərərsə, Allah da ona dünyada və Axirətdə asanlıq bəxş edər".³

۱۰۷۴ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «إِنَّ اللَّهَ مَعَ الدَّائِنِ حَتَّى يَقْضِيَ دَيْنَهُ مَا لَمْ يَكُنْ فِيمَا يَكْرَهُ اللَّهُ». قَالَ فَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ جَعْفَرٍ يَقُولُ لِحَازِنِهِ إِذْ هَبَّ فَخَذَ لِي بَدِينٍ فَيَأْتِي أَكْرَهُ أَنْ أَيْتَ لَيْلَةً إِلَّا وَاللَّهِ مَعِيَ بَعْدَ الَّذِي سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

1074. Rəvayət edilir ki, Abdullah ibn Cəfər ؓ demişdir: "Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: "Allahın sevmədiyini bir səbəbə görə⁴ borc almadığı təqdirdə, borcunu ödəyənə qədər, Allah borcu olanladır". Abdullah ibn Cəfər öz xəzinədarına deyərdi: "Get, mənim üçün borc al! Həqiqətən, mən Allah Elçisindən ﷺ bu hədisi eşidəndən sonra Allahın mənimlə olmadığı halda gecələmək istəmirəm".⁵

¹ Əhməd, 23096, 23434. Hədis səhihdir. Bax; Silsilə əs-Səhihə, 86.

² Ət-Tirmizi, 1306, 1354. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 6107.

³ İbn Macə, 2417, 2510. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 6614.

⁴ Qaytarmamaq və ya haram işlərə sərf etmək məqsədilə borc almaq nəzərdə tutulur.

⁵ İbn Macə, 2409, 2501. Hədis səhih li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1808.

۱۰۷۵ - عَنْ أَبِي رَافِعٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اسْتَسْلَفَ مِنْ رَجُلٍ بَكْرًا فَقَدِمَتْ عَلَيْهِ إِبِلٌ مِنْ إِبِلِ الصَّدَقَةِ فَأَمَرَ أَبَا رَافِعٍ أَنْ يَقْضِيَ الرَّجُلَ بَكْرَهُ فَرَحَّعَ إِلَيْهِ أَبُو رَافِعٍ فَقَالَ لَمْ أَجِدْ فِيهَا إِلَّا خَيْبَارًا رَبَاعِيًّا. فَقَالَ «أَعْطِهِ إِيَّاهُ إِنْ خَيَّرَ النَّاسَ أَحْسَنَهُمْ قَضَاءً».

1075. Əbu Rafi رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم bir kişidən cavan bir dəvəni borc aldı. Ona zəkat dəvələri gətirildikdə o, Əbu Rafiyə əmr etdi ki, həmin kişinin borcunu qaytarsın. Əbu Rafi də dedi: “Mən yalnız yeddi illik gözəl bir dəvə tapdım”. Allahın Elçisi صلى الله عليه وسلم isə belə dedi: “Həmin dəvəni apar, o adama ver. Həqiqətən, insanların ən xeyirlisi borcunu ən gözəl şəkildə qaytarandır”.¹

۱۰۷۶ - عَنْ ثَوْبَانَ مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ «مَنْ فَارَقَ الرُّوحَ الْحَسَدَ وَهُوَ بَرِيءٌ مِنْ ثَلَاثٍ دَخَلَ الْجَنَّةَ مِنَ الْكَبِيرِ وَالْغُلُولِ وَالذَّيْنِ».

1076. Allah Elçisinin صلى الله عليه وسلم azad etdiyi köləsi Səubən رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Kimin ruhu cəsədindən bu üç şeydən - təkəbbür-lük, qənimət malına xəyanət etmək və borcdan uzaq olduğu halda ayrılarsa, Cənnətə girər”.²

Borca düşdükdə edilən dua

۱۰۷۷ - عَنْ عَلِيٍّ أَنَّ مُمْكَاتِبًا جَاءَهُ فَقَالَ إِنِّي قَدْ عَجَزْتُ عَنْ كِتَابَتِي فَأَعِنِّي. قَالَ أَلَا أَعْلَمُكَ كَلِمَاتٍ عَلَّمَنِيَنَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ كَانَ عَلَيْكَ مِثْلُ جَبَلٍ صَبِيرٍ دِينًا أَدَاَهُ اللَّهُ عَنْكَ قَالَ «قُلِ اللَّهُمَّ اكْفِنِي بِحَلَالِكَ عَنْ حَرَامِكَ وَأَغْنِنِي بِفَضْلِكَ عَمَّنْ سِوَاكَ».

1077. Əli رضي الله عنه rəvayət edir ki, bir kölə onun yanına gəlib belə dedi: “Kölelikdən azad olmaq üçün borcumu ödəməyə aciz qalmışam, mənə yardım et!” Əli dedi: “Allah Elçisinin صلى الله عليه وسلم mənə öyrətdiyi bəzi kəlmələri sənə öyrədimmi? Siyr dağı boyda borcun olsa belə, Allah onu sənə ödətdirər. Belə dua et: “Alla:humməkfini: bi-hələ:likə an həra:mikə va əğnini: bifədlilikə ammən siva:kə!³”.⁴

¹ Muslim, 2002, 4192.

² İbn Macə, 2412, 2505. Hədis səhihdir. Bax; Silsilə əs-Səhihə, 2785.

³ Tərcüməsi: Allahım, məni Öz halalınla kifayətləndir, haramına möhtac etmə, məni Öz lütfünlə Özündən başqasına möhtac etmə!

⁴ Ət-Tirmizi, 3563, 3911. Hədis həsəndir. Bax; Silsilə əs-Səhihə, 266.

۱۰۷۸ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِمُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ: أَلَا أَعْلَمُكَ دُعَاءً تُدْعُو بِهِ لَوْ كَانَ عَلَيْكَ مِثْلُ جَبَلٍ دَبَّيْنَا لِأَدَى اللَّهِ عَنْكَ؟ قُلْ يَا مُعَاذُ: اللَّهُمَّ مَالِكُ الْمُلْكِ، نُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ، وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ تَشَاءُ، وَتُعِزُّ مَنْ تَشَاءُ، وَتُذِلُّ مَنْ تَشَاءُ، بِيَدِكَ الْخَيْرُ إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، رَحْمَانُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، تُعْطِيهِمَا مَنْ تَشَاءُ، وَتَمْنَعُ مِنْهُمَا مَنْ تَشَاءُ، ارْحَمْنِي رَحْمَةً تُغْنِيَنِي بِهَا عَنْ رَحْمَةِ مَنْ سِوَاكَ

1078. Rəvayət edilir ki, Ənəs ibn Malik ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ Muaza dedi: “Sənə elə bir dua öyrədimmi ki, onunla dua edəcəyin təqdirə Uhd dağı boyda borcun olsa belə, Allah onu qaytarar?! Ey Muaz, de: “Alla:hummə mə:likul-mulk, tu'til-mulkə mən təşə:u, va tənziul-mulkə mimmən təşə:u, va tuizzu mən təşə:u, va tuzillu mən təşə:u, biyədikəl-xayri innəkə alə: kulli şey in qadi:r, Rahmə:nud-dunyə: vəl-ə:xira, tu'ti:humə: mən təşə:u, va təmnəu minhumə: mən təşə:u, ərhəmni: rahmə-tən tuğnini: bihə: an rahməti mən siva:kə!1”²

Şaban ayının ortasında olan gecə

۱۰۷۹ - عَنْ أَبِي ثَعْلَبَةَ الْخَشْنِيِّ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا كَانَ لَيْلَةَ النَّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ أَطَّلَعَ اللَّهُ إِلَى خَلْقِهِ فَيَغْفِرُ لِلْمُؤْمِنِينَ وَيُمِلُّ الْكَافِرِينَ، وَيَدْعُ أَهْلَ الْحَقْدِ بِحَقْدِهِمْ حَتَّى يَدْعُوهُ

1079. Əbu Sələbə əl-Xuşəni ؓ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurmuşdur: “Şaban ayının **ortasında olan gecə** olduqda Allah məxluqatına baxır, möminləri bağışlayır, kafirlərə möhlət verir, kinliləri isə kin-küdurətlərini tərək edənədək başlı-başına buraxır”³

Qara zirənin xeyri

۱۰۸۰ - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِنَّ هَذِهِ الْحَبَّةَ السُّودَاءَ شِفَاءٌ مِنْ كُلِّ دَاءٍ إِلَّا مِنْ السَّامِ قُلْتُ وَمَا السَّامُ قَالَ الْمَوْتُ.

¹ Tərcüməsi: Ey mülk sahibi Allahım! Sən mülkü istədiyən kəsə verir, istədiyindən də onu geri alırsan; istədiyən kimsəni yüksəldir, istədiyini də alçaldırsan. Xeyir yalnız Sənin Əlindədir. Həqiqətən, Sən hər şeyə qadırsən. Sən dünya və Axirətin Rahmənisən, onları istədiyinə verir və istədiyini məhrum edirsən. Mənə Səndən başqasının mərhəmətinə möhtac olmayacaq mərhəmətlə rəhm et!”

² ət-Tabərani “Mucəmus-Sağir” 558. Hədis həsəndir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 1821.

³ əl-Beyhəqi “Sunənus-Suğra” 1426. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 771.

1080. Rəvayət edilir ki, Aişə رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا demişdir: “Mən Peyğəmbərin ﷺ belə dediyini eşitmişəm: “Bu qara zirə saamdan başqa hər bir xəstəliyin dərmanıdır”. Mən: “Sam nədir?”- deyə soruşdum. O: “Ölümdür!”- dedi”.¹

١٠٨١ - عَنْ خَالِدِ بْنِ سَعْدٍ ، قَالَ : خَرَجْنَا ، وَمَعَنَا غَالِبُ بْنُ أَبِي جَرَرٍ ، فَمَرَضَ فِي الطَّرِيقِ ، فَقَدِمْنَا الْمَدِينَةَ ، وَهُوَ مَرِيضٌ ، فَعَادَهُ ابْنُ أَبِي عَتِيقٍ ، وَقَالَ لَنَا : عَلَيْكُمْ بِهَذِهِ الْحَبَّةِ السَّوْدَاءِ ، فَخُذُوا مِنْهَا حَمْسًا ، أَوْ سَبْعًا ، فَاسْحَقُوهَا ، ثُمَّ أَقْطِرُوهَا فِي أَنْفِهِ ، بِقَطْرَاتٍ زَيْتٍ ، فِي هَذَا الْجَانِبِ وَفِي هَذَا الْجَانِبِ ، فَإِنَّ عَائِشَةَ حَدَّثَتْهُمْ ، أَنَّهَا سَمِعَتْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : إِنْ هَذِهِ الْحَبَّةُ السَّوْدَاءُ شِفَاءٌ مِنْ كُلِّ دَاءٍ ، إِلَّا أَنْ يَكُونَ السَّامُ قُلْتُ : وَمَا السَّامُ ؟ قَالَ : الْمَوْتُ.

1081. Rəvayət edilir ki, Xəlid ibn Sad رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ demişdir: “Bir dəfə Gəlib ibn Əbcər ilə birlikdə səfərə çıxdıq. O, yolda xəstələndi. Xəstə olduğu halda Mədinəyə çatdıq. İbn Əbu Atiq onu (ziyarətə) gəldiyi zaman dedi: “Sizə qara zirədən istifadə etməyi (tövsiyə) edirəm. Ondan beş və ya yeddi dənə alıb yaxşıca əzin. Sonra onu bir neçə damla zeytun yağı içində xəstənin burnuna bu və ya digər dəliyə damızdırın, çünki Aişə rəvayət edir ki, Allah Elçisinin ﷺ belə buyurduğunu eşitmişdir: “Bu qara zirə “sam”dan başqa hər bir xəstəliyin dərmanıdır”. Mən: “Sam nədir?” – deyə soruşdum. O: “Ölümdür!” – dedi”.²

Qan aldırmağın xeyri

١٠٨٢ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ يَا نَافِعُ قَدْ تَبِعَ بِي الدَّمُ فَالْتَمِسْ لِي حَجَامًا وَاجْعَلْهُ رَفِيقًا إِنْ اسْتَطَعْتَ وَلَا تَجْعَلْهُ شَيْخًا كَبِيرًا وَلَا صَبِيًّا صَغِيرًا فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ «الْحِجَامَةُ عَلَى الرَّيْقِ أَمْثَلُ وَفِيهِ شِفَاءٌ وَبِرَكَّةٍ وَتَزِيدُ فِي الْعَقْلِ وَفِي الْحِفْظِ فَاحْتَجِمُوا عَلَى بَرَكَةِ اللَّهِ يَوْمَ الْخَمِيسِ وَاجْتَنِبُوا الْحِجَامَةَ يَوْمَ الْأَرْبَعَاءِ وَالْجُمُعَةِ وَالسَّبْتِ وَيَوْمَ الْأَحَدِ تَحْرِيًّا وَاحْتَجِمُوا يَوْمَ الْإِثْنَيْنِ وَالثَّلَاثَاءِ فَإِنَّهُ الْيَوْمَ الَّذِي عَافَى اللَّهُ فِيهِ أَيُّوبَ مِنَ الْبَلَاءِ وَضَرَبَهُ بِالْبَلَاءِ يَوْمَ الْأَرْبَعَاءِ فَإِنَّهُ لَا يَبْدُو جُدَامًا وَلَا بَرَصًا إِلَّا يَوْمَ الْأَرْبَعَاءِ أَوْ لَيْلَةَ الْأَرْبَعَاءِ».

1082. İbn Ömər رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا demişdir: “Ey Nafi, qanım qaynayır, mənim üçün qan alan tap və imkan varsa, onu mənim üçün yoldaş seç. Onu nə yaşlı qoca, nə də balaca uşaq arasından seçmə, çünki mən Allah Elçisinin ﷺ belə dediyini eşitdim: “Acqarına qan aldırmaq çox faydalıdır, onda şəfa və bərəkət var. Ağılı və hafizəni gücləndirir. Allahın bərəkəti üzrə Cümə axşamı qan aldırın, çərşənbə, Cümə, şənbə və bazar günləri qan aldırmaq-

¹ əl-Buxari, 5255, 5687; ət-Tirmizi, 2041, 2070; İbn Macə, 3447, 3457.

² İbn Macə 3449. Hədis səhihdir. Bax: Səhih Sunən İbn Macə, 2780.

dan çəkinin. Bazar ertəsi və çərşənbə axşamı qan aldırın, çünki həmin gün Allah Əyyubu xəstəlikdən sağaltmış, çərşənbə günü isə ona bəla vermişdir. Çünki cüzam və albinos xəstəlikləri çərşənbə günü və ya onun gecəsi gəlir”.¹

۱۰۸۳ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «مَا مَرَرْتُ لَيْلَةً أُسْرِيَ بِي بِمَلَا مِنْ الْمَلَائِكَةِ إِلَّا كُتِبَ لِي عَلَيْكَ يَا مُحَمَّدُ بِالْحِجَامَةِ». قَالُوا «يَا مُحَمَّدُ مَرُّ أُمَّتِكَ بِالْحِجَامَةِ».

1083. İbn Abbas رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Merac gecəsi hansı mələk toplusunun yanından keçirdimsə, hamısı mənə belə deyirdi: “Ey Muhəmməd, qan aldır!”² Digər rəvayətdə deyilir: “Ümmətinə qan aldırmağı əmr et!”³

۱۰۸۴ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «مَنْ احْتَجَمَ لِسَبْعِ عَشْرَةَ وَتِسْعِ عَشْرَةَ وَإِحْدَى وَعِشْرِينَ كَانَ شِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ».

1084. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Kim ayın on yeddisi, on doqquzu və iyirmi biri qan aldırarsa, bu, bütün xəstəliklərə şəfa olar”.⁴

۱۰۸۵ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «إِنْ كَانَ فِي شَيْءٍ مِمَّا تَدَاوَيْتُمْ بِهِ خَيْرٌ فَالْحِجَامَةُ».

1085. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Əgər müalicə olduğunuz bir şeydə xeyir varsa, o da qan almaqdır”.⁵

Ud Hindinin insana xeyri

۱۰۸۶ - عَنْ أُمِّ قَيْسٍ بِنْتِ مِحْصَنٍ قَالَتْ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: عَلَيْكُمْ بِهَذَا الْعُودِ الْهِنْدِيِّ فَإِنَّ فِيهِ سَبْعَةَ أَشْفِيَةٍ يُسْتَعْتَبُ بِهِ مِنَ الْعُدْرَةِ وَيُلْدُّ بِهِ مِنَ دَاتِ الْجَنْبِ.

¹ İbn Macə, 3487, 3616. Hədis həsəndir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 3466.

² İbn Macə, 3606, 3477. Hədis səhihdir. Bax; Silsilə əs-Səhihə, 2263.

³ İbn Macə, 3608, 3479. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 4544.

⁴ Əbu Davud, 3863. Hədis səhihdir. Bax: Mişkətul-Məsəbih, 4548.

⁵ Əbu Davud, 3859. Hədis həsən-səhihdir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib, 3460.

1086. Rəvayət edilir ki, Ummu Qeys bint Mihsən رضي الله عنها demişdir: “Mən Peyğəmbərin ﷺ belə dediyini eşitmişəm: “Bu “Ud Hindi”dən istifadə edin. Həqiqətən də, onda yeddi (xəstəliyin) şəfası var. Onun məlhəmindən boğazı xəstə olanın boğazına, ağciyər iltihabı olanın ağzına damızdırın”.¹

١٠٨٧ - عَنْ أَنَسٍ أَنَّهُ سُئِلَ عَنْ أَجْرِ الْحَجَّامِ فَقَالَ: احْتَجَمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَجَمَهُ أَبُو طَيْبَةَ وَأَعْطَاهُ صَاعَيْنِ مِنْ طَعَامٍ وَكَلَّمَ مَوْلِيَهُ فَخَفَّفُوا عَنْهُ وَقَالَ: إِنَّ أَمَثَلَ مَا تَدَاوَيْتُمْ بِهِ الْحِجَامَةُ وَالْقُسْطُ الْبَحْرِيُّ. وَقَالَ لَا تُعَذِّبُوا صِبْيَانَكُمْ بِالْغَمْرِ مِنَ الْعُذْرَةِ وَعَلَيْكُمْ بِالْقُسْطِ... «عَلَامَةٌ تَدْعُرُنَ أَوْلَادَكُمْ بِهَذَا الْإِعْلَاقِ عَلَيْكُمْ بِهَذَا الْعُودِ الْهِنْدِيِّ - يَعْنِي بِهِ الْكُسْتُ - فَإِنَّ فِيهِ سَبْعَةَ أَشْفِيَةٍ مِنْهَا دَاتُ الْحَنْبِ».

1087. Rəvayət edilir ki, Ənəsdən رضي الله عنه həcəmət² edən adamın qazancı barədə soruşdular. O dedi: “Bir vaxt Əbu Teybə Allah Elçisindən ﷺ qan aldı və Allah Elçisi ﷺ ona iki saa³ yemək verdi, üstəlik onun ağaları ilə danışdı və onlar (gündəlik olaraq ondan aldıkları xəracın miqdarını) bir qədər azaltdılar”. Peyğəmbər ﷺ: “Müalicə olunmağınız üçün istifadə etdiyiniz ən gözəl şey həcəmət və Ud Hindidir”. Həmçinin demişdir: “Uşaqlarınızın (boğazda şişmiş) badamcıq vəzilərini (barmaqla) basaraq onlara əzab-əziyyət verməyin. Onları qustla müalicə edin”.⁴ Digər rəvayətdə deyilir:

¹ əl-Buxari, 5260, 5692. Allah Elçisi ﷺ belə buyurmuşdur: “Ud hindi”dən istifadə edin! Ondən şəfa üçün yeddi yoldan istifadə olunur. Çənə altı vəzilərdən xilas olmaq üçün buruna çəkilir və ağız vasitəsi ilə qəbul olunur”. (əl-Buxari, 5276, 5715; Muslim, 5102, 5893). İbn Həcər رحمته الله “Fəthul-Bari” kitabında hədisdə keçən “yeddi yolu” ifadəsini belə izah etmişdir: “Hədisdə “yeddi yol” qeyd edildiyi halda iki yolun ərz olunmasının hikməti qalan yeddi yolun bu iki yoldan şaxələnməsi ola bilər. Hədisdəki “yeddi yol” ifadəsini Peyğəmbər ﷺ iki yolla qısaltmışdır. Yəni o “yeddi yol” bu iki yolda cəm olur. Sonra isə bu açıqlamanı vermişdir:

Su ilə qarışdırılıb (dəmlənib) içilir;

Ağzın sağ və sol nahiyələri istiqamətinə qoyularaq qəbul olunur;

Burun vastəsilə qəbul olunur;

Dəri xəstəlikləri üçün zeytun yağında on beş gün saxladılıb dəriyə sürtülür;

Bal ilə qarışdırılıb dəriyə sürtülür;

Su ilə qarışdırılıb çimilir.

“Ud Hindi”nin üyüdülmüş formasını bir stəkan suya bir çay qaşığı miqdarında qarışdıraraq və ya dəmlənərək içilir. Bu, ən geniş və ən faydalı yayılmış istifadə üsuludur ki, bir çox xəstəliklərin müalicəsində faydalı olur. Hədisdə keçən “yuləddu bihi zəti cənbın” ifadəsi ağzın sağ və ya sol boşluğu nahiyəsinə qoyularaq qəbul olunması deməkdir”. (İbn əl-Qeyyim “Zadul-Məad” kitabı).

² Müalicə məqsədilə baş, kürək və bədənin başqa nahiyələrindən qan almaq.

³ Saa – ölçü vahididir və dörd mudda bərabərdir. Bir mudd isə insanın iki ovcuna bərabərdir ki, bu da yeddi yüz qram edir. (Səmərul-Müstətab, 1/28).

⁴ əl-Buxari, 5263, 5696.

“Siz uşaqlarınızı nə üçün bu cür müalicə edirsiniz? Bunu “Ud Hindi” ilə müalicə edin. Həqiqətən, onda yeddi şəfa var. Ondan biri ağciyər iltihabı xəstəliyidir”.¹

Zeytun yağının xeyri

۱۰۸۸ - عَنْ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اتَّيَدُمُوا بِالزَّيْتِ، وَأَدَّهِنُوا بِهِ، فَإِنَّهُ مِنْ شَجَرَةِ مُبَارَكَةٍ.

1088. Rəvayət edilir ki, Ömər ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Zeytun və onun yağından istifadə etməyə davam edin. Çünki o, mübarək ağacdır”.²

Qadınlarla əlaqəli hədislər

۱۰۸۹ - عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا صَلَّتِ الْمَرْأَةُ حَمْسَهَا وَصَامَتْ شَهْرَهَا وَحَفِظَتْ فَرْجَهَا وَأَطَاعَتْ زَوْجَهَا قَبِلَ لَهَا ادْخُلِي الْجَنَّةَ مِنْ أَيِّ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ شِئْتَ

1089. Rəvayət edilir ki, Abdur-Rahmən ibn Auf³ ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Əgər qadın beş vaxt namazını qılar, Ramazan orucunu tutar, namusunu qoruyar və ərinə itaət edərsə, ona belə deyilər: “Cənnətin hansı qapısından istəyirsənsə, Cənnətə daxil ol!”⁴

۱۰۹۰ - عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «خَيْرُ صَلَاةِ النِّسَاءِ فِي فَعْرِ بُيُوتِهِنَّ»... «خَيْرُ مَسَاجِدِ النِّسَاءِ فَعْرُ بُيُوتِهِنَّ».

1090. Ummu Sələmə ؓ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Qadınların ən xeyirli namazı evlərinin dərinliyində qıldıkları namazdır”.⁵ Digər rəvayətdə deyilir: “Qadınlar üçün ən yaxşı məscid evlərinin dərinlikləridir”.⁶

¹ Muslim, 4103, 5894; İbn Macə, 3462; Əbu Davud, 3877, 3879.

² İbn Macə, 3319. Hədis səhihdir. Bax; Silsilə əs-Səhihə, 379.

³ Əbu Muhəmməd Abdur-Rahmən ibn Auf ؓ Peyğəmbərin ﷺ səhabəsidir. Miladi 580-ci ildə anadan olmuş, hicrətin 31-ci ilində Mədinədə vəfat etmişdir.

⁴ Əhməd, 1661; İbn Hibban, 4163. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 660.

⁵ ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 709, 19186. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 3311.

⁶ Əhməd, 26584. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 3327.

۱۰۹۱ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «صَلَاةُ الْمَرْأَةِ فِي بَيْتِهَا، أَفْضَلُ مِنْ صَلَاتِهَا فِي حُجْرَتِهَا، وَصَلَاتِهَا فِي مَخْدَعِهَا أَفْضَلُ مِنْ صَلَاتِهَا فِي بَيْتِهَا».

1091. Abdullah ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Qadının evində qıldığı namaz evinin həyətində qıldığı namazdan, evinin gizli guşəsində qıldığı namaz isə evinin digər yerlərində qıldığı namazdan daha fəzilətlidir”.¹

۱۰۹۲ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يُؤْذِي جَارَهُ وَاسْتَوْصَا بِالنِّسَاءِ خَيْرًا فَإِنَّهُنَّ خُلِقْنَ مِنْ ضِلَعٍ وَإِنَّ أَعْوَجَ شَيْءٍ فِي الضِّلَعِ أَعْلَاهُ فَإِنْ ذَهَبَتْ تُقِيمُهُ كَسَرْتَهُ وَإِنْ تَرَكْتَهُ لَمْ يَزَلْ أَعْوَجَ فَاسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ خَيْرًا.

1092. Əbu Hureyra ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Kim Allaha və Axirət gününə iman gətirirsə, qonşusuna əziyyət verməsin! Qadınlarla da yaxşı davranın! Çünki onlar qabırğadan xəlq edilmişlər. Qabırğanın əyri tərəfi isə yuxarı hissəsidir. Sən onu düzəltmək istəsən, sındıracaqsan, düzəltməsən, əyri qalacaq. Odur ki, qadınlarla yaxşı davranın!”²

۱۰۹۳ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قِيلَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّ النِّسَاءِ خَيْرٌ قَالَ «الَّتِي تَسْرُهُ إِذَا نَظَرَ وَتُطِيعُهُ إِذَا أَمَرَ وَلَا تُخَالِفُهُ فِي نَفْسِهَا وَمَالِهَا بِمَا يَكْرَهُ».

1093. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ﷺ demişdir: “Bir dəfə Allah Elçisindən ﷺ soruşdular: “Hansı qadınlar daha xeyirlidir?” Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “O qadın ki, əri ona baxdıqda sevinər, əmr etdikdə itaət edər, ərinin xoşuna gəlməyən bir şeyin özündə və malında olmasına yol verməz”.³

۱۰۹۴ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «الدُّنْيَا مَتَاعٌ وَخَيْرُ مَتَاعِ الدُّنْيَا الْمَرْأَةُ الصَّالِحَةُ».

1094. Abdullah ibn Amr رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Dünya bütünlüklə nemətlərlə doludur. Bu nemətlərin ən xeyirlisi isə əməlisaleh qadındır”.⁴

¹ Əbu Davud, 570. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 3833.

² əl-Buxari, 4787, 5186; Muslim 1468, 2671.

³ ən-Nəsəi “Sunən” 3231, 3244. Hədis həsən-səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1838.

⁴ Muslim, 2668, 3716.

۱۰۹۵ - عَنْ كَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِرِجَالِكُمْ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ؟" قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: "الَّتِي فِي الْجَنَّةِ، وَالشَّهِيدُ فِي الْجَنَّةِ، وَالصَّادِقُ فِي الْجَنَّةِ، وَالْمَوْلُودُ فِي الْجَنَّةِ، وَالرَّجُلُ يَزُورُ أَخَاهُ فِي جَانِبِ الْمِصْرِ فِي الْجَنَّةِ، أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِنَسَائِكُمْ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ؟" قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: "الْوَدُودُ الْوَلُودُ الَّتِي إِنْ ظَلَمْتَ أَوْ ظَلِمْتَ قَالَتْ: هَذِهِ نَاصِيَّتِي بِيَدِكَ، لَا أَذُوقُ غَمَضًا حَتَّى تَرْضَ".

1095. Rəvayət edilir ki, Kəb ibn Uçra رضي الله عنه demişdir: "Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: "Cənnət əhlindən olan kişiləriniz haqqında sizə xəbər verimmi?" Dedilər: "Bəli, ey Allahın Elçisi!" O buyurdu: "Peyğəmbər Cənnətdədir, şəhid Cənnətdədir, siddiq Cənnətdədir, uşaq Cənnətdədir və şəhərin başqa bir tərəfində olan qardaşını ziyarət edən kişi Cənnətdədir. Cənnət əhli olan qadınlarınız haqqında sizə xəbər verimmi?" Dedilər: "Bəli, ey Allahın Elçisi!" O buyurdu: "Sevən və çoxuşaqlı qadın. O, haqsızlıq etdikdə və ya ona haqsızlıq olunduqda deyər: "Bu kəkilim (məni idarə etmək) sənin əlindədir. Sən razı olmayanaqək yuxuya getməyəcəm".¹

۱۰۹۶ - عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ أَنَّهَا قَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ، نَرَى الْجِهَادَ أَفْضَلَ الْعَمَلِ، أَفَلَا نُجَاهِدُ قَالَ: «لَا، لَكِنْ أَفْضَلَ الْجِهَادِ حَجٌّ مَبْرُورٌ».

1096. Rəvayət edilir ki, möminlərin anası Aişə رضي الله عنها demişdir: "Ey Allahın Elçisi, biz cihadın ən əfzəl əməllərdən olduğunu güman edirik. Elə isə biz cihadda iştirak edə bilərikmi?" Peyğəmbər ﷺ buyurdu: "Xeyr! (Siz qadınlar üçün) ən əfzəl cihad qəbul olunmuş həccdir!"²

۱۰۹۷ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «خَيْرُ صُفُوفِ الرِّجَالِ أَوْلَاهَا وَشَرُّهَا آخِرُهَا وَخَيْرُ صُفُوفِ النِّسَاءِ آخِرُهَا وَشَرُّهَا أَوْلَاهَا».

1097. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: "Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: "Kişilərin ən xeyirli səfi birinci, ən pisi isə sonuncu səfdir. Qadınların ən xeyirli səfi sonuncu, ən pisi isə birinci səfdir".³

۱۰۹۸ - سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ: قِيلَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنْ فُلَانَةٌ تَقُومُ اللَّيْلَ وَتَصُومُ النَّهَارَ، وَتَفْعَلُ، وَتَصَدَّقُ، وَتُؤَدِّي جِيرَانَهَا بِلِسَانِهَا؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا خَيْرَ فِيهَا، هِيَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ»، قَالُوا: وَفُلَانَةٌ تُصَلِّي الْمَكْتُوبَةَ، وَتَصَدَّقُ بِأَنْوَارٍ، وَلَا تُؤَدِّي أَحَدًا؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «هِيَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ».

¹ ət-Tabərani "Mucəmus-Sağir" 118, "Mucəmul-Kəbir" 15637. Hədis həsəndir. Bax: Səhih əl-Cami, 2604.

² əl-Buxari, 1423, 1520.

³ ət-Tirmizi, 224; İbn Macə, 1000-1001. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 3310.

1098. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: “Peyğəmbərə ﷺ belə dedilər: “Ey Allahın Elçisi, filan qadın¹ gecəni namaz qılır, gündüzlər oruc tutur, yaxşı işlər görür, sədəqə paylayır, lakin qonşularına dili ilə əziyyət verir”. Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “O qadında xeyir yoxdur. O, Cəhənnəm əhlindəndir!³” Sonra dedilər: “Bir qadın da var ki, vacib namazları qılır, yağsız pendirindən sədəqə verir və heç kimə əziyyət vermir”. Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “O, Cənnət əhlindəndir”.⁴

۱۰۹۹ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا وَخَيْرُهُمْ خَيْرُهُمْ لِنِسَائِهِمْ خُلُقًا».

1099. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “İmanı ən kamil olan möminlər əxlaqı gözəl olanlardır. Sizin ən xeyirliləriniz isə qadınlarına (qarşı) əxlaqlı olanlarıdır”.⁵

۱۱۰۰ - عَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَلْبٌ شَاكِرٌ وَلِسَانٌ ذَاكِرٌ وَرَوْحَةٌ صَالِحَةٌ تُعِينُكَ عَلَى أَمْرِ دُنْيَاكَ وَدِينِكَ خَيْرٌ مِمَّا اكْتَبَرَ النَّاسُ... عَنْ ثَوْبَانَ قَالَ لَمَّا نَزَلَتْ {الَّذِينَ يَكْتُمُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ} قَالَ كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَعْضِ أَصْفَارِهِ فَقَالَ بَعْضُ أَصْحَابِهِ أُنزِلَ فِي الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ مَا أُنزِلَ. لَوْ عَلِمْنَا أَيُّ الْمَالِ خَيْرٌ فَتَتَّخِذَهُ فَقَالَ «أَفْضَلُهُ لِسَانٌ ذَاكِرٌ وَقَلْبٌ شَاكِرٌ وَرَوْحَةٌ مُؤْمِنَةٌ تُعِينُهُ عَلَى إِيمَانِهِ».

1100. Rəvayət edilir ki, Əbu Umamə ؓ demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Şükür edən qəlb, zikr edən dil, əməlisaleh zövcə dünyəvi və dini işlərdə sənə kifayət edər və bu, insanların yığdıqlarından daha xeyirlidir”.⁶ Digər rəvayətdə deyilir: “Səuban ؓ rəvayət edir ki, **“Qızıl-gümüş yığıb onları Allah yolunda sərf etməyənləri ağırlı-acılı bir əzabla**

¹ Bu, dəlildir ki, belə məqamlarda günah işləmiş kimsənin adının zikr olunmasına ehtiyac yoxdur. Əsas məqsəd buna dair hökmü öyrənməkdir.

² Burada “dili ilə əziyyət verir” deyildikdə, qonşunun qeybətini etmək, onu söymək, ona lənət oxumaq, ona böhtan atmaq və başqa bu kimi əziyyətlər nəzərdə tutulur.

³ Burada Peyğəmbər ﷺ bu qədər xeyirxah işlər müqabilində həmin qadının xeyirsiz olduğunu, üstəlik, Cəhənnəmlik olacağını xəbər verir. Bu da o deməkdir ki, qonşuya əziyyət vermək insanı Cəhənnəmə sürükləyən amillərdən biridir. Cəhənnəm oduna girməyə səbəb olan hər bir əməl böyük günahlardan sayılır. Qonşuya əziyyət vermək də böyük günahlardandır. Hərçənd namaz qılmaq və oruc tutmaq günahları silib aparır, lakin qonşuya əziyyət vermək böyük günah olduğundan bu yaxşılıqlar həmin günahı silə bilmir.

⁴ İbn Hibban, 2054; əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 119. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 190.

⁵ ət-Tirmizi, 1162, 1195. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 1232.

⁶ ət-Tabəranı “Mucəmul-Kəbir” 7734, 7828. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 4409.

müjdələ” (ət-Tövbə, 34) ayəsi nazil olduqda, biz Peyğəmbər ﷺ ilə səfərlərin birində idik. Bəzi səhabələr dedilər: “Bu ayə qızıl və gümüş haqda nazil edilmişdir. Biz hansı malın daha xeyirli olduğunu bilsək, onu götürüb verərik.” Peyğəmbər ﷺ buyurdu: “Ən xeyirli mal zikr edən dil, şükür edən qəlb və iman artırmağa yardımçı olan möminə zövcədir”.¹

۱۱۰۱ - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا أَنْفَقَتِ الْمَرْأَةُ مِنْ طَعَامِ بَيْتِهَا غَيْرَ مُفْسِدَةٍ كَانَ لَهَا أَجْرُهَا بِمَا أَنْفَقَتْ وَلِزَوْجِهَا أَجْرُهُ بِمَا كَسَبَ، وَلِلْخَازِنِ مِثْلُ ذَلِكَ، لَا يَنْقُصُ بَعْضُهُمْ أَجْرَ بَعْضٍ شَيْئًا».

1101. Rəvayət edilir ki, Aişə رضي الله عنها demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Qadın (ailə üzvlərinə) ziyan vurmadan evində olan yeməkdən sədəqə versə, verdiyinin savabını qazanar; əri də qazandığının savabını alar; həmçinin xidmətçiyə də bir o qədər savab çatar; birinin savabı digərinin savabından heç bir şey azaltmaz”.²

Bərəkət yaşlılarınızladır

۱۱۰۲ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الْبِرْكَةُ مَعَ أَكْبَرِكُمْ»

1102. Rəvayət edilir ki, İbn Abbas رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Bərəkət yaşlılarınızla birlikdədir”.³

۱۱۰۳ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّ أَبْرَّ الْبِرِّ أَنْ يَصِلَ الرَّجُلُ أَهْلَ وَدِّ أَبِيهِ».

1103. İbn Ömər رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ dedi: “Ən gözəl qayğı adamın öz atasının sevdiyi insanların ailəsi ilə isti münasibət saxlamasıdır”.⁴

Cənnətə ən son girənə veriləcək nemətlər

۱۱۰۴ - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ: عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «يَجْمَعُ اللَّهُ الْأَوْلِينَ وَالْآخِرِينَ لِمِيقَاتِ يَوْمٍ مَعْلُومٍ، قِيَامًا أَرْبَعِينَ سَنَةً، شَاحِصَةً أَبْصَارُهُمْ (إِلَى السَّمَاءِ) يَنْتَظِرُونَ فَصْلَ الْقَضَاءِ، قَالَ: وَيَنْزِلُ اللَّهُ ﷻ فِي ظُلُلٍ مِنَ الْعَمَامِ مِنَ الْعَرْشِ إِلَى الْكُرْسِيِّ، ثُمَّ

¹ ət-Tirmizi, 3377, 3994. Hədis səhih li-ğeyrihidir. Bax: Səhih ət-Tərgib vət-Tərhīb, 1499.

² əl-Buxari, 1336, 1425; ət-Tirmizi, 672.

³ əl-Hakim, 210; ət-Tabərani “Mucəmul-Əvsat” 8991. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 2884.

⁴ əl-Buxari “Ədəbul-Mufrad” 41. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 1525.

يُنَادِي مُنَادٍ: أَيُّهَا النَّاسُ! أَلَمْ تَرْضَوْا مِنْ رَبِّكُمْ الَّذِي خَلَقَكُمْ، وَرَزَقَكُمْ، وَأَمَرَكُمْ أَنْ تَعْبُدُوهُ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا أَنْ يُولِيَ كُلَّ أَنْاسٍ مِنْكُمْ مَا كَانُوا (يَتَوَلَّوْنَ وَ) يَعْبُدُونَ فِي الدُّنْيَا، أَلَيْسَ ذَلِكَ عَدْلًا مِنْ رَبِّكُمْ؟ قَالُوا: بَلَى، فَلْيَنْطَلِقْ كُلُّ قَوْمٍ إِلَى مَا كَانُوا يَعْبُدُونَ وَيَتَوَلَّوْنَ فِي الدُّنْيَا، قَالَ: فَيَنْطَلِقُونَ وَيُمَثِّلُ لَهُمْ أَشْبَاهَ مَا كَانُوا يَعْبُدُونَ، فَمِنْهُمْ مَنْ يَنْطَلِقُ إِلَى الشَّمْسِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْطَلِقُ إِلَى الْقَمَرِ وَالْأَوْثَانِ مِنَ الْحِجَارَةِ وَأَشْبَاهِ مَا كَانُوا يَعْبُدُونَ، قَالَ: وَيُمَثِّلُ لِمَنْ كَانَ يَعْبُدُ عِيسَى شَيْطَانَ عِيسَى، وَيُمَثِّلُ لِمَنْ كَانَ يَعْبُدُ عُزَيْرًا شَيْطَانَ عُزَيْرٍ، وَيَقِي مُحَمَّدًا ﷺ وَأُمَّتَهُ، قَالَ: فَيَمَثِّلُ الرَّبُّ تَبَارَكَ وَتَعَالَى، فَيَأْتِيهِمْ فَيَقُولُ: مَا لَكُمْ لَا تَنْطَلِقُونَ كَمَا انْطَلَقَ النَّاسُ؟ قَالَ: فَيَقُولُونَ: إِنَّ لَنَا إِلَهًا مَا رَأَيْنَاهُ (بَعْدُ) فَيَقُولُ: هَلْ تَعْرِفُونَهُ إِنْ رَأَيْتُمُوهُ؟ فَيَقُولُونَ: إِنْ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُ عِلْمَةٌ إِذَا رَأَيْنَاهَا عَرَفْنَاهُ قَالَ: فَيَقُولُ: مَا هِيَ؟ فَيَقُولُونَ: يَكْشِفُ عَنْ سَاقِهِ (قَالَ) فَعِنْدَ ذَلِكَ يَكْشِفُ عَنْ سَاقِهِ فَيَجْرُ كُلُّ مَنْ كَانَ لَظْهُرُهُ طَبَقٌ سَاجِدًا، وَيَقِي قَوْمٌ ظُهُورَهُمْ كَصِيَاصِي الْبَقَرِ يُرِيدُونَ السُّجُودَ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ {وَقَدْ كَانَ يُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ وَهُمْ سَالِمُونَ} ثُمَّ يَقُولُ: ارْجِعُوا رُؤُوسَكُمْ، فَيَرْجِعُونَ رُؤُوسَهُمْ، فَيُعْطِيهِمْ نُورَهُمْ عَلَى قَدَرِ أَعْمَالِهِمْ، فَمِنْهُمْ مَنْ يُعْطَى نُورَهُ مِثْلَ الْحَبْلِ الْعَظِيمِ يَسْعَى بَيْنَ يَدَيْهِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يُعْطَى نُورَهُ أَصْغَرَ مِنْ ذَلِكَ، وَمِنْهُمْ مَنْ يُعْطَى نُورًا مِثْلَ النَّخْلَةِ يَمِينِهِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يُعْطَى نُورًا أَصْغَرَ مِنْ ذَلِكَ حَتَّى يَكُونَ أَحْرَهُمْ رَحْلًا يُعْطَى نُورَهُ عَلَى إِبْهَامِ قَدَمِهِ يُضِيءُ مَرَّةً، وَيُطْفَأُ مَرَّةً، فَإِذَا أَضَاءَ قَدَمَهُ قَدِمَ (وَمِشَى) وَإِذَا طَفَى قَامَ، قَالَ: وَالرَّبُّ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَمَامَهُمْ حَتَّى يُمِرَّ بِهِمْ إِلَى النَّارِ فَيَقِي أُنْزُورَهُ كَحَدِّ السَّيْفِ (دَحْضَ مَرَلَةً) قَالَ: فَيَقُولُ: مُرُوا، فَيَمُرُونَ عَلَى قَدَرِ نُورِهِمْ، مِنْهُمْ مَنْ يَمُرُّ كَطَرْفِ الْعَيْنِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَمُرُّ كَالْبَرْقِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَمُرُّ كَالسَّحَابِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَمُرُّ كَأَقْتِضَاضِ الْكَوْكَبِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَمُرُّ كَالرَّيْحِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَمُرُّ كَشَدِّ الْفَرَسِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَمُرُّ كَشَدِّ الرَّجُلِ، حَتَّى يَمُرَّ الَّذِي أُعْطِيَ نُورَهُ عَلَى ظَهْرِ (إِبْهَامِ) قَدَمِهِ يَحْبُوا عَلَى وَجْهِهِ وَيَدَيْهِ وَرِجْلَيْهِ، تَجْرُ يَدٌ وَتَعْلُقُ يَدٌ، وَتَجْرُ رِجْلٌ وَتَعْلُقُ رِجْلٌ، وَتُصِيبُ جَوَانِبَهُ النَّارُ، فَلَا يَزَالُ كَذَلِكَ حَتَّى يَخْلُصَ، فَإِذَا خَلَصَ وَقَفَّ عَلَيْهَا فَقَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَعْطَانِي مَا لَمْ يُعْطِ أَحَدًا، إِذْ أَنْجَانِي مِنْهَا بَعْدَ إِذْ رَأَيْتَهَا، قَالَ: فَيَنْطَلِقُ بِهِ إِلَى غَدِيرٍ عِنْدَ بَابِ الْحَنَّةِ فَيَغْتَسِلُ، فَيَعُودُ إِلَيْهِ رِيحُ أَهْلِ الْحَنَّةِ وَالْوَأَاهُ فَيَرَى مَا فِي الْحَنَّةِ مِنْ جِلَالِ الْبَابِ، فَيَقُولُ: رَبِّ أَدْخِلْنِي الْحَنَّةَ، فَيَقُولُ اللَّهُ (لَهُ) أَسْأَلُ الْحَنَّةَ وَقَدْ نَجَيْتِكَ مِنَ النَّارِ؟ فَيَقُولُ: رَبِّ اجْعَلْ بَيْنِي وَبَيْنَهَا حِجَابًا حَتَّى لَا أَسْمَعُ حَسِيصَتَهَا، قَالَ: فَيَدْخُلُ الْحَنَّةَ، فَيَرَى أَوْ يَرْفَعُ لَهُ مَنزِلًا أَمَامَ ذَلِكَ كَأَنَّ مَا هُوَ فِيهِ بِالنِّسْبَةِ إِلَيْهِ حُلْمٌ، فَيَقُولُ: رَبِّ أَعْطِنِي ذَلِكَ الْمَنزِلَ، فَيَقُولُ (لَهُ) لَعَلَّكَ إِنْ أَعْطَيْتُكَ تَسْأَلُ غَيْرَهُ؟ فَيَقُولُ: لَا وَعَزَّتْكَ لَا أَسْأَلُكَ غَيْرَهُ، وَأَلَّتِي مَنزِلَ أَحْسَنَ مِنْهُ؟ فَيُعْطَاهُ فَيَتَرَلَّهُ، وَيَرَى أَمَامَ ذَلِكَ مَنزِلًا، كَأَنَّ مَا هُوَ إِلَيْهِ حُلْمٌ قَالَ: رَبِّ أَعْطِنِي ذَلِكَ الْمَنزِلَ، فَيَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: لَعَلَّكَ إِنْ أَعْطَيْتُكَ تَسْأَلُ غَيْرَهُ؟ قَالَ: لَا وَعَزَّتْكَ (لَا أَسْأَلُكَ) وَأَلَّتِي مَنزِلَ أَحْسَنَ مِنْهُ؟ قَالَ فَيُعْطَاهُ، فَيَتَرَلَّهُ ثُمَّ يَسْكُتُ. فَيَقُولُ اللَّهُ حَلِّ ذِكْرُهُ: مَا لَكَ لَا تَسْأَلُ؟ فَيَقُولُ: رَبِّ قَدْ سَأَلْتُكَ حَتَّى اسْتَحْيَيْتُكَ (وَأَقْسَمْتُ لَكَ حَتَّى اسْتَحْيَيْتَكَ) فَيَقُولُ اللَّهُ حَلِّ ذِكْرُهُ: أَلَمْ تَرْضَ أَنْ أُعْطِيكَ مِثْلَ الدُّنْيَا مُنْذُ خَلَقْتَهَا إِلَى يَوْمِ أَفْنَيْتَهَا وَعَشْرَةَ أَضْعَافَهُ؟ فَيَقُولُ: أَتَهْرَأُ بِي وَأَنْتَ رَبُّ الْعِزَّةِ؟ (فَضَحِكَ الرَّبُّ ﷻ مِنْ قَوْلِهِ) قَالَ: فَرَأَيْتَ عَبْدَ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ إِذَا بَلَغَ هَذَا الْمَكَانَ مِنْ هَذَا الْحَدِيثِ ضَحِكَ، فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ: يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ! قَدْ سَمِعْتُكَ تُحَدِّثُ هَذَا الْحَدِيثَ مِرَارًا كُلَّمَا بَلَغْتَ هَذَا الْمَكَانَ ضَحَيْتَ؟ فَقَالَ: إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يُحَدِّثُ هَذَا الْحَدِيثَ مِرَارًا كُلَّمَا بَلَغَ هَذَا الْمَكَانَ مِنْ هَذَا الْحَدِيثِ ضَحِكَ، حَتَّى تَبْدُو أَضْرَاسَهُ، قَالَ: فَيَقُولُ الرَّبُّ حَلِّ ذِكْرُهُ: لَا وَلَكِنِّي عَلَى ذَلِكَ قَادِرٌ، فَيَقُولُ: أَلْحَقْنِي بِالنَّاسِ، فَيَقُولُ الْحَقُّ بِالنَّاسِ، قَالَ: فَيَنْطَلِقُ يَرْمُلُ فِي الْحَنَّةِ حَتَّى إِذَا دَنَا مِنَ النَّاسِ، رُفِعَ لَهُ قَصْرٌ مِنْ دُرَّةٍ، فَيَجْرُ سَاجِدًا، فَيُقَالُ لَهُ: ارْفَعْ رَأْسَكَ مَالِكُ؟ فَيَقُولُ: رَأَيْتُ رَبِّي أَوْ تَرَأَى لِي رَبِّي، فَيُقَالُ لَهُ: إِنَّمَا هُوَ مَنزِلٌ مِنْ مَنَازِلِكَ، قَالَ: ثُمَّ يَلْقَى رَجُلًا فَيَتَهَيَّأُ لِلسُّجُودِ لَهُ، فَيُقَالُ لَهُ: مَهْ؟ مَالِكُ فَيَقُولُ: رَأَيْتَ أَنَّكَ مَلِكٌ مِنَ الْمَلَائِكَةِ، فَيَقُولُ: إِنَّمَا أَنَا حَازِنٌ مِنْ خِزَانِكَ، وَعَبْدٌ مِنْ عِبِيدِكَ تَحْتِ يَدِي أَلْفُ فَهْرَمَانَ عَلَى مِثْلِ مَا أَنَا عَلَيْهِ، قَالَ: فَيَنْطَلِقُ أَمَامَهُ حَتَّى يَفْتَحَ لَهُ بَابَ الْقَصْرِ، قَالَ: وَهُوَ مِنْ دُرَّةٍ مُجَوَّفَةٍ سَقَائِفُهَا وَأَبْوَابُهَا وَأَغْلَاقُهَا وَمَفَاتِيحُهَا مِنْهَا تَسْتَقْبِلُهُ جَوْهَرَةٌ خَضْرَاءُ، مُبْطَلَنَةٌ بِحَمْرَاءَ (فِيهَا سَبْعُونَ بَابًا، كُلُّ بَابٍ يُفْضِي إِلَى جَوْهَرَةٍ خَضْرَاءَ مُبْطَلَنَةٍ) كُلُّ جَوْهَرَةٍ تُفْضِي إِلَى جَوْهَرَةٍ عَلَى غَيْرِ لَوْنٍ الْأُخْرَى، فِي كُلِّ جَوْهَرَةٍ سُرُرٌ وَأَزْوَاجٌ وَوَصَائِفٌ أَذْنَاهُنَّ حَوَارٍ عَيْنَاءُ عَلَيْهَا سَبْعُونَ حُلَّةً يُرَى مُخَّ سَاقِهَا مِنْ وِرَاءِ

حُلَيْهَا كَبَدَهَا مَرَاتَهُ، وَكَبَدَهُ مِرَاتُهَا إِذَا أَعْرَضَ عَنْهَا إِغْرَاضَةً إِزْدَادَتْ فِي عَيْنِهِ سَبْعِينَ ضِعْفًا (عَمَّا كَانَتْ قَبْلَ ذَلِكَ، وَإِذَا أَعْرَضَتْ عَنْهُ إِغْرَاضَةً إِزْدَادَ فِي عَيْنِهَا سَبْعِينَ ضِعْفًا عَمَّا كَانَتْ قَبْلَ ذَلِكَ، فَيَقُولُ لَهَا: وَاللَّهِ لَقَدْ إِزْدَدْتَ فِي عَيْنِي سَبْعِينَ ضِعْفًا وَتَقُولُ لَهُ: وَأَنْتَ وَاللَّهِ لَقَدْ إِزْدَدْتَ فِي عَيْنِي سَبْعِينَ ضِعْفًا) فَيَقَالُ لَهُ: أَشْرَفُ، فَيُشْرَفُ، فَيَقَالُ لَهُ: مَلِكُكَ مَسِيرَةٌ مِثْلَ عَامٍ يَنْفُذُهُ بَصْرُكَ». قَالَ: فَقَالَ عَمْرٌ: أَلَا تَسْمَعُ مَا يُحَدِّثُنَا ابْنُ أُمِّ عَبْدِ يَا كَعْبُ! عَنْ أَدْنَى أَهْلِ الْجَنَّةِ مَثْرَلًا، فَكَيْفَ أَغْلَاهُمْ؟ قَالَ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ! مَا لَا عَيْنٌ رَأَتْ وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ، إِنَّ اللَّهَ حَلَّ ذِكْرَهُ جَعَلَ دَارًا فَجَعَلَ فِيهَا مَا شَاءَ مِنَ الْأَزْوَاجِ وَالنَّمَرَاتِ وَالْأَشْرَبَةِ، ثُمَّ أَطْبَقَهَا ثُمَّ لَمْ يَرَهَا أَحَدٌ مِنْ خَلْقِهِ لَا جِبْرِيلُ وَلَا غَيْرُهُ مِنَ الْمَلَائِكَةِ ثُمَّ قَرَأَ كَعْبُ {فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَا أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ} قَالَ: وَخَلَقَ دُونَ ذَلِكَ حَتَّتِينَ، وَرَبَّيْنَهُمَا بِمَا شَاءَ، وَأَرَاهُمَا مِنْ شَاءَ مِنْ خَلْقِهِ ثُمَّ قَالَ: فَمَنْ كَانَ كِتَابُهُ فِي عِلِّيِّينَ نَزَلَ تِلْكَ الدَّارَ الَّتِي لَمْ يَرَهَا أَحَدٌ حَتَّى إِنَّ الرَّجُلَ مِنْ أَهْلِ عِلِّيِّينَ لَيَخْرُجُ فَيَسِيرُ فِي مَلِكِهِ، فَلَا تَبْقَى حَيْمَةٌ مِنْ حَيْمِ الْجَنَّةِ إِلَّا دَخَلَهَا مِنْ ضَوْءٍ وَجْهِهِ، فَيَسْتَشِيرُونَ بِرَبِّجِهِ، فَيَقُولُونَ: وَأَهَا لِهَذَا الرِّيحُ! هَذَا رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ عِلِّيِّينَ قَدْ خَرَجَ يَسِيرُ فِي مَلِكِهِ، قَالَ: وَيُحَكِّ يَا كَعْبُ! إِنَّ هَذِهِ الْقُلُوبَ قَدْ اسْتَرَسَلَتْ فَاقْبِضْنَهَا، فَقَالَ كَعْبُ (وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ) إِنَّ لِحَبَّتِمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَرَفْرَةٌ مَا مِنْ مَلِكٍ مُقَرَّبٍ، وَلَا نَبِيٍّ مُرْسَلٍ، إِلَّا خَرَّ لِرُكْبَتَيْهِ حَتَّى إِنَّ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلَ اللَّهِ لَيَقُولُ: رَبِّ نَفْسِي نَفْسِي حَتَّى لَوْ كَانَ لَكَ عَمَلٌ سَبْعِينَ نَبِيًّا إِلَى عَمَلِكَ لَطَنَنْتَ أَنْ لَا تَنْجُو.

1104. Abdullah ibn Məsud ﷺ rəvayət edir ki, Peyğəmbər ﷺ belə buyurdu: “Allah bəlli bir günün müəyyən edilmiş vaxtı (insanlardan) birinciləri və axırıncıları bir yerə toplayacaq. Onlar qırx il ayaq üstə gözləri (göyə baxaraq) bərəlməmiş halda (aralarında) hökm verilməsini gözləyəcəklər. Allah ﷻ bulud kölgəsində Ərşdən Kürsüyə enəcək. Sonra bir carçı belə səslənəcək: “Ey insanlar! Məgər sizi yaradan, sizə ruzi verən, Ona ibadət edib heç bir şeyi şərik qoşmamağı və (bu gün) hər qəbiləyə dünyada (Allahdan başqalarını) dost tutub ibadət etdiyinin arxasınca getməyi əmr edən Rəbbinizdən razı deyilsinizmi?” Onlar: “Bəli”- deyə cavab verəcəklər. Allah buyuracaq: “Elə isə hər bir qövüm dünyada (Allahdan başqa) dost tutub ibadət etdiyinin yanına getsin”. Bu zaman onların qarşısında (dünyada ikən Allahdan başqa) ibadət etdikləri şeylərin bənzəri peyda olacaq və onlar da bu bənzərlərə tərəf gedəcəklər. Onlardan kimisi günəşə, kimisi aya, kimisi daşdan düzəldilən bütələrə və ibadət etdikləri digər bu kimi şeylərin bənzərlərinə doğru gedəcəklər. İsayə ibadət edənlərin qarşısında İsanın şeytanı, Üzeyrə ibadət edənlərin qarşısında isə Üzeyrin şeytanı peyda olacaq. (Axırda) Muhəmməd ﷺ və onun ümməti qalacaq. Uca Rəbb onlara görünərək onların yanına gələcək və buyuracaq: “Nə üçün siz insanların (ibadət etdiklərinə doğru) getdikləri kimi getmirsiniz?” Onlar deyəcəklər: “Həqiqətən, bizim İlahımız var, lakin biz Onu indiyə kimi görməmişik”. Allah buyuracaq: “Siz Onu görsəniz tanıyarsınızmi?” Onlar deyəcəklər: “Bizimlə Onun arasında bir əlamət var. Biz bu əlaməti

görsək tanıyarıq". Allah buyuracaq: "O əlamət nədir?" Onlar deyəcəklər: "Allah baldırını açacaq!" Elə bu vaxt Allah baldırını açacaq və bu anda beli fəqərə-fəqərə olan hər kəs səcdəyə qapanacaq. Belləri öküzün buynuzları kimi olan¹ bir qövmlər qalacaq, onlar səcdə etmək istəyəcəklər, lakin bunu bacarmayacaqlar. **"Hərçənd ki, onlar dünyada ikən sağ-salamat halda səcdə qılmağa dəvət olunurdular"** (əl-Qələm, 43). Sonra Allah buyuracaq: "Başınızı qaldırın!" Onlar da başlarını qaldıracaqlar və Allah onlara etdikləri (xeyir) əməlləri ölçüsündə nur verəcəkdir. Onlardan kimisinə önünə yayılan böyük dağ boyda nur veriləcək. Kimisinə bundan daha kiçik, kimisinə sağına yayılan xurma ağacı boyda, kimisinə bundan daha kiçik nur veriləcək. Onların ən axırncısı isə ayağının baş barmağında gah yanan, gah da sönən nur verilən bir kişi olacaqdır. Onun ayağı nur saçanda irəliləyəcək (yeriyəcək), sönəndə isə duracaq. Onlar Cəhənnəmin yanına gətirilənədək Uca Rəbb onlardan öndə olacaq. (Uca Allahın) nuru qılıncın tiyəsi kimi sürüşkən olan bir iz qoyacaq. Allah buyuracaq: "Keçin!" Onların (keçmə) sürəti nurları qədər olacaq. Kimisi göz qırpımında, kimisi ildırım kimi, kimisi bulud kimi, kimisi düşən ulduz kimi, kimisi külək kimi, kimisi bərk qaçan at kimi, kimisi bərk qaçan kişi kimi keçəcək. Nəhayət, ayağının baş barmağına nur verilən kimsə üzü, iki əli və iki ayağı üstə sürünərək, bir əl yapışıb, digəri sürüşərək, bir ayaq tutub, digəri sürüşərək keçəcək. Od onun böyürlərini qarşıdacaq.² O, (oddan) xilas olanadək bu vəziyyətdə olmağa davam edəcək. Xilas olduqdan sonra isə onun üzərində dayanaraq belə deyəcək: "Heç kəsə vermədiyini neməti mənə bəxş edən, odu gördükdən sonra məni ondan qurtaran Allaha həmd olsun!" Onu Cənnətin qapısının yanında olan bir çeşməyə gətirəcəklər. Orada yuyunduqdan sonra Cənnət əhlinin ətri və rəngi ona qayıdacaq və o, qapıdan Cənnətdəki nemətləri görüb deyəcək: "Ey Rəbbim, məni Cənnətə daxil et!" Allah buyuracaq: "Səni oddan xilas etdiyim halda Cənnəti istəyirsən?" O deyəcək: "Ey Rəbbim, mənimlə onun (odun) arasına elə bir pərdə çək ki, xışiltısını belə eşitməyim".³ Beləliklə o, Cənnətə girəcək və onun qarşısında bir ev görünəcək. Gördükləri, sanki

¹ Yəni fəqərələri birləşərək sümükləşən və sanki inəyin buynuzu kimi bir sümükdən ibarət olan kəslər.

² Yəni üzdən qabarlanacaq.

³ əl-Ənbiya surəsi 101-102-ci ayələr buna dəlalət edir. "Əzəldən ən gözəl aqibət yazılmış insanlara gəldikdə isə onlar Oddan uzaqlaşdırılmış olacaq, Onlar onun xışiltısını belə eşitməyəcəklər. Onlar ürəklərinin istədiyi şeylər arasında əbədi qalacaqlar".

ona bir yuxu kimi gələcək və o deyəcək: “Ey Rəbbim, o evi mənə ver!” Allah buyuracaq: “Ola bilsin ki, Mən sənə onu versəm, başqasını istəyəcəksən”. O deyəcək: “Xeyr, İzzətinə and olsun ki, başqasını istəməyəcəyəm. Hansı ev bundan daha gözəl ola bilər ki?!” Bu ev ona veriləcək və o, buraya yerləşəcək. O bu evin qabağında başqa bir ev görəcək. Gördükləri, sanki ona bir yuxu kimi gələcək və o deyəcək: “Ey Rəbbim, o evi mənə ver!” Uca Allah buyuracaq: “Ola bilsin ki, Mən sənə onu versəm, başqasını istəyəcəksən”. O deyəcək: “Xeyr, İzzətinə and olsun ki, başqasını istəməyəcəyəm. Hansı ev bundan daha gözəl ola bilər ki?!” Bu ev ona veriləcək və o, buraya yerləşərək bir müddət sükut edəcək. Uca Allah buyuracaq: “Sənə nə olub ki, bir şey istəmirsən?” O deyəcək: “Ey Rəbbim, Səndən çox şey istədiyim üçün artıq həya edirəm. (Sənə çox and içdiyim üçün həya edirəm).¹ Uca Allah buyuracaq: “Sənə dünyanı yaradandan yox edənə qədər üzərində olan nemətlərin on qatını versəm razı qalmazsanmı?” O deyəcək: “Sən Qüdrət sahibi olan Rəbb ola-ola mənə istehza edirsən?” (Rəbb ﷻ onun bu sözlərinə güləcək). Hədisi Abdullah ibn Məsuddan rəvayət edən ravi² dedi: “Abdullah ibn Məsudun ﷺ hədisin bu yerinə çatdıqda güldüyünü gördüm. Bir kişi ona dedi: “Ey Əbu Abdur-Rahmən, mən sənənin bu hədisi dəfələrlə danışdığını eşitmişəm və hər dəfə də bu yerə çatdıqda gülmüsən”. O dedi: “Həqiqətən, mən də Allah Elçisinin ﷺ bu hədisi dəfələrlə danışdığını eşitdim və o da hər dəfə hədisin bu yerinə çatdıqda elə gülərdi ki, hətta azı dişləri görünərdi. Uca Rəbb buyuracaq: “Xeyr, lakin Mən bunu etməyə qadirəm, (istə!)”. O deyəcək: “Məni insanlara qovuşdur”. Allah buyuracaq: “İnsanlara qovuş!” O da gedib Cənnətdə qaçmağa başlayacaq. İnsanlara yaxınlaşdıqda isə onun üçün mirvaridən qəsr yüksəldiləcək və o, (bunu gördükdə) səcdəyə qapanacaq. Ona belə deyiləcək: “Başını qaldır, sənə nə olub!” O deyəcək: “Rəbbimi gördüm “və ya Rəbbim mənə göründü”. Ona deyiləcək: “Bu, yalnız sənənin evlərindən biridir”. Sonra o, bir kişi ilə rastlaşacaq və ona təzim etməyə hazırlaşacaq. Ona deyiləcək: “Sənə nə olub?” O deyəcək: “Görürəm, sən mələklərdən birisən”. O deyəcək: “Mən yalnız sənənin xəzinədarlarından və kölələrindən biriyəm, mənim tabeçiliyimdə mənim kimi min keşikçi var”. Həmin kişi onun qabağında gedib qəsrin qapısını ona açacaq. Qəsr içibos

¹ Mötərizədə olan hissə hədisin başqa rəvayətinin mətnindəndir.

² Ravinin adı: Əbu Aişə Məsruc ibn əl-Əcda ibn Məlik əl-Kufidir ﷺ. Böyük tabiindən olmuş, hicrətin 63-cü ilində vəfat etmişdir.

(oyuq) mirvaridən düzəlmişdir. Tavanları, qapıları, kilidləri və açarları isə üzü yaşıl, içi isə qırmızı cəvahirat olan mirvaridəndir. (Orada yetmiş qapı var. Hər bir qapı yaşıl içli cəvahiratdandır). Bu cəvahiratlardan hər biri digərində olmayan fərqli rənglərə çevrilir. Hər bir cəvahiratdan olan (qapının) içində taxtlar, zövcələr və gənc qızlar (hurilər) var. Qızlardan ən aşağı gözəlliyə malik olanının iri qara gözü və üzərində yetmiş cür gözəl libası olacaqdır. Zəriflikdən, paltarlarının altından ayaq sümüyünün iliyi görünəcək. Dəriləri o qədər incə və hamar olacaq ki, öz əkslərini güzgü kimi bir-birinin qarında görəcəklər. Hər dəfə ayrıldıqdan sonra (yenidən görüşdükdə) bir-birinə əvvəl göründüyündən yetmiş dəfə daha gözəl görünəcəklər. O, zövcəsini görəndə: "Vallahi, sən mənə əvvəl göründüyündən yetmiş dəfə daha gözəl görünürsən"- deyəcək. (Zövcəsi də) ona deyəcək: "Sən də, vallahi, mənə əvvəl göründüyündən yetmiş dəfə daha gözəl görünürsən". Ona deyiləcək: "Boylan!"- və o boylanacaq. Ona deyiləcək: "Sənin mülkün yüz il gedilən yol boyu gözünün əhatə etdiyi ərazi boydadır". Ömər dedi: "Ey Kəb, məgər İbni Ummu Abdın¹ bizə Cənnət əhlindən ən aşağı mərtəbəyə sahib olan kəs barədə nə danışdığını eşitmirsən? Elə olduqda, gör indi onlardan ən üstün mərtəbəyə sahib olanı necə olacaq?!" O dedi: "Ey möminlərin əmiri! Heç bir gözün görmədiyi, heç bir qulağın eşitmədiyi nemətlər olacaq. Şübhəsiz ki, Uca Allah Axirət yurdunu yaradaraq orada istədiyi kimi qadınlar, meyvələr, içkilər yaratmış, sonra onu təbəqələrə bölmüşdür. Bundan sonra onu nə yaradılmışlardan kimsə, nə Cəbrail, nə də ondan başqa bir mələk görüb". Sonra Kəb bu ayəni oxudu: **"Etdikləri əməllərin mükafatı kimi onlar üçün gözlərinə sevinc gətirəcək nələr saxlandığını heç kəs bilmir"** (əs-Səcdə, 17) və dedi: "Bundan başqa Allah iki Cənnət yaratmış və istədiyi (nemətlərlə) onları bəzəmiş və onları yaratdıqlarından istədiyinə göstərmişdir. Kimin əməl dəftəri İliyyunda yazılmışsa, heç kəsin görmədiyi həmin yurdda məskunlaşacaq. Hətta İliyyun əhlindən olan kişi öz mülkündə gəzməyə çıxacaq və Cənnət çadırlarından elə bir çadır qalmayacaq ki, üzünün işığı ora saçmasın və onun ətrindən xoşlanmasınlar. Onlar deyəcəklər: "Bu necə xoş ətirdir! Bu, İliyyun əhlindən olan bir kişidir. O, öz mülkündə gəzintiyə çıxmışdır". Ömər təəccüblə dedi: "Vay olsun sənə,² ey Kəb! Qəlblərimiz yerindən çıxıb qaçdı, onları tutub saxla!" Kəb dedi: "Nəfsim

¹ Abdullah ibn Məsudu ﷺ nəzərdə tutur. Onu bu adla Peyğəmbərimiz ﷺ adlandırmışdır.

² Təəccüb üçün işlənən sözdür.

əlində olan Allaha and olsun ki, həqiqətən də, Qiyamət günü Cəhənnəmin bir gurultusu var. Allaha yaxın olan elə bir mələk və göndərilmiş elə bir peyğəmbər olmayacaq ki, (bu gurultunun qorxusundan) dizi üstə yerə düşməsin, hətta Allahın sevimlisi İbrahim belə deyəcək: “Ey Rəbb! Ah canım, ah canım!” Kəb Ömərə dedi: “Əgər sənin əməllərindən əlavə yetmiş peyğəmbərin əməlləri qədər əməlin olsaydı belə, yenə də xilas olmayacağını güman edərdin”.¹

Əbu Bəkr və Ömər رضي الله عنهما Cənnətdəki üstünlüyü

۱۱۰۴ - عَنْ عَوْنِ بْنِ أَبِي جُحَيْفَةَ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ سَيِّدَا كَهُولِ أَهْلِ الْجَنَّةِ مِنَ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ إِلَّا النَّبِيِّينَ وَالْمُرْسَلِينَ»

1104. Aun ibn Əbu Cuheyfə atasının رضي الله عنهما belə dediyini rəvayət etmişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Əbu Bəkr və Ömər peyğəmbərlər və elçilər istisna olmaqla əvvəlki və sonrakı nəsillərdən Cənnətdə sakin olacaq yaşlılar arasında ən hörmətli kimsələr olacaqlar”.²

۱۱۰۵ - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - : «أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ مِنَ هَذَا الدِّينِ , كَمَنْزِلَةِ السَّمْعِ وَالْبَصَرِ مِنَ الرَّأْسِ»

1105. Rəvayət edilir ki, Cabir ibn Abdullah رضي الله عنهما demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Əbu Bəkr və Ömər bu dindəki məqamı qulağın və gözün başdakı məqamı kimidir”.³

۱۱۰۶ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ أَهْلَ الدَّرَجَاتِ الْعُلَى، يَرَاهُمْ مَنْ أَسْفَلَ مِنْهُمْ كَمَا يَرَى الْكَوْكَبُ الطَّالِعُ فِي الْأُفُقِ مِنْ آفَاقِ السَّمَاءِ، وَإِنَّ أَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ مِنْهُمْ وَأَنْعَمًا».

1106. Rəvayət edilir ki, Əbu Səid əl-Xudri رضي الله عنهما demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “(Cənnətdə) üstün dərəcədə olanlar üfüqdə olan ulduz kimi görünəcəklər. Şübhəsiz ki, Əbu Bəkr və Ömər onlardan daha üstün dərəcədə olacaqlar”.⁴

¹ ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 9763. Hədis səhihdir. Bax: “Səhih ət-Tərgib vət-Tərhib” 3591, 3704.

² ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 257. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 51.

³ Əbu Nueym əl-Əsbəhani “Mərifətus-Səhabə” 2087; ət-Tabərani “Mucəmul-Kəbir” 644. Hədis həsəndir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 815.

⁴ İbn Macə, 96. Hədis səhihdir. Bax: Ravdun-Nadir, 970.

۱۱۰۷ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ أَتَّفَقَ زَوْجَيْنِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ نُودِيَ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ يَا عَبْدَ اللَّهِ، هَذَا خَيْرٌ. فَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الصَّلَاةِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الصَّلَاةِ، وَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الْجِهَادِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الْجِهَادِ، وَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الصِّيَامِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الرِّيَاءِ، وَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الصَّدَقَةِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الصَّدَقَةِ». فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ يَا أُمَّيْ يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا عَلَيَّ مِنْ دُعَى مِنْ تِلْكَ الْأَبْوَابِ مِنْ ضَرُورَةٍ، فَهَلْ يَدْعَى أَحَدٌ مِنْ تِلْكَ الْأَبْوَابِ كُلِّهَا قَالَ: «نَعَمْ، وَأَرْجُو أَنْ تَكُونَ مِنْهُمْ»

1107. Əbu Hureyra رضي الله عنه rəvayət edir ki, Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم belə buyurdu: “Kim (malından) Allah yolunda iki şey xərcləsə, onu Cənnət qapılarının birindən çağırıb: “Ey Allahın qulu, bu daha xeyirlidir” – deyəcəklər. Namaz qılanlar namaz qapısından, cihad edənlər cihad qapısından, oruc tutanlar Rəyyan adlı qarıdan, sədəqə verənlər də sədəqə qapısından (Cənnətə) çağırılacaqlar”. (Bu vaxt) Əbu Bəkr dedi: “Atam-anam sənə fəda olsun, ey Allahın Elçisi! Bu qapılardan çağırılanların heç bir sıxıntı keçirməyəcəkləri bəllidir. Bəs bu qapıların hamısından çağırılan bir kimsə olacaqmı?” Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم dedi: “Bəli, mən ümid edirəm ki, sən onlardan olacaqsan”.¹

۱۱۰۸ - عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي مَرَضِهِ « ادْعِي لِي أَبَا بَكْرٍ وَأَخَاكَ حَتَّى أَكْتُبَ كِتَابًا فَإِنِّي أَخَافُ أَنْ يَتَمَنَّى مُتَمَنَّيًّا وَيَقُولَ قَائِلٌ أَنَا أَوْلَى. وَيَأْتِي اللَّهَ وَالْمُؤْمِنُونَ إِلَّا أَبَا بَكْرٍ ».

1108. Rəvayət edilir ki, Aişə رضي الله عنها demişdir: “Allah Elçisi صلى الله عليه وسلم xəstələndiyi ərafədə mənə belə buyurdu: “Əbu Bəkr – atanı, qardaşını bir yazı yazmağım üçün yanıma çağır. Mən qorxuram ki, kimsə təmənnə edərək “Mən xəlifə olmaq üçün daha üstünəm!”- desin, halbuki Allah və möminlər yalnız Əbu Bəkr xəlifə görmək istəyirlər”.²

۱۱۰۹ - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ: خَطَبَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «إِنَّ اللَّهَ خَيْرَ عِبْدًا بَيْنَ الدُّنْيَا وَبَيْنَ مَا عِنْدَهُ، فَاخْتَارَ مَا عِنْدَ اللَّهِ». فَبَكَى أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، فَقُلْتُ فِي نَفْسِي مَا يُبْكِي هَذَا الشَّيْخَ إِنْ يَكُنِ اللَّهُ خَيْرَ عِبْدًا بَيْنَ الدُّنْيَا وَبَيْنَ مَا عِنْدَهُ فَاخْتَارَ مَا عِنْدَ اللَّهِ، فَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هُوَ الْعَبْدُ، وَكَانَ أَبُو بَكْرٍ أَعْلَمَنَا، قَالَ: «يَا أَبَا بَكْرٍ لَا تَبْكُ، إِنَّ أُمَّنَ النَّاسِ عَلَيَّ فِي صُحْبَتِهِ وَمَالِهِ أَبُو بَكْرٍ، وَلَوْ كُنْتُ مُتَّخِذًا خَلِيلًا مِنْ أُمَّتِي لَاتَّخَذْتُ أَبَا بَكْرٍ، وَلَكِنْ أُخُوَّةُ الْإِسْلَامِ وَمَوَدَّتُهُ، لَا يَبْقَيْنَ فِي الْمَسْجِدِ بَابٌ إِلَّا سُدَّ إِلَّا بَابُ أَبِي بَكْرٍ».

1109. Əbu Səid əl-Xudri رضي الله عنه rəvayət edir ki, bir dəfə Peyğəmbər صلى الله عليه وسلم öz xütbəsində belə buyurdu: “Allah bir qula dünya həyatı ilə Öz yanında olan (nemətlər) arasında seçim etmək imkanı verdi və (o qul) Allah yanında

¹ əl-Buxari, 1764, 1897.

² Muslim, 4399, 6332.

olanı seçdi". Əbu Bəkr (bu sözləri eşidəndə) ağladı. Mən öz-özümə dedim: "Əgər Allah bir qula dünya həyatı ilə Öz yanında olan (nemətlər) arasında seçim etmək imkanı verib və (o qul) Allah yanında olanı seçibsə, onda bu şeyxi ağladan nədir?" (Axırda bəlli oldu ki,) bu qul Peyğəmbərin ﷺ özü imiş. (Həqiqətən də,) Əbu Bəkr bizdən çox bilirdi. Peyğəmbər ﷺ dedi: "Ey Əbu Bəkr, ağlama! Həqiqətən, insanlar arasında dostluqda və malını (xərcləməkdə) mənə ən sadıq olanı Əbu Bəkrdir. Əgər mən ümmətimin arasında özümə ən yaxın dost seçməli olsaydım, mütləq Əbu Bəkr seçərdim. Lakin İslamda qardaşlıq və sevgi (bundan da yaxşıdır). Qoy məsciddə Əbu Bəkrin qapısından başqa bütün qapılar qapadılsın!"¹

۱۱۱۰ - عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ قَالَ: كُنْتُ جَالِسًا عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذْ أَقْبَلَ أَبُو بَكْرٍ آجِدًا يَطْرَفُ ثَوْبَهُ حَتَّى أَبْدَى عَنْ رُكْبَتَيْهِ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَمَّا صَاحِبُكُمْ فَقَدْ غَامَرَ». فَسَلَّمَ، وَقَالَ إِنِّي كَأَنَّ بَيْنِي وَبَيْنَ ابْنِ الْخَطَّابِ شَيْءٌ فَأَسْرَعْتُ إِلَيْهِ ثُمَّ تَدِمْتُ، فَسَأَلْتُهُ أَنْ يَغْفِرَ لِي فَأَبَى عَلَيَّ، فَأَقْبَلْتُ إِلَيْكَ فَقَالَ: «يَغْفِرُ اللَّهُ لَكَ يَا أَبَا بَكْرٍ». ثَلَاثًا، ثُمَّ إِنَّ عُمَرَ نَدِمَ فَأَتَى مَنْزِلَ أَبِي بَكْرٍ فَسَأَلَ أَتَمَّ أَبُو بَكْرٍ فَقَالُوا لَا. فَأَتَى إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَسَلَّمَ فَجَعَلَ وَجْهُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَمَعَّرُ حَتَّى أَشْفَقَ أَبُو بَكْرٍ، فَجَنَّا عَلَى رُكْبَتَيْهِ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَاللَّهِ أَنَا كُنْتُ أَظْلَمَ مَرَّتَيْنِ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ اللَّهَ بَعَثَنِي إِلَيْكُمْ فَقُلْتُمْ كَذَبْتَ. وَقَالَ أَبُو بَكْرٍ صَدَقَ. وَوَأَسَانِي بِنَفْسِهِ وَمَالِهِ، فَهَلْ أَنْتُمْ تَارِكُو لِي صَاحِبِي». مَرَّتَيْنِ فَمَا أُوذِيَ بَعْدَهَا.

1110. Rəvayət edilir ki, Əbu Dərda ؓ demişdir: "Bir dəfə mən Peyğəmbərin ﷺ yanında oturmuşdum. Bu vaxt Əbu Bəkr paltarının ətəyini dizindən yuxarı qaldırmış halda Peyğəmbərin ﷺ yanına gəldi. Peyğəmbər ﷺ dedi: "Dostunuza gəlincə, o, (kiminləsə) mübahisə edib." (Əbu Bəkr) salam verdi və dedi: "Mənimlə İbn əl-Xattabın arasına mübahisə düşdü və mən onunla kobud danışdım. Sonra peşman oldum və ondan üzr dilədim, lakin o, məni bağışlamadı. Odur ki, sənin yanına gəldim. Peyğəmbər ﷺ üç dəfə dedi: "Allah səni bağışlasın, ey Əbu Bəkr!" Sonra Ömər (öz hərəkətindən) peşman oldu və Əbu Bəkrin evinə gəlib: "Əbu Bəkr evdədirmi?" – deyə soruşdu. Ona: "Xeyr!" – dedilər. Sonra o, Peyğəmbərin ﷺ yanına gəlib salam verdi. Əbu Bəkr Peyğəmbərin ﷺ üzündə narazılıq hissini görəndə Ömərə yazığı gəldi və diz çöküb iki dəfə dedi: "Ey Allahın Elçisi, mən daha çox haqsızlıq etmişəm!" Peyğəmbər ﷺ buyurdu: "Həqiqətən, Allah məni peyğəmbər göndərdi. Siz: "Sən yalan danışırısan" – dediniz. Əbu Bəkr isə: "O doğru danışır!" – dedi, üstəlik canı və malı ilə məni dəstəklədi. Siz

¹ əl-Buxari, 446, 466; Muslim, 4395, 6327.

mənim dostumun (xətrinə dəyməyə) son qoymayacaqsınızmı?!” (O bunu) iki dəfə təkrar etdi. (Bu hadisədən) sonra onun xətrinə dəyən olmadı”.¹

۱۱۱۱ - عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ قَالَ: أَتَتْ امْرَأَةٌ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَمَرَهَا أَنْ تَرْجِعَ إِلَيْهِ. قَالَتْ أَرَأَيْتَ إِنْ جِئْتُ وَلَمْ أَجِدْكَ كَأَنَّهَا تَقُولُ الْمَوْتَ. قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنْ لَمْ تَجِدِيْنِي فَأْتِيْ أَبَا بَكْرٍ».

1111. Rəvayət edilir ki, Cubeyr ibn Mutim ؓ demişdir: “Bir dəfə bir qadın Peyğəmbərin ﷺ yanına gəldi və o, qadına (bir müddətdən sonra) gəlməyi buyurdu. Qadın: “Bəs gəlib səni tapmasam necə olsun?”– deyə soruşdu. Sanki o, Peyğəmbərin ﷺ vəfat edəcəyini qəsd edirdi. Peyğəmbər ﷺ buyurdu: “Məni tapmasan, Əbu Bəkrin yanına gedərsən!”²

۱۱۱۲ - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَعِدَ أُحُدًا وَأَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ وَعُثْمَانُ فَرَجَفَ بِهِمْ فَقَالَ: «أُتِبْتُ أُحُدًا فَإِنَّمَا عَلَيْكَ نَبِيٌّ وَصِدِّيقٌ وَشَهِيدَانِ».

1112. Ənəs ibn Malik ؓ rəvayət edir ki, bir dəfə Peyğəmbər ﷺ, Əbu Bəkr, Ömər və Osman Uhud dağına qalxdılar və dağ silkələndi. Onda Peyğəmbər ﷺ buyurdu: “Sakit dur, ey Uhud! Həqiqətən, sənin üstündə bir peyğəmbər, bir siddiq və iki şəhid var”.³

۱۱۱۳ - عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «أَبُو بَكْرٍ فِي الْجَنَّةِ وَعُمَرُ فِي الْجَنَّةِ وَعُثْمَانُ فِي الْجَنَّةِ وَعَلِيٌّ فِي الْجَنَّةِ وَطَلْحَةُ فِي الْجَنَّةِ وَالزُّبَيْرُ فِي الْجَنَّةِ وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ فِي الْجَنَّةِ وَسَعْدٌ فِي الْجَنَّةِ وَسَعِيدٌ فِي الْجَنَّةِ وَأَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ فِي الْجَنَّةِ».

1113. Abdur-Rahmən ibn Auf ؓ rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Əbu Bəkr cənnətlidir; Ömər cənnətlidir; Osman cənnətlidir; Əli cənnətlidir; Talhə cənnətlidir; Zubeyr cənnətlidir; Abdurrəhman ibn Auf cənnətlidir; Səəd ibn Əbu Vəqqas cənnətlidir; Səid ibn Zeyd cənnətlidir; Əbu Ubeydə ibnül-Cərrah cənnətlidir”.⁴

¹ əl-Buxari, 3661, 4640.

² əl-Buxari, 3386, 3659.

³ əl-Buxari, 3399, 3675.

⁴ ət-Tirmizi, 3747, 4112; İbn Macə, 133; Əhməd, 1629; 1675; İbn Hibban, 7002; əl-Bəzzər, 1020. Hədis səhihdir. Bax: Səhih əl-Cami, 50.

Cənnətin ən üstün qadınları

۱۱۱۴ - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ خَطَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْأَرْضِ أَرْبَعَةَ خُطُوطٍ قَالَ أَتَدْرُونَ مَا هَذَا قَالُوا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَفْضَلُ نِسَاءٍ أَهْلِ الْجَنَّةِ خَدِيجَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ وَفَاطِمَةُ بِنْتُ مُحَمَّدٍ وَمَرْيَمُ بِنْتُ عِمْرَانَ وَآسِيَةُ بِنْتُ مُزَاحِمٍ امْرَأَةٌ فِرْعَوْنَ

1114. Rəvayət edilir ki, İbn Abbas رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ yerdə dörd xətt çəkdi və dedi: “Bunun nə olduğunu bilirsiniz?” Səhabələr dedilər: “Allah və Onun Elçisi daha yaxşı bilir”. Allah Elçisi ﷺ buyurdu: “Cənnət qadınlarının ən fəzilətli; Xuveylidin qızı Xədicə, Muhəmmədin qızı Fatimə, İmranın qızı Məryəm və Muzahimin qızı – Fironun zövcəsi Asiyadır”.¹

۱۱۱۵ - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: أتى جبريل النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فقال: يا رسول الله هذه خديجة قد أتت معها إناء فيه إدام أو طعام أو شراب، فإذا هي أتتك فاقرأ عليها السلام من ربها ومني، وبشئها ببيت في الجنة من قصب، لا صخب فيه ولا نصب.

1115. Rəvayət edilir ki, Əbu Hureyra رضي الله عنه demişdir: “Bir dəfə Cəbrail Peyğəmbərin ﷺ yanına gəlib dedi: “Ey Allahın elçisi, Xədicə əlində bir qab xörək şirəsi, (və ya yemək, yaxud içməyə bir şey) bura gəlir. Sənin yanına gəlib çatanda ona Rəbbindən və məndən salam söylə və Cənnətdə (onun üçün) içiboş mirvaridən (hazırlanmış), içində də nə səs-küy, nə də yorğunluq olan bir ev ilə onu müjdələ!”²

۱۱۱۶ - حَدَّثَنَا عَائِشَةُ ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَكَرَ فَاطِمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ : فَتَكَلَّمْتُ أَنَا فَقَالَ : أَمَا تَرْضَيْنَ أَنْ تَكُونِي زَوْجَتِي فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ؟ قُلْتُ : بَلَى وَاللَّهِ ، قَالَ : فَأَنْتِ زَوْجَتِي فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ .

1116. Aişə رضي الله عنها rəvayət edir ki, Allah Elçisi ﷺ Fatimə haqda danışdıqda Aişə dedi: “Bəs mənim haqqımda nə deyirsən?” Allah Elçisi ﷺ dedi: “Səni bu dünyada və Axirətdə zövcəm olmağın məmnun edərmimi?” Mən dedim: “Bəli, Vallahi!” O dedi: “Sən mənim həm bu dünyada, həm də Axirətdə zövcəmsən”.³

¹ Əhməd, 2751, 2903. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1508.

² əl-Buxari, 3536, 3820.

³ əl-Hakim, 6729. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 1142.

Cənnətin ən hörmətli cavanları

۱۱۱۷ - عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ سَيِّدَا شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ، وَأَبُوهُمَا خَيْرٌ مِنْهُمَا.

1117. Rəvayət edilir ki, İbn Ömər رضي الله عنه demişdir: “Allah Elçisi ﷺ belə buyurdu: “Həsən və Hüseyin Cənnətdəki cavanlar arasında ən hörmətli olacaqlar. Ataları isə onlardan da xeyirlidir”.¹

¹ əl-Hakim, 4779, 4780. Hədis səhihdir. Bax: Silsilə əs-Səhihə, 796.

İstifadə olunan ədəbiyyat

- “Cəmiul-Bəyən”** Əbu Cəfər Muhəmməd ibn Cərir ət-Tabəri
h. 224-310/ m. 839-923
- “Təfsir İbn Əbu Hatim”** Əbu Muhəmməd Abdur-Rahmən ibn Muhəmməd ibn İdris ibn əl-Munzir Əbu Hatim ər-Razi
h. 240-327/ m. 854-938
- “Səhih əl-Buxari”**
“Ədəbul-Mufrad” Muhəmməd ibn İsmail Əbu Abdullah əl-Buxari əl-Cufi
h. 194-256/ m. 810-870
- “Səhih Muslim”** Əbul-Hüseyn Muslim ibn Həccəc ibn Muslim əl-Quşayri ən-Nisaburi
h. 206-261/ m. 821-875
- “Sunən ət-Tirmizi”** Muhəmməd ibn İsa Əbu İsa ət-Tirmizi əs-Suləmi
h. 209-279/ m. 824-892
- “Sunən Əbu Davud”** Süleyman ibn əl-Əşəs Əbu Davud əs-Sicistani əl-Əzdi
h. 202-275/ m. 817-889
- “Sunən ən-Nəsəi”**
“Sunənul-Kubra” Əbu Abdur-Rahmən Əhməd ibn Şueyb ən-Nəsəi
h. 215-303/ m. 829-915
- “Sunən İbn Macə”** Muhəmməd ibn Yəzid Əbu Abdullah əl-Qəzvini
h. 209-273/ m. 824-886
- “Sunən əd-Dəraqutni”** Əbul-Həsən Əli ibn Ömər ibn Əhməd ibn Mehdi əl-Bağdadi
h. 306-385/ m. 918-995

“Mustədrak”	Muhəmməd ibn Abdullah Əbu Abdullah əl-Hakim ən-Nisaburi h. 321-405/ m. 933-1014
“Səhih İbn Hibban”	Əbu Hatim Muhəmməd ibn Hibban ibn Əhməd ibn Hibban h. 270-354/ m. 883-965
“Səhih İbn Xuzeymə” “ət-Təuhid”	Əbu Bəkr Muhəmməd ibn İshaq ibn Xuzeymə əs-Suləmi ən-Nisaburi h. 223-311/ m. 837-923
“Musnəd Əbu Yalə” “Tabaqat əl-Hənəbilə”	Əbu Yalə Əhməd ibn Əli ibn əl-Musənnə ibn Yəhya ibn İsa ibn Hilal əl-Məusuli h. 210-307/ m. 826-919
“Musnəd Əhməd” “əz-Zuhd”	Əbu Abdullah Əhməd ibn Muhəmməd ibn Hənbəl ibn Hiləl ibn Əsəd əş-Şeybani h. 164-241/ m. 780-855
“əz-Zuhd və r-Raqaiq”	Əbu Abdullah Abdullah ibn Mubərak ibn Vadih əl-Mərzəvi h. 118-181/ m. 736-796
“Mucəmul-Kəbir” “Mucəmul-Əvsat” “əd-Dua” “Musnəd əş-Şəmiyyin”	Süleyman ibn Əhməd ibn Əyyub əş-Şəmi ət-Tabərani h. 260-360/ m. 873-970
“əl-Mərəd vəl-Kəffərat” “əş-Şukur”	Əbu Bəkr Abdullah ibn Muhəmməd ibn Ubeydə ibn Sufyən ibn Qeys əl-Bağdadi İbn Əbu əd-Dunyə h. 208-281/ m. 823-894

- “Musnəd əl-Bəzzər”** Əbu Bəkr Əhməd ibn Amr ibn Abdul-Xaliq əl-Bəzzər
h. 210-292/ m. 825-905
- “Musnədi Əbu Avənə”** Əbu Avənə Yaqub ibn İshaq ibn İbrahim ibn Zeyd əl-İsfəraini ən-Nisaburi
h. 230-316/ m. 844-928
- “Musnəd ət-Tayəlisi”** Süleyman ibn Davud ibn əl-Carud əl-Farisi əl-Bəsri ət-Tayəlisi
h. 133-204/ m. 750-819
- “Musnəd əş-Şihab”** Əbu Abdullah Muhəmməd ibn Sələmə ibn Cəfər ibn Əli əl-Qadai əl-Misri
vəfatı h. 454/ m. 1062
- “Musnəd əl-Haris”** Muhəmməd əl-Haris ibn Əbu Usamə əl-Bağdadi
h. 186-282/ m. 802-895
- “Musannəf İbn Əbu Şeybə”** Əbu Bəkr Abdullah ibn Muhəmməd ibn Əbu Şeybə (h. 159-235/ m. 775-850);
- “Sunənul-Kubra”** Əbu Bəkr Əhməd ibn əl-Huseyn ibn Əli ibn
“Sunənuş-Suğra” Musa əl-Xorasani əl-Beyhəqi
“əl-Əsmə vas-Sifət” h. 384-458/ m. 994-1066
“Şuabul-İman”
“Dəvətul-Kəbir”
- “Muvatta”** Əbu Abdullah Malik ibn Ənəs ibn Malik ibn Əbu Amir əl-Əsbəhi əl-Mədini
h. 93-179/ m. 711-795
- “Əhədisil-Muxtəra”** Əbu Abdullah Muhəmməd ibn Abdul-Vahid ibn Əhməd əl-Hənbəli əd-Diya əl-Məqdisi
h. 569-643/ m. 1173-1245

“Sunnə İbn Əbu Asim”	Amr ibn Əbu Asim əd-Dahhək əş-Şeybani h. 206-287/ m. 428-344
“Radd alə Bişrul-Mərrisi”	Əbu Səid Osman ibn Səid ibn Xalid əd-Dərimi h. 280-280/ m. 815-894
“Tarixu Diməşq”	Əli ibn əl-Həsən ibn Hibətullah ibn Abdullah İbn Asəkir h. 499-571/ m. 1105-1176
“Tərgib vət-Tərhib”	Abdul-Azim ibn Abdul-Qavi ibn Abdullah Zəkiyuddin Əbu Muhəmməd əl-Munziri h. 581-656/ m. 1185-1258
“Məcməuz-Zəvaid”	Əbul-Həsən Nuruddin Əli ibn Əbu Bəkr ibn Süleyman əl-Heysəmi h. 735-807/ m. 1334-1405
“Cəmius-Sağir” “Cəmiul-Əhədis”	Əbul-Fadl Cəlaləddin Abdur-Rahmən ibn Əbu Bəkr ibn Muhəmməd əl-Hudeyri əs-Suyuti h. 849-911/ m. 1445-1505
“Hilyətul-Əuliyə”	Əbu Nueym Əhməd ibn Abdullah ibn Əhməd ibn İshaq ibn Musa ibn Mehran əl-Əsbəhani h. 336-430/ m. 947-1038
“Səbir edənlərin azuqəsi və şükür edənlərin tədarükü”	Muhəmməd ibn Əbu Bəkr ibn Əyyub ibn Sad İbn əl-Qeyyim əl-Cəvziyyə h. 691-751/ m. 1292-1350

Mündəricat

Ön söz	3
Qurandan sonra İslam dininin ən əsas mənbəyi Sünnədir	5
Elm	8
Elmin fəziləti	9
Elm məclisinin fəziləti	11
Elmə öyrənməklə yiyələnmək olar	13
Elmi öyrənmək və ya öyrətmək niyyəti	14
Elmi yaymağın fəziləti	14
İman və Tövhid	15
İslam, iman və yəqinlik	16
Allaha iman gətirənlər	16
İmanın şirinliyini dadanlar	17
Kamil iman	18
İman da köhnəlir	18
Qəlbədə olan vəsvəşələr	18
Doğru yolun misalı	21
Cənnəti istəyən Allaha şərik qoşmayaraq Ona ibadət etməlidir	21
Lə iləhə illəllah kəlməsinin əzəməti	27
Şəfaət	40
Allahdan qorxaraq bir şeyi tərək edən	43
Yaxşı əməli Allaha görə etmək	44
Dilin düz olması imanla bağlıdır	45
Əmr edilənləri yerinə yetirən	46
Böyük günahlardan çəkinən	46
Peyğəmbəri ﷺ görmədən ona iman gətirənlər	47
Qəriblər	50
Sən sevdiklərinlə birlikdə olacaqsan	50
Allah üçün sevmək və Allah üçün nifrət etmək	52
Vəziyyətindən insanlara şikayət etmək bəlanı yüngülləşdirmir	52
Ənsarı sevmək imanun əlamətidir	52
İkiqat əcr qazananlar	53
Mömin murdar olmaz	54
Allahla qarşılaşmaq istəyən	54
Yeddi qisim insan	55
Təmizlik	56
Təmizlik imanun yarısıdır	57

Dəstəmaz almağın fəziləti	57
Dəstəmazlı yatan	62
Dəstəmaz əzaları Qiyamət günü nur saçacaq	63
Gözəl şəkildə dəstəmaz alıb namaz qılan	64
Cənabət qüslu əmanətdir	68
Fərz və Camaat namazı	69
Fərz namazların fəziləti	70
Camaat namazının adi namazdan üstünlüyü	74
Camaata sarılmaq	76
Rəhbərə itaət	78
Camaat namazını qırx gün tərک etməmək	79
Camaat namazını məsciddə qılmaq niyyəti	79
Camaat namazlarına gedərək məscidləri ziyarət edənlər	80
Hər kəs özü üçün qaladığı odu söndürsün!	84
Ən xeyirli əməl	84
Namazı gözləmək	84
Sübh namazının fəziləti	86
Bu əməl Həcc və Ümrə savabını qazandırır	87
Sübh və Əsr namazlarını qılan Cənnətə girər	87
Məğrib namazını vaxtında qılmaq	88
İşa və Sübh namazlarını camaatla qılmaq	88
İşa namazının fəziləti	89
Kəffarələr	89
Məscidə uzaq yerdən gəlmək	92
İmamın qıldıracağı namaz	92
Vaxtında qılınan namaz	93
Çöllükdə qılınan namaz	94
Namaz vacibdir	94
Namazda olan səfin fəziləti	95
Azan verməyin fəziləti	97
Quba' məscidinin fəziləti	99
Peyğəmbər ﷺ məscidinin fəziləti	99
Məscidul-Haramda (Kəbə olan məsciddə) qılınan namazın fəziləti	100
Səhv səcdəsi	100
Nafilə namazlar	101
Nafilə namazların fəziləti	102
Təklidə qılınan nafilə namazlarının fəziləti	103
Sünnələri evdə qılmaq	103

On iki rükət nafilənin fəziləti	104
Sübh namazının sünnəsi	104
Zöhr namazından qabaq qılınan namaz	104
Zöhr namazından əvvəlki və sonrakı nafilələr	105
Əsr namazından əvvəl qılınan nafilə	105
İşa namazından sonra qılınan nafilə namaz	105
Vitr namazı	106
Duha namazı	107
Təravih namazı	110
Qiyamı uzun olan namaz	111
Davudun ﷺ namazı	111
Təsabih namazı	112
Evdən çıxdıqda və evə girdikdə qılınan namaz	113
Çoxlu səcdə etmək	113
Gecə vaxtı namaz qılmaq	114
Dəstəmaz namazı	116
Namazda on, yüz və min ayə oxuyanın savabı	117
Nafilə namazlarının fəziləti	117
Beytul-Məqdisdə namaz qılmağın fəziləti	118
Misvak və ondan istifadə edib namaz qılmaq	119
Cümə	120
Cümə gününün fəziləti	121
Cümə namazının fəziləti	124
Cümə namazında xütbəni dinləyən və imama yaxın olan	126
Cümə qüslu	126
Cümə gününün ilk saatında məscidə gələn	127
Cümə günü camaatla qılınan Sübh namazı	127
Cümə günü və ya gecəsi vəfat edən	127
Cümə günü deyilən salavat	128
Cümə günü cəm olunan əməllər	128
Sədəqə	130
Hər bir yaxşılıq sədəqədir	131
Borc verməyin fəziləti	132
Süd sədəqə edən	133
Birinci özündən başla	134
Ailənə xərcləməyi unutma!	134
Edilən əməlin savabını Allahdan ummaq	136
Zəkat məmuru	136

Su sədəqəsi	137
Hər bir müsəlman sədəqə verməlidir	138
Sədəqə halal qazanıdan verilməlidir	138
Vaxtında verilən sədəqə	139
Ağac əkmək savab qazandırır	140
Yeddi yüz qat savab	140
Qoşa sədəqə vermək	141
Orta yol tutmaq	141
Sədəqə aqlığı aradan qaldırır	141
Qohuma verilən sədəqə	142
Gizli sədəqə	142
Sədəqə verən kasıblıqdan qorxmaz	142
Uca Allah simiclik etməyə nə nemətini əsirgəməz	143
Hədiyyə də sədəqə sayılır	143
Xəsislə əliaçıqın misalı	144
Bir dirhəm sədəqə edən	144
Verən əl alan əldən üstündür	144
Sədəqə qəbrin hərarətini söndürür	146
İnsan ölmədən onun ruzisi tükənməz	146
Zəkat	146
Həcc və Oruc	147
Həccin fəziləti	148
Arafa gününün fəziləti	150
Həccə gedərək yolda ölən	151
Qəbul olunmuş həccin mükafatı	151
Təlbiyə həccin nişanələrindəndir	152
Zül-Hiccənin ilk on günü	153
Həcdə saçlarını qısaltdılar	154
Kəbəni təvaf etməyin fəziləti	154
Həcərul-Əsvədin fəziləti	155
Zəm-zəm suyunun fəziləti	156
Ramazan ayında edilən ümrə	156
Oruc	157
Orucun fəziləti	158
Ramazan orucunun fəziləti	159
Nafilə oruc	160
Arafa və Aşura oruclarının fəziləti	162
Muhərrəm ayında tutulan oruc	162

Bazar ertəsi və cümə axşamı tutulan orucların fəziləti	162
Şaban ayı tutulan orucun fəziləti	163
Şəvval ayında tutulan altı gün oruc	164
Hər ayın üç günü tutulan orucun fəziləti	164
Qədr gecəsinin fəziləti	165
Evlənməyə imkanı olmayan oruc tutsun!	165
Son əməli orucla bitən	166
Səhurda bərəkət var	166
İftarı tezləşdirmək	167
İftar vaxtının fəziləti	167
İftar verməyin fəziləti	167
Cihad	169
Cihadın fəziləti	170
Ən fəzilətli cihad hansıdır?	170
Şəhidlər	170
Şəhidin başqalarında olmayan xüsusiyyətləri	173
Allah yolunda öldürülən Cənnətdədir	173
Şəhidlər haradadırlar?	174
Allah yolunda olan toz	174
Cənnətə qırx il əvvəl girənlər	175
Dənizdə olan cihad	175
Şəhid olmağı sidq ürəklə istəmək	176
Allah yolunda vuruşmaq nədir?	176
İnsanların ən xeyirli olanı	177
Allah yolunda olan mücahidin misalı	178
İki göz, iki damcı və iki iz	178
Şəhidlər qəbir fitnəsinə məruz qalmırlar	178
Cihad Cənnət qapılarındanır	180
Allah yolunda olan bir saat	180
Onlara yardım etmək Allah üçün bir haqdır	180
Allahın sevdiyi üç qisim insan	181
Allahın nümayəndələri	181
Düşməyə ox atmağın fəziləti	182
Allah yolunda ata sərf edilənlər	183
Mücahidi təchiz edənin savabı	184
Keşik çəkənin fəziləti	185
Şəhidlik borcdan başqa bütün günahlara kəffarədir	187
Şəhidlər təkcə döyüş meydanında öldürülənlər deyil	187

Quran	190
Allaha yaxın olanlar	191
Qurana möhkəm sarılın!	191
Ümmətin ən şərəfliləri	192
Qurani səsiniz ilə bəzəyin	192
Qurandan bacardığınızı əzbərləyin	193
Hər hərfə görə on savab	193
Quran oxuyan ilə oxumayanın misali	193
Övladı Quran oxuyan valideynlərin fəziləti	194
Quran Qiyamət günü şəfaət edəcək	195
Gizli sədəqə ilə aşkar verilən sədəqə	195
Qurani öyrənin və başqalarına öyrədin	195
Kimlərə həsəd aparmaq olar	196
Yatmazdan əvvəl Quran oxuya bilməyin	196
Allahın əzəmətli adı ilə edilən dua	196
Bütün səmavi kitabları əhatə edən kitab	197
“əl-Fatihə” surəsinin fəziləti	197
“əl-Bəqərə” surəsinin fəziləti	199
“Kürsü” ayəsinin (əl-Bəqərə, 255) fəziləti	200
“əl-Bəqərə” surəsinin son iki ayəsi	204
“əl-Kəhf” surəsinin fəziləti	206
“əl-Mulk” surəsinin fəziləti	207
“əl-Kəfirun” surəsi	208
“əl-İxlas” surəsi	209
“əl-Fələq” və “ən-Nəs” surələri	210
Bəzi ayələrin təfsiri	212
Gecə vaxtı yüz ayə oxuyan	214
“ən-Nəcm” surəsində olan səcdə ayəsi	214
Səcdə ayəsini oxuyanda səcdə etmək	214
Adəm övladına əmr olunan səcdə	215
Min ayədən xeyirli bir ayə	215
Oxunan hər ayənin xeyri	216
Bəla, Xəstəlik və Ziyarət	217
Ən çox bəlaya məruz qalanlar	218
Bəla və xəstəliklər günahlara kəffarədir	219
Gözlərini itirərək buna səbir edən	228
Taundan ölən müsəlman şəhiddir	229
Allahdan salamatlıq diləyin!	229

Xəstələrinizi yeyib-içməyə məcbur etməyin	231
Müsəlman qardaşını ziyarət etməyin fəziləti	231
Xəstə ziyarətinin fəziləti	231
Əxlaq	233
Ümmətin ən xeyirliləri	234
Cəhənnəm odu kimə haramdır?	234
Əxlaqı gözəl olan mömin	234
İslama gözəl tərzdə əməl edən	237
Mülayimlik	237
Hədiyyələşmək qayğıkeşliyin əlamətidir	240
Validəyn haqqları	240
Anaya yaxşılıq etməyin mükafatı	243
Həya imandandır	244
Cəhiliyyətdə xeyirli olanlar...	245
Müsəlman, mömin, mücahid və mühacir	246
Küsülü qalmağın zərəri	247
Kin və hiylədən uzaq olmaq	249
Salamın fəziləti	250
İnsanların arasını düzəltmək	253
Dilini saxla!	253
Qonşu haqda	257
Ən xeyirli insanlar	258
Manəni yoldan kənar etmək	258
Dünyadan itirdiyinin sənə zərəri olmaz	259
Yaxşı işlər edənin misalı	260
Yaxşılıq gözəl əxlaqdır	260
Allahın ipindən möhkəm yapışın!	261
Sənə aid olmayan işə qarışma	261
Təbəssüm	261
Üzüyola olmaq	262
Kim Allahın işçilərindən hesab olunur?	262
Mötədil olmaq	262
Yaxşı dostla pis dostun misali	263
Allahın şahidləri kimlərdir?	263
Əhdlərinə vəfa edənlər	264
Cənnətə salacaq altı xislət	264
Zahidlik	265
Zahid olmağın fəziləti	266

Zülm edəni əfv et!	267
Bu ümmətin kasıbları	267
Nankorluğun əlacı	268
Əsas niyyətdir	268
Axirət əməlləri	269
Dünyada qərrib kimi yaşa!	269
Allah sənə ruzini qardaşına görə də verə bilər	271
Qəlb zənginliyi	271
Allah bir qula xeyir istəsə onu istifadə edə bilər	272
Allah Elçisinin ﷺ nəsihətləri	273
Davud peyğəmbərin nəsihəti	280
Namazı vida edənin namazı kimi qıl!	281
Dua və Zikr	282
Duanın fəziləti	283
Dua ibadətdir	283
Dua etdikdə tələsməmək	284
Hansı dua daha tez qəbul olunur?	284
Gecənin axırında edilən dua daha fəzilətlidir	284
Dua etməyin qaydası	284
Duada əllərini Allaha doğru qaldıran	285
Allahın adlarını sadalayan	286
Müsəlman qardaşına etdiyiniz duaya "Amin" deyən var	286
Dua bəlanın qarşısını alır	287
Rədd olunmayan dualar	289
Hansı zikrləri etdikdən sonra dualar qəbul olunur?	290
Allahın əzəmətli adları	291
Möminlər üçün bağışlanma diləməyin fəziləti	293
Duaları çoxaldın!	293
Peyğəmbərə ﷺ edilən salavatın fəziləti	294
Cəhənnəmdən sığınıb Cənnəti istəyənlər	295
Zikrin fəziləti	296
Allahı çox zikr edənlər	300
Dilin Allahın zikrindən qurumasın!	301
Azanı eşidən zaman deyilən zikr	302
"əl-Vasilə" məqamı	303
Dəstəməzdən sonra deyilən zikr	304
Məscidə girərkən edilən zikr	305
Namazda edilən duaların fəziləti	305

İstiftahda deyilən zikrin fəziləti	307
Namazdan sonra edilən zikrlər	307
Sübh namazından sonra deyilən zikrlər	310
Sübh və Məğrib namazlarından sonra deyilən zikr	312
Ən üstün istiğfar	312
Səhər və axşam edilən zikrlər	313
Evdən çıxarkən nə deyilir?	315
Yemək yeyərkən və paltar geyinərkən edilən dua	315
Qonaq qalınacaq yerdə oxunan dua	316
Minikdə deyilən zikr	316
Bazara girdikdə edilən zikr	317
Döyüşdən qaçan da bağıslana bilər	317
Qədr gecəsində edilən dua	318
Məclisin kəffarəsi	318
Quran oxuduqdan sonra deyilən dua	320
Xəstəliyə qarşı edilən dualar	320
Bəlaya düşər oları görərkən edilən dua	322
Yatağa girərkən edilən zikr	323
Qorxuya qarşı edilən dua	325
Gecə oyanarkən edilən zikr	326
Çalış qısa və mənalı dualar edəsən	326
Kimin sözü mələklərin sözü ilə üst-üstə düşərsə	327
Yunusun ﷺ duası	328
Çərşənbə günü Zöhrə Əsr namazları arasında edilən dua	328
Ən fəzilətli zikr hansıdır?	329
Dünya və Axirət salamatlığı	329
Dinini və dünyanı cəm edən dua	330
Əmirin zülmünə qarşı edilən dua	331
Şirkin azından da, çoxundan da çəkinin!	331
Cənnəti vacib edən zikr	332
“Bismilləh” kəlməsi	332
Ən gözəl təşəkkür	332
Şeytanların ordularını darmadağın edən zikr	333
Müsiibət halında deyilən dua	333
Yə: Zəl-Cələli val-İkram	334
“Lə iləhə illəllah” kəlməsini deməyi çoxaldın	334
Lə iləhə illəllahu vahdəhu lə şəriyə ləhu, ləhul-mulku və ləhul-həmdü və huvə alə kulli şeyin qadir	334

Lə iləhə illəllahu, vahdəhu lə şərikə ləhu, ləhul-mulku va ləhul-həmdü, yuhyi va yumit va huvə alə kulli şey in qadir	338
Lə iləhə illəllahu vahdəhu lə şərikə ləhu, ləhul-mulku va ləhul-həmdü, yuhyi va yumit, biyədihil-xayru va huvə alə kulli şey in qadir	339
Lə: həulə va lə: quvvətə illə: billəh	340
Subhə:n-Allah, əlhəmdulilləh, lə: ilə:hə illəllah və Alla:hu əkbər	341
Hansı kəlmələrə görə Cənnətdə ağac əkilir	351
Yüz təsbihə min savab!	352
Təsbih, təhlil və təhmüd – Ərşin ətrafında	352
ər-Rahməyə sevimli olan kəlmələr	353
Subhən-Allahi və bihəmdihü	353
Rahatlıq kəlmələri	356
Sıxıntı və kədər anında edilən dua	357
Bu zikri deyənin günahları bağışlanar	359
Səbir və Şükür	360
Ən üstün iman	361
Sarsıntının ilk anında olan səbir	361
Hövsələli olmaq Allahdandır	361
Üç qızı olan və onlara yaxşı baxanın fəziləti	362
Xəstəliyə və insanların əziyyətlərinə səbir etməyin mükafatı	363
Allahın nemətlərinə şükür etmək	364
Allah rızası üçünə qəzəbi boğmaq	368
Əlli nəfərin savabı	369
Dininə görə səbir edənlər	370
Allah səbir diləyəyə səbir verər	370
Mömin qardaşına təsəlli verən	371
Düşən uşaq itki deyil	371
Qarışlıq zamanı ibadətini çoxaltmaq	371
Hər bir səbirdən sonra zəfər gəlir	371
Kasıblığa səbir edənlər	372
Möminin halı	372
Tövbə və Mərhəmət	373
Bağışlanma diləməyin fəziləti	374
Allah bəndəsinin etdiyi tövbəyə görə sevinir	381
Allahı razı salmaq istəyi	381
Allah kimi seversə...	382
Hər hansı bir canlıya edilən yaxşılıq bağışlanmağa səbəb ola bilər	382

Allah sevgisi	384
Allah rızası üçün sevən bunu bildirməlidir	385
Rəhmli ol ki, Allah da sənə rəhm etsin	386
Allah rızasının fəziləti	389
Allahın verdiyi rüsxətlərdən istifadə etmək	390
Bir-birini Allah rızası üçün sevənlər	391
Ölüm	394
Ölən müsəlman üçün digər müsəlmanların şahidlikləri	395
Ölüm ayağında möminin qəlbində nə olmalıdır?	395
Övladı ölən buna səbir edərsə...	396
Meyitin qəbirdəki halı	400
Ailə, mal-dövlət və əməl	402
Meyiti yuyan, kəfənləyən və qəbrini qazanın fəziləti	403
Son əməlin yaxşı əməl olması	403
Müsəlman öldükdən sonra da ona savab yazıla bilər	403
Əməlisaleh övladın faydası	405
Malını müdafiə etmək haqlardandır	405
Cənazədə iştirak etməyin fəziləti	405
Cənazə namazının fəziləti	406
Ölən müsəlmana edilən şahidlik	407
Qəbir ziyarəti ölümü xatırladır	407
İslam Ümməti	408
Allahın bu ümmətə olan lütfü	409
"...Səni məyus etməyəcəyik!"	409
Muhəmməd ﷺ ümmətinin digər ümmətlərdən üstünlüyü	409
Dini başa düşmək xeyirə aparın yoldur	411
Bildiyinin ondabirinə əməl edən	411
Ümmətlərin sonuncusu, Cənnətə girənlərin birincisi	411
Şəfaət üçün saxlanılan dua	412
Cənnət əhlinin əksəriyyəti bu ümmətdəndir	412
Cənnətə kasıblar varlılardan daha tez girəcəklər	413
"Siz Allahın yer üzündəki şahidlərisiniz!"	413
Yağışın misalı kimi olan ümmət	413
Bütünlüklə Cənnətə düşən ümmət	414
Cənnətə sorğu-sualsız girənlər	414
Fəzilətlər	417
Allaha ən sevimli olan əməl	418
Təriflənen	418

Ən yaxşı qazanc	418
Onları görəndə Allah yada düşər	419
Allah ona görə edilən yaxşılıqları puç etməz	420
Nur saçan ağ saçlar	420
Xoşbəxtliyin əlamətləri	421
Uzunömürlü müsəlmanın fəziləti	422
Adəm oğlundan olan əməlisalehlərin fəziləti	424
Təvazökarlıq	424
Ədalətli olmaq	425
Allah barəsində gözəl zənn	425
Asanlaşdırın	426
Nemətlərə itaət etməklə nail olmaq olar	427
Qohumlarla əlaqələri birləşdirən	428
Küsülüləri barışdırmaq	429
Qəlb nə ilə yumşalır?	429
Dul qadınlara, kasıblara və yetimlərə əl tutan	430
Bir gün ərzində cəm olan xislətlər	431
Möminin qəlbi necə olmalıdır?	431
Məscid tikməyin fəziləti	432
Müsəlmanı köləlikdən azad edənin mükafatı	432
İnsanları İslama dəvət et!	432
Xeyrin yolunu göstərənin savabı	433
Dilinə hakim ol!	435
Müsəlman qardaşın haqqını qorumağın fəziləti	436
Allahın öhdəsində olanlar	437
Borca aid hədislər	438
Borca düşdükdə edilən dua	441
Şaban ayının ortasında olan gecə	442
Qara zirənin xeyri	442
Qan aldırmağın xeyri	443
Ud Hindinin xeyri	444
Zeytun yağının xeyri	446
Qadınlarla əlaqəli hədislər	446
Bərəkət yaşlılarınızladır	450
Cənnətə ən son girənə verilən nemətlər	450
Əbu Bəkr və Ömər <small>رضي الله عنهما</small> Cənnətdəki üstünlüyü	456
Cənnətin ən üstün qadınları	460
Cənnətin ən hörmətli cavanları	461

